

EKONOMI MALAYSIA

Siri Isu Ekonomi Semasa Fakulti Ekonomi
Universiti Kebangsaan Malaysia

- Mohd. Hafilah Peci. 1987. *Malaysia: Isu-isu Pembangunan*. ISBN 967-942-094-9.
- Mohd. Hafilah Peci & Chamhuri Siwar (sunt.). 1989. *Rancangan Malaysia Kelima (1986-1990)*. ISBN 967-942-137-6.
- Nik Hashim Mustapha & Zulkifly Osman (sunt.) 1989. *Dasar Ekonomi Malaysia*. ISBN 967-942-156-2.
- Mohd Yusof Kasim & Md. Zyadi Md. Tahir (sunt.) 1994. *Ekonomi Malaysia: Beberapa Isu Utama*. ISBN 967-942-278-X (Edisi Kedua).
- Chamhuri Siwar, Mohd Yusof Kasim & Abdul Malik Ismail (sunt.), 1992. *Ekonomi Bumiputera Selepas 1990*. ISBN 967-942-240-2.
- Supian Ali & Mohd. Zainudin Saleh (sunt.) 1994. *Rancangan Malaysia Keenam, Prioriti Pengukuhan Negara*. ISBN 967-942-295-X.
- Rahmah Ismail (sunt.). 1995. *Industri Kecil Malaysia: Isu Pembiayaan, Teknologi dan Pemasaran*. ISBN 967-942-315-8.
- Chamhuri Siwar, Abdul Hamid Jaafar & Ahmad Mad Zin (sunt.) 1995. *Industri Desa Semenanjung Malaysia*. ISBN 967-942-329-8.
- Nik Hashim Mustapha & Mohd. Fauzi Mohd. Jani (sunt.) 1995. *Pembangunan Pertanian Lestari*. ISBN 967-942-330-1.
- Nor Aini Haji Idris, Madeline Berma & Faridah Shahadan (sunt.) 1996. *Wanita Malaysia dalam Era Pembangunan Industri*. ISBN 967-942-336
- Chamhuri Siwar & Nor Aini Hj. Idris (sunt.) 1996. *Kemiskinan dalam Arus Pembangunan Ekonomi Malaysia*. ISBN 967-942-345-X.
- Zaini Mahbar & Mohaini Tajuddin (sunt.) 1996. *Industrialisasi: dan Pembangunan*. ISBN 967-942-354-9.
- Supian Ali, Rahmah Ismail & Muhamad Anuar Adnan (sunt.) 1997. *Pembangunan Sumber Manusia Di Malaysia*. ISBN 967-942-384-0.
- Md. Zhahir Kechot & Mansor Jusoh. 2000. *Ekonomi Malaysia: Menghadapi dan Menangani Cabaran Abad Ke-21*. ISBN 967-942-515-0.

EKONOMI MALAYSIA

Menghadapi dan Menangani Cabaran

disunting oleh

**MD. ZAHIR KECHOT
MANSOR JUSOH**

**PENERBIT UNIVERSITI KEBANGSAAN MALAYSIA
BANGI • 2000**

102258

Cetakan Pertama / *First Printing*, 2000
Hak cipta / *Copyright* Universiti Kebangsaan Malaysia, 2000

Hak cipta terpelihara. Tiada bahagian daripada terbitan ini boleh diterbitkan semula, disimpan untuk pengeluaran atau ditukarkan ke dalam sebarang bentuk atau dengan sebarang alat juga pun, sama ada dengan cara elektronik, gambar serta rakaman dan sebagainya tanpa kebenaran bertulis daripada Penerbit UKM terlebih dahulu.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopy, recording, or any information storage and retrieval system, without permission in writing from the Penerbit UKM.

Diterbitkan di Malaysia oleh / *Published in Malaysia by*
PENERBIT UNIVERSITI KEBANGSAAN MALAYSIA
43600 UKM Bangi, Selangor D.E., MALAYSIA

Penerbit UKM adalah anggota / *is a member of the*
PERSATUAN PENERBIT BUKU MALAYSIA /
MALAYSIAN BOOK PUBLISHERS ASSOCIATION
No. Ahli / *Membership No.* 8302

Dicetak di Malaysia oleh / *Printed in Malaysia by*
PERCETAKAN WATAN SDN. BHD.
26, Jalan Daud, Kampung Bharu
50300 Kuala Lumpur, MALAYSIA

Perpustakaan Negara Malaysia Data-Pengkatalogan-dalam-Penerbitan
Cataloguing-in-Publication-Data

Ekonomi Malaysia : menghadapi dan menangani cabaran
disunting oleh Md. Zahir Kechot, Mansor Jusoh.
1. Malaysia--Economic conditions. 2. Economic development.
I. Md. Zahir Kechot. II. Mansor Jusoh.
330.9595

ISBN 967-942-515-0

M
330.9595
Eko

M

1075276

06 AUG 2002

*Perpustakaan Negara
Malaysia*

Kandungan

Senarai Jadual, Rajah, Carta dan Graf ... 7

Senarai Singkatan ... 15

Prakata ... 19

Pengenalan ... 20

BAHAGIAN I Globalisasi, Liberalisasi dan Struktur Ekonomi Negara

Bab 1 Pertumbuhan dan Penstrukturan Semula Ekonomi
Negara ... 31

Nik Hashim Nik Mustapha

Bab 2 Liberalisasi Kewangan Negara ... 58

Abdul Ghafar Ismail & Nor Zakiah Ahmad

BAHAGIAN II Produktiviti dan Teknologi

Bab 3 Pertumbuhan Didorong Produktiviti ... 79

Zulkifly Osman

Bab 4 Ukuran Penentuan Produktiviti Faktor Keseluruhan Sektor
Pembuatan di Malaysia ... 98

Tham Siew Yean

Bab 5 Pemindahan, Penyerapan dan Pembangunan Teknologi
kepada Pertumbuhan Ekonomi Negara ... 123

Md. Zhahir Kechot & Md. Zyadi Md. Tahir

Bab 6 Pembangunan Industri Berat dalam Konteks Dasar
Perindustrian Negara ... 141

Zaini Mahbar

BAHAGIAN III Pembangunan dan Penawaran Sumber Manusia

Bab 7 Pembangunan Sumber Manusia: Strategi dan Pencapaian
... 173

Rahmah Ismail

Bab 8 Liberalisasi dan Pendemokrasian Pendidikan Tinggi dalam
Konteks Pertumbuhan dan Agihan ... 202

Mohd Yusof Kasim & Ishak Yusoff

Bab 9 Agihan Semula Populasi Melalui Migrasi: Kes Migrasi
Dalam di Malaysia ... 224

Razak Mohd

- Bab 10 Migrasi di Kalangan Wanita: Faktor, Tren dan Masalah ...
243
Nor Aini Hj. Idris

BAHAGIAN IV Pengurusan Sektor Ekonomi Negara

- Bab 11 Pengurusan Sektor Perkhidmatan di Malaysia: Cara
Memanfaatkan Pensejagatan Ekonomi ... 277
Madeline Berma
- Bab 12 Industri Pelancongan dan Imbangan Pembayaran Negara ...
307
Redzuan Othman
- Bab 13 Industri Skel Kecil dan Sederhana ... 331
Ragayah Haji Mat Zin
- Bab 14 Kerjasama Ekonomi Serantau: Tinjauan Terhadap
Keberkesanan Pertumbuhan Segi Tiga di ASEAN ... 359
Hasnah Ali
- Bab 15 Peranan Teknologi Maklumat dalam Pembangunan Ekonomi
dan Sosial: Pengurusan Teknologi Maklumat di Sektor Awam
... 387
Hasmiah Kasimin
- Bab 16 Perbelanjaan Perkhidmatan Sosial Kerajaan Persekutuan
dalam Menangani Cabaran Abad Ke-21 ... 411
*Md. Zyadi Md. Tahir, Md. Zhahir Kechot & Nor Zakiah
Ahmad.*
- Bab 17 Perdagangan dan Alam Sekitar ... 442
Jamal Othman

BAHAGIAN V Agihan dan Kebajikan Ekonomi

- Bab 18 Pembasmian Kemiskinan dan Agihan Semula Pendapatan
... 457
Ragayah Haji Mat Zin
- Bab 19 Penyertaan Bumiputera dalam Sektor Perdagangan dan
Industri ... 503
Faridah Shahadan
- Bab 20 Pertumbuhan dan Kualiti Hidup di Bandar: Kajian Kes di
Kuala Lumpur, Pulau Pinang dan Johor Bahru ... 528
Hassan Haji Ali & Chamhuri Siwar
- Bab 21 Keperluan Mendefinisi Semula Peranan Wanita dan
Pembangunan Ekonomi ... 555
Nor Aini Hj. Idris & Zaini Mahbar
- Indeks ... 573*

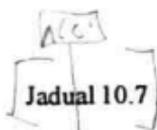
Senarai Jadual, Rajah, Carta dan Graf

- Jadual 1.1 **G**unatenaga Mengikut Sektor, 1990-2000 ('000 orang)
... 36
- Jadual 1.2 Keluaran Dalam Negara Kasar Mengikut Asal Industri, 1995-2000 ... 41
- Jadual 1.3 Insiden, Kemiskinan dan Bilangan Isi Rumah Miskin, 1995 dan 2000 ... 45
- Jadual 1.4 Gunatenaga Mengikut Kumpulan Kaum, 1995 dan 2000 ... 47
- Jadual 2.1 Kadar Pertumbuhan Tahunan Keluaran Dalam Negara Kasar (pada Harga Konstan) ... 60
- Jadual 2.2 Komposisi Keluaran Dalam Negara Kasar Mengikut Industri Asal ... 62
- Jadual 2.3 Sumber Pembiayaan Sektor Perkhidmatan, 1991-1994 ... 62
- Jadual 2.4 Kegunaan Pembiayaan Sektor Perkhidmatan, 1991-1994 ... 63
- Jadual 2.5 Proses Liberalisasi Kewangan ... 66
- Jadual 2.6 Tabungan, Pelaburan dan Nisbah Tabungan, Pelaburan dan Defisit Akaun Semasa Terhadap KNK ... 69
- Jadual 3.1 KDNK Mengikut Sektor Serta Eksport dan Import pada Harga 1978 (%) ... 81
- Jadual 3.2 Sumber Pertumbuhan KDNK (%) ... 84
- Jadual 3.3 Pertumbuhan TFP* di Negara-negara Asia ... 86
- Jadual 4.1 Kadar Pertumbuhan Tahunan Purata, 1986-1991 (dengan Kadar Susut Nilai Bank Negara) ... 109
- Jadual 4.2 Kadar Pertumbuhan Tahunan Purata, 1986-1991 (dengan Kadar Susut Nilai Hulten & Wykoff) ... 111
- Jadual 4.3 Sumber Utama Pertumbuhan Sektor Pembuatan, 1986-1991 ... 112
- Jadual 4.4 Perbelanjaan R&D sebagai % KDNK untuk Beberapa Buah Negara Terpilih ... 113
- Jadual 4.5 Penentu TFPG, 1986-91 ... 114
- Jadual 5.1 Kemasukan Teknologi Mengikut Jenis Perjanjian, 1990-95 (bilangan) ... 125
- Jadual 5.2 Kemasukan Teknologi Mengikut Kumpulan Industri, 1990-95 (bilangan) ... 126

Jadual 5.3	Peratusan Perbelanjaan P&P Terhadap KDNK Negara Terpilih... 130
Jadual 5.4	Enrolmen Berhubung dengan Mata Pelajaran Sains dan Teknologi di Peringkat Sekolah dan Institusi Pengajian Tinggi, 1994 ... 134
Jadual 5.5	Peruntukan Pembangunan untuk Sains dan Teknologi, 1991-2000 (RM juta) ... 137
Jadual 6.1	Peruntukan Pembangunan Industri Berat ... 148
Jadual 6.2	Sumbangan Nilai Ditambah Industri Berat Terpilih kepada KNK (%) ... 150
Jadual 6.3	Sumbangan Industri Berat Terpilih kepada Nilai Sektor Perkilangan ... 151
Jadual 6.4	Projek Industri Berat yang Diluluskan dalam Tempoh 1980-1994 ... 152
Jadual 6.5	Pertumbuhan Potensi Pekerjaan Projek yang Diluluskan, 1981-1994 (%) ... 153
Jadual 6.6	Peratusan Sumbangan Industri Berat kepada Perjanjian Pemindahan Teknologi Sektor Perkilangan, 1975-1995 ... 156
Jadual 6.7	Indeks Rantainya ke Belakang dan ke Hadapan ... 157
Jadual 6.8	Eksport Kasar Industri Berat Terpilih (RM Juta) ... 159
Jadual 6.9	Eksport Kasar Industri Berat Terpilih (%) ... 160
Jadual 6.10	Pengagihan Saham dalam Beberapa Syarikat Terpilih ... 161
Jadual 6.11	Import Kasar Barangan Industri Berat, 1970-1994 (RM Juta) ... 162
Jadual 6.12	Bahagian Import Kasar Barangan Industri Berat kepada Jumlah Import Kasar Malaysia, 1970-1994 ... 164
Jadual 7.1	Peruntukan Pembangunan untuk Pendidikan dan Latihan, 1991-2000 (RM Juta) ... 178
Jadual 7.2	Enrolmen dan Graduan di Peringkat Ijazah Pertama Diploma dan Sijil daripada Institusi Pendidikan Awam Tempatan 1990-2000 ... 180
Jadual 7.3	Pengambilan dan Graduan Tenaga Mahir dan Separuh Mahir Mengikuti Kursus daripada Institusi Awam Tempatan, 1990-2000 ... 181
Jadual 7.4	Keluaran Kursus Peringkat Ijazah 1986-2000 ... 183
Jadual 7.5	Tenaga Manusia P&P Mengikuti Pengkhususan dan Kelayakan, 1989 ... 184
Jadual 7.6	Sumbangan Faktor Pengeluaran (%) ... 186
Jadual 7.7	Malaysia: Produktiviti Buruh Sektor Pembuatan ... 187

Jadual 7.8	Perbandingan Produktiviti Buruh Sektor Pembuatan Antara Beberapa Negara (Nilai Nominal) ... 188
Jadual 7.9	Upah Purata Bulanan Sektor Pembuatan 1970-1993 (Nilai Nominal) ... 188
Jadual 7.10	Perbandingan Upah Bulanan Sektor Pembuatan Antara Beberapa Negara (Nilai Nominal) ... 190
Jadual 7.11	Keperluan Gunatenggara Mengikut Pekerjaan Terpilih ... 191
Jadual 7.12	Jumlah Penganggur Berdaftar, Kerja Kosong dan Penempatan ... 192
Jadual 7.13	Pencapaian Penyusunan Semula Masyarakat ... 194
Jadual 8.1	Enrolmen dan Graduan di Peringkat Ijazah Pertama dari Institusi Pendidikan Awam Tempatan, 1990-2000 ... 207
Jadual 8.2	Enrolmen dan Graduan di Peringkat Diploma dan Sijil dari Institusi Pendidikan Awam Tempatan, 1990-2000 ... 208
Jadual 8.3	Graduan di Peringkat Ijazah Pertama dari Institusi Pendidikan Awam Tempatan, 1996-2000 ... 209
Jadual 8.4	Anggaran Kadar Yuran Kolej-kolej Swasta Bagi Satu Tahun Akademik Mengikut Bidang Pengajian, 1994 ... 215
Jadual 8.5	Ahli Profesional Berdaftar Mengikut Kumpulan Etnik, 1990 dan 1995 ... 217
Jadual 8.6	Enrolmen Mengikut Bidang di IPT Swasta, 1991 ... 218
Jadual 9.1	Taburan Peratus Penduduk Mengikut Taraf Migrasi, Malaysia, 1992 dan 1993 ... 226
Jadual 9.2	Jumlah Migran Sebagai Nisbah daripada Penduduk Mengikut Negeri Destinasi dan Taraf Migrasi Malaysia, 1992 dan 1993 ... 227
Jadual 9.3	Migran Dalam Negeri Mengikut Negeri Asal dan Destinasi, Malaysia, 1993 ... 228
Jadual 9.4	Migran-Masuk, Migran-Keluar dan Migran Bersih Mengikut Negeri, Malaysia, 1992 dan 1993 ... 229
Jadual 9.5	Taburan Peratus Migran Dalam Negeri Mengikut Strata Aliran, Malaysia, 1992 dan 1993 ... 229
Jadual 9.6	Migran dalam Negeri Mengikut Arah Aliran Migrasi dan Negeri, Malaysia, 1992 dan 1993 ... 231
Jadual 9.7	Migran Antara Negeri Mengikut Arah Aliran Migrasi dan Negeri, Malaysia, 1992 dan 1993 ... 232

- Jadual 9.8 Taburan Peratus Migran Dalam Mengikut Kumpulan Umur, Malaysia, 1992 dan 1993 ... 233
- Jadual 9.9 Nisbah Jantina Bagi Migran Dalam dan Bukan Migran Mengikut Kumpulan Umur, Malaysia, 1992 dan 1993 ... 234
- Jadual 9.10 Taburan Peratus Migran Dalam (berumur 1 tahun dan lebih) Mengikut Kumpulan Etnik, Malaysia, 1992 dan 1993 ... 234
- Jadual 9.11 Taburan Peratus Migran Dalam dan Bukan Migran (berumur 15-64 tahun) Mengikut Taraf Perkahwinan, Malaysia, 1992 dan 1993 ... 235
- Jadual 9.12 Taburan Peratus Migran Dalam dan Bukan Migran (berumur 15-64 tahun) Mengikut Pencapaian ... 236
- Jadual 9.13 Kadar Penyertaan Tenaga Buruh Bagi Migran Dalam dan Bukan Migran Mengikut Kumpulan Umur dan Jantina, Malaysia, 1992 dan 1993 ... 236
- Jadual 9.14 Kadar Penyertaan Tenaga Buruh Bagi Migran Dalam Mengikut Arah Aliran Migrasi, Malaysia, 1992 dan 1993 ... 237
- Jadual 9.15 Taburan Peratus Migran Dalam dan Bukan Migran Yang Bekerja Mengikut Pekerjaan, Malaysia, 1992 dan 1993 ... 238
- Jadual 9.16 Taburan Peratus Migran Dalam dan Bukan Migran yang Bekerja Mengikut Taraf Gunatenaga, Malaysia, 1992 dan 1993 ... 239
- Jadual 10.1 Migran Dalam Negeri Sebagai Nisbah daripada Jumlah Penduduk Mengikut Kumpulan Umur dan Jantina, Malaysia, 1992 dan 1993 ... 247
- Jadual 10.2 Taburan Peratus Migran Dalam (berumur 1 tahun dan lebih) Mengikut Kumpulan Etnik, Malaysia, 1992 dan 1993 ... 248
- Jadual 10.3 Taburan Peratus Migran Wanita Mengikut Kumpulan Umur, Semenanjung Malaysia, 1987-1990 ... 249
- Jadual 10.4 Kadar Penyertaan Migran Wanita Bagi Migrasi Dalam Mengikut Kumpulan Umur, Semenanjung Malaysia, 1987-1990 ... 250
- Jadual 10.5 Taburan Peratus Migran Wanita dalam Kumpulan Umur 15-34 Tahun Mengikut Taraf Perkahwinan, 1987-1990 ... 250
- Jadual 10.6 Agihan Tenaga Kerja Wanita Berumur 10 Tahun Ke Atas Mengikut Sektor, Semenanjung Malaysia, 1957-1990 (%) ... 251

Jadual 10.7

Jadual 10.8

Jadual 10.9

Jadual 11.1

Jadual 11.2

Jadual 11.3

Jadual 11.4

Jadual 12.1

Jadual 12.2

Jadual 12.3

Jadual 12.4

Jadual 12.5

Jadual 12.6

Jadual 12.7

Jadual 12.8

Jadual 12.9

Jadual 13.1

Jadual 13.2

Jadual 14.1

Jadual 14.2

Jadual 15.1

Kadar Penyertaan Tenaga Buruh Migran Wanita
Malaysia Mengikut Kumpulan Umur, 1995 ... 254

Perubahan dalam Agihan Penduduk Wanita Aktif
Mengikut Sektor di Negara-negara Terpilih Asia,
1970-83 (%) ... 259

Gaji Permulaan di Sektor Pembuatan Kategori
Mengikut Pekerjaan dan Jantina, 1992 ... 266

Struktur Pengeluaran Mengikut Industri Asal di
Malaysia ... 282

Keluaran Dalam Negeri Asal Mengikut Industri Asal
di Malaysia (RM Juta Mengikut Harga Tahun 1978)
... 283

Akaun Semasa dalam Imbangan Pembayaran Malaysia
1996 (RM Juta) ... 287

Dimensi Pengsejagatan dan Strategi Sejagat ... 302

Ketibaan dan Pendapatan Pelancongan - Malaysia
(1974-1997) ... 309

Akaun Perkhidmatan Imbangan Pembayaran (RM
Juta) 1990-1996 ... 312

Hasil Bersih Akaun Perjalanan (RM juta) 1980-1996
... 313

Akaun Perjalanan-Pembayaran (Peratus) 1990-1996
... 313

Ketibaan Jumlah Pendapatan dan Pendapatan Purata
Pelancong Ke ASEAN 1985-1994 ... 316

Bilangan Produk Pelancongan Eko yang Terdapat di
Setiap Negeri di Malaysia ... 319

Senarai Taman Negara yang Terdapat di Malaysia ...
320

Lokasi Taman Laut dan Jumlah Keluasan Mengikut
Negeri ... 321

Senarai Telaga Air Panas yang Diketahui di
Semenanjung Malaysia ... 322

Daya Pengeluaran Sektor Pembuatan Mengikut Saiz,
1988, 1992, 1994, 1995 dan 1996 ... 333

Program Pembangunan IKS ... 346

Perbandingan Aliran Pelaburan Asing Sebelum dan
Selepas Pelancaran IMS-GT ... 362

Projek-projek yang Diluluskan di Negeri Johor (bagi
Tahun 1990-1996 (Januari-Julai) ... 364

Model Pertumbuhan Berperingkat (Sutherland &
Galliers, 1989) ... 391

- Jadual 15.2 Perbelanjaan TM Mengikut Sektor, 1990 dan 1995 ... 395
- Jadual 16.1 Malaysia: Perbelanjaan Mengurus Kerajaan Persekutuan, 1970-1995 (RM Juta) ... 412
- Jadual 16.2 Malaysia: Perbelanjaan Pembangunan Kerajaan Persekutuan 1970-1995 (RM Juta) ... 414
- Jadual 16.3 Perbelanjaan untuk Sektor Sosial dan Pendidikan, 1985-1999 (RM Juta) ... 416
- Jadual 16.4 Peruntukan Biasiswa dan Dermasiswa Kementerian Pendidikan dan Bantuan Makanan 1980-1994 ... 419
- Jadual 16.5 Bilangan Pelajar yang Mendapat Biasiswa ... 420
- Jadual 16.6 Perbelanjaan Mengurus dan Bilangan Pelajar Menerima Buku Teks ... 422
- Jadual 16.7 Peruntukan Mengurus dan Bilangan Asrama ... 423
- Jadual 16.8 Peruntukan Pembangunan Untuk Pendidikan dan Latihan, 1991-2000 (RM Juta) ... 425
- Jadual 16.9 Perbelanjaan Sektor Kesihatan, 1985-1999 (RM Juta) ... 428
- Jadual 16.10 Perbelanjaan Pembangunan Perkhidmatan Kesihatan Desa dalam Program Pembangunan Negara (RM Juta) ... 429
- Jadual 16.11 Peruntukan Pembangunan Perkhidmatan Kesihatan, 1991-2000 (RM Juta) ... 429
- Jadual 16.12 Keperluan Perumahan Mengikut Negeri, 1991-1995 (Unit) ... 433
- Jadual 16.13 Perbelanjaan Sektor Perumahan, 1985-1997 (RMJuta) ... 434
- Jadual 16.14 Peruntukan Pembangunan bagi Program Perumahan Awam Kos Rendah (RM Juta) ... 435
- Jadual 16.15 Peruntukan Pembangunan Program Perumahan dan Perkhidmatan Sosial yang Lain, 1991-2000 (RM Juta) ... 437
- Jadual 18.1 Kadar Pertumbuhan Tahunan Keluaran Dalam Negara Kasar 1971-1995 (Peratus) ... 459
- Jadual 18.2 Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK) Mengikut Industri Asal (Peratus Mengikut Harga Tahun 1978) ... 460
- Jadual 18.3 Anggaran Gunatenaga Mengikut Sektor Malaysia, 1970-98 ('000) ... 461
- Jadual 18.4 Malaysia: Kadar Pertumbuhan Tahunan Indeks Harga Pengguna (Peratus), 1971-1998 ... 463
- Jadual 18.5 Agihan Pendapatan Isi Rumah Mengikut Strata, Semenanjung Malaysia, 1957-1997 ... 465

- Jadual 18.6 Agihan Pendapatan Isi Rumah Mengikut Kaum, Semenanjung Malaysia 1970, 1976, 1984, 1987, 1990, 1995 dan 1997 ... 468
- Jadual 18.7 Semenanjung Malaysia: Gunatenaga Mengikut Sektor dan Kumpulan Etnik, 1970-1998 ('000) ... 470
- Jadual 18.8 Malaysia: Insiden Kemiskinan Mengikut Strata, 1970-1997 ... 475
- Jadual 18.9 Peratus Perubahan Upah dalam Berbagai Kategori Pekerja 1987-1991 (pada Harga 1985) ... 489
- Jadual 19.1 Sektor dan Sektor Kecil Strategik ... 505
- Jadual 19.2 Gunatenaga Mengikut Sektor dan Kumpulan Etnik, 1990, 1995 dan 2000 ('000) ... 509
- Jadual 19.3 Gunatenaga Mengikut Pekerjaan dan Kumpulan Etnik, 1990, 1995 dan 2000 ('000) ... 511
- Jadual 19.4 Hak Milik Modal Saham (pada Nilai PAR) Syarikat Berhad, 1990 dan 1995 (RM Juta) ... 515
- Jadual 19.5 Program Vendor Beberapa Syarikat yang Diswastakan, 1991-95 ... 517
- Jadual 19.6 Jenis Program dan Pakej yang Diberi ... 518
- Jadual 19.7 Anggaran Bilangan Firma yang Terlibat dalam Program Berpakej Pembangunan Usahawan Berdaya Tahan, Berdaya Maju dan Berdaya Saing ... 520
- Jadual 19.8 Produk-produk Francais Tempatan/Antarabangsa yang Sedia Ada Bawah Program Pembangunan Francais ... 522
- Jadual 20.1 Peratus Sumbangan kepada Keluaran Dalam Negara Kasar Mengikut Sektor, 1955-2000 ... 532
- Jadual 20.2 Penduduk Bandar, Malaysia 1995-2000 ... 536
- Jadual 20.3 Malaysia: Kadar Kemiskinan, 1970-1995 ... 538
- Jadual 20.4 Agihan Pendapatan Kesemua Isi Rumah Semenanjung Malaysia 1957-1993 ... 540
- Jadual 20.5 Agihan Pendapatan Isi Rumah Bandar dan Luar Bandar Semenanjung Malaysia 1957-1989 ... 544
- Jadual 20.6 Taburan Isi Rumah Mengikut Golongan ... 547
- Jadual 20.7 Taburan Isi Rumah Mengikut Indeks Kualiti Hidup ... 548
- Jadual 20.8 Taburan Isi Rumah Mengikut Indeks Kualiti Hidup Pulau Pinang ... 549
- Jadual 20.9 Taburan Isi Rumah Mengikut Indeks Kualiti Hidup Johor Bahru ... 550
- Jadual 21.1 Pengagihan Gunatenaga Mengikut Industri dan Jantina 1990-95 (Peratus) ... 560

Jadual 21.2	Gunatenaga Mengikut Jantina dalam Sektor Perkhidmatan*, Malaysia-1990 (Peratus) ... 560
Jadual 21.3	Pengagihan Gunatenaga Mengikut Industri dan Jantina, 1970-95 (Peratus) ... 562
Jadual 21.4	Pengagihan Gunatenaga Mengikut Pekerjaan dan Jantina 1970-1995 (Peratus) ... 563
Jadual 21.5	Taburan Gunatenaga Wanita Mengikut Pekerjaan dan Kawasan 1993 (Peratus) ... 564
Rajah 5.1	Peranan P&P dalam Pembangunan Teknologi Industri ... 129
Rajah 7.1	Hubung Kait Komponen Pembangunan Sumber Manusia Secara Teori ... 174
Rajah 7.2	Malaysia: Hubung Kait Komponen dan Strategi Pembangunan Sumber Manusia dari Sudut Ekonomi ... 177
Rajah 8.1	Jumlah Permohonan dan Bilangan yang Berjaya Masuk ke Universiti Tempatan, 1980-1996 ... 205
Rajah 8.2	Pendapatan Kasar Bulanan Purata Isi Rumah Mengikut Kumpulan Etnik, 1990 dan 1995 ... 216
Rajah 13.1	Rantai Nilai ... 339
Rajah 13.2	Strategi Pembuatan ++ ... 340
Carta 11.1	Sumbangan Sektor kepada Gunatenaga di Malaysia 1970 dan 1990 (Peratus) ... 285
Carta 18.1	Faktor-faktor Penting yang Menyumbang kepada Pengurangan Kemiskinan di Luar Bandar, Malaysia ... 479
Carta 20.1	Trend Sumbangan Sektor kepada KDNK ... 533
Carta 20.2	Sumbangan Sektor kepada KDNK 1955 dan 2000 ... 534
Carta 20.3	Impak Transformasi ke Atas Kemiskinan ... 539
Carta 20.4	Perhubungan Antara Pertumbuhan Ekonomi dan Agihan Pendapatan di Malaysia 1957-1990 ... 542
Carta 20.5	Impak Transformasi Ekonomi ke Atas Agihan ... 542
Graf 2.1	Kadar Deposit 3 Bulan dan Tabungan ... 70
Graf 2.2	Bursa Saham Kuala Lumpur: Penunjuk Indeks Komposit dan Nilai Pasaran ... 73

Senarai Singkatan

ADB	Bank Pembangunan Asia
AFTA	Kawasan Perdagangan Bebas Asean
AGGX	Kadar pertumbuhan eksport kasar
AGKL	Kadar pertumbuhan nisbah modal-buruh
AGM	Kadar pertumbuhan import
AGQ	Kadar pertambahan nilai output kasar industri
AIM	Amanah Ikhtiar Malaysia
AIPTS	Akta Institusi Pendidikan Swasta 1996
ASB	Amanah Saham Berhad
ASEAN	Association of South-East Asian Nations
ASN	Amanah Saham Nasional
BAFIA	Banking and Financial Institutions Act 1989
BIDA	Batam Industrial Development Authorities
BIMP-EAGA	Pertumbuhan Asean Timur Brunei, Indonesia, Malaysia dan Filipina
BSKL	Bursa Saham Kuala Lumpur
CCR	Nisbah penumpuan
CGC	Credit Guarantee Corporation
COINS	Corporate Information Superhighway
CTE	Committee on Trade and Environment
DBKL	Dewan Bandaraya Kuala Lumpur
DEB	Dasar Ekonomi Baru
DM	Deutschemark
DOS	Jabatan Perangkaan
DPN	Dasar Pembangunan Negara
DPT	Dana pendidikan tinggi
DTMN	Jawatankuasa Pemandu Dasar Teknologi Maklumat Negara
DWN	Dasar Wanita Negara
EDI	Electronic Data Interchange
EON	Edaran Otomobil Nasional
FDI	Pelaburan langsung asing
FELDA	Lembaga Kemajuan Tanah Persekutuan
FFAL	Jumlah aset terlat satu tempoh masa
FTZ	Zon perdagangan bebas
GATT	General Agreement on Trade and Tariff
GIIN	Government Integrated Telecommunications Network

HICOM	Perbadanan Industri Berat Malaysia
HRDF	Dana Pembangunan Sumber Manusia
IADPs	Rancangan Pembangunan Pertanian Bersepadu
IAM	Institut Akauntan Malaysia
IB	Industri besar
ICU	Unit rawatan rapi
IKS	Industri kecil dan sederhana
ILO	Pertubuhan Buruh Antarabangsa
IMF	Tabung Kewangan Antarabangsa
IMP2	Pelan Induk Perindustrian Baru
IMS-GT	Segitiga Pertumbuhan Indonesia-Malaysia-Singapura
IMT-GT	Segitiga Pertumbuhan Indonesia-Malaysia-Thailand
INTAN	Institut Tadbiran Awam Negara
IOFC	Pusat Kewangan Luar Pantai Antarabangsa
IPTA	Institusi pengajian tinggi awam
IRM	Institut Percukaian Malaysia
IT	Teknologi maklumat
ITAF	Tabung Bantuan Teknikal Industri
JARING	The Joint Advanced Research Integrated Networking
JBC	Majlis Perniagaan Bersama
KDNK	Keluaran Dalam Negara Kasar
KIM	Kawasan Perindustrian Medan
KKMC	Koperasi Karyawan Minyak Caltex
KLIA	Lapangan Terbang Antarabangsa Kuala Lumpur
KNK	Keluaran Negara Kasar
KPMNJ	Koperasi Permodalan Melayu Negeri Johor
KWPSM	Kumpulan Wang Pembangunan Sumber Manusia
LAN	Lembaga Akreditasi Negara
LPES	Lembaga Pengembangan Ekonomi Singapura
LRTS	Sistem transit rail ringan
MARDI	Institut Penyelidikan dan Kemajuan Pertanian Malaysia
MAS	Sistem Penerbangan Malaysia
MATREM	Malaysian Network for Training and Research on Environmental Management
MDC	Malaysian Development Corporation
MEA	Multilateral Environmental Agreements
MICE	Meeting, incentive, convention, exhibition
MIDA	Lembaga Pembangunan Perindustrian Malaysia
PORIM	Institut Penyelidikan Minyak Kelapa Sawit Malaysia
P&P	Pembangunan dan penyelidikan
PPM	Prinsip pencemar membayar

MIDF	Malaysian Industrial Development Finance	1399
MIEL	Malaysian Industrial Estate Limited	A24
MIGHT	Kumpulan Industri-Kerajaan untuk Teknologi Tinggi Malaysia	142
MINT	Institut Penyelidikan Teknologi Nuklear Malaysia	144
MITI	Kementerian Perindustrian dan Perdagangan Antarabangsa	141
MKIB	Masyarakat komersil dan industrialis bumiputera	143
MNC	Syarikat multinasional	143
MNLF	Barisan Pembebasan Kebangsaan Moro	144
MPPB	Masyarakat perdagangan dan perindustrian bumiputera	143
MPSM	Majlis Pembangunan Sumber Manusia	144
MPTN	Majlis Pendidikan Tinggi Negara	144
MSC	Multimedia Supercorridor	143
MTDC	Perbadanan Pembangunan Teknologi Malaysia	143
MTEN	Majlis Tindakan Ekonomi Negara	144
MTS	Multilateral Trading System	144
Naciwid	Majlis Penasihat Kebangsaan Mengenai Integrasi Wanita dalam Pembangunan	142
NAFTA	Perjanjian Perdagangan Bebas Antarabangsa Amerika Utara	144
NCDP	National Committee on Data Processing	143
NCWO	Majlis Pertubuhan-pertubuhan Wanita	143
NIB	Negara-negara industri baru	143
NITA	Agenda Teknologi Maklumat Negara	143
NITC	Majlis Maklumat dan Teknologi Kebangsaan	143
NPB	Negara perindustrian baru	143
NSM	Negara sedang membangun	143
OTC	Over-the-counter-market	143
PAKR	Perumahan awam kos rendah	143
PDU	Pusat Dagangan Utama	143
PERLA	Skim perjanjian dengan penyedia latihan	143
Pertiwi	Pusat Tindakan Wanita Islam	143
PETRONAS	Petroleum Nasional Berhad	143
PGK	Pendapatan garis kemiskinan	143
PIP	Pelan Induk Perindustrian	143
PKENJ	Perbadanan Kemajuan Ekonomi Negeri Johor	143
PKPKR	Program khas perumahan kos rendah	143
PLA	Pelaburan langsung asing	143
PLT	Skim pelan latihan tahunan	143
PMP	Pelan Induk Penswastaaan	143
PQLI	Indeks kualiti hidup fizikal	143

PPRT	Program Pembangunan Rakyat Termiskin
PSA	Perakaunan Sumber Asli
PSDC	Pusat Pembangunan Kemahiran Pulau Pinang
PSM	Pembangunan sumber manusia
PSN	Pusat Sains Negara
PU	Pusingan Uruguay
PUNB	Perbadanan Usahawan Nasional Berhad
R&D	Penyelidikan dan pembangunan
RISDA	Lembaga Kemajuan Industri Pekebun Kecil Getah
RMK-2-7	Rancangan Malaysia Kedua-Ketujuh
RRIM	Institut Penyelidikan Getah Malaysia
RRJP	Rangka Rancangan Jangka Panjang
SAFMA	Lembaga Pemasaran Ikan Sabah
SBL	Skim bentuk latihan
SIRIM	Institut Standard dan Penyelidikan Perindustrian Malaysia
SMI	Industri kecil dan sederhana
SMIDEC	Perbadanan Pembangunan Industri Kecil dan Sederhana
SMV	Sekolah menengah vokasional
SPK	Skim pertapakan dan kemudahan
SPP	Projek Dasar Laut Selatan
SPTF	Skim Perbankan Tanpa Faedah
S&T	Sains dan teknologi
TBT	Technical Barriers to Trade
TDC	Perbadanan Kemajuan Pelancongan
TFP	Produktiviti keseluruhan faktor
TFPG	Kadar pertumbuhan produktiviti keseluruhan faktor
TMM	Tahun Melawat Malaysia
TNB	Tenaga Nasional Berhad
TMB	Telekom Malaysia Berhad
UNDP	United Nation Development Programme
UNEP	Program Alam Sekitar Bangsa-bangsa Bersatu
UPEN	Unit Perancang Ekonomi Negeri
USD	US Dollar
WHO	Pertubuhan Kesihatan Sedunia
WTO	Pertubuhan Perdagangan Antarabangsa

Prakata

Syukur Alhamdulillah, segala pujian ke hadrat ALLAH S.W.T dengan limpah kurnianya buku ini dapat disiapkan. Buku ini adalah hasil Bengkel Rancangan Malaysia Ketujuh: Menangani Cabaran Abad Ke-21, yang diadakan di Port Dickson pada 9-10 Ogos 1997. Kesan daripada kegawatan ekonomi, sebahagian tulisan sebelum daripada ini yang berpandangan optimis terhadap Pertumbuhan Ekonomi Negara terpaksa diubahsuai dan dipinda. Hasilnya nama baru kepada buku ini, iaitu *Ekonomi Malaysia Menghadapi dan Menangani Cabaran Abad ke-21* telah dipersetujui dan dipilih.

Isu dan skop perbincangan dalam buku ini dibahagi kepada empat bahagian. Bahagian I membincangkan aspek globalisasi, liberalisasi dan struktur ekonomi negara. Bahagian II adalah tentang produktiviti dan teknologi. Bahagian III berhubung dengan isu pembangunan dan penawaran sumber manusia. Bahagian IV membincangkan dasar dan strategi pengurusan sektor ekonomi negara dan akhirnya Bahagian V menyentuh aspek agihan dan kebajikan ekonomi. Pada umumnya perbincangan buku ini meliputi isu, permasalahan dan realiti ekonomi negara sebelum dan selepas kegawatan ekonomi.

Buku ini diharapkan dapat memberi gambaran dan kefahaman terhadap isu, permasalahan, dasar dan strategi ekonomi negara sebelum dan selepas kegawatan ekonomi. Oleh itu buku ini baik kepada penggubal dan pelaksana dasar, penyelidik, pelajar dan orang ramai yang berminat dan peka kepada isu dan permasalahan ekonomi semasa. Isu dan permasalahan ini perlu difahami dan ditangani bersama demi memperbaiki dan memperkukuhkan ekonomi negara pada abad ke-21 yang lebih mencabar.

Dengan ruang yang ada ini, kami mengambil kesempatan merakamkan penghargaan dan ucapan terima kasih kepada para penulis, Cik Ina Murni Hashim sebagai pembantu khas editor, penerbit UKM dan khusus kepada Puan Alimah Borhan dan Cik Noniwati Abu Osthman kerana urusan penaipan manuskrip buku ini.

Pengenal an

Kegawatan yang menyebabkan ekonomi negara merundum ke tahap terendah bermula pada pertengahan tahun 1997 dan berterusan hingga kini merupakan pengajaran dan pengalaman yang sungguh bermakna. Kegawatan ekonomi ternyata sebagai ujian dan cabaran kepada strategi dan dasar pembangunan ekonomi negara menjelang abad ke-21 seperti yang direncana dalam Rancangan Malaysia Ketujuh (RMK-7). Implikasi daripada ini, tujahan dasar dan strategi kepada pertumbuhan, kestabilan dan agihan pendapatan yang lebih adil dan saksama perlu diselaras dan dinilai semula secara menyeluruh. Sehubungan dengan ini faktor yang mendorong kepada kegawatan ekonomi negara perlu dikenalpasti. Manakala strategi dan fokus dasar ekonomi semasa perlu ditumpukan kepada usaha pemulihan dan pengukuhan semula ekonomi negara.

Adalah tidak dinafikan kegawatan ekonomi yang berlaku di negara ini mempunyai hubung kait dengan perubahan struktur dan haluan dasar ekonomi negara ini. Perubahan struktur ekonomi semakin ketara semenjak pelaksanaan Rancangan Malaysia Keenam (RMK-6). Perubahan ini adalah dirangsang oleh dasar pandang keluar yang melibatkan amalan liberalisasi, deregulasi dan penswastan (LDP). Ketiga-tiga dasar di atas adalah selaras dengan gagasan globalisasi yang menyediakan peluang di samping merupakan cabaran kepada ekonomi negara. Perubahan dasar dan struktur ekonomi negara seperti yang dibincangkan telah memberi kesan kepada kadar pertumbuhan 8.7 peratus setahun dalam tempoh jangka masa RMK-6. Pendapatan per kapita negara telah meningkat daripada RM6,099 (1990) kepada RM9,786 (1995). Kesan perubahan struktur ini telah menaikkan taraf Malaysia ke dalam kategori negara industri baru yang berpotensi.

Keterbukaan yang disusuli dengan penglibatan aktif pelabur langsung asing dan sektor swasta secara meluas dalam ekonomi telah melibatkan pergerakan modal jangka panjang dan jangka pendek secara berleluasa. Ini telah menyebabkan kawalan kerajaan terhadap ekonomi terutamanya dari sektor kewangan menjadi rapuh. Berkaitan dengan ini, isu dan impak liberalisasi kewangan di negara ini turut dibincangkan.

Liberalisasi kewangan tidak semestinya menghasilkan impak positif. Pengalaman di beberapa buah negara di Amerika Latin misalnya mengesahkan ia membawa kesan negatif. Liberalisasi kewangan telah

menyebabkan negara tersebut menghadapi krisis dan ketidakstabilan kewangan, penurunan tabungan dan pertumbuhan yang tidak menggalakkan. Untuk menghindari kesan negatif ini, pelaksanaan liberalisasi kewangan di negara ini perlu dilakukan secara berperingkat. Ia perlu dimulakan dengan peringkat pengukuhan, peringkat kawalan yang ketat dan seterusnya diikuti dengan peringkat sistem kawalan kewangan yang selaras dengan gagasan globalisasi.

Seperti yang telah diperkatakan sebelum daripada ini, perubahan struktur ekonomi dan tekanan globalisasi melalui liberalisasi, deregulasi dan penswastaaan telah mendorong kepada pendekatan pertumbuhan didorong produktiviti. Pendekatan ini melibatkan pengenalan teknologi baru, peningkatan teknologi serta kemajuan dalam teknologi maklumat, inovasi dan teknik pengurusan yang lebih baik. Kesemuanya ini digenapkan dengan peningkatan kecekapan, pengetahuan, pendidikan, kemahiran dan pengalaman pekerja. Oleh yang demikian strategi pertumbuhan didorong produktiviti tidak dapat dipisahkan daripada aspek pembangunan sumber manusia. Sehubungan dengan ini strategi pertumbuhan didorong produktiviti dalam tempoh RMK-7 malah pada abad akan datang adalah bergantung kepada faktor tenaga kerja. Ini menjadi bertambah penting apabila kecanggihan teknologi sendiri tanpa kesesuaian kemahiran pekerja tidak akan menjamin peningkatan output dan produktiviti.

Berkaitan dengan isu produktiviti, secara khusus ukuran produktiviti di sektor pembuatan perlu diberi perhatian. Untuk tujuan ini, konsep produktiviti keseluruhan faktor (TFP) digunapakai. Ukuran pertumbuhan TFP kepada sektor pembuatan akan dapat menolong menentukan sama ada penambahan output pesat sektor ini sejak kemelesetan dapat dikesan sama ada daripada penambahan input atau pun kesan dari perkembangan teknologi. Pada masa yang sama, faktor utama yang menentukan kadar pertumbuhan produktiviti dapat dikenalpasti. Ini dapat menolong penggubal dasar untuk pembentukan dasar yang sesuai bagi meningkatkan produktiviti sektor pembuatan dan seterusnya meningkatkan daya saingan sektor tersebut. Untuk tujuan mengukur kadar pertumbuhan produktiviti keseluruhan Faktor (TFPG) Model Gallop-Jorgenson digunakan. Hasil kajian menunjukkan kadar pertumbuhan TFP di sektor pembuatan bagi tempoh 1986-1991 adalah kecil. Ini bermakna sumbangan pesat pertumbuhan output sektor pembuatan dalam tempoh kajian adalah disebabkan pertumbuhan input terutamanya pertumbuhan input perantaraan dan bukan kesan dari pertumbuhan produktiviti.

Kaitan pertumbuhan input kepada pertumbuhan output dengan sumbangan teknologi kepada peningkatan produktiviti adalah ketara. Oleh yang demikian, kepentingan teknologi kepada pertumbuhan dan pembangunan ekonomi negara tidak dinafikan. Teknologi dalam erti kata yang luas adalah dirujuk kepada empat rangkuman ilmu yang berinteraksi secara bersepadu untuk membolehkan pencapaian proses transformasi seperti yang diinginkan. Ia merupakan rangkuman objek dalam bentuk kemudahan fizikal, keupayaan individu, pendokumentasian fakta dan institusi dalam bentuk rangka kerja organisasi.

Kepentingan teknologi kepada pertumbuhan dan pembangunan ekonomi negara menjadi bertambah penting dalam era faedah bersaing (competitive advantage). Dasar kerajaan yang liberal terhadap pelabur langsung asing adalah didorong oleh harapan kepada pemindahan dan penyerapan teknologi asing melalui FDI. Disebabkan aspek ini adalah terbatas, usaha pembangunan teknologi baru diperlukan. Dengan ini keterbегantuan kepada teknologi asing secara berterusan dapat dihindarkan.

Kemajuan teknologi membolehkan negara ini merangsang dan memperluaskan skop pembangunan industri kepada industri berat. Penglibatan negara dalam industri berat memungkinkan pengurangan penggantungan kepada pembekal asing melalui penggantian input. Pembangunan industri berat berupaya menerbitkan kesan kitaran yang mempercepatkan proses pertumbuhan industri, kerana industri berat membantu menjana permintaan untuk bekalan bahan mentah, bekalan komponen, beberapa jenis perkhidmatan seperti pengangkutan serta insuran, perundingan dan penyelenggaraan. Kesan lanjutan daripada permintaan ini ialah pertumbuhan industri sokongan terutamanya industri kecil dan sederhana. Di samping ini tidak kurang penting, industri berat dapat membantu meningkatkan keupayaan teknologi tempatan. Ia adalah wajar dibangunkan memandangkan negara ini kaya dengan sumber asli yang diperlukan. Peranan dan kepentingan industri berat negara ini lebih berkesan sekiranya ia di orientasi dan mempunyai daya saingan di pasaran antarabangsa.

Seperti yang diperkatakan sebelum daripada ini, pertumbuhan didorong produktiviti mempunyai kaitan rapat dengan kualiti sumber manusia. Pembangunan teknologi dan pemantapan industri berat negara tidak dapat beroperasi sekiranya tidak diselaraskan dengan program pembangunan dan aspek penawaran sumber manusia. Pembangunan sumber manusia sangat penting dalam membangunkan sesebuah negara. Ia bukan sahaja penting kepada pencapaian pertumbuhan ekonomi tetapi juga matlamat politik, sosial dan kebudayaan.

Pembangunan sumber manusia dilakukan melalui pelaburan modal manusia yang merangkumi aspek pendidikan, latihan, migrasi dan pencarian maklumat serta kesihatan. Oleh yang demikian, perancangan keperluan gunatenaga yang baik diperlukan. Dalam hal ini aspek pembangunan sumber manusia tidak tepat jika dibatasi kepada pencapaian objektif ekonomi tetapi tidak kurang penting kepada pembentukan masyarakat yang mempunyai keluhuran budi dan etika ke arah pembentukan masyarakat madani.

Salah satu aspek pembangunan sumber manusia ialah pelaburan modal manusia yang melibatkan pendidikan. Berkaitan dengan ini, isu berhubung dengan pendemokrasian terhadap pendidikan tinggi negara adalah berkaitan. Cabaran semasa menunjukkan pendidikan tinggi negara masih belum berupaya memenuhi kehendak perkembangan ekonomi negara sepenuhnya. Nisbah enrolmen pendidikan di negara ini masih rendah kesan dari keterbatasan kapasiti universiti awam tempatan menerima pelajar. Liberalisasi dan pendemokrasian pendidikan tinggi dapat mengatasi masalah ini. Namun begitu penglibatan sektor swasta secara meluas tanpa kawalan boleh mewujudkan masalah ketaksetaraan dan dualisme dalam pendidikan. Tanpa kawalan hal ini boleh menggugat pencapaian dasar ekonomi negara selama ini.

Lonjakan besar dalam penawaran pendidikan tinggi kesan daripada liberalisasi dan pendemokrasian adalah tidak memadai jika tidak disertai dengan usaha mempertingkatkan mutu pendidikan di IPT. Pendidikan tinggi dalam konteks ini bukan sahaja untuk memenuhi keperluan intelektual tetapi juga kehendak pasaran. Dalam hal ini aspek pendidikan diharapkan bukan sahaja mampu mencapai matlamat pertumbuhan ekonomi tetapi juga tidak mengabaikan matlamat agihan kekayaan.

Dari aspek penawaran sumber manusia, pengaruh migrasi dalaman adalah berkaitan. Migrasi desa-bandar dan urbanisasi memainkan peranan penting dalam proses pembangunan. Ini berlaku ekoran dari migran mencari pekerjaan di bandar. Kesan daripada ini penawaran tenaga kerja di bandar akan meningkat. Selain mengagih semula populasi, migrasi juga membawa perubahan kepada sosial dan ekonomi sesuatu kawasan di samping membentuk semula corak reruang terhadap pembolehubah demografi di kawasan asal dan destinasi.

Berkaitan dengan isu migrasi, cabaran dan prospek migrasi wanita terhadap pasaran buruh juga berkaitan. Antara faktor yang menyebabkan berlakunya penghijrahan di kalangan wanita adalah faktor kemiskinan, peningkatan taraf pendidikan dan strategi perindustrian. Dalam keadaan

negara menghadapi masalah kekurangan buruh, tenaga wanita amat diperlukan. Untuk menentukan nasib wanita tidak terabai, pembentukan dasar wanita negara diperlukan. Dengan ini kepentingan dan kebajikan terutamanya wanita bekerja terbela.

Dalam era pembangunan, aspek pengurusan sektor ekonomi negara ini terutamanya kepada sektor perkhidmatan menjadi semakin penting. Ini kerana sektor ini turut berkembang seiring dengan sektor industri. Di negara maju sektor perkhidmatan telah menjadi sektor utama dalam ekonomi. Oleh yang demikian sektor yang berpotensi ini perlu diberi perhatian dan dibangunkan. Dengan ini pensejagatan ekonomi dapat dimanfaatkan secara meluas.

Salah satu sektor yang tidak kurang penting dalam sektor perkhidmatan ialah sektor pelancongan. Jika dibandingkan dengan sub sektor lainnya, sektor ini lebih kebal dari serangan kemelesetan ekonomi. Di samping bersifat kebal, industri pelancongan merupakan industri bercirikan intensif buruh. Ini bermakna ia berupaya menyediakan peluang gunatenaga yang banyak. Jika ia dikembangkan dengan sebaik mungkin ia dapat memberi sumbangan ketara kepada imbalan pembayaran negara.

Usaha memantapkan pertumbuhan ekonomi dapat dimainkan oleh industri kecil dan sederhana (IKS). Industri kecil dan sederhana bukan sahaja terus wujud sebelah menyebelah dengan industri besar (IB) di negara maju, tetapi dianggap sebagai enjin yang dapat memberi sumbangan dan membangunkan ekonomi negara perindustrian baru. Antara cabaran yang dihadapi oleh IKS di negara ini ialah berhubung dengan peranan IKS supaya dapat membantu negara ke arah menjadi sebuah negara perindustrian yang mantap dan di samping menghadapi persaingan sengit kesan daripada penubuhan AFTA dan pelaksanaan peraturan WTO. Bagi mengatasi kedua-dua cabaran ini kerajaan telah melancarkan IMP2 yang telah mengariskan peranan yang akan dimainkan oleh IKS menerusi pendekatan pembangunan industri berasaskan kelompok. Di samping itu permasalahan bekalan kemudahan modal, kepakaran dan pengetahuan untuk mengatasi rintangan yang menghalang kemajuan pembangunan IKS perlu ditangani.

Usaha memperkukuh dan merangsang pertumbuhan ekonomi dalam era globalisasi merupakan usaha yang tidak dapat dipisahkan daripada keperluan dan kepentingan kerjasama ekonomi serantau kesan dari pembentukan blok-blok perdagangan di negara maju. Pembentukan kawasan pertumbuhan segitiga merupakan strategi untuk menggalakkan pertumbuhan dan pembangunan ekonomi serantau. Menerusi kerjasama

tersebut dijangkakan pembangunan ekonomi dapat dipercepatkan dengan mengeksplotasikan kesalinggenapan ekonomi dan faedah berbanding rantau berkenaan. Walaupun kegawatan ekonomi yang melanda negara Asia menjejaskan usaha kerjasama serantau, kerjasama yang cekap dan bersatu adalah perlu. Ia diharapkan dapat saling memberi faedah kepada ekonomi di rantau ini.

Pemulihan dan pengukuhan ekonomi negara tidak dapat dipisahkan daripada aspek governan atau pengurusan yang baik dan berkesan. Oleh yang demikian peranan teknologi maklumat di sektor awam tidak boleh diabaikan. Aplikasinya perlu diperluaskan. Dengan ini ia dapat melicinkan dan mempertingkatkan lagi prestasi jentera kerajaan kepada usaha pembangunan negara dengan lebih cekap dan berkesan.

Untuk tujuan pertumbuhan dan pembangunan ekonomi di samping pembinaan jentera kerajaan yang cekap dan pelaksanaan dasar penswastaaan, tanggungjawab kerajaan terhadap kebajikan sosial tidak boleh diabaikan. Perbelanjaan terhadap perkhidmatan sosial perlu diteruskan demi meningkatkan kualiti hidup masyarakat di negara ini terutamanya dalam keadaan kegawatan ekonomi. Adalah perlu dipastikan semua peruntukan perbelanjaan sosial tidak diselewengkan dan program yang dilaksanakan perlu terfokus faedahnya kepada kumpulan sasaran seperti yang diharapkan.

Gagasan globalisasi, liberalisasi yang menggalak dan meluaskan pembangunan perdagangan antarabangsa tidak dapat diharapkan sepenuhnya kepada pembangunan mapan jika isu alam sekitar diabaikan dan tidak diberi perhatian sewajarnya. Oleh yang demikian kepentingan isu perdagangan-alam sekitar yang berselarasan dengan peruntukan WTO difokuskan. Implikasi dasar terhadap ekonomi Malaysia berhubung dengan isu ini tidak boleh dipandang ringan.

Kesan daripada gagasan globalisasi, liberalisasi telah merangsang perubahan struktur ekonomi negara. Perubahan struktur ekonomi adalah didorong oleh usaha peningkatan keupayaan teknologi dan produktiviti di samping dasar dan strategi pembangunan negara secara menyeluruh. Di pihak yang lain kesan pertumbuhan dan perubahan struktur ekonomi tidak dapat dipisahkan dari isu agihan dan kebajikan ekonomi.

Perubahan struktur ekonomi menjadikan Malaysia sebagai sebuah negara industri baru sesungguhnya tidak mengakhiri cabaran yang berterusan kepada isu agihan dan pembasmian kemiskinan. Dalam konteks Malaysia, ketaksamaan agihan pendapatan terus meningkat sehingga tahun 1970. Pelaksanaan dasar ekonomi baru (DEB) telah berjaya mengurangkan kadar kemiskinan dan seterusnya ke arah pembaikan

ketakssetaraan agihan antara 1970-1990. Namun begitu terdapat peningkatan semula dalam ketakssetaraan selepas berakhirnya DEB pada tahun 1990. Keadaan ini diburukkan lagi apabila kegawatan ekonomi melanda negara ini. Perkembangan sektor perkhidmatan dapat memberi kesan kepada ketakssetaraan agihan dalam ekonomi lantaran jurang upah yang lebar. Ternyata usaha mempertingkatkan gunatenaga, produktiviti dan upah untuk orang miskin akan lebih berkesan sekiranya usaha ini disokong oleh dasar eksplisit untuk mengurangkan kemiskinan serta memperuntukkan sumber bagi pembangunan manusia dan diiringi dengan dasar mengurangkan perbezaan pendapatan antara rakyat.

Berkait rapat dengan usaha pembasmian kemiskinan dan ketakssetaraan agihan pendapatan ialah keperluan kepada penerusan program menggalakkan penglibatan bumiputera dalam perdagangan dan industri. Program ini masih lagi relevan dan penting walaupun dasar ekonomi negara telah menggantikan dasar ekonomi baru (DEB). Salah satu strategi untuk menggalakkan penyertaan bumiputera dalam sektor perdagangan dan industri ialah usaha kepada pembentukan Masyarakat Perdagangan dan Perindustrian Bumiputera (MPPB). Bagi mengukuhkan lagi MPPB, dasar pembangunan ekonomi baru (DPN) telah memberi tumpuan khusus kepada keupayaan mengurus, mengendali dan memiliki perniagaan dengan berkesan dan bukan hanya untuk mencapai matlamat kuantitatif dalam pemilikan saham dan hak milik. Masalah kekurangan usahawan kelas menengah merupakan cabaran yang perlu ditangani pada abad ke-21. Tegasnya di sini membentuk MPPB adalah perlu kepada penyusunan semula masyarakat Malaysia dan seterusnya pembangunan ekonomi yang seimbang dan saksama.

Perubahan struktur ekonomi kesan daripada dasar perindustrian telah melibatkan urbanisasi dan berkaitan dengan insiden kemiskinan serta kualiti hidup di bandar. Sehubungan dengan ini perbincangan kepada strategi pembangunan negara dan kesannya terhadap perubahan struktur serta pertumbuhan ekonomi melalui proses pembandaran di Malaysia juga perlu diberi perhatian. Proses pembangunan dan pembandaran yang pesat telah memberi kesan sampingan. Ini kerana tidak semua penduduk bandar yang berasal dari luar bandar cukup bersedia untuk menghadapi cabaran yang ada di bandar. Isu kemiskinan bandar masih lagi merupakan isu yang perlu dihadapi dan ditangani. Kegawatan ekonomi yang melanda negara sejak 1997 memberi kesan yang serius kepada golongan miskin dan berpendapatan rendah di bandar kesan daripada pembuangan pekerja, pengangguran, penerimaan potongan gaji dan upah yang relatif rendah, kenaikan kos hidup dan pertandingan pekerja dengan pendatang asing.

Kesemuanya ini menjejaskan kualiti hidup di bandar dan seterusnya tingkat dan upah sosioekonomi negara.

Berhubung kait dengan isu perindustrian dan perbandaran ialah isu keterlibatan secara aktif wanita dalam sektor moden. Didapati wanita membentuk separuh daripada penduduk Malaysia dan 48 peratus daripadanya berada dalam kumpulan bekerja. Selaras dengan ini pendefinisian semula peranan wanita diperlukan. Penyertaan kaum wanita dalam pasaran buruh hari ini perlu diselaras dengan keadaan transisi dunia yang menuju ke era pensejagatan ekonomi yang berteraskan internasionalisasi modal, tenaga kerja dan teknologi. Demi keadilan sosial dan ekonomi, blok minda yang mengaitkan tugas wanita dengan tugas tradisi mereka perlu dihapuskan. Di samping ini, imbang antara tanggungjawab keluarga dan kepentingan ekonomi perlu diberi perhatian. Kesemuanya ini dapat memantap dan memperkasakan lagi program pertumbuhan dan pembangunan ekonomi negara pada abad ke-21 ini.

MD. ZHAHIR BIN KECHOT
MANSOR BIN JUSOH
Fakulti Ekonomi,
Universiti Kebangsaan Malaysia.

BAHAGIAN I

Globalisasi, Liberalisasi dan Struktur Ekonomi Negara

BAB 1

Pertumbuhan dan Penstrukturan Semula Ekonomi Negara

Nik Hashim Mustapha

Pengenalan

Malaysia telah menunjukkan prestasi pertumbuhan ekonomi yang memberangsangkan beberapa dekad lalu. Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK) tumbuh pada kadar 6.7 peratus setahun semasa Dasar Ekonomi Baru (1970-1995), tetapi bagi tempoh Rancangan Malaysia Keenam (1990-1995) kadar pertumbuhannya meningkat kepada 8.7 peratus setahun. Manakala pendapatan per kapita telah meningkat daripada RM6,099 (1990) kepada RM9,786 (1995), dan dijangka akan mencapai angka RM14,788 pada tahun 2000 (Malaysia 1996). Di samping pertumbuhan ekonomi yang pesat adalah dilaporkan bahawa sebelum kegawatan ekonomi melanda negara ini pada pertengahan tahun 1997, insiden kemiskinan telah berkurangan dan sebaliknya berlaku selepas kegawatan ekonomi. Kegawatan ternyata bukan sahaja memberi kesan kepada agihan tetapi telah menyebabkan kadar pertumbuhan ekonomi negara terendah dan menjadi negatif.

Senario kemajuan yang amat menggalakkan sebelum kegawatan ekonomi menyebabkan kita ingin tahu apakah sebenarnya faktor yang membolehkan Malaysia berada di tahap pembangunan yang sedang dialami ketika itu?

Tidak syak lagi satu daripada faktor yang menyumbang kepada kemajuan ekonomi Malaysia ialah penstrukturan semula ekonomi hasil daripada perubahan dasar pergantungan terhadap eksport komoditi utama kepada dasar perindustrian yang dimuatkan dalam Wawasan 2020. Perubahan dasar telah menyebabkan Malaysia mengalami transisi daripada ekonomi separa-tradisional kepada ekonomi yang lebih maju. Proses transisi ini sebaliknya membawa perubahan terhadap fungsi dan struktur ekonomi; (a) peningkatan dalam kapasiti pengeluaran terutamanya

berhubung dengan pengumpulan modal fizikal dan modal manusia, (b) kepesatan penggunaan sumber yang dimanifestasikan dalam permintaan, pengeluaran, perdagangan dan penggunaan faktor, dan (c) perubahan sosioekonomi seperti pengurangan insiden kemiskinan, agihan pendapatan dan perubahan demografi masyarakat.

Apa yang penting di sini ialah perubahan yang bermotifkan pembangunan mestilah berteraskan pertumbuhan yang kekal yang dapat pula meningkatkan pendapatan dan kesejahteraan sosial. Kegawatan ekonomi yang berpunca daripada kejatuhan nilai kadar pertukaran mata wang Malaysia merupakan satu petanda sejauh manakah ekonomi Malaysia dapat bertahan dan menangani masalah ini. Secara spontan kegawatan ekonomi akan membawa kesan negatif terhadap pertumbuhan ekonomi kerana perbelanjaan terhadap projek-projek mega akan diberhentikan, import barang modal akan ditangguhkan, kos pinjaman luar negara akan bertambah besar yang akan menyekat kepada pertumbuhan output negara. Juga pemberhentian kerja akan berlaku dengan berleluasa kerana firma terpaksa memberhentikan pekerja yang berlebihan dalam usaha mengekalkan operasinya. Meskipun demikian beberapa langkah segera boleh diambil untuk mengurangkan masalah ini pada jangkamasa singkat dan yang menjadi tanda tanya walaupun kesannya sementara ialah bilakah kegawatan ini akan berakhir dan bolehkah ekonomi Malaysia kembali ke tahap pertumbuhan asal?

Kertas kerja ini bertujuan untuk meninjau proses pertumbuhan dan perubahan struktur ekonomi Malaysia khususnya dalam Rancangan Malaysia Ketujuh (RMK-7) dan cuba membuat ramalan arah perubahan ekonomi pada masa akan datang yang terdekat. Dalam usaha ini kita tidak mengeneppikan pengalaman silam terutamanya tentang perancangan yang telah dibuat semenjak terlaksananya beberapa Rancangan Malaysia yang terdahulu, seperti Rancangan Malaysia Keenam (1990-95) dan sebelumnya.

Matlamat Pertumbuhan dan Pembangunan

Sebelum membincangkan pertumbuhan dan perubahan struktur RMK-7, lebih baik kita memahami apakah matlamat pertumbuhan dan pembangunan itu sendiri kerana konsep-konsep ini merupakan matlamat bagi setiap objektif perancangan Dunia Ketiga, termasuk Malaysia. Hubung kait konsep pertumbuhan dan pembangunan dapat disingkap daripada beberapa teori pembangunan yang terdahulu. Umpamanya, teori

tahap pertumbuhan ekonomi pada dasarnya mempercayai bahawa pembangunan harus melalui proses yang bermula dengan keadaan ekonomi Dunia Ketiga dan berakhir dengan keadaan ekonomi negara maju. Berlandaskan teori pertumbuhan Harrod-Domar, tabungan dan pelaburan adalah prasyarat penting untuk mendaulatkan pembangunan Dunia Ketiga. Dengan kata lain, agregat ekonomi utama, iaitu tabungan dan pelaburan adalah asas kepada pembangunan ekonomi negara membangun.

Teori tahap pertumbuhan ekonomi kemudiannya diambil alih oleh pemikiran struktur antarabangsa yang mendokong ideologi faham Marxist. Mengikut faham ini kemunduran negara membangun berpunca daripada ketidakseimbangan kuasa tawar antara negara kapitalis yang kaya raya dengan negara membangun yang rata-rata miskin dalam kegiatan antarabangsa. Tren pemikiran seumpama akhirnya melahirkan tesis pembangunan dualistik yang menonjolkan pelbagai perbezaan terutamanya dari aspek ekonomi antara negara maju dengan negara miskin. Malahan keadaan pembangunan dualistik ini juga wujud dalam sesebuah ekonomi yang mengamalkan sistem kapitalis yang dengannya mereka yang kaya dalam masyarakat tidak langsung atau sedikit sahaja menyumbangkan kepada peningkatan kebajikan sosial rakyat miskin. Ini juga bererti usaha kerajaan dalam mempertingkatkan kualiti hidup golongan miskin melalui kesan penitisan ke bawah didapati tidak berkesan. Ekoran itu campur tangan kerajaan dalam pelaksanaan projek-projek pembangunan hendaklah diusahakan dengan lebih gigih oleh sektor awam dan swasta.

Todaro (1989) telah memberi amaran terhadap salah sangka pertumbuhan ekonomi yang dikaitkan dengan pembangunan. Keadaan ini berpunca daripada pertumbuhan ekonomi yang dialami oleh kebanyakan negara membangun pada 1950-an dan 1960-an apabila mendaftarkan pertumbuhan KDNK yang memberangsangkan di sekitar 5-7 peratus setahun. Walau bagaimanapun, dekad pembangunan ini sebagaimana dikenali oleh Bangsa-bangsa Bersatu tidak menggambarkan keadaan ekonomi yang telah maju kerana negara membangun tersebut masih lagi berhadapan dengan pelbagai masalah sosioekonomi terutamanya kemiskinan. Ini bererti pertumbuhan ekonomi sendiri tidak dapat menjamin pembangunan sesebuah negara jika tidak disertai oleh kesejahteraan dan kebajikan sosial masyarakat. Ekoran itu konsep pembangunan seharusnya mencakupi bukan sahaja pertumbuhan pesat agregat makroekonomi seperti KDNK, tabungan, pelaburan dan perindustrian tetapi juga aspek-aspek mikroekonomi termasuk

pengurangan insidens kemiskinan, kadar pengangguran dan buta huruf, peningkatan kesihatan dan agihan pendapatan yang lebih setara antara pelbagai golongan rakyat sesebuah negara.

Perubahan masa telah menimbulkan beberapa masalah global dalam pembangunan ekonomi dan menyumbangkan kepada isu ekonomi yang berfaedah dalam perancangan sesebuah negara. Sesetengah isu ini mendapat perhatian sejagat dan sesudah disokong badan antarabangsa seperti Bangsa-Bangsa Bersatu masalah itu akan dilaksanakan secara global. Antara isu ekonomi yang muncul pada dekad ini ialah masalah yang berhubung dengan pembangunan berkekalan atau lestari yang kini diberi perhatian dalam perancangan pembangunan sesebuah negara. Justeru konsep pembangunan yang bermatlamatkan kesejahteraan dan kebajikan sosial perlu mengambil kira dan mengekalkan kualiti alam sekitar dalam proses pembangunan lestari. Dengan kata lain, pembangunan lestari menyokong pertumbuhan yang dapat menjanjikan agihan yang saksama antara generasi kini dan akan datang dan kegiatannya adalah mesra terhadap alam sekitar.

Dasar Perindustrian dan Perubahan Struktur

Dasar perindustrian yang membawa kepada transformasi struktur ekonomi Malaysia bermula sebelum RMK-5 (1986-1991) dilancarkan dengan terbentuknya Pelan Induk Perindustrian (PIP) pada 1985. Matlamat PIP ialah menyediakan kerangka kerja untuk mempercepatkan pembangunan sektor perindustrian. Dengan ini dasar ekonomi negara telah dilaksanakan melalui beberapa peringkat perubahan, daripada penggantian import 1960-an kepada mempelbagaikan eksport komoditi utama 1970-an dan akhirnya kepada pembangunan perindustrian 1980-an. Justeru, rancangan pembangunan negara jangka panjang telah dibentuk dengan wujudnya Panduan Perspektif Pelan Ke 2 (OPP2) bagi 1991-2000 yang bermula dengan RMK-6 hingga tercapainya status ekonomi negara industri pada 2020. Ekoran itu Malaysia mula mengorak langkah ke arah sektor pembuatan dengan munculnya industri petrokimia, automobil, memproses makanan, berasas kayu dan lain-lain industri. Pada 1991 kerjasama sektor swasta dengan kerajaan dan penglibatan swasta telah diperluaskan dengan terbentuknya Pelan Induk Penswastaaan (PMP). Pendekatan yang digunapakai dalam aspek ini ialah menswastakan jabatan-jabatan kerajaan dan separa kerajaan yang berpotensi di samping memberi peluang kepada sektor swasta mencadangkan projek-projek baru yang mempunyai

prospek. Pendekatan ini telah membawa kepada pengecilan saiz sektor awam dan menghasilkan keberkesanan kos kepada perbelanjaan kerajaan.

Pertumbuhan ekonomi berlaku dengan pesat setelah dasar perindustrian dilaksanakan, manakala peluang-peluang pekerjaan bertambah dan ini dapat disaksikan dengan kejatuhan kadar pengangguran kepada 2.8 peratus pada 1995 (Malaysia 1996). Bagaimanapun permintaan tenaga buruh turut meningkat ekoran pertumbuhan sektor pembuatan, dan permintaan tenaga buruh mahir juga turut meningkat dengan wujudnya beberapa industri baru serta industri yang mengubah dan membesarkan saiz operasi masing-masing. Dengan kata lain, perluasan sektor industri telah menyebabkan ketegangan pasaran buruh, tekanan upah dan peningkatan harga komoditi. Kekurangan tenaga buruh telah mendorong proses migrasi desa-bandar terutamanya dalam sektor pembuatan. Proses migrasi dari sektor pertanian ke sektor pembuatan berlaku dengan pesat sehingga peratus gunatenaga di sektor pembuatan melebihi pertanian kira-kira pada pertengahan RMK-6 secara bermakna. Gunatenaga sektor pembuatan pada 1990 ialah 19.9 peratus berbanding sektor pertanian 26 peratus. Angka-angka ini telah berubah pada 1995 dengan sektor pembuatan 25.9 peratus dan pertanian 18 peratus (Jadual 1.1). Meskipun migrasi tenaga buruh desa-bandar berlaku permintaan buruh di sektor moden masih belum mencukupi sehinggakan kekurangan ini terpaksa ditampung dengan penggunaan buruh asing. Penggunaan buruh asing dijangkakan sementara dan dapat di atasi apabila teknologi berintesis modal dan penjimatan buruh diguna dengan sepenuhnya nanti.

Usaha mengatasi kekurangan buruh, terutama tenaga buruh mahir merupakan isu penting dalam RMK-7 dan berikutnya yang ditugas khusus di bawah program Pembangunan Sumber Manusia. Pada 1992 kesedaran ini telah membawa kepada penubuhan Dana Pembangunan Sumber Manusia (HRDF) untuk membantu sektor swasta menyediakan program latihan kepada pekerja mereka. Institusi pengajian tinggi, institusi swasta dan institusi awam yang berkaitan masing-masing bertanggungjawab merancang dan menyediakan kemudahan latihan yang diperlukan, termasuk mengoptimumkan masa dalam mempelajari latihan dan pendidikan. Di samping itu fokus pendidikan tinggi perlu diubah menjurus ke arah penghasilan tenaga teknikal dengan pengambilan disiplin tertentu ditingkatkan. Pada akhir RMK-6 sasaran pengambilan pelajar di sekolah sains, vokasional dan teknikal pada peringkat menengah berjumlah 89,290 orang (Ali 1996). Bilangan pelajar dijangka bertambah dua kali ganda (232,900 orang) pada RMK-7. Pengkorporatan institusi pengajian tinggi akan bermula pada RMK-7 untuk meningkatkan daya saing serta prestasi universiti dan menjimatkan tanggungan kewangan kerajaan.

Jadual 1.1: Gunatenaga Mengikut Sektor, 1990-2000 ('000 orang)

Industri	Tahun						Kadar Pertumbuhan Tahunan (Peratus)	
	1990	%	1995	%	2000	%	6MP	7MP
	Pertanian, Perhutanan, Ternakan & Perikanan	1,738.0	26.0	1,428.7	18.0	1,187.7	13.1	-3.8
Perlombongan & Kuari	37.0	0.6	40.7	0.5	44.5	0.5	1.9	1.8
Pembuatan	1,333.0	19.9	2,051.6	25.9	2,616.3	28.9	9.0	5.0
Pembinaan	424.0	6.3	659.4	8.3	845.4	9.3	9.2	5.1
Elektrik, Gas & Air	47.0	0.7	69.1	0.9	84.0	0.9	8.0	4.0
Pengangkutan, Penyimpanan, Komunikasi	302.0	4.5	395.2	5.0	506.9	5.6	5.5	5.1
Perdagangan Borongan & Runcit, Perhotelan & Restoran	1,218.0	18.2	1,327.8	16.8	1,469.6	16.2	1.7	2.1
Kewangan, Insuran, Hartanah & Perkhidmatan Perniagaan	258.0	3.9	378.5	4.8	479.0	5.3	8.0	4.8
Perkhidmatan Kerajaan	850.0	12.7	872.2	11.0	894.2	9.9	0.5	0.5
Perkhidmatan Lain	479.0	7.2	692.2	8.7	938.6	10.4	7.6	6.3
Jumlah	6,686.0	100.0	7,915.4	100.0	9,066.2	100.0	3.4	2.8
Tenaga Buruh	7,042.0		8,140.0		9,327.1		2.9	2.8
Tempatan	6,752.0		7,490.0		8,546.1		2.1	2.7
Asing	290.0		650.0		781.0			
Pengangguran	356.0		224.6		260.9			
Kadar Pengangguran (%)	5.1		2.8		2.8			

Sumber: Pelan Rancangan Malaysia Ketujuh 1996-2000

Pembinaan projek-projek besar mula dilaksanakan semasa RMK-6 yang termasuk antara lain lebuhraya, landasan keretapi, pelabuhan, tempat tinggal dan kilang industri. Secara spesifik projek-projek gergasi yang sedang dan telah dibina semasa RMK-6 dan RMK-7 termasuklah Kompleks Sukan Kebangsaan dan Komanwel, Sistem Transit Rail Ringan (LRTS), bahagian pertengahan Lebuhraya Utara-Selatan, Pelabuhan Barat Pulau Indah dan Perkhidmatan Komuter Elektrik. Kepesatan pertumbuhan pembangunan ekonomi tidak sahaja berlaku dalam negara tetapi juga meluas keluar negara termasuk peningkatan eksport negara dalam keluaran industri, pembinaan kilang pelaburan untuk pemasangan kereta buatan Malaysia di luar negara dan pemasaran kepakaran Malaysia untuk kerja perundingan dan pembinaan.

Tujuan dan Cabaran Rancangan Malaysia Ketujuh

Rancangan Malaysia Ketujuh akan terus berusaha ke arah mengekalkan pembangunan ekonomi berlandaskan pertumbuhan sektor moden. Pembangunan ekonomi yang berterusan akan hanya dapat dikekalkan selagi terdapat kestabilan sosial dan politik, pertumbuhan dan kesaksamaan, dan kecekapan jentera pentadbiran dan pengurusan negara. Malahan matlamat ulung Rancangan Malaysia Ketujuh adalah untuk menyediakan suasana untuk membolehkan pertumbuhan pesat ekonomi ke arah pencapaian status negara maju pada tahun 2020. Untuk merealisasikan matlamat ini RMK-7 mencadangkan beberapa langkah segera dengan mempercepatkan pertumbuhan produktiviti output negara melalui penglibatan dan inisiatif sektor swasta. Sementara kegiatan pengeluaran yang berintensifkan modal dengan penggunaan buruh mahir, dan dibantu oleh teknologi yang dimajukan secara tempatan amat digalakkan. Di samping itu, pada peringkat antarabangsa Malaysia seharusnya melahirkan suasana ekonomi yang setimpal (balance), berasas luas (broad-based), jitu (resilient) dan kompetitif.

Suasana ekonomi yang setimpal dapat mengatasi pertumbuhan pengeluaran yang tak saksama, manakala ekonomi yang berasas luas boleh mengurangkan masalah pergantungan terhadap sesuatu komoditi. Sebaliknya suasana ekonomi yang jitu diperlukan untuk berhadapan dengan keadaan perdagangan antarabangsa yang kerap tidak menentu. Keadaan ekonomi yang kompetitif boleh dihasilkan melalui peningkatan mutu barang eksport dan mengurangkan kos pengeluarannya dengan sistem pengeluaran yang lebih efisien. Kesan kegawatan ekonomi

menyebabkan Malaysia lebih waspada terhadap pergantungan kepada luar negara terutamanya dari segi pinjaman, import modal dan bahan makanan. Kini import seharusnya diminimumkan untuk mengurangkan pengaliran keluar wang. Di samping itu usaha mempertingkatkan eksport amat digalakkan untuk meningkatkan permintaan serta nilai mata wang negara melalui permintaan barang buatan Malaysia.

Untuk mencapai matlamat RMK-7, isu-isu mustahak perlulah dapat di atasi dengan segera. Isu-isu ekonomi, sosial dan alam sekitar tersebut yang dikategorikan dalam RMK-7 sebagai isu pembangunan adalah terdiri daripada;

- a. Kestabilan mikroekonomi
- b. Pengurangan kemiskinan dan penstrukturan semula masyarakat
- c. Pertumbuhan yang didorongkan oleh produktiviti
- d. Pembangunan teknologi
- e. Mempercepatkan pembangunan sumber manusia
- f. Mengorientasi semula dasar perindustrian masa hadapan
- g. Memantapkan daya saing antarabangsa
- h. Mempertingkatkan penggunaan teknologi maklumat
- i. Meluaskan usaha penswastaaan
- j. Mencapai pembangunan lestari
- k. Meningkatkan kualiti hidup masyarakat
- l. Menangani masalah pembangunan sosial
- m. Memperbaharui sistem pentadbiran negara

Menyedari bahawa matlamat pembangunan negara sehingga ini banyak memberi tumpuan kepada pembangunan yang bersifat material dan fizikal, RMK-7 secara khusus menekankan pembangunan nilai-nilai etika dan moral. Dengan kata lain, pembangunan yang berlandaskan kebendaan kini akan disokong oleh nilai-nilai pembangunan rohani yang positif. Antara nilai kerohanian yang diberi perhatian ialah merapatkan ikatan kekeluargaan dan sosial melalui konsep masyarakat penyayang, mewujudkan individu yang berdisiplin, bermotivasi tinggi, dan dedikasi dalam masyarakat Malaysia. Namun begitu, nilai-nilai negatif yang menghambat pembangunan perlu dihapuskan atau diganti dengan nilai-nilai positif yang bertujuan untuk memaksimumkan kebajikan dan kesejahteraan masyarakat.

Dengan terpaparnya senarai isu pembangunan di atas, cabaran RMK-7 dan rancangan lima tahun akan datang akan berkisar antara beberapa isu pokok yang amat memerlukan komitmen bukan sahaja

daripada sektor awam tetapi juga kerjasama daripada sektor swasta. Antara yang terpenting ialah:

- a. Perpindahan struktur ekonomi daripada pertumbuhan pelaburan kepada pertumbuhan yang didorongkan oleh produktiviti. Ini dilakukan dengan memberi tumpuan terhadap latihan yang berpihak kepada pengeluaran buruh mahir dan berintensifkan modal dengan penglibatan lebih daripada sektor swasta.
- b. Mempercepatkan pertumbuhan dengan kegiatan ekonomi yang mempunyai nilai tambah tinggi yang berupaya mengeksploit peluang-peluang pembangunan baru.
- c. Mengekalkan pertumbuhan ekonomi, menstabilkan harga dan dagangan antarabangsa untuk tempoh perancangan jangka pendek dan jangka panjang.
- d. Memperluaskan pasaran antarabangsa bagi keluaran dan eksport barangan domestik memandangkan kepesatan usaha ke arah globalisasi perdagangan ketika ini.
- e. Perluasan rantaian globalisasi dengan menyediakan infrastruktur yang berkaitan di samping itu daya saing firma domestik hendaklah ditingkatkan sehaluan dengan kehendak pembangunan sektor swasta.
- f. Tingkatkan sektor perkhidmatan sebagai pemangkin kepada pembangunan pasaran tempatan dan dagangan antarabangsa.
- g. Wujudkan kesedaran pembangunan berkekalan yang berlandaskan pertumbuhan ekonomi yang mesra terhadap alam sekitar.
- h. Tingkatkan usaha ke arah agihan pendapatan dan kekayaan yang setara untuk mengekalkan hubungan harmoni antara pelbagai kaum dan kestabilan ekonomi dalam konteks penstrukturan semula masyarakat, dan
- i. Bersedia untuk menangani masalah sosial yang kian meningkat ekoran pertumbuhan dan pembangunan ekonomi yang pesat, supaya nilai moral dan etika dapat dipertahankan bagi generasi akan datang.

Kepentingan cabaran di atas antara satu dengan yang lain adalah berbeza tetapi perlulah diberi pertimbangan yang wajar dalam RMK-7. Selain itu perancang perlu juga memahami dengan mendalam setiap masalah dan cadangan yang dipaparkan dapat diatasi dengan perancangan yang mantap. Di samping itu perancang seharusnya berupaya menentukan

prioriti dan mengecam masalah yang lebih serius dalam usaha merancang dan melaksanakan sebarang langkah menangani cabaran tersebut. Fakta yang semudah ini tidak seharusnya diabaikan sekiranya kejayaan pelaksanaan RMK-7 hendak direalisasikan dengan bermakna dan menyumbang kepada kejayaan wawasan 2020. Berikut akan dibincangkan beberapa isu pilihan yang sepatutnya difahami oleh orang ramai.

Sasaran Kestabilan Makroekonomi

Pembolehubah makroekonomi merupakan indikator kemajuan sosial dan ekonomi dan juga sebagai asas perbandingan antara negara. Pertama, sebagaimana diketahui prestasi output negara memperlihatkan pertumbuhan yang memberangsangkan bagi beberapa tahun kebelakangan. Semasa RMK-7 KDNK dijangka tumbuh pada kadar 8 peratus setahun. Pada 2000, pendapatan per kapita Malaysia akan mencapai angka RM14,800 (US5,900) (Ali A. Hassan 1996). Pembuat dasar percaya bahawa Malaysia akan terus mengekalkan pertumbuhan yang tinggi hingga ke abad 21 berdasarkan pelaburan semasa yang menggalakkan dan penglibatan sektor swasta yang semakin bertenaga. Kecuali pada tahun-tahun yang dilanda oleh krisis kewangan pertumbuhan ekonomi dijangka mengalami kemerosotan yang serius sehingga mencatatkan pertumbuhan negatif. Bagaimanapun keadaan ini hanya sementara dan pertumbuhan ekonomi akan kembali bertenaga setelah kegawatan ekonomi dapat dipulihkan kembali mungkin beberapa tahun kemudiannya.

Sektor pembuatan akan terus menyumbang secara bermakna kepada ekonomi negara pada masa akan datang. Bahagian sumbangan sektor ini mencatatkan sebanyak 33.1 peratus pada 1995 dan akan meningkat sedikit kepada 37.5 peratus pada 2000 (Jadual 1.2). Pengeluaran mesin dan alat elektrik dijangka menyumbang secara bermakna kepada KDNK dengan kadar 34.5 peratus daripada nilai ditambah pembuatan dalam RMK-7. Peluang-peluang pekerjaan di sektor industri akan bertambah dan eksport sektor pembuatan akan meningkat pada kadar 16.9 peratus setahun. Eksport keluaran pembuatan diramal bertambah daripada RM147.5 ribu juta (1995) kepada RM322.4 ribu juta (2000), menyumbang kira-kira 88.6 peratus jumlah eksport tahun berkenaan. Minyak sawit (RM7,877 juta), gas dan cecair (RM7,550 juta), petroleum mentah (RM5,792 juta), dan getah (RM2,581

Jadual 1.2: Keluaran Dalam Negara Kasar Mengikut Asal Industri, 1995-2000

Sektor	RM Juta (harga 1978)		Kadar Pertumbuhan Tahunan (Peratus)		Bahagian KDNK (Peratus)	
	1995	2000	RM6	RM7	1995	2000
Pertanian, perhutanan, ternakan dan perikanan	16,406	18,460	2.0	2.4	13.6	10.5
Per lombongan dan kuari	8,938	10,023	13.3	10.7	33.1	37.5
Pembuatan	39,825	66,251	13.3	10.7	33.1	37.5
Pembinaan	5,277	8,560	13.3	10.2	4.4	4.8
Elektrik, gas dan air	2,823	4,686	13.1	10.7	2.3	2.7
Pengangkutan, simpanan dan komunikasi	8,787	14,599	9.9	10.7	7.3	8.3
Perdagangan borong dan runcit, hotel dan restoran	14,568	22,378	10.6	9.0	12.1	12.7
Kewangan, insurans, perkhidmatan hartanah dan perniagaan	12,884	20,977	10.7	10.2	10.7	11.9
Perkhidmatan kerajaan	11,683	14,354	6.7	4.2	9.7	8.1
Bayaran perkhidmatan bank	8,414	13,242	15.6	9.5	7.0	7.5
Duti import	5,101	5,840	11.0	2.7	4.3	3.2
KDNK pada nilai pembeli	120,316	176,635	8.7	8.0	100.0	100.0

Sumber: Rancangan Malaysia, pelbagai tahun.

juta) merupakan eksport utama selepas keluaran pembuatan (Malaysia 1996). Keadaan eksport yang dipelbagaikan ini tentulah boleh meningkatkan keupayaan ekonomi negara dalam menghadapi sebarang naik turun dagangan dunia terutamanya komoditi utama.

Di samping sektor pembuatan sektor perkhidmatan yang dijangka akan berkembang dengan lebih pesat daripada RMK-6, juga akan menyumbang secara bermakna kepada pembangunan ekonomi pada RMK-7. Bahagian sumbangan sektor perkhidmatan terhadap KDNK mengikut keutamaan ialah peruncitan dan pemborongan serta perhotelan dan restoran (12.7 peratus); kewangan, insurans, harta tanah dan perkhidmatan perniagaan (11.9 peratus); pengangkutan, simpanan dan komunikasi (8.3 peratus). Sumbangan sektor pembinaan kepada KDNK negara akan kekal pada kadar 4.8 peratus dalam RMK-7. Walau bagaimanapun, sektor ini dijangka terus berkembang kepada angka 10.2 peratus di sepanjang RMK-7 kerana terdapat beberapa projek infrastruktur, perumahan dan industri di bandar-bandar utama di seluruh negara.

Malaysia akan terus memberi fokus kepada dasar kewangan dengan tujuan menyekat inflasi. Ekoran daripada pertumbuhan ekonomi yang pesat lebihan kecairan akan meningkat dalam sistem perbankan yang boleh membawa kepada tekanan inflasi. Begitu juga kadar bunga yang agak tinggi dan kestabilan ringgit Malaysia menarik pelaburan asing, manakala peningkatan peluang pekerjaan menyumbang kepada pertumbuhan penawaran wang. Sebaliknya, peningkatan pendapatan per kapita penduduk ekoran kemajuan ekonomi merupakan pendorong terhadap permintaan agregat. Semasa RMK-6, Bank Negara telah meningkatkan kadar SSR (statutory reserve requirement) institusi kewangan daripada 7.5 kepada 8.5 peratus, dan menyebabkan kekurangan kecairan dalam sistem perbankan sejumlah RM3.1 juta (Malaysia 1994). Bank negara juga mengenakan syarat lebih ketat berhubung dengan transaksi asing yang menghadkan jumlah transaksi individu sejumlah US\$2 juta dan bank US\$4 juta sehari.

Di samping itu kerajaan juga telah mengambil beberapa langkah lain untuk mengurangkan lebihan kecairan, antaranya ialah mendorong rakyat supaya menyimpan, dengan memberi kebebasan cukai daripada RM5,000 kepada RM50,000 terhadap pendapatan daripada bunga. Bank Simpanan Nasional digalakkan membuka cawangan baru di kawasan luar bandar, bandar kecil dan pusat-pusat membeli-belah. Bank bergerak dan bank mini juga ditubuhkan untuk tujuan tersebut apabila didapati penubuhannya didapati tidak ekonomi.

Keadaan defisit dalam imbalan pembayaran ketika ini memerlukan langkah positif untuk mengatasinya. Mengikut cadangan RMK-7 defisit imbalan pembayaran hendaklah dibiayai dengan pelaburan langsung asing (FDI) dan pelaburan semula. Sebab utama defisit berpunca daripada akaun perkhidmatan yang mencatatkan aliran keluar keuntungan, pembayaran dividen dan bunga serta kos pengangkutan dan insuran yang tinggi. Pengaliran keluar modal telah dikenalpasti sebagai punca utama yang membawa kepada berlakunya krisis kewangan. Ekoran itu kerajaan telah menguatkuasakan beberapa langkah untuk menyekat pengaliran keluar modal.

Dalam hal memasarkan kepakaran tempatan di peringkat antarabangsa kerajaan telah mengenalpasti beberapa langkah dan insentif untuk mengeksport perkhidmatan-perkhidmatan pilihan termasuk pendidikan, pelancongan, kesihatan dan perundingan. Sementara itu usaha akan juga dilakukan untuk mengintegrasikan proses pengeluaran dengan mendorong penggunaan input domestik. Manakala pelabur Malaysia dijangka melipatgandakan usaha dalam pelaburan di luar negara, merancang rantaian taulan pelaburan asing, dan meneroka peluang-peluang baru dalam pasaran antarabangsa untuk meningkatkan permintaan terhadap keluaran negara. Dengan asas ekonomi yang kuat termasuk pembangunan fizikal, peningkatan peluang perniagaan, dan kestabilan sosial dan politik, para perancang merasakan optimis bahawa pelabur asing akan tertarik untuk melabur. Hasilnya dijangka dapat dilihat pada penghujung RMK-7. Berlandaskan dasar pembangunan semasa besar kemungkinan sektor luar bandar terutamanya pertanian dan guna tenaga di sektor ini akan menghadapi kejutan ekonomi dan diketepikan dalam arus pembangunan, oleh itu ketakseimbangan antara wilayah dan kaum akan terjadi yang akan dibincangkan di bahagian berikutnya.

Kemiskinan dan Penstrukturan Semula Masyarakat

Kemiskinan luar bandar terutamanya di kalangan Bumiputera bukanlah perkara baru, tetapi isu ini telah mengambil dimensi baru dengan pembentukan Dasar Pembangunan Nasional (DPN) semasa RMK-6. Selain bertujuan untuk mewujudkan pembangunan yang seimbang antara pelbagai kaum, DNP bertujuan untuk menghapuskan insiden kemiskinan di kalangan rakyat termiskin. Menyedari bahawa dasar pembangunan semasa membawa kepada ketakseimbangan sektor seperti antara sektor moden dengan tradisional dan antara kaum, DNP memberi tekanan kepada

penglibatan Bumiputera dalam dunia korporat dan pengurusan profesional. Kini wawasan DNP menjangkau ke hadapan dengan objektif mewujudkan masyarakat komersil dan industrialis Bumiputera (MKIB). Program seumpama menjadi inti dalam RMK-7.

Sepanjang RMK-6 beberapa program telah dijalankan ke seluruh negara untuk membantu golongan rakyat termiskin termasuk Program Pembangunan Rakyat Termiskin (PPRT), skim pinjaman Amanah Saham Bumiputera (ASB), organisasi bukan kerajaan Amanah Ikhtiar Malaysia (AIM), dan Yayasan Basmi Kemiskinan (YBK) yang ditubuhkan pada peringkat negeri. Matlamat utama program pembasmian kemiskinan rakyat termiskin berkenaan ialah untuk mengurangkan kadar kemiskinan golongan daif daripada 3.9 peratus (1990) kepada 2.1 peratus (1995) dan akhirnya kepada 0.5 peratus pada 2000 (Jadual 1.3). Ini bermakna pada 2000, bilangan isi rumah rakyat termiskin di Malaysia diramalkan tinggal kira-kira 23 ribu, iaitu sejumlah 3.2 ribu isi rumah berada di bandar dan 19.8 ribu baki isi rumah lagi berada di kawasan luar bandar.

Usaha meningkatkan penglibatan Bumiputera serta kualiti dan daya saing usahawan Bumiputera melalui beberapa program MKIB telah bermula pada RMK-6. Antaranya ialah penubuhan Skim Kerjasama Bumiputera hasil daripada resolusi Kongres Bumiputera Ketiga 1992. Skim Vendor PROTON yang telah dilancarkan pada 1988, didapati amat berjaya pada RMK-6 dan akan ditingkatkan pada RMK-7. Semasa RMK-6, sejumlah 112 vendor Bumiputera telah dilantik dalam pelbagai syarikat termasuk elektrik, elektronik, plastik, telekomunikasi dan perabot. Selain itu sebilangan 62 wakil jual telah dilantik oleh PETRONAS, Tenaga Nasional Berhad dan Telekom Malaysia untuk menghasilkan keluaran-keluaran petroleum, tenaga dan telekomunikasi. Kira-kira 250 wakil penjual Bumiputera akan dilantik sebagai syarikat kepada agensi-agensi kerajaan dengan kerjasama Perbadanan Usahawan Nasional Berhad (PUNB) sepanjang RMK-7. Di samping itu sebanyak 56 syarikat usahawan Bumiputera telah difrancais dalam percetakan, makanan segera, memproses filem, pengurusan motel dan bengkel automobil.

Guthrie Furniture dan Besta Distributors ditugaskan mengendalikan latihan untuk meningkatkan kualiti serta membantu pemasaran keluaran Bumiputera sama ada untuk pasaran domestik atau pasaran antarabangsa. Seramai 280 usahawan Bumiputera telah menyertai latihan dalam pembuatan barang yang berasaskan plastik, petrokimia, automotif dan perkhidmatan berhubung dengan telekomunikasi dan teknologi maklumat. Latihan ini dibiayai di bawah peruntukan dana PUNB yang bertujuan untuk melatih usahawan Bumiputera. Sejumlah

Jadual 1.3: Insiden, Kemiskinan dan Bilangan Isirumah Miskin, 1995 dan 2000

Kerakyatan Malaysia Sahaja		1990 ¹			1995 ²			2000 ³		
		Jumlah	Bandar	Luar Bandar	Jumlah	Bandar	Luar Bandar	Jumlah	Bandar ³	Luar Bandar
Insiden Kemiskinan	(%)	16.5	7.1	21.2	8.9	3.7	15.3	5.5	2.2	10.3
Bil. Isi Rumah Miskin	(*000)	574.5	82.0	492.5	670.2	84.6	285.6	253.4	59.9	193.5
Insiden Termiskin ⁴	(%)	3.9	1.3	5.2	2.1	0.8	3.7	0.5	0.1	1.0
Bil. Isi Rumah Termiskin	(*000)	137.1	15.5	121.6	88.4	19.2	69.2	23.0	3.2	19.8
Jumlah Isi Rumah Keseluruhan ⁵	(*000)	3486.6	1149.3	2337.3	4140.6	2270.3	1870.3	4607.2	2732.6	874.6
Insiden Kemiskinan	(%)	17.1	7.5	21.8	9.6	4.1	16.1	6.0	2.4	11.0
Bil. Isi Rumah Miskin	(*000)	619.4	89.1	530.3	417.2	95.9	321.3	294.4	69.6	324.8
Insiden Termiskin ⁴	(%)	4.0	1.4	5.2	2.2	0.9	3.7	0.5	0.1	1.0
Bil. Isi Rumah Miskin	(*000)	143.1	16.3	126.8	93.5	20.5	73.0	24.5	3.4	21.1
Jumlah Isi Rumah	(*000)	3614.6	1182.7	2431.9	4347.8	2357.0	1990.8	4906.5	2863.1	2043.4

Nota:

- ¹ Anggaran kemiskinan bagi 1995 berasaskan pendapatan garis kemiskinan berikut: RM425 sebulan bagi saiz keluarga 4 orang di Semenanjung Malaysia, RM601 sebulan bagi saiz isi rumah 4.9 orang di Sabah dan RM516 sebulan bagi saiz isi rumah 4.8 orang di Sarawak.
- ² Angka 1995 berdasarkan data awal Banci Pendapatan Isi Rumah, 1995.
- ³ Kecuali 1990, kawasan bandar didefinisikan sebagai kawasan yang digazet dan kawasan berdekatan yang dibangunkan dengan penduduk terkumpul berjumlah 10,000 orang atau lebih sepertimana dalam Banci Penduduk dan Perumahan 1991. Bagi 1980, kawasan yang dibangunkan dikelaskan sebagai kawasan luar bandar.
- ⁴ Kemiskinan daif (termiskin) dianggarkan dengan mengguna setengah pendapatan garis kemiskinan.
- ⁵ Termasuk bukan kerakyatan Malaysia.

700 usahawan luar bandar telah mendapat pelbagai bantuan termasuk alat-alatan, nasihat teknikal, latihan dan pemasaran barang-barang keluaran mereka di seluruh negara. Di samping itu Lembaga Pembangunan Wilayah akan menyediakan sebanyak 630 ruang menjual terutamanya untuk keluaran makanan yang diproses sepanjang RMK-7 dalam usaha mempergiatkan lagi industri luar bandar.

Jadual 1.4 menunjukkan komposisi gunatenaga mengikut pekerjaan dan kaum pada 2000. Peratus Bumiputera dijangka akan bertambah bagi kebanyakan pekerjaan, dengan itu merubahkan struktur sosioekonomi masyarakat yang masih belum seimbang ketika ini. Berasaskan pelunjuran RMK-7, komposisi Bumiputera dalam pekerjaan profesional dan teknikal akan meningkat kepada 66.5 peratus, guru dan jururawat 75.4 peratus, pentadbiran dan pengurusan 42.2 peratus, kerja perkeranian 62.2 peratus, agen penjual 45 peratus, kerja perkhidmatan 61.7 peratus, kerja pertanian 61.8 peratus dan kerja pengeluaran 45.5 peratus. Fokus RMK-7 adalah untuk meningkatkan penglibatan Bumiputera dalam bidang profesional dan teknikal serta kemasukan mereka dalam institusi kerajaan dan separa kerajaan yang diswastakan.

Program pembasmian kemiskinan dan penstrukturan semula masyarakat merupakan sebahagian daripada dasar pembangunan wilayah, pembangunan sumber manusia dan dasar penswastaaan. Dalam program penswastaaan projek utama yang akan diswastakan semasa RMK-7 termasuk Bahagian Pinjaman Perumahan Kementerian Kewangan, Bank Bumiputera Malaysian Berhad, Institut Sistem Mikro Elektronik Malaysia (MIMOS), Institut Piawai dan Penyelidikan Industri Malaysia (SIRIM), Lebuhraya terpilih dan LRTS (Malaysia 1996: 231).

Globalisasi Dagangan dan Daya Saing Industri

Dengan pertumbuhan output industri keperluan untuk mengembangkan dagangan melewati pasaran domestik terbukti jelas disebabkan oleh pasaran tempatan adalah terbatas. Lagipun pasaran antarabangsa terpaksa diterokai seandainya dagangan hendak dikembangkan pada masa-masa akan datang. Bagaimanapun dalam perdagangan antarabangsa terdapat pelbagai bentuk halangan politik dan ekonomi, antaranya termasuk sekatan tarif dan bukan tarif yang dikenakan oleh negara import atau negara yang beroperasi di bawah persatuan perdagangan. Di samping pelbagai usaha telah dilaksanakan ke arah dagangan global yang lebih liberal terutamanya melalui perbincangan malah kemajuannya masih

Jadual 1.4: Gunatenaga Mengikut Kumpulan Kaum, 1995 dan 2000

Pekerjaan	1995				2000			
	Bumiputera	Cina	India	Jumlah	Bumiputera	Cina	India	Jumlah
Profesional dan Teknikal	524.3 (64.3)	2,213.6 (26.2)	59.5 (7.3)	815.3 (100.0)	729.6 (24.0)	263.3 (24.0)	79.0 (7.2)	1,097.1 (100.0)
Guru dan Jururawat	203.0 (72.3)	57.6 (20.5)	18.5 (6.6)	280.7 (100.0)	61.6 (17.3)	61.6 (17.3)	24.1 (6.8)	356.6 (100.0)
Pentadbiran dan Pengurusan	77.1 (36.1)	116.9 (54.7)	10.9 (5.1)	213.7 (100.0)	138.7 (47.8)	138.7 (47.8)	17.1 (5.9)	290.1 (100.0)
Kerja Perkeranian	457.3 (57.2)	275.0 (34.4)	61.6 (7.7)	799.5 (100.0)	280.1 (30.0)	280.1 (30.0)	62.6 (6.7)	933.8 (100.0)
Kerja Jualan	323.8 (36.2)	464.2 (51.9)	58.1 (6.5)	894 (100.0)	469.2 (45.0)	469.2 (45.0)	62.5 (6.7)	1,042.6 (100.0)
Kerja Perkhidmatan	571.2 (58.2)	223.8 (22.8)	85.4 (8.7)	981.5 (100.0)	236.2 (20.0)	236.2 (20.0)	92.4 (7.9)	1,169.9 (100.0)
Kerja Pertanian	1,049.3 (63.1)	214.0 (12.9)	124.6 (7.5)	1,662.2 (100.0)	172.5 (11.6)	172.5 (11.6)	114.5 (7.7)	1,486.9 (100.0)
Kerja Pengeluaran	1,141.9 (44.8)	892.1 (35.0)	262.5 (10.3)	2,548.8 (100.0)	1,090.0 (35.8)	1,090.0 (35.8)	313.9 (10.3)	3,046.2 (100.0)
Jumlah	4,144.9 (52.5)	2,399.6 (30.3)	662.6 (8.4)	7,915.4 (100.0)	2,650.0 (29.2)	2,650.0 (29.2)	742.0 (8.2)	9,066.2 (100.0)

Sumber: Rancangan Malaysia Ketujuh, 1996-2000

Nota: ¹ Merujuk kepada definisi yang disediakan oleh kamus klasifikasi pekerjaan yang termasuk bukan sahaja pekerja profesional dan teknikal yang bertauliah tetapi juga kategori sub-profesional seperti pelukis plan, pembantu makmal serta guru dan jururawat.
² Angka dalam kurungan menandakan peratus pekerjaan mengikut kaum

terbatas. Meskipun demikian beberapa persetujuan dalam dagangan antarabangsa telah dicapai dan Malaysia sedikit demi sedikit telahpun memasuki era perdagangan global yang lebih berpotensi dan bersaing. Justeru, dalam RMK-7 dan rancangan lima tahun Malaysia akan datang peranan dagangan antarabangsa menjadi sebagai salah satu daripada matlamat utama ekonomi negara. Malaysia terpaksa menghadapi saingan dalam pasaran antarabangsa terutamanya daripada negara membangun yang merencanakan strategi ekonomi seperti menggalakkan pelaburan langsung asing (FDI) seperti mana Malaysia. Selain itu Malaysia akan terpaksa bersedia menghadapi keadaan cabaran dagangan antarabangsa yang lebih berat apabila sistem keutamaan umum (*generalised system of preference*) status dilucutkan pada 2008. Penubuhan kawasan bebas dagangan ASEAN (AFTA) menyediakan langkah bijak ke arah kerjasama dagangan yang dapat mengatasi sebahagian masalah dagangan antarabangsa terutamanya bagi wilayah di Asia Tenggara. Walaupun begitu Malaysia akan menghadapi cabaran strategi daripada pertumbuhan ekonomi dan dagangan antarabangsa yang diterajui oleh negara maju. Negara maju pada umumnya berada dalam keadaan lebih baik berbanding negara membangun berhubung dengan keperluan persekitaran yang disyaratkan dalam halangan dagangan. Memandangkan isu alam sekitar kian mendapat perhatian dunia dalam pentadbiran negara, bentuk halangan perdagangan seperti ini akan menyusahkan negara membangun. Dalam banyak hal negara membangun masih perlu mempelajari penggunaan teknologi yang mesra alam sekitar kerana teknologi merupakan pemangkin dalam proses pembangunan negara. Oleh sebab Malaysia dijangka akan memasuki dagangan antarabangsa dengan lebih giat pada masa akan datang, isu alam sekitar dalam keluaran dagangan perlu diberi perhatian serius.

Peningkatan tren globalisasi dalam ekonomi Malaysia, khususnya sektor industri boleh juga dicam daripada senario pertumbuhan dagangan dunia. Pemulihan ekonomi dunia dijangka akan mendorong pertumbuhan ekonomi sebanyak 3.3 peratus setahun sepanjang RMK-7. Ini sebaliknya akan menghasilkan kesan pertumbuhan dagangan dunia sebanyak 6 peratus setahun pada masa yang sama (Malaysia 1996). Begitu juga pelaksanaan perjanjian dagangan yang telah dicapai hasil rundingan Uruguay Round diramalkan akan menyumbang kepada peningkatan dagangan sejumlah US\$200-US\$300 billion setiap tahun. Manakala isipadu kemasukan dagangan pelaburan langsung asing (FDI) ke negara membangun dianggarkan berjumlah sekitar US\$80 billion dalam nilai sebenar pada tahun 2000. Senario ini adalah selari dengan sasaran

Malaysia yang memberi penekanan terhadap pertumbuhan sektor industri dalam RMK-7 dan seterusnya sebagai wawasan 2020. Bagaimanapun sasaran ini mungkin tidak dapat dicapai dengan jayanya sekiranya usaha untuk meningkatkan daya saing keluaran yang didagangkan dalam pasaran antarabangsa tidak diberi perhatian serius.

Mengikut Laporan Persaingan Dunia 1995, Malaysia mendapat tempat kedua di kalangan negara-negara industri baru dan didaftarkan ditangga ke-21 daripada 49 buah negara yang dianalisis. Laporan itu seterusnya mengenalpasti dua faktor utama yang menghambat pembangunan sektor industri Malaysia, iaitu pertumbuhan sumber manusia dan sains dan teknologi. Kedua-dua masalah ini merupakan matlamat tujahan dalam RMK-7 dengan memberi tumpuan kepada peningkatan keupayaan teknologi, inovasi dan kemahiran tenaga buruh melalui latihan dan pendidikan teknikal.

Di samping itu, dasar industri khususnya industri berat dan strategik digalakkan menetapkan sasaran output bagi pasaran dunia selaras dengan pembentukan industri berskala besar. Tujuan dasar perindustrian ini ialah untuk mewujudkan industri yang beroperasi secara ekonomi skil terutamanya dalam pengurangan kos pengeluaran, pengangkutan hasil keluaran dan dalam promosi pemasaran. Dengan skil besar kekurangan bekalan seperti yang berlaku dalam simen dan automobil dapat dielakkan. Usaha-usaha lain yang dirancang untuk meningkatkan daya saing sektor industri termasuklah mendirikan industri yang mempunyai nilai tambah, intensif modal yang tinggi serta berorientasikan eksport. Malaysia juga akan berusaha ke arah meliberalisasikan pasaran domestik dengan melucutkan secara berperingkat sekatan terhadap pasaran eksport.

Pembangunan Berkekalan

Konsep pembangunan berkekalan atau pembangunan lestari bererti pertumbuhan yang mesra persekitaran dan yang tidak membawa kepada jurang perbezaan pendapatan kian meluas. Justeru itu pembangunan berkekalan menekankan kepentingan alam sekitar sebagai sistem pergantungan kehidupan yang perlu dikekalkan dan diawasi dalam proses pertumbuhan dan pembangunan ekonomi. Pada masa lalu banyak projek-projek ekonomi dilaksanakan tanpa memberi perhatian tentang kesan terhadap alam sekitar, terutamanya sumber air dan udara. Manusia dalam kerakusan mengejar keuntungan kerap lupa memberi perhatian sewajarnya terhadap nilai alam sekitar utama kerana kesediaannya terdapat dengan

banyak dan juga kerana sumber-sumber berkenaan merupakan barang awam yang menghadapi masalah kegagalan pasaran. Kepentingan sumber ini hanya disedari apabila menghadapi kepupusan dan apabila kos untuk memulihkannya didapati terlalu tinggi. Dalam hal ini kehilangan sumber penting kepada masyarakat seperti kemusnahan alam sekitar dianggap sebagai kos sosial ditanggung oleh generasi akan datang yang tiada hak untuk bersuara disebabkan oleh penggunaan generasi semasa. Oleh itu konsep pembangunan berkekalan adalah wajar dipertahankan kerana kaitannya dengan matlamat kesejahteraan masyarakat kini dan akan datang.

Kini matlamat pembangunan berkekalan telah mendapat penerimaan sejagat sebagai objektif setiap negara yang merancang dan inginkan kemajuan. Pembangunan berkekalan dogma pada hari ini merupakan isu utama global disebabkan sokongan dan usaha yang diberi oleh Bangsa-bangsa Bersatu. Di Malaysia konsep seumpama ini telahpun diperkenalkan dalam perancangan ekonomi semenjak RMK-6 lagi. Pada 1993 Majlis Pembangunan Kebangsaan (National Development Council) telah memberi mandat dan mengenalpasti bahawa masalah alam sekitar ialah sebahagian daripada perkara pokok dalam merancang dan membentuk pembangunan negara pada masa akan datang.

Ekoran itu Jabatan Alam Sekitar diberi autoriti dalam menguatkuasakan dan membentuk rangka kerja perundangan untuk pengurusan alam sekitar yang berkualiti yang meliputi perkhidmatan kumbahan, bahan berbahaya, penggunaan klorofokarbon (CFC), pengeksploitasian sumber asli, dan keselamatan dan kesihatan pekerjaan. Usaha telah dibuat untuk menganggar kos sosial daripada kemusnahan alam sekitar, kepupusan dan kehabisan sumber asli yang dipanggil sebagai 'green accounting' untuk diambil kira dalam pengiraan Perakaunan Negara. Begitu juga rancangan telah dibuat untuk penubuhan pusat kesihatan alam sekitar bagi tujuan mengkaji kesan terhadap kesihatan akibat pencemaran alam sekitar serta melaksanakan langkah yang wajar untuk mengatasi masalah semasa ini. Kempen telah dan sedang berjalan untuk mendidik pelbagai lapisan masyarakat tentang peri pentingnya mengekal alam sekitar yang berkualiti terutamanya di kalangan generasi muda, di samping untuk menyedari mereka supaya lebih prihatin terhadap undang-undang dan akta alam sekitar yang sedang dikuatkuasakan. Kesedaran alam sekitar boleh membuat masyarakat celik persekitaran dan amat berfaedah kepada negara yang sebelum ini telah lama terdedah kepada masalah ini.

Pencemaran paling utama disebabkan oleh pertumbuhan pesat sektor perkilangan dan perbandaran termasuk sumber bergerak iaitu kenderaan, sumber tetap (stationary sources) stesen janakuasa, asap pembakaran industri dan domestik, dan pembakaran sisa buangan. Dalam 1995 sumber bergerak menyumbang kira-kira 75.1 peratus kepada pencemaran udara, manakala bakinya 20.3 peratus disebabkan oleh sumber tetap. Bagi tahun yang sama 65 peratus daripada pencemaran air disebabkan oleh pembuangan sampah (kumbahan), manakala pertanian menyumbang sebanyak 27 peratus kepada kemusnahan kualiti air dalam bentuk permintaan biokimia oksigen (biochemical oxygen demand (BOD)).

Bagi tempoh RMK-7 sejumlah RM1.9 billion akan disediakan untuk kepada peruntukan pembangunan untuk tujuan pemulihan dan pengawalan alam sekitar selaras dengan wawasan konsep pembangunan berkekalan. Di sini Dasar Alam Sekitar Kebangsaan akan dijadikan panduan dalam pengurusan alam sekitar dan sumber asli dalam proses merancang pembangunan negara. Aspek pengawalan menjadi fokus dalam pengurusan alam sekitar buat ketika ini dan beberapa rancangan lima tahun Malaysia akan datang. Selain itu tugas menjaga alam sekitar bukan sahaja menjadi tanggungjawab kerajaan tetapi juga masyarakat amnya. Oleh itu penglibatan sektor swasta dijangka amat sesuai bukan saja dalam menjalankan kempen tetapi juga dalam meningkatkan daya saing keluaran Malaysia yang berkualiti tinggi dan mesra persekitaran.

Kini kerangka kerja pengurusan alam sekitar dan sumber asli telahpun dinilai kembali semasa RMK-6 untuk mengambil kira akta dan undang-undang baru yang menjadi keprihatinan antarabangsa. Kini Malaysia telahpun menubuhkan sebuah badan latihan dan penyelidikan yang menepati kehendak pembangunan berkekalan yang diberi nama 'Malaysian Network for Training and Research on Environmental Management' (MATREM) dalam memenuhi kehendak Program Alam Sekitar Bangsa-Bangsa Bersatu (UNEP) untuk menyebarkan faham pengurusan alam sekitar di rantau Asia Tenggara. Dengan penubuhan ini latihan dan penyelidikan pengurusan alam sekitar dijangka akan beroperasi dengan lebih giat terutamanya sepanjang RMK-7 dan rancangan-rancangan akan datang. Beberapa rancangan alam sekitar lain juga turut dipergiatkan di samping projek MATREM, antaranya termasuk beberapa projek yang bertujuan untuk memulihkan tanah basah (wetlands) di seluruh negara terutamanya di negeri Selangor. Malaysia yang sedang pesat membangunkan sektor perkilangan dan pembinaan pada masa ini dan semasa RMK-7 dijangka akan terus didatangi, diselidiki

dan dikritik sekiranya usaha pembangunan fizikal yang sedang berjalan kini bertentangan dengan matlamat kesejahteraan masyarakat atau berlawanan dengan konsep pembangunan berkekalan.

Teknologi Maklumat

Penggunaan teknologi maklumat buat ketika ini terus berkembang dan menjadi amalan setiap lapisan masyarakat yang celik komputer. Penggunaan teknologi maklumat yang terus berkembang adalah tepat pada masanya dengan pembangunan sektor industri kerana penggunaan teknologi maklumat akan meningkatkan kecekapan, produktiviti dan pengeluaran dan menjimatkan masa serta daya saing ekonomi. Semasa tempoh RMK-6 pelaburan dalam infrastruktur teknologi maklumat mula diberi perhatian khusus untuk tujuan perhubungan domestik dan antarabangsa. Perbelanjaan teknologi maklumat telah meningkat daripada RM1.3 billion pada 1990 kepada RM3.8 billion pada 1995. Ini bererti perbelanjaan teknologi maklumat tumbuh pada kadar 24 peratus setahun bagi tempoh RMK-6. Sektor perbankan dan kewangan menyumbang kepada penggunaan teknologi maklumat terbesar kira-kira 27 peratus daripada keseluruhan perbelanjaan bagi 1995 (Malaysia 1996). Daftar perbelanjaan teknologi maklumat mengikut sektor dan keutamaan penggunaan ialah sektor pembuatan (13%) diikuti oleh kerajaan (10%), dan minyak dan gas (10%). Sektor swasta tentulah paling banyak melibatkan diri dengan pembangunan dan penyebaran penggunaan teknologi maklumat dengan wujudnya persaingan yang sengit dalam industri ini terutamanya berhubung dengan cakera padat dan pelbagai perisian liut yang dicipta untuk tujuan kemudahan pendidikan, pemiagaan, komunikasi dan lain-lain lagi.

Kegunaan teknologi maklumat secara besar-besaran telahpun bermula pada 1992 apabila 'The Joint Advanced Research Integrated Networking' atau lebih dikenali dengan JARING ditubuhkan setelah wujudnya satelit yang menghubungkan Malaysia dengan Amerika Syarikat yang membolehkan pertukaran maklumat, pangkalan data dan kesampaian yang lebih meluas ke seluruh dunia melalui penggunaan kemudahan internet. Ekoran kepesatan penggunaan internet kemudahan server kedua telah diadakan pada pertengahan tahun 1990-an dengan tertubuhnya TMNT Malaysia di bawah Telekom Malaysia. Untuk memantapkan perancangan dalam penggunaan teknologi maklumat Majlis Maklumat dan Teknologi Kebangsaan (NITC) juga telah ditubuhkan

semasa RMK-6 yang berperanan sebagai penasihat kepada kerajaan berkaitan dengan pembangunan dan penggunaan teknologi maklumat.

Bagi tempoh RMK-7 penggunaan teknologi maklumat akan dilipat gandakan sesuai dengan pembangunan ekonomi negara yang amat memerlukan penggunaan ini pada masa akan datang. Malaysia dijangka akan terus menerus meningkatkan penggunaan teknologi maklumat dari semasa ke semasa kerana pertumbuhan pesat sektor ini akan menjadi masalah sekiranya negara ketinggalan dalam arus kemajuan semasa. Hal ini dapat diramalkan daripada pelaburan yang sedang dirancang kini untuk masa akan datang. Malahan Malaysia sudahpun mengorak langkah untuk merancang dan menerajui pelaburan dalam penggunaan teknologi maklumat dengan tertubuhnya Multimedia Super Corridor (MSC). Teknologi maklumat yang lebih canggih akan diperkenal dan diuji pada Bandar Baru Putrajaya yang memberi tumpuan kepada pejabat meliputi kira-kira 15 x 40 kilometer MSC dari pusat bandar Kuala Lumpur hingga Lapangan Terbang Antarabangsa Kuala Lumpur (KLIA) di Sepang. Penggunaan teknologi maklumat diramalkan akan berkembang dengan pesat pada masa akan datang memandangkan kepentingan perkhidmatannya dalam kehidupan manusia baik bagi negara membangun ataupun negara maju. Penemuan dan reka cipta baru berkaitan dengan teknologi maklumat sebaliknya akan menyumbang kepada kepesatan pertumbuhan industri ini.

Pembangunan Masyarakat

Satu daripada aspek pembangunan yang diberi perhatian khusus dalam RMK-7 ialah masyarakat itu sendiri. Kita telah melihat kesan daripada pertumbuhan pesat terhadap kemusnahan alam sekitar dan sumber asli, tetapi kesan pertumbuhan tersebut juga membawa implikasi sosial terhadap masyarakat. Ini bermakna norma dan nilai individu dalam masyarakat juga turut berubah dengan perubahan struktur ekonomi; nilai-nilai tradisional yang positif seperti kerjasama, kejiwaan, keprihatinan terhadap kehidupan, kekitaan dalam masyarakat mungkin tidak sekuat dahulu lagi kerana dipengaruhi oleh kepentingan yang berobjektifkan material. Dengan kata lain nilai masyarakat yang lama akan diganti dengan nilai baru. Ini dapat dilihat, misalnya dalam pendidikan dorongan pasaran menjadi matlamat kepada pendidikan negara menggantikan nilai pendidikan lama iaitu dorongan keintelektualan. Kita telahpun menyaksikan pada ketika ini individu dalam masyarakat berlumba-lumba mengejar pendidikan

dalam bidang-bidang pembelajaran yang prospek pasarannya adalah lebih senang untuk mendapat pekerjaan atau pekerjaan yang boleh menjanjikan pulangan lumayan. Dari aspek kekitaan komitmen antara ahli masyarakat menjadi semakin lemah. Mereka menjadi individualistik kecuali dalam hal yang mempunyai kepentingan bersama seperti kekitaan yang didorong oleh ikatan kekeluargaan, bekerja dalam jabatan yang sama, tinggal di tempat yang sama, mengamalkan ajaran agama yang sama atau mempunyai faham yang sehaluan. Sebaliknya, tekanan hidup bagi mereka yang kurang berada adalah lebih berat dalam masyarakat maju atau separa maju kerana kos hidup pada dasarnya lebih tinggi berbanding masyarakat tradisional.

Konsep pembangunan boleh dilihat daripada beberapa aspek dan aspek pembangunan masyarakat adalah satu-satu yang terpenting untuk merealisasikan pembangunan fizikal dalam Wawasan 2020. Justeru dalam RMK-7 aspek pembangunan bukan fizikal diberi perhatian mendalam untuk melahirkan masyarakat penyayang. Objektif ini akan dilaksanakan dengan menanam nilai moral, etika, motivasi dan nilai-nilai kerohanian positif dalam perancangan. Sebahagian daripada nilai-nilai murni ini seperti menyayangi masyarakat, bersopan dan berdisiplin, bermotivasi, bertanggungjawab dan berada dalam keadaan sihat telahpun diterapkan semasa rancangan Malaysia yang lalu tetapi usaha yang lebih pada RMK-7 amatlah diperlukan lagi untuk menghadapi cabaran-cabaran yang lebih besar akibat daripada kepesatan pertumbuhan dan pembangunan ekonomi. Gejala sosial yang tidak diingini ini merupakan tukar ganti yang perlu ditangani dalam mencapai pembangunan fizikal.

Penutup

Peranan ahli ekonomi dalam merancang pembangunan sesebuah negara yang melibatkan pelbagai disiplin amatlah bermakna. Sebagai pembuat dasar mereka juga cepat bertindak terhadap sesuatu isu pembangunan yang diketengahkan secara global. Umpamanya tuntutan konsep pembangunan berkekalan yang didokong oleh Pertubuhan Bangsa-Bangsa Bersatu telahpun diterima sebagai isu kebangsaan pada masa ini. Meskipun begitu pembuat dasar pada umumnya beranggapan bahawa pembangunan untuk kemajuan yang berlandaskan faham ekonomi amatlah diperlukan untuk negara Dunia Ketiga sebagai langkah untuk mengatasi masalah ekonomi, sosial dan politik. Perancangan yang berpandukan kriteria seumpama ini telah berjalan buat beberapa dekad

yang lalu dan hanya kini isu alam sekitar kian diberi perhatian dalam pembangunan setelah beberapa masalah serius seperti banjir, tanah runtuh, pencemaran air dan udara serta masalah ekologi lain berlaku.

Negara Dunia Ketiga, tidak terkecuali Malaysia, juga sedar bahawa pencapaian status negara maju meletakkan mereka setanding dengan negara maju lain terutamanya negara Barat dari segi pengiktirafan, kebebasan pilihan dan penghormatan diri dalam ekonomi, sosial, politik, keselamatan dan pentadbiran negara dan lain-lainnya. Bagaimanapun, pembuat dasar harus menyedari bahawa kesemua nilai positif ini tidak dicapai tanpa kos kepada masyarakat.

Usaha pembangunan ekonomi yang pesat dan berlanjutan terutamanya dalam pertumbuhan sektor pembuatan dan perbandaran membawa beberapa masalah sosioekonomi. Proses perbandaran dan pembinaan kilang yang terus berkembang dari semasa ke semasa akan mencero bohi sebahagian kawasan pertanian utama dan hutan simpanan yang lazimnya mempunyai nilai komersil jauh lebih rendah berbanding sektor moden. Kawasan pertanian yang dimajukan besar kemungkinan tidak dapat dipulih kembali dan diperlukan untuk tujuan pengeluaran makanan memandangkan penduduk akan terus bertambah dalam jangka panjang. Pergantungan kepada import makanan daripada negara membangun pasti akan menghadapi risiko tinggi dalam jangka panjang kerana negara-negara ini juga sedang menuju era pembangunan masing-masing. Sementara kemusnahan hutan seperti untuk pembinaan rumah dan kilang membawa kepada kemusnahan ekosistem, kepupusan lokasi rekreasi, sumber penyelidikan hutan dan mungkin juga tempat tadahan air. Malahan perkembangan perbandaran dan perkilangan kerap menyebabkan kesulitan mendapat bekalan air yang cukup untuk permintaan industri, pertanian dan kegunaan domestik. Pencemaran sungai sering menjadi masalah besar apabila pembuangan sisa kimia dan sampah sarap tidak diawasi dengan penguatkuasaan undang-undang alam sekitar yang berkesan.

Satu lagi masalah sosioekonomi hasil kepesatan kemajuan perbandaran dan perkilangan ialah berlakunya fenomena migrasi desa-bandar, malah dalam kes Malaysia migrasi antara negara miskin-berada disebabkan wujud peluang-peluang pekerjaan dan permintaan terhadap tenaga buruh asing. Hal ini akan menyebabkan bertambahnya masalah sosial di samping tekanan terhadap permintaan tanah yang terhad kesediaannya. Tekanan terhadap tanah menyebabkan harga tanah di kawasan bandar meningkat dengan tinggi dan pembukaan kawasan baru untuk menampung permintaan semasa. Penempatan dan perumahan perlu

dirancang, namun demikian gejala kekurangan penawaran tempat tinggal tetap wujud menyebabkan harga dan sewa rumah bertambah tinggi.

Tukar ganti yang dibawa oleh pembangunan juga boleh disaksi antara peningkatan pendapatan per kapita dan cara hidup masyarakat dengan masalah sosial. Masyarakat yang berada berlumba-lumba mempamerkan kenikmatan hidup dengan pemilikan rumah, kenderaan, aset pelaburan dalam bentuk saham dan tanah, dan lain-lain. Dengan kata lain, lebih permintaan terhadap barang dan perkhidmatan berkaitan terus menerus terjadi sehinggakan penawarannya tidak kesempatan untuk memenuhinya. Pertama kesan daripada keadaan ekonomi sedemikian ialah kos kehidupan masyarakat menjadi semakin tinggi. Kedua, pemilikan aset pasti tidak berlaku mengikut agihan yang lebih saksama antara masyarakat yang memiliki modal dengan mereka yang kesampaian modal atau kewangannya terbatas. Pun demikian peluang-peluang perniagaan memang terdapat dengan banyak jika seseorang itu ingin memajukan diri. Jika ini terjadi masalah ketaksetaraan agihan pendapatan dan kekayaan negara antara yang berada dengan yang miskin boleh dikurangkan sedikit. Ketiga, pemilikan aset, khususnya kenderaan dan kemudahan kredit membolehkan kebanyakan ahli masyarakat memiliki kenderaan boleh menambahkan lagi masalah kesesakan yang merupakan kos sosial kepada yang terlibat. Dasar kerajaan yang tidak mensyaratkan tempoh hayat kenderaan yang boleh beroperasi menambahkan lagi masalah kesesakan lalulintas dan masalah pencemaran udara.

Perbincangan di atas menunjukkan bahawa dalam mengejar pembangunan negara peruntukan perlu disediakan untuk segera memulih, menyedari dan menangani kesan buruk yang bakal berlaku akibat pertumbuhan dan pembangunan yang pesat. Kegagalan mengenalpasti masalah tersebut akan mengurangkan kebajikan sosial kepada masyarakat dan sebaliknya menguntungkan segelintir ahli masyarakat sahaja. Dengan kata lain, kepentingan awam perlu diberi keutamaan daripada kepentingan individu.

Krisis kewangan yang sedang dihadapi oleh Malaysia ketika ini merupakan herotan sementara yang perlu di atasi dengan bijaksana. Meskipun kesannya sementara keadaan ini telah menyebabkan ketakstabilan ekonomi seperti pemberhentian projek-projek ekonomi, kejatuhan output negara sebagaimana digambarkan oleh peratus pertumbuhan ekonomi yang negatif atau kecil, peningkatan harga umum, pembuangan pekerja, kekurangan permintaan agregat terhadap keluaran sesuatu sektor ekonomi dan lain-lain lagi. Di sebalik keburukan tersebut terdapat beberapa kebaikan dalam bentuk saingan keluaran negara menjadi

lebih hebat kerana harga relatif keluaran domestik menjadi lebih murah berbanding sebelum kejatuhan nilai pertukaran asing. Kos import keluaran makanan meningkat dengan bermakna dan menyedari pembuat dasar untuk tidak bergantung keseluruhannya kepada import keluaran luar negara. Dengan kata lain pembentukan dasar negara menjadi lebih mantap setelah mengambil kira masalah utama yang perlu diberi pertimbangan untuk pembentukan rancangan ekonomi jangka panjang.

Rujukan

- Ali Abdul Hassan. 1996. Rationale and Strategies of the 7th Malaysian Plan, 7th Malaysian Plan National Convention, 5-7 Ogos, Kuala Lumpur.
- Asian Development Bank. 1996. 7th Malaysian Plan and International Outlook, 7th Malaysia Plan National Convention, 5-7 Ogos, Kuala Lumpur.
- Harrod, R. F. 1939. An Essay in Dynamic Theory, Economic Journal, Jld. 49, No. 1
- Lin See Yan. 1996. Greening the 7th Malaysia Plan and Market Instruments for Sustainable Development, 7th Malaysian Plan National Convention, 5-7 Ogos, Kuala Lumpur.
- Malaysia. 1996. *Seventh Malaysia Plan 1996-2000*, Kuala Lumpur: Percetakan Nasional Malaysia Berhad.
- Todaro, Michael P. 1981. *Economic Development in the Third World*, (edisi kedua), New York and London: Longman.

BAB 2

Liberalisasi Kewangan Negara

Abd. Ghafar Ismail
Nor Zakiah Ahmad

Pengenalan

Liberalisasi kewangan menjadi isu penting masa kini, terutamanya untuk mencapai objektif menggalakkan aliran modal bebas. Namun demikian, beberapa negara seperti China, Taiwan dan Korea Selatan tidak menunjukkan kemajuan yang menggalakkan dalam proses liberalisasi kewangan memandangkan mereka masih tidak membuka sepenuhnya pasaran kewangan untuk mengelakkan kehilangan kawalan. Keadaan ini mewujudkan isu yang signifikan bukan sahaja kepada ekonomi domestik, tetapi juga kepada kerjasama serantau, umpamanya integrasi dan koordinasi antara blok ekonomi.

Prestasi ekonomi yang menggalakkan pada separuh pertama 1990-an di negara-negara ASEAN dan APEC, dan khususnya di negara ini telah menarik kemasukan modal asing. Aliran ini memberi manfaat yang besar kepada negara penerima. Tetapi pengalaman di Mexico pada 1995 dan beberapa negara Asia seperti Thailand, Indonesia, Korea Selatan dan Malaysia pada 1997 menunjukkan bahawa kemasukan modal asing tidak selalu membawa manfaat, terutamanya apabila berlakunya penarikan keluar modal secara tidak disangka-sangka. Keadaan ini telah menyebabkan krisis kewangan dan hampir menyebabkan kekalutan pasaran kewangan dunia.

Persoalan di sini ialah bagaimanakah bentuk liberalisasi kewangan yang dapat menggalakkan tabungan? Keinginan untuk meningkatkan dan mengekalkan kadar pertumbuhan ekonomi yang tinggi mendorong kemasukan modal asing. Soalnya adakah kemasukan modal asing, khususnya dana jangka pendek, akan menyebabkan pasaran modal yang meruap dan ketakstabilan sistem perbankan? Persoalan ini akan dijadikan fokus perbincangan dalam bab ini.

Perbincangan bab ini akan dibahagikan kepada empat bahagian. Sebelum mengkaji kesan liberalisasi kewangan terhadap tabungan, pelaburan dan pasaran modal, perlu dilihat bagaimana liberalisasi kewangan dikaitkan dengan keadaan makroekonomi. Ringkasan prestasi makroekonomi Malaysia antara tahun 1957-1998 akan dibincangkan dalam bahagian kedua. Bahagian ketiga membincangkan pembentukan rangka kerja dasar sistem kewangan dalam jangka masa negara sedang membangun dengan merujuk kepada keadaan kewangan pada masa tersebut. Bahagian tersebut juga akan meninjau bagaimana dan mengapa perlu untuk memenuhi jurang antara permintaan dan penawaran dana jangka panjang yang terhasil daripada sistem kewangan yang dikawal secara ketat melalui pembiayaan langsung, bukannya melalui sistem pasaran wang dan modal yang kompetitif.

Mengapa sistem yang mempunyai ciri-ciri seperti sistem perbankan kompetitif di bawah kawalan peraturan yang ketat, tingkat perantaraan yang tinggi dengan kadar deposit yang masih dikawal, kadar pertumbuhan yang tinggi dengan pergantungan kepada kemasukan modal asing, dan dasar kewangan efektif yang bersedia menyediakan penawaran kredit juga akan dijelaskan dalam bahagian yang sama. Impak liberalisasi kewangan terhadap tabungan, pelaburan, pasaran modal dan krisis perbankan akan dianalisis dalam bahagian empat. Kesimpulan kajian akan dibincangkan dalam bahagian lima.

Tinjauan Makroekonomi

Semenjak merdeka pada tahun 1957, seperti yang ditunjukkan Jadual 2.1, Malaysia menikmati kadar pertumbuhan tinggi yang konsisten. Kadar pertumbuhan KDNK pada harga konstan meningkat daripada purata kadar tahunan 4.1% pada separuh masa kedua 1950-an kepada 8.1% pada tahun 1970-an. Walau bagaimanapun, kadar pertumbuhan ekonomi perlahan dicatatkan pada awal tahun 1980-an, terutamanya disebabkan oleh kemelesetan ekonomi dunia yang berterusan dan masalah ekonomi domestik. Namun begitu, selepas 1987, ekonomi Malaysia mengalami pemulihan, dengan purata kadar pertumbuhan KDNK sebanyak 8.5% untuk tempoh 1987-1995 dan mengalami kemelesetan semula pada suku ketiga 1997. Prestasi ekonomi Malaysia yang tidak menggalakkan ini dijangka akan berterusan sehingga berakhir RMK-7 dan dalam tempoh tersebut pertumbuhan ekonomi dijangka akan berkembang pada kadar purata 5%.

Jadual 2.1: Kadar Pertumbuhan Tahunan Keluaran Dalam Negara Kasar (pada Harga Konstan)

Tahun	Malaya ¹	Malaysia	Malaysia: Rancangan 5 tahun					
	1956-60 (1960=100)	1961-65 (1965=100)	RM1 1966-70 (1970=100)	RM2 1971-75 (1975=100)	RM3 1976-80 (1980=100)	RM4 1981-85 (1985=100)	RM5 1986-90 (1990=100)	RM6 1990-95 (1995=100)
%								
1	2.9	1.4	6.2	10.0	11.6	6.9	1.2	8.7
2	2.5	6.9	1.0	9.4	7.8	6.0	5.4	7.8
3	0.5	5.5	4.2	11.7	6.7	6.2	8.9	8.3
4	4.5	5.8	10.4	8.3	9.3	7.8	9.2	8.7
5	9.9	5.6	5.0	0.8	7.4	-1.1	9.7	8.9
Purata	4.1	5.0	5.4	8.0	8.6	5.2	6.9	8.5

¹ Semenanjung Malaysia sahaja

Sumber: Bank Negara Malaysia, Laporan Tahunan (pelbagai keluaran)

Pada masa yang sama, peranan sektor-sektor dalam ekonomi juga mengalami perubahan. Ekonomi Malaysia yang berorientasikan perdagangan banyak bergantung kepada sektor pertanian, namun kebelakangan ini pergantungan terhadap sektor perkilangan semakin ketara. Seperti yang ditunjukkan Jadual 2.2, struktur ekonomi Malaysia telah mengalami perubahan yang signifikan dengan sektor perkilangan mengatasi sektor pertanian dan memainkan peranan yang lebih dominan dalam proses pertumbuhan.

Dalam Rancangan Malaysia yang lepas, sektor perkhidmatan juga penting dalam menyumbangkan pertumbuhan ekonomi negara. Ini dapat dilihat dengan sektor ini menyumbangkan kira-kira 40% daripada KDNK, peratusan ini dijangkakan mencapai tingkat 65% untuk mencapai status negara maju. Sektor perkhidmatan yang terdiri daripada subsektor kewangan, insuran, hartanah, perkhidmatan perniagaan, perdagangan am, hotel, restoran, elektrik, gas dan air, pengangkutan, penyimpanan dan komunikasi; dan perkhidmatan lain bergantung kepada sistem perbankan dan pasaran modal untuk mendapatkan pembiayaan (Jadual 2.3). Kedua-dua sumber tersebut menyumbangkan sebanyak RM35.4 bilion atau 72.8% daripada keseluruhan sumber pembiayaan untuk tempoh 1991-1994.

Penswastaaan beberapa jabatan kerajaan yang melibatkan aktiviti perkhidmatan, seperti telekomunikasi, elektrik dan air, dan peranan yang lebih meluas sektor swasta menyediakan pendidikan dijangka mengalihkan dana yang sedia ada (Jadual 2.4) ke sektor perkhidmatan yang memerlukan dana yang lebih besar. Oleh itu, sistem perbankan dan pasaran modal dijangka akan menyediakan pembiayaan yang cukup kepada sektor perkhidmatan untuk memastikan kejayaan keseluruhan ekonomi Malaysia. Ini bermakna, sektor kewangan kekal penting terutamanya untuk menyediakan perkhidmatan sokongan yang meluas untuk mengekalkan kadar pertumbuhan yang sedia ada.

Oleh yang demikian proses meliberalisasikan sistem kewangan penting sebagai pelengkap kepada sistem kewangan domestik, dengan menarik sumber dana baru dari luar negara dan juga menggalakkan kesediaan Malaysia kepada pasaran kewangan antarabangsa.

**Jadual 2.2: Komposisi Keluaran Dalam Negara Kasar
Mengikut Industri Asal**

SEKTOR	1975 (1970=100)	1985 (1978=100)	1990 (1978=100)	1995 (1978=100)
Pertanian, Perhutanan dan Perikanan	27.2	20.8	18.6	13.3
Perlombongan dan Kuari	4.6	10.5	9.7	7.2
Perkilangan	16.4	19.7	26.8	32.2
Pembinaan	3.8	4.8	3.5	4.3
Perkhidmatan	47.5	44.2	41.4	43.0
JUMLAH	100.0	100.0	100.0	100.0

Sumber: 1. Bank Negara Malaysia. Laporan Tahunan 1990 dan 1995
2. Bank Negara Malaysia. Money and Banking in Malaysia 1959-1994

**Jadual 2.3: Sumber Pembiayaan Sektor Perkhidmatan,
1991-1994**

SUMBER PEMBIAYAAN	RM RIBU JUTA	PERATUSAN
a. Sistem Perbankan	16.5	33.9
b. Pasaran Modal	18.9	38.9
c. Pinjaman Luar	13.1	26.8
d. Dana Khas	0.2	0.4
JUMLAH	48.7	100.0

Sumber: Bank Negara Malaysia, Laporan Tahunan 1995.

Jadual 2.4: Kegunaan Pembiayaan Sektor Perkhidmatan, 1991-1994

KEGUNAAN PEMBIAYAAN	RM RIBU JUTA	PERATUSAN
a. Elektrik, Gas dan Air	10.7	22.1
b. Perdagangan Am, Hotel dan Restoran	7.7	15.7
c. Pengangkutan, Penyimpanan dan Komunikasi	8.2	16.8
d. Kewangan, Insuran, Hartanah dan Perkhidmatan Perniagaan	17.2	35.3
e. Perkhidmatan Lain	4.9	10.1
JUMLAH	48.7	100.0

Ukuran Meliberalisasikan Sistem Kewangan: 1959-1998

Peringkat Awal 1959-1980

Ekonomi Malaysia selepas kemerdekaan terutamanya pada 1960-an masih bergantung kepada: pertama, perdagangan, khususnya pertukaran getah dan timah dengan makanan dan barang penggunaan lain termasuk amaun tertentu keperluan modal. Kedua, pasaran kewangan yang masih mundur. Kebanyakan perdagangan ini dibiayai oleh sistem kewangan yang dikuasai oleh bank perdagangan asing yang mempunyai kaitan dengan Singapura dan London. Akibatnya, sebahagian jumlah aset bank perdagangan di Malaysia dikekalkan oleh bank perdagangan Singapura dan London.

Keadaan di atas juga menyebabkan hanya sebahagian jumlah aset bank perdagangan yang diagihkan kepada pendahuluan dan pinjaman domestik. Tambahan pula, sektor perladangan dan perlombongan dikuasai oleh rakyat Britain, maka pelaburan baru dalam sektor ini dibiayai terus daripada pasaran modal London.

Akibat daripada pergantungan yang pertama juga menyebabkan pasaran kewangan Malaysia tidak maju. Hasilnya, pembelian dan penjualan alat kewangan tertumpu di pasaran kewangan London.

Apabila sistem kewangan distrukturkan semula dalam jangka masa ini, sistem yang baru dijangkakan sekurang-kurangnya dapat mengatasi kedua-dua masalah ini. Peranan penting yang harus dijalankan

oleh sistem kewangan adalah dalam aspek meningkatkan jumlah urusniaga kewangan untuk menggerakkan ekonomi domestik. Kesannya, nisbah aset kewangan terhadap KNK telah meningkat daripada 0.07% pada 1960 kepada 416.4% pada 1998 dan akibatnya, struktur deposit dan pinjaman bank telah berubah daripada deposit dan pinjaman bank asing kepada deposit dan pinjaman bank domestik. Pada 1975, bank domestik hanya menguasai deposit dan pinjaman masing-masingnya sebanyak 50.4% dan 49.6%, peratusan ini masing-masingnya meningkat kepada 78.5% dan 76.4% pada 1998.

Di samping itu, untuk mengatasi pergantungan kedua, beberapa langkah telah diambil, antaranya ialah: pertama, mengalihkan kuasa mengeluarkan matawang daripada Lembaga Matawang yang beroperasi di Singapura kepada Bank Negara Malaysia pada Jun 1967 dan seterusnya mengapungkan ringgit pada Jun 1973. Kedua, menerbitkan alat kewangan yang berciri domestik, seperti bil perbendaharaan, penerimaan jurubank, sijil deposit bolehniaga, bon Islam dan sekuriti kerajaan yang boleh mengaktifkan pasaran wang.

Ketiga, beberapa institusi kewangan baru ditubuhkan untuk menjalankan fungsi dan mengkhusus dalam urusniaga tertentu. Seperti yang ditunjukkan dalam Lampiran, contohnya rumah diskaun yang ditubuhkan pada tahun 1963 bertujuan untuk mengurusniagakan aset kewangan jangka pendek dan mengaktifkan pasaran kewangan sekunder.

Peringkat Kawalan Sistem Kewangan yang Ketat

Peringkat awal (1959-1989) juga menunjukkan bahawa pembangunan institusi bagi melengkapkan struktur kewangan perlu memandangkan dasar kewangan beroperasi melalui pasaran kewangan. Di atas alasan ini, maka tumpuan Bank Negara Malaysia diarahkan bagi membentuk sistem kewangan yang stabil dan maju, dan dapat memobilisasikan dan mengagihkan dana secara lebih aktif.

Oleh itu, sehingga akhir tahun 1980-an, institusi kewangan masih tertakluk kepada peraturan yang ketat. Dalam lingkungan struktur peraturan yang ketat ini, terdapat tiga peraturan yang terangkum iaitu, pertama, had menubuhkan cawangan dan operasi. Cawangan bank asing yang sedia ada di Malaysia tidak dibenarkan untuk membuka cawangan baru. Di samping itu, tidak ada lagi pembukaan cawangan bank asing. Manakala, operasi cawangan bank asing juga diarahkan untuk memenuhi keperluan domestik.

Kedua, halangan pertandingan. Beberapa halangan atau kawalan diperkenalkan untuk meminimumkan pertandingan untuk mengawal institusi kewangan yang baru ditubuhkan. Contohnya, nisbah rizab berkanun yang dikenakan kepada bank perdagangan lebih tinggi daripada bank saudagar dan syarikat kewangan. Pengiraan nisbah rizab berkanun dan nisbah mudah tunai minimum yang berdasarkan satu hari asas tunggal akan memberikan kesan herotan, maka kesan volatiliti kadar bunga jangka pendek bukan disebabkan oleh perubahan keadaan pasaran. Di samping itu, nisbah mudah tunai minimum dua tahap kepada bank perdagangan dan syarikat kewangan yang diperkenalkan akan mengekang fleksibiliti pengurusan mudah tunai.

Ketiga, pengwujudan alat kewangan baru. Hanya bank perdagangan dan beberapa buah bank saudagar terbesar sahaja yang dibenarkan mengeluarkan sijil deposit boleh niaga. Di samping itu, syarikat kewangan juga dihadkan pinjaman antara banknya kepada 20% daripada jumlah sumber dana.

Walaupun tempoh 1959-1989 menunjukkan pengenalan beberapa kawalan yang ketat, tetapi beberapa langkah liberalisasi kewangan telah mula diperkenalkan secara berperingkat-peringkat. Antara langkah tersebut, seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 2.5, ialah: pertama, kawalan kadar bunga. Peringkat awal melibatkan penentuan kadar diskaun bil perbendaharaan yang ditentukan melalui sistem tender semenjak 1973. Di samping itu, selepas 1978, sistem perbankan dibenarkan menentukan sendiri kadar pinjaman utama dan kadar deposit. Langkah berikutnya melibatkan penentuan kadar pinjaman asas yang tertakluk kepada dua buah bank perdagangan terbesar pada 1987.

Kedua, kawalan pertukaran asing. Langkah yang diambil termasuk penubuhan firma broker wang dan pengapungan Ringgit Malaysia pada 1973 untuk memajukan pasaran pertukaran asing.

Ketiga, beberapa langkah liberalisasi kewangan yang dapat menggalakkan sistem perbankan yang stabil dan cekap. Antaranya ialah menyeragamkan keperluan rizab berkanun dan pendekatan aset risiko berpemberat untuk menilai kecukupan modal pada 1989.

Jadual 2.5: Proses Liberalisasi Kewangan

Bentuk Peraturan	Tujuan	Tarikh Kuatkuasa
1 Kawalan Pertukaran Asing a Pengapungan Runggit Malaysia b Penubuhan firma broker wang	Memajukan pasaran pertukaran asing	1973
2 Kawalan Kadar Bunga a Deposit tetap yang melebihi tempoh 4 tahun dan 1 tahun ditentukan oleh setiap bank perdagangan b Kadar diikau bil perbandharaan ditentukan melalui tender di pasaran wang c Bank perdagangan dan syarikat kewangan dibenarkan menentukan kadar bunga deposit dan kadar pinjaman utama pinjaman dan pendahuluan (kecuali sektor keutamaan) d Penentuan kadar pinjaman yang tertakluk kepada BLR + 4 mata peratusan e Sama seperti 2(d), tetapi BLR ditentukan oleh dua buah bank perdagangan terbesar f Sama seperti 2(c), tetapi BLR ditentukan oleh setiap bank yang bergantung kepada kos dana dan kos memegang rizab berkarun	Menggalakkan pertandingan dalam industri perbankan untuk kebaikan pendeposit dan peminjam Menghasilkan kadar pulangan yang kompetitif	Masing-masing pada 1971 dan 1972 Ogos, 1973 1978 1983 1987 1991
3 Kawalan Pertandingan a Reformasi struktur keperluan mudah tunai (termasuk komposisi aset mudah tunai) bank perdagangan dan syarikat kewangan b Keperluan rizab berkarun yang seragam bagi bank perdagangan, syarikat kewangan dan bank saudagar c Pengiraan rizab berkarun dan keperluan mudah tunai berdasarkan purata tanggungan layak selama empat minggu d Kaedah yang seragam bagi menilai kecukupan modal sistem perbankan melalui pendekatan aset risiko pemberberat e Syarikat kewangan dibenarkan mengeluarkan sijil deposit bolehniaga, menerima deposit untuk tempoh 1 bulan dan berurusan dalam pasaran antara bank f Bank perdagangan dibenarkan menubuhkan syarikat broker saham dan dibenarkan melabur dalam syarikat tertentu, unit amanah dan aset tetap (pelaburan ini seharusnya tidak melebihi 50% daripada asas modal)	Mengambarkan keadaan mudah tunai sebenar sistem kewangan Menghasilkan sistem perbankan yang kompetitif, stabil, cekap dan maju Menggalakkan pengurusan dana yang lebih cekap dan fleksibel Menggalakkan aktiviti diluar kunci kira-kira dan aktiviti ini harus disokong dengan modal Menggalakkan pertandingan mendapatkan dana daripada institusi kewangan yang sedia ada (bank perdagangan dan bank saudagar) Memperluaskan portfolio pelaburan sistem perbankan	1978 Mei, 1989 Julai, 1990 Oktober, 1989 Oktober 1991 Februari, 1992
4 Kawalan Akta a Akta BAFIA 1989 (meliputi semua institusi kewangan) memansuhkan Akta Bank 1973 (bank perdagangan dan bank saudagar) dan Akta Syarikat Kewangan (1969)	Memastikan fungsi setiap institusi kewangan dan memastikannya mempunyai pengurusan yang kukuh	1989

Peringkat Sistem Kewangan Kompetitif

Alternatif kepada pendekatan kawalan yang ketat sudah tentu adalah sistem kewangan kompetitif. Pasaran kewangan kompetitif, yang dilaksanakan melalui proses liberalisasi kewangan, boleh menyelesaikan masalah penawaran dana (khususnya dana jangka panjang) sama ada melalui keluaran secara langsung bon atau melalui kesediaan menyediakan penyelarasan mudah tunai melalui pasaran peringkat sekunder. Kewujudan pasaran wang yang cekap membolehkan institusi kewangan menawarkan dana jangka panjang melalui aktiviti transformasi dana. Jika pasaran wang beroperasi dengan baik, kemungkinan keselamatan institusi kewangan tidak terkawal, terutamanya dari segi risiko mudah tunai dan risiko penyerapan. Persoalan yang timbul ialah adakah peraturan dan kawalan harus dilonggarkan untuk menyediakan sistem kewangan kompetitif? Atau adakah peraturan dan kawalan yang ketat masih diperlukan untuk menyediakan sistem kewangan kompetitif?

Untuk menghasilkan sistem kewangan kompetitif, dengan merujuk kepada Jadual 2.5, beberapa peraturan dan kawalan telah dimansuhkan: pertama, mulai Oktober 1991, syarikat kewangan dibenarkan terlibat dalam pasaran antara bank. Pada masa yang sama juga, had maksimum pinjaman bersih daripada pasaran antara bank yang dihadkan kepada 20% daripada sumber dana telah dimansuhkan.

Kedua, untuk memperluaskan portfolio pelaburan sistem perbankan, bank perdagangan dibenarkan menubuhkan syarikat broker saham dan dibenarkan melabur dalam syarikat tertentu, unit amanah dan aset tetap mulai 1992.

Ketiga, setiap bank perdagangan bebas menentukan kadar pinjaman asas masing-masing berdasarkan kos dananya. Ini memberi implikasi bahawa bank perdagangan masih boleh mengekalkan margin kadar bunga yang sama dengan meningkatkan kadar pinjaman (jika kos dananya meningkat) atau sebaliknya.

Impak Liberalisasi Kewangan

Kegagalan beberapa negara membangun, seperti Uruguay dan Chile, masing-masing pada pertengahan dan akhir 1970-an, dan pada awal 1980-an, Mexico pada 1995 dan beberapa negara Asia seperti Thailand, Malaysia, Indonesia dan Korea Selatan pada 1997, dalam melaksanakan program liberalisasi kewangan yang agresif bercanggah dengan pendapat

awal arkitek program tersebut, iaitu McKinnon (1973) dan Shaw (1973). Mereka berpendapat bahawa liberalisasi kewangan akan dapat menjanakan peningkatan tabungan, pelaburan dan pertumbuhan. Tetapi, pengalaman di negara-negara tersebut menunjukkan bahawa preskripsi McKinnon-Shaw telah menghasilkan krisis dan ketakstabilan kewangan, penurunan tabungan dan pertumbuhan yang tidak menggalakkan.

Oleh itu, bahagian ini akan melihat impak liberalisasi kewangan terhadap tingkat tabungan. Kedua, untuk membuktikan bahawa pertumbuhan yang tinggi dicatatkan semasa liberalisasi kewangan dan seterusnya diikuti oleh peningkatan tabungan dan pelaburan. Perbincangan juga akan mengambil kira adakah tabungan dikaitkan dengan kadar bunga, dan tingkat pelaburan yang rendah sebelum liberalisasi kewangan dikaitkan dengan peraturan kewangan yang ketat. Walau bagaimanapun, peningkatan pelaburan boleh menyebabkan buih spekulasi. Bahagian ketiga dan keempat masing-masing akan menilai liberalisasi kewangan terhadap kemudahubahan pasaran modal dan krisis perbankan.

Liberalisasi Kewangan dan Tabungan

Kajian tentang peraturan kewangan yang ketat mendapati kadar bunga dikaitkan dengan tingkat tabungan. Ini bermakna bahawa kadar bunga dan inflasi mengurangkan amaun pendapatan yang diagihkan kepada pembentukan modal. Oleh itu, dalam bahagian ini kita akan melihat adakah peningkatan kadar deposit bank memberi kesan signifikan kepada tingkat tabungan?

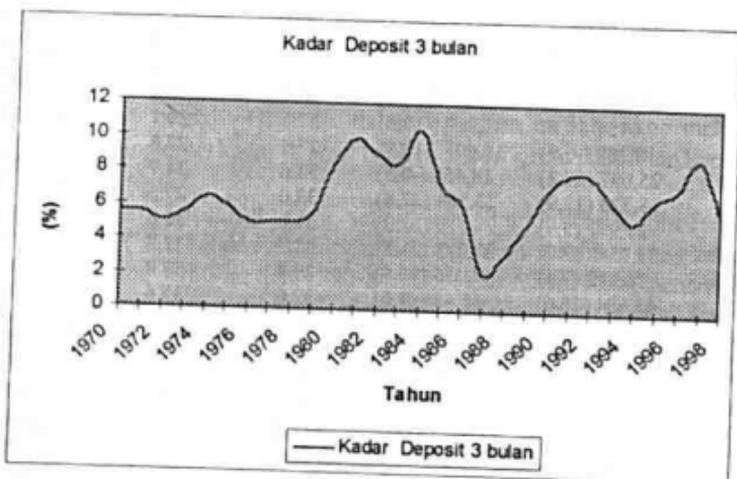
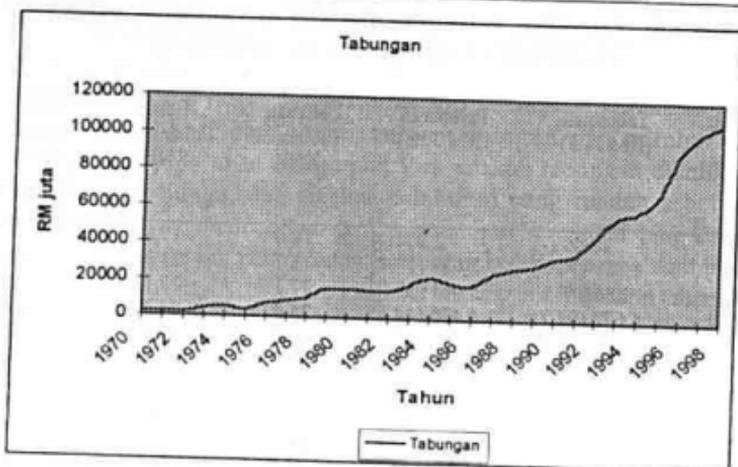
Secara keseluruhannya, seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 2.6 dan Graf 2.1, kelakuan tabungan menunjukkan peralihan yang ketara pada 1970-an, 1980-an dan 1990-an. Sebelum tahun 1978, penentuan kadar deposit yang dikawal oleh Bank Negara Malaysia, kadar pertumbuhan tabungan yang dicatatkan adalah perlahan. Untuk tempoh 1970-1977, purata kadar pertumbuhan tahunan yang dicatatkan ialah 29.3%. Ini menunjukkan bahawa tingkat tabungan dikaitkan dengan peraturan kewangan yang ketat.

Tempoh kedua dan ketiga yang meliputi akhir 1970-an dan 1980-an, dan separuh pertama 1990-an, kadar deposit memainkan peranan utama, dan khususnya, penurunan kadar deposit untuk tempoh 1981-1982 dan 1985-1986 tidak menggalakkan tabungan. Oleh itu, pelaksanaan liberalisasi kewangan melalui perubahan kadar deposit boleh mengubah tingkat tabungan.

Jadual 2.6: Tabungan, Pelaburan dan Nisbah Tabungan, Pelaburan dan Defisit Akaun Semasa Terhadap KNK

Tahun	Tabungan (RM Juta)	Pelaburan (RM Juta)	Nisbah Tabungan/ KNK	Nisbah Pelaburan/ KNK	Nisbah Defisit Akaun Semasa/ KNK
1970	2,069 (-)	2,071(-)	18.0	17.8	0.6
1971	2,359 (14.0)	2,688 (19.7)	18.7	21.3	1.6
1972	2,363 (0.2)	3,061 (13.9)	17.1	22.1	2.8
1973	4,672 (97.7)	4,426 (44.6)	25.9	24.5	3.2
1974	5,205 (11.4)	6,512 (47.1)	23.8	29.8	2.1
1975	4,034 (-22.5)	5,521 (-15.2)	18.7	24.2	0.8
1976	7,609 (88.6)	6,135 (11.1)	28.2	22.7	7.6
1977	8,786 (15.5)	7,586 (23.7)	28.3	24.4	2.4
1978	10,353 (17.8)	10,104 (33.2)	28.6	27.9	1.7
1979	15,456 (49.3)	13,423 (32.8)	34.8	30.3	4.0
1980	15,597 (0.9)	16,217 (20.8)	30.4	31.6	-1.9
1981	14,524 (-6.9)	20,157 (24.3)	26.1	36.3	-1.9
1982	14,929 (2.8)	23,338 (15.8)	25.0	39.1	-1.0
1983	18,349 (22.9)	26,466 (13.4)	28.0	40.4	-0.1
1984	22,780 (24.2)	26,697 (0.9)	30.7	36.0	0.4
1985	19,645 (-13.8)	21,367 (-19.9)	27.3	29.7	3.1
1986	18,288 (-6.9)	18,604 (-12.9)	27.4	27.8	6.5
1987	25,097 (37.2)	18,455 (-0.5)	33.6	24.7	3.9
1988	28,323 (12.9)	23,584 (22.8)	33.0	27.5	-1.3
1989	29,992 (5.9)	28,779 (22.0)	31.0	30.3	3.4
1990	33,954 (13.2)	37,073 (28.8)	30.7	32.9	-4.3
1991	36,372 (7.1)	47,056 (26.9)	29.4	38.8	-4.0
1992	45,684 (25.6)	48,485 (3.0)	32.6	35.6	-10.1
1993	56,341 (23.3)	57,038 (17.6)	35.4	35.1	-4.8
1994	59,774 (6.1)	71,376 (25.7)	34.6	41.3	-6.2
1995	68,573 (14.7)	86,679 (21.4)	33.0	41.7	-8.8
1996	91,572 (33.5)	105,501 (21.7)	38.5	44.4	11.0
1997	102,807 (12.3)	117,916 (11.8)	39.4	45.2	-1.1
1998	108,075 (5.1)	71,921 (-39.0)	41.2	27.4	15.4

Graf 2.1: Kadar Deposit 3 Bulan dan Tabungan

Liberalisasi Kewangan, Pelaburan dan Pertumbuhan

Sebahagian pengkaji berpendapat bahawa melalui liberalisasi kewangan, ia akan mempercepatkan pembentukan modal. Seperti yang ditunjukkan dalam lajur kedua Jadual 2.6, kadar pertumbuhan pelaburan mencatatkan nilai yang rendah sebelum liberalisasi kewangan dan mengalami peningkatan selepas tempoh tersebut. Oleh itu, bahagian ini akan difokuskan kepada isu sama ada faktor yang dikaitkan dengan liberalisasi kewangan yang menyebabkan peningkatan pelaburan.

Pasaran kewangan terbuka yang diperkenalkan melalui liberalisasi kewangan telah menggalakkan peningkatan pelaburan. Keadaan ini memungkinkan pasaran kewangan domestik terdedah kepada serangan mata wang spekulasi yang boleh menyebabkan krisis kewangan.

Dalam tempoh 1990-1994, seperti yang dilaporkan oleh International Monetary Fund (1995), berlaku peningkatan modal asing yang mengalir ke negara membangun di Asia Timur. Menurut kajian tersebut, negara-negara Asia Timur (tidak termasuk Jepun) menerima modal bersih sebanyak US\$261 bilion, melebihi dua kali ganda untuk tempoh dekad 1980-an. Jumlah ini juga meliputi 50% daripada jumlah dana yang mengalir ke semua negara membangun. Selain itu, 24% daripada dana ini adalah dalam bentuk pelaburan portfolio, lebih tinggi daripada peratusan untuk tempoh 1983-1989, iaitu sebanyak 8%. Pelaburan portfolio bersih meningkat daripada US\$10 bilion untuk tempoh 1983-1989 kepada US\$63 bilion untuk tempoh 1990-1994, walaupun pelaburan langsung asing kekal penting sebagai sumber pembiayaan luar di negara tersebut. Aliran bersih pelaburan langsung asing meningkat secara mendadak daripada US\$36 bilion untuk tempoh 1983-1989 kepada US\$117 bilion untuk tempoh 1990-1994.

Kebanyakan daripada modal asing dibawa masuk untuk membiayai pelaburan domestik dan ini berlainan dalam kes di negara Latin Amerika dengan sebahagian besar modal ini digunakan untuk tujuan penggunaan. Jika diandaikan kadar pulangan modal kekal stabil, maka peningkatan nisbah pelaburan kepada KNK akan meningkatkan kadar pertumbuhan KNK. Seperti yang ditunjukkan dalam lajur ketiga Jadual 2.6, peratusan pelaburan terhadap KNK menunjukkan tren yang semakin meningkat dalam tempoh aliran masuk modal. Ini menunjukkan bahawa kadar pertumbuhan sangat berkait dengan jumlah aliran masuk modal.

Untuk tempoh 1990-1994, peratusan pelaburan terhadap KNK secara signifikan lebih tinggi daripada tahun 1980, tetapi kadar tabungan kekal stabil yang menyebabkan peningkatan defisit akaun semasa. Defisit

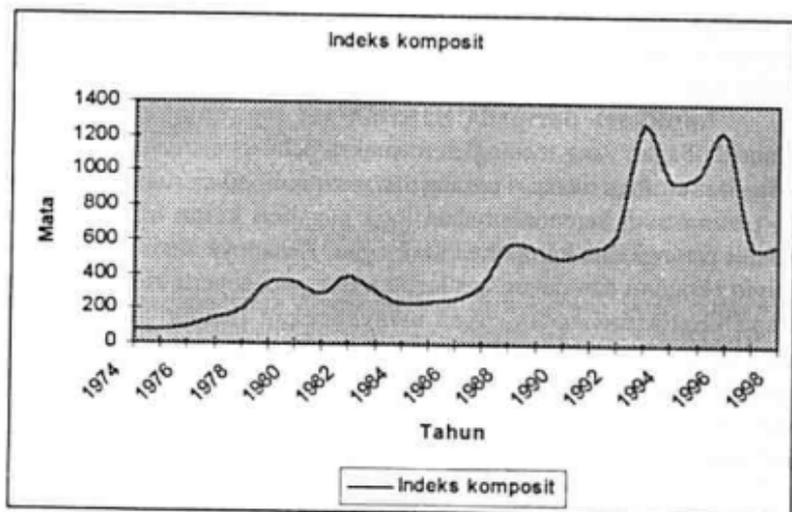
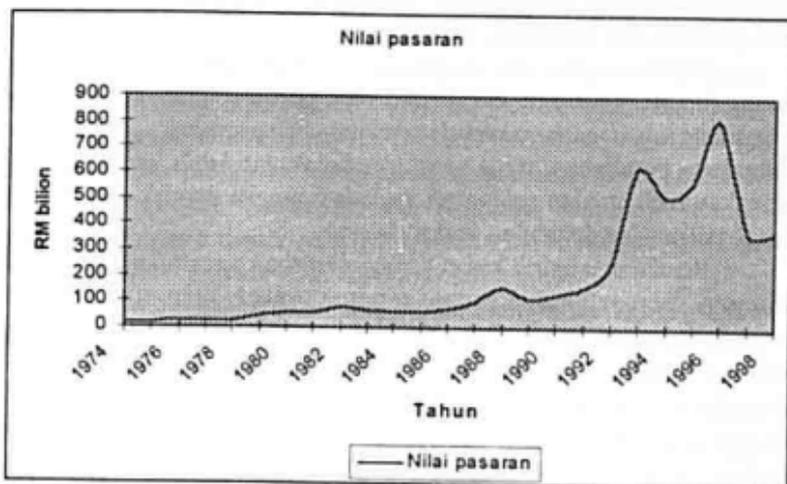
akaun semasa sebagai peratusan terhadap KNK terletak dalam julat 0.1% pada 1983 dan 10.1% pada 1992, (lajur enam, Jadual 2.6). Sebahagian besar daripada pembiayaan defisit akaun semasa diperoleh daripada pasaran kewangan antarabangsa dalam bentuk pelaburan portfolio. Modal yang sedemikian boleh dikeluarkan oleh negara pembekal pada bila-bila masa. Keadaan ini akan menimbulkan persoalan sama ada negara mampu mengekalkan defisit akaun semasa yang mampan dan terkecuali daripada krisis kewangan yang pernah melanda negara-negara Latin Amerika.

Namun demikian, masalah defisit akaun semasa sekarang, sebahagiannya, disebabkan oleh aliran masuk modal yang banyak yang berbentuk spekulasi dan berjangka pendek. Oleh sebab pasaran kewangan terdedah kepada "buih" spekulasi ("buih" mata wang asing) yang dibuat oleh pelabur yang kurang pengetahuan, ini boleh menyebabkan ketakstabilan kewangan. Ini dapat dilihat di negara ini, serangan spekulasi pada Julai 1997 telah menyebabkan nilai Ringgit menyusut berbanding beberapa mata wang utama, seperti USD (82.8%) Pound Sterling (88.2%), DM (12.3%), S\$ (13.2%) dan Yen (8.5%). Maka, beberapa langkah kawalan diperlukan untuk tidak menggalakkan pergerakan modal spekulasi dan kawalan ini harus dikoordinasikan secara global supaya tidak menggangu liberalisasi kewangan global.

Kemudahubahan Pasaran Modal

Perkembangan pasaran modal di negara ini, seperti yang ditunjukkan dalam Graf 2.2, menunjukkan prestasi yang menggalakkan. Nilai pasaran BSKL, iaitu sebelum liberalisasi kewangan, telah meningkat daripada RM10 ribu juta pada 1974 kepada RM20 ribu juta pada 1977. Selepas liberalisasi kewangan, nilai pasaran BSKL telah meningkat daripada RM22 ribu juta pada 1979 kepada nilai tertinggi sebanyak RM806.8 bilion pada 1996, sebelum menurun kepada RM374.5 bilion pada 1998. Pada masa yang sama, indeks komposit telah meningkat daripada 60 unit pada 1974 kepada 100 unit pada 1977. Selepas liberalisasi kewangan, indeks ini meningkat daripada 175 unit pada 1979 kepada nilai tertinggi sebanyak 1237.9 unit pada 1996, sebelum menurun kepada 586.1 unit pada Disember 1998.

Graf 2.2: Bursa Saham Kuala Lumpur: Penunjuk Indeks Komposit dan Nilai Pasaran

Perkembangan pasaran modal yang menggalakkan untuk tempoh 1990-1996 ini memberi kebaikan kepada negara. Bagaimanapun, beberapa kajian yang dijalankan antaranya oleh Calamanti (1983) dan Samuels dan Yacout (1981) mendapati bahawa perkembangan pasaran modal akan menggalakkan krisis kewangan dan spekulasi, dan ketaksetaraan agihan tabungan dan pelaburan, dan seterusnya mengganggu pertumbuhan dan kestabilan sektor benar.

Menurut kedua-dua pengkaji ini, sama ada perkembangan pasaran modal ini mengganggu kestabilan dan pertumbuhan sektor benar bergantung sebahagiannya kepada kemudahubahan pasaran. Pasaran yang mengalami perubahan harga yang mendadak dan lebih kerap mungkin dijanakan oleh amalan pelaburan spekulasi jangka pendek dan ini akan menghasilkan ketakstabilan makroekonomi.

Penilaian empirik kesan kemudahubahan pasaran modal kepada ekonomi memerlukan kaedah sebenar untuk mengukur tingkat kemudahubahan pasaran. Kaedah untuk mengukur tingkat kemudahubahan ini boleh diperolehi dalam Fortune (1989). Kemudahubahan ini diukur berdasarkan kecepatan dan magnitud perubahan indeks harga komposit. Nilai indeks kemudahubahan yang diperolehi sebelum liberalisasi kewangan (1974 hingga 1978) lebih rendah daripada nilai indeks kemudahubahan selepas liberalisasi kewangan dan khususnya semasa krisis kewangan (Ogos 1997 hingga Februari 1999). Keputusan ini menunjukkan bahawa liberalisasi kewangan menjana tingkat kemudahubahan harga aset yang meningkat.

Implikasi daripada dapatan ini menunjukkan bahawa kemudahubahan yang meningkat memaksa pelabur memendekkan masa kedua-dua strategi mencari untung dan meminimumkan rugi. Di samping itu, peningkatan kemudahubahan juga memberi kesan makroekonomi melalui peningkatan kerapuhan kewangan. Kesannya akan melemahkan aktiviti ekonomi dan dalam kes kejutan eksogen, seperti kenaikan kadar bunga secara mendadak, akan menyebabkan penjualan ekuiti dan peningkatan alat hutang. Oleh itu, kejayaan liberalisasi kewangan memperkenalkan mekanisme penyelarasan harga aset mungkin menyebabkan kemudahubahan dalam ekonomi dan akibatnya, akan melemahkan kestabilan dan pertumbuhan ekonomi.

Liberalisasi Kewangan dan Krisis Perbankan

Beberapa faktor boleh dikenalpasti untuk menghubungkan liberalisasi kewangan dan krisis perbankan. Pertama, pembebasan penentuan kadar

bunga yang ditetapkan oleh Bank Negara Malaysia telah menyebabkan kadar bunga berubah mengikut keadaan pasaran. Ini jelas daripada kadar antara bank 3 bulan masing-masing berubah dalam julat 1.00%-9.50% dan 0.125%-25.00% untuk tempoh 1971-1977 dan 1979-1998. Pada masa kemelesetan 1985-1986 dan 1997-1998, kadar antara bank 3 bulan masing-masing berubah dalam julat 4.75%-18.50% dan 7.39%-11.30%. Peningkatan kadar antara bank dan disertai dengan peningkatan kadar deposit 3 bulan daripada 7.54% pada Julai 1997 kepada 10.27% pada Julai 1998 telah meningkatkan kadar pinjaman. Pada tempoh masa yang sama, kadar pinjaman telah meningkat daripada 10.85% kepada 13.47%. Peningkatan kadar pinjaman ini sebahagiannya akan menyebabkan ketakupayaan peminjam membayar balik pinjaman. Kesannya jumlah pinjaman tak berbayar terhadap jumlah pinjaman telah meningkat daripada 3.5% pada Jun 1997 kepada 13.2% pada Disember 1998.

Kedua, kemaruapan kadar bunga antarabangsa dan kesan aruhan terhadap aliran modal merupakan faktor lain yang boleh menyebabkan krisis perbankan. Apabila berlaku aliran keluar modal, maka deposit di bank akan menurun. Pada Julai 1997, jumlah deposit di bank perdagangan ialah RM268.4 bilion dan meningkat kepada RM300.6 bilion pada Disember 1997, sebelum menurun kepada RM288.4 bilion pada Mei 1988 dan meningkat semula kepada RM307.4 bilion pada Disember 1998. Oleh sebab aset tertumpu kepada pinjaman maka ini akan menyebabkan masalah kecairan kepada bank. Ini dapat dilihat nisbah kecairan di bank perdagangan telah menurun daripada 17.4% pada Julai 1997 kepada 15.7% pada September 1998.

Penutup

Liberalisasi kewangan yang diperkenalkan di beberapa buah negara membangun telah menghasilkan beberapa impak positif dan negatif. Pengalaman di beberapa buah negara di Amerika Latin menunjukkan bahawa liberalisasi kewangan membawa impak negatif, seperti krisis dan ketidakstabilan kewangan, penurunan tabungan dan pertumbuhan yang tidak menggalakkan. Oleh itu, liberalisasi kewangan di negara ini dilakukan secara berperingkat-peringkat, iaitu daripada peringkat awal pengukuhan, peringkat kawalan yang ketat dan peringkat sistem kewangan kompetitif. Hasil kajian ini mendapati bahawa: pertama, peningkatan kadar bunga telah menggalakkan peningkatan tabungan. Kedua, kemasukan modal asing, iaitu hasil daripada liberalisasi kewangan, digunakan untuk

membiyai pelaburan. Kesannya, peratusan pelaburan terhadap KNK menunjukkan tren yang semakin meningkat dalam tempoh aliran masuk modal. Ini menunjukkan bahawa kadar pertumbuhan sangat berkait dengan jumlah aliran masuk modal. Ketiga, sebahagian daripada masalah defisit akaun semasa sekarang disebabkan oleh aliran masuk modal yang banyak yang berbentuk spekulasi dan berjangka pendek. Maka, beberapa langkah kawalan diperlukan, seperti keperluan rizab terhadap pinjaman asing dan had pinjaman daripada institusi kewangan pesisir pantai, untuk tidak menggalakkan pergerakan modal spekulasi. Keempat, kemudahabahan pasaran modal akibat liberalisasi kewangan mungkin memaksa pelabur memendekkan masa kedua-dua strategi mencari untung dan meminimumkan rugi dan akhirnya, akan melemahkan kestabilan dan pertumbuhan ekonomi. Kelima, liberalisasi kewangan tanpa persediaan yang mencukupi telah menyebabkan krisis perbankan, khususnya apabila kadar bunga cenderung meningkat yang akan menyebabkan bank terdedah kepada risiko kredit dan risiko pasaran.

Rujukan

- Calamanti, A. 1983. *The Securities Market and Underdevelopment*. Amsterdam. North-Holland.
- Fortune, P. 1989. An Assesment of Financial Market Volatility. *New England Economic Review* 13-28.
- International Monetary Fund. 1995. *International Capital Markets: Developments, Prospects and Policy Issues*. Washington: International Monetary Fund.
- Ismail, A.G. dan Smith, P. 1994. Financial Deregulation in the Malaysian Banking. *Savings and Development XVIII*: 457-472.
- McKinnon, R. 1973. *Money and Capital in Economic Development*. Washington, DC: Brookings Institution.
- Samuels, J.M. dan Yacout, N. 1981. Stock Exchanges in Developing Countries. *Savings and Development* 5, 217-230.
- Shaw, E.S. 1973. *Financial Deepening in Economic Development*. New York: Oxford University Press.

BAHAGIAN II

Produktiviti dan Teknologi

The first part of the report is devoted to a description of the
 work done during the year. It is divided into two main sections,
 one dealing with the general results and the other with the
 details of the experiments. The first section is headed "General
 Results" and the second "Details of Experiments".

General Results

The results of the experiments are summarized in the following
 table. The first column gives the number of experiments, the
 second column the number of trials, the third column the number
 of successes, and the fourth column the percentage of successes.

No. of Experiments	No. of Trials	No. of Successes	Percentage of Successes
1	10	6	60
2	20	12	60
3	30	18	60
4	40	24	60
5	50	30	60
6	60	36	60
7	70	42	60
8	80	48	60
9	90	54	60
10	100	60	60

It will be seen from the above table that the percentage of
 successes is constant at 60% in all cases. This is in accordance
 with the theory that the probability of success in each trial is
 0.6.

The results of the experiments are in good agreement with the
 theoretical results. The probability of success in each trial is
 found to be 0.6, which is in accordance with the theory.

BAB 3

Pertumbuhan Didorong Produktiviti

Zulkifly Osman

Pengenalan

Kajian menunjukkan bahawa salah satu faktor utama yang membezakan pertumbuhan ekonomi antara negara-negara di Asia dan di Amerika Latin ialah perbezaan pertumbuhan dalam produktiviti. Negara yang ekonominya bertumbuh dengan cepat mempunyai kadar pertumbuhan atau sumbangan produktiviti faktor keseluruhannya yang tinggi (Kawai 1994). Walaupun produktiviti diakui penting bagi menjana dan meningkatkan keluaran, namun hanya dalam Rancangan Malaysia Ketujuh (RMK-7, 1996-2000), strategi pertumbuhan didorong produktiviti mendapat perhatian utama (Malaysia 1996). Ia melibatkan pengenalan teknologi baru; peningkatan teknologi serta kemajuan dalam teknologi maklumat; inovasi dan teknik pengurusan yang lebih baik. Kesemua ini digenapkan dengan peningkatan kecekapan, pengetahuan, pendidikan, kemahiran dan pengalaman pekerja. Faktor terakhir ini amat penting supaya setiap pendalaman teknologi dapat diguna dengan berkesan. Oleh sebab itu, dalam strategi pertumbuhan didorong produktiviti, soal-soal tentang pembangunan sumber manusia mendapat perhatian utama. Inilah juga yang menjadi pokok perbincangan utama di sini. Sebelum itu, elok dijelaskan kenapa strategi pertumbuhan didorong produktiviti penting bagi Malaysia.

Rasional

Di tahap pembangunan perindustrian semasa, sumber manusia dan teknologi amat perlu dipertingkatkan dengan segera. Dengan ini, produktiviti dan keluaran yang mempunyai nilai ditambah yang tinggi dapat ditingkatkan. Kejayaan ini boleh memperkukuhkan daya saing negara yang merupakan komponen kritikal bagi ekonomi yang

berorientasikan pasaran luar seperti Malaysia. Jika dilihat Jadual 3.1, berdasarkan kegiatan eksport dan import jelas menunjukkan bahawa ekonomi Malaysia begitu terbuka. Ciri keterbukaan ini wujud sejak zaman kolonial lagi. Ketika itu, keluaran pertanian seperti getah dan bijih timah menjadi sumber utama pendapatan eksport negara. Strategi kepelbagaian ekonomi pada akhir-akhir tahun 1960-an, bagaimanapun telah berjaya merubah struktur tersebut. Jika pada tahun 1970, di sekitar 30.6% dan 18.0% eksport negara datangnya daripada eksport getah dan bijih timah (Malaysia 1971), tetapi pada tahun 1995 masing-masingnya hanya tinggal 2.2% dan 0.3%. Sebagai ganti, sumbangan minyak kelapa sawit menjadi penting (5.6%) (Malaysia 1996).

Selain itu, sektor pembuatan turut muncul sebagai penyumbang utama kepada Keluaran Dalam Negara Kasar (Jadual 3.1) dan pendapatan eksport negara. Di akhir tempoh Rancangan Malaysia Keempat, 1981-1985, sebanyak 32.1% eksport kasar negara adalah terdiri daripada barangan pembuatan. Sumbangan sektor pertanian ialah 19.3% (Malaysia 1986). Pada tahun 1995, bahagian eksport barangan pembuatan meningkat lagi kepada 79.6% berbanding dengan hanya 11.1% bagi keluaran pertanian (Malaysia 1996). Perkembangan ini memungkinkan sektor pembuatan menjadi tunjang pertumbuhan dan pembangunan ekonomi di masa hadapan. Bagaimanapun, perubahan struktur ekonomi ini tidak merubah corak pergantungannya kepada permintaan luar. Ertinya walaupun kegiatan perindustrian meningkat dan pertanian menurun, namun ekonomi negara tetap bergantung kepada pasaran luar. Pergantungannya amat terbatas kepada beberapa jenis keluaran. Paling utama ialah keluaran elektrik dan elektronik serta pakaian. Keluaran elektrik dan elektronik umpamanya merangkumi hampir dua pertiga (atau 65.7%) daripada eksport kasar sektor pembuatan negara ini pada tahun 1995 (Malaysia 1996). Oleh sebab itu, isu saingan khususnya keperluan bagi meningkatkan kemampuan daya saingan negara menjadi penting.

Sejak akhir tahun 1980-an, upah murah bagi mengekalkan daya saing negara nampaknya semakin terhakis. Kadar upah berkecenderungan meningkat apabila pasaran buruh semakin ketat. Antara tahun 1990-94, umpamanya akibat pasaran buruh ketat, purata upah nominal sektor pembuatan meningkat kira-kira 27 peratus (atau 6.2 peratus setahun). Bagi tempoh yang sama, setelah diselaraskan dengan harga pengeluar, ia meningkat sebanyak 13.8 peratus. Produktiviti pekerja, iaitu nilai jualan sebenar setiap pekerja, hanya mampu meningkat sebanyak 7.3 peratus dalam tempoh tersebut. Akibatnya, kos buruh scunit terus meningkat (Malaysia 1996).

Jadual 3.1: KDNK Mengikut Sektor Serta Eksport dan Import pada Harga 1978 (%)

	1980	1985	1990	1995	1998
<i>Ikut industri asal:</i>					
Sektor Pertanian	32.8	31.4	28.1	20.5	19.6
Sektor Industri (Pembuatan)	24.6 (20.0)	24.7 (19.7)	30.0 (26.9)	36.5 (33.1)	38.3 (34.4)
Sektor Perkhidmatan	39.9	43.9	41.9	43.0	42.1
<i>Ikut kategori perbelanjaan: *</i>					
Eksport	52.4	82.9	83.0	107.9	122.0
Import	55.4	80.2	78.6	116.2	104.5

Nota: * Bahagian daripada Keluaran Negara Kasar (KNK, %)

Sumber: Malaysia, 1991 dan 1996

Seperti juga usaha menurunkan nilai ringgit Malaysia berbanding dengan matawang utama dunia yang lain di sekitar tahun 1980-an, dasar buruh asing yang terbuka hanya mampu buat seketika mengurangkan tekanan terhadap kos buruh. Kesannya juga tidak menyeluruh. Kadar upah hanya rendah dalam pekerjaan atau sektor yang ramai menggunakan pekerja asing. Keadaan ini telah menimbulkan kesan negatif terhadap agihan pendapatan. Upah berbeza antara pekerja mengikut kawasan walaupun dalam sektor yang sama (Zulkifly Osman 1998). Upah juga semakin menjarak antara pekerja dalam sektor yang berbeza. Umpamanya pada tahun 1981, purata upah bulanan yang diterima oleh pekerja sektor ladang getah ialah 62 peratus daripada upah purata bulanan sektor perkilangan, iaitu RM273 berbanding dengan RM438. Pada tahun 1985, nisbah ini merosot kepada separuh, iaitu RM303 berbanding dengan RM639. Keadaan serupa dapat dilihat pada tahun 1990, nisbahnya kekal di sekitar 51 peratus (RM356 berbanding dengan RM691) (Jabatan Perangkaan Malaysia 1993). Keadaan ini amat membebankan buruh tempatan yang terperangkap dalam sektor upah rendah. Selain itu, perbezaan ini menyebabkan semakin ramai buruh tempatan terdorong untuk terus berhijrah keluar ke sektor bukan pertanian. Sekaligus, masalah kekurangan buruh dan pergantungan kepada pekerja asing yang dihadapi oleh sektor perladangan atau sektor pertanian umumnya berlanjutan.

Di peringkat antarabangsa pula, negara-negara baru seperti Indonesia, Filipina, Thailand, dan Cina dengan jumlah tenaga buruh yang lebih ramai mula menjadi pesaing utama dalam bentuk upah rendah. Saingan sedemikian bererti dari segi mata penanding, Malaysia tidak lagi boleh terus bergantung kepada harga keluaran rendah dengan penggajian buruh murah. Sebaliknya, negara ini harus menukar haluan kepada kemampuan mempertingkatkan keluaran yang mempunyai nilai ditambah yang tinggi dengan sifat keaslian serta keluaran yang bermutu tinggi. Ini hanya dapat dicapai melalui peningkatan ketrampilan pekerja, kepakaran pengurusan dan penggunaan teknologi canggih. Tegasnya, produktiviti faktor keseluruhan merupakan sumbernya. Faktor ini juga diperlukan bagi mengukuhkan ciri kedua ekonomi negara ini, iaitu membangun, mempercepat dan memantapkan lagi pertumbuhan sektor pembuatan.

Perkembangan kegiatan sektor perkilangan sering melibatkan peningkatan penggunaan teknologi moden. Ia turut memerlukan tenaga buruh yang berkualiti. Umpamanya, dalam usaha penyusunan semula industri ke arah automasi dan robotik, memerlukan ramai tenaga kerja pengeluaran yang celik komputer dan berkeupayaan mengendalikan mesin automasi serta berkebolehan dalam bidang kejuruteraan untuk membuat penyelenggaraan kelengkapan dan mesin. Teknologi canggih tanpa tenaga buruh mahir tidak akan dapat meningkatkan kecekapan dan seterusnya produktiviti. Kajian menunjukkan bahawa walaupun teknologinya sama, namun kekurangan tenaga mahir menyebabkan output setiap pekerja di negara-negara membangun tidak akan menyamai produktiviti pekerja di negara-negara maju (Acemoglu & Zilibotti 1999). Ertinya, teknologi semata-mata, tidak akan menjamin bahawa produktiviti akan meningkat. Oleh itu, pendidikan, kemahiran, sikap, keaslian dan penyesuaian tenaga kerja yang dapat dirangkumkan ke dalam pembangunan budaya kerja positif atau cemerlang harus mendapat perhatian wajar. Malangnya inilah antara kekurangan yang dihadapi oleh negara sekarang. Umpamanya, jika dilihat data tentang intensiti kemahiran, iaitu nisbah antara kumpulan pengurusan, penyelia, teknikal dan pekerja mahir dengan jumlah keseluruhan pekerja dalam sektor perkilangan, didapati bahawa nisbah ini tidak banyak berubah setelah sekian lama proses perindustrian dilaksanakan di negara ini. Antara tahun 1990 dan 1995, nisbahnya ialah 0.39 (Malaysia 1996). Nisbah ini cuma 0.01 mata lebih tinggi berbanding dengan intensiti kemahiran pada tahun 1983, iaitu 0.38 (Penyiasatan Perusahaan Perkilangan 1983). Fakta ini juga menunjukkan bahawa tidak wujudnya pendalaman teknologi dalam sektor berkenaan.

Perlu juga diperjelaskan bahawa pertumbuhan sektor perkilangan di Malaysia antara lain amat bergantung kepada pelaburan langsung asing (Anuwar Ali & Zulkifly Osman 1989; Anuwar Ali 1992; dan Mohamed Ariff and Yokoyama 1992). Kemunculan negara-negara baru dalam kegiatan serupa, pasti akan memberi tekanan kepada Malaysia bagi mendapatkan pelaburan tersebut. Malaysia terpaksa bersaing dengan negara-negara membangun lain seperti Thailand, Indonesia, Filipina dan India termasuk Cina, untuk menarik pemodal asing ke sini. Oleh itu, mengubah haluan ke arah strategi pertumbuhan didorong produktiviti amat penting bagi Malaysia. Cuma bagaimana hendak dilaksanakan?

Rancangan dalam Rancangan Malaysia Ketujuh

Sebelum berlakunya krisis kewangan, ekonomi Malaysia telah mencatatkan pertumbuhan yang menggalakkan. Ekonomi negara telah tumbuh pada kadar purata 8.7 peratus setahun dalam tempoh Rancangan Malaysia Keenam (RMK-6, 1991-1995). Kadar pertumbuhan ini lebih tinggi jika dibandingkan dengan purata 6.7 peratus setahun untuk tempoh dua puluh tahun (1971-1990) sebelumnya. Malangnya, akibat krisis kewangan yang bermula pada pertengahan tahun 1997, menyebabkan arah aliran pertumbuhan ekonomi negara berubah menjadi negatif. Pada tahun 1998, ekonomi Malaysia merosot sebanyak 6.8 peratus. Pada tahun ini dan tahun 2000, pertumbuhan ekonomi negara dilaporkan terus lembab. Ekonomi dianggarkan hanya akan bertumbuh masing-masingnya sebanyak 0.9 peratus dan 2.0 peratus (IMF 1999). Jika anggaran ini tepat, maka untuk tempoh RMK-7, 1996-2000, ekonomi akan tumbuh secara purata sebanyak 2.4 peratus setahun, iaitu 5.6 mata lebih rendah daripada ramalan awal (Jadual 3.2). Anggaran yang lebih tinggi sedikit terdapat dalam laporan *Kajian Semula Rancangan Malaysia Ketujuh*, iaitu 3.0 peratus setahun (Malaysia 1999). Bagaimanapun, apa yang penting di sini ialah penelitian terhadap isu faktor penyumbang kepada pertumbuhan tersebut.

Sumbangan Faktor Produktiviti

Jadual 3.2 menunjukkan bahawa untuk tempoh 1971-1990 dan tempoh RMK-6 (1991-1995), sumber utama kepada pertumbuhan KDNK ialah pertambahan input buruh dan pengumpulan modal. Sumbangan input

buruh dan input modal kepada pertumbuhan KDNK dalam tempoh RMK-6 (1991-1995) masing-masingnya ialah 28.7 peratus dan 43 peratus. Bagi tempoh dua puluh tahun (1971-1990) sebelumnya, sumbangan masing-masingnya adalah lebih tinggi, iaitu 47.8 peratus dan 34.3 peratus. Sebaliknya sebagai perbandingan, sumbangan faktor produktiviti (iaitu Total Factor Productivity, TFP) terhadap pertumbuhan ekonomi amat rendah. Ertinya, daripada 8.7 peratus pertumbuhan dalam KDNK bagi tempoh RMK-6, TFP hanya menyumbang sebanyak 28.7 peratus. Bagi tempoh 20 tahun sebelumnya, sumbangannya hanya 17.9 peratus. Fenomena yang serupa terdapat dalam kajian-kajian lepas. Pertumbuhan output negara ini amat didorong oleh faktor input, iaitu pengumpulan modal serta pertambahan input buruh (lihat umpamanya, Maisom Abdullah et al. 1993, Okamoto 1994, Tham 1995 dan 1996).

Jadual 3.2: Sumber Pertumbuhan KDNK (%)

	1971- 1990	RMK-6 (1991-1995)	RMK-7 (1996-2000)	KSPRMK-7 ¹ (1996-2000)
Pertumbuhan KDNK	6.7	8.7	8.0	3.0 (2.4)
Buruh	2.3	2.5	1.7	0.6 (0.4)
Modal	3.2	3.7	3.0	2.3 (1.9)
TFP ²	1.2	2.5	3.3	0.1 (0.1)

Nota: ¹ Pindaan yang dibuat dalam Kajian Separuh Penggal RMK-7 dan angka dalam kurungan (cuma pertumbuhan KDNK) menunjukkan anggaran semasa daripada IMF (1999).

² TFP dianggar dengan menggunakan Fungsi Pengeluaran Cobb-Douglas. Ia dikira dengan menolak bahagian pertumbuhan yang disebabkan oleh kenaikan dalam faktor buruh dan modal daripada pertumbuhan keluaran.

Sumber: Malaysia, 1996, RMK-7 1996-2000, Jadual 2.1, hlm. 39 dan Malaysia 1999, KSPRMK-7 1996-2000.

Tham (1995) umpamanya mendapati bahawa bagi keseluruhan ekonomi, untuk tempoh 1971-1987, pertumbuhan TFP adalah negatif (-1.4 peratus). Ertinya ekonomi hanya tumbuh kerana pertumbuhan dalam input buruh dan modal. Dalam kajian yang sama untuk tempoh yang berbeza (1986-1991), beliau mendapati hanya 2.2 peratus pertumbuhan output sektor perkilangan disumbangkan oleh produktiviti faktor

keseluruhan (TFP). Sementara itu, input modal dan buruh masing-masingnya menyumbang sebanyak 22.4 peratus dan 5.6 peratus. Kekurangan kemahiran tenaga manusia merupakan faktor penghalangnya. Malahan, di awal tahun-tahun 1990-an sendiri didapati kemahiran sumber manusia masih lagi rendah. Akibatnya dalam kajian lain, untuk tempoh masa yang lebih panjang, iaitu 1986-1993, didapati pertumbuhan output sektor perkilangan masih didorong oleh pertumbuhan input. Sumbangan faktor produktiviti hanya 0.1 peratus (Tham 1996).

Pada kekurangan kemahiran di kalangan tenaga buruh menyebabkan kajian perbandingan antara Negara-negara Asia (Jadual 3.3), mendapati bahawa walaupun produktiviti di Malaysia tidak negatif seperti di Indonesia dan Filipina, namun Malaysia tergolong dalam kategori negara-negara yang TFPnya menurun dan rendah. Pertumbuhan sumbangan TFP kepada pertumbuhan ekonomi Malaysia menurun daripada 2.5 peratus bagi tempoh 1970-80 kepada 0.7 peratus untuk tempoh 1980-90 (Urata 1994). Jika tidak kerana pertambahan input buruh dan modal, pertumbuhan ekonomi negara ini tentu sekali akan menjadi lembab bagi kedua-dua tempoh kajian perbandingan tersebut (Kawai 1994).

Bagaimanapun, dalam RMK-7, keadaan ini akan cuba diubah. Seperti yang dinyatakan dalam RMK-7, "memandangkan kekangan tenaga buruh yang dihadapi dan perkembangan ekonomi yang terlalu bergantung kepada pertumbuhan pelaburan, pencapaian pertumbuhan yang tinggi akan diperoleh daripada sumbangan TFP yang lebih besar yang menggambarkan kecekapan dalam penggunaan faktor pengeluaran" (Malaysia 1996). Jika rancangan ini berjaya, maka dalam tempoh RMK-7, sumbangan faktor produktiviti terhadap output negara akan meningkat.

Dalam Jadual 3.2, sumbangan faktor produktiviti terhadap pertumbuhan ekonomi diramalkan meningkat melebihi sumbangan faktor lain. Dalam anggaran awal RMK-7, faktor TFP dijangka akan meningkat sebanyak 3.3 peratus setahun dan menyumbang sebanyak 41 peratus daripada pertumbuhan KDNK (8.0%). Bagaimanapun kerana pertumbuhan ekonomi semasa terjejas teruk akibat krisis kewangan, maka bahagian sumbangan setiap faktor yang disebutkan juga turut berubah. Paling teruk terjejas ialah sumbangan faktor TFP. Laporan Kajian Separuh Penggal RMK-7 menunjukkan bahawa sumbangan TFP terhadap pertumbuhan output merosot dengan begitu teruk, iaitu daripada 41.3 peratus kepada hanya 2.5 peratus. Jika peratusan sumbangannya diandaikan tetap, maka faktor TFP berasaskan anggaran pertumbuhan ekonomi yang dibuat oleh IMF, akan hanya meningkat secara purata

sebanyak 0.1 peratus untuk tempoh RMK-7. Pertumbuhan ini amat rendah jika dibandingkan dengan sumbangan input modal dan sumbangan faktor input buruh. Ertinya, sekali lagi faktor produktiviti sama sekali tidak akan dapat menjadi penyumbang utama kepada pertambahan output negara ini.

Jadual 3.3: Pertumbuhan TFP* di Negara-negara Asia

NEGARA	1970-1980	1980-1990
Korea	0.8	2.8
Taiwan	5.1	3.9
Singapura	0.7	1.6
Thailand	1.2	2.6
Malaysia	2.5	0.7
Indonesia	3.1	-0.1
Filipina	0.8	-2.2
India	-0.9	2.1
China	1.1	2.8

Nota: * Produktiviti dikira hasil daripada tolakan perubahan input daripada perubahan output. Formulanya ialah, $d \ln TFP / dt = d \ln KDNK / dt - [V (d \ln K / dt)]$, dengan KDNK = Keluaran dalam negara kasar mengikut nilai benar, V = bahagian buruh dalam nilai ditambah, V = bahagian modal dalam nilai ditambah, dan t = masa.^K

Sumber: Urata, Shujiro, 1994.

Adakah kegawatan ekonomi merupakan penyebabnya? Dengan kata lain, adakah matlamat menjadikan TFP sebagai penyumbang utama kepada pertumbuhan output negara ini akan berhasil jika kesemua perancangan awal dalam RMK-7 berjaya dilaksanakan? Bagi menilai kemungkinan ini maka perlulah dilihat apakah rancangan-rancangan yang telah disusun dalam RMK-7 bagi mencapai tujuan tersebut.

Seperti yang dinyatakan, peningkatan kemahiran, pendalaman modal, pembangunan teknologi dan kemajuan organisasi akan menjadi tunjang kepada peralihan ekonomi Malaysia ke arah pertumbuhan yang didorong oleh produktiviti. Bagi tenaga buruh umpamanya, meningkatkan kemahiran, terutamanya kemahiran teknikal dan pengetahuan pekerja merupakan faktor utama yang membolehkan setiap unit buruh menghasilkan output atau produk yang mempunyai nilai ditambah yang

lebih tinggi. Malahan dengan kualiti tenaga kerja yang lebih baik akan dapat menyokong usaha peralihan ke arah industri berteknologi tinggi dan berintensif modal. Paling penting di sini ialah dari segi keberkesanan penyerapan dan penggunaan teknologi canggih secara segera dan berkesan.

Sementara itu, pendalaman modal pula melibatkan kenaikan nisbah modal-buruh. Sumber bagi proses pendalaman modal ini dijangka diperolehi melalui pelaburan asing dan pelaburan tempatan. Pelaburan besar yang dirancang dalam sektor pembuatan dan projek infrastruktur besar yang akan dilaksanakan dalam tempoh RMK-7 akan membantu pembentukan modal dalam negeri. Ertinya di sini persekitaran yang sesuai dan insentif yang menarik akan terus dirangsang bagi menarik pelaburan asing dan juga tempatan meluaskan pelaburan masing-masing di negara ini.

Pendalaman Teknologi dan Kemajuan Organisasi

Sama halnya bagi pembangunan teknologi. Ia amat perlu memandangkan kepada kadar pelaburan fizikal yang tinggi. Pembangunan teknologi ini akan diperolehi melalui inovasi printis atau penemuan baru, penguasaan teknologi yang sedia ada serta mempelajari teknologi baru untuk diubahsuai dan dimajukan untuk kegunaan tempatan. Selaras dengan usaha ini, selain mendapatkan teknologi asing yang diperolehi melalui interaksi pasaran dan firma antarabangsa, pembangunan teknologi tempatan juga akan diberi tumpuan. Di sinilah letaknya kepentingan penempatan pusat-pusat kecemerlangan Pembangunan dan Penyelidikan (P&P), khususnya yang merupakan cawangan-cawangan firma-firma antarabangsa. Bagaimanapun, sama ada kesemua ini akan berjaya atau tidak amat memerlukan sokongan dari segi pembentukan dan pengukuhan sistem pendidikan yang berteraskan kepada Sains dan Teknologi (S&T). Oleh itu, institusi-institusi teknikal dan saintifik juga perlu diperkukuhkan serta tidak kurang pentingnya ialah memupuk nilai budaya yang boleh menggalakkan inovasi.

Kemajuan organisasi juga amat penting dalam usaha untuk meningkatkan produktiviti keseluruhannya. Di sini, kaedah pengurusan dan persekitaran institusi sering menjadi tumpuan. Peluang untuk mewujudkan perkongsian pintar dengan manfaat bersama sama ada di peringkat nasional atau antarabangsa akan diperkukuhkan. Dengan ini,

selain perniagaan dapat berkembang, ia juga dapat memupuk sikap positif di kalangan pekerja dari segi daya usaha dan kesungguhan bekerja ke arah pertumbuhan produktiviti yang lebih tinggi.

Keseluruhan perancangan di atas, secara langsung atau tidak telah menempatkan tenaga buruh sebagai faktor yang paling penting untuk meningkatkan faktor produktiviti keseluruhan. Malahan, seperti yang disebutkan kegagalan meningkatkan ketrampilan serta keluwesan tenaga kerja boleh menggagalkan usaha untuk meningkatkan produktiviti melalui peningkatan pelaburan berintensifkan modal. Inilah sebabnya faktor produktiviti tenaga manusia dijadikan asas penilaian kejayaan strategi pertumbuhan didorong produktiviti.

Kemahiran Tenaga Buruh

Dalam konteks tenaga buruh, rendahnya produktiviti sering dikaitkan dengan masalah kekurangan kemahiran. Kemahiran di sini meliputi kemahiran teknikal dan daya kreativiti di kalangan tenaga kerja. Isu ini merupakan masalah semasa yang sering dikaitkan pula dengan kekurangan institusi latihan, tenaga pengajar serta pelatih yang terlatih terutamanya dalam bidang teknologi baru. Masalah ini kemudiannya dibebankan lagi dengan kurangnya sambutan pihak majikan untuk memberi latihan kepada pekerjanya. Ini kerana faedah pelaburan sumber manusia adalah tersimpan dalam diri pekerja. Masalah ini menjadi serius apabila kegiatan "memancing pekerja" dan perpindahan pekerjaan di kalangan pekerja menjadi amalan umum. Fenomena ini begitu ketara semasa pasaran buruh ketat, iaitu semasa ekonomi melambung.

Jika dilihat dari segi susunan usaha dalam RMK-7 bagi meningkatkan produktiviti pekerja, inilah antara perkara-perkara penting yang menjadi tumpuan. Peranan pihak swasta untuk membiayai pelaburan sumber manusia paling banyak diberi penekanan dalam usaha untuk meningkatkan bilangan pekerja terlatih. Usaha ini sebenarnya lebih merupakan lanjutan daripada apa yang telah ditetapkan dalam Rancangan Lima Tahun Malaysia terdahulu. Contoh terbaik ialah penubuhan Kumpulan Wang Pembangunan Sumber Manusia (KWPSM). Kumpulan wang ini telah diwujudkan pada tahun 1992 dengan sumbangan geran setara daripada pihak Kerajaan bagi menggalakkan pihak sektor swasta melatih dan memberi latihan semula kepada pekerja mereka. Di bawah skim ini, firma pembuatan yang mempunyai bilangan pekerja 50 orang dan ke atas diwajibkan menyumbang satu peratus daripada bil gaji pekerja

mereka ke dalam tabung tersebut.

Pada tahun 1995, skim KWPSM telah diperluaskan meliputi firma yang mempunyai seramai 10 hingga 49 pekerja serta modal berbayar sebanyak RM2.5 juta dan ke atas. Skim ini kemudiannya diperluaskan lagi kepada industri perkhidmatan terpilih, iaitu industri perhotelan, pengangkutan udara, perniagaan pengendalian pengembaraan dan agensi pelancongan, telekomunikasi, penghantaran barang, perkapalan, perkhidmatan pos dan penghantaran serta pengiklanan dan perkhidmatan komputer. Selepas enam bulan mencarum, majikan layak menerima bantuan latihan bagi tujuan melatih semula dan meningkatkan kemahiran pekerja masing-masing. Bagaimanapun, akibat kegawatan ekonomi, mulai Februari 1998, bagi membantu meningkatkan produktiviti pekerja dan mengurangkan kesan pemberhentian pekerja, majikan dikecualikan daripada membayar levi selama enam bulan, dan diikuti dengan enam bulan lagi bagi syarikat yang mengalami prestasi negatif. Tetapi, majikan tidak diberhentikan daripada menggunakan kemudahan ini untuk melatih para pekerjanya. Ertinya walaupun ekonomi gawat, dari segi kumpulan wang untuk tujuan melatih para pekerja, ianya tersedia.

Persoalannya sekarang ialah sejauh manakah kemudahan ini dimanfaatkan oleh majikan? Sehingga akhir tahun 1995, jumlah wang terkumpul dalam KWPSM ialah sebanyak RM229.9 juta. Daripada jumlah ini, sebanyak RM139.7 juta atau 60.8 peratus telah dikeluarkan bagi tempoh 1993-95 untuk program latihan selepas lantikan yang diluluskan oleh Majlis Pembangunan Sumber Manusia (MPSM). Seramai 639,110 pekerja terlibat dengan latihan semula dan peningkatan kemahiran. Empat skim yang terlibat ialah Skim Bantuan Latihan (SBL), Skim Program yang Diluluskan (PROLUS), Skim Pelan Latihan Tahunan (PLT) dan Skim Perjanjian dengan Penyedia Latihan (PERLA).

SBL merupakan skim bantuan latihan yang menyediakan latihan yang komprehensif bagi majikan melatih, melatih semula, meningkatkan kemahiran dan pengetahuan para pekerjanya. Bentuk latihan terpenting ialah latihan di tempat kerja. PROLUS pula merupakan skim latihan yang membenarkan majikan menghantar pekerjanya untuk mengikuti latihan atau kursus yang ditawarkan di luar firma. Majikan bebas memilih sebarang kursus yang sudah mendapat kelulusan Majlis Pembangunan Sumber Manusia. Sementara itu, PLT merupakan program rancangan latihan yang dirangka sendiri oleh majikan untuk tempoh setahun bagi pekerjanya. Akhirnya, PERLA pada asasnya merupakan skim perjanjian latihan antara MPSM dengan pihak yang menyediakan latihan yang berdaftar.

Lebih daripada 35 peratus pekerja telah dilatih dalam kursus berkaitan teknikal dan kualiti, manakala selebihnya dilatih dalam kursus berasaskan komputer dan program penyeliaan. Sekali imbas usaha latihan berkenaan pasti akan meningkat bilangan pekerja terlatih. Bagaimanapun, jika diteliti secara terperinci, keberkesanan latihan tersebut boleh dipersoalkan. Antara keempat-empat skim tadi, Skim SBL mempunyai jumlah pelatih yang teramai, iaitu kira-kira 76 peratus daripada jumlah keseluruhan dan mendapat peruntukan yang terbesar sebanyak 80.8 peratus. Skim ini seperti yang dinyatakan memberi kemudahan kepada majikan untuk melatih pekerjaanya di tempat kerja. Dalam hal ini pasti sekali penyerapan kepakaran dan kemahiran luar terbatas. Fenomena ini memang dijangka kerana apabila pekerja menjalani latihan di luar tempat kerja, kos latihan sebenar, akan meningkat. Beban kepada majikan bertambah kerana terpaksa menggaji tenaga buruh lain sebagai ganti dalam penerusan proses pengeluaran. Oleh itu, latihan di tempat kerja lebih mendapat perhatian majikan walaupun faedahnya kurang berbanding dengan latihan di luar.

Selain isu latihan, kemudahan dana yang disediakan di bawah KWPSM sebenarnya tidak digunakan sepenuhnya. Lebih satu pertiga daripada firma yang berdaftar, terutamanya firma kecil, tidak membuat tuntutan bayaran di bawah mana-mana empat skim latihan KWPSM. Alasan keengganan menggunakan dana berkenaan antaranya termasuklah:

- a. Sumber latihan yang terhad.
- b. Penggunaan teknologi matang yang memerlukan tahap kemahiran yang rendah.
- c. Penyediaan kemahiran yang memadai oleh institusi latihan, dan
- d. Pengambilan pekerja mahir yang secara relatifnya mudah didapati daripada firma lain.

Kombinasi alasan di atas menggambarkan antara lain bahawa sindrom urutan utama, berulang di sini. Teknologi rendah sering dipersalahkan sebagai punca yang menyebabkan kemahiran rendah. Sedangkan seperti yang dinyatakan di atas dalam perancangan RMK-7, bagi pendalaman teknologi, persediaan awal harus bermula dengan latihan tenaga kerja. Tegasnya, proses latihan amat penting didahulukan bagi membangunkan teknologi sama ada melalui inovasi printis atau penemuan baru. Pihak yang bertanggungjawab untuk kejayaannya adalah pihak firma atau majikan. Bagaimanapun, alasan keempat jelas menunjukkan bahawa selain daripada kurangnya minat pihak majikan untuk melabur dalam

pelaburan sumber manusia, amalan mencuri pekerja nampaknya lebih disenangi oleh pihak firma. Amalan ini tidak akan dapat membantu menambahkan bilangan tenaga kerja mahir. Oleh itu, walaupun ekonomi tidak gawat, oleh sebab kurangnya sokongan majikan, usaha untuk meningkatkan produktiviti tidak akan tercapai.

Kedadaan ini pasti menimbulkan implikasi tersendiri yang kurang menggalakkan terhadap galakan untuk mewujudkan lebih banyak lagi pusat dan institut latihan milik swasta seperti yang terkandung dalam pindaan kepada Akta Universiti dan Kolej Universiti 1971 dan pengenalan Akta Institusi Pendidikan Tinggi Swasta 1996. Sebelum ini, pada tahun 1995, kerajaan telah memperkenalkan beberapa insentif cukai untuk menggalakkan penglibatan sektor swasta dalam latihan teknikal dan vokasional. Ini termasuklah pelepasan 100 peratus cukai pelaburan bagi tempoh 10 tahun kepada syarikat yang menubuhkan institusi latihan teknikal dan vokasional atau membuat pelaburan tambahan di dalam institusi latihan yang sedia ada. Sebagai tambahan, diberikan juga pengecualian duti import, cukai jualan dan duti eksais ke atas bahan, mesin dan peralatan yang digunakan untuk latihan. Bagaimanapun disebabkan kekurangan minat firma untuk melatih para pekerja seperti yang dihuraikan tadi, maka peranan institusi latihan swasta juga akan berubah tujuan daripada meningkatkan kemahiran di kalangan pekerja kepada kepentingan untuk mendapatkan keuntungan semata-mata. Hakikat ini boleh menggagalkan usaha bagi meningkatkan bilangan pekerja terlatih dan meningkatkan produktiviti pekerja.

Oleh itu, pihak kerajaan harus lebih aktif melaksanakan usaha bagi meningkatkan kemahiran tenaga buruh melalui latihan dan latihan semula. Antara usaha yang digariskan dalam RMK-7 bagi memenuhi tujuan tersebut ialah reformasi pendidikan. Sebenarnya ia telahpun dimulakan sebelum ini dalam tempoh RMK-6. Antaranya termasuklah menaikkan taraf dan menyusun semula institusi-institusi pendidikan dan kemahiran yang ada. Umpamanya, penukaran secara berperingkat kesemua sekolah menengah vokasional kepada sekolah menengah teknik. Data terkini menunjukkan sehingga tempoh akhir Kajian Separuh Penggal RMK-7, sejumlah 65 daripada 69 Sekolah Menengah Vokasional (SMV) telah ditukar menjadi Sekolah Menengah Teknik. Ia bertujuan bagi menambahkan bilangan pelajar dalam pendidikan teknikal. Selain itu, institusi-institusi pengajian tinggi akan disusun semula termasuk mengkorporat dan memendekkan tempoh kursus tertentu di peringkat pengajian tinggi. Walaupun usaha ini baik dari segi mempercepatkan peningkatan bilangan tenaga buruh mahir, tetapi dikhawatiri ia akan

memberi kesan negatif terhadap mutu tenaga buruh mahir. Umpamanya pemendekan keluk pembelajaran, jika tidak diprogramkan secara baik, memungkinkan mutu pelajar yang dihasilkan daripada sistem tersebut merosot. Harus dinyatakan juga bahawa pengajian di sekolah teknik sebenarnya berbeza daripada pengajian di sekolah vokasional kerana yang pertama lebih berbentuk akademik. Keluaran sedemikian tidak sangat diperlukan dalam sektor perindustrian, kecuali selepas mengikuti peringkat pengajian yang lebih tinggi. Oleh itu, lepasan sekolah teknik harus mempunyai saluran penerusan pengajiannya yang lebih luas. Tetapi hakikatnya, bilangan institusi pengajian tinggi dalam bidang teknikal amat kurang. Politeknik yang merupakan saluran terke bawah bagi menyerap pelajar lepasan Sekolah Menengah Teknik masih tidak mencukupi sama ada dari segi bilangan institusinya mahupun dari segi bilangan tenaga pengajarnya. Walaupun mungkin ia dapat ditampung oleh kolej swasta, tetapi perbelanjaannya agak tinggi. Akibatnya, keciciran pelajarnya secara beramai-ramai akan berlaku.

Bagi menambahkan penawaran tenaga manusia berpendidikan dan mahir, usaha juga dibuat melalui peningkatan kapasiti institusi yang sedia ada, penggunaan kemudahan latihan secara optimum, penubuhan institusi pendidikan dan latihan baru, perkembangan program pendidikan jarak jauh dan penghantaran pelajar-pelajar ke luar negara terutama dalam bidang kritikal. Cuma yang menjadi persoalan di sini ialah penyediaan kemudahan sedemikian selalunya memerlukan belanja yang besar dan dalam masa yang sama memerlukan ramai tenaga pengajar yang terlatih dan kesemua ini merupakan kekangan yang tidak mudah untuk diatasi. Ertinya, program ini akan hanya berjaya jika kerajaan mampu untuk membiayainya dan hakikatnya sukar untuk dipenuhi dalam keadaan kegawatan ekonomi semasa. Walaupun kemungkinan kekangan ini dapat diatasi melalui tabung-tabung kewangan yang sedia ada, paling utama Kumpulan Wang Pembangunan Sumber Manusia, namun kecenderungan menggunakannya masih rendah. Oleh itu, sokongan dan kerjasama pihak swasta amat perlu.

Peranan dan kepentingan pihak swasta dalam hal ini tergambar dalam pelaksanaan Akta Institusi Pendidikan Swasta, 1996 bagi meningkatkan penglibatan sektor swasta dalam penyediaan pendidikan tinggi. Sektor swasta dibenarkan menubuhkan institusi penganugerahan ijazah. Universiti asing juga dibenarkan menubuhkan kampus cawangan di Malaysia. Dengan perubahan ini, sektor swasta dijangka akan dapat memainkan peranan yang lebih bermakna dalam mewujudkan kemahiran baru. Di samping itu, sektor ini juga dijangka dapat membangunkan

skim latihan baru dalam bidang teknologi baru muncul.

Institusi-institusi latihan dan pendidikan (malahan sesetengahnya sudah mendapat taraf universiti) yang diuruskan oleh syarikat-syarikat korporat utama seperti PETRONAS, TNB dan Telekom Malaysia perlu menambahkan kapasiti mereka terutama dalam bidang kejuruteraan dan teknikal. Syarikat lain yang mempunyai kepentingan awam yang besar akan juga digalakkan menubuhkan kemudahan yang sama. Bagaimanapun, kejayaannya amat bergantung bukan sahaja kepada keupayaan kewangan institusi berkenaan dan tenaga pengajar, tetapi individu pelajar swasta sendiri yang teruk terjejas akibat kegawatan ekonomi. Oleh itu, kerjasama daripada institusi pengajian tinggi awam amat perlu di sini.

Memandangkan teknologi baru biasanya wujud di syarikat multinasional, maka usaha akan ditingkatkan bagi menggalakkan penubuhan institusi latihan melalui kerjasama antara kerajaan, syarikat dan kerajaan asing. Sebagai contoh, Institut Teknikal Jepun-Malaysia yang mula beroperasi pada Julai 1998, akan memberi tumpuan kepada bidang mekatronik, instrumentasi, sistem kawalan dan kejuruteraan pengeluaran. Sebuah lagi institut kemahiran peringkat tinggi ialah Institut British-Malaysia (mengambil alih Politeknik Tuas pada Nov 1997), menawarkan kursus dalam bidang kejuruteraan elektrik dan elektronik, kejuruteraan elektronik perubatan, kejuruteraan komunikasi, kejuruteraan sistem komputer dan teknologi maklumat. Dengan latihan ini, bilangan tenaga manusia mahir dan terlatih akan meningkat.

Menyedari tentang pentingnya latihan sebelum bekerja, terutama bagi mendapatkan kemahiran industri, satu skim perantisan baru yang diselenggarakan oleh KWPSM akan dilaksanakan dalam tempoh RMK-7 terutamanya dalam bidang pemesinan, mekatronik, acuan dan alat serta perhotelan. Di bawah skim ini, firma dijangka menyediakan program latihan sambil bekerja yang teratur untuk pelajar. Selesai menjalani latihan tersebut, firma-firma digalakkan mengambil mereka bekerja dan seterusnya menghantar untuk mengikuti latihan lanjut. Firma yang menyertai skim ini layak mendapat bayaran balik daripada KWPSM. Untuk tujuan penyediaan penawaran calon untuk skim perantisan ini, kerajaan akan memperkenalkan program untuk memberi pendedahan dan galakan kepada pelajar peringkat menengah tinggi menceburi kerjaya dalam bidang teknik dan perindustrian.

Bagi melengkapi latihan sebelum bekerja, penekanan yang lebih akan diberi bagi menggalakkan latihan dalaman oleh firma. Dalam hal ini, liputan dan program KWPSM akan diperluaskan bagi memenuhi

keperluan kemahiran selaras dengan perubahan teknologi yang pesat serta persaingan antarabangsa yang semakin meningkat. Sejumlah RM100 juta akan diperuntukkan oleh kerajaan bagi menyokong inisiatif sektor swasta dalam pembangunan kemahiran. Hasilnya nanti keluaran tenaga kerja berpendidikan tinggi dan berpengetahuan dijangka akan bertambah pada penghujung dekad ini.

Sebagai penggenap, firma juga akan digalakkan mengurus semula amalan kerja supaya mudah diubah. Malahan, kuasa membuat keputusan dapat diagih serta penyertaan yang lebih di kalangan pekerja dapat digalakkan dalam proses pengeluaran. Firma perlu menggalakkan pembelajaran dalam organisasi supaya terdapat penyatuan antara pemikiran dan amali dalam proses pengeluaran serta menggalakkan kerja berkumpulan dan inovasi. Mungkin akan timbul kerumitan daripada pengenalan sistem kerja yang baru, maka menyedari bahawa komponen sumber manusia merupakan bahagian penting dalam sistem tersebut, sebuah institusi khusus yang dikenali sebagai Institut Buruh Negara akan ditubuhkan dalam tempoh RMK-7. Institut ini akan menawarkan kursus-kursus yang berkaitan dengan pengurusan buruh. Ia bertujuan bagi meningkatkan kemahiran dan tahap profesionalisme di kalangan wakil pekerja dan majikan serta pegawai kerajaan dalam bidang perhubungan industri dan perundangan buruh.

Malahan, dari masa ke semasa kerajaan akan terus mengkaji semula kesemua undang-undang buruh di mana perlu bagi memastikan peruntukan dalam undang-undang tersebut selaras dengan perubahan dinamik yang sedang berlaku dalam pasaran buruh. Umpamanya, Akta Kerja, 1955 dalam rancangan awal RMK-7 akan dipinda. Malahan, mulai 1 Ogos 1998, pindaan telah dikuatkuasakan bagi memudahkan pengambilan lebih ramai pekerja sambil seperti surirumah, pekerja sendiri dan pelajar yang memerlukan pekerjaan separuh masa atau sementara, melalui pengenalan waktu kerja anjal dan pewartaan kerja separuh masa. Peruntukan bersabit dengan upah juga dikaji semula. Ini tidak lain bagi membolehkan majikan memperkenalkan bayaran insentif kepada pekerja yang produktif dan sekaligus memudahkan usaha ke arah pelaksanaan yang lebih meluas skim upah berdasarkan produktiviti dalam sektor swasta.

Daripada perbincangan di atas jelas bahawa selain program sokongan umpamanya yang melibatkan suasana pekerjaan, keutamaan akan juga diberikan dalam tempoh RMK-7 kepada usaha menambahkan kemudahan, meningkatkan kebolehan mendapatkan pendidikan dan latihan. Cuma yang harus diberi perhatian di sini ialah dari segi peluang

untuk mendapatkan kemudahan tersebut. Ertinya, saluran-saluran untuk mendapatkan kemudahan tersebut harus berbagai dan dibuka seluas mungkin. Contohnya tidak semestinya peringkat peperiksaan tertentu sahaja yang diperlukan bagi mendapatkan peluang latihan berkenaan. Sebaliknya, kursus pra diploma atau peringkat sijil, amat diperlukan bagi membuka peluang seluas mungkin kepada calon-calon yang berminat dan ingin mengikuti program teknikal.

Sama seperti perancangan sebelum ini, pihak swasta akan terus menjadi rakan yang aktif dalam membantu usaha yang dijalankan oleh pihak kerajaan. Dalam hal ini, selain faktor luaran seperti pengaruh ekonomi semasa, nampaknya reaksi positif pihak swasta amat penting. Jika kerjasama yang diharapkan daripada pihak swasta tidak berubah seperti yang ditunjukkan sebelum ini, maka pasti usaha-usaha yang dijalankan tadi tidak akan banyak mendatangkan kesan. Akibatnya, usaha bagi meningkatkan kualiti pekerja dan produktiviti serta menjayakan strategi pertumbuhan didorong produktiviti tidak akan berhasil.

Penutup

Kejayaan strategi pertumbuhan didorong produktiviti dalam tempoh RMK-7, malah dalam abad akan datang di Malaysia, nampaknya amat bergantung kepada faktor tenaga kerja. Ini menjadi penting apabila kecanggihan teknologi sendiri tanpa kesesuaian kemahiran pekerja tidak akan menjamin peningkatan output. Tegasnya, pembangunan sumber manusia amat penting. Bidang utamanya ialah kemahiran teknikal. Kejayaannya amat memerlukan sokongan dan penglibatan langsung semua pihak, terutamanya pihak majikan swasta. Malangnya, disebabkan hasil pelaburan sumber manusia tertanam dalam diri pelatih, maka minat pihak swasta terhadap latihan tenaga kerja berkurangan. Keadaan menjadi lebih rumit apabila ekonomi gawat dengan tiba-tiba. Perbelanjaan swasta menjadi terbatas. Oleh itu, pihak awam nampaknya harus terus aktif walaupun pada dasarnya peranan penting bagi menjayakan pertumbuhan ekonomi terutama bersumberkan produktiviti telah dialihkan kepada sektor swasta.

Rujukan

- Acemoglu, Daron & Fabrizio Zilibotti. 1999. Productivity Differences, *National Bureau of Economic Research Working Paper 6879* (Jan.).
- Anuwar Ali & Zulkifly Osman. 1989. Prospek Sektor Perkilangan dalam Kadaan Kemelesetan Ekonomi Dunia, dalam Ahmad Shabery Cheek, (sunt.) *Cabaran Malaysia Tahun Lapan Puluhan*, KL: Persatuan Sains Sosial Malaysia.
- Anuwar Ali. 1992. *Malaysian Industrialisation: The Quest for Technology*. Singapore: Oxford University Press.
- Kawai, Hiroki. 1994. International Comparative Analysis of Economic Growth: Trade Liberalization and Productivity, dalam *The Developing Economies*, XXXII-4, (Dis.).
- International Monetary Fund. 1999. *World Economic Outlook*, Washington, D.C.: Research Department, IMF (April).
- Ishak Shari dan Zulkifly Osman. 1988. Strategi Perindustrian: Kesan terhadap Penyerapan Buruh, Struktur Upah dan Pendapatan di Sektor Perkilangan, dalam Chamhuri Siwar dan Mohd Hafilah Pici, *Dasar dan Strategi Pembasmian Kemiskinan*, KL: DBP.
- Maisom Abdullah, Mohd, A.H, & Nor Aini Amdzah. 1993. Productivity and Efficiency in the Malaysian Manufacturing Sector, dalam *Proceeding of The First Malaysian Econometric Conference*, disunting oleh Muthi Samudram & M. Yap, MIER.
- Malaysia. 1971. *Rancangan Malaysia Kedua, 1971-1975*, Kuala Lumpur: Percetakan Negara.
- , 1981. *Rancangan Malaysia Keempat, 1981-1985*, Kuala Lumpur: Jabatan Percetakan Negara.
- , 1986. *Rancangan Malaysia Kelima, 1986-1990*, Kuala Lumpur: Jabatan Percetakan Negara.
- , 1991. *Rancangan Malaysia Keenam, 1991-1995*, Kuala Lumpur: Jabatan Percetakan Negara.
- , 1996. *Rancangan Malaysia Ketujuh, 1996-2000*, Kuala Lumpur: Percetakan Nasional Malaysia Bhd.
- , 1999. *Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Ketujuh, 1996-2000*, Kuala Lumpur: Percetakan Nasional Malaysia Bhd.
- , (berbagai isu), *Penyiasatan Perusahaan Perkilangan*, KL: Jabatan Perangkaan.

- Mohamed Ariff and Yokoyama. 1992 (ed.) *Foreign Direct Investment in Malaysia*, Tokyo (Japan): Institute of Economics.
- Okamoto, V. 1994. Impact of Trade and FDI Liberalization Policies on the Malaysian Economy, *The Developing Economies*, XXXII-4, (Dis.)
- Tham, S.Y. 1995. Productivity, Growth and Development in Malaysia, *The Singapore Economic Review*, Jil. 40, No. 1.
- Tham, S.Y. 1996. Productivity and Competitiveness of Malaysian Manufacturing Sector, kertas kerja yang dibentangkan di 7th *Malaysia Plan Convention*, Kuala Lumpur (Ogos).
- Urata, Shujiro. 1994. Trade Liberalization and Productivity Growth in Asia: Introduction and Major Findings, dalam *The Developing Economies*, XXXII-4 (Dis.).
- Zulkifly Osman. 1998. Pekerja Asing: Dasar, Teori dan Amalan, dalam A. Ghafar Ismail dan Md. Zyadi Md. Tahir, *Makroekonomi Malaysia; Perspektif Dasar*, Bangi: Penerbit UKM.

BAB 4

Ukuran dan Penentuan Produktiviti Faktor Keseluruhan Sektor Pembuatan Di Malaysia

Tham Siew Yean

Pengenalan

Di Malaysia, sejak tahun 1985, sektor pembuatan telah mengalami pertumbuhan pesat serta perubahan besar dalam strukturnya. Pada masa yang sama, sumbangan semakin bertambah sektor pembuatan kepada pertumbuhan ekonomi menunjukkan kepentingan sektor ini terutamanya dalam usaha Malaysia untuk menuju ke arah menjadi sebuah negara perindustrian. Bagaimanapun, Pelan Induk Perindustrian (PIP) yang mencartakan strategi perindustrian Malaysia bagi tempoh 1986-95, menunjukkan tingkat produktiviti di Malaysia adalah relatif rendah jika dibandingkan dengan tingkat produktiviti di Singapura, Hong Kong dan Korea. Oleh sebab itu, usaha untuk meningkat produktiviti sektor pembuatan di Malaysia adalah amat penting supaya pengeluaran dari sektor ini dapat bersaing dengan pengeluaran negara lain dalam pasaran antarabangsa. Hal ini juga dititikberatkan dalam Rancangan Malaysia Ketujuh (RMK-7:1996-2000) yang mengalihkan tumpuan strategi pertumbuhan daripada strategi pertumbuhan yang didorong oleh input kepada strategi yang didorong oleh produktiviti.

Pada umumnya, produktiviti ditakrif sebagai kecekapan dalam penggunaan input untuk mengeluarkan output. Kajian awal tentang produktiviti biasanya mengukur produktiviti sebagai nisbah output agregat dibahagikan dengan kuantiti sesuatu input, biasanya buruh. Ukuran sebegini dipanggil sebagai pengukuran produktiviti separa. Namun begitu, pengukuran separa ini tidaklah sesuai untuk digunakan dalam keadaan di mana intensiti modal semakin meningkat. Ini adalah kerana peningkatan dalam produktiviti separa seperti produktiviti buruh mungkin hanya mencerminkan penambahan dalam nisbah modal-buruh dan bukan

peningkatan dalam kecekapan dan perkembangan teknologi. Justeru itu, konsep produktiviti keseluruhan faktor (TFP) adalah lebih sesuai untuk menunjukkan penambahan output yang dijana oleh peningkatan kecekapan. Beberapa faktor mungkin menyebabkan peningkatan kecekapan ini seperti kemajuan pendidikan, kemahiran dan kepakaran pekerja, perolehan teknik dan pengetahuan pengurusan yang tinggi, kemajuan dalam organisasi berikutan daripada pengkhususan, pengenalan dalam inovasi atau peningkatan teknologi sedia ada.

Ukuran pertumbuhan TFP kepada sektor pembuatan akan menolong menentukan sama ada penambahan output pesat sektor ini sejak masa kemelesetan adalah diakibatkan oleh penambahan input ataupun perkembangan teknologi. Pada masa yang sama, pengenalan faktor-faktor utama yang menentukan kadar pertumbuhan produktiviti keseluruhan faktor (TFPG) akan menolong penggubal dasar untuk membentuk dasar yang sesuai bagi meningkatkan produktiviti sektor pembuatan serta memperkuatkan daya saingan sektor tersebut. Justeru itu, tujuan bab ini ialah untuk (a) mengukur TFPG bagi industri pembuatan Malaysia antara 1985-91 berdasarkan data sedia ada, dan (b) menentukan faktor utama yang mempengaruhi kadar pertumbuhan TFP kepada sektor ini. Bab ini dibahagikan kepada lima bahagian. Selepas pengenalan, pembentukan model dan sorotan kajian lepas dibincangkan dalam bahagian 2. Kemudian hasil anggaran dibentangkan dalam bahagian 3. Implikasi dasar dicadangkan dalam bahagian yang berikut, iaitu bahagian 4 dan hasil utama bab ini diringkaskan dalam bahagian akhir, iaitu bahagian 5.

Pembentukan Model dan Sorotan Kajian-kajian Lepas

Ukuran Kadar Pertumbuhan Produktiviti Keseluruhan Faktor TFPG

Model Gollop-Jorgenson digunakan untuk mengukur TFPG. Berdasarkan model ini, TFPG adalah perbezaan antara kadar pertumbuhan output benar dengan kadar pertumbuhan input benar. Walaupun, indeks translog perubahan teknik, V^T , adalah seperti ditunjukkan oleh persamaan berikut;

$$\begin{aligned} \bar{V}_T = & [\ln Q_t^i - \ln Q_{t-1}^i] - \bar{V}_K [\ln K_t^i - \ln K_{t-1}^i] \\ & - \bar{V}_L [\ln L_t^i - \ln L_{t-1}^i] - \bar{V}_X [\ln X_t^i - \ln X_{t-1}^i] \end{aligned} \quad (1)$$

yang mana Q^i ialah nilai output kasar industri i , X^i ialah input perantaraan dan K^i dan L^i ialah input modal dan buruh masing-masing sedangkan V_j^i ($j = X, L, K$) ialah nilai purata syer faktor untuk ketiga input tersebut. Dengan perkataan lain,

$$\bar{V}_j^i = 1/2 [V_{jt}^i - V_{j,t-1}^i] \quad j = X, K, L \quad (2)$$

Tambahan lagi, indeks translog untuk setiap input juga dikirakan kerana terdapatnya komponen heterogen dalam setiap input.

Sebenarnya, anggaran TFPG yang didapati berdasarkan cara ini adalah satu baki yang diperoleh selepas kadar pertumbuhan input ditolak daripada kadar pertumbuhan output. Justeru itu, anggaran TFPG ini bukan hanya menunjukkan peralihan keluk kemungkinan pengeluaran akibat perkembangan teknologi tetapi juga mencerminkan penggunaan yang lebih baik dalam kapasiti, pembelajaran melalui amalan, dan pembaikan dalam pengurusan dan organisasi.

Di Malaysia, kajian Bank Dunia 1989 merupakan kajian pertama tentang TFP yang dilakukan untuk negara ini pada peringkat sektor pembuatan. Berasaskan model Gollop dan Jorgenson dan data dari Jabatan Perangkaan (DOS), model tiga-faktor dianggar untuk sektor pembuatan. Anggaran yang didapati menunjukkan sesuatu pembalikan dalam kadar purata pertumbuhan tahunan TFP dari 3.8 peratus antara 1975-79 ke -1.9 peratus setahun untuk tempoh 1981-84. Kejatuhan dalam kadar pertumbuhan TFP mungkin disebabkan oleh penggunaan modal tetap sebagai proksi bagi aliran perkhidmatan modal dan pembangunan industri berat pada masa tersebut.

Kajian Maisom dan Arshad (1992), berikutan kajian World Bank, mencatatkan TFPG negatif untuk setiap industri 2-digit yang dikaji bagi tempoh masa 1973-89. Tiga sebab mungkin menerangkan hasil anggaran mereka; (a) masalah pengagregatan data, (b) penggunaan nilai nominal bagi ukuran output dan input, dan (c) penggunaan 2 jenis input sahaja.

Kedua masalah pertama di atasi dalam kajian Maisom, Mohd dan Nor Aini (1994). Mereka mengira semula TFPG pada peringkat 3-digit dengan nilai benar dan memperoleh anggaran TFPG yang lebih tinggi, iaitu 8.13 peratus antara 1974-89. Pada peringkat 5-digit, Maisom dan Mohd (1993) menyimpulkan bahawa industri berorientasi pengguna menunjukkan TFPG yang lebih tinggi relatif dengan industri berasaskan sumber lain untuk tempoh 1969-88. Di samping itu, kajian mereka juga menunjukkan bahawa industri berorientasi eksport juga menghasilkan anggaran TFPG yang relatif lebih tinggi jika dibandingkan dengan industri lain.

Sudit (1984) telah menunjukkan bahawa penyingkiran input perantaraan dalam anggaran TFPG hanya sah jika harga output dan input perantaraan berubah dengan nisbah tetap, ataupun jika fungsi pengeluaran boleh pisah daya-tambah diandaikan. Oleh sebab syarat-syarat tersebut agak susah dipenuhi, maka Choong dan Tham (1994) mengguna nilai kasar untuk mengukur output dan bukan nilai ditambah. Dengan itu, mereka juga mengambil kira secara eksplisit input perantaraan dalam anggaran TFPG. Antara 61 industri 5-digit yang dianggar, 29 menunjukkan TFPG negatif untuk tempoh 1986-90. Tambahan lagi, kajian mereka membuktikan bahawa pertumbuhan input perantaraan merupakan penyumbang utama pertumbuhan output, diikuti oleh pertumbuhan modal sebagai penyumbang kedua terpenting. Pada peringkat tiga digit, Okamoto (1994) mendapat anggaran kadar purata pertumbuhan TFP sebanyak 0.3 peratus untuk tempoh 1986-90 dengan model tiga-faktor. Berdasarkan anggaran kajian lepas, kita dapat membuat kesimpulan bahawa pertumbuhan sektor pembuatan masih didorong oleh pertumbuhan input sehingga awal tahun 1990-an.

Model Penentu TFPG

Dua set pembolehubah dipilih dalam menentukan faktor pengaruh TFPG. Kumpulan pembolehubah pertama menguji pengaruh perdagangan antarabangsa ke atas kadar pertumbuhan produktiviti sebuah industri. Kesan positif perdagangan antarabangsa ke atas kadar pertumbuhan produktiviti dijangka berdasarkan alasan bahawa pendedahan sebuah industri kepada perdagangan antarabangsa akan menimbulkan tekanan persaingan ke atas industri tersebut. Pengeluar tempatan yang dipaksa bersaing dengan pengeluar luar negeri akan cuba meningkatkan kecekapan dan produktiviti mereka. Oleh itu, dasar-dasar kerajaan yang menggalakkan perdagangan cenderung meningkatkan produktiviti sektor pembuatan. Dalam hal ini, pengaruh perdagangan nyata dilihat melalui tiga saluran utama.

Pertama, pengembangan eksport menyebabkan kesan persaingan. Tambahan lagi, pengeluaran untuk eksport biasanya menghadapi pasaran yang lebih besar. Hal ini agak penting memandangkan betapa kecil saiz pasaran tempatan Malaysia. Oleh itu, pengeluaran untuk eksport akan membenarkan pengeluar tempatan memperoleh skel ekonomi seperti disebutkan oleh Chen dan Tang (1990). Kedua, perlindungan menghalang pertumbuhan produktiviti kerana firma-firma tak cekap mungkin berupaya

mengeluar akibat kesan tarif. Oleh itu, pengurangan tarif akan meningkatkan produktiviti. Akhirnya, pelaburan asing langsung biasanya dianggap menolong meningkatkan produktiviti sesebuah ekonomi akibat teknologi canggih mereka dan saluran pemasaran yang berleluasa (Okuda 1994, Okamoto 1994). Walau bagaimanapun, kesan positif ini tertakluk kepada pemindahan teknologi yang sesuai daripada syarikat multinasional (MNC) dan pengeluaran untuk eksport. Sekiranya MNC hanya berminat mengeluarkan untuk pasaran tempatan sahaja ataupun mengeluarkan di pasaran tempatan untuk mengatasi halangan tarif ataupun tidak dapat memindahkan teknologi mereka, maka kesan positif MNC ke atas produktiviti pengeluaran mungkin tidak berlaku.

Proksi yang digunakan dalam kajian ini untuk mewakili tiga saluran yang mempengaruhi perdagangan antarabangsa ialah, (a) kadar pertumbuhan eksport kasar (AGGX), (b) kadar pertumbuhan import (AGM), dan (c) nisbah aset tetap asing kepada jumlah aset terlat satu tempoh masa (FFAL) kerana kesan produktiviti pelaburan asing tidak dijangka berlaku secara terus menerus. Diperhatikan di sini, kadar pertumbuhan import diguna sebagai proksi kadar perlindungan kerana kekurangan data kadar tahunan perlindungan berkesan antara 1986-91 pada peringkat sektor 3-digit. Tetapi proksi ini mungkin tidak begitu tepat kerana kadar pertambahan dalam import bukan hanya mencerminkan pengurangan perlindungan sahaja.

Set pembolehubah kedua merujuk kepada ciri industri yang mempengaruhi TFPG. Beberapa kajian telah mencadang kadar pertumbuhan output sebagai faktor penjelasan yang penting (Nishimizu dan Robinson (1984), Goldar (1986), dan Ahluwalia (1991). Perhubungan antara TFPG dengan kadar pertumbuhan output adalah berdasarkan "Hukum Verdoon", iaitu apabila output bertambah, skel ekonomi dapat dinikmati dan justeru itu produktiviti juga meningkat.

Selain itu, struktur pasaran juga mungkin mempengaruhi prestasi produktiviti sesebuah industri. Tekanan persaingan tempatan memaksa sebuah firma meningkatkan kecekapan kosnya dan menggunakan teknologi yang lebih baru dan canggih (Urata dan Yokota 1994). Sebaliknya Goldar (1986) membantah bahawa industri yang lebih bertumpu mempunyai kelebihan dari segi saiz dan bahagian pasaran yang lebih besar. Oleh itu industri tersebut lebih cenderung melakukan inovasi untuk meningkatkan produktivitinya.

Fecher dan Perelman (1994) juga mencadang kadar pembentukan modal sebagai pembolehubah penjelas. Mereka berpendapat bahawa teknologi baru terkandung dalam modal baru seperti jentera dan peralatan

akan meningkatkan kadar pertumbuhan produktiviti. Pembolehubah lain yang mungkin mempengaruhi TFPG ialah intensiti-modal sebuah industri, iaitu industri yang lebih berintensif modal dijangka mengalami kadar pertumbuhan TFP yang lebih pesat (Kwak dan Okuda 1994) akibat limpahan teknologi.

Kadar perbelanjaan atas penyelidikan dan pembangunan (R&D) juga merupakan satu faktor lain yang penting juga (Caves dan Barton 1991, Fecher dan Perelman 1992). Namun begitu, data untuk pembolehubah ini tak tersedia. Tambahan lagi, jumlah perbelanjaan R&D tidak begitu besar di Malaysia (Anuar Ali 1992) dan oleh itu, pembolehubah ini dikecualikan dalam persamaan yang diuji.

Proksi yang digunakan untuk menerangkan empat ciri industri ialah, (i) kadar pertambahan nilai output kasar industri (AGQ), (ii) perubahan dalam nisbah penumpuan (CCR), dengan menggunakan nisbah penumpuan 4-firma, (iii) nisbah pelaburan kasar dengan stok modal, berlat satu tempoh masa (IKL), dan (iv) kadar pertumbuhan nisbah modal-buruh (AGKL).

Dengan faktor-faktor penjelas di atas, penentuan PDPKF untuk 28 industri antara 1986-91 akan diuji dengan persamaan berikut;

$$\begin{aligned} \text{TFPG}_{t,j} = & a_0 + b_1 \text{AGQ}_{t,j} + b_2 \text{AGKL}_{t,j} + b_3 \text{IKL}_{t,j} \\ & + b_4 \text{CCR}_{t,j} + b_5 \text{AGGX}_{t,j} + b_6 \text{AGM}_{t,j} \\ & + b_7 \text{FFAL}_{t,j} + e_{t,j} \end{aligned} \quad (3)$$

yang mana $t = 1986-91$, $j = 1, \dots, 28$. Pembolehubah bersandar, TFPG ialah Indeks Divisia Translog yang dianggar dengan cara pertumbuhan perakaunan. Data yang diguna untuk anggaran pembolehubah ditunjukkan dalam bahagian berikut.

Data

Data sekunder digunakan dalam kajian ini. Data untuk pembolehubah nilai output kasar, nilai bahan perantaraan, nilai tetap modal, jumlah pekerja, jumlah gaji dan upah dan nilai input tenaga untuk 28 industri pembuatan pada peringkat 3-digit, antara tahun 1985-91, diperoleh daripada Jabatan Perangkaan. Data tersebut tidak diterbitkan dalam Penyiasatan Tahunan Industri-industri Perkilangan. Kemudian, data yang dikumpulkan dideflasikan untuk memperoleh nilai benar (1978 = 100).

Ukuran Pembolehubah

Output

Mengikut Tsao (1982), nilai ditambah hanya sah digunakan jika (i) harga output dan input perantaraan bergerak dalam nisbah tetap; (ii) nisbah kuantiti input bukan tenaga dengan output bergerak dalam nisbah tetap dan (iii) modal, buruh dan masa adalah pembolehubah boleh pisah lemah (*weakly separable*) daripada input perantaraan. Tambahan lagi, Domar (1961) telah menunjukkan bahawa ukuran TFPG berasaskan nilai ditambah cenderung melebihi ukuran TFPG berasaskan output kasar dan perbezanya adalah sebanyak nisbah output kasar dengan nilai ditambah. Nisbah tersebut tentu berbeza antara industri. Oleh itu ukuran TFPG berasaskan nilai ditambah bukan hanya terbias ke atas tetapi perbandingan prestasinya antara industri juga kurang tepat. Berasaskan faktor-faktor yang baru disebutkan nilai output kasar diguna untuk mengukur output setiap industri. Kemudian nilai output kasar dalam setiap industri ini dideflasikan dengan indeks harga pengeluar sektor berkenaan. Penggunaan pendeflasi mengikut sektor akan memberi gambaran yang lebih tepat daripada penggunaan pendeflasi sektor pembuatan keseluruhan.

Modal

Input modal menyumbang kepada proses pengeluaran akibat perkhidmatan daripada peralatan modal yang digunakan dalam masa pengeluaran. Peringkat pertama dalam usaha menganggarkan aliran perkhidmatan modal memerlukan pembentukan stok pelbagai jenis aset modal berdasarkan cara inventori kekal bagi setiap industri.

Tiga jenis aset modal digunakan untuk membentuk stok modal:

- (a) Bangunan dan pembinaan lain
- (b) Peralatan pengangkutan
- (c) Jentera dan kelengkapan.

Ketiga-tiga kategori aset ini dipilih berdasarkan kesediaan pendeflasi yang sesuai untuk mendeflasikan nilai nominal aset tersebut. Pendeflasi yang digunakan ialah pendeflasi pembentukan modal tetap kasar bagi ketiga-tiga kategori aset tersebut. Pendeflasi-pendeflasi tersebut

diperoleh daripada Jabatan Perangkaan.

Tingkat modal permulaan yang digunakan untuk membentuk stok modal bagi setiap jenis aset adalah nilai bersih aset masing-masing pada 1 Januari 1985. Ini kerana data bersejarah bagi setiap jenis komponen modal tidak tersedia. Tambahan lagi, anggaran tempatan bagi kadar susut nilai ekonomi juga tidak tersedia. Justeru itu, kajian ini menggunakan dua kadar susut nilai ekonomi untuk membentuk stok modal berdasarkan cara kekal inventori. Kadar susut nilai ekonomi pertama diperolehi dari Bank Negara berdasarkan kajian World Bank (1991). Kadar ini juga digunakan dalam kajian Okamoto (1994) dan adalah sebanyak 0.025 untuk bangunan, 0.10 untuk alat-alat pengangkutan, dan 0.085 untuk jentera dan kelengkapan. Kadar susut nilai ekonomi kedua adalah sama dengan kadar yang digunakan oleh Tsao (1982), dan Gan, Wong dan Tok (1993). Kadar ini sebenarnya adalah kadar yang dianggar oleh Hulten dan Wykoff dan adalah 0.0361 untuk bangunan, 0.295 untuk alat-alat pengangkutan dan 0.1048 untuk jentera dan kelengkapan. Diperhatikan kadar susut nilai ekonomi yang kedua ini adalah lebih tinggi relatif dengan kadar pertama. Oleh itu, stok modal yang dianggar berdasarkan kadar susut nilai ekonomi Hulten dan Wykoff tentu lebih kecil berbanding dengan anggaran stok modal yang menggunakan kadar susut nilai ekonomi pertama. Maka, anggaran TFPG berasaskan kadar susut nilai Hulten dan Wykoff dijangka lebih besar berbanding dengan anggaran TFPG berdasarkan kadar susut nilai Bank Negara.

Bagaimanapun, stok modal yang dikira mungkin tidak dapat mencerminkan aliran perkhidmatan modal secara tepat akibat "gumpalan" (lumpiness) stok modal. Dalam hal ini, dua cara umum biasanya digunakan dalam kajian-kajian PDPKF untuk memperoleh input modal "benar". Cara pertama mencadangkan penggunaan input lain seperti buruh atau bahan tenaga untuk mewakili input modal. Sebagai contoh, Jorgensen dan Griliches (1967) menggunakan kadar penggunaan kuasa elektrik untuk mewakili kadar penggunaan modal. Begitu juga Heathfield (1972), Kim dan Kwon (1977) menggunakan cara yang sama bagi kajian mereka masing-masing. Tetapi, seperti yang diperhatikan oleh Norsworthy dan Jang (1992), cara tersebut tidak dapat memenuhi kriteria Denison, iaitu ukuran kadar penggunaan modal tidak dibenarkan bergantung kepada input lain kerana penggunaan input lain akan menimbulkan masalah kiraan dua kali.

Cara kedua yang sentiasa digunakan ialah penyesuaian stok modal yang dikira dengan kadar penggunaan kapasiti Federal Reserve atau indeks penggunaan kapasiti. Misalnya De Leeuw (1979), dalam

serotannya mengenai kadar keupayaan penggunaan, menerangkan beberapa jenis indeks yang tersedia diguna dan perbezaan-perbezaan antara mereka. Sungguhpun cara ini memenuhi kriteria Denison, tetapi Berndt dan Fuss (1986) menetapkan bahawa cara ini masih "ad hoc" kerana kekurangan asas teorinya. Untuk mengatasi masalah ini, mereka mengeneppikan model tradisional dan membina model baru berasaskan anggapan input modal sebagai input kuasi tetap (quasi-fixed) dengan membezakan antara analisis jangka pendek dan jangka panjang. Berasaskan rangka "Marshallian", model baru Berndt dan Fuss mengandaikan input modal sebagai tetap dalam jangka pendek. Oleh itu, tingkat modal yang diperlukan untuk meminimumkan kos pengeluaran output mungkin terlalu besar atau kecil. Dalam keadaan ini, penyesuaian input modal hanya dapat dilakukan dengan mengubah nilai seunit modal. Justeru itu, dalam model mereka, jika input modal terlalu besar, nilai seunit input modal dalam tempoh semasa atau harga bayangan perkhidmatan modal adalah lebih kecil daripada harga perkhidmatan dan sebaliknya bila stok input terlalu kecil. Dalam kes pertama, kadar penggunaan modal adalah kurang daripada keupayaannya dan keupayaan lebihan akan timbul. Begitu juga, kekurangan keupayaan didapati dalam kes sebaliknya.

Berdasarkan rangka Berndt dan Fuss, nilai perkhidmatan daripada stok input modal kuasi tetap perlu diubahsuaikan. Dalam hal ini, mereka mencadang kadar pulangan dalaman ex-post Jorgenson, et al (1987) sebagai proksi bagi nilai harga bayangan modal. Proksi ini dikira untuk memperoleh aliran perkhidmatan modal.

Buruh

Biasanya, usaha buruh dikira berdasarkan jumlah jam manusia kerja. Tetapi data ini tidak tersedia bagi Malaysia. Sebagai ganti, indeks Divisia buruh dibina dengan bilangan pekerja dalam tiap-tiap komponen kerja yang ditentukan oleh Jabatan Perangkaan, seperti berikut;

- (a) Pemilik yang bekerja dan rakan niaga yang aktif.
- (b) Pekerja keluarga tidak bergaji (semua ahli keluarga dan rakan yang menerima upah yang tetap).
- (c) Pengurusan dan profesional, pekerjaan teknik dan penyeliaan.
- (d) Perkeranian dan pekerjaan yang berkaitan.
- (e) Para pekerja am, dan

- (f) Para pekerja separuh masa untuk komponen ini. Di sini dua pekerja separuh masa diandaikan setaraf dengan seorang pekerja yang bekerja separuh masa.

Gaji dan upah yang dibayar dikira sebagai pembayaran usaha kerja untuk tiap-tiap komponen ini. Walau bagaimanapun, data untuk pembayaran pemilik yang bekerja dan pekerja keluarga tidak bergaji tidak tersedia dan justeru itu, kajian ini mengandaikan bahawa, (i) pembayaran usaha kerja setiap orang pemilik yang bekerja adalah sama dengan pembayaran purata pihak pengurusan dan profesional, (ii) pembayaran setiap orang ahli pekerja keluarga yang tidak bergaji sama dengan pembayaran purata pihak pekerja am.

Cara kedua untuk mengukur input buruh adalah berdasarkan kajian World Bank (1989) di mana input buruh untuk setiap kategori pekerja diwakili oleh pembayaran yang diterima oleh kategori pekerja tersebut. Dengan cara ini perubahan-perubahan dalam umur, jantina, jumlah jam kerja dan komposisi pendidikan pekerja dapat diambil kira dalam ukuran usaha kerja.

Kemudian pampasan buruh yang dikira dideflasikan dengan Indeks Harga Pengguna.

Input Perantaraan Bukan Tenaga

Input ini mengandungi input bahan mentah dan air. Pendeflasi yang digunakan ialah Indeks Harga Pengeluar kerana pembinaan pendeflasi input bahan perantaraan memerlukan koefisien input-output sedangkan jadual input output terbaru adalah untuk tahun 1983 dan tahun ini kurang sesuai untuk tempoh masa kajian ini. Diperhatikan bahawa komponen terbesar input ini ialah bahan mentah manakala input air hanya merupakan merupakan komponen kecil sahaja.

Input Perantaraan Tenaga

Input ini mengandungi nilai input tenaga dan bahan api yang dideflasikan dengan Indeks Harga Pengeluaran.

Hasil Kajian

Ukuran TFPG

Jadual 4.1 menunjukkan kadar pertumbuhan purata output dan empat input antara 1986-91 berdasarkan kadar susut nilai Bank Negara. Sektor pembuatan pada masa itu mengalami kadar pertumbuhan pesat, iaitu 14.5 peratus kadar purata pertumbuhan untuk nilai kasar output. Tambahan lagi, hanya sebuah industri antara 28 buah industri yang ditunjukkan mencatatkan kadar pertumbuhan tahunan purata yang negatif. Industri tersebut ialah industri tembakau, manakala 14 industri lain mengalami kadar pertumbuhan melebihi 15 peratus (Jadual 4.1). Pertumbuhan pesat ini dibangkitkan oleh pertumbuhan pesat untuk input perantaraan bukan-tenaga (14.7 peratus) dan input modal (14.3 peratus). Input buruh, jika diukur dengan bilangan pekerja, menghadapi kadar purata tahunan pertumbuhan yang lebih rendah, iaitu 11.5 peratus, manakala jika input ini diproksi oleh upah, kadar tahunan pertumbuhannya ialah 12.1 peratus. Antara empat input yang diambil kira dalam ukuran TFPG, kadar pertumbuhan input tenaga adalah yang terendah sekali, iaitu, hanya 5.2 peratus untuk tempoh masa kajian ini.

Kadar pertumbuhan dalam produktiviti keseluruhan faktor tidak begitu besar, iaitu TFPG hanya 0.3 peratus sahaja, sama ada input buruh dikira oleh bilangan pekerja ataupun kadar upah. Berasaskan ukuran input buruh oleh bilangan pekerja, ukuran TFPG adalah rendah untuk keseluruhan sektor pembuatan sebab terdapat anggaran TFPG negatif untuk sebanyak 12 industri. Hanya sembilan industri sahaja mencatatkan kadar perubahan teknik tahunan purata yang lebih daripada 1 peratus. Tiga industri dengan TFPG yang tertinggi ialah industri membuat kaca dan keluaran kaca (7.1 peratus), diikuti oleh industri yang membuat keluaran-keluaran lain galian bukan logam (5.0 peratus) dan industri membuat alat profesional dan saintifik dan ukuran dan kawalan, t.k.l (5.0 peratus).

Sembilan daripada 12 industri dengan TFPG negatif mengalami kadar purata tahunan pertumbuhan modal yang melebihi kadar purata tahunan pertumbuhan output, malahan bagi industri tembakau yang mencatat kadar TFPG negatif terbesar, kadar purata pertumbuhan output menurun sungguhpun modal meningkat pada kadar 1.7 peratus. Sebaliknya, terdapat tujuh daripada 9 industri TFPG yang melebihi 1 peratus, menunjukkan kadar purata tahunan pertumbuhan output yang lebih pesat relatif dengan kadar pertumbuhan modal industri tersebut.

Jadual 4.1: Kadar Pertumbuhan Tahunan Purata, 1986-1991 (dengan Kadar Susut Nilai Bank Negara)

Industri	Nilai Kasar Pengeluaran	Modal	Buruh (1)*	Tenaga	Bukan Tenaga	DPKF (1)*	Buruh (2)**	DPKF (2)**
Pembuatan Makanan	0.006	0.056	0.046	-0.045	0.003	-0.006	0.033	-0.006
Minuman	0.060	0.080	-0.007	-0.053	0.099	-0.020	-0.037	-0.017
Membuat Tembakau	-0.041	0.017	0.005	-0.044	-0.010	-0.045	-0.020	-0.044
Membuat Kain	0.171	0.151	0.128	0.050	0.164	0.020	0.102	0.023
Membuat Pakaian Melainkan Kasut	0.188	0.178	0.166	0.109	0.197	0.001	0.138	0.006
Kilang Kulit dan Keluaran-keluaran Kulit Pengganti Kulit dan Bulu, melainkan Kasut dan Pakaian	0.235	0.160	0.237	0.094	0.241	0.012	0.271	0.008
Membuat Kasut Melainkan Kasut Beracuan Getah dan Kasut Plastik	0.077	0.114	0.068	0.074	0.084	-0.011	0.067	-0.012
Membuat Kayu Keluaran Kayu dan Gabus Melainkan Perabot	0.096	0.104	0.077	0.027	0.102	0.001	0.063	0.002
Membuat Perabot dan Kelengkapan Perabot Melainkan dan Terutamanya daripada Logam	0.175	0.254	0.150	0.088	0.180	-0.014	0.163	-0.017
Membuat Kertas dan Keluaran-Keluaran Kertas	0.203	0.202	0.139	0.107	0.217	0.002	0.116	0.005
Percetakan, Penerbitan dan Industri-industri Berkaitan	0.064	0.154	0.036	0.042	0.083	-0.034	-0.023	-0.033
Membuat Kimia-kimia Industri	0.130	0.317	0.156	0.077	0.099	-0.036	0.150	-0.035
Membuat Keluaran-Keluaran Kimia Lain	0.117	0.130	0.068	0.030	0.131	-0.006	0.047	-0.004
Kilang-Kilang Penapis Petroleum	0.033	-0.005	0.024	-0.046	0.030	0.010	0.003	0.011
Membuat Pelbagai Keluaran Petroleum	0.040	0.049	-0.040	0.042	0.056	-0.007	-0.042	-0.007
Membuat Barang-barang Getah	0.119	0.205	0.135	0.113	0.102	-0.007	0.138	-0.007
Membuat Keluaran-keluaran Plastik	0.206	0.213	0.200	0.097	0.222	-0.006	0.177	-0.004
Membuat Peruk Belanga, Barang-Barang daripada Tembikar dan Tanah Liat	0.211	0.196	0.191	0.095	0.244	0.010	0.193	0.009
Membuat Kaca & Keluaran-keluaran Kaca	0.190	0.093	0.093	0.051	0.200	0.068	0.061	0.071
Membuat Keluaran-keluaran Lain Galian Bukan Logam	0.112	0.021	0.059	0.045	0.141	0.048	0.038	0.050
Industri-industri Asas Besi dan Keluli	0.115	0.062	0.076	0.005	0.135	0.006	0.059	0.006
Industri-industri Asas Logam Bukan Ferus	0.110	0.161	0.090	0.178	0.089	0.012	0.119	0.010
Membuat Keluaran-keluaran Pasang Sisp daripada Logam	0.183	0.174	0.127	0.111	0.191	0.003	0.126	0.003
Membuat Jentera, Perkakas, Alat-alat dan Bekalan-bekalan Elektrik	0.301	0.280	0.179	0.152	0.316	0.012	0.154	0.015
Membuat Jentera, Perkakas, Alat-alat dan Bekalan-bekalan Elektrik	0.276	0.259	0.179	0.145	0.302	-0.005	0.183	-0.006
Membuat Alat-alat Pengangkutan	0.215	0.051	0.083	0.051	0.238	0.041	0.096	0.039
Membuat Alat-alat Profesional dan Saintifik dan Ukuran dan Kawalan	0.350	0.412	0.238	0.217	0.260	0.046	0.202	0.050
Industri-industri Pembuatan Lain	0.224	0.142	0.138	0.041	0.244	0.028	0.129	0.028
Sektor Pembuatan Secara Keseluruhan	0.145	0.143	0.121	0.052	0.147	0.003	0.115	0.003

Nota: * - Buruh diukur mengikut upah
 ** - Buruh diukur mengikut bilangan pekerja
 Sumber: Pengiraan berdasarkan data DOS

Dalam Jadual 4.2, kadar susut nilai Hulten dan Wykoff digunakan untuk mengira TFPG. Seperti yang dijangkakan, kadar susut nilai yang lebih tinggi ini menyebabkan kadar pertumbuhan modal yang lebih rendah (13.4 peratus berbanding dengan 14.3 peratus Jadual 4.1). Justeru itu, anggaran TFPG berdasarkan kadar susut nilai Hulten dan Wykoff adalah lebih besar (0.5 peratus berbanding dengan 0.3 peratus seperti Jadual 4.1). Walaupun begitu, pada peringkat sektor, apabila input buruh diukur dengan upah, 12 industri yang sama seperti Jadual 4.1, mencatat TFPG negatif. Jika buruh diukur dengan bilangan pekerja, 11 industri memperoleh TFPG negatif. Begitu juga perhubungan antara kadar pertumbuhan output dan modal seperti diperhatikan dalam Jadual 4.1 juga sah kepada 9 industri sama yang menunjukkan TFPG melebihi 1 peratus, Jadual 4.2.

Oleh sebab kesimpulan berasaskan Jadual 4.1 dan Jadual 4.2 adalah agak sama, maka dalam analisis berikut, hanya kadar susut nilai Bank Negara akan digunakan.

Kadar purata tahunan pertumbuhan perubahan teknik kepada keseluruhan perkilangan dalam kajian ini lebih rendah berbanding dengan kadar daripada kajian Choong dan Tham antara 1986-90 (0.64 peratus). Oleh itu, ukuran input yang lebih terperinci telah mengurangkan ukuran TFPG bagi keseluruhan sektor perkilangan. Di samping itu, hasil kajian ini agak serupa dengan hasil kajian Tsao (1985) bagi sektor perkilangan antara 1970-79. Dalam kajian Tsao, kadar pertumbuhan TFPG untuk sektor perkilangan agak sama dengan sifar (0.08 peratus), manakala 17 daripada 29 industri tersebut memperoleh kadar pertumbuhan TFPG negatif. Bagaimanapun, kajian untuk sektor perkilangan Singapura bagi tempoh 1981-90 yang dilakukan oleh Gan, Wong dan Tok (1993) menghasilkan kadar pertumbuhan produktiviti keseluruhan yang lebih tinggi, iaitu 1.60 peratus bagi tempoh 1981-90 tetapi tempoh kecil 1986-90 mencatat TFPG 4.01 peratus dan 12 daripada 28 industri mengalami TFPG negatif. Oleh itu dapatlah disimpulkan bahawa kadar pertumbuhan produktiviti keseluruhan untuk sektor pembuatan Malaysia agak rendah berbanding dengan kadar untuk Singapura.

Dalam Jadual 4.3, sumber utama pertumbuhan untuk sektor perkilangan diterbitkan daripada pertumbuhan input perantara (69.3 peratus). Kesimpulan ini adalah sama dengan kesimpulan daripada kajian Choong dan Tham (1994). Modal menyumbang sebanyak 22.4 peratus kepada pertumbuhan sementara buruh (diukur dalam bilangan pekerja), input tenaga dan TFPG menyumbang 5.6 peratus, 0.47 peratus, dan 2.2 peratus masing-masing.

Jadual 4.2: Kadar Pertumbuhan Tahunan Purata, 1986-1991(dengan Kadar Susut Nilai Hulten & Wykoff)

Industri	Nilai Kasar Pengeluaran	Modal	Buruh (1)*	Tenaga	Bukan Tenaga	DPKF (1)*	Buruh (2)**	DPKF (2)**
Pembuatan Makanan	0.006	0.042	0.046	-0.045	0.003	-0.004	0.033	-0.003
Minuman	0.060	0.067	-0.007	-0.053	0.099	-0.014	-0.037	-0.016
Membuat Tembakau	-0.041	-0.017	0.005	-0.044	-0.010	-0.031	-0.020	-0.030
Membuat Kain	0.171	0.143	0.128	0.050	0.164	0.022	0.102	0.025
Membuat Pakaian Melainkan Kasut	0.188	0.168	0.166	0.109	0.197	0.004	0.138	0.008
Kilang Kulit dan Keluaran-keluaran Kulit Pengganti Kulit dan Bulu, melainkan Kasut dan Pakaian	0.235	0.150	0.237	0.094	0.241	0.014	0.271	0.009
Membuat Kasut Melainkan Kasut Beracuan Getah dan Kasut Plastik	0.077	0.099	0.068	0.074	0.084	-0.008	0.067	-0.009
Membuat Kayu Keluaran Kayu dan Gabus Melainkan Perabot	0.096	0.088	0.077	0.027	0.102	0.004	0.063	0.006
Membuat Perabot dan Kelengkapan Perabot Melainkan dan Terutamanya daripada Logam	0.175	0.245	0.150	0.088	0.180	-0.012	0.163	-0.015
Membuat Kertas dan Keluaran-keluaran Kertas	0.203	0.194	0.139	0.107	0.217	0.005	0.116	0.007
Percetakan, Penerbitan dan Industri-industri Berkaitan	0.064	0.144	0.036	0.042	0.083	-0.031	-0.023	-0.030
Membuat Kimia-kimia Industri	0.130	0.313	0.156	0.077	0.099	-0.035	0.150	-0.035
Membuat Keluaran-keluaran Kimia Lain	0.117	0.118	0.068	0.030	0.131	-0.002	0.047	-0.002
Kilang-kilang Penapis Petroleum	0.033	-0.023	0.024	-0.046	0.030	0.013	0.003	0.014
Membuat Pelbagai Keluaran Petroleum	0.040	0.031	-0.040	0.042	0.056	-0.002	-0.042	-0.001
Membuat Barang-barang Getah	0.119	0.195	0.135	0.113	0.102	-0.005	0.138	-0.005
Membuat Keluaran-keluaran Plastik	0.206	0.205	0.200	0.097	0.222	-0.004	0.177	-0.002
Membuat Periuk Belanga, Barang-Barang daripada Tembikar dan Tanah Liat	0.211	0.188	0.191	0.095	0.244	0.013	0.193	0.0012
Membuat Kaca & Keluaran-keluaran Kaca	0.190	0.088	0.093	0.051	0.200	0.070	0.061	0.073
Membuat Keluaran-keluaran Lain Galian Bukan Logam	0.112	0.006	0.059	0.045	0.141	0.055	0.038	0.058
Industri-industri Asas Besi dan Keluli	0.115	0.052	0.076	0.005	0.135	0.008	0.059	0.009
Industri-industri Asas Logam Bukan Ferus	0.110	0.155	0.090	0.178	0.089	0.012	0.119	0.011
Membuat Keluaran-keluaran Pasang Siap daripada Logam	0.183	0.165	0.127	0.111	0.191	0.005	0.126	0.006
Membuat Jentera Melainkan Alat Elektrik	0.301	0.272	0.179	0.152	0.316	0.014	0.154	0.016
Membuat Jentera, Perkakas, Alat-alat dan Bekalan-bekalan Elektrik	0.276	0.252	0.179	0.145	0.302	-0.004	0.183	-0.004
Membuat Alat-alat Pengangkutan	0.215	0.039	0.083	0.051	0.238	0.107	0.096	0.042
Membuat Alat-alat Profesional dan Saintifik dan Ukuran dan Kawalan	0.350	0.407	0.238	0.217	0.260	0.048	0.202	0.052
Industri-industri Pembuatan Lain	0.224	0.132	0.138	0.041	0.244	0.031	0.129	0.031
Sektor Pembuatan Secara Keseluruhan	0.145	0.134	0.121	0.052	0.147	0.005	0.115	-0.005

Nota: * - Buruh diukur mengikut upah

** - Buruh diukur mengikut bilangan pekerja

Sumber: Pengiraan berdasarkan data DOS

Jadual 4.3: Sumber Utama Pertumbuhan Sektor Pembuatan, 1986-1991

Industri	Nilai Kasar Pengeluaran	Modal	Buruh (1)*	Tenaga	Bukan Tenaga	DPKF (2)*	Buruh (2)**
Pembuatan Makanan							
Minuman	1 601	0 265	-0 1645	0 304	-1 006	0 199	-0 940
Membuat Tembakau	0 626	-0 014	-0 0202	0 738	-0 330	-0 064	-0 280
Membuat Kain	-0 160	0 005	0 075	0 042	1 103	0 028	1 083
Membuat Pakaian Melainkan Kasut	0 245	0 076	0 0041	0 559	0 116	0 061	0 131
Kilang Kulit dan Keluaran-keluaran Kulit Pengganti Kulit dan Bulu, melainkan Kasut dan Pakaian	0 209	0 142	0 166	0 636	0 007	0 119	0 031
	0 130	0 125	0 0055	0 690	0 050	0 143	0 032
Membuat Kasut Melainkan Beracuan Getah dan Kasut Plastik							
Membuat Kayu Keluaran Kayu dan Gabus Melainkan Perabot	0 286	0 184	0 047	0 663	-0 144	0 202	-0 162
Membuat Perabot dan Kelengkapan Perabot Melainkan dan Terutamanya daripada Logam	0 278	0 099	0 0117	0 616	0 001	0 082	0 017
Membuat Kertas dan Keluaran-keluaran Kertas	0 336	0 139	0 0065	0 596	-0 079	0 157	-0 097
Peretakan, Penerbitan dan Industri-industri Berkaitan	0 277	0 062	0 0089	0 638	0 012	0 051	0 023
Membuat Kimia-kimia Industri	0 841	0 081	0 0118	0 610	-0 054	0 056	-0 512
Membuat Keluaran-keluaran Kimia Lain	0 728	0 066	0 0056	0 460	-0 274	0 063	-0 271
Kilang-kilang Penapis Petroleum	0 381	0 052	0 0203	0 615	-0 051	0 035	-0 033
Membuat Pelbagai Keluaran Petroleum	-0 005	0 008	0 0022	0 710	0 311	-0 0016	0 321
Membuat Barang-barang Getah	0 393	-0 084	-0 0244	0 782	-0 181	-0 087	-0 178
Membuat Keluaran-keluaran Plastik	0 334	0 071	0 0893	0 631	-0 006	0 072	-0 060
Membuat Peruk Belanga, Barang-barang daripada Tembikar dan Tanah Liat	0 286	0 104	0 0226	0 630	-0 031	0 091	-0 018
Membuat Kaca & Keluaran-keluaran Kaca	0 387	0 189	0 0110	0 358	0 047	0 193	0 042
Membuat Keluaran-keluaran Lain Galian Bukan Logam	0 193	0 055	0 0193	0 375	0 360	0 038	0 377
Industri-industri Asas Besi dan Keluli	0 90	0 052	0 0070	0 406	0 429	0 031	0 451
Industri-industri Asas Logam Bukan Ferus	0 108	0 026	0 0225	0 826	0 005	0 018	0 055
Membuat Keluaran-keluaran Pasang Siap daripada Logam	0 194	0 034	0 0066	0 633	0 105	0 044	0 094
Membuat Jentera Melainkan Alat Elektrik	0 251	0 067	0 347	0 656	0 018	0 066	0 019
Membuat Jentera, Perkakas, Alat-alat dan Bekalan-bekalan Elektrik	0 230	0 055	0 0081	0 671	0 040	0 047	0 048
Membuat Alat-alat Pengangkutan	0 230	0 055	0 0037	0 671	0 040	0 047	0 048
Membuat Alat-alat Profesional dan Sainstifik dan Ukuran dan Kawalan	0 164	0 046	0 0041	0 803	-0 018	0 048	-0 020
Industri-industri Pembuatan Lain	0 064	-0 002	-0 0022	0 748	0 192	0 008	0 182
Sektor Pembuatan Secara Keseluruhan	0 319	0 075	0 0079	0 465	0 132	0 064	0 144
	0 224	0 059	0 0047	0 693	0 019	0 056	0 022

Nota * - Buruh diukur mengikut upah

** - Buruh diukur mengikut bilangan pekerja

Sumber: Pengiraan berdasarkan data DOS

Hasil kajian ini agak serupa dengan hasil kajian Tsao (1982) kepada sektor pembuatan Singapura dan kajian Gan, Wong dan Tok (1993) kepada sektor yang sama bagi tempoh 1981-85, iaitu pertumbuhan sektor pembuatan ditentukan oleh pertumbuhan input dan bukan pertumbuhan dalam TFP. Tetapi, bagi tempoh kecil 1986-90, kadar pertumbuhan produktiviti keseluruhan faktor merupakan penyumbang yang kedua besar kepada pertumbuhan sektor perkilangan Singapura selepas pertumbuhan input perantara.

Oleh itu, dapatlah disimpulkan di sini bahawa sektor pembuatan Malaysia masih pada peringkat yang bergantung kepada pertumbuhan input dan bukan pertumbuhan produktiviti bagi tempoh masa kajian ini. Hasil ini mungkin disebabkan oleh perbelanjaan penyelidikan dan pembangunan (R&D) di Malaysia agak rendah seperti ditunjukkan oleh Jadual 4.4. Dari Jadual tersebut, nyatalah bahawa dalam kes sektor swasta, nisbah nasional lebih rendah relatif dengan nisbah negara lain dalam Jadual tersebut. Pada masa yang sama, perbelanjaan R&D sektor awam lebih menumpu kepada sektor pertanian dan bukan sektor pembuatan.

Jadual 4.4: Perbelanjaan R&D Sebagai % KDNK untuk Beberapa Buah Negara Terpilih

NEGARA	SEKTOR AWAM	SEKTOR SWASTA	JUMLAH
AS (1985)	1.4	1.3	2.7
Jepun (1985)	1.3	1.3	2.6
Jerman Barat (1984)	0.8	1.6	2.4
Switzerland (1981)	0.5	1.9	2.4
Sweden (1981)	0.6	0.7	1.3
Korea Selatan (1985)	0.8	1.2	2.0
Taiwan (1984)	0.6	0.3	0.9
Malaysia (1988)	0.7	0.1	0.8

Sumber: Anuwar Ali (1992)

Penentu TFPG

Jadual 4.5 menunjukkan hasil analisis regresi faktor-faktor yang mempengaruhi TFPG¹. Berdasarkan jadual tersebut perhubungan positif dan berjitu didapati antara kadar pertumbuhan TFP dengan kadar

pertumbuhan output (AGQ). Hasil ini mengesahkan operasi "Hukum Verdoorn" untuk sampel data kajian ini. Beberapa kajian di negara lain juga menunjukkan hasil yang sama, misalnya India (Ahluwalia 1991, Goldar 1986), Korea (Kwak 1994) dan Thailand (Urata dan Yokota 1994).

Jadual 4.5: Penentu TFPG, 1986-91

PEMBOLEHUBAH BERSANDAR*	KOEFISIEN
Pemalar	-0.036 (-4.13)**
AGQ	0.18 (11.24)**
AGKL	-0.20 (-11.56)**
IKL	0.17 (2.61)**
CCR	-0.13 (-3.39)**
AGGX	0.03 (2.27)*
AGM	-0.10 (-1.83)*
FFAL	0.06 (9.62)**
R ²	0.970
\bar{R}^2	0.969
F-statistik	716.46
n	162 ^b

Nota: a - sila rujuk pada Lampiran untuk definisi pembolehubah

b - empat "outliers" dikeluarkan. Nilai t disebutkan dalam kurungan

* dan ** menunjukkan bahawa koefisien yang dianggarkan berjitu pada peringkat 5% dan 1% masing-masing.

Sumber: Pengiraan regresi oleh penulis.

Akan tetapi, tanda untuk pembolehubah AGKL atau kadar tahunan perubahan dalam nisbah modal-buruh adalah negatif dan berjitu. Ini bermaksud lebih berintensif modal sebuah industri, lebih rendahnya peningkatan dalam produktiviti keseluruhan faktor. Kajian Kwak (1994)

untuk Korea menghasilkan keputusan yang sama. Bagi kes Malaysia, keputusan ini mungkin disebabkan oleh lat-lat dalam kesan modal ke atas produktiviti. Hal ini mungkin disokong oleh tanda positif dan berjitu untuk pembolehubah nisbah pelaburan kasar dengan modal berlat satu tempoh masa, atau IKL.

Pembolehubah perubahan dalam nisbah penumpuan menunjukkan tanda negatif dan berjitu. Oleh itu, nampaknya pengurangan dalam nisbah penumpuan menggalakkan pertumbuhan dalam produktiviti sedangkan peningkatan dalam kadar pertumbuhan eksport (AGGX) menunjukkan tanda positif dan berjitu.

Dalam kes kadar pertumbuhan import, tanda negatif dan berjitu diperolehi. Peningkatan dalam pelaburan swasta (dalam negeri dan asing) sejak 1987 telah meningkatkan permintaan untuk barang pelaburan dan barang perantaraan seperti bahan mentah yang diguna sebagai input dalam proses pengeluaran. Tren ini telah menyebabkan defisit dalam imbalan perdagangan sebanyak RM6.33 billion pada tahun 1991 sungguhpun lebih sebanyak RM527 juta terdapat pada tahun 1990 (Morshidi dan Ariff 1994). Oleh itu prestasi eksport yang baik di Malaysia sangat bergantung kepada import barang pelaburan dan barang perantaraan. Keadaan ini adalah lebih ketara bagi industri bukan berasaskan sumber. Contohnya, Laporan Bank Negara 1991 melaporkan bahawa kandungan import bahan mentah adalah secara puratanya sebanyak 60 peratus kepada jenis industri tersebut. Sebaliknya, industri berasaskan sumber memerlukan kandungan import bahan mentah secara purata sebanyak 20 peratus. Tambahan lagi, laporan yang sama memerhatikan bahan yang diimport merupakan 70 peratus daripada jumlah kos import kepada sektor kecil elektronik dan jentera elektrik yang merupakan sektor eksport terpenting. Pembocoran import ini mungkin menyebabkan tanda negatif yang diperolehi untuk pembolehubah.

Akhirnya, pembolehubah yang mewakili pelaburan langsung asing (PLA) menunjukkan tanda positif dan berjitu. Hasil ini menyokong hipotesis bahawa PLA telah menolong meningkatkan kadar pertumbuhan daya pengeluaran keseluruhan faktor di sektor perkilangan Malaysia.

Pada keseluruhannya, diperhatikan bahawa koefisien bagi pembolehubah yang mewakili pengaruh eksport dan pelaburan asing agak kecil, hanya 0.03 dan 0.06 masing-masing. Tambahan lagi, setiap koefisien bagi pembolehubah perdagangan lebih kecil berbanding dengan koefisien bagi pembolehubah yang mewakili ciri-ciri industri. Oleh itu,

ciri-ciri industri mungkin memainkan peranan yang lebih penting dalam menentukan TFPG relatif dengan pembolehubah perdagangan.

Implikasi Dasar

Hasil penyelidikan ini mendapati kadar pertumbuhan TFP yang agak kecil untuk sektor pembuatan Malaysia bagi tempoh 1986-91. Tambahan lagi sumbangan pertumbuhan produktiviti kepada kadar pertumbuhan output sektor pembuatan adalah amat kecil. Sebaliknya, pertumbuhan pesat output sektor pembuatan dalam tempoh masa kajian ini disebabkan oleh pertumbuhan input, terutamanya pertumbuhan input perantara.

Selain perkara di atas, analisis regresi kajian ini membuktikan beberapa faktor berjitu mempengaruhi kadar pertumbuhan TFPG sektor pembuatan Malaysia. Faktor-faktor tersebut adalah skel ekonomi pengeluaran, perubahan dalam nisbah penumpuan sebuah industri, kadar pertumbuhan eksport dan import dan pelaburan asing². Berasaskan hasil-hasil yang diringkaskan di atas, beberapa cadangan dasar kerajaan akan dibincangkan dalam bahagian ini.

Pertama, usaha untuk meningkatkan TFPG industri Malaysia mesti meliputi pelaburan dalam R&D. Mengikut Laporan Tahunan Bank Negara Malaysia (1991), perbelanjaan R&D merangkumi jumlah yang sangat sedikit daripada KNK. Misalnya, dalam tahun 1982, ia hanya merangkumi 0.5 peratus daripada KNK. Bahagiannya hanya berkembang kepada hampir 0.7 peratus daripada KNK dalam tahun 1984 dan kepada 0.8 peratus dalam tahun 1989.

Salah satu faktor yang mungkin menolong menerangkan keengganan firma swasta untuk meningkatkan perbelanjaan R&D mereka ialah kos tinggi yang terlibat. Keadaan ini membayangkan kemungkinan terdapatnya kegagalan pasaran dalam pasaran R&D. Oleh itu, campur tangan kerajaan diperlukan untuk menggalakkan peningkatan perbelanjaan R&D di Malaysia. Dalam konteks ini, kerajaan telah mula memainkan peranan positif dalam usahanya untuk mencapai matlamat perbelanjaan R&D yang ditentukan oleh IMP (iaitu 1.5 peratus menjelang tahun 1995). Sebagai contoh, Belanjawan 1990/91 telah memperuntukkan dana yang lebih banyak untuk R&D dengan menyediakan beberapa insentif.

Namun begitu, penggunaan insentif fiskal sahaja mungkin tidak cukup untuk menggalakkan peningkatan perbelanjaan R&D. Kerajaan perlu mengetuai usaha penyelidikan di negara ini. Dalam hal ini, beberapa langkah boleh dilakukan.

Langkah pertama ialah meningkatkan kualiti pusat penyelidikan sekarang, seperti Institut Penyelidikan Getah. Kedua kemudahan fizikal dan keupayaan para penyelidik mesti dipertingkatkan. Penyelidikan bersama antara institusi penyelidikan kerajaan dan sektor swasta juga akan menjamin pemilihan penyelidikan yang sesuai untuk keperluan sektor swasta.

Kedua, usaha untuk meningkatkan tingkat R&D di Malaysia juga memerlukan sumbangan daripada syarikat multinasional kerana mereka memiliki teknologi terbaru dan canggih. Sungguhpun beberapa syarikat ini telah mula memindahkan teknologi mereka, tetapi pemindahan ini hanya terhad kepada peringkat pengendalian dan penyelenggaraan manakala usaha R&D masih dilakukan di syarikat induk sahaja. (Suresh Narayanan et. al 1993). Oleh itu insentif fiskal diperlukan untuk menggalakkan syarikat-syarikat tersebut meletakkan semula kemudahan R&D mereka di Malaysia.

Syarikat multinasional juga perlu meningkatkan lagi pemindahan teknologi mereka. Bagaimanapun, para pekerja Malaysia mesti berupaya menyerap teknologi baru ini. Salah satu cara yang akan menolong mempercepatkan proses penyerapan ini ialah melalui latihan pekerja. Model Singapura mungkin dapat menolong menunjukkan dasar-dasar yang sesuai. Syarikat multinasional di Singapura digalakkan menubuhkan pusat latihan dengan Lembaga Pengembangan Ekonomi Singapura (LPES). Pusat-pusat tersebut merupakan penawar penting pekerja mahir di Singapura. Penyertaan syarikat multinasional dalam program pelatih bermaksud sistem latihan seperti sistem Jerman dapat diperkenalkan di Singapura. Di samping itu, LPES melaksanakan sesuatu peraturan di mana syarikat multinasional yang terlibat terpaksa melatih dua kali bilangan pekerja mahir yang diperlukan oleh syarikat tersebut. Oleh itu, pekerja mahir terlatih lebih akan bekerja untuk firma dan industri lain dan keadaan ini akan menolong proses penyebaran kemahiran pekerja ke firma lain. Tambahan lagi, penglibatan syarikat multinasional bermaksud latihan bukan hanya sesuai diberikan tetapi latihan terbaru dapat diperkenalkan untuk industri yang berkenaan. Pusat-pusat latihan tersebut adalah kecil dan oleh itu kursus yang dilaksanakan lebih senang diubahsuai. Kursus baru yang diuji di pusat-pusat itu mungkin disesuaikan untuk institut vokasional. Tawaran insentif fiskal kepada syarikat multinasional di Malaysia untuk mengikut model Singapura mungkin dapat meningkatkan pemindahan teknologi kepada syarikat tempatan.

Selain itu, modernisasi industri kecil dan sederhana (SMI) mesti digalakkan. Mereka menolong membentuk rantaian-rantaian yang akan

memperluaskan asas perindustrian Malaysia. Di samping itu, pertumbuhan SMI akan juga menolong mengurangkan pergantungan kepada input yang diimport dengan membekalkan komponen dan alat ganti kepada industri. Tambahan lagi, SMI yang menawar kepada syarikat multinasional akan menerima teknologi baru daripada syarikat multinasional. Untuk menolong membangunkan SMI di Malaysia, kerajaan telah memberi beberapa insentif seperti pengecualian duti import ke atas bahan mentah, komponen, alat ganti dan jentera. Sungguhpun begitu, barang yang dikeluarkan oleh SMI di Malaysia masih kurang berupaya untuk bersaing dengan barang perantaraan asing. Oleh itu, insentif yang diberi patut digenapi dengan usaha lain. Misalnya, beberapa kajian telah menunjukkan bahawa industri SMI mengalami beberapa kelemahan seperti pengurusan, pengetahuan teknik dan pengurusan kewangan. Oleh itu, kerajaan boleh menolong menubuhkan pusat di tiap-tiap negeri di mana SMI dapat dilatih. Latihan yang diberi perlu merangkumi kemahiran kewangan, teknikal dan pengurusan. Pusat ini juga dapat menolong SMI untuk memperoleh pengecualian cukai yang sesuai.

Usaha untuk menggalakkan eksport dapat diperkuatkan. Ini kerana eksport bukan hanya memaksa firma meningkatkan kecekapan mereka tetapi juga menolong firma menikmati skel-skel ekonomi dengan pasaran yang lebih luas. Kesukaran mengeksport adalah berkait dengan keupayaan sesebuah industri untuk bersaing dengan pengeluar antarabangsa. Daya saing sebuah industri sangat bergantung kepada usaha industri untuk mengawal kos pengeluaran mereka, mengeluarkan barang baru serta memasarkan barang mereka di pasaran antarabangsa.

Dalam kes kos pengeluaran, kadar upah yang semakin meningkat mungkin menyebabkan implikasi negatif ke atas kos pengeluaran. Hal ini agak penting memandangkan upah merangkumi 12 peratus daripada kos pengeluaran sektor perkilangan (Bank Negara 1991). Kenaikan upah membayangkan bahawa Malaysia kurang berupaya bersaing dalam industri berintensif buruh. Justeru itu eksport industri yang perlu digalakkan ialah industri yang lebih berintensif modal atau teknologi. Maka insentif-insentif fiskal yang diberi oleh kerajaan untuk menarik pelaburan mungkin perlu diubahsuaikan supaya hanya industri-industri yang sesuai sahaja dapat digalakkan.

Isu inovasi sangat berkait rapat dengan pengembangan R&D tempatan yang telah dibincangkan dan oleh itu tidak akan diulang lagi.

Pemasaran barang yang dikeluarkan memerlukan pengeluar Malaysia menunjukkan barang-barang mereka kepada pasaran luar. Dalam hal ini, penyertaan dalam pameran perdagangan di luar negeri

dan pengiklanan di tempat asing akan memperkenalkan pengeluaran Malaysia kepada pembeli asing. Hak milik bersama dengan syarikat multinasional yang telah menubuhkan saluran pasaran mereka juga akan menolong mengeksportkan pengeluaran Malaysia.

Persaingan dalam negeri juga perlu digalakkan memandangkan bahawa penambahan dalam persaingan akan meningkatkan produktiviti. Selain monopoli semula jadi, industri monopoli atau bermonopoli lain perlu dikawal. Misalnya kerajaan mungkin perlu mempertimbangkan penganan undang-undang "anti-monopoli".

Penutup

Usaha untuk meningkatkan daya saingan pengeluaran sektor pembuatan Malaysia telah bertambah penting memandangkan kegawatan ekonomi yang berlaku pada pertengahan 1997. Krisis kewangan yang melanda Asia Timur pada masa tersebut menyebabkan sektor pembuatan menguncup sebanyak 5.8 peratus dari segi nilai ditambah (Malaysia, 1998). Kejatuhan dalam permintaan domestik serta penurunan dalam jualan dari rantau Asia Timur akibat krisis kewangan dan peningkatan persaingan pasaran dunia adalah antara tiga faktor utama yang menyumbang kepada prestasi yang lemah itu. Justeru itu pemulihan prestasi sektor pembuatan sangat bergantung kepada pertambahan dalam produktiviti sektor itu. Dengan itu lebih banyak kajian mendalam diperlukan untuk memahami pertumbuhan produktiviti sebuah industri. Kajian kes untuk beberapa firma tertentu akan menolong memperluaskan pengetahuan tentang hal ini. Misalnya perbandingan prestasi firma produktif dan kurang produktif dalam industri yang sama dan antara industri juga akan menolong penggubal dasar memahami daya saingan firma di Malaysia.

Akhir sekali, usaha-usaha juga mesti dilakukan untuk mengutip data yang lebih ekstensif dan mendalam. Misalnya, anggaran kadar susut nilai ekonomi, pembentukan pendeflasi dan jam masa kerja adalah penting untuk menolong pengiraan yang lebih tepat. Teknik-teknik anggaran lain yang menolong mengasing kesan skel daripada kesan pembaikan teknologi juga akan menolong memperolehi sumbangan masing-masing kepada ukuran kadar pertumbuhan TFP. Kajian yang mengambil kira faktor-faktor tersebut merupakan arah yang sesuai untuk melanjutkan penyelidikan masa depan dalam isu ini.

Nota Akhir

- 1a. Mulanya, persamaan (3) diuji dengan pembolehubah "dummy" siri masa dan sektor kecil. Tetapi, ujian F yang dikirakan untuk pembolehubah "dummy" siri masa menunjukkan bahawa "dummy" tersebut tidak mengenakan pengaruh berjitu terhadap pembolehubah bersandar. Begitu juga, ujian-F lain yang dilakukan untuk pembolehubah "dummy" sektor kecil menghasilkan kesimpulan yang sama. Justeru itu, pembolehubah "dummy" siri masa dan sektor kecil dikeluarkan dalam model terakhir yang ditunjukkan seperti Jadual 4.5.
- b. Ujian Park untuk heteroskedastisiti menghasilkan sesuatu perhubungan positif dan berjitu antara baki regresi dengan pembolehubah AGM. Oleh itu, model asas ditransformasikan dengan pendeflasi sesuai berdasarkan cara yang disyorkan oleh Gujarati (1988).
2. Kadar perubahan keamatan faktor juga mempengaruhi TFPG industri. Tetapi tanda negatif ini memerlukan penyelidikan lanjut yang menggunakan proksi lain untuk mengesahkan keputusan kajian ini.

Rujukan

- Anuwar Ali. 1992. *Malaysia's Industrialization: The Quest for Technology*. Oxford University Press: Singapore.
- Ahluwalia, I.J. 1991. *Productivity and Growth in Indian Manufacturing*. Oxford University Press: New Delhi.
- Bank Negara Malaysia. 1993. *Laporan Tahunan*. Bank Negara: Kuala Lumpur.
- Berndt, E.R. & Fuss, M.A. 1986. Productivity Measurement with Adjustment for Variations in Capacity Utilization and Other Forms of Temporary Equilibrium. *Journal of Econometrics*. # 33: 9-29.
- Caves, R. & Barton, D. 1991. *Efficiency in U.S. Manufacturing*. MIT Press: Cambridge.
- Chen, T.J. & Tang D.P. 1990. Export Performance and Productivity Growth: The Case of Taiwan. *Economic Development and Cultural Change*. Jil. 38, April, # 3: 577-585.
- Choong, P.Y. & Tham, S.Y. 1994. Total Factor Productivity in the Malaysian Manufacturing Sector: Some Preliminary Results.

Jurnal Ekonomi Malaysia. # 29, Jun.

- Fecher, F. & Perelman, S. 1992. Productivity Growth and Technical Efficiency in OECD Industrial Activities. Dalam *Industrial Efficiency in Six Countries*. Disunting oleh Caves, R. MIT Press: Boston.
- Gan, W.B., Wong, F.C. & Tok, Y.W. 1993. *Total Factor Productivity in the Singaporean Manufacturing Sector in the 1980s*. Manuskrip yang tidak diterbitkan.
- Goldar, B. 1986. Import Substitution, Industrial Concentration and Productivity Growth in Indian Manufacturing. *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*. 48, 2: 143-161.
- Gujarati, D.N. 1988. *Basic Econometrics*. McGraw-Hill International Editions: Singapore.
- Heathfield, D. 1972. The Measurement of Capital Usage Using Electricity Consumption for the U.K. *Journal of the Royal Statistical Society*. 135 : 208-220.
- Jabatan Perangkaan. Data yang tidak diterbitkan.
- Jorgensen, D.W., Gollop, F. & Fraumeni, B. 1987. *Productivity and the U.S. Economic Growth*. Amsterdam. North Holland.
- Jorgensen, D.W., & Griliches, Z. 1987. The Explanation of Productivity Change. *Review of Economic Studies*. 34: 249-283.
- Kwak, H. 1994. Changing Trade Policy and its Impact on TFP in the Republic of Korea. *The Developing Economies*. Jld. XXXII, Dis. No. 4: 398-422.
- Kim, Y.C., & Kwon, J.K. 1977. The Utilization of Capital and the Growth of Output in a Developing Economy: The Case of South Korean Manufacturing. *Journal of Development Economics*. # 4: 225-278.
- Maisom, A. & Arashad, M. 1992. *Patterns of Total Factor Productivity Growth in Malaysian Manufacturing Industries from 1973-89*. Dibentangkan di Seminar HIID-ISIS. Kuala Lumpur.
- Maisom, A. & Mohd. A.H. 1993. Total Factor Productivity Growth in the Malaysian Resource Base Industries. *Asean Economic Bulletin*. Jil. 10, # 1: 83-97.
- Maisom, A., Mohd., A.H. & Nor Aini Amdzah. 1994. Productivity and Efficiency in Malaysian Manufacturing Sector: A Time Series Analysis. Dalam Semundram, M. & Yap, M., (sunt.), Proceedings of the First Malaysian Econometric Conference. MIER: Kuala Lumpur.

- Malaysia. 1998. *Laporan Ekonomi 1998/99*. Kuala Lumpur: Percetakan Nasional Malaysia Berhad.
- Nishimizu, M., & Robinson, S. 1984. Trade Policies and Productivity Change in Semi Industrialized Countries. *Journal of Development Economics*. # 16: 177-206.
- Norsworthy, R.J. & Jang, S.C. 1992. *Empirical Measurement and Analysis of Productivity and Technical Change*. North Holland: Amsterdam.
- Okamoto, Y. 1994. Impact of Trade and FDI Liberalization Policies on Malaysian Economy. *The Developing Economies*. Jil. XXXII, Dec. No. 4: 460-478.
- Okuda, S. 1994. Taiwan's Trade and FDI Policies and Their Effect on Productivity Growth. *The Developing Economies*. Jil. XXXII. Dis. No. 4 : 423-437.
- Solow, R.M. 1975. Technical Change and the Aggregate Production Function. *Review of Economics and Statistics*. Jld. 39, No. 3, Ogos: 312-320.
- Sudit, E.F. 1984. *Productivity Based Management*. Kluwer Nijhoff Publishing: Boston.
- Suresh Narayanan, Lai, Y.W., & Cheah, K.G. 1993. Transfer of Technology Revisited: Evidence From the Electronics and Electrical Sector in Penang. Dibentangkan di MIER National Outlook Conference, 1993. Kuala Lumpur, Malaysia.
- Tsao, Y. 1982. *Growth and Productivity in Singapore: A Supply Side Analysis*. Disertasi Ph.D Harvard University, USA.
- Tsao, Y. 1985. Growth Without Productivity. *Journal of Development Economics*. # 18: 25-38.
- Urata, S. & Yokota, K. 1994. Trade Liberalization and Productivity Growth in Thailand. *The Developing Economies*. Jld. XXXII, Dis. No. 4: 444-458.
- World Bank. 1989. Malaysia: Matching Risks and Rewards in a Mixed Economy Programme. *A World Bank Country Study* Washington D.C.: World Bank.
- World Bank. 1991. *Growth, Poverty Alleviation and Improved Income Distribution in Malaysia: Changing Focus and Government Policy Intervention*. Laporan No. 8667Ma. Washington D.C.

BAB 5

Pemindahan, Penyerapan dan Pembangunan Teknologi kepada Pertumbuhan Ekonomi Negara

Md. Zhahir Kechot
Md. Zyadi Md. Tahir

Pengenalan

Usaha pengukuhan asas ekonomi negara melalui strategi didorong kepada peningkatan produktiviti secara total seperti yang digariskan dalam Rancangan Malaysia Ketujuh tidak dapat dipisahkan daripada aspek pembangunan teknologi¹. Aspek ini memerlukan penglibatan dan keazaman yang tinggi dari kerajaan secara berterusan di samping peranan yang dimainkan oleh sektor swasta dan orang ramai. Melalui pendekatan peluasan, pelbagaian dan pengukuhan, keupayaan teknologi negara dapat ditingkatkan. Dengan ini membolehkan ekonomi negara terus dapat berkembang dan bersaing dalam era globalisasi yang lebih mencabar dan lebih kompetitif. Untuk menjadikan Malaysia sebagai negara industri maju menjelang 2020, pembangunan teknologi industri yang pesat diperlukan. Tanpa pembangunan teknologi, industri negara tidak dapat berkembang dan tidak dapat terus bersaing. Oleh yang demikian aspek pembangunan teknologi perlu diberi keutamaan. Ini adalah penting kerana proses pembangunan teknologi merupakan proses yang memakan masa yang panjang. Tambahan lagi, ia melibatkan laluan yang sukar serta kos yang tinggi. Sesuai dengan ini, pelan tindakan pembangunan teknologi negara yang konkrit dan komprehensif diperlukan.

Seperti negara industri baru yang lain, Malaysia perlukan dasar teknologi yang menyeluruh dan jelas. Dasar teknologi perlu dipandu oleh wawasan negara yang strategik. Oleh yang demikian dasar teknologi semestinya tidak dibataskan kepada usaha menangani isu kegagalan pasaran kesan dari sifat teknologi yang mewarisi ciri barang awam. Disebabkan usaha pembangunan teknologi kepada peningkatan keupayaan melibatkan kos dan risiko yang tinggi, sedangkan sumber

negara adalah terhad, hakikat ini memerlukan negara membentuk satu dasar teknologi terpilih mengikut keutamaan, keupayaan dan keperluan semasa (Lall 1996).

Aliran Masuk Teknologi Ke Malaysia

Disebabkan pemindahan teknologi merupakan perkara yang kompleks dan agak sukar diukur (Anuwar Ali 1992), analisis saluran limpahan teknologi antara firma tempatan dan asing seperti yang dicadangkan oleh Caves (1971) dapat digunakan. Mengikut Caves, firma asing dapat memindahkan teknologi kepada pekerja tempatan melalui latihan dan mobiliti pekerja. Selain itu, firma tempatan yang mempunyai perhubungan ekonomi seperti dalam kegiatan penjualan atau pembelian dengan firma asing juga akan menerima faedah daripada limpahan teknologi (Tham Siew Yean 1995).

Aliran masuk dan pemindahan teknologi ke negara ini di sepanjang tahun 1990 hingga 1995 dapat dikesan daripada kontrak perjanjian yang ditandatangani. Ini termasuklah kontrak perjanjian usahasama, bantuan teknik, pelesenan dan paten, kepakaran, cap dagangan, pengurusan, serah kunci & kejuruteraan, perkhidmatan, penjualan, pemasaran/pengedaran, pembekalan, pembelian dan lain-lain (Jadual 5.1).

Seperti ditunjukkan oleh Jadual 5.1, aliran masuk teknologi ke negara ini memperlihatkan arah aliran turun naik. Jumlah kontrak perjanjian sebagai petunjuk kepada aliran masuk teknologi ke negara ini meningkat daripada 155 pada tahun 1990 kepada 185 pada tahun 1993. Ia seterusnya menurun kepada 128 pada tahun 1994 dan kepada 79 pada tahun 1995. Jumlah keseluruhan kontrak perjanjian sepanjang Rancangan Malaysia Keenam berjumlah 697. Daripada jumlah ini, 349 atau 50 peratus merupakan aliran masuk teknologi dalam bentuk bantuan teknik. Ini diikuti dengan pemindahan teknologi dalam bentuk pelesenan & paten yang berjumlah 138 atau 19.8 peratus. Jenis perjanjian lain yang melibatkan aliran masuk teknologi ke negara ini masih lagi terhad. Masing-masing tidak melebihi 6 peratus.

Jadual 5.1: Kemasukan Teknologi Mengikut Jenis Perjanjian, 1990-1995 (Bilangan)

JENIS PERJANJIAN	1990	1991	1992	1993	1994	1995	RMK-6
Usahasama	15	11	7	7	3	3	31
Bantuan Teknik	72	93	80	85	55	36	349
Pelesenan & Paten	17	28	14	44	32	20	138
Kepakaran	12	10	21	23	11	4	69
Cap Dagangan	19	9	12	14	4	2	41
Pengurusan	5	6	2	2	1	1	12
Serah Kunci & Kejuruteraan	1	1	0	1	6	1	9
Perkhidmatan	6	4	4	9	5	5	27
Penjualan, Pemasaran/ Pengedaran	5	0	0	0	0	1	1
Pembekal & Pembelian	2	0	0	0	0	0	0
Lain-lain	1	3	0	0	11	6	20
JUMLAH	155	165	140	185	128	79	697

Sumber: Malaysia, Rancangan Malaysia Ketujuh

Aliran kemasukan teknologi ke negara ini mengikut kumpulan industri ditunjukkan oleh Jadual 5.2. Didapati aliran masuk atau pemindahan teknologi tertumpu kepada kumpulan industri keluaran elektrik dan elektronik. Sepanjang Rancangan Malaysia Keenam, kumpulan industri ini melibatkan aliran masuk perpindahan teknologi sejumlah 221 atau 31.7 peratus. Ini diikuti dengan kumpulan industri kelengkapan pengangkutan sejumlah 99 atau 14.2 peratus dan kumpulan industri kimia dan keluaran kimia yang berjumlah 88 atau 12.8 peratus. Aliran masuk pemindahan teknologi ke dalam lain-lain kumpulan industri adalah relatif kecil. Masing-masingnya tidak melebihi 6 peratus.

Jadual 5.2: Kemasukan Teknologi Mengikut Kumpulan Industri, 1990-95 (Bilangan)

Kumpulan Industri	1990	1991	1992	1993	1994	1995	RMK-6
Keluaran Elektrik & Elektronik	41	45	38	69	44	25	221
Kimia & Keluaran Kimia (Termasuk Farmaseutikal)	24	21	19	20	12	17	89
Kelengkapan Pengangkutan	18	16	28	25	21	9	99
Keluaran Logam Dibentuk	4	13	6	11	4	4	38
Penbuatan Makanan	4	6	2	11	2	2	23
Getah & Keluaran Getah	8	10	8	5	4	3	30
Keluaran Galian Bukan Logam	7	7	12	5	8	1	33
Keluaran Logam Asas	4	7	2	5	4	0	18
Tekstil & Pakaian	7	6	7	3	1	1	18
Hotel & Kompleks	3	8	1	5	0	0	14
Pelancong							
Plastik & Keluaran Plastik	5	6	6	11	3	6	32
Kayu & Keluaran Buatan Kayu (Termasuk Perabot)	6	5	0	4	0	1	10
Kayu & Keluaran Kertas	4	4	2	3	1	4	14
Percetakan & Penerbitan							
Pengeluaran jentera	6	6	5	5	2	4	9
Minuman & Tembakau	10	3	1	4	2	1	11
Petroleum & Arang Batu	0	0	1	1	19	1	22
Kulit & Barangan Kulit	1	0	1	1	0	0	2
Pelbagai	3	2	1	0	1	0	4
Jumlah	155	165	140	185	128	79	697

Nota: Jumlah perjanjian pemindahan teknologi dalam tahun-tahun tertentu bergantung kepada bilangan lesen pembuatan yang diluluskan, jangkaan pelaksanaan projek serta masa perjanjian dikemukakan dan diluluskan.

Sumber: Rancangan Malaysia Ketujuh

Di samping bilangan kontrak perjanjian, aliran masuk teknologi ke negara ini dapat dikesan daripada bayaran perolehan teknologi dari luar negara. Pada tahun 1990, didapati bayaran kepada perkhidmatan ini hanya sejumlah RM240 juta. Ia telah meningkat kepada RM1 bilion pada tahun 1995. Bayaran ini terdiri daripada royalti dan yuran terutamanya untuk perolehan francais, penggunaan jenama antarabangsa, bayaran kerana penggunaan teknologi baru dan peningkatan taraf teknologi. Pelbagai bayaran yang dicatatkan dalam aliran keluar dalam akaun perkhidmatan dalam imbangan pembayaran yang juga menunjukkan kepentingan secara relatif pemindahan teknologi dari luar negara (Malaysia 1996).

Peranan Pelaburan Langsung Asing Terhadap Pemindahan Teknologi di Malaysia

Alasan pemindahan teknologi merupakan salah satu sebab utama kepada dasar liberal negara terhadap pelabur langsung asing (PLA). Peranan pelabur langsung asing dalam hal ini tidak dapat dinafikan (Mohd Nasari 1993; Narayanan 1997; Okomoto 1994). Namun begitu usaha tersebut masih lagi terbatas. Perkara ini diperakui oleh Kawabe (1991) dan O'Brien (1993).

Kajian Kawabe terhadap firma Jepun di Malaysia mendapati daripada sembilan kategori teknologi yang dikaji, hanya teknologi berhubung dengan operasi, baik pulih dan teknologi kawalan kualiti yang difokuskan. Kajian Kawabe mendapati tiada sebuah syarikat yang dikaji memindahkan teknologi berhubung dengan pembangunan keluaran baru, reka bentuk dan teknologi pembangunan pengeluaran. Kajian beliau seterusnya mendapati kurang daripada 25 peratus daripada syarikat yang dikaji bersedia memindahkan teknologi manakala yang lain bersikap negatif (Md. Zahir Kechot 1995).

Keterbatasan proses pemindahan teknologi mengikut O'Brien (1997) disebabkan oleh kecenderungan syarikat asing yang berasaskan bukan sumber membeli kelengkapan atau input yang diperlukan dari negara induk. Amalan ini membataskan ruang dan peluang pemindahan teknologi lantaran kerana terbatasnya kesan rantaian ke belakang dan ke hadapan. Kajian O'Brien terhadap 86 syarikat dalam sektor pembuatan di Malaysia mendapati 65 peratus syarikat yang dikawal atau milik asing memperoleh input lebih kurang 75 peratus dari pembekal luar Malaysia. Seterusnya didapati 75 peratus syarikat tersebut dibekali lebih daripada

setengah inputnya dari luar negara. Di samping faktor keterbatasan pemindahan teknologi lantaran daripada penggunaan input tempatan yang terhad, amalan pegantungan kepada pengurus atau jurutera asing dalam pengendalian urusan syarikat asing juga turut menghadkan skop pemindahan teknologi. Ini disahkan oleh kajian Manjit Kaur (1992) terhadap industri elektrik & elektronik dan industri tekstil asing di negara ini.

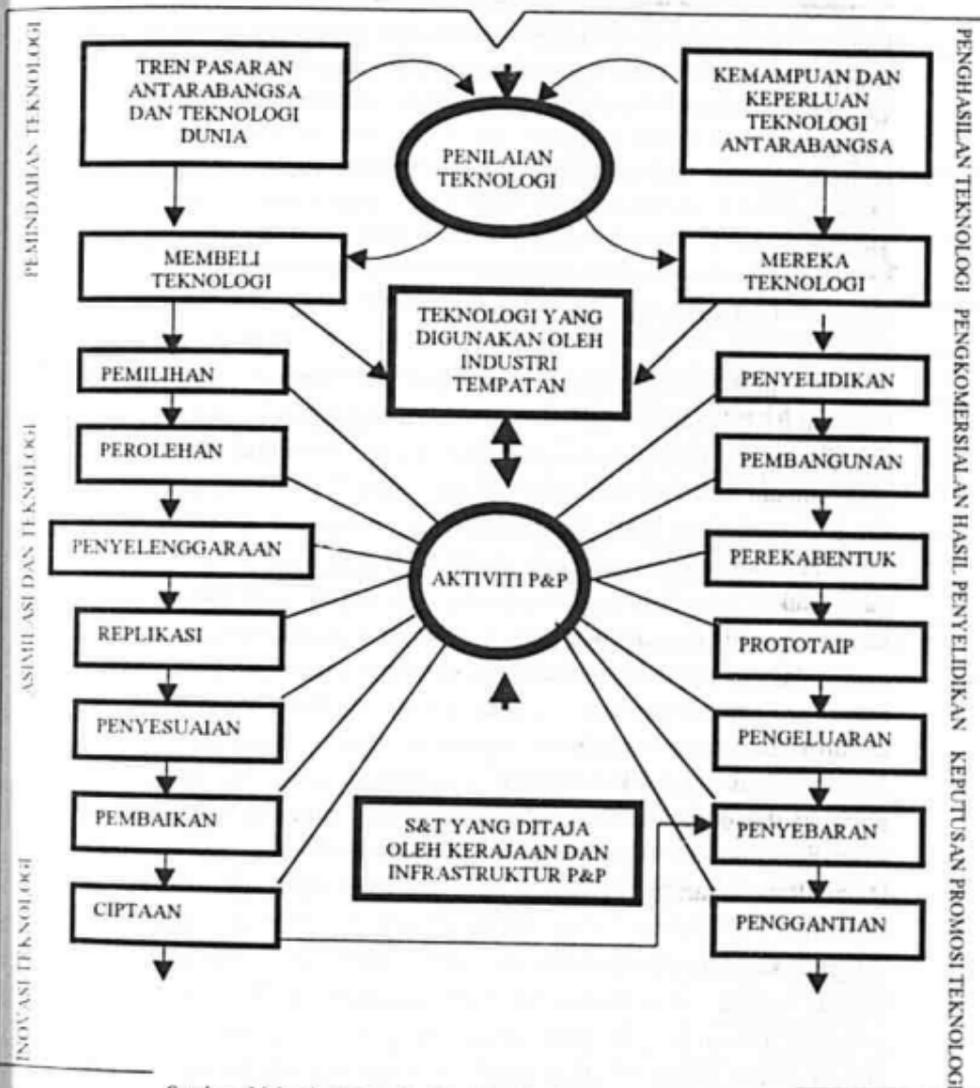
Keperluan Penyelidikan dan Pembangunan Terhadap Pemindahan dan Penyerapan Teknologi Import di Malaysia

Teknologi asing dapat diperoleh dengan mengimport secara langsung atau tidak langsung. Pengimportan secara langsung melibatkan pembelian teknologi secara terus, manakala pengimportan teknologi secara tidak langsung berlaku melalui pelaburan langsung asing. Disebabkan tidak semua teknologi asing bersesuaian dengan sepenuhnya dengan keadaan dan persekitaran tempatan, dalam hal ini aktiviti penyelidikan dan pembangunan diperlukan. Penyelidikan dan pembangunan bukan sahaja diperlukan di peringkat asimilasi yang melibatkan pemilihan, pengubahsuaian, penjagaan dan replikasi teknologi tetapi tidak kurang penting kepada inovasi teknologi itu sendiri yang melibatkan aktiviti penyesuaian, pembaikan dan penciptaan (Rajah 5.1).

Untuk meningkatkan keupayaan industri tempatan menyerap teknologi import dan membangunkan teknologi baru, peranan dan sumbangan penyelidikan dan pembangunan tidak dapat dinafikan. Namun begitu hasil penyiasatan perbelanjaan P&P yang dijalankan oleh kerajaan menunjukkan bahawa hanya sejumlah RM552 juta dibelanjakan untuk P&P dalam tahun 1992. Jumlah ini menunjukkan bahawa perbelanjaan P&P di Malaysia adalah kurang daripada 0.4 peratus daripada KDNK negara. Sebaliknya negara Jepun dan negara industri baru seperti Korea, Taiwan dan Singapura mempunyai peratusan perbelanjaan P&P terhadap KDNK yang relatif tinggi, masing-masing sejumlah 2.8 peratus, 2.3 peratus dan 1.8 peratus (Jadual 5.3).

Menyedari peri pentingnya P&P terhadap usaha peningkatan keupayaan, penyerapan dan pembangunan teknologi di negara ini, adalah dijangkakan peruntukan perbelanjaan terhadap P&P akan ditingkatkan sekali ganda, iaitu mencapai 1 peratus menjelang tahun 2000. Dengan ini diharapkan sektor swasta menjadi penyumbang utama, iaitu melebihi 45 peratus daripada sumbangan sektor tersebut pada tahun 1992.

Rajah 5.1: Peranan P&P dalam Pembangunan Teknologi Industri

Sumber: Malaysia 1990. Pelan Tindakan Pembangunan Teknologi Negara - Kementerian Sains, Teknologi dan Alam Sekitar Kuala Lumpur.

Jadual 5.3: Peratusan Perbelanjaan P&P Terhadap KDNK Negara Terpilih

NEGARA	TAHUN	PERATUSAN P&P
Jepun	1988	2.8
Korea	1992	2.3
Taiwan	1993	1.8
Singapura	1992	1.0
Hong Kong	1995	0.1
Malaysia	1992	0.37
Thailand	1987	0.2

Sumber : UNESCO, *Statistical Yearbook*.

Untuk menggalakkan penyertaan aktif sektor swasta dalam kegiatan P&P, kerajaan telah menyediakan dan mengadakan berbagai insentif. Sebagai contoh, peruntukan elaun penyelidikan 100 peratus diberi kepada perbelanjaan modal tahunan dalam jangka masa 10 tahun kepada syarikat yang menjalankan P&P. Peruntukan elaun penyelidikan diberi sebanyak 50 peratus terhadap perbelanjaan modal kepada syarikat yang layak yang menjalankan penyelidikan dalaman dan juga peruntukan barangan dan bangunan untuk menjalankan penyelidikan. Di samping ini kerajaan terus menggalakkan perbadanan multinasional yang telah sedia beroperasi di negara ini supaya terus melabur dalam bidang yang dapat meningkatkan kualiti keluaran, proses inovasi, dan penyelidikan peningkatan skil.

Untuk menjadikan kegiatan penyelidikan dan pembangunan lebih berkesan dan dapat dipakai guna dengan sebaik mungkin, kegiatan P&P akan diorientasikan kepada kegiatan kepada keperluan ekonomi semasa. Dalam Rancangan Malaysia Ketujuh usaha telah dipertingkatkan kepada keperluan P&P sektor awam dalam memenuhi keperluan pasaran. Di samping kegiatan penyelidikan asas diteruskan, penekanan juga diberi kepada usaha untuk memastikan penggunaan sumber P&P secara berkesan. Di samping ini, pembiayaan dan usaha sama sektor awam dan swasta dalam bidang ini akan digalakkan dan dipertingkatkan lagi (Ali Abul Hassan 1996).

Pembangunan Teknologi Tempatan dan Teknologi Baru

Pembangunan teknologi sendiri atau teknologi baru merupakan salah satu alternatif kepada strategi pemindahan dan penyerapan teknologi asing. Usaha pembangunan teknologi sendiri dapat menghindarkan negara ini daripada terus bergantung kepada ehsan teknologi dari negara asing. Oleh yang demikian, usaha pembangunan teknologi sendiri merupakan usaha yang tidak dapat dipandang ringan. Ia semestinya merupakan usaha yang berterusan. Peka kepada keperluan ini pada bulan Oktober 1987, Jawatankuasa merangka pelan tindakan pembangunan teknologi negara telah dibentuk. Jawatankuasa ini telah mencadangkan 5 teras strategi pembangunan teknologi yang mencakupi 42 cadangan. Tujahan strategi yang dikemukakan termasuklah strategi pengukuhan institusi dan infrastruktur sokongan, strategi defusi dan aplikasi teknologi didorong oleh penyelidikan dan pembangunan, pengkhususan fokus kepada teknologi utama yang sedang berkembang, pengukuhan institusi dan mekanisme secara berterusan kepada peningkatan keupayaan teknikal dan sumber manusia dan membudayakan masyarakat ke arah masyarakat Malaysia yang berinovasi dan bangga dengan pencapaian sains dan teknologi (Malaysia 1990).

Pembangunan teknologi tempatan dapat digalakkan lagi melalui program pengkomersialan dan mempromosi hasil penyelidikan secara meluas. Sehubungan dengan ini institusi penyelidikan seperti Institut Penyelidikan dan Kemajuan Pertanian Malaysia (MARDI), Institut Penyelidikan Teknologi Nuklear Malaysia (MINT), Institut Penyelidikan Minyak Kelapa Sawit Malaysia (PORIM), Institut Penyelidikan Getah Malaysia (RRIM), Institut Standard dan Penyelidikan Perindustrian Malaysia (SIRIM) serta universiti telah meneliti lebih daripada 120 projek, sementara 55 projek lagi berada di peringkat akhir untuk dikomersialkan. Perbadanan Pembangunan Teknologi Malaysia (MTDC) pula telah menerima lebih daripada 100 cadangan penyelidikan yang berpotensi untuk dikomersialkan daripada agensi penyelidikan sektor awam. Daripada jumlah tersebut, sebanyak 18 cadangan telah berjaya dikomersialkan dan yang lain yang sedang diteliti lebih lanjut. Selain itu MTDC telah melabur dalam 28 syarikat yang berasaskan teknologi dengan jumlah pelaburan sebanyak RM54.6 juta dalam bidang pembuatan termaju, bioteknologi, dan perisian. Manakala kumpulan Industri-Kerajaan untuk Teknologi Tinggi Malaysia (MIGHT) telah menganjurkan aktiviti untuk menggalakkan kerjasama antara sektor awam dan swasta menggunakan teknologi baru yang berpotensi mewujudkan peluang

perniagaan dan pelaburan terutamanya kepada industri telekomunikasi, bahan termaju dan aeroangkasa (Malaysia 1996).

Dalam konteks ekonomi Malaysia, pembangunan teknologi melalui penyelidikan dan pembangunan tidak semestinya dibatasi kepada pembangunan sektor industri sahaja. Ini kerana kesan peralihan ekonomi Malaysia ke sebuah ekonomi perindustrian telah menimbulkan tekanan ke atas pembangunan sektor pertanian, terutamanya dari aspek kekurangan buruh, tanah yang sesuai untuk pertanian dan harga komoditi yang rendah. Untuk membolehkan sektor pertanian terus dapat menyokong sektor industri dan di samping berupaya mengurangkan jurang agihan antara sektor, peningkatan keupayaan teknologi di sektor pertanian perlu diteruskan dan dipertingkatkan lagi secara selari.

Sehubungan dengan ini RRIM sebagai contoh telah terus menumpukan aktiviti penyelidikan kepada teknologi menjimat tenaga buruh, pengeluaran klon-klon yang berprestasi tinggi, bahan-bahan penanaman yang lebih baik, kepadatan penanaman yang optimum, memendekkan tempoh muda, penggunaan baja, kawalan musuh dan penyakit dengan cara yang paling baik, teknologi torchan potongan pendek dan cuduk dengan menggunakan penggalak susu dalam bentuk gas merupakan antara contoh penghasilan teknologi dan penyelidikan yang dapat meningkatkan penghasilan dan pendapatan pengusaha kebun getah di negara ini (Abdul Aziz S A Kadir 1996).

Di samping aktiviti P&P hulu seperti di atas, RRIM juga terbabit dengan giat dalam aktiviti P&P hiliran. RRIM terus memperkukuhkan usaha memperbaiki mutu barangan getah dan melangkah ke lapangan baru terutamanya sektor penggunaan getah dalam bidang kejuruteraan seperti bidang automotif, jambatan, elektrik dan marin. Usaha penyelidikan dan pembangunan terhadap aktiviti hiliran dipergiatkan lagi untuk menghasilkan lebih banyak barangan getah yang mempunyai nilai ditambah, barangan baru dan keluaran yang berkualiti tinggi. Sehubungan dengan ini usaha P&P hiliran ditumpukan kepada pembuatan barangan getah, pemprosesan getah bentuk baru, usaha memperbaiki lagi kualiti barangan lateks dan memberi khidmat nasihat terutamanya kepada industri kecil dan sederhana (IKS) dalam sub-sektor pembuatan barangan getah.

Di samping RRIM, PORIM dan MARDI turut aktif dalam kegiatan penyelidikan yang tertumpu kepada kegiatan sektor pertanian yang dapat meningkatkan peluang serta memperkukuhkan industri kecil dan sederhana. Tidak seperti pembangunan teknologi dalam sektor pertanian, teknologi dalam sektor industri ditumpukan kepada teknologi

strategik dan teknologi kepada industri baru muncul. Ini termasuklah kegiatan teknologi maklumat dan komunikasi, mikroelektronik, bioteknologi dan sains hayat, teknologi pembuatan termaju, bahan termaju, teknologi berkaitan dengan alam sekitar dan berkaitan dengan tenaga (Malaysia 1996).

Pembangunan Tenaga Manusia dan Teknologi

Untuk membolehkan usaha pembangunan dan penyerapan teknologi import dapat dilangsungkan dengan sebaik mungkin, aspek pembangunan tenaga manusia perlu diperkemaskan. Melalui pembangunan sumber manusia yang berkesan, membolehkan bekalan kumpulan teknikal yang berkemahiran tinggi, jurutera dan tenaga kerja profesional dan saintifik dapat dibekalkan dengan secukupnya. Ini membolehkan aktiviti teknologi tinggi dilaksanakan di samping tenaga tersebut dapat terlibat dalam kegiatan P&P dengan lebih berkesan. Memandangkan kepada keperluan ini, negara Jepun dan negara industri baru seperti Taiwan, Korea dan Singapura telah menekankan pelaburan dalam latihan pengeluaran ahli sains dan jurutera. Untuk tujuan ini, kerajaan Taiwan, Korea dan Singapura misalnya telah menubuhkan universiti baru yang kurikulumnya ditumpukan kepada mata pelajaran teknikal. Di samping ini kerajaan negara tersebut telah menggalakkan pendidikan di luar negara. Usaha juga dibuat untuk menggalakkan warga negara masing-masing yang berada di luar negara kembali berkhidmat untuk negara mereka.

Penekanan negara Jepun dan negara industri baru seperti Korea, Taiwan dan Singapura terhadap sains, teknologi, vokasional dan kejuruteraan ditunjukkan dalam Jadual 5.4. Didapati 90 peratus daripada pelajar sekolah negara tersebut mengambil mata pelajaran berkaitan dengan sains dan teknologi. Sebaliknya negara seperti Malaysia, Thailand dan Indonesia, mempunyai peratusan pelajar sains dan teknologi yang rendah masing-masingnya. Ia kurang daripada 16 peratus. Hal yang serupa berlaku kepada enrolmen dalam bidang kejuruteraan.

Peratus dari penduduk Korea, Taiwan dan Singapura yang mengambil mata pelajaran kejuruteraan melebihi 58 peratus. Hal sebaliknya berlaku kepada Malaysia, Indonesia dan Thailand. Masing-masingnya mempunyai peratus enrolmen penduduk dalam bidang kejuruteraan kurang daripada 9 peratus.

Jadual 5.4: Enrolmen Berhubung dengan Mata Pelajaran Sains dan Teknologi di Peringkat Sekolah dan Institusi Pengajian Tinggi, 1994

NEGARA	MATA PELAJARAN SAINS & TEKNOLOGI (% ENROLMEN)	MATA PELAJARAN KEJURUTERAAN (% ENROLMEN)
Indonesia	0.08	0.06
Korea	0.96	0.58
Jepun	0.43	0.37
Malaysia	0.15	0.07
Singapura	0.90	0.61
Taiwan	0.92	0.68
Thailand	0.16	0.09

Sumber: Sanjaya Lall, 1996

Untuk membolehkan Malaysia menjadi negara industri maju seperti Jepun, Korea, dan Taiwan, galakan kepada pelajar supaya mengambil dan meminati mata pelajaran sains, teknologi dan vokasional perlu dipertingkatkan. Sehubungan dengan ini, penekanan telah diberi dalam Rancangan Malaysia Ketujuh, kepada pengajaran dan pembelajaran sains asas dan pengajaran yang berorientasikan teknikal di peringkat pendidikan rendah, menengah dan tinggi.

Untuk menggalakkan para pelajar terus berminat dan mengambil mata pelajaran sains dan teknologi, prospek kerjaya lepasan jurusan sains dan teknologi perlu diperluas dan diperbaiki. Selari dengan ini aktiviti bagi meningkatkan minat, kesedaran dan kefahaman dipergiatkan serta diperluaskan lagi di pelbagai peringkat umum. Aktiviti persidangan, pameran sains, anugerah pencapaian cemerlang S&T, lawatan sambil belajar perlu diteruskan. Sebagai sebahagian daripada aktiviti penggalakkan, pelajar perlu diberi ruang dan peluang untuk mengambil bahagian secara aktif dalam peraduan yang mempunyai kaitan dengan sains dan teknologi. Kegiatan ini termasuklah peraduan mengarang esei, penulisan cerita rekaan, kuiz dan pertandingan mereka cipta, serta aktiviti membangun perisian komputer dan grafik. Pihak media massa pula, terutamanya televisyen dan akhbar perlu terus menerus memberi liputan untuk menarik minat pelajar dan orang ramai terhadap S&T. Pembinaan Pusat Sains Negara (PSN) dan Planetarium Negara merupakan antara salah satu usaha kerajaan ke arah ini, di samping dapat memperluaskan

pengetahuan dan minat umum terhadap sains dan teknologi.

Penyiasatan kesedaran S&T Nasional 1994 merupakan percubaan pertama untuk mengukur tahap kesedaran rakyat Malaysia serta kesan aktiviti penggalakan S&T yang dijalankan oleh berbagai organisasi di negara ini. Penyiasatan tersebut menunjukkan bahawa pada amnya terdapat tahap minat yang tinggi dalam S&T di kalangan masyarakat awam, remaja yang berumur antara 15 hingga 20 tahun dan kanak-kanak dalam lingkungan umur 12 hingga 14 tahun. Dengan adanya dorongan, bimbingan dan kesedaran, ini akan dapat membentuk budaya yang meletakkan nilai yang tinggi terhadap sains dan teknologi. Budaya sedemikian rupa dapat membantu usaha negara dalam merealisasikan wawasan 2020.

Disebabkan sains dan teknologi adalah penting kepada pencapaian pertumbuhan berasaskan produktiviti dan daya saingan, RMK-7 telah memberi tumpuan kepada penyediaan persekitaran yang sesuai untuk pembangunan teknologi yang saling melengkapi dan seimbang antara penawaran dan permintaan untuk peningkatan teknologi. Oleh itu penekanan akan diberi bukan sahaja untuk memperkukuhkan infrastruktur teknologi tetapi juga kepada pengukuhan permintaan dan keupayaan untuk menggunakan teknologi oleh firma baru. Antara rancangan yang telah diatur ialah (Malaysia 1996):

- a. Melaksanakan dasar dan pembaharuan institusi yang sesuai bagi memperkukuhkan sistem perancangan dan pengurusan S&T.
- b. Mengoptimumkan penggunaan kemahiran dan modal dengan menggalakkan penyesuaian dan penggunaan teknologi baru dan teknologi yang dipertingkatkan, menjalankan P&P yang lebih berorientasi komersil dan meningkatkan keupayaan untuk membuat inovasi, mereka bentuk dan memasarkan teknologi tempatan.
- c. Menambahkan pelaburan dalam P&P serta pendidikan dan latihan S&T dengan tujuan untuk mewujudkan sekumpulan ahli sains, jurutera dan penyelidik, memupuk kreativiti dan sifat inovatif di kalangan generasi muda di samping meningkatkan minat dan kesedaran umum terhadap S&T.
- d. Membina keupayaan teknologi tempatan dalam teknologi baru yang berpotensi untuk menghasilkan pulangan ekonomi lebih tinggi. Ini termasuklah usaha meningkatkan amalan pengurusan teknologi dan penyediaan sebuah peta teknologi negara bagi mengenalpasti sasaran pembangunan teknologi jangka panjang.

- c. Memupuk kerjasama yang lebih erat dalam P & P dan pembangunan teknologi di kalangan dan di antara industri, universiti dan institusi penyelidikan.
- f. Menggalakkan penyertaan yang lebih oleh sektor swasta dalam perolehan, pembangunan dan pemindahan teknologi baru dan teknologi khusus.
- g. Menyediakan persekitaran yang menarik bagi syarikat multinasional dan konglomerat tempatan untuk melabur, mengembang dan mempelbagai industri kepada industri berteknologi tinggi yang baru dengan kandungan tempatan dan rantaian yang lebih.
- h. Menjalankan program khas untuk meningkatkan keupayaan teknologi di kalangan IKS.
- i. Menyediakan rantaian strategik dan usahasama melalui kerjasama antarabangsa dalam S&T.
- j. Memupuk inovasi dan ciptaan tempatan dalam konteks persekitaran antarabangsa yang kian berubah untuk pemindahan teknologi.

Rancangan membangunkan dan mengembangkan sains dan teknologi negara seperti di atas bersifat komprehensif dan menggalakkan. Keazaman kerajaan terhadap pembangunan sains dan teknologi dapat dikesan daripada peruntukan perbelanjaan dalam Rancangan Malaysia Ketujuh (Jadual 5.5).

Jumlah peruntukan perbelanjaan program P&P secara langsung telah ditingkatkan dari RM629 juta dalam Rancangan Malaysia Keenam kepada RM1,000 juta dalam RMK-7. Peruntukan dalam program infrastruktur dan pembangunan sains dan teknologi juga telah meningkat lebih daripada sekali ganda. Ia meningkat daripada RM807.7 juta dalam RMK-6 kepada RM1,749 juta dalam RMK-7. Dalam Rancangan Malaysia Ketujuh, program pembangunan teknologi untuk IKS, perolehan teknologi dan program pengkomersialan teknologi telah diadakan. Masing-masingnya diperuntukkan sejumlah RM100 juta. Berbanding dengan jumlah peruntukan pembangunan untuk Sains dan Teknologi semasa RMK-6, peruntukan perbelanjaan pembangunan sains dan teknologi secara keseluruhan telah meningkat kepada RM3,049 juta dalam Rancangan Malaysia Ketujuh. Ia merupakan satu peningkatan yang menggalakkan kepada pembinaan landasan pertumbuhan ekonomi yang mantap dan berterusan.

Jadual 5.5: Peruntukan Pembangunan untuk Sains dan Teknologi, 1991-2000 (RM Juta)

PROGRAM	RMK-6		RMK-7
	Peruntukan	Perbelanjaan	Peruntukan
P&P Secara Langsung	629.0	567.1	1,000.0
Pembangunan Teknologi			
Untuk IKS	-	-	100.0
Perolehan Teknologi	-	-	100.0
Pengkomersilan Teknologi	-	-	100.0
Infrastruktur dan Pembangunan S&T	807.7	629.2	1,749.0
JUMLAH	1,436.7	1,196.3	3,049.0

Sumber: Rancangan Malaysia Ketujuh

Penutup

Disebabkan kegagalan pasaran, penglibatan aktif kerajaan di samping sektor swasta dalam aktiviti pemindahan, penyerapan dan pembangunan teknologi negara diperlukan. Disebabkan sumber adalah terhad, negara perlukan satu dasar teknologi yang jelas dan terpilih. Untuk membolehkan usaha pemindahan, penyerapan dan pembangunan teknologi berjalan dengan lancar dan berkesan, keupayaan dan kesediaan pelabur tempatan perlu dipertingkatkan lagi. Selaras dengan ini, pembangunan sumber manusia, sains dan teknologi secara bersepadu dan menyeluruh diperlukan.

Walaupun usaha pembangunan teknologi sendiri perlu difokus dan dipertekankan, kepentingan teknologi import terutamanya teknologi canggih dan terkini tidak dapat dinafikan. Kepentingan teknologi import terutamanya teknologi yang dibawa bersama melalui pelabur langsung asing secara usahasama aktif perlu digalakkan. Walau bagaimanapun dasar terhadap PLA sebagai sumber pemindahan teknologi perlu bersifat terpilih. Di samping tumpuan kepada promosi eksport dan pengurangan import kepada input perantara, keutamaan perlu diberi

kepada industri yang dapat meningkatkan keupayaan teknologi tempatan melalui kesan tumpahan yang lebih meluas. Sesuai dengan ini, aliran masuk teknologi import perlu diperlebarkan lagi supaya ia tidak tertumpu kepada kumpulan industri keluaran elektrik & elektronik, kelengkapan pengangkutan dan industri kimia dan keluaran kimia.

Di samping pembangunan teknologi yang pesat di sektor industri, pembangunan teknologi di sektor pertanian yang dirangsang oleh penyelidikan dan pembangunan tidak boleh diabaikan. Aspek ini adalah penting kerana sektor pertanian adalah penting sebagai pelengkap dan penyokong kepada proses pembangunan industri negara. Aktiviti hiliran dan hulu dalam sektor pertanian dapat mengurangkan jurang pembangunan antara dua sektor. Ini dapat merangsang kemantapan pertumbuhan ekonomi dengan asas yang kukuh.

Untuk menggalakkan usaha pembangunan teknologi yang seterusnya mendorong kepada peningkatan pelaburan dan perdagangan negara, perlindungan dan pengiktirafan secukupnya kepada hak harta intelek terhadap inovasi teknologi merupakan sesuatu yang perlu diberi perhatian. Sehubungan dengan ini adalah penting kepada negara menyediakan mekanisme dan prosedur bagi menjamin dan memastikan hak harta intelek teknologi tempatan terpelihara.

Adalah telah sampai masanya kepada negara ini menumpukan kegiatan industri yang berlandaskan teknologi intensif modal. Dengan ini negara dapat menangani masalah keterbergantungan kepada buruh asing di samping terus mengorak langkah kepada meletakkan landasan ekonomi negara dengan lebih mantap melalui strategi didorong kepada peningkatan produktiviti secara menyeluruh.

Walaupun kegawatan ekonomi negara tidak dapat dinafikan menjejaskan dan membataskan usaha pemindahan, penyerapan dan pembangunan teknologi, namun begitu keazaman kepada aspek ini perlu dipertahankan demi kepentingan peranan teknologi kepada pertumbuhan dan pembangunan negara di masa akan datang.

Nota Akhir

1. Teknologi dalam pengertian yang luas dirujuk kepada empat bentuk rangkuman ilmu yang berinteraksi secara bersepadu untuk membolehkan pencapaian proses transformasi seperti yang diinginkan. Ia merupakan rangkuman objek dalam bentuk kemudahan fizikal, keupayaan individu, pendokumentasian fakta dan institusi dalam bentuk rangka kerja organisasi.

Rujukan

- Abdul Aziz S.A. Kadir. 1996. "Impak Hasil Penyelidikan Terhadap Industri dan Masyarakat" *Kertas Seminar*, UKM, Bangi, Selangor.
- Ahn, C.Y. 1991. "Linkage Development in Malaysia: Issues and Policy Directions". Dibentangkan di persidangan tentang: *Managing Industrial Transition: Policies for the 1990s*, yang dianjurkan oleh ISIS, Kuala Lumpur, Malaysia, September.
- Ali Abul Hassan. 1996. "Rationale and Strategies of the 7 th. Malaysia Plan" *Kertas seminar 7th. Malaysia Plan*, University of Malaya, Kuala Lumpur.
- Anuwar Ali. 1992. "Technology Transfer in Manufacturing Industries Via Foreign Direct Investment" dalam *Foreign Direct Investment in Malaysia*, Disunting oleh Mohamed Ariff dan Hisashi Yokoyama, Institute of Developing Economics, Tokyo.
- Anuwar Ali & Tham Siew Yean. 1993. "Domestic Investment and Foreign Direct Investment: Seeking the Right Balance" *MIER 1993, National Outlook Conference*, Kuala Lumpur.
- Anuwar Ali and Wong, P.K. 1993. "Direct Foreign Investment in the Malaysia Industrial Sector", dalam *Industrialising Malaysia: Policy, Performance, Prospects*. Disunting oleh Jomo, K.S. Routledge, London & New York.
- Anuwar Ali. 1995. *Globalisasi Pembangunan Industri dan Peranan Pemerintah di Malaysia*, Bangi: Penerbit UKM.
- Ariff, M. 1992. "Foreign Direct Investment in Malaysia: Trends, Determinants and Implications," dalam Ariff, M. & Yokoyama, H. (Sunt.), *Foreign Direct Investment in Malaysia*, Institute of Developing Economics, Tokyo.
- Caves, R. 1971. "International Corporations: The Industrial Economics of Foreign Investment," dalam *Economics*, Feb. Jld. 38: 149 - 152.
- Edwards, C. 1995. The Role of Foreign Direct Investment, dalam *Malaysian Development Experience Changes and Challenges*. INTAN. Kuala Lumpur.
- Jomo, K.S. & Edwards C. 1993. "Malaysian Industrialization in Historical Perspective". Bab 1 dalam *Industrialising Malaysia: Policy, Performance, Prospects*. Disunting oleh Jomo, London dan New York: K.S. Routledge.

- Lim D. 1976. Capital Utilization of Local and Foreign Establishments in Malaysian Manufacturing, *Review of Economics and Statistics*, 209-217.
- Lall S. 1996. "Technology Policy and Challenges" kertas seminar *Globalization and Development: Lessons for the Malaysian Economy*, Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Malaysia, 1990. *Industrial Technology Development: A National Plan of Action*, A Report of the Council for the Coordination and Transfer of Industrial Technology, Ministry of Science, Technology and the Environment Malaysia.
- Malaysia. 1991. *Rancangan Malaysia Keenam 1991-1995*. Kuala Lumpur: Percetakan Kerajaan.
- Malaysia. 1996. *Seventh Malaysia Plan 1996-2000*. Kuala Lumpur : Percetakan Nasional Malaysia Bhd.
- Manjit Kaur. 1992. *A Study on Technology Transfer and Skills of Firms in the Electric and Electronics Industry*, University of Malaya.
- Md. Zhahir Kechot dan Md. Zyadi Md. Tahir. 1996. "Implikasi Pasca Rundingan Pusingan Uruguay Terhadap Pelaburan Langsung Asing, Pemindahan, Penyerapan dan Pembangunan Teknologi di Malaysia, *Kertas seminar Kebangsaan, Perdagangan dan Alam Sekitar. Implikasi Pasca Rundingan Pusingan Uruguay*, anjuran FE/FPP, UKM.
- Mohd Nazari Ismail. 1993. *TNCs and Economic Development: A Study of the Malaysian Electronics Industry*. Tesis Ph.D, University of Manchester.
- Narayanan S., Lai, Y.W & Cheah, K.G. 1993. "Transfer of Technology Revisited: Evidence From the Electronics and Electrical Sector in Penang", dalam MIER 1993, *National Outlook Conference*, Kuala Lumpur.
- O'Brien, C. 1993. "Malaysian Manufacturing Sector Linkages," dalam Jomo, K S (sunt), *Industrialising Malaysia Policy, Performance and Prospect*. Routledge, London & New York.
- Okamoto, Y. 1994. "Import of Trade and FDI Liberalisation on the Malaysia Economy," dalam *The Developing Economics*, Jld. xxxii. No. 4, Policies Dis. 460-478.
- Tham Siew Yean. 1995. "Pelaburan Langsung Asing di Malaysia" *Bengkel Lead Scholar II*, Fakulti Ekonomi, UKM.

BAB 6

Pembangunan Industri Berat dalam Konteks Dasar Perindustrian Negara

Zaini Mahbar

Pengenalan

Hampir dua dekad Malaysia melaksanakan strategi pembangunan perindustrian berat negara sebagai satu usaha mempertingkatkan dan membangunkan sektor perindustrian ke arah pencapaian negara industri menjelang tahun 2020. Dalam tempoh tersebut kita telah menyaksikan pelbagai jejak yang mencerminkan jatuh dan bangunnya industri berat negara, namun usaha seharusnya diteruskan memandangkan banyak modal telah dilabur, sekaligus wujud tanda-tanda yang menunjukkan pencapaian yang memberangsangkan.

Penekanan kepada pembangunan industri berat telah bermula pada awal tahun 1980-an yang mana kerajaan telah menekankan pembangunan perindustrian penggantian import fasa kedua. Fasa ini melibatkan pengeluaran barang pengguna tahan lama, input perantaraan dan barang-barang modal. Dalam konteks transformasi ekonomi, perubahan yang berlaku dalam tahun 1980-an adalah lebih penting kerana kian ketara pertumbuhan ekonomi dikaitkan dengan usaha pengembangan sektor industri. Penekanan telah diberi kepada usaha yang lebih dinamik ke arah perindustrian yang berorientasikan eksport dan juga penggalakan industri berat walaupun usaha ini telah mendapat tentangan daripada beberapa ahli fikir ekonomi. Matlamat dasar perindustrian pada masa itu adalah:

- a. Memperkukuh dan mempertingkatkan sektor perindustrian.
- b. Mewujudkan kesan lanjutan dan pembangunan rantaian antara industri.
- c. Mengurangkan pergantungan kepada negara maju.
- d. Membuka peluang sektor swasta menyertai dalam bidang industri

berat dari segi sumber kewangan, pengurusan dan kepakaran dalam bidang pemasaran serta teknologi tinggi.

Sejauh mana matlamat dasar ini telah dicapai? Adalah menjadi tujuan kertas ini untuk meneliti beberapa perkembangan dalam pembangunan industri berat serta menilai pencapaiannya dalam konteks pembangunan perindustrian.

Antara Tentangan dan Sokongan

Keputusan kerajaan untuk menerajui perindustrian berat negara pada awal tahun 1980-an dianggap satu langkah yang rakus dan terburu-buru. Beberapa ahli fikir ekonomi tempatan berpendapat keberanian tersebut tidak tepat pada masanya ditambah pula dengan pemilihan jenis industri yang kurang sesuai. Tentangan ini adalah berasaskan kebimbangan beberapa pihak terhadap bebanan yang terpaksa ditanggung memandangkan industri berat akan melibatkan projek yang mahal dan berisiko tinggi. Sekiranya gagal kos hidup rakyat dan bebanan hutang negara akan meningkat.

Tentangan ahli fikir ekonomi tentunya bukan tanpa asas yang kukuh. Keraguan terhadap keupayaan Malaysia adalah disebabkan beberapa faktor tertentu. Chee (1986) menggalurkan beberapa faktor yang antaranya ialah:

- a. Kekurangan kemampuan sektor industri kecil menyediakan komponen yang berkualiti pada harga yang kompetitif.
- b. Kekurangan kemudahan penyelidikan dan pembangunan (P&P) serta tenaga kerja mahir.
- c. Ketakfleksibilitan pengurusan untuk mendapatkan tanah perindustrian.
- d. Kekangan yang dikenakan oleh Akta Koordinasi industri serta insentif fiskal yang tidak menggalakkan.

Chee (1994) dalam analisisnya juga memperlihatkan bahawa sektor pembuatan pada akhir tahun 1970-an secara relatif masih lagi kurang matang. Kebanyakan industri adalah dalam bentuk mudah, terdiri daripada industri ringan seperti industri makanan dan minyak sawit. Di samping itu industri seperti industri tekstil dan perabot kebanyakannya berintensifkan buruh, serta menggunakan teknologi mudah yang hanya

melibatkan pemprosesan atau pemasangan. Pada awal tahun 80-an juga didapati hampir 75 peratus perusahaan terdiri daripada perusahaan kecil yang menyumbang kurang daripada 10 peratus nilai ditambah dalam sektor pembuatan. Keadaan ini dapat dijelaskan oleh pengeluaran yang bercorak tradisional, iaitu tidak menggunakan mesin yang terkini, juga disebabkan kekurangan modal permulaan dan pusingan. Ini bermakna sektor industri kecil di Malaysia masih dianggap kurang maju dan masih belum dapat memberi sumbangan yang signifikan kepada pembangunan industri. Justeru itu, ahli ekonomi berpendapat Malaysia masih belum bersedia untuk memulakan industri berat kerana penglibatan dalam industri ini memerlukan rangkaian (*networking*) yang luas dengan firma-firma kecil dengan menyediakan komponen dan input perantaraan. Pada hakikatnya sektor industri kecil ketika itu belum berjaya menunjukkan peranan yang boleh diharapkan melicinkan pelaksanaan industri berat.

Dari aspek P&P, Malaysia masih lagi kekurangan tenaga mahir. Tambahan pula seperti negara sedang membangun lain, perbelanjaan yang digunakan untuk P&P adalah terlalu kecil iaitu hanya 0.2 peratus daripada Keluaran Negara Kasar (KNK) negara. Kebanyakan P&P yang diterajui adalah dalam sektor pertanian dan amat kurang dalam sektor pembuatan.

Tekad berani yang diambil oleh Malaysia sebenarnya dikatakan telah melanggar tahap-tahap dalam pembangunan industri. Sebelum sesebuah negara menceburi perindustrian berat, beberapa tahap perindustrian seharusnya dilalui. Walau bagaimanapun seperti beberapa negara membangun lain Malaysia cuba melencong daripada turutan proses pembangunan industri dengan penglibatan dalam perindustrian berat tanpa melalui proses perindustrian tradisi. Malaysia mempunyai sebab untuk memulakan industri beratnya.

Penglibatan dalam industri berat memungkinkan pengurangan dalam pergantungan kepada pembekal asing melalui penggantian import. Perdagangan antarabangsa pada tahun 1980 mempamerkan satu kedudukan yang kurang menarik, iaitu eksport barangan dan perkhidmatan bernilai 60% daripada KNK sementara import bernilai 53%. Walaupun nilai eksport lebih tinggi daripada nilai import kedudukan ini memudahkan Malaysia terperangkap dalam arus pengaruh turun naik ekonomi dunia. Kesan perubahan harga dunia dan turun naik kadar pertukaran serta masalah mendapatkan bekalan merupakan kesan yang kurang baik apabila negara terlalu bergantung kepada barangan import. Dalam tempoh 1971-80, didapati 70% daripada barangan import Malaysia terdiri daripada barangan pembuatan dan daripada jumlah tersebut 40% adalah barangan jentera dan kelengkapan pengangkutan. Jika permintaan untuk barangan

tersebut semakin bertambah, pembiayaannya melalui perolehan eksport mungkin tidak memadai. Keadaan ini juga akan mencetuskan ketidakseimbangan dalam akaun luaran. Oleh itu penglibatan dalam pengeluaran barang pengguna tahan lama, input perantaraan dan barang modal memungkinkan pengimportan barangan tersebut dikurangkan dan seterusnya pertukaran asing dijamin.

Kegiatan industri berat memerlukan bekalan input dan juga beberapa sokongan perkhidmatan. Pembangunan industri berat akan menerbitkan kesan kitaran yang mempercepatkan proses pertumbuhan perindustrian kerana industri berat membantu menjana permintaan untuk bekalan bahan mentah, bekalan komponen, beberapa jenis perkhidmatan seperti pengangkutan serta insuran, perundingan dan penyelenggaraan. Kesan lanjutan daripada permintaan ini ialah pertumbuhan industri sokongan terutamanya industri kecil dan sederhana. Kegiatan industri berat dengan itu akan mewujudkan rantaian ekonomi ke belakang. Industri berat juga akan mewujudkan rantaian ke hadapan dengan menyediakan input yang diperlukan oleh sektor lain. Baja kimia, simen, besi dan keluli merupakan input yang dikeluarkan oleh industri berat dan diperlukan dalam pembangunan negara.

Industri berat juga dapat membantu meningkatkan keupayaan teknologi tempatan. Penggunaan modal dan teknologi secara intensif merupakan satu ciri umum kepada kebanyakan industri berat. Dengan itu industri berat dapat membantu dalam mempertingkatkan keupayaan teknologi negara dan unsur ini penting bagi mempercepatkan proses perindustrian secara keseluruhannya. Secara umumnya pada awal tahun 80-an keupayaan teknologi di Malaysia adalah rendah berbanding dengan kebanyakan negara perindustrian dan juga negara membangun. Jika ditinjau parameter yang mengukur keupayaan teknologi seperti nisbah ahli teknologi atau jurutera dalam keseluruhan tenaga kerja dan nisbah kakitangan teknikal yang terlibat dengan penyelidikan industri, didapati penekanan terhadap industri berat akan memberikan impak positif. Peningkatan dalam keupayaan teknologi membolehkan negara mengurangkan pergantungan kepada teknologi luar. Ia juga dapat menyediakan satu asas untuk mengembangkan bidang lain seperti bidang penyelidikan dan pembangunan, reka bentuk dan juga bidang sains lanjutan.

Industri berat juga wajar dibangunkan memandangkan negara sendiri mempunyai sumber asli yang diperlukan. Bekalan sumber seperti bijih timah, arang batu dan gas merupakan sumber yang boleh dieksploitasi. Pembangunan industri berat membolehkan penggunaan anugerah sumber alam yang banyak dengan berkesan. Di samping itu

penerokaan dalam bidang ini akan dapat memajukan kawasan mundur yang kaya dengan sumber tersebut dan industri berat dijangka akan dapat mempercepatkan penerokaan industri-industri lain dan dalam jangka masa panjang kegiatan ini memberi sumbangan kepada pembangunan keseluruhan serta memperbaiki keseimbangan antara beberapa kawasan.

Dasar dan Strategi Pembangunan Industri Berat

Malaysia telah melalui beberapa fasa dalam mengembang dan membangunkan sektor perindustriannya. Selepas mempamerkan corak perindustrian yang berintensifkan buruh dan penekanan kepada pengeluaran barangan berorientasikan eksport pada akhir tahun 1970-an, dimensi perindustrian seterusnya tertumpu kepada industri berat.

Penekanan kepada pembangunan industri berat telah bermula pada awal tahun 1980-an. Dalam Rancangan Malaysia Keempat (1981-1988) misalnya telah dinyatakan bahawa sektor perindustrian harus memberi tumpuan kepada pembangunan industri berat di samping industri kecil dan sederhana (Malaysia 1981). Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Keempat menegaskan bahawa:

Kerajaan telah menggalakkan pembangunan industri berat untuk memperkukuhkan asas sektor pembuatan. Industri berat adalah diperlukan untuk menggerakkan pertumbuhan yang baru dan mengadakan rantaian ke hadapan dan ke belakang yang kukuh untuk pembangunan perindustrian. Industri berat boleh juga memberi kesan yang besar kepada pertumbuhan industri kecil sekiranya usaha dijalankan untuk menghubungkan dan menyatukan pembangunan industri kecil dengan industri berat (Malaysia 1984).

Pembangunan industri berat yang strategik dan terpilih dengan itu adalah perlu untuk memantapkan sektor pembuatan dan diharapkan dapat menyediakan satu bentuk rantaian ke hadapan dan ke belakang supaya dapat menjana pembangunan industri berskala kecil.

Oleh sebab bidang industri berat ini merupakan satu bidang baru kepada Malaysia, maka wujud keperluan untuk menjalin kerjasama dengan rakan kongsi asing. Rakan kongsi akan menyumbangkan teknologi yang diperlukan dan mereka juga turut melabur serta mempunyai kepentingan dalam projek-projek terbabit.

Strategi yang telah dilaksanakan oleh HICOM amat berkait rapat dengan objektif penubuhannya iaitu:

- a. Untuk meningkatkan kemahiran dan daya pengeluaran pekerja khususnya pekerja tempatan.
- b. Untuk meluaskan bidang perindustrian dengan mengeluarkan barang mentah industri, barang perantaraan untuk kilang tempatan dan mencipta alat jentera yang selama ini diimport dari luar negara.
- c. Untuk menyerap dan mengimport teknologi yang lebih canggih dan kompleks dan kemudian menyesuaikan teknologi ini sejajar dengan keperluan negara.

Dasar perindustrian negara dalam Rancangan Malaysia Kelima (1986-1990) telah dilaksanakan sejajar dengan Pelan Induk Perindustrian (PIP) yang bertujuan untuk mengatasi kelemahan struktur sektor industri dan mempercepatkan pertumbuhan sektor industri sebagai sektor utama pembangunan. PIP menetapkan bahawa pembangunan industri berat haruslah untuk menyediakan satu asas penting dalam proses perindustrian dengan membangunkan industri berat yang strategik dan untuk membuka jalan dengan menyediakan asas yang kukuh untuk pertumbuhan yang seimbang, lebih pesat dan mencapai kecekapan perindustrian. Memajukan pencapaian industri berat yang diterajui oleh sektor awam tidak menggalakkan, maka strategi utama dalam Rancangan Malaysia Kelima adalah untuk memperbaiki pencapaian kewangan projek industri berat sektor awam. Projek yang telah diusahakan telah distrukturkan semula untuk memperbaiki kapasiti pengurusan, meningkatkan produktiviti dan penggunaan kapasiti pengeluaran dengan tujuan untuk mengurangkan kos pengeluaran dan meningkatkan daya saing.

Dalam Rancangan Malaysia Keenam (1990-1995) dasar perindustrian negara adalah di sekitar menyediakan asas ke arah usaha mencapai status negara industri pada tahun 2020. Rancangan Malaysia Keenam telah memberi penekanan kepada pembangunan industri yang berorientasikan eksport, mempunyai nilai ditambah dan berteknologi tinggi. Sasarannya ialah ke arah industri berintensif modal dan teknologi canggih untuk pengeluaran barangan berkualiti dan berdaya saing. Penekanan adalah kepada penyusunan semula industri, pembangunan sumber manusia dan tawaran industri yang akan memastikan nilai ditambah yang lebih tinggi. Dalam pembangunan industri berat, peranan sektor swasta telah ditekankan namun kerajaan akan terus campur tangan dalam bidang yang memerlukan pelaburan yang besar serta bidang di mana jangka masa yang panjang diperlukan sebelum meraih untung, juga dalam bidang yang tidak diminati oleh sektor swasta. Perusahaan awam terus memainkan peranan penting dalam industri berat yang terpilih iaitu industri

automobil, petrokimia, besi dan keluli serta industri kimia walaupun dari semasa ke semasa penswastaaan perusahaan awam juga dijalankan.

Strategi ke arah pembangunan industri berat juga telah dinyatakan dalam Rancangan Malaysia Ketujuh (1995-2000). Industri berat diperlukan untuk menjalani penyusunan semula supaya dapat dicapai sasaran pengeluaran untuk pasaran dunia pada peringkat awal pelaksanaan projek serta promosi dan strategi pemasaran yang agresif. Dalam Rancangan Malaysia Ketujuh antara industri berat yang ditekankan termasuklah industri mesin dan kejuruteraan, automobil, petrokimia, besi dan keluli, kertas dan pulpa, industri berteknologi tinggi serta industri aeroangkasa. Usaha ini bertepatan dengan strategi mempercepatkan pelbagaian industri, pemodenan industri dan membangunkan asas industri yang lebih teguh melalui pembangunan industri barangan pertengahan dan modal.

Apa yang nyata ialah pembangunan industri berat telah melalui beberapa tahap perubahan sejak ia mula ditekankan menerusi RMK-4 hingga ke RMK-7. Pada peringkat awal kerajaan telah menerajuiinya dengan menyediakan peruntukan pembangunan industri berat dalam rancangan-rancangan Malaysia. Dalam RMK-4 sebanyak 19.4% (RM304.13 juta) daripada jumlah peruntukan pembangunan awam untuk sektor pembuatan diperuntukkan kepada HICOM dan jumlah ini telah meningkat dalam RMK-5 kepada 36.46% (RM1148.49 juta). Dalam tempoh RMK-6 sektor swasta telah dikenalpasti dan keupayaan mereka dalam meningkatkan prestasi industri berat semakin memuncak. Di samping itu penswastaaan perusahaan awam telah mula berlaku. Strategi ini telah melibatkan penurunan peruntukan pembangunan industri berat. Dalam RMK-6 hanya 33.68% (RM580.1 juta) diperuntukkan manakala peratusnya menurun secara mendadak dalam RMK-7 (Jadual 6.1).

Pelaksanaan industri berat pada mula ia dilancarkan pada keseluruhannya dikendalikan oleh Perbadanan Industri Berat Malaysia (HICOM) yang telah ditubuhkan pada 27 November 1980 di bawah Akta Syarikat 1965 dengan modal yang dibenarkan sebanyak RM500 juta. HICOM adalah milik kerajaan 100% memandangkan harus ada kawalan dan pengurusan yang rapi. HICOM telah ditugaskan untuk mengenalpasti, memula, melaksana dan menguruskan projek industri berat terpilih. Oleh sebab pendekatan yang digunakan oleh HICOM adalah untuk mencipta satu keseimbangan, maka sasaran HICOM adalah campuran industri atas asas beberapa kriteria iaitu kedudukan pembangunan, prospek pertumbuhan berasaskan permintaan dan sumber asli, keupayaan teknologi serta kesan kitaran yang akan wujud dalam ekonomi.

Pada 11 Disember 1993, HICOM telah diswastakan apabila New Serendah Rubber Company Berhad mengambil alih pentadbiran HICOM dan menukar namanya kepada HICOM Holding Berhad. Sehingga 21 November 1995, pemegang saham terbesar HICOM ialah Khazanah Holding Bhd (38.6%), Amanah Raya Bhd/Skim Amanah Saham Bumiputera (10.3%), Kementerian Kewangan (8.1%) dan Permodalan Nasional Berhad (2.1%) (KLSE, Annual Companies Handbook 1996).

Jadual 6.1: Peruntukan Pembangunan Industri Berat

Rancangan Malaysia	Pembangunan Industri Berat		Jumlah Keseluruhan Peruntukan Pembangunan	
	RM Juta	(%)	RM Juta	(%)
Keempat (1981-1985)	304.13	19.43	1,565.13	100.0
Kelima (1986-1990)	1,148.49	36.46	3,149.65	100.0
Keenam (1991-1995)	580.1	33.68	1,722.2	100.0
Ketujuh (1996-2000)	163.4	6.53	2,500.8	100.0

Sumber: Rancangan Malaysia Kelima, 1986
 Rancangan Malaysia Keenam, 1990
 Rancangan Malaysia Ketujuh, 1996

Projek-projek industri berat yang dikendalikan oleh HICOM kini boleh dibahagikan kepada empat kumpulan utama, iaitu kumpulan kejuruteraan, bahan binaan, hartanah dan kenderaan motor dan penglibatan HICOM dalam syarikat tersebut adalah sama ada sebagai syarikat subsidiari, syarikat bersekutu atau pelaburan dalam syarikat lain.

Prestasi dan Sumbangan Industri Berat

Sejak era perindustrian, sumbangan sektor perindustrian telah meningkat tahun demi tahun. Ini pastinya teretus disebabkan penekanan yang telah diberikan oleh pihak kerajaan dalam mewujudkan suasana yang kondusif untuk perkembangan sektor tersebut. Dalam tempoh 1970-1992 misalnya didapati sumbangan nilai ditambah sektor perkilangan telah meningkat daripada 9.72% kepada 25.11% iaitu peningkatan lebih daripada dua kali ganda. Adakah tren ini selaras dengan perkembangan industri berat? Beberapa indikator akan digunakan untuk mengukur pencapaiannya.

Sumbangan kepada KNK

Selaras dengan peningkatan sumbangan nilai ditambah sektor perkilangan kepada KNK didapati sumbangan industri berat juga turut bertambah. Pada tahun 1981 industri berat menyumbangkan 5.50% nilai ditambah kepada KNK dan sumbangan ini telah meningkat kepada 9.07% pada tahun 1992 (Jadual 6.2). Nilai ini menunjukkan bahawa pada tahun 1992 36.1% nilai ditambah sektor perkilangan disumbangkan oleh industri berat (Jadual 6.3).

Sejak tahun 1980 didapati sumbangan industri berat kepada nilai ditambah sektor perkilangan didapati menggalakkan. Sumbangannya setiap tahun tidak kurang daripada 30.0% melainkan sumbangan pada tahun 1982 yang jatuh kepada 29.8%. Pada tahun 1992 didapati antara industri berat terpilih, industri kimia dan barangan kimia merupakan penyumbang tertinggi.

Peluang Pekerjaan

Dalam tempoh 1980-1992 sebanyak 3676 projek industri berat daripada sejumlah 7703 projek perkilangan telah diluluskan. Bilangan ini merupakan 47.7% daripada keseluruhan projek perkilangan yang diluluskan. Antara projek tersebut 727 projek (19.8%) adalah projek industri barang galian bukan logam dan ia merupakan projek terbanyak diluluskan diikuti oleh industri barangan logam dibentuk (16.6%) dan industri kimia dan barangan kimia (15.7%) (Jadual 6.4).

Walaupun didapati projek industri berat yang diluluskan meningkat namun peratusan potensi pekerjaan yang diwujudkan daripada jumlah potensi pekerjaan sektor perkilangan mengalami kemerosotan dalam tempoh 1980-1994 daripada sumbangan tertinggi pada tahun 1981 (46.8%) kepada hanya 18.8% pada tahun 1994. Walau bagaimanapun jumlah potensi pekerjaan projek industri berat telah meningkat daripada 10,039 orang (1980) kepada 25,623 orang (1994). Jika dibandingkan dengan industri ringan didapati sumbangan industri berat kepada potensi pekerjaan sektor perkilangan adalah amat rendah. Kadar pertumbuhan potensi pekerjaan kepada projek industri berat yang diluluskan menunjukkan tren yang menurun daripada 183.40% pada tahun 1981 kepada 19.99% pada tahun 1994 dan kadar pertumbuhan negatif telah dialami dalam beberapa tahun tertentu (Jadual 6.5).

Jadual 6.2: Sumbangan Nilai Ditambah Industri Berat Terpilih kepada KNK (%)

Industri	1981	1982	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Kertas & keluaran kertas	0.17	0.16	0.17	0.19	0.24	0.23	0.29	0.40	0.38	0.40	0.42
Bahan kimia & keluaran kimia	0.83	0.85	2.41	2.65	2.54	2.62	2.69	2.53	2.39	3.10	2.79
Keluaran petroleum & arang batu	0.98	0.31	0.34	0.54	0.70	0.39	0.39	0.71	0.56	0.55	0.44
Keluaran galian bukan logam	0.88	0.81	1.00	1.02	1.01	0.87	0.96	1.10	1.08	1.15	1.15
Perusahaan logam asas	0.56	0.53	0.56	0.65	0.66	0.68	0.64	0.83	0.85	0.88	0.91
Keluaran logam	0.70	0.49	0.48	0.51	0.52	0.50	0.59	0.78	0.77	0.93	1.09
Jentera	0.59	0.47	0.42	0.34	0.38	0.44	0.54	0.68	0.85	1.19	1.11
Alat kelengkapan pengangkutan	0.79	0.64	0.77	0.73	0.51	0.51	0.69	1.00	1.21	1.47	1.15
Jumlah nilai ditambah industri berat terpilih	5.50	4.25	6.14	6.63	6.56	6.23	6.78	8.04	8.10	9.68	9.07
Jumlah nilai ditambah sektor perkilangan	17.07	14.28	16.58	16.82	18.19	17.83	18.95	21.30	22.15	25.37	25.11

Sumber: Buletin Suku Tahun Bank Negara Malaysia, Suku Ketiga, 1995
 Buletin Suku Tahun Bank Negara Malaysia, Jilid 14, 1981, Jilid 17, 1984.

Jadual 6.3: Sumbangan Industri Berat Terpilih kepada Nilai Sektor Perkilangan (%)

Industri	1981	1982	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992
Kertas & keluaran kertas	1.0	1.1	1.0	1.1	1.3	1.3	1.5	2.4	1.7	1.6	1.7
Bahan kimia dan keluaran kimia	4.9	5.9	14.5	15.7	14.0	14.7	14.2	18.5	10.8	12.2	11.1
Keluaran petroleum & arang batu	5.7	2.1	2.0	3.2	3.9	2.2	2.0	3.3	2.6	2.2	1.7
Keluaran galian bukan logam	5.1	5.7	6.0	6.1	5.6	4.9	5.0	6.8	4.9	4.5	4.6
Perusahaan logam asas	3.3	3.7	3.3	3.8	3.6	3.8	3.4	5.3	3.9	3.5	3.6
Keluaran logam	4.1	3.4	2.9	3.0	2.8	2.8	3.1	5.5	3.5	3.7	4.3
Jentera	3.5	3.3	2.6	2.0	2.1	2.5	2.8	7.1	3.8	4.7	4.4
Alat kelengkapan pengangkutan	4.6	4.5	4.6	4.3	2.8	2.9	3.6	8.8	5.4	5.8	4.6
Jumlah nilai ditambah industri berat terpilih	32.2	29.8	37.1	39.4	36.1	34.9	35.8	57.7	36.6	38.2	36.1

Sumber: Buletin Suku Tahun Bank Negara Malaysia, Suku Ketiga, 1995.
 Buletin Suku Tahun Bank Negara Malaysia, Jilid 14, 1981; Jilid 17, 1984.

Jadual 6.4: Projek Industri Berat yang Diluluskan dalam tempoh 1980-1994

Industri	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	Jumlah
Kertas, peretakan & percetakan	23	18	20	15	46	35	10	13	12	22	40	38	34	27	30	383
Kimia & barangan kimia	38	56	44	23	47	39	29	15	20	32	45	56	37	53	44	578
Petroleum & arang batu	9	9	8	11	12	11	6	0	1	4	3	4	6	2	2	88
Barangan galian bukan logam	49	87	61	60	84	84	28	8	21	23	53	47	41	39	42	727
Barangan logam asas	14	22	16	17	30	32	11	21	13	37	26	43	45	22	35	384
Barangan logam dibentuk	39	49	34	33	70	53	36	11	18	39	52	57	45	25	48	609
Mesin pengilangan	10	17	12	31	36	41	11	7	14	31	36	43	52	16	46	403
Peralatan pengangkutan	7	24	30	31	70	33	85	15	19	28	23	32	31	37	39	504
Jumlah bagi industri berat	189	282	225	221	395	328	216	90	118	216	278	320	291	221	286	3676
Jumlah bagi industri ringan	271	331	243	269	354	297	231	243	614	576	628	653	583	465	584	4027
JUMLAH	460	613	246	490	749	625	447	333	732	792	906	973	874	686	870	7703

Sumber: Statistics on the Manufacturing Sector in Malaysia 1985-1990, MIDA
Laporan Tahunan MIDA (pelbagai tahun)
Laporan Tahunan MITI (pelbagai tahun)

Jadual 6.5: Pertumbuhan Potensi Pekerjaan yang Diluluskan, 1981-1994 (%)

Industri	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Kertas, percetakan & penerbitan	98.67	-39.60	-61.72	565.17	116.70	-87.57	59.35
Kimia & barangan kimia	54.34	11.24	-81.40	272.12	-27.36	9.45	-48.45
Barangan galian bukan logam	137.97	-52.09	31.39	11.45	-3.62	-70.40	-39.34
Barangan logam asas	-3.50	-1.50	-38.14	104.91	5.62	-61.56	99.43
Barangan logam dibentuk	41.05	-31.70	-16.99	242.01	-47.56	-24.58	-41.33
Mesin perkilangan	613.13	-27.51	113.29	-63.59	20.23	-40.52	-58.62
Peralatan pengangkutan	685.62	-56.67	117.95	85.49	-38.72	40.74	-66.30
Petroleum & arang batu	2151.18	-86.73	-44.88	-25.00	30.95	30.55	-100.0
Jumlah bagi industri berat terpilih	183.40	-46.32	11.21	45.07	-6.87	-40.43	-41.50
Barangan elektrik & elektronik	-39.14	-33.86	56.53	13.26	-23.37	17.24	168.08
Peralatan saintifik & pengukuran	-52.54	13.10	33.95	-97.25	4600.0	-38.45	-100.0
Perkilangan makanan	-5.62	-60.28	100.14	-18.98	73.09	61.92	-66.30
Minuman & tembakau	222.41	130.48	-59.16	-34.94	71.18	-60.71	154.55
Tekstil & barangan tekstil	108.46	-59.92	110.48	65.48	-17.03	-42.96	50.20
Kulit & barangan kulit	-68.05	554.00	-83.79	215.09	-76.05	-100.0	-
Kayu & keluaran kayu	61.17	-1.12	-64.26	84.86	-44.87	-35.85	343.31
Perabot & peralatan	8.90	-14.09	-31.77	83.00	-44.77	-61.97	13.94
Barangan getah	-59.98	-12.42	151.49	-50.70	59.76	6.62	291.82
Barangan plastik	-76.12	327.01	-9.12	3.01	11.37	-44.69	48.31
Jumlah kecil bagi industri ringan	-8.83	-25.15	16.94	21.17	-10.70	-7.23	95.95
Lain-lain	-12.26	-83.65	97.21	18.79	151.19	-70.68	104.73
JUMLAH							
KFSELURUHAN	33.21	-38.02	15.69	30.43	-5.69	-24.94	49.31

Sambungan Jadual 6.5

Industri	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Kertas, percetakan & penerbitan	46.58	53.34	58.59	-1.19	-30.73	-20.72	24.94
Kimia & barangan kimia	197.29	-22.37	87.12	-1.69	-39.47	21.71	6.90
Barangan galian bukan logam	370.89	-17.53	89.01	16.00	-51.01	19.87	-16.46
Barangan logam asas	-3.53	100.77	139.91	49.02	-53.82	-57.10	-20.00
Barangan logam dibentuk	215.30	107.51	-34.49	57.45	-46.71	-43.54	187.40
Mesin perkilangan	76.36	232.50	206.90	-66.73	66.34	-77.41	239.83
Peralatan pengangkutan	-3.81	99.01	-13.91	29.70	-19.58	100.49	-34.31
Petroleum & arang batu	-	-37.23	550.58	-49.33	237.74	-97.96	515.39
Jumlah bagi industri berat terpilih	100.90	53.60	66.22	1.43	-31.39	-25.19	19.99
Barangan elektrik & elektronik	21.76	113.98	1.71	13.78	-58.84	31.15	56.89
Peralatan saintifik & pengukuran	-	549.35	3.73	63.62	-92.07	294.06	229.65
Perkilangan makanan	457.82	-3.00	-80.46	66.62	-19.55	35.34	-25.88
Minuman & tembakau	84.18	-18.01	-91.05	992.45	-68.74	2.21	286.49
Tekstil & barangan tekstil	99.65	46.98	-5.28	-50.21	90.95	-63.94	-20.08
Kulit & barangan kulit	-	567.57	64.29	-57.52	-55.68	187.43	-75.68
Kayu & keluaran kayu	80.13	93.40	-14.78	40.39	-61.40	-23.92	108.07
Perabot & peralatan	1700.0	32.32	0.97	-20.91	-49.85	79.18	43.58
Barangan getah	509.88	-71.82	-78.40	98.82	-41.94	-42.08	96.99
Barangan plastik	69.13	780.60	-0.26	-3.54	18.11	-29.67	42.31
Jumlah kecil bagi industri ringan	147.15	18.69	-15.78	8.53	-44.88	-3.86	50.64
Lain-lain	40.83	76.25	1.68	-21.72	44.90	-64.99	81.04
JUMLAH	137.86	23.62	-3.89	5.68	-40.89	-10.80	44.29
KESELURUHAN							

Sumber: Statistics on the Manufacturing Sector in Malaysia 1985-1990, MIDA
Laporan Tahunan MIDA (pelbagai tahun)
Laporan Tahunan MITI (pelbagai tahun)

Pemindahan Teknologi

Sebanyak 2431 perjanjian pemindahan teknologi tidak dimeterai dalam tempoh 1975-1995 oleh Malaysia. Daripada jumlah tersebut 43% perjanjian merupakan pemindahan teknologi industri berat. Perjanjian pemindahan teknologi untuk industri kimia adalah yang terbanyak sekali dan diikuti oleh industri peralatan dan industri logam dibentuk. Jadual 6.6 menunjukkan bahawa kadar perjanjian pemindahan teknologi industri berat telah meningkat daripada 34.21% pada tahun 1980 kepada 44.0% pada tahun 1995. Walaupun industri ringan mengalami pemindahan teknologi yang lebih banyak tetapi sumbangan industri berat dalam pemindahan teknologi tidak boleh dianggap kecil. Industri kimia, industri peralatan pengangkutan dan industri logam dibentuk merupakan industri yang paling penting dalam pemindahan teknologi industri berat.

Rantaian Industri

Hirschman (1958) mengenalpasti beberapa industri berat yang dapat menjana rantaian ke belakang dan ke hadapan. Industri besi dan keluli, logam bukan ferrous serta barangan petroleum dan kimia mempunyai rantaian ke belakang dan ke hadapan yang tinggi sementara itu industri peralatan pengangkutan, jentera dan barangan galian bukan logam mempunyai rantaian ke belakang yang tinggi tetapi rantaian ke hadapan yang rendah.

Jadual 6.7 menggambarkan kedudukan industri terpilih dan status rantaian ke belakang dan ke hadapan. Secara berbanding didapati antara industri terpilih, industri yang dikategorikan sebagai industri berat memainkan peranan yang penting dalam rantaian ke belakang. Industri besi dan keluli misalnya menduduki kepentingan pertama dalam rantaian ke belakang pada tahun 1975. Walaupun telah diambil alih oleh industri lain pada tahun 1985 namun kebanyakan industri berat didapati memainkan peranan yang penting. Kiraan ini sekurang-kurangnya dapat menjelaskan kepentingan industri berat dalam menjana rantaian ke belakang.

Penjanaan rantaian ke hadapan juga menunjukkan kepentingan industri berat. Pada tahun 1985 didapati antara industri berat terpilih, industri besi dan keluli dapat mewujudkan rantaian ke hadapan yang tertinggi di mana ia menduduki tempat kedua antara industri terpilih. Industri kayu, pulpa dan kertas, industri barangan petroleum, industri barangan logam bukan ferrous dan lain serta industri kimia juga didapati menyumbangkan rantaian ke hadapan yang tinggi.

Jadual 6.6: Peratusan Sumbangan Industri Berat kepada Perjanjian Pemindahan Teknologi Sektor Perkilangan, 1975-1995

Industri	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Logam dibentuk	5.26	10.69	7.45	9.16	2.52	9.38	17.89	19.09	11.33	3.54	2.58	7.88	4.29	5.95	3.13	5.06
Kimia	9.65	16.03	5.32	11.45	14.29	16.67	12.20	16.36	19.33	13.64	15.48	12.73	13.57	10.81	9.38	21.52
Peralatan pengangkutan	8.77	8.40	11.70	16.79	14.29	20.83	12.20	3.64	0.67	7.58	11.61	9.70	20.00	13.51	16.41	11.39
Logam asas	6.14	7.63	13.83	3.82	4.20	1.04	0.81	1.82	0.00	3.03	2.58	4.24	1.43	2.70	3.13	0.00
Pulpa, kertas percetakan & penerbitan	0.00	0.00	0.00	0.00	0.00	3.13	3.25	0.91	2.00	0.00	2.58	2.42	1.43	1.62	0.78	5.06
Barang galian bukan logam	4.39	3.05	17.02	6.87	14.29	7.29	5.69	10.91	2.67	5.05	4.52	4.24	8.57	2.70	6.25	1.27
Jumlah kecil industri berat terpilih	34.21	45.80	55.32	48.09	49.58	58.33	52.03	52.73	36.00	32.83	39.35	41.21	49.29	37.30	39.06	44.30
Jumlah kecil industri ringan	65.79	54.20	44.68	51.91	50.42	41.67	47.27	47.27	64.00	67.17	60.65	58.79	27.86	62.70	60.94	55.70
Jumlah Keseluruhan	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Sumber: Jomo 1994
 Laporan Tahunan MIDA (pelbagai tahun)
 Laporan Tahunan MITI (pelbagai tahun)

Jadual 6.7: Indeks Rantaian ke Belakang dan ke Hadapan

INDUSTRI	RANTALAN KE BELAKANG				RANTALAN KE HADAPAN			
	1975		1985		1975		1985	
	Indeks	Susunan	Indeks	Susunan	Indeks	Susunan	Indeks	Susunan
Tanaman makanan	0.829015	20	0.798106	23	1.098825	7	0.821810	20
Tanaman komersial	0.775409	22	0.811886	22	1.400245	2	1.261447	5
Ternakan	1.152936	5	1.331296	1	1.299993	4	1.043405	10
Perhutanan	0.759149	24	0.918539	17	1.482704	1	1.069112	9
Perikanan	0.777259	21	0.748321	24	0.828504	20	0.965939	14
Perlombongan	0.765965	23	0.745383	25	1.056007	10	0.901256	17
Makan, minuman dan tembakau	1.244485	4	1.324804	2	0.838105	19	0.802777	23
Tekstil dan kulit	1.121533	7	1.156521	6	0.943929	15	0.893722	18
Barangan kayu, pulpa dan kertas	1.059782	13	1.283777	3	1.029207	12	1.091919	7
Percetakan dan penerbitan	1.013439	14	0.989308	14	0.990522	13	1.265174	4
Kimia (tidak termasuk baja)	1.268721	3	1.050818	10	0.844469	18	0.984294	13
Baja dan racun perosak	1.068970	12	1.017821	12	1.353911	3	0.906167	16
Barangan petroleum	0.712973	26	1.004177	13	1.111716	6	1.077481	8
Barangan getah dan bukan logam	1.146310	6	1.167521	4	0.851589	17	0.910677	15
Besi dan keluli	1.309393	1	1.149636	7	1.040225	11	1.355777	2
Barangan logam dan bukan ferrous dan lain	1.104661	10	1.115903	8	0.8092232	21	0.994616	12
Mesin perkilangan	1.074142	11	0.886970	19	0.743723	25	0.786006	25
Peralatan pengangkutan	1.117878	8	0.843104	21	0.755250	23	0.819866	21
Perkilangan lain	0.868880	19	0.981484	15	0.754495	24	0.828051	19
Elektrik, gas dan air	0.987925	15	1.071861	9	1.247167	5	1.307973	3
Pembinaan	1.286664	2	1.158067	5	0.776930	22	0.808812	22
Perkhidmatan pengagihan	0.943229	16	0.919842	16	0.937911	16	1.007642	11
Komunikasi	0.893189	17	0.742145	26	1.080582	8	1.183501	6
Perkhidmatan pengeluar	0.874286	18	0.845072	20	1.062270	9	1.440966	1
Perkhidmatan persendirian	1.112437	9	1.024592	11	0.969038	14	0.802247	24
Perkhidmatan sosial	0.731369	25	0.913046	18	0.693450	269	0.600360	26
Lain-lain	-	27	-	27	-	27	-	27

Sumber: Industry and Development, Global Report, 1992/93, UNIDO

Eksport Kasar Industri Berat

Sejak kerajaan memberikan penekanan kepada industri berat pada tahun 1980 didapati nilai eksport kasar industri berat telah meningkat tahun demi tahun (Jadual 6.8). Dalam tempoh 1980-1994 industri berat mempamerkan satu kejayaan di mana nilai eksport telah meningkat dari tahun sebelumnya kecuali pada tahun 1981. Walaupun nilai sumbangan eksport kasar industri berat kepada eksport kasar sektor perkilangan selalunya lebih rendah daripada sumbangan industri ringan tetapi sumbangan nilai eksport kasar industri berat telah mengatasi nilai sumbangan industri ringan pada tahun 1993 dan 1994.

Dalam tempoh tahun 1980-1994 didapati pertumbuhan eksport kasar industri berat kekal positif melainkan pada tahun 1981. Walaupun demikian didapati kadar pertumbuhan eksport industri berat mengalami tren turun naik dengan pertumbuhan 40.8% pada tahun 1980 dan 42.7% pada tahun 1994 dan mencapai pertumbuhan paling tinggi pada tahun 1989 (51.6%) (Jadual 6.9). Pada tahun 1994 didapati industri bahan kimia dan barangan kimia mendahului industri lain dengan pertumbuhan eksport kasar sebanyak 60.9% dan diikuti dengan industri alat kelengkapan pengangkutan (58.6%) dan industri jentera (44.2%).

Pengagihan Pemilikan Modal Saham

Untuk melihat peranan industri berat ke arah pencapaian pengagihan pemilikan modal saham seperti yang telah ditentukan oleh Dasar Ekonomi Baru, analisis kepada beberapa syarikat yang telah disenaraikawamkan boleh dibuat. Beberapa syarikat telah dikenalpasti iaitu Hicom Holdings Berhad, PROTON, Kedah Cement Holding Berhad dan EON. Jadual 6.10 menunjukkan keempat-empat syarikat telah mencapai sasaran kerajaan, iaitu 30% hak milik saham Bumiputera. Bumiputera mempunyai hak milik terbanyak dalam syarikat Hicom Holding Berhad iaitu sebanyak 79% daripada 886,050,883 unit dan paling kecil dalam syarikat PROTON (30.57%). Peratus pemilikan untuk bukan Bumiputera hanya dicapai dalam Syarikat Kedah Cement Holdings dan rakyat asing dalam PROTON.

Jadual 6.8: Eksport Kasar Industri Berat Terpilih (RM Juta)

Industri	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Jenitra	446.6	509.9	7767.7	1129.0	1357.8	1595.5	2090.7	3244.3
Alat kelengkapan pengangkutan	222.9	83.0	200.0	342.9	590.4	566.2	517.7	700.9
Kertas & barangan kertas	39.2	48.4	50.9	56.7	70.3	71.4	97.7	129.0
Keluaran petroleum	189.2	225.4	286.6	598.2	923.2	1041.4	720.1	836.0
Bahan kimia & barangan kimia	187.7	199.3	283.6	453.0	660.2	610.2	760.7	927.4
Keluaran galian bukan logam	60.8	50.9	72.2	103.5	137.1	150.3	190.8	301.3
Keluaran logam	249.6	211.6	206.5	240.3	298.3	356.6	523.1	769.1
Jumlah eksport kasar industri berat terpilih	1396.0	1328.5	1876.5	2923.6	4037.3	4391.6	4900.8	6908.0
Jumlah eksport kasar perkilangan	6409.2	6383.6	7511.5	9748.6	12466.7	12470.8	15351.9	20343.8

Industri	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Jenitra	5211.3	8678.9	12336.0	18910.9	23276.7	31295.8	45140.8
Alat kelengkapan pengangkutan	505.5	1184.0	1928.0	3279.2	3833.3	3668.3	5816.9
Kertas & barangan kertas	250.6	360.5	422.0	446.0	515.5	531.0	624.5
Keluaran petroleum	765.0	1004.3	1285.1	1149.2	1447.8	1668.4	2130.7
Bahan kimia & barangan kimia	1375.8	1407.0	1468.0	1800.6	2302.8	2827.8	4549.9
Keluaran galian bukan logam	450.2	657.8	771.1	888.6	892.8	1057.1	1043.3
Keluaran logam	1160.2	1430.0	1776.9	1809.6	2294.0	3056.7	3636.1
Jumlah eksport kasar industri berat terpilih	9718.4	14731.5	19987.5	28284.1	34562.9	44105.1	62942.2
Jumlah eksport kasar perkilangan	26849.6	36572.1	46840.5	61319.0	71457.6	85349.0	120296.2

Sumber: Buletin Suku Tahunan, Bank Negara (pelbagai tahun)

Jadual 6.9: Eksport Kasar Industri Berat Terpilih (%)

Industri	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Jentera	28.7	14.2	52.3	45.4	20.3	17.5	31.0	55.2
Alat kelengkapan pengangkutan	78.2	-62.8	141.0	71.5	72.2	-4.1	-8.6	35.4
Kertas & barangan kertas	44.6	23.5	5.2	11.4	24.0	1.6	36.8	32.0
Keluaran petroleum	42.9	19.1	27.2	108.7	54.3	12.8	-30.9	16.1
Bahan kimia & barangan kimia	34.9	6.2	42.3	59.7	45.7	-7.6	24.7	21.9
Keluaran galian bukan logam	22.8	-16.3	41.8	43.4	32.5	9.6	26.9	57.9
Keluaran logam	45.5	-15.2	-2.4	16.4	24.1	19.5	46.7	47.0
Jumlah ekaport kasar industri berat terpilih	40.8	-4.8	41.2	55.8	38.1	8.8	11.6	41.0
Jumlah ekaport kasar perkilangan	29.8	1.2	17.7	29.8	27.9	0.0	23.1	32.5

Industri	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Jentera	60.6	66.7	42.0	53.3	23.1	34.5	44.2
Alat kelengkapan pengangkutan	-27.9	134.2	62.8	70.1	16.9	-4.3	58.6
Kertas & barangan kertas	94.3	43.9	17.1	5.7	15.6	3.0	17.6
Keluaran petroleum	-8.5	31.3	28.0	-10.6	26.0	15.2	27.7
Bahan kimia & barangan kimia	48.4	2.3	4.3	22.7	27.9	22.8	60.9
Keluaran galian bukan logam	49.4	46.1	17.2	15.2	0.5	18.4	-1.3
Keluaran logam	50.8	23.3	24.3	1.8	26.8	33.2	19.0
Jumlah ekaport kasar industri berat terpilih	40.7	51.6	35.7	41.5	22.2	27.6	42.7
Jumlah ekaport kasar perkilangan	32.0	36.2	28.1	30.9	16.5	19.4	40.9

Sumber: Buletin Suku Tahunan, Bank Negara (pelbagai tahun)

Jadual 6.10 : Pengagihan Saham dalam Beberapa Syarikat Terpilih

KUMPULAN HAKMILIK	HICOM ^a	PROTON ^b	KEDAH CEMENT ^c	EON ^d
*Bumiputera	79.013	30.57	45.29	54.66
Bukan Bumiputera	14.131	30.69	45.29	18.08
Rakyat Asing	6.857	38.74	8.14	26.44

* termasuk pegangan oleh agensi kerajaan

a - pengagihan pada 1.12.95

b - pengagihan pada 31.10.95

c - pengagihan pada 1.12.95

d - pengagihan pada 30.6.95

Sumber: KLSE, Annual Companies Handbook Vol. 21, 1996

Import Kasar Barangan Industri Berat

Salah satu tujuan menceburi industri berat ialah untuk mengurangkan pergantungan kepada negara lain dalam memperoleh bekalan barangan tahan lama, barangan pelaburan dan perantaraan yang diperlukan untuk pembangunan negara. Ia merupakan agenda dalam fasa penggantian import peringkat kedua. Kejayaan mengurangkan pengimportan barangan industri berat akan membolehkan penjimatan dalam pertukaran asing negara.

Sejak tahun 1980 didapati import kasar barangan industri berat meningkat tahun demi tahun kecuali pada tahun 1985, 1986 dan 1992 (Jadual 6.11). Pada tahun 1980 nilai import kasar barangan industri berat ialah RM17,851.6 juta dan meningkat kepada RM137,375.1 juta pada tahun 1994, namun kadar pertumbuhan import mengalami penurunan untuk beberapa tahun, pertumbuhan negatif dicapai pada tahun 1985 (-9.29%), 1986 (-7.33%) dan 1992 (-0.03%). Pada tahun 1980 barangan perantaraan lain mencatatkan pertumbuhan tertinggi (66.71%) untuk barangan industri berat diimport manakala pada tahun 1994 alat kelengkapan pengangkutan mengalami peningkatan tertinggi (61.56%).

Jika kita lihat bahagian import kasar barangan industri berat daripada jumlah import kasar Malaysia, didapati sejak tahun 1980 bahagian import barangan industri berat mencatat peratusan melebihi 70.0%. Pada tahun 1994 bahagian ini telah kian meningkat, iaitu mencapai 88.11%

Jadual 6.11: Import Kasar Barangan Industri Berat, 1979-1994 (RM Juta)

Industri	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Barang pengguna tahan lama	959.6	899.1	905.5	972.2	1217.0	1091.7	975.1	1022.5
Barang perantaraan untuk perkilangan	6733.0	476.6	7997.8	8981.1	10283.6	9332.3	10192.8	12260.0
Barang perantaraan untuk pembinaan	580.4	938.2	1270.4	1204.7	1209.8	905.5	628.8	727.0
Barang perantaraan untuk pertanian	829.9	755.2	626.3	596.7	768.8	772.5	663.3	727.0
Barang perantaraan lain	1655.4	2340.6	2811.0	2502.2	2137.0	2382.9	1705.9	1823.1
Jenitra	2577.9	2873.0	3157.0	3288.9	3624.6	3291.3	2415.4	2631.5
Alat kelengkapan perangkutan	919.4	954.6	1596.5	1665.2	1339.8	1313.5	1425.5	1238.4
Keluaran logam	1767.1	1730.4	2067.9	2083.3	2099.1	1721.1	1424.2	1774.7
Barang pelaburan lain	1765.9	1954.7	2216.6	2772.8	3741.2	3155.2	2778.1	3484.2
Jumlah import barangan industri berat	17851.6	19922.4	22649.0	24067.1	26420.9	23966.0	22209.1	25688.4
Jumlah keseluruhan	23451.0	26603.8	29023.0	30795.2	32925.9	30437.8	27921.4	31933.9

Industri	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Barang pengguna tahan lama	1652.4	2193.8	2650.4	3850.6	3407.3	4103.0	5554.9
Barang perantaraan untuk perkilangan	16840.5	22547.2	28379.5	34277.9	32294.1	40576.4	56713.7
Barang perantaraan untuk pembinaan	1072.3	1560.1	2147.1	3033.3	3011.1	3421.6	4423.4
Barang perantaraan untuk pertanian	1012.4	1067.0	1095.0	1054.9	1211.9	1298.1	1492.3
Barang perantaraan lain	2228.8	2962.5	3850.1	4423.4	4548.1	4436.0	4730.8
Jenitra	4028.8	6397.2	8828.0	11316.2	12393.5	13230.0	16632.4
Alat kelengkapan perangkutan	1439.1	3635.7	5775.9	6763.5	7338.6	6536.8	10561.1
Keluaran logam	2855.1	3956.9	4994.2	6215.7	6063.8	7288.1	8458.7
Barang pelaburan lain	4491.3	6834.8	10060.1	15747.1	16390.0	20632.6	28807.1
Jumlah import barangan industri berat	35620.7	51155.2	67780.3	86682.6	86658.4	101522.6	137375.1
Jumlah keseluruhan	42293.4	60858.1	79118.6	100831.1	101440.5	117404.7	155921.0

Sumber: Buletin Suku Tahunan, Bank Negara Malaysia

(Jadual 6.12). Barang perantaraan untuk perkilangan merupakan bahagian import yang terbesar pada tahun 1994.

Analisis di atas sedikit sebanyak mencerminkan peranan industri berat kepada pembangunan ekonomi negara. Secara keseluruhannya peranan industri berat masih kurang penting jika dibandingkan dengan industri ringan. Namun pembangunannya tidak boleh dianggap remeh. Sumbangan nilai ditambah industri berat didapati semakin meningkat. Peluang pekerjaan yang dijana oleh projek didapati semakin berkurangan tetapi keadaan ini adalah disebabkan oleh ciri industri berat itu sendiri yang berintensifkan teknologi dan modal dan bukannya berintensifkan buruh. Dengan itu adalah munasabah bagi industri berat untuk tidak menjana peluang pekerjaan dengan banyak, sebaliknya sumbangannya dalam meningkatkan teknologi didapati semakin penting. Industri berat juga telah dikenalpasti berperanan menjana rantaian ke belakang dan ke hadapan dan hubungan ini dapat menguatkan asas industri negara. Eksport industri berat juga didapati kian bertambah dan kejayaan ini agak menggalakkan, namun Malaysia masih lagi bergantung kepada negara lain untuk mendapatkan barangan pelaburan dan barangan perantaraan. Dengan itu didapati usaha untuk mengurangkan pengimportan barangan luar negara dengan menerokai industri berat belum lagi berjaya.

Masalah Industri Berat

Analisis di atas memperlihatkan kejayaan industri berat yang agak terbatas. Beberapa isu dan masalah telah membataskan peranan industri berat dalam pembangunan ekonomi negara. Antara masalah yang dikenalpasti termasuklah:

- a. masalah kewangan
- b. masalah teknologi
- c. masalah kemahiran
- d. pasaran domestik yang terbatas
- e. perlindungan yang berlebihan, dan
- f. kelemahan industri kecil dan sederhana

Masalah ini akan menjadi lebih runcing menjelang abad ke-21 memandangkan Malaysia dan negara Asian lain telah dilanda masalah kegawatan ekonomi. Ekonomi negara telah merosot dengan lebih teruk lagi pada pertengahan tahun 1997. Keadaan ini adalah disebabkan Malaysia telah menjalankan beberapa projek mega yang tidak

Jadual 6.12 : Bahagian Import Kasar Barangan Industri Berat Kepada Jumlah Import Kasar Malaysia, 1970-1994

Industri	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
Barang pengguna tahan lama	4.09	3.38	3.12	3.16	3.70	3.59	3.49	3.20
Barang perantaraan untuk perkilangan	28.71	28.10	27.56	29.16	31.23	30.66	36.51	38.39
Barang perantaraan untuk pembinaan	2.47	3.53	4.38	3.91	3.67	2.97	2.25	2.28
Barang perantaraan untuk pertanian	3.81	2.84	2.16	1.94	2.33	2.54	2.38	2.28
Barang perantaraan lain	7.06	8.80	9.69	8.13	6.49	7.83	6.11	5.71
Jenitra	10.99	10.80	10.88	10.68	11.01	10.81	8.65	8.24
Alat kelengkapan pengangkutan	3.92	3.59	5.50	5.41	4.07	4.32	5.11	3.88
Kebinaan logam	7.54	6.50	7.13	6.77	6.38	5.65	5.10	5.56
Barang pelaburan lain	7.53	7.35	7.64	9.00	11.36	10.37	9.95	10.91
Jumlah import barangan industri berat	76.12	76.12	78.04	78.15	80.24	78.74	79.54	80.44
Jumlah keseluruhan	100	100	100	100	100	100	100	100

Industri	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Barang pengguna tahan lama	3.91	3.60	3.35	3.82	3.36	3.49	3.56
Barang perantaraan untuk perkilangan	39.82	37.05	35.87	34.00	31.84	34.56	36.37
Barang perantaraan untuk pembinaan	2.54	2.56	2.71	3.01	2.97	2.91	2.84
Barang perantaraan untuk pertanian	2.39	1.75	1.38	1.05	1.19	1.11	0.96
Barang perantaraan lain	5.27	4.87	4.87	4.39	4.48	3.78	3.03
Jenitra	9.53	10.51	11.16	11.22	12.22	11.27	10.67
Alat kelengkapan pengangkutan	3.40	5.97	7.30	6.71	7.23	5.57	6.77
Kebinaan logam	6.75	6.50	6.31	6.16	5.98	6.21	5.42
Barang pelaburan lain	10.62	11.23	12.72	15.62	16.16	17.57	18.48
Jumlah import barangan industri berat	84.22	84.06	85.67	85.97	85.43	86.47	88.11
Jumlah keseluruhan	100	100	100	100	100	100	100

Sumber : Buletin Suku Tahunan Bank Negara Malaysia

menyumbang kepada peningkatan kecekapan ekonomi lain ditambah lagi dengan masalah tabungan negara yang lemah dan pelaburan sejumlah RM7 bilion ke luar negara yang dibiayai melalui pinjaman luar. Dalam keadaan kegawatan sistem perbankan negara juga menjadi tidak cukup kukuh dan ia telah memberi kesan kepada pasaran kewangan di rantau ini.

Sejak awal pembangunan industri berat kerajaan telah memperuntukkan sejumlah besar peruntukan pembangunan dalam usaha mempertingkatkan kegiatan serta aktiviti industri berat. Ini adalah disebabkan pada awal tahun 1980-an pihak swasta enggan menceburi bidang ini. Lebih daripada 30% daripada peruntukan pembangunan telah diperuntukkan kepada HICOM dalam RMK-5 dan RMK-6. Oleh sebab pembangunan industri berat memerlukan lebih banyak peruntukan, didapati pembangunannya telah melibatkan pinjaman luar yang agak tinggi guna untuk membiayai projek dan mengimport barangan modal dan perantaraan. Pembiayaan melalui pinjaman luar banyak mempengaruhi prestasi kewangan industri berat. Selain terpaksa membayar balik pinjaman, syarikat terpaksa menghadapi kerugian akibat kadar pertukaran asing serta membayar faedah pinjaman. Syarikat Perwaja misalnya terpaksa membayar faedah sebanyak RM564 juta dan mengalami kerugian pertukaran asing sebanyak RM910 juta pada tahun 1995 sehingga menyebabkannya diisytiharkan 'tak mampu bayar' pada tahun 1996 (Utusan Malaysia 22 Mei 1996).

Tingkat teknologi yang rendah serta kekurangan aktiviti P&P merupakan kekangan kepada pembangunan industri berat. Kedudukan ini telah memaksa projek industri berat bergantung kepada teknologi yang diimport melalui kerjasama luar negara atau melalui pelaburan asing. Masalah ini ditambah lagi dengan kekurangan pakar untuk menilai sama ada teknologi yang diperolehi itu dapat dilaksanakan dengan jayanya atau sesuai untuk digunakan. Pengimportan teknologi dari Nippon Steel yang berharga RM1.1 billion oleh Perwaja misalnya tidak berfungsi seperti yang diharapkan dan kegagalan ini telah mendatangkan kerugian (HICOM, 1989). Sementara itu jumlah bayaran sewa dan royalti untuk pemindahan teknologi telah meningkat daripada RM146.5 juta pada tahun 1980 kepada RM2400 juta pada tahun 1987 (Jomo 1993).

Malaysia juga menghadapi masalah dalam mendapatkan tenaga mahir untuk melaksanakan aktiviti industri beratnya. Untuk mendapatkan satu tahap aktiviti yang optimum pengembelian antara tenaga kerja mahir bersama faktor pengeluaran adalah perlu. Keperluan kepada tenaga mahir ternyata kian meningkat. Dalam tempoh 1990-1995 terdapat 83.7%

kekurangan jurutera dan 59.4% kekurangan pekerja mahir. Walaupun bilangan tenaga tersebut telah bertambah namun menjelang tahun 2000 negara dijangka masih tidak berjaya mengatasi kekurangan tenaga mahir seperti yang dikehendaki. Dengan demikian kita boleh menjangka bahawa kekurangan tenaga mahir ini akan menjejaskan prestasi industri berat. PROTON sendiri pernah mengalami pencapaian yang tidak memuaskan pada peringkat awal pelaksanaan disebabkan kekurangan pakar pengurusan. Kelemahan ini telah memaksa PROTON mendapatkan khidmat pengurusan Mitsubishi Motors pada tahun 1988 (*Malaysia Business* 16-30 April 1990).

Salah satu teguran yang dibuat oleh ahli fikir ekonomi apabila kerajaan mula menerajui industri beratnya ialah tentang pemilihan jenis produk yang ingin dikeluarkan. Pura (1986) berpendapat bahawa output seperti kereta, keluli, simen dan penapisan minyak menghadapi masalah lebihan penawaran di pasaran dunia. Untuk memastikan industri berat negara terus beroperasi kerajaan terpaksa memberi perlindungan dari segi cukai serta mengharamkan pengimportan beberapa jenis produk.

PROTON misalnya dikecualikan daripada membayar cukai ke atas 'alat ganti' yang dibeli daripada Mitsubishi sedangkan syarikat lain dikenakan duti import 40.0% (*Far Eastern Economic Review* 11 Mei 1991, 70). Sementara itu untuk melindungi industri besi dan keluli pengimportan tongkol diharamkan sejak tahun 1982 dan besi billet sejak 1985 memandangkan harga barangan import adalah lebih murah jika dibandingkan dengan keluaran tempatan. Ketakecekapan industri berat tempatan secara langsung telah mewujudkan bebanan kepada industri hiliran. Kos simen dan besi yang tinggi misalnya telah dibebankan kepada industri pembinaan dan kejuruteraan. Perlindungan yang diberikan kepada industri berat negara telah menghasilkan kesan yang kurang baik, iaitu industri tersebut mengalami ketakecekapan dan tidak berdaya saing apabila perlindungan dihapuskan. Chee (1987) membayangkan kegagalan Filipina dalam usaha pengembangan sektor pembuatannya adalah disebabkan dasar perlindungan yang berlebihan.

Sementara itu industri berat negara juga menghadapi masalah disebabkan pasaran domestik yang relatifnya kecil. Dalam keadaan demikian industri berat sukar beroperasi pada skel kecekapan minimum. Karmokahas (1990) berpendapat bahawa skel kecekapan minimum loji kenderaan bermotor adalah sebanyak 250,000 unit setahun tetapi jumlah permintaan kereta bermotor adalah kurang daripada bilangan tersebut. Kedah Cement juga menghadapi lebihan kapasiti pengeluaran, iaitu 6.9 juta tan berbanding dengan jumlah penggunaan domestik sebanyak 2.7

juta tan pada tahun 1986. Kesannya didapati kebanyakan projek industri berat telah mengalami kerugian pada peringkat awal pelaksanaannya.

Kelemahan industri kecil dan sederhana (IKS) juga menyumbang kegagalan kepada projek industri berat negara. Seperti apa yang telah dijangkakan oleh ramai ahli fikir ekonomi, IKS tidak mampu memainkan peranan dalam membekalkan bahagian atau komponen yang berkualiti pada harga yang kompetitif. Hanya 20.0% sahaja IKS yang terlibat dengan aktiviti subkontrak (Malaysia 1996) dan kedudukan ini menunjukkan tidak wujud rantaian industri yang kuat dan mantap. Walaupun IKS merupakan 84.0% daripada jumlah pertubuhan perkilangan pada tahun 1992, namun ia hanya berjaya menyumbang 28.0% kepada jumlah nilai ditambah dan 33.0% kepada jumlah pekerjaan sektor tersebut. Sumbangannya kepada pembangunan sektor perkilangan didapati tidak setimpal dengan saiz kewujudannya. Kelemahan ini secara langsung telah menjejaskan prestasi industri berat kerana terpaksa mengimport komponen dari luar negara.

Penutup

Hasrat untuk menjadikan Malaysia sebagai sebuah negara industri menjelang tahun 2020 tidak mengizinkan negara mengambil sikap sepi terhadap pembangunan industri beratnya. Beberapa isu dan masalah yang membelenggu peningkatan prestasi industri berat seharusnya diatasi dengan bijak. Abad ke-21 adalah lebih mencabar lagi bagi industri berat. Kegawatan ekonomi yang melanda negara serta negara Asia lain memberi impak yang membimbangkan kepada industri berat negara.

Dalam konteks perkembangan industri berat pembangunan teknologi tempatan melalui P&P adalah penting supaya pergantungan kepada P&P negara lain dapat dikurangkan atau sama sekali dihapuskan. Pelaburan dalam P&P serta pendidikan dan latihan dalam sains dan teknologi perlu ditambah. Ini adalah untuk membina keupayaan teknologi tempatan yang berpotensi menghasilkan pulangan ekonomi yang lebih tinggi. Kerjasama juga perlu dieratkan di kalangan dan antara industri, universiti dan institusi penyelidikan. Galakan kepada sektor swasta supaya lebih aktif dalam pembangunan dan pemindahan teknologi baru dan teknologi khusus harus digiatkan. Sementara itu insentif fiskal dan kewangan yang lebih baik serta kemudahan infrastruktur perlu disediakan supaya dapat merangsang aktiviti P&P.

Prestasi industri berat juga didapati kurang memberangsangkan disebabkan kekurangan tenaga mahir. Dalam hubungan ini institusi pendidikan dan latihan kemahiran perlu dikembang dan dinaiktarafkan untuk meningkatkan kemahiran demi menjadikan latihan lebih bersesuaian dengan keperluan industri. Usaha sektor swasta juga perlu digemblengkan dengan sektor awam dalam pendidikan tinggi dan latihan kemahiran yang lebih mantap. Sektor swasta juga harus digalakkan untuk memulakan program latihan sendiri untuk memenuhi keperluan tenaga mahir.

Industri berat juga perlu diorientasikan semula untuk memastikan wujudnya daya saingan di pasaran antarabangsa. Pada peringkat awal lagi pengeluaran industri berat perlu dijuruskan untuk memenuhi pasaran eksport. Pengeluaran besar-besaran perlu digalakkan untuk menikmati ekonomi bidangan dan dilengkapi dengan promosi pemasaran supaya eksport dapat ditingkatkan dan kos seunit barang yang dikeluarkan dapat dikurangkan. Strategi ini harus disokong dengan suasana perdagangan yang lebih liberal melalui pengurangan tahap perlindungan secara beransur-ansur. Langkah ini dapat membantu kekuatan daya saing dalam pasaran. Industri juga perlu distrukturkan semula melalui pembentukan usahasama atau konsortium untuk menguatkan kedudukan daya saing di pasaran antarabangsa. Di samping itu pembangunan IKS juga perlu diutamakan. Program Pembangunan Vendor misalnya perlu digiatkan dan dimantapkan. Tingkat teknologi IKS juga perlu dipertingkatkan supaya berupaya menyediakan komponen yang berkualiti dan sesuai untuk digunakan oleh industri berat tempatan.

Kini telah hampir dua dekad Malaysia melaksanakan strategi pembangunan industri berat. Walaupun telah menghadapi pelbagai tentangan dan rintangan usaha seharusnya dipergiatkan lagi demi mengatasi pelbagai masalah penghalang. Dasar dan strategi harus dilaksanakan dengan lebih baik dan lebih mantap supaya apa yang dihasratkan untuk dicapai melalui pembangunannya dapat dikecapi dengan jayanya.

Rujukan

- Chee Peng Lim. 1986. *Industrialization in Malaysia - Perception and Policy: Preparing Malaysia For Heavy Industry* dalam Khong Kim Hoong (comp) & Salleh Ismail (comp). *Populations Studies Unit*. Kuala Lumpur.

- _____, 1987. *An Introduction to the Malaysian Industrial Master Plan*. Pelanduk Publications. Petaling Jaya.
- Far Eastern Economic Review, 1991.
- Hichrman A. 1958. *Strategy of Economic Development*. Yale. Yale University Press.
- Hicom, 1989.
- Jomo K.S. 1993. *Industrialising Malaysia: Policy, Performance, Prospects*, Routledge, London.
- Kuala Lumpur Stock Exchange, 1987-1996. *Annual Company Handbook*. KLSE, Kuala Lumpur.
- Laporan Tahunan MIDA. Pelbagai Tahun.
- Laporan Tahunan MITI. Pelbagai Tahun.
- Malaysia 1970-95. *Buletin Suku Tahunan Bank Negara Malaysia*.
- Malaysia Business, 1990
- _____, 1984. *Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Keempat*. Cetakan Negara Kuala Lumpur.
- _____, Pelbagai Rancangan Malaysia.
- Pura, R. 1985. *Doubts Over Heavy Industrialisation Strategy* dalam Jomo The Sun Also Set. Insan. Kuala Lumpur.

BAHAGIAN III

Pembangunan dan Penawaran Sumber Manusia

BAB 7

Pembangunan Sumber Manusia: Strategi dan Pencapaian

Rahmah Ismail

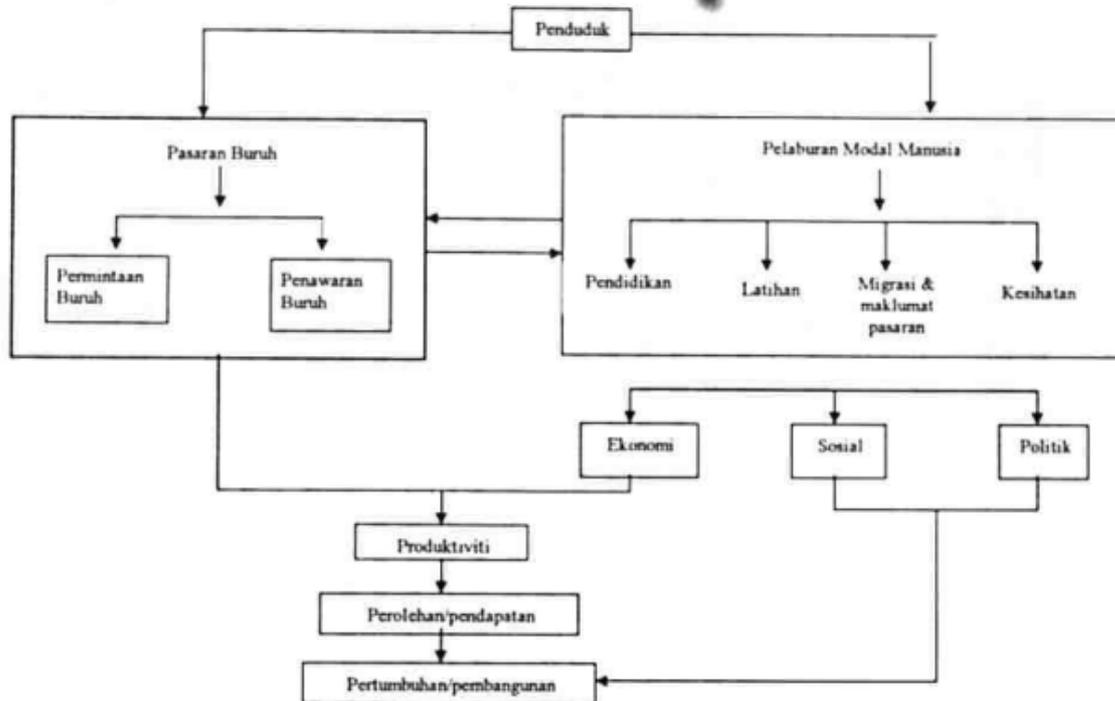
Pengenalan

Pembangunan sumber manusia (PSM) sangat penting dalam membangunkan sesebuah negara. Ianya bukan sahaja penting untuk mencapai matlamat pertumbuhan ekonomi tetapi juga matlamat politik, sosial dan kebudayaan. Bagi negara yang menghadapi persaingan secara global di zaman ini dan lebih lagi di abad ke-21, maka PSM diletakkan sebagai tunjang meningkatkan kekuatan daya saing (Harbinson & Myers 1964; Porter 1990).

Lazimnya, pembangunan sumber manusia dilakukan melalui pelaburan modal manusia yang merangkumi aspek pendidikan, latihan, migrasi dan pencarian maklumat serta kesihatan. Sebagai pelengkap kepada aspek-aspek ini, perancangan keperluan tenaga kerja yang baik adalah diperlukan. Ini kerana matlamat akhir individu melabur dalam modal manusia ialah mendapatkan pekerjaan yang selanjutnya memberi pulangan pendapatan kepada mereka. Di samping itu secara tidak langsung program pelaburan modal manusia yang baik mampu menghasilkan insan yang bukan sahaja berproduktiviti tinggi tetapi juga mempunyai sifat-sifat keperibadian yang mulia.

Dari segi konsepnya PSM bermula daripada seseorang itu dilahirkan, sehinggalah mendapat pekerjaan. Seseorang itu akan melabur dalam modal manusia sama ada sebelum memenuhi pasaran pekerjaan atau semasa berada dalam pasaran. Pelaburan sedemikian dikatakan dapat meningkatkan produktiviti seseorang dan seterusnya pendapatan. Rajah 7.1 dapat menerangkan hubung kait antara komponen-komponen PSM.

Rajah 7.1: Hubung Kait Komponen Pembangunan Sumber Manusia Secara Teori

Banyak kajian telah dilakukan untuk menguji kesahihan teori modal manusia berkait dengan peningkatan produktiviti. Kebanyakan kajian membuktikan wujud perhubungan yang positif antara pencapaian pendidikan khususnya dan modal manusia umumnya dengan produktiviti (Schultz 1985; Blaug 1974; 1976; Psacharopoulos 1973, 1981, 1985; Grilliches 1977, 1978; Jamison & Lau 1982 dan Rosen 1985). Di samping mempengaruhi perolehan dan pendapatan individu, pencapaian modal manusia yang tinggi dapat membantu pertumbuhan ekonomi. Kajian-kajian yang dijalankan sama ada di negara maju atau negara sedang membangun telah mendapati peningkatan dalam taraf modal manusia boleh meningkatkan prestasi ekonomi melalui peningkatan output atau pendapatan per kapita (Anderson 1990; Otani & Villanueva 1993; Wheeler 1990; Grilliches 1978; Ashenfelter & Ham 1979).

Dengan mengambil pendekatan yang lebih makro berpandukan kepada keperluan semasa, Malaysia telah menggariskan program PSM dalam Rancangan Malaysia Ketujuh (RMK-7) dengan berteraskan kepada 11 perkara, iaitu:

- a. Menggalakkan pengeluaran yang lebih berintensifkan modal supaya menjimatkan penggunaan buruh dan dengan itu mengurangkan pergantungan terhadap buruh asing.
- b. Meningkatkan penggunaan tenaga buruh tempatan termasuk meningkatkan penyertaan tenaga kerja wanita dalam pasaran buruh.
- c. Meningkatkan produktiviti buruh melalui usaha yang lebih giat dalam aspek latihan kemahiran dan latihan semula.
- d. Memperbaiki lagi sistem penyampaian pendidikan dan latihan serta menambahkan kemudahan pendidikan dan latihan dengan tujuan meningkatkan penawaran tenaga manusia mahir dan berpengetahuan.
- e. Meningkatkan penawaran kakitangan Penyelidikan dan Pembangunan (P&P) termasuk saintis dan ahli teknologi.
- f. Menggalakkan penyertaan sektor swasta yang lebih meluas dalam PSM bagi melengkapkan lagi usaha kerajaan.
- g. Menggalakkan pelaksanaan mekanisme upah yang mengaitkan upah dengan produktiviti.
- h. Menghapuskan halangan dalam pasaran buruh melalui sistem maklumat pasaran buruh yang lebih baik.
- i. Mengkaji semula undang-undang dan peraturan buruh yang tidak selaras dengan perubahan yang dinamik dalam pasaran buruh.

- j. Menanamkan sikap berdisiplin dan juga nilai-nilai positif sejagat yang lain di kalangan tenaga kerja.
- k. Mengorientasi semula kecenderungan masyarakat dan individu terhadap pekerjaan mahir dan teknikal yang lain (Malaysia 1996, hal. 132-133).

Dari sudut ekonomi perkara-perkara di atas boleh dirumuskan kepada 3 aspek yang penting, iaitu pembangunan teknologi, peningkatan produktiviti dan penyelarasan upah dan penempatan tenaga kerja. Rajah 7.2 menunjukkan hubungan kait komponen dan strategi PSM di Malaysia.

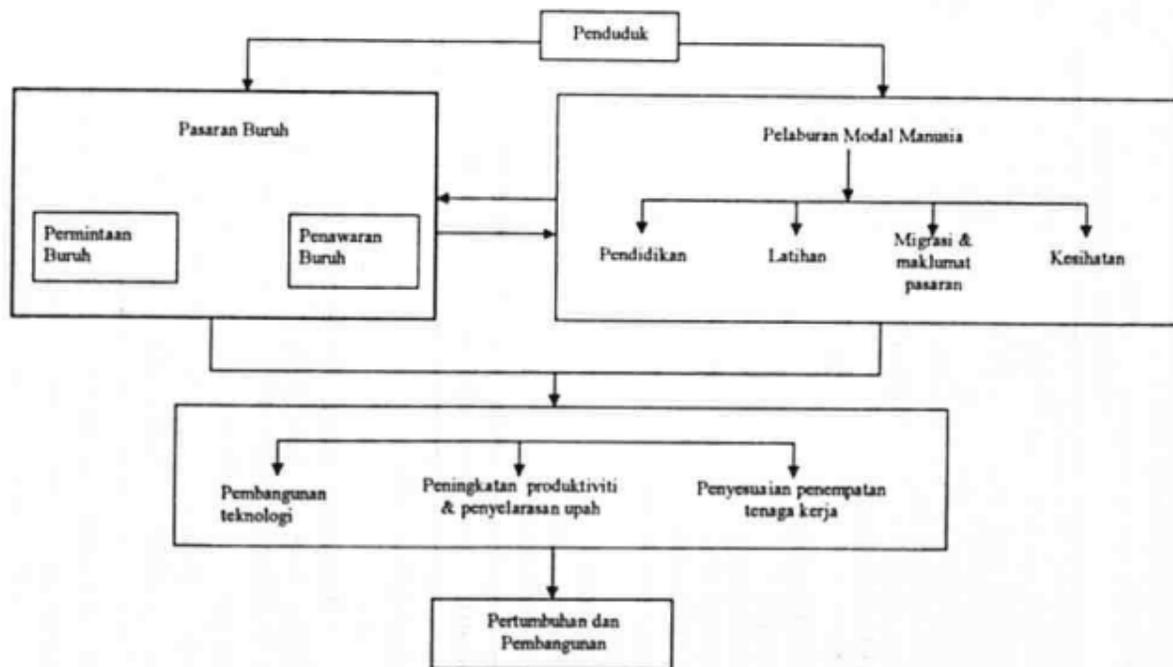
Berdasarkan kepada Rajah 7.2 di atas, bab ini akan cuba membincangkan program dan pencapaian PSM di Malaysia setakat ini. Selanjutnya isu dan cabaran yang akan dihadapi terutama dalam abad ke-21 akan juga dibincangkan.

Program Pembangunan Sumber Manusia Sektor Awam

Bagi mencapai objektif PSM, sebahagian program dilakukan dalam bentuk pelaburan modal manusia. Kerajaan telah memperuntukkan sebahagian besar perbelanjaan kepada pendidikan dan latihan. Dalam tempoh Rancangan Malaysia Keenam (RMK-6) peruntukan pembangunan pendidikan ialah RM7,409.8 juta dan meningkat kepada RM8,437.2 juta dalam tempoh RMK-7. Peruntukan kepada latihan pula ialah RM615.4 juta dalam tempoh RMK-6 meningkat kepada RM1661.6 juta dalam tempoh RMK-7. Ini menjadikan jumlah perbelanjaan pembangunan pendidikan dan latihan ialah RM8,025.2 juta atau 13.0 peratus daripada jumlah perbelanjaan kerajaan dalam tempoh RMK-6. Peruntukan ini meningkat kepada RM10,098.8 juta atau 15.4 peratus daripada jumlah perbelanjaan kerajaan dalam RMK-7 seperti ditunjukkan dalam Jadual 7.1.

Jumlah perbelanjaan kerajaan ke atas pendidikan adalah agak tinggi jika dibandingkan dengan Negara-Negara Industri Baru (NIB) di Asia. Pada 1992, jumlah ini meliputi 20.3 peratus daripada jumlah perbelanjaan sektor awam dibandingkan dengan 16.8 peratus di Korea Selatan dan 22.3 peratus di Singapura. Jika mengambil jumlah ini daripada Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK) pula ianya lebih kurang 6 peratus, manakala di NIB dalam lingkungan 3 peratus sahaja (Kementerian Pendidikan Malaysia 1992; World Bank 1995).

Rajah 7.2: Malaysia: Hubung Kait Komponen dan Strategi Pembangunan Sumber Manusia dari Sudut Ekonomi

Jadual 7.1: Peruntukan Pembangunan untuk Pendidikan dan Latihan, 1991-2000 (RM Juta)

PROGRAM	RMK-6		RMK-7
	Peruntukan	Perbelanjaan	Peruntukan
Pendidikan	7409.87	6982.1	8437.2
Pra-sekolah	61.8	58.0	107.4
Pendidikan rendah	1184.7	1127.1	1396.0
Pendidikan menengah	2050.7	1909.0	2447.9
Sekolah kerajaan dan bantuan kerajaan	1603.0	1475.4	1781.9
Maktab Rendah Sains MARA	28.7	28.7	367.0
Sekolah teknik dan vokasional	419.0	404.9	299.0
Pendidikan tinggi	3139.0	3039.4	2961.8
Pendidikan guru	180.1	155.6	458.8
Lain-lain program sokongan pendidikan	793.2	693.0	1065.3
Latihan	615.4	581.0	1661.6
Latihan industri	387.4	370.0	1303.3
Latihan perniagaan	14.0	14.0	66.3
Latihan pengurusan	214.0	107.0	292.0
JUMLAH	8025.2	7563.1	10098.8

Sumber: Malaysia, 1996

Walau bagaimanapun kadar enrolmen di Malaysia di ketiga-tiga peringkat pengajian, iaitu rendah, menengah dan tinggi masih rendah jika dibandingkan dengan NIB. Di peringkat rendah, misalnya pada 1992 kadar enrolmen di NIB Asia telah mencapai 100 peratus tetapi Malaysia masih 93 peratus. Di peringkat menengah pula kadar enrolmen di Malaysia adalah 58 peratus dibandingkan dengan 90 peratus di Korea Selatan, manakala di peringkat tertiar, kadar enrolmen di Malaysia ialah 7 peratus dibandingkan dengan 20 peratus di Hong Kong dan 42 peratus di Korea Selatan (World Bank 1995).

Apa yang lebih penting ditekankan ialah jurusan pengajian. Dalam menuju ke arah negara perindustrian maju, proses pengeluaran telah dan sentiasa mengalami perubahan daripada teknologi rendah kepada teknologi yang lebih canggih. Keperluan kepada tenaga kerja majoritinya

tidak lagi tertumpu kepada kurang mahir tetapi lebih kepada separuh mahir dan mahir dalam bidang-bidang seperti kejuruteraan, teknikal, pemrograman komputer dan sebagainya. Pendeknya permintaan kepada tenaga kerja lebih bersifat ke arah pengoperasian mesin robotik dan automasi sesuai dengan teknologi tinggi.

Di sinilah perlunya PSM itu diteliti agar sesuai dengan keperluan negara. Masalah yang timbul dalam perancangan PSM Malaysia ialah untuk menarik minat pelajar kepada jurusan sains bagi memenuhi keperluan di atas. Pencapaian setakat ini nampaknya lebih menghalu kepada jurusan sastera terutamanya di peringkat ijazah. Objektif kerajaan ialah mencapai nisbah peratus enrolmen dan graduan sastera:sains pada 40:60. Tetapi apa yang berlaku setakat ini adalah sebaliknya. Jadual 7.2 menunjukkan pada tahun 1990 dan 1995 nisbah peratus enrolmen sastera:sains/teknikal masing-masing adalah 59:41 dan 55:45. Jangkaan bagi tahun 2000 pula ialah 49:51. Nisbah peratus graduan sastera:sains/teknikal pula ialah 58:42 bagi tempoh RMK-6 dan jangkaan RMK-7 ialah 50:50. Nisbah enrolmen dan graduan di peringkat diploma juga masih condong kepada bidang sastera. Cuma di peringkat sijil sahaja peratus pelajar sains melebihi pelajar sastera.

Program Latihan

Bagi menghasilkan tenaga mahir dan separuh mahir, maka latihan amatlah diperlukan. Tahap pendidikan semata-mata tidak mencukupi bagi melahirkan tenaga kerja berkemahiran. Ini kerana ianya tidak meliputi pendedahan pekerjaan secukupnya. Sebaliknya melalui latihan, pelajar didedahkan dengan kerja-kerja praktikal. Pengambilan dan graduan institusi latihan awam telah mengalami peningkatan antara tahun 1990 hingga 2000. Sesuai dengan keperluan negara, sebahagian besar latihan adalah dalam bidang kejuruteraan, diikuti oleh ketukangan bangunan dan perdagangan (Jadual 7.3).

Program latihan kerajaan disokong oleh sektor swasta. Penglibatan mereka amatlah penting bagi menampung keperluan tenaga mahir dan separuh mahir. Sebagai pengguna tenaga kerja yang besar meliputi lebih 80 peratus daripada keseluruhan guna tenaga, adalah wajar mereka bergiat memberi latihan. Pada 1995 terdapat 65 buah institusi latihan kemahiran swasta yang menawarkan kursus berkait dengan perindustrian seperti kejuruteraan mekanikal, elektrik dan awam, kejuruteraan mahir, kejuruteraan komputer serta teknologi maklumat (Malaysia 1996, hal. 339). Graduan institusi latihan swasta telah meningkat daripada 3,260 pada 1990 kepada 8,300 pada 1995.

Jadual 7.2: Enrolmen dan Graduan di Peringkat Ijazah Pertama Diploma dan Sijil daripada Institusi Pendidikan Awam Tempatan 1990-2000

Kursus	Enrolmen						Graduan			
	1990	%	1995	%	2000	%	RM6	%	RM7	%
Ijazah sastera	31220	59	43610	55	70970	49	38270	58	54090	50
Sains	14460	27	22290	28	42280	29	17370	27	22980	31
Teknikal	7130	14	13430	17	31450	22	9830	15	20010	19
Jumlah	52810	100	79330	100	144700	100	65470	100	108080	100
Nisbah Sastera: Sains + Teknikal		59:41		55:45		49:51		58:42		50:50
Diploma										
Sastera	17050	53	23330	50	30240	49	18690	47	31590	50
Sains	6190	19	8860	19	8320	13	7060	18	7040	11
Teknikal	8780	28	14740	31	23340	38	14120	35	25000	39
Jumlah	32020	100	46930	100	61900	100	39870	100	63630	100
Nisbah Sastera: Sains + Teknikal		53:47		50:50		49:51		47:53		50:50
Sijil										
Sastera	1750	17	3360	20	5080	24	7760	26	8470	21
Sains	720	7	1170	7	2500	12	4500	15	8460	20
Teknikal	7680	76	12550	73	13700	64	17520	59	23990	59
Jumlah	10150	100	17080	100	21280	100	29780	100	40920	100
Nisbah Sastera: Sains + Teknikal		17:83		20:80		24:78		26:74		21:79

Sumber: Malaysia, 1996.

Jadual 7.3: Pengambilan dan Graduan Tenaga Mahir dan Separuh Mahir Mengikut Kursus daripada Institusi Awam Tempatan, 1990-2000

KURSUS	PENGAMBILAN			GRADUAN	
	1990	1995	2000	RM6	RM7
Ketukangan kejuruteraan					
Mekanik	9960	15650	9640	52640	48680
Elektrik	5390	11890	6000	38790	35030
Awam	190	1180	220	1150	1180
Ketukangan bangunan	2770	3800	2730	16250	15210
Ketukangan percetakan	30	160	380	380	1060
Perdagangan	2290	5130	7060	16440	13500
Pertanian	420	390	0	1870	760
Lain-lain	1070	3310	7200	16230	34250
Peningkatan kemahiran	100	1590	1500	3500	4800
JUMLAH	22220	43100	45720	145670	200010

Sumber: Malaysia, 1996

Program Pembangunan Sumber Manusia Sektor Swasta

Sektor swasta merupakan pengguna tenaga kerja yang penting di negara ini merangkumi lebih kurang 80 peratus keseluruhan gunatenaga. Maka adalah wajar sektor ini menyediakan kemudahan PSM terutamanya dalam bentuk pendidikan dan latihan.

Sebenarnya penglibatan sektor swasta dalam pendidikan bermula sejak awal selepas merdeka lagi dengan penumpuan kepada memenuhi permintaan pelajar yang tidak dapat meneruskan persekolahan di sektor awam. Namun peranan mereka sekarang sudah berubah terutamanya dalam tahun 1990-an. Sektor swasta telah diberi tugas yang lebih mencabar untuk meliputi semua peringkat pengajian. Walaupun begitu jumlah enrolmen pelajar di institusi pendidikan swasta masih terlalu rendah dalam lingkungan 8.4 peratus daripada keseluruhan enrolmen di Malaysia (Kementerian Pendidikan 1992). Begitu juga dari segi perbelanjaan ke atas pendidikan oleh sektor swasta tidak sampai pun 1 peratus daripada jumlah perbelanjaan pendidikan kerajaan. Maka adalah wajar sektor ini memainkan peranan yang lebih aktif memandangkan Malaysia

menghadapi kekurangan tenaga kerja berpendidikan dan terlatih.

Dalam menuju ke arah negara perindustrian, latihan kemahiran industri adalah lebih diperlukan. Tetapi daripada sejumlah 106 buah institusi latihan kemahiran cuma 65 buah sahaja yang berkaitan dengan latihan industri. Bidang penawaran kursus juga masih terhad walaupun sebahagian besar pelatihnya mengikuti bidang juruteknik dan mekanik. Daripada 4700 pelatih di institusi latihan swasta pada 1993, 44 peratus mengikuti bidang juruteknik domestik dan industri, 10 peratus mekanik peralatan elektronik industri dan 11.5 peratus dalam mekanik kenderaan motor (Majlis Latihan Vokasional Kebangsaan 1995). Namun demikian tidak ada pelatih dalam bidang kemahiran lain yang penting untuk perkembangan perindustrian seperti sains komputer, pemprosesan dan sebagainya.

Pencapaian Pembangunan Sumber Manusia

Pembangunan Teknologi

Dalam menuju ke arah negara perindustrian menjelang abad ke-21, Malaysia seharusnya melengkapkan diri dengan kepakaran yang sesuai dengan perubahan dan perkembangan teknologi.

Perindustrian tentunya memerlukan tahap teknologi yang lebih canggih dan kompleks yang diperolehi sama ada melalui pemindahan teknologi dari luar atau pembangunan teknologi dalam negara sendiri. Dalam mengadaptasikan teknologi daripada kedua-dua sumber ini, memerlukan kepada kebolehan sesebuah negara. Contohnya, pemindahan teknologi sukar berlaku sekiranya negara penerima tidak mampu menggunakan teknologi itu kerana kurang kepakaran. Pembangunan teknologi juga sukar mengambil tempat tanpa kemahiran yang mencukupi. Apa yang lebih membimbangkan ialah daripada pengalaman lepas, pemindahan teknologi sukar dan lambat berlaku terutamanya disebabkan oleh keengganan pihak asing memindahkan teknologi mereka. Oleh yang demikian, Malaysia seharusnya mempunyai tenaga kerja berkaitan teknologi yang secukupnya bagi membangunkan teknologi sendiri.

Aliran pendidikan yang relevan dengan pembangunan teknologi ialah sains dan teknikal yang masih lagi mempunyai peratus lebih rendah daripada aliran sains sosial dari segi enrolmen dan graduan. Di peringkat ijazah misalnya, kadar graduan dalam tempoh Rancangan Malaysia Kelima (RMK-5) dan RMK-6 kurang daripada 50 peratus. Jangkaan

bagi tempoh RMK-7 pula masih 43 peratus walaupun telah ada usaha kerajaan mengubah nisbah peratus enrolmen sains:sosial sains daripada 40:60 kepada sebaliknya 60:40 (Jadual 7.4).

Jadual 7.4: Keluaran Kursus Peringkat Ijazah¹ 1986-2000

KURSUS	RMK-5		RMK-6		RMK-7	
	Bil.	%	Bil.	%	Bil.	%
Sastera & kemanusiaan termasuk ekonomi, perniagaan & undang-undang	27780	53	49018	62	82123	57
Sains termasuk perubatan, sains pertanian, sains tulen dan lain-lain	17510	33	19642	25	40077	28
Teknikal, kejuruteraan, senibina, ukur dan lain-lain	7550	14	10508	13	21953	15
JUMLAH	52840	100	79168	100	144153	100

Nota: ¹Keluaran Ijazah Pertama, Sarjana, Doktor Falsafah dan Diploma
Sumber: Malaysia, 1996

Selanjutnya, bilangan saintis dan tenaga teknik dalam penyelidikan dan pembangunan (P&P) per 1,000 penduduk di Malaysia jauh lebih rendah daripada di NIB Asia. Antara tahun 1986 hingga 1989 misalnya Malaysia hanya mempunyai 4 orang saintis dan tenaga teknik dalam P&P per 1000 penduduk dibandingkan dengan 18.7 orang di Singapura dan 22.0 orang di Korea Selatan (UNDP 1994).

Jadual 7.5 menunjukkan bilangan tenaga manusia P&P di berbagai peringkat pencapaian pendidikan dan pengkhususan. Daripada sejumlah 5537 tenaga manusia ini, 2247 berpendidikan peringkat sarjana, diikuti oleh 2001 peringkat ijazah pertama dan 1289 peringkat doktor falsafah. Sebahagian besar daripada mereka adalah dalam bidang pengkhususan kejuruteraan, pertanian dan asas. Sesuai dengan perkembangan teknologi maklumat, Malaysia memerlukan lebih ramai pakar P&P di bidang ini. Di samping itu, perkembangan perindustrian memerlukan pakar P&P bidang reka cipta pengeluaran, pemasaran dan pembungkusan supaya pengeluaran perindustrian lebih berdaya saing.

Jadual 7.5: Tenaga Manusia P&P Mengikut Pengkhususan dan Kelayakan, 1989

PENGKHUSUSAN	Ph.D		SARJANA		B.Sc		JUMLAH
	Awam	Swasta	Awam	Swasta	Awam	Swasta	
Kejuruteraan	142	7	486	18	585	115	1353
Komputer	33	0	138	1	40	30	242
Perubatan	87	0	134	0	112	0	333
Pertanian	347	19	528	15	210	43	1162
Asas	491	9	484	32	482	134	1632
Lain-lain	154	0	411	0	250	0	815
Jumlah Kecil	1254	35	2181	66	1679	322	
JUMLAH	1289		2247		2001		5537

Sumber: Malaysia, 1991

Di samping itu, Malaysia masih memperuntukkan terlalu kecil bahagian perbelanjaan kepada P&P. Pada 1992, peruntukan ini hanya 0.4 peratus daripada KNK dibandingkan dengan 2 peratus di Korea Selatan, 2.4 peratus di Switzerland dan di Jerman Barat, 2.7 peratus di Amerika Syarikat dan 2.6 peratus di Jepun (MIDA 1993, Malaysia 1993). Tahap yang dianggap minimum ialah 1.0 peratus bagi membolehkan P&P menyokong secara berkesan pembangunan ekonomi sesebuah negara. Walau bagaimanapun, peruntukan P&P telah meningkat daripada RM567.1 juta dalam tempoh RMK-6 kepada RM1000 juta dalam tempoh RMK-7.

Penggunaan proses pengeluaran yang lebih berintensifkan modal dengan tingkat teknologi yang lebih tinggi juga bertujuan mengurangkan kebergantungan kepada buruh asing. Mengikut data Jabatan Imigresen Malaysia, sehingga Jun 1996 terdapat sejumlah 684,313 orang tenaga kerja asing tidak mahir dengan kelulusan Pas Lawatan Kerja Sementara atau PL (KS) iaitu secara sah. Di samping itu ramai pkerja asing yang masuk secara tidak sah yang dianggarkan berjumlah 866,000 orang oleh Kementerian Dalam Negeri atau 400,000 orang mengikut anggaran Jabatan Imigresen pada tahun 1995. Malah data terkini menunjukkan tenaga kerja asing secara sah di Malaysia berjumlah 0.75 juta dan secara tidak sah berjumlah 1 juta (NST Isnin 21/10/96). Belanjawan 1997 pula menganggarkan terdapat 2 juta buruh asing di Malaysia. Penggunaan tenaga kerja asing ini telah menimbulkan berbagai masalah kepada negara

Malaysia seperti masalah jenayah, sosial dan rebakan penyakit di samping peningkatan perbelanjaan kerajaan bagi menampung perbelanjaan kesihatan tenaga asing. Walaupun tidak dapat dinafikan mereka dapat memberi sumbangan positif seperti meringankan masalah kekurangan buruh, menyumbang kepada keluaran dan perbelanjaan negara, kesan negatif nampak lebih membebankan. Oleh yang demikian penggunaan tenaga kerja mereka sepatutnya hanya sebagai resolusi jangka pendek. Dalam jangka masa panjang Malaysia sepatutnya merancang PSM dan operasi pengeluaran ke arah penggunaan teknologi canggih bagi menjimatkan penggunaan tenaga buruh.

Selain itu, wanita merupakan sumber tenaga kerja yang berpotensi di Malaysia. Wanita merangkumi hampir separuh penduduk dan juga bahagian penduduk berumur 15-64 tahun di Malaysia. Mengikut Banci Penduduk, 1991, daripada 10,991,220 penduduk dalam umur bekerja, 5,423,696 atau 49.3 peratus adalah wanita. Pencapaian pendidikan bagi kaum wanita juga hampir menyamai kaum lelaki. Namun demikian kadar penyertaan tenaga buruh wanita jauh lebih rendah daripada lelaki. Pada tahun 1995 misalnya kadar ini cuma 46.8 peratus dibandingkan dengan 87.2 peratus bagi kaum lelaki. Selanjutnya menjelang tahun 2000, Unit Perancang Ekonomi telah menganggarkan kadar penyertaan ini pada 49 peratus bagi wanita dan 86 peratus bagi lelaki (Malaysia 1996, Kementerian Kewangan Malaysia, Laporan Ekonomi, pelbagai tahun). Kadar penyertaan yang rendah telah menyebabkan komposisi wanita dalam gunatenaga adalah rendah. Pada tahun 1995, wanita merupakan 33.7 peratus daripada jumlah gunatenaga (Malaysia 1996).

Bagi meningkatkan penyertaan tenaga kerja wanita, maka mereka mestilah didedahkan kepada aliran pendidikan dan latihan yang lebih relevan dengan keperluan ekonomi. Pada masa kini kebanyakan wanita mengikuti aliran sastera di peringkat pendidikan dan kurang sekali di kalangan mereka yang mengikuti aliran teknikal dan vokasional yang sangat relevan dengan tren perkembangan ekonomi Malaysia. Pada tahun 1990 misalnya hanya 22.0 peratus wanita berada dalam jurusan vokasional dan 35.9 peratus dalam jurusan teknikal daripada keseluruhan enrolmen (Jabatan Perangkaan Malaysia, pelbagai isu; Malaysia 1991).

Peningkatan Produktiviti dan Penyelarasan Upah

Pertumbuhan ekonomi sesebuah negara sebahagian besarnya adalah disumbangkan oleh faktor seperti buruh dan modal. Tetapi pengumpulan

kedua-dua faktor ini didapati tidak menjamin pencapaian pertumbuhan secara berterusan atau 'sustainable development'. Apa yang perlu ditekankan ialah pertumbuhan produktiviti. Oleh itu RMK-7 telah mengalih tumpuan strategi pertumbuhan kepada pertumbuhan yang didorong produktiviti melalui peningkatan sumbangan produktiviti faktor keseluruhan (TFP). TFP merujuk kepada output tambahan yang dihasilkan melalui peningkatan kecekapan kesan daripada kemajuan pendidikan, kemahiran dan kepakaran pekerja, perolehan teknik dan pengetahuan pengurusan, kemajuan organisasi, teknologi baru dan inovasi serta kemajuan teknologi maklumat (Malaysia 1996, hal. 16).

Dalam tempoh DEB, TFP menyumbang sejumlah 1.2 titik peratusan daripada kadar pertumbuhan KDNK pada 6.7 peratus, manakala sumbangan faktor buruh dan modal masing-masing adalah 2.3 titik peratusan dan 3.2 titik peratusan. Sumbangan TFP meningkat kepada 2.5 titik peratusan dalam tempoh RMK-6 di samping peningkatan sumbangan faktor buruh dan modal masing-masing pada 2.5 titik peratusan dan 3.7 titik peratusan kepada jumlah kadar pertumbuhan 8.7 peratus. Dalam tempoh RMK-7, sumbangan TFP dijangkakan meningkat lagi kepada 3.3 titik peratusan. Namun demikian sumbangan faktor buruh dan modal dijangkakan menurun masing-masing kepada 1.7 titik peratusan dan 3.0 titik peratusan daripada jumlah kadar pertumbuhan 8.0 peratus (Jadual 7.6).

Jadual 7.6: Sumbangan Faktor Pengeluaran (%)

	1971-1990	RMK-6	RMK-7
Pertumbuhan ekonomi	6.7	8.7	8.0
Buruh	2.3	2.5	1.7
Modal	3.2	3.7	3.0
TFP	1.2	2.5	3.3

Sumber: Malaysia, 1996

Bagi merealisasikan matlamat pencapaian TFP dalam RMK-7 memerlukan kepada program PSM yang tersusun rapi. Selaras dengan matlamat pencapaian status negara perindustrian dalam abad ke 21 maka produktiviti sektor pembuatan perlu ditingkatkan demi meningkatkan daya saing negara. Daripada Jadual 7.7, produktiviti buruh sektor pembuatan didapati mengalami peningkatan secara berterusan kecuali di antara tahun 1985 hingga 1988, iaitu semasa kemelesetan ekonomi, produktiviti buruh

nampaknya mengalami turun naik. Namun demikian, produktiviti sektor ini masih lagi rendah jika dibandingkan dengan Jepun dan NIB. Pada tahun 1985, produktiviti sektor pembuatan di Malaysia tidak sampai 1/4 daripada produktiviti di Jepun, tetapi lebih tinggi daripada Hong Kong dan Taiwan serta negara-negara lain di Asia Tenggara. Namun demikian pada tahun 1990, Jepun dan kesemua NIB telah mengatasi Malaysia. Jurang perbezaan antara produktiviti di Malaysia dengan di Indonesia, Filipina dan Thailand pula semakin mengecil. Ini adalah kerana kadar pertumbuhan produktiviti lambat di Malaysia pada kadar pertumbuhan purata hanya 0.9 peratus iaitu terendah dibandingkan dengan negara-negara lain (Jadual 7.8).

Jadual 7.7: Malaysia: Produktiviti Buruh Sektor Pembuatan

TAHUN	NILAI DITAMBAH ('000) (Harga Semasa)	BIL. PEKERJA	PRODUKTIVITI BURUH
1970	1,277,418	175,316	7,290
1975	3,181,245	311,009	10,229
1981	9,489,816	580,039	16,360
1985	12,115,431	476,260	25,439
1988	18,634,925	827,553	22,518
1990	24,529,564	844,733	29,038
1995	59,629,113	1,389,545	42,913

Nota: Produktiviti buruh dikira dengan membahagikan nilai ditambah kepada bilangan pekerja.

Sumber: Jabatan Perangkaan Malaysia. Penyiasatan Perusahaan, pelbagai tahun.
Rahmah Ismail, 1993.

Di antara tahun 1981 hingga 1990, pertumbuhan purata upah bulanan dalam sektor-sektor ekonomi di Malaysia agak tinggi. Sektor yang mengalami pertumbuhan tertinggi adalah sektor perlombongan pada kadar 9.9 peratus setahun, diikuti oleh sektor pembuatan (5.1 peratus) dan pembinaan (4.7 peratus) (Jabatan Perangkaan, Penyiasatan Perusahaan pelbagai tahun, Kementerian Kewangan Malaysia, Laporan Ekonomi pelbagai tahun). Dalam sektor pembuatan sendiri upah nominal tumbuh pada kadar yang meningkat. Antara tahun 1971-1980, kadar pertumbuhan ialah 7.7 peratus, meningkat kepada 10.7 peratus dalam tempoh 1982-85 dan 10.5 peratus dalam tempoh 1991-92. Cuma semasa kemelesetan ekonomi 1986-90 kadar pertumbuhan sangat rendah pada hanya 0.7 peratus (Jadual 7.9).

Jadual 7.8: Perbandingan Produktiviti Buruh Sektor Pembuatan Antara Beberapa Negara (Nilai Nominal)

NEGARA	1985(US\$)	1990(US\$)	Kadar Pertumbuhan Tahunan 1985-1990
Malaysia	10248	10737	0.9
Jepun	38747	79645	15.5
Korea Selatan	12829	30822	55.0
Singapura	18930	32390	11.3
Taiwan	9580	24523	20.6
Hong Kong	7246	15046	15.7
Indonesia	3880	4467	2.8
Filipina	5576	8092	7.7
Thailand	8015	10059	4.6

Sumber: Jabatan Perangkaan Malaysia. Penyiasatan Perusahaan, pelbagai tahun.
UNIDO, 1995. Industry and Development Global Report 1992/93.

Jadual 7.9: Upah Purata Bulanan Sektor Pembuatan 1970-1993 (Nilai Nominal)

TAHUN	UPAH PURATA BULANAN (RM)	PERATUS PERTUMBUHAN TAHUNAN
1970	176	1971-80
1975	236	7.7
1980	368	
1981	422	1981-85
1983	537	11.5
1985	634	
1986	632	1986-90
1988	530	0.7
1990	658	
1991	717	1991-95
1993	846	8.6
1995	994	

Nota: Kadar Pertumbuhan Tahunan dikira dengan menggunakan formula di bawah;

$$r = \left\{ \frac{\sqrt[n]{P_t}}{P_1} + 1 - 1 \right\} \times 100$$

Sumber: Dikira daripada Jabatan Perangkaan Malaysia, Penyiasatan Perusahaan, pelbagai tahun.

Tingkat upah sangat penting dalam mempengaruhi kos pengeluaran dan juga pelaburan asing. Pelabur lebih memilih destinasi yang dapat menawarkan upah rendah bagi merendahkan kos pengeluaran mereka. Walaupun upah bulanan sektor pembuatan di Malaysia lebih rendah daripada di Jepun, Korea Selatan, Singapura, Hong Kong dan Taiwan, ianya lebih tinggi daripada negara-negara Asia yang lain seperti Indonesia, Filipina dan Thailand (Jadual 7.10). Keadaan ini boleh menjejaskan minat pelabur asing yang lebih suka tertumpu kepada negara-negara dengan upah lebih rendah. Walaupun upah bulanan ini telah jatuh daripada US\$257 pada 1985 kepada US\$244.4 pada 1990 disebabkan kemelesetan ekonomi ianya masih dianggap tinggi. Walaupun kadar peningkatan upah di Malaysia agak selari dengan kadar peningkatan produktiviti, Malaysia masih memerlukan pembaikan dalam produktiviti bagi menandingi NIBs yang mempunyai produktiviti jauh lebih tinggi. Produktiviti tinggi juga penting dalam mencapai status negara industri maju menjelang tahun 2020.

Penyesuaian Penempatan Tenaga Kerja

Perubahan struktur ekonomi Malaysia daripada penekanan sektor pertanian kepada sektor perindustrian telah membawa kepada kadar pertumbuhan yang pesat dan perubahan dalam bentuk permintaan tenaga kerja. Dalam tempoh DEB, 1971-90, kadar pertumbuhan purata tahunan KDNK adalah 6.7 peratus dan meningkat kepada 8.7 peratus dalam tempoh RMK-6. Malah antara tahun 1988-1992 kadar pertumbuhan ini adalah 8.9 peratus. Bagi tempoh RMK-7 pula kadar pertumbuhan purata KDNK dijangka mencapai 8.0 peratus (Malaysia 1995).

Kepesatan pertumbuhan ekonomi yang sebahagian besarnya disumbangkan oleh sektor perindustrian telah mengubah corak permintaan tenaga kerja kepada mahir dan separa mahir dalam bidang-bidang berautomasi tinggi. Ini adalah ekoran daripada proses pengeluaran yang lebih kompleks serta berteknologi tinggi. Akibat daripada kepesatan permintaan tenaga kerja ini telah menyebabkan banyak kategori pekerjaan yang tidak mampu diisi. Malaysia terpaksa menghadapi keadaan pasaran buruh yang ketat dengan kadar pengangguran hanya 2.8 peratus pada 1995 yang lebih rendah daripada kadar pengangguran guna tenaga penuh pada 4.0 peratus yang dianggarkan dicapai pada tahun 2000 (Malaysia 1991, 1995)

Jadual 7.10: Perbandingan Upah Bulanan Sektor Pembuatan Antara Beberapa Negara (Nilai Nominal)

NEGARA	1985 (US\$)	1990 (US\$)
Malaysia	257.0	244.4
Jepun	1137.6	2175.3
Korea Selatan	289.7	713.4
Singapura	596.8	833.6
Hong Kong	381.9	700.3
Taiwan	321.8	847.3
Indonesia	76.7	77.9
Filipina	104.8	159.1
Thailand	157.8	184.7

Sumber: Jabatan Perangkaan Malaysia, Penyiasatan Perusahaan, pelbagai tahun
UNIDO. Industry and Development Global Report 1991/92

Jadual 7.11 menunjukkan kelima-lima kategori pekerjaan yang disenaraikan menghadapi kekurangan tenaga kerja bagi tempoh RMK-6 dan RMK-7. Kategori pekerjaan yang paling banyak menghadapi kekurangan dalam tempoh RMK-6 ialah jurutera dengan kekurangan sebanyak 23,258 orang tetapi menurun kepada 7,291 orang dalam tempoh RMK-7. Bagi pekerjaan pembantu jurutera pula kekurangannya adalah 22,225 orang dalam tempoh RMK-6 meningkat kepada 31,676 orang dalam tempoh RMK-7. Sementara profesional, perubatan dan kesihatan serta pembantu profesional kesihatan mengalami kekurangan masing-masing 1,316 dan 2,470 serta 1,510 dan 8,414 bagi tempoh yang sama. Hanya pekerjaan guru dijangka tidak mengalami kekurangan dalam tempoh RMK-7 walaupun kekurangan agak besar pada 5,252 dalam tempoh RMK-6. Peningkatan dalam kurangan tenaga kerja bagi pekerja yang dibincangkan menunjukkan kemampuan ekonomi Malaysia menawarkan tenaga kerja seperti diperlukan adalah semakin berkurangan. Maka, adalah menjadi fokus PSM dalam tahun-tahun selanjutnya menumpukan kepada masalah ini dan cuba menyesuaikan programnya ke arah memenuhi kehendak pembangunan negara.

Satu perkara yang jelas dialami oleh pembangunan ekonomi Malaysia ialah berlaku masalah ketidaksepadanan dalam penempatan buruh yang selanjutnya boleh membawa atau menyumbang kepada kadar pengangguran.

Jadual 7.11: Keperluan Gunatenaga Mengikut Pekerjaan Terpilih

Jenis Pekerjaan	RM6			RM7			Penawaran		Beza (Penawaran - Permintaan)	
	Stok (1990)	Gunatenaga (1995)	Tambahan Bersih	Stok (1990)	Gunatenaga (1995)	Tambahan Bersih	RM6	RM7	RM6	RM7
Jurutera	18904	44254	36350	49729	83590	33861	13092	26570	-23258	-7291
Pembantu jurutera	42276	92082	48806	78269	15844	73575	26581	41899	-22225	-31676
Profesional perubatan dan kesihatan	9722	14903	5181	12917	21328	8411	4865	5941	-1316	-2470
Pembantu profesional kesihatan	39131	51588	12457	44750	75016	30266	10947	21852	-1510	-8414
Guru sekolah	172164	244188	72024	222890	322807	99917	66771	99917	-5253	-

Sumber: Malaysia, 1996.

Walaupun kadar pengangguran agak rendah, sekiranya keupayaan penempatan ini dapat ditingkatkan misalnya dari segi mobiliti dan pencapaian pendidikan, maka kadar pengangguran boleh dicapai pada kadar yang lebih rendah. Di samping itu, sekiranya masalah ini dapat diatasi, kebergantungan terhadap pekerja asing boleh dikurangkan dan ini menguntungkan negara sama ada dari segi pengurangan pengaliran keluar mata wang dan juga peluang pekerjaan rakyat tempatan.

Bilangan penganggur di Malaysia masih ramai. Misalnya bilangan yang berdaftar sahaja mencapai 21,759 pada 1995. Walaupun bilangan penganggur mengalami pengurangan dari tahun 1975 hingga 1995 seperti dalam Jadual 7.12, ianya masih tinggi memandangkan kekosongan pekerjaan pada tahun 1995 berjumlah 34,038. Persoalannya di sini kenapakah sejumlah besar pekerjaan tidak dapat diisi? Pada hal masih ada penganggur. Di samping pengangguran geseran yang memang dihadapi oleh semua negara di dunia ini, masalah ketidaksesuaian penempatan serta kualiti buruh juga menjadi penyebab kepada masalah ini. Maka adalah menjadi tanggungjawab PSM menangani masalah ini agar tenaga kerja disediakan dengan pendidikan dan latihan, atau khususnya bidang kepakaran yang sesuai dengan keperluan negara.

Jadual 7.12: Jumlah Penganggur Berdaftar, Kerja Kosong dan Penempatan

TAHUN	JUMLAH PENGANGGUR BERDAFTAR	JUMLAH KERJA KOSONG	JUMLAH PENEMPATAN	KEKOSONGAN
1975	114,100	39,556	33,718	5,838
1980	82,082	46,968	36,337	10,631
1985	80,681	30,088	19,550	10,538
1990	54,387	54,192	37,027	17,165
1995	21,759	58,412	24,374	34,038

Sumber: Kementerian Kewangan Malaysia, Laporan Ekonomi, pelbagai tahun.
Rahmah Ismail, 1993.

Isu dan Cabaran Pembangunan Sumber Manusia

Matlamat Pendidikan

Pembangunan sumber manusia berkait rapat dengan pendidikan yang merupakan alat penting membangunkan sumber manusia. Oleh yang demikian program PSM bukanlah semata-mata memenuhi objektif ekonomi dalam erti kata melahirkan insan yang dapat memenuhi tenaga kerja negara tetapi juga sepatutnya memenuhi matlamat pendidikan yang lain.

Falsafah Pendidikan Negara menekankan kepada melahirkan insan yang berilmu dan berakhlak, seimbang dan harmonis yang boleh mencapai kesejahteraan diri dan memberi sumbangan kepada keharmonian dan kemakmuran masyarakat dan negara. Oleh itu falsafah pendidikan cuba mengelakkan daripada menghasilkan insan yang berpelajaran semata-mata tetapi mempunyai sifat buruk seperti terlalu materialistik dan individualistik. Maka perkara-perkara ini perlu diambil kira semasa merancang PSM.

Penyusunan Semula Masyarakat

Penyusunan semula masyarakat merupakan salah satu daripada dua objektif penting DEB. Objektif ini penting bagi kesejahteraan masyarakat kerana dipercayai melalui penyeimbangan dalam pekerjaan, agihan pendapatan dapat pula diseimbangkan. Aktiviti yang berbeza ternyata memberi pulangan berbeza kerana adanya perbezaan dalam produktiviti dan perletakan harga. Sektor tradisional seperti pertanian misalnya menghadapi produktiviti rendah dan harga tidak stabil. Maka, kaum Bumiputera yang kebanyakannya menceburi bidang ini menerima pendapatan rendah dan miskin. Oleh itu, strategi penyusunan semula masyarakat ialah meningkatkan penyertaan mereka di bidang atau kategori pekerjaan yang lebih mencabar.

Setakat ini pencapaian penyusunan semula masyarakat masih belum memuaskan. Agihan pekerjaan mengikut kaum masih tidak seimbang dan masih jauh mencapai keadaan yang digariskan dalam DEB, iaitu supaya komposisi kaum dalam pekerjaan melambangkan komposisi penduduk. Masalah ketidakseimbangan ini lebih nyata jika melihat bidang pekerjaan profesional di mana kaum Bumiputera masih jauh ketinggalan. Ini dapat dilihat dalam Jadual 7.13. Dalam semua kategori pekerjaan

profesional yang disenaraikan, penglibatan kaum Bumiputera masih di bawah 50 peratus, malah ada yang jauh lebih rendah daripada itu. Sebagai contoh bagi kategori pekerjaan akauntan, Bumiputera merangkumi hanya 16.2 peratus dibandingkan dengan 75.2 peratus bagi kaum Cina. Bagi kategori pekerjaan peguam pula 29.0 peratus adalah Bumiputera dan 43.4 peratus kaum Cina. Cuma juru ukur menampakkan agihan lebih seimbang antara kaum Bumiputera dengan kaum Cina. Walaupun terdapat pembaikan dalam peratus ini antara tahun 1990 dan 1995, agihan ini masih perlu diperbaiki.

Jadual 7.13: Pencapaian Penyusunan Semula Masyarakat

KATEGORI PEKERJAAN	1990				1995			
	B	C	I	L	B	C	I	L
Akauntan	11.2	81.2	6.2	1.4	16.1	75.2	7.9	0.8
Arkitek	23.6	74.4	1.2	0.8	27.6	70.7	1.5	0.2
Doktor	27.8	34.7	34.4	3.1	33.4	32.1	32.0	2.5
Doktor Gigi	24.3	50.7	23.7	1.3	30.9	45.7	21.9	1.5
Doktor Veterinar	35.9	23.7	37.0	3.4	40.2	23.7	33.5	2.6
Jurutera	34.8	58.2	5.3	1.7	38.1	55.2	5.2	1.5
Juruukur	44.7	40.6	3.7	2.0	48.3	45.6	3.2	2.9
Peguam	23.3	50.0	26.5	1.2	29.0	43.3	26.6	1.1

Nota: B - Bumiputera I - India
C - Cina L - Lain-lain

Sumber: Malaysia, 1996

Penyeimbangan dalam agihan gunatenaga memerlukan pengembangan PSM terutamanya kepada golongan yang ketinggalan. Melalui penyusunan semula PSM golongan Bumiputera misalnya digalakkan memenuhi jurusan pendidikan dan seterusnya latihan yang berkait dalam bidang profesional berkenaan.

Kemudahan Terhad

Kemudahan pendidikan yang terhad dalam negeri terutamanya di peringkat pengajian tinggi menyebabkan Malaysia bergantung kepada negara luar untuk menampung keperluan PSM. Kekurangan yang berlaku

bukan sahaja dari segi kemudahan fizikal tetapi juga jenis kursus. Mengikut RMK-7 terdapat sejumlah 50,600 pelajar di peringkat ijazah pertama anjuran kerajaan di luar negara dalam berbagai-bagai bidang dengan 59.8 peratus mengikuti bidang sains dan teknikal (Malaysia 1996).

Disebabkan kos pembiayaan pembelajaran luar negara terlalu mahal, maka aliran keluar pelajar ini mengakibatkan aliran keluar mata wang asing dan selanjutnya defisit dalam imbangan pembayaran. Pada tahun 1996 defisit ini berjumlah RM2.4 billion (Laporan Belanjawan Negara 1997). Sebahagian besar daripada defisit adalah disumbangkan oleh sektor perkhidmatan di mana bayaran pendidikan luar negara merupakan salah satu daripada komponennya.

Minat Pelajar

Objektif pencapaian nisbah pelajar sains:bukan sains kepada 60:40 sangat bergantung kepada minat dan kebolehan pelajar. Kebanyakan pelajar terutamanya Bumiputera kurang mampu mengikuti jurusan sains. Pencapaian mereka yang lemah dalam subjek ini yang ditunjukkan melalui peperiksaan di peringkat sekolah tidak melayakkan mereka mengikuti bidang sains. Sesetengah pelajar pula walaupun layak, takut mengikuti jurusan sains dengan anggapan mata pelajaran sains adalah sukar. Di samping itu, jurusan teknik dan vokasional masih kurang menarik minat pelajar. Bidang-bidang ini dikaitkan dengan pekerjaan kolar biru yang bagi kebanyakan mereka melambangkan status yang rendah.

Pengaliran Keluar Kemahiran

Kadar upah secara relatifnya rendah di Malaysia dibandingkan dengan NIB terutamanya Singapura telah menolak tenaga kerja Malaysia ke negara-negara berkenaan. Seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 7.10 di atas kadar upah bulanan sektor pembuatan di Malaysia jauh lebih rendah daripada negara-negara Jepun dan NIB Asia. Perbandingan tingkat upah sektor pembuatan yang lebih terkini antara Malaysia dengan Singapura iaitu bagi tahun 1991 dan 1992 masing-masing menunjukkan perbezaan yang semakin ketara. Pada tahun 1991 upah di Malaysia ialah RM719 dibandingkan dengan RM970 di Singapura. Manakala bagi tahun 1992 pula upah di Malaysia meningkat kepada RM794 dibandingkan dengan RM1,055 di Singapura (ILO 1995; World Bank 1995). Dianggarkan

lebih daripada 6,000 ribu pekerja profesional, mahir dan separuh mahir Malaysia bekerja di United Kingdom, Amerika Syarikat, Jepun, Taiwan dan Hong Kong. Sementara itu dianggarkan lebih kurang 200,000 rakyat Malaysia bekerja di Singapura dalam berbagai-bagai sektor perekonomian (Kementerian Sumber Manusia 1994).

Kekurangan Tenaga Pengajar

Dalam memenuhi keperluan tenaga kerja negara, kerajaan mencadangkan peringkat dalam pengambilan pelajar di institusi pengajian tinggi sedia ada di samping mewujudkan institusi-institusi baru. Tambahan kepada ini, sektor swasta juga digalakkan memainkan peranan lebih aktif di bidang PSM dengan membenarkan penubuhan universiti swasta dan memperkenalkan insentif latihan.

Soalnya ialah mampukah Malaysia menyediakan tenaga pengajar yang mencukupi terutamanya dalam jangka masa pendek? Pengimportan tenaga pengajar boleh merupakan satu resolusi tetapi kebergantungan yang berlebihan boleh menjejaskan pula imbalan pembayaran. Satu lagi masalah yang perlu diteliti ialah pengaliran keluar tenaga pengajar sedia ada ke sektor-sektor lain terutamanya swasta yang banyak berlaku akhir-akhir ini. Pihak berkenaan sepatutnya mencari jalan mengekalkan tenaga pengajar sedia ada ini melalui insentif yang difikirkan sesuai.

Masalah kekurangan tenaga pengajar bukan sahaja perlu dilihat dari segi bilangannya tetapi juga kualitinya. Mengikut Kementerian Sumber Manusia (1982) masalah kekurangan tenaga pengajar dan jurulatih berkemahiran agak kritikal di institusi pengajian tinggi dan institusi latihan. Beberapa faktor menyumbang kepada kekurangan ini antaranya kurang pendedahan praktikal sebelum berkhidmat dan pertukaran kerja ke tempat lain yang lebih berpotensi.

Kurang Penglibatan Pihak Swasta

Penglibatan sektor swasta dalam PSM masih lagi terhad. Dari segi pendidikan misalnya kadar enrolmen di institusi pendidikan swasta hanya pada 8.4 peratus daripada keseluruhan enrolmen. Jumlah perbelanjaan sektor swasta ke atas pendidikan merangkumi kurang daripada 1 peratus keseluruhan perbelanjaan pendidikan sektor awam (Kementerian Pendidikan 1992, 1993). Bidang yang ditawarkan juga tidak seimbang,

iaitu lebih condong kepada program dengan kos rendah secara berbanding seperti ekonomi dan perniagaan dibandingkan dengan sains komputer, arkitek dan juru ukur. Pada 1991 misalnya 33.0 peratus enrolmen pendidikan swasta berada dalam aliran ekonomi dan perniagaan dibandingkan dengan hanya 12 peratus dalam bidang sains komputer, 0.4 peratus arkitek dan 0.5 peratus juru ukur. Dalam soal latihan misalnya tidak banyak firma yang sanggup menyediakan kemudahan latihan pekerja. Sehingga kini terdapat cuma 65 buah institusi latihan kemahiran swasta yang berkait dengan perindustrian. Jenis kursus yang ditawarkan pula masih terhad. Keengganan pihak swasta terutama firma mengendalikan latihan boleh dikaitkan dengan 2 sebab. Pertama, kos latihan yang tinggi dan kedua, takut kehilangan pekerja.

Kesan daripada ini, keupayaan institusi swasta dalam menawarkan tenaga kerja juga masih terhad. Menurut Rangka Rancangan Jangka Panjang Kedua (RRJP2), 1991-2000, bagi pekerjaan profesional terpilih, penawaran tenaga kerja institusi swasta cuma terhad kepada pembantu jurutera dan pembantu kesihatan sahaja dengan bilangan yang jauh lebih rendah daripada institusi awam. Bagi pekerjaan pembantu jurutera misalnya, keupayaan institusi swasta hanya 20,900 orang dibandingkan dengan 84,070 orang sektor awam, manakala pembantu perubatan pula adalah 1,050 orang dibandingkan dengan 5,666 orang (Malaysia 1996).

Implikasi Dasar

Keberkesanan program PSM sangat bergantung kepada sejauh mana halangan-halangan berkaitan dapat diatasi. Beberapa implikasi dasar adalah dicadangkan bagi menangani isu dan cabaran di atas.

Kurikulum Pembelajaran yang Lebih Sesuai

Alam persekolahan sangat mempengaruhi sifat dan kewibawaan seseorang di samping diwarisi daripada penjaga mereka. Untuk melahirkan insan yang seimbang dari segi fizikal dan mentalnya maka kurikulum pembelajaran perlu lebih menekankan kepada unsur-unsur ini. Ini tidak hanya terhad kepada pendidikan formal seperti pengenalan mata pelajaran sivik, tetapi juga aktiviti ko-kurikulum yang dapat menyemat sifat-sifat positif di kalangan pelajar seperti semangat berpersatuan dan kursus-

kursus motivasi. Insan sedemikian penting dalam menangani pekerjaan yang diamanahkan kepada mereka supaya tidak berlaku penyelewengan dalam apa bentuk jua. Ini selanjutnya dapat menghasilkan produktiviti tinggi kepada sesebuah organisasi.

Galakan ke Arah Bidang Sains dan Teknologi

Terdapat 2 objektif kenapa galakan ini diperlukan. Pertama untuk meningkatkan penglibatan kaum Bumiputera di bidang sains dan teknikal kerana ketrampilan mereka masih rendah. Kedua, memenuhi keperluan pasaran pekerjaan yang lebih mengarah kepada bidang sains dan teknikal selaras dengan perkembangan perindustrian.

Soalnya bagaimana menjadikan kedua-dua bidang tersebut lebih menarik? Pengenalan dan pendedahan kepada mata pelajaran sains sepatutnya disemai dari kecil lagi bukannya bermula dari darjah 4 seperti yang diamalkan sekarang. Di samping itu, cara pembelajarannya sepatutnya lebih menarik dengan pendedahan secara langsung kepada alam semula jadi dan melibatkan lebih banyak kerja-kerja praktikal.

Meningkatkan Kemudahan

Peruntukan yang diberi kerajaan kepada program PSM sudah agak besar jika dibandingkan dengan negara-negara lain seperti NIB. Namun dari segi penempatan pelajar masih rendah. Ini boleh dikaitkan dengan efisiensi institusi pendidikan yang masih rendah. Dengan kata lain, kita masih boleh meningkatkan pengambilan pelajar dengan kemudahan sedia ada.

Di samping itu, penubuhan institusi baru adalah diperlukan untuk menampung lebih ramai pelajar. Kursus-kursus yang ditawarkan juga perlu diperluaskan setanding dengan universiti luar negara. Namun dalam jangka pendek ini sukar dilakukan kerana kurang kepakaran. Jadi, perancangan awal diperlukan dengan menghantar pelajar mengikuti bidang-bidang baru dengan harapan mereka dapat mengembangkannya di sini apabila kembali dengan melibatkan diri sebagai tenaga pengajar.

Sistem Bayaran dan Persekitaran Kerja yang Lebih Menarik

Walaupun kadar bayaran pekerja sama ada dalam bentuk gaji atau upah nominal di Malaysia lebih tinggi daripada kebanyakan negara lain di Asia Tenggara, ianya jauh lebih rendah daripada Singapura, NIB Asia dan Jepun. Walaupun kos sara hidup di negara-negara ini lebih tinggi daripada di Malaysia, perbezaan upah nominal yang terlalu besar menyebabkan perbezaan upah benar juga tinggi. Maka bagi mengelak pengaliran keluar pekerja terutamanya ke Singapura maka bayaran dari segi upah benar perlulah setanding dengan negara itu. Bagi meningkatkan upah, maka produktiviti buruh perlulah ditingkatkan melalui PSM seperti latihan supaya upah menggambarkan produktiviti.

Tenaga pengajar di institusi pengajian tinggi lazimnya terdiri daripada mereka yang mempunyai pencapaian cemerlang dalam pendidikan. Maka adalah wajar mereka diberi gaji yang setimpal dengan kelayakan mereka atau setaraf dengan bayaran sektor swasta. Perbezaan gaji tenaga pengajar dengan pekerjaan sektor swasta telah menimbulkan masalah pengaliran keluar tenaga pengajar. Oleh itu skim gaji yang lebih sesuai perlu diperkenalkan terutamanya dalam bidang-bidang berbentuk profesional. Bagi menggalakkan penyertaan pelajar dalam bidang vokasional dan teknik pula, kelayakan mereka di bidang ini perlu diberi pengiktirafan yang lebih tinggi dengan memperkenalkan skim bayaran berasingan yang lebih lumayan. Mereka merupakan pekerja berkemahiran yang sangat penting kepada pembangunan sektor perindustrian.

Menggalakkan Penglibatan Sektor Swasta

Bagi menggalakkan penglibatan sektor swasta maka perubahan dasar diperlukan. Pengenalan akta pendidikan tinggi swasta baru pada Disember 1995 merupakan langkah baik merangsang penglibatan sektor swasta dalam PSM. Dari segi latihan pula, walaupun kerajaan telah memperkenalkan insentif potongan cukai dua kali kejayaannya masih terhad. Dalam tempoh 1988-93 bilangan pekerja yang mendapat latihan di bawah skim ini cuma 5,253 orang sahaja yang sebahagian besarnya dimanfaatkan oleh syarikat multinasional dengan hanya 9 firma kecil. Salah satu kelemahan skim ini ialah kewujudan dan manfaatnya masih tidak diketahui oleh ramai pengusaha. Oleh itu insentif ini perlu diperjelaskan dengan lebih terperinci dan dihebahkan secara lebih meluas.

Tabung Pembangunan Sumber Manusia (Human Resource Development Fund/HRDF) yang ditubuhkan pada 1992 masih kurang dimanfaatkan firma dalam menyediakan latihan kepada pekerja. Sehingga Oktober, 1995 misalnya cuma 53.28 peratus HRDF digunakan dan hanya oleh segelintir firma. Kesukaran mendapatkan grant, lambat proses dan bayaran balik dan jenis latihan terpilih sahaja merupakan antara faktor menghalang firma daripada menggunakan kemudahan ini. Tambahan pula, HRDF hanya akan membayar 50-80 peratus kos latihan sahaja bergantung kepada jenis latihan. Jadi untuk menjadikan HRDF lebih bermanfaat, masalah ini perlu ditangani.

Penutup

Dalam menuju abad ke-21, Malaysia seharusnya mempersiapkan diri dalam pelbagai aspek terutamanya berkait dengan menangani pencapaian status negara industri maju. Untuk ini PSM amat penting bagi melahirkan insan yang lebih berkualiti dan boleh digemblingkan dengan input lain secara lebih produktif. Pembangunan sumber manusia tidak hanya terhad kepada mencapai objektif ekonomi tetapi juga objektif lain demi mencapai kadar pertumbuhan ekonomi yang tinggi dengan masyarakat yang mempunyai keluhuran budi dan etika atau pendeknya masyarakat madani. Pencapaian objektif PSM dalam menangani pembangunan abad ke-21 sangat bergantung kepada komitmen pelbagai pihak, kerajaan, pihak swasta dan individu itu sendiri. Kerjasama antara mereka diperlukan demi mencapai tahap pembangunan yang dicita-citakan.

Rujukan

- Anderson, D. 1990. Investment and Economic Growth, *World Development* 18(8).
- Ashenfelter, O. & Ham, J., 1979. Education, Unemployment and Earnings, *Journal of Political Economy*, 87.
- Blaug, M. 1974. *Education and the Employment Problem in Developing Countries*, Geneva: ILO.
- Blaug, M. 1976. Human Capital Theory: A Slightly Jaundiced View, *Journal of Economic Literature*, 14(3).
- Grilliches, Z., 1977. Estimating the Returns to Educations: Some Econometric Problems, *Econometrica*, 44.

- Grilliches, Z., 1978. Notes on the Role of Education in Production Functions and Growth Accounting, dalam *Education, Income and Human Capital NBER Studies in Income and Wealth*, Jld. 35.
- ILO, 1995. *Year Book of Labour Organization*, Geneva.
- Jabatan Perangkaan Malaysia. *Buletin Statistik Sosial*, Pelbagai Isu.
- Jabatan Perangkaan Malaysia. *Penyiasatan Perusahaan*, Pelbagai Tahun.
- Jamison D.T. & Lau, L.J., 1982. *Farmer Education and Farm Efficiency* Baltimore, MD: John Hopkins University Press.
- Kementerian Kewangan Malaysia. *Laporan Ekonomi*, Pelbagai Tahun.
- Kementerian Sumber Manusia, 1982. *Employment and HRD*, dalam the Ninth Asean and Pacific Labour Ministries Conference 17-19 Januari 1982, Tokyo, Japan.
- Kementerian Pendidikan Malaysia, 1992. Bahagian Pendidikan Tinggi.
- Kementerian Sumber Manusia, 1994. *Tren Gunatenaga Malaysia*, Jabatan Tenaga Rakyat, Januari.
- Kementerian Kewangan Malaysia, 1996. *Laporan Belanjawan 1997*.
- MIDA, 1993. *Laporan Tahunan*.
- MIDA, 1995. *Statistic on the Manufacturing Sector 1990-1994*.
- Malaysia, 1991. *Rancangan Malaysia Keenam 1991-95*, Kuala Lumpur, Percetakan Negara.
- Malaysia, 1991. *Rangka Rancangan Jangka Panjang Kedua 1991-2000*.
- Malaysia, 1993. *Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Keenam, 1991-1995*. Kuala Lumpur, Percetakan Negara.
- Malaysia, 1997. *Rancangan Malaysia Ketujuh, 1996-2000*.
- Majlis Latihan Vokasional Kebangsaan, 1995. Calon Sijil Kemahiran Mengikut Institusi.
- Otani, I & Villanueva, D., 1993. Long Term Growth in Developing Countries and its Determinants: An Empirical Analysis, *World Development*, 18 (6).
- Psacharopoulos, G., 1985. Return to Education: A Futher International Update and Implication, *Journal of Human Resource*, 20(4).
- Psacharopoulos, G. 1973. *Returns to Educations* San Francisco: CA Josey Bess-Elsevier.
- Rahmah Ismail, 1993. *Keperluan Pembangunan Sumber Manusia Sektor Pembuatan di Malaysia*, Laporan Cuti Sabatikal, Fakulti Ekonomi, UKM.
- Rosen, S. 1985. *Human Capital*. Chicago: University of Chicago.

BAB 8

Liberalisasi dan Pendemokrasian Pendidikan Tinggi dalam Konteks Pertumbuhan dan Agihan

Mohd Yusof Kasim
Ishak Yusof

Pengenalan

Perkembangan ekonomi semasa di peringkat nasional dan global serta usaha merealisasikan Wawasan 2020 menuntut sistem pendidikan di negara ini, khususnya pendidikan tinggi, bersifat lebih dinamik dan responsif terhadap keperluan semasa dan masa depan. Selaras dengan usaha menangani cabaran dalam alaf baru (abad ke-21), penekanan terhadap peranan pendidikan tinggi mesti diberi keutamaan (McKinnon 1994). Di Malaysia pendidikan telah memainkan peranan yang penting membantu Malaysia mencapai berbagai matlamat yang ditetapkan dalam rancangan-rancangan pembangunan lima tahunnya sejak kemerdekaan. Semasa pelaksanaan Dasar Ekonomi Baru (DEB) peranan pendidikan lebih menonjol. Dalam hal ini pendidikan didapati mempunyai korelasi yang rapat dengan mobiliti sosial masyarakat. Misalnya masalah kemiskinan dan agihan kekayaan yang tidak seimbang antara kaum telah dapat dikurangkan melalui peningkatan akses dan mutu pendidikan.

Namun begitu cabaran semasa menunjukkan pendidikan tinggi negara ini masih belum berupaya memenuhi kehendak perkembangan ekonomi negara sepenuhnya. Nisbah enrolmen pendidikan di negara ini didapati masih rendah akibat keterbatasan kapasiti universiti-universiti awam tempatan menerima pelajar. Dalam konteks ini liberalisasi dan pendemokrasian pendidikan tinggi dikatakan langkah paling berkesan untuk meningkatkan enrolmen tersebut. Pindaan kepada Akta Universiti dan Kolej Universiti, 1971 dan pengenalan Akta Institusi Pendidikan Tinggi Swasta, 1996 merupakan beberapa perubahan strategik yang

dilakukan ke arah liberalisasi dan pendemokrasian pendidikan tinggi. Dari satu sudut, perubahan strategik ini dijangka mempunyai impak yang besar terhadap pertumbuhan ekonomi secara keseluruhannya. Namun dari sudut yang lain liberalisasi dan pendemokrasian pendidikan tinggi, terutamanya apabila membabitkan pihak swasta, mungkin mempunyai impak yang tidak selari dengan matlamat agihan. Dalam hal ini setengah pihak berpendapat pendidikan tinggi swasta berkecenderungan mewujudkan masalah ketaksetaraan dan dualisme dalam pendidikan. Sekiranya pendapat ini benar maka langkah meliberalisasikan dan pendemokrasian pendidikan tinggi negara ini tanpa kawalan mungkin boleh melenyapkan pencapaian DEB selama ini.

Oleh itu bab ini bertujuan menilai sejauh manakah perubahan strategik ke arah sistem pendidikan yang lebih liberal dan peluasan peluang pendidikan berupaya menyumbang kepada pertumbuhan dan agihan ekonomi negara secara adil dan berterusan pada masa hadapan. Bab ini terbahagi kepada enam bahagian. Bahagian pertama merupakan bahagian pengenalan diikuti dengan bahagian kedua yang menerangkan perkembangan dan keperluan semasa pendidikan tinggi di negara ini. Bahagian ketiga membincangkan perancangan pendidikan tinggi dalam Rancangan Malaysia Ketujuh (RMK-7) dan seterusnya bahagian keempat meninjau peluang dan cabaran pendidikan tinggi dalam tempoh perancangan tersebut. Bahagian kelima pula akan mengemukakan beberapa cadangan bagi mengatasi kelemahan yang dikenalpasti dan akhir sekali kesimpulan dalam bahagian keenam.

Perkembangan dan Keperluan Semasa Pendidikan Tinggi di Malaysia

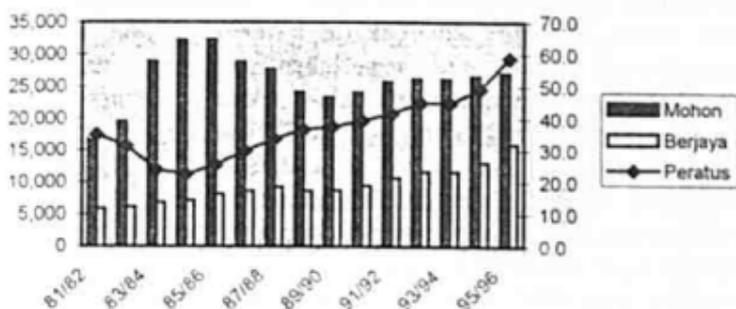
Pendidikan memainkan peranan yang sangat penting bagi menjana pertumbuhan ekonomi yang cergas, mempertingkatkan daya saing dan kualiti hidup penduduk sesebuah negara. Dengan menggunakan berbagai pendekatan, banyak kajian telah membuktikan perkara ini. Teori modal manusia dan pendekatan kadar pulangan, umpamanya telah membuktikan bahawa pendidikan berupaya meningkatkan produktiviti dan pendapatan seseorang yang selanjutnya boleh mendorong kepada pertumbuhan ekonomi (Blaug 1976; Psacharopoulos 1985; Schultz 1988). Manakala model pertumbuhan ekonomi makro juga menyebut tentang kepentingan pendidikan dalam menyumbang kepada pertumbuhan ekonomi sesebuah negara (Pencavel 1991; Lau et. al. 1993). Selain itu pendidikan juga

dikatakan mempunyai pengaruh yang besar terhadap agihan pendapatan. Beberapa kajian di Malaysia telah membuktikan bahawa pencapaian pendidikan merupakan antara faktor penting yang membezakan pendapatan antara kaum dan jantina (Hoerr 1973; Blau 1986; Rahmah 1987).

Di negara ini kepentingan pendidikan telah lama diakui dan diterapkan dalam agenda pembangunan negara. Secara purata kerajaan memperuntukkan lebih 6 peratus daripada Keluaran Dalam Negara Kasarnya (KDNK) untuk melaksanakan program pendidikan. Nisbah ini secara relatifnya adalah tinggi jika dibandingkan dengan beberapa negara maju termasuk negara industri baru di rantau Asia. Walaupun beberapa indikator pendidikan negara ini menunjukkan pencapaian yang baik, namun perkembangan pendidikan tinggi negara ini masih belum dapat menandingi negara-negara yang disebutkan tadi. Enrolmen peringkat tertiar negara ini adalah antara 7 hingga 8 peratus sedangkan pencapaian negara-negara maju adalah jauh lebih tinggi. Misalnya Amerika Syarikat mencatatkan 76 peratus, Korea Selatan 40 peratus, Jerman 36 peratus, Jepun 31 peratus dan United Kingdom 28 peratus. Malah Thailand dan Indonesia mencatatkan nisbah enrolmen pendidikan tinggi yang lebih tinggi dari negara ini, iaitu masing-masing di sekitar 16 dan 10 peratus (World Bank 1994). Keadaan lebih serius sekiranya nisbah enrolmen ini dibataskan kepada nisbah enrolmen pelajar peringkat universiti, iaitu di Malaysia cuma sekitar kira-kira 3.5 peratus sahaja (Malaysia 1996).

Nisbah enrolmen yang sangat rendah ini dikatakan berpunca daripada keterbatasan keupayaan institusi-institusi pengajian tinggi tempatan untuk menawarkan tempat yang secukupnya. Rajah 8.1 menunjukkan jumlah calon yang layak memohon dan bilangan yang berjaya masuk ke universiti-universiti tempatan dalam tempoh 1980-1996. Rajah berkenaan menunjukkan hampir separuh daripada calon-calon yang layak melanjutkan pelajaran ke peringkat yang lebih tinggi gagal berbuat demikian kerana tempat yang terhad. Walaupun peratusan pelajar yang mendapat tempat belajar di universiti menunjukkan tren yang semakin meningkat, jumlah keciciran masih besar. Sebahagian daripada mereka yang tercicir ini mungkin meneruskan pengajian mereka sama ada di luar negara ataupun di kolej-kolej swasta dalam negeri yang menawarkan program berkembar.

Rajah 8.1: Jumlah Pemohonan dan Bilangan Yang Berjaya Masuk Ke Universiti Tempatan, 1980-1996

Sumber: Bahagian Pendidikan Tinggi, Kementerian Pendidikan Malaysia

Keterbatasan kecapaian pendidikan tinggi seumpama ini sudah tentulah tidak sejajar dengan perkembangan pesat ekonomi Malaysia dan kehendak Wawasan 2020. Kadar pertumbuhan ekonomi Malaysia dalam tempoh 10 tahun yang lepas terutama sebelum kegawatan ekonomi 1997 adalah tinggi, iaitu melebihi 8 peratus hampir setiap tahun. Kadar pertumbuhan yang tinggi ini diiringi dengan perubahan-perubahan yang berlaku dari segi struktur dan proses pengeluaran peringkat global yang menekankan penggunaan teknologi tinggi memerlukan tenaga kerja profesional, teknikal dan mahir peringkat tinggi yang lebih ramai. Berdasarkan perkembangan ini, peranan pendidikan tinggi sudah pasti lebih mencabar dan memerlukan perancangan yang lebih teliti agar peranannya dapat diluaskan bagi melahirkan tenaga kerja mahir dan berketrampilan. Oleh itu pendidikan tinggi, khususnya universiti, di samping berfungsi sebagai pusat intelektual perlulah juga berperanan seiring dengan perkembangan ekonomi negara bagi menghasilkan tenaga manusia berbakat tinggi sesuai dengan keperluan pembangunan masa hadapan (Sham Sani 1996). Malah dalam keadaan kemelesetan ekonomi sekalipun peranan pendidikan tinggi adalah penting. Kita mesti sentiasa bersedia dengan kemahiran yang diperlukan oleh pasaran apabila ekonomi pulih dan mula berkembang semula nanti.

Jadual 8.1 dan 8.2 menunjukkan enrolmen peringkat tertiar (iaitu ijazah, diploma dan sijil) di institusi pendidikan tinggi awam tempatan dari tahun 1990 hingga 2000. Manakala Jadual 8.3 menunjukkan jumlah graduan peringkat ijazah pertama yang dikeluarkan oleh IPT awam (IPTA) tempatan. Didapati lebih separuh daripada jumlah enrolmen ini, terutamanya peringkat ijazah dan diploma, mengkhusus dalam bidang sains sosial. Keadaan ini agak tidak sesuai dengan keperluan perkembangan semasa yang memerlukan lebih ramai tenaga mahir peringkat tinggi terutama sekali dalam sektor pembuatan. Dengan kepesatan proses perindustrian yang memerlukan penggunaan teknologi tinggi, permintaan terhadap tenaga kerja teknikal peringkat diploma dan ijazah akan semakin meningkat. Pengkhususan yang berlebihan dalam bidang sastera akan menyebabkan berlakunya mismatch terhadap tenaga kerja dan ini akan merugikan masa dan kos. Adalah dianggarkan bahawa menjelang tahun 2000, negara ini masih lagi kekurangan 38,967 jurutera dan pembantu jurutera manakala dalam bidang perubatan pula sebanyak 10,884 profesional dan pembantu profesional (Malaysia 1996). Senario ini sudah tentulah akan meningkatkan jurang tenaga mahir negara ini dengan negara-negara saingannya yang mana sebelum ini pun Malaysia telah sedia ketinggalan (Selvaratnam V 1996).

Walaupun pada tahun 1995 dianggarkan terdapat kira-kira 50,600 pelajar Malaysia yang sedang mengikuti kursus peringkat ijazah di luar negara, namun tidak semuanya akan memasuki pasaran buruh tempatan. Ini adalah kerana cuma kira-kira 20 ribu sahaja yang ditaja oleh kerajaan dan daripada jumlah ini hanya separuh daripadanya mengikuti kursus sains, perubatan, kejuruteraan dan bidang teknikal yang lain (Malaysia 1996). Lagipun penghantaran pelajar secara besar-besaran keluar negara hanya akan memburukkan defisit akaun semasa negara kerana yuran pengajian dan kos hidup yang terlalu tinggi. Sekiranya diandaikan yuran pengajian dan kos hidup bagi seorang penuntut IPT awam tempatan ialah RM5000 setahun, maka untuk memperolehi pendidikan luar negara, kosnya mungkin antara 6 hingga 10 kali ganda (Rahmah Ismail & Ishak Yussof 1995 FMM Forum 1993).

Peningkatan kos pengajian luar negara dan keupayaan IPT awam tempatan yang terbatas menyebabkan mutakhir ini kolej-kolej swasta ditubuhkan bagaikan cendawan. Sebahagian besar kolej-kolej ini menawarkan program ijazah berkembar bagi calon-calon yang gagal mendapatkan tempat di IPT awam tempatan dan tidak mampu ke luar negara. Kewujudan kolej-kolej swasta ini mendapat sambutan yang sungguh mengalakkan kerana ianya dapat mengurangkan kos bagi

Jadual 8.1: Enrolmen dan Graduan Di Peringkat Ijazah Pertama Daripada Institusi Pendidikan Awam Tempatan, 1990-2000

Kursus	Enrolmen		Enrolmen		Enrolmen		Pertambahan (%)			Graduan		
	1990	%	1995 ¹	%	2000	%	RMK-6	RMK-7	RMK-6	%	RMK-7	%
Sastera	31,200	59	43,610	55	70,970	49	28	63	38,270	58	50,090	50
Sastera dan Kemasyarakatan ²	17,790		21,600		36,080		21	67	22,160		28,520	
Ekonomi dan Perniagaan ³	11,320		19,210		31,600		70	18	13,770		22,970	
Undang-undang	2,110		2,800		3,290		33	18	2,340		2,600	
Sains	14,460	27	22,290	28	42,280	29	54	90	17,370	27	33,980	31
Perubatan dan Pergigian	2,380		2,580		5,230		8	103	2,900		3,030	
Pertanian dan Sains Berkaitan ⁴	1,610		3,260		4,330		102	33	1,430		1,400	
Sains Tulin ⁵	4,610		5,580		8,130		21	46	3,600		7,590	
Lain-lain ⁶	5,860		10,870		24,590		85	126	9,440		21,960	
Teknikal	7,130	14	13,340	17	31,450	22	88	134	9,340	15	20,010	19
Kejuruteraan	5,520		10,430		24,750		89	137	6,420		14,110	
Sembina dan Perancangan Bandar	640		1,750		3,670		173	110	1,200		3,050	
Ukur	300		460		1,130		53	146	370		700	
Lain-lain ⁷	670		790		1,900		18	141	1,840		2,150	
Jumlah	52,810	100	79,330	100	144,700	100	50	82	65,470	100	108,080	100

Nota:

- 1 Adalah dianggarkan bahawa sejumlah 50,600 penuntut telah mengikuti kursus peringkat ijazah di luar negeri. Daripada jumlah ini 18,300 adalah penuntut kursus ijazah pertama anjuran Kerajaan yang mana 59.8 peratus adalah dalam kursus sains dan teknikal.
- 2 Termasuk pengajian Islam, bahasa, kesusasteraan, kebudayaan Melayu, sains sosial, sains perpustakaan serta lukisan dan rekabentuk.
- 3 Termasuk perakaunan, pengurusan perniagaan, ekonomi sumber dan perniagaan tani.
- 4 Termasuk sains rumahtangga dan pembangunan manusia.
- 5 Termasuk biologi, kimia, fizik dan matematik.
- 6 Termasuk farmasi, sains gunaan, pengajian alam sekitar, teknologi makanan serta sains dengan pendidikan.
- 7 Termasuk pengurusan harta.

Sumber: Malaysia, 1996.

Jadual 8.2: Enrolmen Dan Graduan Di Peringkat Diploma Dan Sijil Daripada Institusi Pendidikan Awam Tempatan, 1990-2000

Kursus	Enrolmen				Pertambahan (%)			Graduan				
	1990	%	1995	%	2000	%	RMK-6	RMK-7	RMK-6	%	RMK-7	%
DIPLOMA												
Sastera	17,050	53	23,330	50	30,240	49	37	30	18,690	47	31,590	50
Sastera dan Kemanusiaan ¹	1,590		3,370		7,710		112	129	3,770		31,590	
Ekonomi dan Perniagaan ²	15,460		19,960		22,530		29	13	14,920		25,690	
Sains	6,190	9	8,860	19	8,320	13	43	-6	7,060	18	7,040	11
Pertanian dan Sains Berkaitan ³	2,290		1,690		1,490		-26	-12	2,130		1,180	
Lain-lain ⁴	3,900		7,170		6,830		84	-5	4,930		5,860	
Teknik	8,780	28	14,740	1	23,340	38	68	58	14,120	35	25,000	39
Kejuruteraan	6,010		11,040		17,790		84	61	11,620		19,780	
Senibina dan Perancangan Bandar	1,640		1,940		2,580		18	33	1,440		3,150	
Ukur	570		720		1,570		26	118	750		1,480	
Lain-lain ⁵	560		1,040		1,400		86	35	310		590	
Jumlah	32,020	100	46,930	100	61,900	100	47	32	39,870	100	63,630	100
SIJIL												
Sastera	1,750	17	3,360	20	5,090	24	92	51	7,760	26	8,470	21
Sastera dan Kemanusiaan ¹	440		610		1,840		39	202	1,300		1,890	
Ekonomi dan Perniagaan ²	1,310		2,750		3,240		110	18	6,460		6,580	
Sains	720	7	1,170	7	2,500	12	63	114	4,500	15	8,460	20
Sains Tulen ⁴	40		80		150		100	88	2,010		350	
Lain-lain ¹	680		1,090		2,350		60	116	2,490		8,110	
Teknikal	7,680	76	12,550	73	13,700	64	63	9	17,520	59	23,990	59
Kejuruteraan	6,450		10,880		11,900		69	9	15,350		20,220	
Senibina dan Perancangan Bandar	990		1,200		1,320		21	10	1,570		2,830	
Ukur	240		470		480		96	2	600		940	
Jumlah	10,150	100	17,080	100	21,280	100	68	25	29,780	100	40,920	100

- Nota:
- 1 Termasuk muzik, pentadbiran awam, fotografi dan pengajian kesetiausahaan.
 - 2 Termasuk perakaunan, pengurusan bank dan penyeliaan hotel dan pembekalan makanan.
 - 3 Termasuk sains rumah tangga dan pembangunan manusia.
 - 4 Termasuk biologi, kimia, matematik dan fizik.
 - 5 Termasuk sains gunaan, pengajian komputer dan pengajian alam sekitar.
 - 6 Termasuk pengurusan harta.

Jadual 8.3: Graduan Di Peringkat Ijazah Pertama Daripada Institusi Pendidikan Awam Tempatan, 1996-2000

Kursus	Graduan											Jumlah
	UM	UKM	USM	UPM	UTM	UIA	UUM	UNIMAS	UMS	ITM	KTAR	
Sastera	8,960	9,370	9,560	3,660	210	4,050	10,060	480	310	4,540	2,890	54,090
Sastera dan Kemamusiaan ¹	6,410	5,900	8,740	2,730	90	750	1,620	480	170	1,630	0	28,520
Ekonomi dan Perniagaan ²	2,020	3,160	820	830	120	2,150	8,320	0	140	2,520	2,890	22,970
Undang-undang	530	310	0	100	0	1,150	120	0	0	390	0	2,600
Sains	4,490	3,890	6,170	9,130	3,640	1,210	1,410	810	230	800	2,200	33,980
Perubatan dan Pergigian	1,140	850	710	250	0	0	0	80	0	0	0	3,030
Pertanian dan Sains	0	0	0	1,160	0	0	0	210	30	0	0	1,400
Berkaitan ³												
Sains Tulen ⁴	0	2,310	0	2,820	0	0	0	0	80	180	2,200	7,590
Lain-lain	3,350	730	5,460	4,900	3,640	1,210	1,410	520	120	620	0	21,960
Teknik	1,190	720	2,840	2,180	6,480	1,000	0	140	0	3,320	2,140	20,010
Kejuruteraan	1,190	720	2,120	1,880	3,960	700	0	140	0	1,760	1,640	14,110
Sembina dan Perancangan	0	0	720	300	650	300	0	0	0	580	500	3,050
Bandar												
Ukur	0	0	0	0	300	0	0	0	0	400	0	700
Lain-lain ⁴	0	0	0	0	1,570	0	0	0	0	580	0	2,150
Jumlah	14,640	13,980	18,570	14,970	10,330	6,260	11,470	1,430	540	8,660	7,230	108,080

Nota:

¹ Termasuk pengajian Islam, bahasa, kesusasteraan, kebudayaan Melayu, sains sosial, sains perpustakaan, dan seni dan rekebentuk

² Termasuk perakaunan, pengurusan perniagaan, ekonomi sumber dan perniagaan tani.

³ Termasuk sains rumahtangga dan pembangunan manusia.

⁴ Termasuk biologi, kimia, fizik dan matematik.

⁵ Termasuk farmasi, sains gunaan, pengajian alam sekitar, teknologi makanan serta sains dengan pendidikan.

⁶ Termasuk pengurusan harta.

Sumber: Malaysia, 1996.

mendapatkan pendidikan tinggi. Malah kerajaan telah meluluskan Akta Institusi Pendidikan Swasta 1996 (AIPTS) untuk memberi galakan penubuhan kolej-kolej berkenaan. Pada awal tahun 1996 terdapat kira-kira 283 kolej swasta dengan enrolmen lebih 51 ribu pelajar di seluruh negara. Kini (Mac 1999) bilangan Institusi Pengajian Tinggi Swasta (IPTS) telah meningkat kepada 564 dengan enrolmen yang lebih besar lagi. (Berita Harian 1999) Walaupun demikian sebahagian besar IPTS tersebut menawarkan kursus-kursus dalam bidang perundangan, perdagangan dan perniagaan (Bahagian Pendidikan Swasta, Kementerian Pendidikan Malaysia 1996). Tidak banyak kolej swasta yang menawarkan kursus bidang sains, teknikal, kejuruteraan dan perubatan kerana kursus-kursus ini memerlukan perbelanjaan yang tinggi. Lagipun permintaan terhadap kursus-kursus seumpama ini adalah tidak banyak.

Perkembangan pesat IPTS dewasa ini dan kewujudan AIPTS 1996 boleh ditanggap sebagai bermulanya era liberalisasi dan demokrasi dalam pendidikan tinggi di negara ini. Dari satu segi penubuhan universiti-universiti dan kolej-kolej swasta telah dapat meningkatkan peluang bagi mendapatkan pendidikan tinggi dan menjimatkan aliran perbelanjaan kerajaan dalam bidang pendidikan. Ia juga secara tidak langsung dapat mengurangkan defisit akaun semasa negara. Sekiranya seorang pelajar Malaysia yang menuntut di universiti luar negara memerlukan perbelanjaan kira-kira RM50 ribu setahun, maka negara boleh menjimatkan RM2.8 billion setahun sekiranya 56 ribu pelajar yang sekarang ini menuntut di luar negara mendapatkan pendidikan mereka di IPTS di dalam negeri.

Namun begitu kawalan-kawalan tertentu perlulah dikenakan ke atas universiti-universiti dan kolej-kolej swasta ini kerana terdapat bukti yang menunjukkan bahawa kolej-kolej swasta berkecenderungan mewujudkan masalah agihan. Terdapat teori yang mengatakan bahawa pendidikan tinggi swasta tidak sensitif terhadap aspek agihan malah ianya boleh menyumbang kepada ketidakseimbangan tingkat sosio-ekonomi (Tilak 1991). Satu kajian di Jepun menunjukkan bahawa universiti awam mempunyai kesan agihan yang lebih baik berbanding universiti swasta khususnya dari segi memindahkan sumber-sumber dari golongan berpendapatan tinggi kepada golongan lain (James & Benjamin 1988). Begitu juga dengan kes yang berlaku di India, kajian menunjukkan bahawa sistem pendidikan swasta adalah penyumbang kepada perbezaan dalam pendapatan dan melebarkan jurang sosio-ekonomi di kalangan masyarakat (Dasgupta 1979). Di samping itu pencapaian terhadap pendidikan tinggi tidak seharusnya dibiarkan melebihi tahap yang diperlukan oleh

pembangunan ekonomi kerana ini akan menyebabkan faedah yang diperolehi daripada pelaburan dalam pendidikan tinggi mencapai nilai negatif (Andrian 1983; Glytsos 1989). Oleh itu governan dalam pendidikan tinggi, khususnya yang membabitkan sektor swasta adalah amat penting bagi menjamin aspek pertumbuhan dan agihan ekonomi yang berterusan pada masa hadapan.

Strategi Pendidikan Tinggi Dalam RMK-7

Selaras dengan kepesatan perindustrian negara permintaan terhadap tenaga kerja yang berpendidikan tinggi dan mahir dijangka akan terus meningkat. Untuk itu RMK-7 telah menggariskan beberapa strategi berikut (Malaysia 1996):

Meningkatkan keupayaan bagi memenuhi permintaan tempatan pendidikan tinggi yang semakin bertambah serta membangunkan pendidikan tinggi sebagai industri eksport;

Memperbaiki kualiti dan kesesuaian kursus yang ditawarkan supaya sejajar dengan keperluan tenaga manusia negara;

Meningkatkan enrolmen peringkat ijazah pertama di institusi awam tempatan di kalangan mereka yang berumur 19-24 tahun daripada 3.5 peratus pada tahun 1995 kepada 5.6 peratus pada tahun 2000;

Meningkatkan kapasiti enrolmen dalam kursus sains, kejuruteraan dan kursus berkaitan dengan teknikal bagi menambah pengeluaran tenaga manusia yang berpengetahuan sains dan teknikal;

Meningkatkan kapasiti kursus lepasan ijazah daripada 11.5 peratus daripada jumlah enrolmen peringkat ijazah pada tahun 1995 kepada sekurang-kurangnya 14 peratus pada tahun 2000;

Meningkatkan kapasiti dan keupayaan untuk menjalankan P&P, terutamanya yang berkaitan dengan keperluan sektor industri dan perkhidmatan; dan

Meningkatkan penyertaan sektor swasta bagi membantu usaha kerajaan dalam menambah peluang pendidikan tinggi, manakala pada masa yang sama dapat mengurangkan perbelanjaan awam bagi pendidikan yang semakin meningkat.

Strategi ini jelas memperlihatkan langkah kerajaan meningkatkan aksesibiliti masyarakat terhadap pendidikan tinggi. Usaha meningkatkan enrolmen IPT awam dan menggalakkan penyertaan swasta secara lebih aktif dalam pendidikan tinggi merupakan langkah agresif ke arah leberalisasi dan pendemokrasian pendidikan tinggi di negara ini. IPT awam digesa meningkatkan enrolmen pelajar masing-masing kepada 20,000 menjelang tahun 2000. Manakala APTS 1996 diperkenalkan bagi menarik lebih banyak penyertaan swasta dalam menawarkan pendidikan tinggi. Melalui akta ini sektor swasta boleh menubuhkan institusi yang menganugerahkan ijazah dan universiti asing juga boleh menubuhkan kampus cawangannya di dalam negara ini. Langkah ini adalah selaras dengan hasrat kerajaan menjadikan pendidikan tinggi negara ini bertaraf dunia dan sebagai pusat kecemerlangan di rantau Asia.

Untuk mencapai pendidikan yang bertaraf dunia, sekurang-kurangnya tiga pra syarat perlu dipenuhi. Pertama, kegiatan pengajaran dan pembelajaran yang berkualiti; kedua, peningkatan kadar enrolmen pelajar IPT, terutama pelajar asing supaya setanding dengan negara maju dan ketiga, kapasiti Penyelidikan & Pembangunan (P&P) yang meningkat dari segi kuantiti dan kualiti. Sekiranya ketiga-tiga pra-syarat ini telah dapat dipenuhi maka usaha membangunkan pendidikan tinggi sebagai industri eksport akan mudah dicapai. Persoalannya adakah sistem pendidikan tinggi negara ini telah bersedia ke arah ini?

Peluang dan Cabaran Pendidikan Tinggi di Malaysia

Malaysia telah dirancang untuk muncul sebagai sebuah negara industri maju menjelang tahun 2020. Menjelang tempoh tersebut enrolmen pendidikan tinggi dijangka akan dapat ditingkatkan daripada 7 peratus kepada 40 peratus. Peningkatan dalam nisbah enrolmen pendidikan tinggi ini penting bagi menjamin kemajuan pesat ekonomi dapat terus dicapai, khususnya dalam sektor perindustrian. Senario ini sudah tentulah mempunyai kesan anjakan yang besar ke atas peluang, pencapaian dan taraf pendidikan tinggi di negara ini. Pengalaman negara maju menunjukkan bahawa permintaan terhadap pendidikan tinggi berkembang sejajar dengan kemajuan ekonomi. Kajian Bank Dunia menunjukkan bahawa nisbah enrolmen meningkat sejajar dengan peningkatan dalam pendapatan per kapita (ISIS 1996). Kajian ini menyokong teori modal manusia yang mengatakan bahawa pelaburan dalam pendidikan berupaya meningkatkan produktiviti individu dan seterusnya perolehan dan pendapatan.

Di Malaysia, permintaan terhadap pendidikan tinggi menunjukkan tren yang terus meningkat. Ini jelas terbukti dengan kemunculan kolej-kolej swasta dengan banyaknya menawarkan kursus-kursus peringkat ijazah, diploma dan sijil. Kemunculan kolej-kolej swasta ini berlaku ekoran kegagalan IPT awam bertindakbalas terhadap perkembangan ekonomi negara yang memerlukan lebih ramai tenaga mahir peringkat tinggi bagi menjayakan aspirasi perindustrian negara. Kemunculan IPT swasta ini sudah tentulah berupaya melahirkan lebih ramai tenaga mahir peringkat tinggi sesuai dengan kehendak perkembangan industri semasa. Ini kerana IPT swasta adalah lebih responsif kepada kehendak pasaran berbanding IPT awam. Setakat ini penubuhan beberapa kolej perubatan swasta dan universiti swasta termasuklah yang ditaja oleh Tenaga Nasional Berhad (TNB), Telekom Malaysia Berhad (TMB) dan Petroleum Nasional Berhad (PETRONAS) dijangka dapat meringankan masalah kekurangan tenaga mahir dalam bidang perubatan, sains, kejuruteraan dan teknologi maklumat.

Walaupun perkembangan ini dilihat berupaya menjana pertumbuhan ekonomi Malaysia dengan lebih pesat pada masa hadapan dan merealisasikan wawasan negara ke arah negara maju yang berteraskan asas industri yang kukuh, namun beberapa persoalan bersabit dengan kualiti, aksesibiliti dan kesesuaiannya perlulah juga diberi pertimbangan. Langkah proaktif perlu diambil agar dasar liberalisasi dan pendemokrasian pendidikan tinggi negara ini bukan sahaja berupaya membawa pertumbuhan ekonomi malah lebih daripada itu, membantu mencapai matlamat pembangunan negara secara keseluruhannya.

Secara teoritikal, liberalisasi dan pendemokrasian pendidikan tinggi, khususnya melalui penyertaan pihak swasta akan meningkatkan bukan sahaja kuantiti malah kualiti pengajaran pendidikan tinggi. Ini kerana kemunculan IPT swasta akan mewujudkan persaingan di kalangan IPT termasuklah IPT awam. Namun demikian dalam keadaan permintaan terhadap pendidikan tinggi secara yang berlebihan persaingan mungkin tidak berlaku dan ini telah mendorong kepada penubuhan kolej-kolej swasta yang bermotifkan keuntungan semata-mata. Institusi pendidikan tinggi yang baik adalah bersandarkan kepada kualiti tenaga pengajarnya dan juga mutu penyelidikan yang dijalankan. Ciri-ciri ini tidak wujud di kalangan kolej-kolej swasta di negara ini, khususnya yang menawarkan program ijazah berkembar. Kolej-kolej ini terlalu bergantung kepada kecemerlangan universiti yang menjadi kembarnya dan tidak berminat mengembangkan program penyelidikan masing-masing. Oleh itu sekiranya kolej-kolej ini ingin dinaikkan taraf kepada sebuah universiti

yang tersendiri, maka sudah tentulah mereka ini tidak mempunyai asas yang kuat dalam bidang pendidikan, sama ada dari segi tenaga pengajarnya mahupun bidang penyelidikan yang dipelopori.

Sebaliknya liberalisasi dan pendemokrasian pendidikan tinggi telah mewujudkan suatu peluang perniagaan baru yang sangat menguntungkan. Sekiranya pendidikan dianggap sama seperti barang dagangan yang lain maka ianya akan sentiasa terdedah kepada penipuan dan seterusnya kualitinya pun akan dipersoalkan. Terdapat di kalangan kolej-kolej swasta yang menyebarkan maklumat palsu mengenai kursus yang ditawarkan, program kerjasama, yuran, kemudahan pembelajaran serta tenaga pengajar. Malah ada di kalangan kolej-kolej ini yang beroperasi tanpa kelulusan dan pendaftaran (Berita Harian 30 Ogos 1996).

Selain itu kos bagi mendapatkan pendidikan tinggi juga menunjukkan tren yang meningkat berikutan permintaan terhadapnya yang terus meningkat. Secara umumnya kolej-kolej swasta mengenakan yuran yang lebih tinggi berbanding yuran yang dikenakan oleh IPT awam. Malah sekarang ini perkembangan semasa menunjukkan yuran di IPT awam juga berkecenderungan meningkat berikutan dasar pengkorporatan universiti yang dicadangkan. Sekiranya ini berlaku kos untuk mendapatkan pendidikan tinggi akan menjadi lebih mahal. Jadual 4 menunjukkan anggaran kadar yuran yang dikenakan oleh kolej-kolej swasta untuk satu tahun akademik mengikut bidang pengajian.

Walaupun yuran yang dikenakan oleh kolej-kolej swasta ini jauh lebih murah berbanding dengan yuran yang dikenakan oleh universiti luar negeri, namun ianya masih lagi lebih tinggi berbanding yuran yang dikenakan oleh IPT awam, iaitu sekitar RM1,100 setahun. Oleh kerana kolej swasta tidak dikenakan sebarang syarat kuota kemasukan pelajar, maka kolej-kolej berkenaan telah menjadi tumpuan golongan yang berpendapatan tinggi terutama yang tinggal di bandar-bandar. Akibatnya lebih 80 peratus daripada pelajar yang mengikuti program-program yang ditawarkan oleh kolej-kolej swasta ini terdiri daripada pelajar-pelajar bukan bumiputera (Ismail Md Salleh 1995).

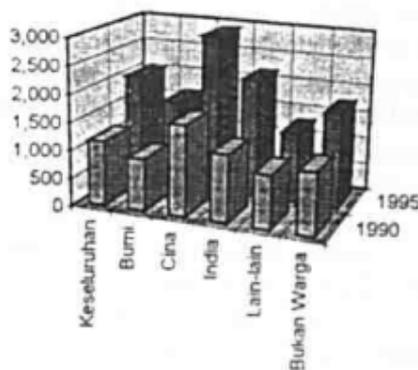
Jadual 8.4: Anggaran Kadar Yuran Kolej-Kolej Swasta Bagi Satu Tahun Akademik Mengikut Bidang Pengajian, 1994

BIDANG KURSUS	YURAN (RM)
Undang-undang	7,500
Sains Komputer	5,400
Perakaunan	9,000
Pengurusan Perniagaan	5,400
Ekonomi	9,500
Kejuruteraan	10,500

Sumber: Ubahsui daripada Sharil Marzuki, 1994.

Senario ini pasti berlaku dan mungkin berterusan kerana permintaan berkesan terhadap pendidikan tinggi adalah lebih besar dari kalangan bukan bumiputera. Ini dapat dikaitkan dengan melihat perbandingan pendapatan kasar purata bulanan isirumah golongan bumiputera yang jauh lebih rendah berbanding bukan bumiputera. Rajah 8.2 menunjukkan dengan jelas perbezaan tersebut.

Rajah 8.2: Pendapatan Kasar Bulanan Purata Isirumah Mengikut Kumpulan Etnik, 1990 dan 1995

Sumber: Malaysia, 1996

Perbezaan jurang pendapatan ini sudah pastilah memberi kesan ke atas keupayaan golongan tersebut mendapatkan pendidikan tinggi pada masa hadapan, apatah lagi ke atas mereka yang tinggal di kawasan luar bandar. Laporan terkini menunjukkan terdapat sedikit peningkatan dalam ketaksamaan pendapatan keseluruhan, iaitu peningkatan dalam Angkali Gini daripada 0.446 pada tahun 1990 kepada 0.464 pada tahun 1995. Ketaksamaan pendapatan ini semakin meluas berikutan perbezaan kadar pertumbuhan ekonomi bandar dan luar bandar dalam tempoh berkenaan, iaitu ekonomi bandar bertumbuh pada kadar 13.3 peratus sedangkan ekonomi luar bandar hanya mampu berkembang pada kadar 2.0 sahaja (Malaysia 1996).

Penumpuan pelajar yang tidak seimbang ini akan turut mempengaruhi tenaga kerja mahir dan profesional yang akan dihasilkan kelak, di mana ketika ini masih belum seimbang sepenuhnya walaupun DEB telah berlalu. Jadual 8.5 menunjukkan ahli profesional berdaftar mengikut kumpulan etnik pada tahun 1990 dan 1995. Golongan profesional bumiputera terutama sekali akauntan, arkitek, jurutera dan peguam adalah jauh lebih rendah sama ada dari segi bilangan mahupun peratusannya. Sekiranya enrolmen di kolej-kolej swasta lebih tertumpu kepada golongan bukan bumiputera, maka keadaan ini akan menjejaskan matlamat bagi mencapai pembangunan negara yang lebih seimbang dan pembentukan masyarakat yang bersatu padu.

Satu lagi aspek yang perlu diberikan perhatian dalam konteks liberalisasi dan pendemokrasian pendidikan tinggi ialah kesesuaian kursus yang ditawarkan dengan keperluan ekonomi negara. Terdapat kecenderungan di kalangan kolej-kolej swasta menawarkan kursus-kursus yang bersifat market-driven. Penawaran kursus yang tidak bersesuaian dengan kehendak pembangunan negara akan menyebabkan matlamat meliberalisasikan pendidikan tinggi tidak tercapai. Sekiranya pada masa ini negara memerlukan lebih ramai saintis dan tenaga mahir teknikal peringkat tinggi yang ramai untuk menjayakan program perindustrian negara maka IPT swasta perlulah responsif kepada kehendak ini. Jadual 8.6 menunjukkan kolej-kolej swasta lebih banyak memberi tumpuan menawarkan kursus-kursus dalam bidang profesional pengurusan dan kejuruteraan. Kursus-kursus dalam bidang sains dan perubatan langsung tidak ditawarkan sedangkan negara juga memerlukan lebih ramai saintis bagi mencipta dan menggunakan teknologi baru dalam proses perindustrian.

Jadual 8.5: Ahli Profesional Berdaftar¹ Mengikut Kumpulan Etnik, 1990 dan 1995

Profesyon	1990					1995					Kadar Pertumbuhan Tahunan Purata (%), 1991-93				
	Bumi-putera	Cina	India	Lain-Lain	Jumlah	Bumi-putera	Cina	India	Lain-Lain	Jumlah	Bumi-putera	Cina	India	Lain-Lain	Jumlah
Akauntan	627	4,524	346	77	5,574	1,422	6,655	692	75	8,844	17.8	8.0	14.9	-0.5	9.7
%	11.2	81.2	6.2	1.4	100.0	16.1	75.2	7.9	0.8	100.0					
Arkitek	231	728	12	8	979	368	943	20	3	1,334	9.8	5.3	10.8	-17.8	6.4
%	23.6	74.4	1.2	0.8	100.0	27.6	70.7	1.5	0.2	100.0					
Doktor	1,951	2,430	2,410	216	7,007	3,212	3,086	3,069	241	9,608	10.5	4.9	5.0	2.2	6.5
%	27.8	34.7	34.4	3.1	100.0	33.4	32.1	32.0	2.5	100.0					
Doktor Gigi	406	847	396	21	1,670	577	854	409	29	1,869	7.3	0.2	0.6	6.7	2.3
%	24.3	50.7	23.7	1.3	100.0	30.9	45.7	21.9	1.5	100.0					
Doktor Veterinar	242	160	250	23	675	310	183	259	20	772	5.1	2.7	0.7	-2.8	2.7
%	35.9	23.7	37.0	3.4	100.0	40.2	23.7	33.5	2.6	100.0					
Jurutera	7,018	11,741	1,065	342	20,166	10,415	15,091	1,416	427	27,349	8.2	5.1	5.9	4.5	6.3
%	34.8	58.2	5.3	1.7	100.0	38.1	55.2	5.2	1.5	100.0					
Juru Uktur	573	636	48	26	1,283	1,309	1,235	86	79	2,709	18.0	14.2	12.4	24.9	16.1
%	44.7	49.6	3.7	2.0	100.0	48.2	45.6	3.2	2.9	100.0					
Peguam	705	1,575	836	37	3,153	1,731	2,589	1,591	65	5,976	19.7	10.5	13.7	11.9	13.6
%	22.3	50.0	26.5	1.2	100.0	29.0	43.3	26.6	1.1	100.0					
Jumlah	11,753	22,641	5,363	750	40,507	19,344	30,636	7,542	939	58,461	10.5	6.2	7.1	4.6	7.6
%	29.0	55.9	13.2	1.9	100.0	33.1	52.4	12.9	1.6	100.0					

Nota : ¹Angka di dalam jadual meliputi lapan pekerjaan profesional terpilih.

Sumber: Persatuan dan institusi profesional yang meliputi kedua-dua sektor awam dan swasta, dan Malaysia, 1996.

Jadual 8.6: Enrolmen Mengikut Bidang di IPT Swasta, 1991

BIDANG KURSUS	ENROLMEN (%)
Ekonomi dan Perniagaan	33
Kejuruteraan	29
Sains Komputer	12
Sastera dan Kemanusiaan	8
Matrikulasi	7
Program Pemindahan Kredit	6
Undang-undang	5
Ukur	0.5
Senibina	0.4

Sumber: Bahagian Perancangan dan Penyelidikan, Kementerian Pendidikan Malaysia, 1992.

Matlamat kerajaan mengubah nisbah enrolmen pelajar sastera sains daripada 60:40 kepada 40:60 mungkin sukar dicapai sekiranya IPT swasta tidak menunjukkan tren ke arah itu. IPT awam sendiri menghadapi masalah meningkatkan enrolmen dalam bidang sains. Kesan enrolmen yang rendah dalam bidang sains ini telah menyebabkan nisbah saintis dan tenaga teknikal negara ini berada pada tahap yang lebih rendah berbanding negara lain. Misalnya pada tahun 1992 Malaysia mempunyai nisbah tenaga teknikal empat orang bagi setiap seribu penduduk berbanding Singapura dan Korea Selatan masing-masing telahpun mencapai 19 dan 20 orang per seribu penduduk (UNDP 1994). Oleh itu liberalisasi dan pendemokrasian pendidikan tinggi negara ini perlulah di arah mengikut keperluan dan kehendak pembangunan negara masa akan datang. IPT swasta diwujudkan bukanlah untuk bersaing sangat dengan IPT awam tetapi lebih sebagai mengenakan usaha mengeluarkan tenaga mahir peringkat tinggi secara bersesuaian dan seimbang bagi mencapai matlamat sebuah negara maju yang bersatu padu.

Cadangan dan Implikasi Dasar

Strategi pendidikan tinggi yang telah digariskan dalam RMK-7 telah mengemukakan beberapa langkah yang boleh dianggap berkesan untuk menghadapi masalah semasa pendidikan tinggi. Namun begitu berdasarkan perbincangan di atas masih terdapat beberapa perkara yang

perlu diberi perhatian khusus. Pertama, isu kualiti pendidikan tinggi. Liberalisasi dan pendemokrasian pendidikan tinggi ke arah memenuhi kehendak pembangunan negara tidak seharusnya menggadai kualiti pendidikan itu sendiri. Oleh kerana pendidikan tinggi akan dijadikan sebagai salah satu industri eksport negara, maka untuk meningkatkan daya saingnya, kualiti haruslah dipertingkatkan. Oleh itu badan-badan yang telah ditubuhkan seperti Majlis Pendidikan Tinggi Negara (MPTN), Lembaga Akreditasi Negara (LAN) serta Kementerian Pendidikan amnya perlulah mengawasi aspek kualiti pendidikan tinggi secara lebih teliti dan berkesan. Di samping kurikulum yang ditawarkan, kekuatan dari segi penyelidikan dan pembangunan juga haruslah ditekankan. Dalam konteks ini kerjasama dan sinergi P&P Universiti - Industri mesti dipergiatkan lagi (Mohd Yusof Kasim 1994).

Kedua, pembiayaan awam terhadap IPT awam (IPTA) patut ditingkatkan walaupun dalam jangka panjang peratusan sumbangannya berkurangan secara perlahan-lahan. Isu ini penting ditangani kerana peranan sektor swasta dalam pendidikan tinggi adalah terhad kepada beberapa kursus profesional saja dan kurang memberi penumpuan kepada bidang Sains dan Teknologi.

Ketiga, langkah yang lebih tegas perlu dilakukan bagi mengawal yuran pengajian khususnya di kalangan IPT swasta. Usaha-usaha perlulah ditumpukan ke arah menyeragamkan kadar yuran yang dikenakan. Trend semasa menunjukkan kadar yuran yang dikenakan oleh IPT swasta adalah berbeza-beza walaupun terhadap kursus yang sama.

Keempat, pada masa akan datang besar kemungkinan yuran pengajian IPT akan meningkat apabila dasar pengkorporatan IPT awam dilaksanakan. Oleh itu skim pinjaman dan biasiswa pendidikan tinggi perlulah diperluaskan. Walaupun baru-baru ini telah dilancarkan Dana Pendidikan Tinggi (DPT) yang bernilai RM100 juta untuk membantu pelajar-pelajar yang tidak mampu melanjutkan pelajaran ke IPTA dan IPTS, ianya dirasakan masih belum mencukupi bagi menampung keperluan yang terus meningkat. Pemberian biasiswa atau pinjaman janganlah kepada bidang-bidang teknikal semata-mata tetapi juga dalam bidang akademik yang lain.

Kelima, isu bilangan pelajar Bumiputera di IPTS. Setakat Oktober 1997, cuma 22 peratus daripada pelajar IPTS adalah Bumiputera dan cuma 50 daripada 415 IPTS di Malaysia dimiliki oleh Bumiputera (Berita Harian 17 Oktober 1997). Oleh itu bagi menyeimbangkan enrolmen pelajar bumiputera di kolej-kolej swasta, kuota tertentu untuk pelajar bumiputera perlulah diadakan. Untuk memenuhi kuota ini, pelajar perlulah

diberi sama ada biasiswa, pinjaman ataupun kemudahan menggunakan DPT. Melalui cara ini jumlah pelajar bumiputera di kolej-kolej swasta boleh ditingkatkan.

Keenam, memastikan kursus-kursus yang ditawarkan oleh semua IPT sama ada awam ataupun swasta bersesuaian dengan keperluan pembangunan negara jangka pendek dan jangka panjang. Sekiranya pada masa hadapan negara memerlukan lebih ramai saintis dan tenaga mahir teknikal, maka tumpuan pendidikan tinggi haruslah dipastikan menjurus ke arah bidang-bidang berkenaan. Dalam konteks ini masalah kekurangan minat pelajar-pelajar sekolah terhadap mata pelajaran sains dan teknologi mesti diselesaikan segera. Selain memupuk minat pelajar-pelajar melalui berbagai cara, insentif sesuai seperti ganjaran kewangan dan status pekerjaan yang tinggi patut diberikan kepada tenaga kerja S&T (Mohd Yusof 1997). Namun demikian, ini tidak bermakna bidang-bidang pengurusan profesional dan akademik lainnya diabaikan.

Walau apa langkah yang diambil, governan pendidikan tinggi mesti diperkemas dan diperkukuhkan supaya pertumbuhan ekonomi yang berterusan dan matlamat pengagihan ekonomi yang lebih adil dapat dicapai dan bukan melebarkan lagi jurang sosio-ekonomi yang masih berlaku.

Penutup

Peranan pendidikan terutama pendidikan tinggi menjadi semakin penting untuk mencapai matlamat pembangunan nasional iaitu mewujudkan negara industri yang maju lagi seimbang dan membentuk bangsa yang bersatu padu. Usaha mempertingkatkan daya saing, menangani cabaran-cabaran baru dalam alaf baru yang mendatang dan pencapaian matlamat pembangunan di atas memerlukan perancangan yang strategik dan pelaksanaan langkah-langkah yang sesuai.

Pendemokrasian dan liberalisasi pendidikan tinggi dengan mempertingkatkan keupayaan IPT awam dan menubuhkan banyak IPT swasta adalah selari dengan hasrat kerajaan untuk menambahkan bilangan penduduk yang menerima pendidikan tinggi dan menjadi negara pengeksport pendidikan tinggi di rantau Asia. Namun demikian lonjakan besar dalam penawaran pendidikan tinggi ini tidak memadai jika tidak disertai dengan usaha mempertingkatkan mutu pendidikan dan penyelidikan di IPT. Ternyata, kini fungsi IPT bukan sahaja untuk memenuhi keperluan intelektual tetapi juga kehendak pasaran. Sama pentingnya adalah usaha

untuk memastikan supaya pendidikan mampu bukan sahaja mencapai matlamat pertumbuhan ekonomi tetapi juga matlamat agihan kekayaan. Ini bererti dasar dan langkah-langkah wajar, antaranya termasuk memperluas aksesibiliti pendidikan tinggi kepada semua penduduk tanpa mengabaikan golongan berpendapatan rendah dan kumpulan etnik tertentu, mempertingkatkan mutu pendidikan dan penyelidikan, dan memperkukuh, mempercepat governan dan sistem penyampaian pendidikan tinggi perlu dilaksanakan segera.

Rujukan

- Andrian, W. 1983. "The Tuition Dilemma in the Latin American University". *International Review of Education*, 29(4).
- Berita Harian. 1996. "Tutup Kolej Swasta Jika Engkar". 30 Ogos.
- Berita Harian. 1997. "Tiada Kuota Khas di IPTS". 17 Oktober.
- Berita Harian. 1999. "Jumlah IPTS Meningkatkan". 19 Mac.
- Blau, D.M. 1986. "Self Employment, Earnings and Mobility in Peninsular Malaysia". Dalam *World Development*, 14.
- Blaug, M. 1976. "Human Capital Theory: A Slightly Jaundiced View". *Journal of Economic Literature*, 14(3).
- Dasgupta, A. 1979. Income Distribution, Education and Capital Assumulation. *World Bank*: Washington D.C.
- FMM Forum. 1993. "Manpower Requirements: Industry Strategies in the Nineties". Dalam Forum 93/94, Kuala Lumpur: Federation of Malaysian Manufacturers.
- Glytsos, N.P. 1989. "Reviewing Global Labor Market Mismatches of University Educated Workers". *International Journal of Educational Development*, 9(4).
- Hoerr, O.D. 1973. "Education, Income and Equity in Malaysia". Dalam *Economic Development and Cultural Change*, 21 (January).
- ISIS. 1996. "Demand for Education in Malaysia". A background paper for the International Brains Trust Discussion on Education in Malaysia. IKMAS, UKM, Bangi, 13-14 January 1996.
- Ismail Md. Salleh. 1995. "Institusi Pengajian Tinggi Awam dan Swasta". Kertas kerja di Persidangan Kebangsaan Peranan Institusi Pengajian Tinggi, 15-16 Ogos 1995, UKM, Bangi.
- James, E.K. Benjamin, G. 1988. *Public Policy and Private Education in Japan*. Mac Millan: London.

- Lau, J.J., Janison, D.T. & Rivkin, S. 1993. "Education and Economic Growth". *Journal of Development Economics*, 14(1).
- Malaysia. 1996. *Rancangan Malaysia Ketujuh, 1996-2000*. Kuala Lumpur: Percetakan Negara.
- McKinnon, K.R. 1994. "Academic Cooperation in the Region - A Success Story?" A Keynote Address at 21st. General Meeting and ASAIHL Seminar on Putting Academic Cooperation Into Practice, The Chinese University of Hong Kong, Dec. 2-4.
- Mohd. Yusof Kasim. 1994. "University-Industry Interactions in Malaysia: The Case of Universiti Kebangsaan Malaysia", paper presented at 21st General Meeting and ASAIHL Seminar on Putting Academic Cooperation Into Practice, The Chinese University of Hong Kong, Dec. 2-4.
- Mohd Yusof Kasim. 1997. "Malaysia' Needs for International Exchange of S & T Manpower", paper presented at ASEAN Korea Workshop on Regional Cooperation of S & T Manpower Development, Cheju, Korea, 24-25 July.
- Psacharopoulos, G. 1985. "Returns to Education: A Further International Update and Implications". *Journal of Human Resources*, 20.
- Pencavel, T. 1991. "Higher Education, Productivity, and Earnings: A Review". *Journal of Economic Education*. Fall.
- Rahmah Ismail. 1987. "The Effect of Human Capital on Earnings Differential in Malaysia". Ph.D Dissertation, North Carolina State University, Raleigh, USA.
- Rahmah Ismail dan Ishak Yusof. 1995. "Pendidikan dalam Membina Ekonomi Malaysia: Ke Arah Sebuah Negara Industri Baru". Kertas kerja dibentangkan dalam Seminar Kebangsaan Pendidikan Negara Abad Ke 21, Fakulti Pendidikan, UKM, 7-9 November 1995, Bangi.
- Schultz, T.P. 1988. "Education Investment and Returns". In *Handbook of Development Economics*, Chenery and Srinivasam (eds).
- Selvaratnam, V. 1996. "Malaysia's Human Resource Challenge for Vision 2020: Through Greater Access, Equity, Relevance and Quality". Kertas kerja dibentangkan dalam Bengkel Pendidikan, Pendemokrasian dan Pembentukan Bangsa. Ke Arah Pembinaan Bangsa Malaysia, anjuran IKMAS, UKM, 23 Mac 1996.
- Sham Sani. 1996. *Universiti Kebangsaan Malaysia di Persimpangan Sejarah*. Penerbit UKM, Bangi.

- Sharil Marzuki. 1994. "Kolej Swasta: Implikasinya Terhadap Dasar Pendidikan", *Dewan Masyarakat*, September.
- Tilak, J.B.G. 1991. "The Privatization of Higher Education". *Prospects*. Vol. XXI, No. 2.
- UNDP. 1994. *Country Human Development Indicators 1994*. Human Development Office, New York.
- World Bank. 1995. *World Development Report 1995: Workers in an Integrating World*. New York: Oxford University Press.

BAB 9

Agihan Semula Populasi Melalui Migrasi: Kes Migrasi Dalam di Malaysia

Razak Mohd

Pendahuluan

Migrasi merupakan antara fenomena demografi yang paling kompleks dalam menentukan saiz dan struktur sesuatu populasi. Di tahun-tahun kebelakangan ini didapati bahawa program pembangunan di kebanyakan negara membangun adalah dipengaruhi oleh corak dan magnitud pergerakan populasi dalam lingkungan sempadan negara terutama sekali antara kawasan desa dan bandar. Dalam kebanyakan kes, hasil daripada migrasi penduduk adalah bukan 'suatu hajat' atau 'sesuatu yang mesti dilakukan'. Bagi suatu pihak pula, hasil daripada migrasi yang dirancang gagal untuk dipergunakan. Jelasnya kebanyakan program pembangunan yang mempengaruhi migrasi keluar daripada desa misalnya akan mendapati hasil sebenarnya adalah berbeza.

Sebagai sebuah negara membangun, Malaysia sedang mengalami proses modenisasi, urbanisasi dan perindustrian. Selari dengan perkembangan ini berlaku peningkatan migrasi dalaman yang begitu signifikan sekali. Keadaan ini boleh dilihat antara dua tempoh masa, iaitu 1975-80 dan 1986-1991 di mana terdapat 812 ribu migran (1975-80) berbanding dengan 1145.6 ribu migran (1986-1991), iaitu peningkatan sebanyak 41 peratus kepada migrasi antara negeri (Laporan Am Banci Penduduk 1991). Migrasi desa-bandar dan urbanisasi memainkan peranan penting dalam proses pembangunan dan ekorannya daripada migran mencari pekerjaan di bandar, penawaran tenaga kerja di bandar akan meningkat dan seterusnya menjana peluang pekerjaan yang baru akibat perluasan industri dan perkembangan aktiviti ekonomi yang lain (Lewis 1954; Fei dan Ranis 1961). Selain daripada mengagih semula populasi, migrasi juga membawa perubahan kepada sosial dan ekonomi sesuatu kawasan di samping membentuk semula corak-corak ruwang terhadap

pembolehubah-pembolehubah demografi di kawasan asal dan destinasi. Pergerakan migran juga adalah terpilih dari segi umur, jantina, ciri-ciri ekonomi dan sosial.

Bab ini akan melihat pendekatan agihan semula populasi melalui migrasi dalaman dengan melihat kepada corak, ciri-ciri dan penyertaan migran di dalam tenaga buruh dan beberapa cadangan dasar yang difikirkan sesuai.

Konsep dan Corak Migrasi Dalaman

Secara amnya, migrasi adalah melibatkan pergerakan individu atau kumpulan secara sementara atau seumur hidup antara dua kawasan, iaitu tempat yang dituju dan tempat asal mereka (Jackson, J.A. 1986). Mengikut Penyiasatan Tenaga Buruh/Migrasi di Malaysia, responden ditanya tentang tempat tinggal biasa mereka pada dua tarikh tertentu yang jarak masanya adalah genap satu tahun. Perubahan tempat tinggal biasa pada dua titik masa ini dianggap sebagai migrasi. Terdapat dua jenis migrasi dalaman iaitu migrasi dalam negeri iaitu mereka yang bertukar tempat tinggal biasa dalam sempadan negeri yang sama dan migrasi antara negeri, iaitu mereka yang berpindah melintasi sempadan negeri di dalam negara yang sama.

Merujuk kepada Jadual 9.1, taburan peratus penduduk mengikut taraf migrasi migran adalah sejumlah 5.1% dan bukan migran 94.9%. Didapati migran dalam negeri merupakan 56.9% berbanding dengan antara negeri (34.7%) dan antarabangsa (8.4%). Ini menunjukkan bahawa sebilangan besar migran adalah terdiri daripada migran dalam negeri. Jadual 9.2 menunjukkan jumlah migran sebagai nisbah daripada penduduk mengikut negeri destinasi dan taraf migrasi, pada tahun 1992, Sarawak merupakan negeri yang paling tinggi mencatatkan migrasi dalam negeri, iaitu 4.6%, diikuti oleh Kelantan (3.9%), Terengganu, Melaka, Pulau Pinang masing-masingnya 3.8% dan negeri yang paling rendah mencatatkan migrasi dalam negeri ialah Selangor iaitu 1.9%. Manakala pada tahun 1993, Negeri Sembilan pula merupakan negeri yang paling tinggi mencatatkan migrasi dalam negeri, iaitu 5.0% diikuti oleh Labuan (4.9%), Johor (4.4%) dan Terengganu (4.3%). Negeri yang paling rendah mencatatkan migrasi dalam negeri ialah Selangor, iaitu 1.3%, penurunan sebanyak 0.6% berbanding dengan tahun 1992. Manakala migrasi antara negeri pula didapati pada tahun 1993, didapati Labuan mendahului negeri-negeri lain, iaitu sebanyak 3.9%, diikuti oleh Melaka (2.9%),

Negeri Sembilan (2.8%) dan negeri-negeri lain adalah di sekitar 0.5% hingga 2.5%. Negeri yang paling sedikit mencatatkan migrasi antara negeri ialah Sabah, iaitu 0.3% sahaja. Ini menunjukkan bahawa negeri-negeri yang sudah mula membangunkan fasa perindustrian baru didapati berlaku migrasi dalam negeri yang begitu tinggi berbanding dengan negeri-negeri yang sudah lama membangun dari segi ekonominya.

Jadual 9.1: Taburan Peratus Penduduk Mengikut Taraf Migrasi, Malaysia, 1992 dan 1993

TARAF MIGRASI	PERATUS		BILANGAN ^(a)	
	1992	1993	1992	1993
Jumlah	100.0	100.0	18,094,279	18,729,039
Migran	5.1	5.1	930,174	959,538
Dalam negeri	(56.9)	(54.6)	529,610	523,574
Antara negeri	(34.7)	(33.5)	322,321	321,249
Antarabangsa ^(b)	(8.4)	(11.9)	78,243	114,715
Bukan Migran	94.9	94.9	17,164,105	17,769,501

(a) Merujuk kepada penduduk berumur 1 tahun dan lebih.

(b) Tidak termasuk migran dari Malaysia ke negara lain.

Sumber: Laporan Penyiasatan Migrasi, Jabatan Perangkaan Malaysia.

Jadual 9.3 pula menunjukkan migran dalaman mengikut negeri asal dan destinasi. Didapati kesemua negeri mencatatkan migrasi dalam negeri masing-masing lebih tinggi daripada ke destinasi-destinasi lain. Jadual 9.4 menunjukkan migran-masuk, migran-keluar dan migran-bersih. Didapati pada tahun 1993, Selangor mencatatkan migrasi masuk yang paling tinggi iaitu 56,127 (17.47%), diikuti oleh Johor, 52,152 (16.23%) dan Perak, 36,592 (11.39%). Manakala bagi migran-keluar, didapati Kuala Lumpur mencatatkan migrasi keluar yang tertinggi iaitu 54,519 (16.97%), diikuti oleh Perak, 47,807 (14.88%) dan Selangor, 42,875 (13.35%). Migrasi bersih, iaitu di mana migrasi masuk ditolak dengan migrasi keluar, mencatatkan Johor paling teratas iaitu 22,533, diikuti oleh Selangor, (13,252) dan Melaka (6,269).

Jadual 9.2: Jumlah Migran Sebagai Nisbah daripada Penduduk Mengikut Negeri Destinasi dan Taraf Migrasi, Malaysia, 1992 dan 1993

NEGERI	TARAF MIGRASI							
	Jumlah		Dalam Negeri		Antara Negeri		Antarabangsa ^(a)	
	1992	1993	1992	1993	1992	1993	1992	1993
Malaysia	5.1	5.1	2.9	2.8	1.8	1.7	0.4	0.5
Johor	5.9	8.1	3.6	4.4	1.8	2.4	0.5	1.3
Kedah	6.0	6.4	3.6	3.1	2.3	2.3	0.1	1.0
Kelantan	5.6	3.3	3.9	2.0	1.5	1.2	0.3	-
Melaka	8.1	6.9	3.8	3.4	3.9	2.9	0.4	0.6
N Sembilan	5.2	8.3	2.0	5.0	2.7	2.8	0.5	0.5
Pahang	3.6	3.6	2.0	2.1	1.4	1.3	0.2	0.2
Perak	4.9	5.7	2.5	3.0	2.1	2.0	0.3	0.7
Perlis	4.6	4.3	2.8	1.8	1.8	2.5	0.1	0.0
Pulau Pinang	6.1	4.5	3.8	2.4	2.2	1.8	0.1	0.3
Sabah	3.6	4.0	3.1	3.3	0.2	0.3	0.3	0.5
Sarawak	5.6	4.6	4.6	3.3	0.5	0.6	0.5	0.7
Selangor	4.8	3.8	1.9	1.3	2.4	2.2	0.6	0.3
Terengganu	6.1	5.0	3.8	4.3	2.1	0.5	0.2	0.2
W Persekutuan								
Kuala Lumpur	2.2	2.9	:	:	1.8	2.5	0.4	0.4
W Persekutuan								
Labuan	4.2	9.6	2.6	4.9	1.5	3.9	0.0	0.8

(a) Tidak termasuk migran dari Malaysia ke negara lain

Sumber: Laporan Penyiasatan Migrasi, Jabatan Perangkaan Malaysia.

Jadual 9.3: Migran Dalam Mengikut Negeri Asal dan Destinasi, Malaysia, 1991

Negeri Asal	Negeri Destinasi							
	Malaysia	Jobor	Kedah	Kelantan	Melaka	Negeri Sembilan	Pahang	Perak
Malaysia	844,825	150,420	72,747	40,487	34,148	54,927	36,063	92,576
Jobor	127,887	98,268	974	651	4,209	2,533	1,691	5,968
Kedah	67,061	1,996	42,109	1,521	0	222	2,709	2,581
Kelantan	37,728	2,112	1,857	25,321	0	805	950	1,623
Melaka	27,879	2,359	0	762	18,333	1,139	1,126	1
N Sembilan	57,297	5,956	308	1,992	2,206	35,377	1,555	363
Pahang	43,231	4,025	2,147	952	1,015	1,634	22,037	3,643
Perak	104,191	10,870	9,381	2,174	0	1,730	1,427	56,384
Perlis	5,247	0	694	0	0	0	0	854
P. Pinang	48,111	1,670	9,017	0	390	220	324	2,038
Sabah	71,835	3,136	0	0	0	336	0	2,644
Sarawak	66,554	439	881	0	0	0	0	108
Selangor	76,403	8,734	1,670	2,027	1,864	7,878	785	7,681
Terengganu	53,335	2,235	2,063	4,865	2,445	703	2,779	1
W Persekutuan	54,519	8,620	1,646	222	3,686	2,350	680	8,987
Kuala Lumpur								
W Persekutuan Labuan	3,547	0	0	0	0	0	0	1

Negeri Asal	Negeri Destinasi							
	Perlis	P. Pinang	Sabah	Sarawak	Selangor	Terengganu	W. Persekutuan K. Lumpur	W. Persekutuan Labuan
Malaysia	8,711	53,466	66,339	68,437	89,655	40,763	31,176	43
Jobor	0	1,459	532	494	4,766	418	5,924	
Kedah	2,649	7,818	408	140	2,496	0	2,312	
Kelantan	386	0	67	410	3,793	1,017	382	
Melaka	0	0	0	1,824	2,081	0	255	
N Sembilan	651	0	830	0	4,525	1,697	1,837	
Pahang	363	0	0	1,333	3,143	0	2,939	
Perak	0	9,126	464	176	7,506	228	4,300	
Perlis	3,699	0	0	0	0	0	0	
P. Pinang	627	30,452	358	111	1,073	0	1,826	
Sabah	0	0	60,795	2,876	458	0	0	158
Sarawak	0	382	740	58,611	3,180	0	2,212	
Selangor	0	0	728	1,082	33,528	1,237	9,189	
Terengganu	0	0	0	83	1,996	36,166	0	
W Persekutuan	336	4,229	717	945	22,105	0	0	
Kuala Lumpur								
W Persekutuan Labuan	0	0	700	352	0	0	0	20

Sumber: Laporan Penyiasatan Migrasi, Jabatan Perangkaan Malaysia.

Jadual 9.4: Migran-Masuk, Migran-Keluar dan Migran Bersih Mengikut Negeri, Malaysia, 1992 dan 1993

NEGERI	MIGRAN-MASUK		MIGRAN-KELUAR		MIGRAN BERSIH	
	1992	1993	1992	1993	1992	1993
Malaysia	322,325	321,250	322,325	321,250	0	0
Johor	39,909	52,152	27,295	29,619	12,614	22,533
Kedah	31,535	30,638	22,107	24,952	9,428	5,686
Kelantan	16,925	15,166	21,608	12,407	-4,683	2,759
Melaka	21,336	15,815	13,036	9,546	8,300	6,269
N Sembilan	18,584	19,550	16,064	21,920	2,520	-2,370
Pahang	16,692	14,026	30,543	21,194	-13,851	-7,168
Perak	39,820	36,592	36,851	47,807	2,969	-11,215
Perlis	3,241	5,012	5,305	1,548	-2,064	3,464
Pulau Pinang	25,715	23,014	23,620	17,659	2,095	5,355
Sabah	2,847	5,544	8,517	11,040	-5,670	-5,496
Sarawak	7,828	9,826	8,220	7,943	-392	1,883
Selangor	15,861	4,597	15,540	17,169	321	-12,572
Terengganu						
W Persekutuan						
Kuala Lumpur	22,183	31,176	50,964	54,519	-28,781	-23,343
W Persekutuan						
Labuan	715	2,015	1,749	1,052	-1,032	963

Sumber: Laporan Penyiasatan Migrasi, Jabatan Perangkaan Malaysia

Jadual 9.5: Taburan Peratus Migran Dalaman Mengikut Strata Aliran, Malaysia, 1992 dan 1993

ASAL	DESTINASI					
	JUMLAH		LUAR BANDAR		BANDAR	
	1992	1993	1992	1993	1992	1993
Jumlah	100.0	100.0	46.2	53.8	53.8	53.8
Luar Bandar	49.8	48.2	28.8	21.0	21.0	22.6
Bandar	50.2	51.8	17.4	32.8	32.8	31.2

Sumber: Laporan Penyiasatan Migrasi, Jabatan Perangkaan Malaysia.

Jadual 9.5 pula menunjukkan taburan peratus migran dalaman mengikut strata aliran. Didapati bahawa migrasi dari luar bandar ke luar bandar ialah 25.6% pada tahun 1993. Ia adalah lebih tinggi daripada migrasi dari luar bandar ke bandar, iaitu 22.6%. Manakala migrasi dari bandar ke luar bandar adalah 20.6% iaitu lebih rendah daripada migrasi dari bandar ke bandar, iaitu 31.2%.

Jadual 9.6 menunjukkan bahawa negeri Perlis mencatatkan migrasi luar bandar ke luar bandar paling tinggi, iaitu 80.5%, diikuti oleh Labuan (61.6%) dan Pahang (54.2%). Manakala migrasi dari luar bandar ke bandar pula mencatatkan Negeri Sembilan paling tinggi peratusannya, iaitu 45.8%, diikuti oleh Kelantan (44.2%) dan Sarawak (36.7%). Migrasi dari bandar ke bandar, Pulau Pinang mendahului negeri-negeri lain, iaitu sebanyak 74.7%, diikuti oleh Selangor (62.1%) dan Melaka (47.0%). Manakala arah aliran seterusnya dari bandar ke luar bandar menyenaraikan negeri Terengganu paling tinggi, iaitu 42.2%, diikuti oleh Johor (35.5%) dan Sabah (26.9%).

Jadual 9.7 menunjukkan migran antara negeri mengikut arah aliran migrasi dan negeri. Perlis menunjukkan migran antara negeri yang tertinggi bagi luar bandar ke luar bandar, iaitu 65%, diikuti oleh Labuan (55.9%) dan Sarawak (31.8%). Bagi arah aliran luar bandar ke bandar, migrasi antara negeri mencatatkan Kuala Lumpur paling tinggi, iaitu 40.8%, diikuti oleh Kedah (30.6%) dan Johor (28.5%). Dari bandar ke bandar, Selangor mencatatkan peratusan tertinggi, iaitu 60.8%, diikuti oleh Kuala Lumpur (59.2%) dan Kelantan (57.0%). Manakala dari bandar ke luar bandar, Pahang mendahului negeri-negeri lain, iaitu 58.5%, diikuti oleh Melaka (55.2%) dan Terengganu (45.2%).

Jadual 9.6: Migran Dalam Negeri Mengikut Arah Aliran Migrasi dan Negeri, Malaysia, 1992 dan 1993

Negeri	Arah Aliran Migrasi									
	Jumlah		Luar bandar - Luar bandar		Luar bandar - Bandar		Bandar - Bandar		Bandar - Luar Bandar	
	1992	1993	1992	1993	1992	1993	1992	1993	1992	1993
Malaysia	100.0	100.0	36.8	25.7	23.3	23.9	25.7	23.3	14.8	20.6
Johor	100.0	100.0	28.3	28.6	13.2	28.6	28.6	13.2	18.3	35.5
Kedah	100.0	100.0	44.5	14.2	11.2	14.2	14.2	11.2	16.4	25.6
Kelantan	100.0	100.0	46.3	16.2	8.8	16.2	16.2	8.8	19.0	18.2
Melaka	100.0	100.0	42.2	30.1	47.0	30.1	30.1	47.0	9.1	4.2
N. Sembilan	100.0	100.0	47.3	17.3	22.3	17.3	17.3	22.3	15.0	10.5
Pahang	100.0	100.0	49.7	11.1	10.0	11.1	11.1	10.0	12.3	18.3
Perak	100.0	100.0	33.0	22.1	28.7	22.1	22.1	28.7	14.9	10.5
Perlis	100.0	100.0	48.3	4.6	0.0	4.6	4.6	0.0	35.8	19.5
P. Pinang	100.0	100.0	5.7	75.4	74.7	75.4	75.4	74.7	9.5	10.7
Sabah	100.0	100.0	54.6	6.8	11.4	6.8	6.8	11.4	13.9	26.9
Sarawak	100.0	100.0	44.1	15.1	26.5	15.1	15.1	26.5	9.1	8.8
Selangor	100.0	100.0	14.2	54.1	62.1	54.1	54.1	62.1	17.0	5.8
Terengganu	100.0	100.0	52.7	13.3	3.9	13.3	13.3	3.9	18.2	42.2
W. Persekutuan Kuala Lumpur	100.0	100.0	:	:	:	:	:	:	:	:
W. Persekutuan Labuan	100.0	100.0	55.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	31.6	19.9

Sumber: Laporan Penyiasatan Migrasi, Jabatan Perangkaan Malaysia.

Jadual 9.7: Migran Antara Negeri Mengikut Arah Aliran Migrasi dan Negeri, Malaysia, 1992 dan 1993

Negeri	Arah Aliran Migrasi									
	Jumlah		Luar bandar - Luar bandar		Luar bandar - Bandar		Bandar - Bandar		Bandar - Luar Bandar	
	1992	1993	1992	1992	1993	1993	1992	1993	1992	1993
Malaysia	100.0	100.0	15.7	14.8	18.4	20.6	44.2	44.0	21.7	20.6
Johor	100.0	100.0	17.6	10.5	19.0	28.5	39.5	43.2	23.9	17.8
Kedah	100.0	100.0	18.9	25.8	15.6	30.6	34.4	30.3	31.1	13.3
Kelantan	100.0	100.0	23.8	13.2	18.6	10.8	31.8	57.0	25.8	19.0
Melaka	100.0	100.0	42.0	11.0	7.8	8.1	21.1	25.7	29.1	55.2
N. Sembilan	100.0	100.0	17.3	10.3	21.9	25.8	44.3	45.7	16.5	18.2
Pahang	100.0	100.0	16.3	25.3	18.1	5.5	34.8	10.7	30.8	58.5
Perak	100.0	100.0	18.8	24.9	15.8	6.9	44.7	41.0	20.7	27.2
Perlis	100.0	100.0	40.3	65.0	8.4	8.1	27.9	0.0	23.4	26.9
P. Pinang	100.0	100.0	7.7	9.3	26.9	25.0	50.2	46.8	15.2	18.9
Sabah	100.0	100.0	0.0	27.2	5.3	16.8	57.0	51.2	37.6	4.8
Sarawak	100.0	100.0	13.1	31.8	16.1	4.2	36.5	38.5	34.3	25.5
Selangor	100.0	100.0	6.0	7.3	20.0	17.2	56.8	60.8	17.2	14.7
Terengganu	100.0	100.0	17.9	12.1	19.2	16.9	32.1	25.8	30.8	45.2
W. Persekutuan Kuala Lumpur	100.0	100.0	0.0	0.0	22.1	40.8	77.9	59.2	0.0	0.0
W. Persekutuan Labuan	100.0	100.0	55.9	55.9	28.7	9.3	48.3	13.7	0.0	21.1

Sumber: Laporan Penyiasatan Migrasi, Jabatan Perangkaan Malaysia.

Ciri Migrasi Dalaman

Ciri-ciri seorang migran boleh dibezakan dari segi umurnya. Ia merupakan faktor demografi yang sangat penting dalam mempengaruhi migrasi. Kebanyakan kajian yang dibuat secara empirikal mendapati bahawa individu dalam lingkungan umur akhir belasan, dua puluhan dan awal tiga puluhan adalah lebih cenderung dan aktif berhijrah berbanding dengan kumpulan umur lain. Beberapa kajian seperti Caldwell (1969), Byerlee (1974), Brigg (1971), Yap (1975) dan Connell et. al. (1975) yang pernah dilakukan di Afrika dan Asia, mendapati sifat-sifat demografi migran adalah muda, lelaki belum berkahwin dalam lingkungan umur 15 dan 25 tahun. Hasil-hasil kajian tersebut adalah hampir sama dengan corak pemilihan umur di Malaysia.

Di Malaysia, Jadual 9.8 menunjukkan taburan peratus migran dalaman mengikut kumpulan umur. Didapati bahawa kumpulan umur 15-24 tahun merupakan kumpulan terbesar migran, iaitu 31.4%, diikuti oleh kumpulan umur 1-14 tahun (28.1%) dan 25-34 tahun (25.6%). Apabila diperhatikan kepada nisbah jantina bagi migran dalaman, Jadual 9.9 menunjukkan golongan migran lelaki adalah lebih ramai daripada migran wanita pada peringkat umur 35-44 iaitu 137 (ini bermakna terdapat 137 migran lelaki berbanding dengan 100 migran wanita). Manakala kumpulan umur 15-24 tahun, didapati migran wanita adalah melebihi lelaki. Begitu juga bagi kumpulan umur 65 tahun dan ke atas.

Jadual 9.8: Taburan Peratus Migran Dalaman Mengikut Kumpulan Umur, Malaysia, 1992 dan 1993

KUMPULAN UMUR	PERATUS		BILANGAN	
	1992	1993	1992	1993
Jumlah	100.0	100.0	851,931	844,822
1-14	28.8	28.1	245,701	237,318
15-24	30.4	31.4	258,982	265,400
25-34	25.5	25.6	217,576	215,849
35-44	8.9	8.9	75,779	75,088
45-64	5.1	4.8	43,222	40,699
65 dan lebih	1.3	1.2	10,671	10,468

Sumber: Laporan Penyiasatan Migrasi, Jabatan Perangkaan Malaysia.

Jadual 9.9: Nisbah Jantina bagi Migran Dalam dan Bukan Migran Mengikut Kumpulan Umur, Malaysia, 1992 dan 1993

KUMPULAN UMUR	MIGRAN		BUKAN MIGRAN	
	1992	1993	1992	1993
Jumlah	112	111	100	102
1-14	107	115	106	105
15-24	105	93	104	103
25-34	125	128	95	98
35-44	152	137	96	103
45-64	108	103	99	103
65 dan lebih	69	49	86	87

Sumber: Laporan Penyiasatan Migrasi, Jabatan Perangkaan Malaysia.

Ciri seterusnya ialah tentang kumpulan etnik. Apabila diperhatikan Jadual 9.10, didapati etnik Bumiputera (Melayu dan Bumiputera lain) merangkumi 68.8% daripada migran dalaman, diikuti oleh Cina (17.5%) dan India (10.6%). Ini menunjukkan bahawa kaum Bumiputeralah yang paling ramai berhijrah secara dalaman selaras dengan projek-projek pembangunan yang didirikan dan juga wujudnya penumpuan pembangunan di negeri-negeri tertentu.

Jadual 9.10: Taburan Peratus Migran Dalam (Berumur 1 Tahun dan Lebih) Mengikut Kumpulan Etnik, Malaysia, 1992 dan 1993

KUMPULAN ETNIK	PERATUS		BILANGAN	
	1992	1993	1992	1993
Jumlah	100.0	100.0	851,931	844,823
Warganegara	94.0	93.9	801,106	793,594
Bumiputera	68.3	68.8	547,317	545,695
Melayu	(59.8)	(59.4)	(478,917)	(471,077)
Bumiputera lain	(8.5)	(9.4)	(68,400)	(74,618)
Cina	20.4	17.5	163,540	138,948
India	8.4	10.6	67,239	83,926
Lain-lain	2.9	3.1	23,010	25,025
Bukan Warganegara	6.0	6.1	50,825	51,229

Sumber: Laporan Penyiasatan Migrasi, Jabatan Perangkaan Malaysia.

Seterusnya Jadual 9.11 menunjukkan migran dalaman yang berkahwin merupakan yang terbesar, iaitu 54.4%, diikuti oleh bujang (43.0%) dan balu/bercerai (2.6%).

Jadual 9.11: Taburan Peratus Migran Dalaman dan Bukan Migran (berumur 15-64 tahun) Mengikut Taraf Perkahwinan^(a), Malaysia, 1992 dan 1993

TARAF PERKAHWINAN	MIGRAN(%)		DISESUAIKAN ^(b)		BUKAN MIGRAN(%)	
	1992	1993	1992	1993	1992	1993
Jumlah	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Hujung	42.0	43.0	31.6	30.9	36.8	35.3
Berkahwin	55.2	54.5	62.6	63.6	58.8	60.5
Balu/Bercerai	2.8	2.6	5.8	5.5	4.4	4.2

(a) Tidak termasuk mereka dengan taraf perkahwinan tidak diketahui.

(b) Disesuaikan mengikut taburan umur bagi jumlah penduduk bukan migran di destinasi.

Sumber: Laporan Penyiasatan Migrasi, Jabatan Perangkaan Malaysia.

Tingkat pencapaian pelajaran adalah merupakan ciri seterusnya. Jadual 9.12 menunjukkan bahawa 59.8% daripada migran mempunyai kelulusan menengah, diikuti persekolahan rendah (20.4%), peringkat tinggi (14.7%) dan tiada pendidikan rasmi (5.1%). Peratusan yang tinggi dari golongan migran lepasan pendidikan menengah adalah disebabkan oleh dasar kerajaan untuk memberi pendidikan rasmi secara percuma dan terus sehingga ke tingkatan tiga dan bagi mereka yang berpendidikan rendah akan kurang berhijrah.

Penyertaan Tenaga Buruh bagi Migran Dalaman

Didapati sebilangan besar daripada migran dalaman melibatkan diri di dalam tenaga buruh. Jadual 9.13 menunjukkan bahawa hampir kesemua migran lelaki yang berumur 35-44 tahun menceburkan diri dalam tenaga buruh, iaitu 99.9%. Ini diikuti oleh kumpulan umur 25-34 tahun (98.5%), kumpulan umur 45-64 (91.7%) dan kumpulan umur 15-24 tahun (81.1%). Apabila diperhatikan dengan kaum wanita, kumpulan umur 15-24 tahun yang paling ramai, iaitu 55.3%, diikuti oleh 35-44 tahun (50.1%), 25-34 tahun (49.6%) dan 45-64 tahun (17.6%).

Jadual 9.12: Taburan Peratus Migran Dalam dan Bukan Migran (berumur 15-64 tahun) Mengikut Pencapaian

PENCAPAIAN PELAJARAN	MIGRAN (%)		DISESUAIKAN ^(a)		BUKAN MIGRAN (%)	
	1992	1993	1992	1993	1992	1993
Jumlah	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Tiada pendidikan rasmi	6.1	5.1	11.0	9.0	11.6	10.8
Rendah	21.6	20.4	26.9	26.6	29.9	30.0
Menengah	57.0	59.8	48.4	51.1	49.9	50.5
Tertiari	15.3	1.47	13.7	13.3	8.6	8.7

(a) Disesuaikan mengikut taburan umur bagi jumlah penduduk bukan migran di destinasi
Sumber: Laporan Penyiasatan Migrasi, Jabatan Perangkaan Malaysia.

Jadual 9.13: Kadar Penyertaan Tenaga Buruh^(a) bagi Migran Dalam dan Bukan Migran Mengikut Kumpulan Umur dan Jantina, Malaysia, 1992 dan 1993

KUMPULAN UMUR	Jumlah		MIGRAN			
			LELAKI		PEREMPUAN	
	1992	1993	1992	1993	1992	1993
Kadar Jumlah	72.6	71.7	91.5	50.3	50.2	65.5
15-24	70.1	67.7	83.7	55.8	55.3	55.3
25-34	76.5	77.1	98.9	48.5	49.6	74.5
35-44	78.1	78.8	98.6	47.1	50.1	73.7
45-64	57.9	55.2	83.7	29.8	17.6	61.7

KUMPULAN UMUR	Jumlah		BUKAN MIGRAN			
			LELAKI		PEREMPUAN	
	1992	1993	1992	1993	1992	1993
Kadar jumlah	65.5	66.0	84.4	85.6	46.8	46.2
15-24	55.3	55.3	64.1	64.7	46.1	45.7
25-34	74.5	74.5	98.2	98.3	52.0	52.2
35-44	73.7	73.7	98.4	98.8	50.0	49.5
45-64	61.7	61.7	85.5	86.7	38.1	35.9

(a) Kadar penyertaan tenaga buruh

$$= \frac{\text{Bilangan tenaga buruh dalam umur X}}{\text{Penduduk dalam umur bekerja di dalam kumpulan umur X}}$$

Sumber: Laporan Penyiasatan Migrasi, Jabatan Perangkaan Malaysia.

Seterusnya diperhatikan kadar penyertaan tenaga buruh mengikut arah aliran migrasi, didapati bahawa migrasi dalaman dari luar bandar ke luar bandar untuk bekerja adalah paling tinggi, iaitu 71.6%. Ini diikuti oleh dari bandar ke luar bandar (70.2%). Manakala dari luar bandar ke bandar pula mencatatkan 72.4% lebih tinggi daripada dari bandar ke bandar, iaitu 71.9% sahaja (Jadual 9.14).

Jadual 9.14: Kadar Penyertaan Tenaga Buruh bagi Migran Dalam Mengikut Arah Aliran Migrasi, Malaysia, 1992 dan 1993

ASAL	DESTINASI			
	LUAR BANDAR		BANDAR	
	1992	1993	1992	1993
Luar bandar	71.3	71.6	72.0	72.4
Bandar	75.3	70.2	72.5	71.9
(Bukan migran)	65.6	65.7	65.5	66.3

Sumber: Laporan Penyiasatan Migrasi, Jabatan Perangkaan Malaysia.

Apabila diperhatikan kepada taburan migran mengikut pekerjaan, Jadual 9.15 menunjukkan migran dalaman paling banyak melibatkan diri dalam pengeluaran dan yang berkaitan, operator peralatan pengangkutan dan buruh, iaitu 45.6%, diikuti oleh perkhidmatan (12.9%) dan perkeranian dan yang berkaitan (11.4%).

Jadual 9.15: Taburan Peratus Migran Dalaman dan Bukan Migran yang Bekerja Mengikut Pekerjaan, Malaysia, 1992 dan 1993

PEKERJAAN	MIGRAN		BUKAN MIGRAN	
	1992	1993	1992	1993
Jumlah	100.0	100.0	100.0	100.0
Pekerja profesional, teknik dan yang berkaitan	11.7	10.8	8.1	8.6
Pekerja pentadbiran dan pengurusan	2.7	2.3	2.6	3.0
Pekerja perkeranian dan yang berkaitan	9.1	11.4	10.5	10.8
Pekerja jualan	6.3	6.4	11.2	10.7
Pekerja perkhidmatan	14.6	12.9	11.0	11.8
Pekerja pertanian, penternakan dan perhutanan, nelayan dan pemburu	12.5	10.6	22.6	22.2
Pekerja pengeluaran dan yang berkaitan, operator peralatan, pengangkutan dan buruh	43.1	45.6	34.0	32.9

Sumber: Laporan Penyiasatan Migrasi, Jabatan Perangkaan Malaysia.

Seterusnya diperhatikan peratusan migran dalaman yang bekerja mengikut taraf gunatenaga. Didapati bahawa migran yang bekerja sebagai pekerja adalah yang paling ramai, iaitu 90.4%. Diikuti oleh bekerja sendiri (6.2%), bekerja dengan keluarga tanpa gaji (1.8%) dan sebagai majikan 1.6% sahaja. Ini menunjukkan majoriti migran dalaman bekerja sebagai pekerja sahaja (Jadual 9.16).

Jadual 9.16: Taburan Peratus Migran Dalam dan Bukan Migran yang Bekerja Mengikut Taraf Gunatenaga, Malaysia 1992 dan 1993

TARAF GUNATENAGA	MIGRAN		BUKAN MIGRAN	
	1992	1993	1992	1993
Jumlah	100.0	100.0	100.0	100.0
Majikan	1.4	1.6	2.4	3.0
Pekerja	88.9	90.4	70.2	69.9
Pekerja sendiri	6.7	6.2	19.0	19.2
Pekerja keluarga tanpa gaji	3.0	1.8	8.4	7.9

Sumber: Laporan Penyiasatan Migrasi, Jabatan Perangkaan Malaysia.

Implikasi Dasar

Oleh sebab peranan kerajaan adalah begitu penting di dalam persekitaran ekonomi dan sosial sesebuah negara, beberapa dasar yang dicadangkan mestilah sesuai dan boleh dilaksanakan oleh pihak kerajaan. Antara dasar yang difikirkan sesuai untuk mengagihkan semula populasi melalui migrasi dalam ialah seperti berikut:

a. Dasar secara paksa atau separa paksa yang ditujukan khas untuk mengurangkan pergerakan penghijrahan. Antara contoh dasar ini di mana ianya boleh dijalankan seperti keperluan pas-pas untuk meninggalkan kawasan luar bandar; untuk masuk ke kawasan bandar, bukti mempunyai rumah yang selamat dan lain-lain. Motivasi dan keputusan untuk berhijrah, berjaya atau tidaknya adalah bergantung kepada keupayaan kerajaan untuk menjalankan langkah tersebut.

b. Usaha untuk mengubah motivasi daripada berhijrah. Perkara seperti ini bolehlah dilakukan melalui kempen dari media massa yang akan menunjukkan keburukan atau ketaksesuaian tempat destinasi dan juga maklumat tentang peluang pekerjaan yang banyak dan sesuai di tempat asal. Berjaya atau tidaknya dasar ini bergantunglah sebahagiannya kepada betapa tepatnya mesej yang diiklankan dan juga darjah ketepatan berhubung dengan keadaan sebenarnya yang dialami oleh bakal migran tersebut.

c. Langkah-langkah yang cuba menyesuaikan keadaan sosioekonomi, kebudayaan dan penentu demografi untuk migrasi. Usaha untuk mengecilkan jurang upah antara luar bandar dan bandar, insentif kerajaan untuk menggunakan teknologi berintensifkan buruh di kawasan luar bandar dan di bandar kecil, reformasi tanah dan program pembangunan di luar bandar, sokongan harga untuk hasil keluaran pertanian dan percubaan untuk meningkatkan kemudahan perkhidmatan awam di kawasan luar bandar adalah merupakan beberapa dasar yang boleh difikirkan sesuai untuk mengurangkan aliran migrasi keluar daripada kawasan luar bandar.

d. Fokus pengelasan terhadap aliran migrasi sama ada ia perlu digalakkan, diperlahankan, dihalang atau dialir arah. Dalam hal ini migrasi perlu digalakkan pergi ke metropolis yang lebih besar di mana terdapat pertanian secara berintensifkan modal dan industri penggantian import. Perlahankan migrasi keluar dari luar bandar dengan menyediakan pekerjaan dan pembangunan luar bandar bersepadu dan lain-lain. Menghalang migrasi ke kawasan metropolitan seperti dengan mengadakan sistem permit. Mengalih arah migrasi keluar daripada luar bandar dengan penubuhan penempatan semula dan sebagainya.

e. Kepentingan pendidikan dalam mempengaruhi corak migrasi memerlukan kajian lanjutan. Memandangkan pendidikan merupakan salah satu sebab migrasi dan di sebaliknya, ia juga akan mempengaruhi keputusan bakal migran dalam proses membuat keputusan bermigrasi. Oleh itu, unsur pendidikan perlu dikaji lanjut supaya ia menjadi penyelesaian bagi mengawal kadar dan corak migrasi dalaman.

f. Adalah penting juga untuk mengkaji cara-cara mengatasi perkembangan migrasi dalaman. Dalam hubungan ini, diharapkan corak migrasi dapat diselaraskan ke arah lebih efisien atau optimum. Penyelarasan corak migrasi yang bersesuaian dapat membantu dalam pembangunan negara.

Penutup

Impak migrasi ke atas pertumbuhan penduduk dan komposisi adalah berterusan selaras dengan struktur penempatan. Migrasi daripada luar bandar ke bandar adalah tinggi dan selalu menjadi perhatian pihak-pihak berkuasa. Penyelidikan adalah berterusan dalam bidang ini tetapi migrasi selalunya dipandang sebagai penyumbang sama ada secara langsung atau

tidak langsung kepada masalah pekerjaan, saiz sektor tidak formal, kekurangan di perumahan dan berbagai-bagai lagi khasnya di negara membangun. Jadi, suatu persamaan migrasi adalah diperlukan sekiranya populasi bandar dan luar bandar dapat diluncurkan dengan tepat dan berjaya. Perkara ini bolehlah dilanjutkan untuk memasukkan pergerakan luar bandar ke bandar, kiriman wang oleh migran ke tempat asal mereka dan juga perkara-perkara seperti sifat dan perangai migran yang dibawa dari tempat asal mereka seperti kadar fertiliti, adalah merupakan bidang-bidang yang mesti diberikan penekanan.

Rujukan

- Brigg, P. 1971. *'Migration to Urban Areas'*. Washington, D.C., World Bank. Staff Working Paper No. 107.
- Byerlee, D. 1974. 'Rural-Urban Migration in Africa: Theory, Policy and Research Implication'. Dalam *International Migration Review* (New York, Center For Migration Studies), Winter 1974.
- Caldwell, J.C. 1969. *'African Rural-Urban Migration: The Movement to Ghana's Towns'*. Australian National University. Canberra.
- Connell, J., Dasgupta, B., Laishley, R., Lipton, M. 1975. *'Migration From Rural Areas: The Evidence from Village Studies'*. Brighton, University of Sussex. Institute of Development Studies. Kertas Kerja Perbincangan No. 39.
- Fei, J.C.J. & Ranis, G. 1961. 'A Theory of Economic Development'. Dalam *The American Economic Review*, Sept. 1961, hlm. 533-565.
- Jackson, J.A. 1986. *'Aspects of Modern Sociology: Migration'*. Longman Singapore Publishers, hlm. 5-6
- Lewis, W.A. 1954. 'Economic Development with Unlimited Supplies of Labour'. Dalam *The Manchester School of Economic and Social Studies*. Mei, hlm. 139-191.
- Lewis, G.J. 1982. *'Human Migration: A Geographical Perspective'*. London.
- Malaysia. 1992/1993. *Laporan Penyiasatan Migrasi*, Jabatan Perangkaan Malaysia.
- Malaysia. 1994. *Perangkaan Penting Malaysia*, Jabatan Perangkaan Malaysia.
- Malaysia. 1994. *Buletin Perangkaan Sosial*, Jabatan Perangkaan Malaysia.

- United Nations. 1981. (Population and Development Modelling.) Department of International Economic and Social Affairs, *Populations Studies*, No. 73.
- United Nation. 1981. (Population Distribution Policies in Development Planning). Department of International Economic and Social Affairs, *Population Studies*, No. 75.
- United Nations. 1986. Population of Malaysia, *Country Monograph Series*, No. 13.

BAB 10

Migrasi di Kalangan Wanita: Faktor, Tren dan Masalah

Nor Aini Hj. Idris

Pengenalan

Migrasi di kalangan wanita berlaku sejak lama dahulu namun menunjukkan tren yang semakin meningkat dengan pelancaran Dasar Ekonomi Baru (DEB). Ia juga berlaku serentak dengan perubahan struktur ekonomi negara dari sektor pertanian kepada sektor industri yang telah banyak membuka peluang pekerjaan kepada golongan wanita. Disebabkan tumpuan lokasi industri adalah di sekitar Lembah Klang dan bandar-bandar besar di Pantai Barat Semenanjung ia telah menarik wanita muda untuk berhijrah. Penumpuan pekerja wanita pada strata pekerjaan yang rendah dan perbezaan upah antara pekerja lelaki dan wanita telah menimbulkan implikasi dari segi pendapatan. Ia sekali gus menjejaskan kualiti hidup mereka di bandar sehingga pekerja wanita ini selalu dikaitkan dengan gejala sosial yang tidak sihat.

Dalam menuju ke arah sebuah negara industri baru, permintaan untuk pekerja wanita dijangka akan terus meningkat dan penghijrahan juga akan berterusan. Oleh itu, tujuan penulisan ini ialah untuk melihat masalah umum migran wanita yang memasuki pasaran buruh dan menilai sejauh mana Rancangan Malaysia Ketujuh peka dan prihatin dengan masalah pekerja wanita yang berhijrah ini. Di samping itu tumpuan juga dibuat untuk melihat prospek pekerja wanita di sektor pembuatan dalam era pensejagatan ekonomi. Fokus akan diberikan kepada sektor pembuatan memandangkan majoriti wanita yang berhijrah menceburi sektor tersebut.

Wanita dan Penghijrahan: Pendekatan Teori

Migrasi bermaksud pengaliran penduduk dari satu tempat asal ke destinasi dan melibatkan penyeberangan suatu sempadan pentadbiran. Perpindahan ini dilakukan oleh individu atau kumpulan orang secara tetap atau separuh tetap. Dengan kata lain, migrasi melibatkan perubahan tempat tinggal secara tetap atau sementara, sama ada jauh atau dekat, senang atau susah. Setiap kegiatan migrasi melibatkan tempat asal, tempat destinasi dan satu set rintangan yang mengganggu proses migrasi (Abdul Samad 1989; Woods 1979; Todaro 1976).

Kebanyakan perbincangan tentang isu migrasi kurang memberi perhatian kepada persoalan penghijrahan wanita. Lewis (1954) yang memfokus kepada masalah penduduk di Negara Sedang Membangun (NSM) melihat migrasi sebagai penghijrahan keluar lebih buruh daripada sektor tradisional ke sektor moden yang dikatakan berupaya menyerap lebih tersebut. Namun apa yang jelas Lewis tidak mengambil kira kumpulan jantina tertentu yang terlibat dalam migrasi.

Lycklama (1989) berpendapat ada dua pendekatan umum tentang teori migrasi. Pertama, *Equilibrium Model of Migration* yang mengatakan bahawa seseorang individu akan berhijrah keluar dengan harapan untuk memperbaiki kedudukan ekonomi mereka. Oleh itu, lelaki sebagai ketua keluarga merupakan individu penting untuk hijrah. Jika adapun wanita turut sama berhijrah semata-mata kerana mengikut ibu bapa atau suami. Kedua, *The Historical Structural Perspective* yang menganggap migrasi merupakan satu proses makro sosial dan bukan berlaku mengikut keputusan individu.

Kesahihan model pertama boleh dipertikaikan bila terdapat kajian yang telah membuktikan bahawa terdapat ramai wanita yang berhijrah secara sendirian. Manakala model kedua menekankan bahawa terdapat kuasa-kuasa yang telah membawa perubahan dalam organisasi pengeluaran sama ada dari dalam atau luar yang membawa kepada penghijrahan. Pendapat ini sama dengan pendekatan migrasi Standing (1977) yang menganggap lebih buruh bukan wujud sejak dari awal tetapi kewujudannya telah dicipta.

Corak migrasi yang lebih berbentuk penghijrahan wanita muda yang banyak terdapat dewasa ini berlaku kerana kekurangan pekerjaan wanita di luar bandar dan pertambahan permintaan untuk buruh wanita kepada pekerjaan tertentu di kawasan bandar (Heyzer 1981). Jamilah (1984) dalam kajiannya tentang migrasi wanita di Semenanjung Malaysia, berpendapat bahawa wujud bias dalam teori migrasi yang lahir

sebelum ini. Kajian sebelum ini lebih mengaitkan penghijrahan wanita untuk belajar, bekerja sebagai pembantu rumah, pelacur dan secara keseluruhan lebih fokus kepada *migrasi perkahwinan* dan *migrasi keluarga*. Bias ini berlaku kerana teori-teori tersebut lebih merupakan *Orientasi etnocentrik barat* yang menganggap penghijrahan jarak jauh banyak dilakukan oleh kaum lelaki sahaja. Malah Ravenstein (Jamilah, 1984) yang menyentuh soal jarak dalam undang-undang migrasi menganggap wanita tidak akan berhijrah jauh. Mengikut beliau wujud hubungan negatif antara kadar migrasi dengan jarak. Semakin jauh jarak antara tempat asal dengan tempat baru, semakin rendah kadar migrasi. Walaupun berlaku migrasi jarak jauh, migran cenderung memilih untuk berhijrah ke pusat-pusat perdagangan dan perindustrian. Oleh itu beliau merumuskan bahawa golongan wanita cenderung melakukan migrasi dalam jarak yang dekat.

Jamilah juga tidak bersetuju dengan pandangan Boserup (1970) yang menekankan *faktor menolak* sahaja yang mendorong wanita berhijrah ke bandar. Boserup telah mengabaikan *faktor menarik* yang sama-sama membantu menyebabkan wanita berhijrah. Boserup juga hanya mengaitkan corak pekerjaan di kalangan wanita berhijrah ke bandar yang dikatakan ditentukan oleh bentuk pekerjaan yang dilakukan di kampung tanpa mengaitkannya dengan peluang pekerjaan di sektor moden atau kilang yang terbuka untuk wanita.

Bagi penulis, pandangan Boserup dan Jamilah tentang wanita yang berhijrah mempunyai kebenaran masing-masing. Apa yang jelas, kajian Jamilah telah melengkapkan kajian Boserup tentang wanita yang berhijrah. Boserup lebih menekankan wanita yang tidak memiliki pendidikan tanpa menyentuh wanita yang mempunyai sedikit pelajaran yang berjaya mencari pekerjaan di kilang sebagaimana yang ditekankan oleh Jamilah. Jadi tidak menghairankan jika Boserup telah melihat kepada bentuk pekerjaan yang mempunyai kaitan dengan kerja-kerja yang selalu dilakukan oleh wanita semasa berada di kampung.

Apa yang penting ditekankan di sini ialah corak migrasi telah berubah sejak Perang Dunia Kedua. Penghijrahan wanita kini bukan lagi dikategorikan sebagai penghijrah sosial tetapi bertukar kepada penghijrah ekonomi. Jika dulu ramai yang berhijrah terdiri daripada lelaki muda yang belum kahwin tetapi kini semakin ramai wanita muda di Asia yang berhijrah ke bandar, belum kahwin dan bekerja di sektor pembuatan. Di Utara India, walaupun *migrasi perkahwinan* masih lagi mempengaruhi bentuk penghijrahan wanita, namun kajian-kajian kes di beberapa negara lain seperti Mexico dan Malaysia menunjukkan majoriti yang berhijrah

adalah terdiri dari wanita muda (Heyzer 1979; Jamilah 1984).

Walaupun wanita mempunyai pelbagai alasan untuk berhijrah yang begitu kompleks namun motivasi untuk bekerja merupakan faktor utama mereka berhijrah. Oleh itu majoriti wanita yang berhijrah terdiri daripada wanita yang bercerai dan wanita belum kahwin yang memerlukan pendapatan untuk menyara diri sendiri dan untuk membantu keluarga. Beberapa kesimpulan telah dibuat oleh Shah dan Smith (1984) yang membincangkan kaitan antara faktor penglibatan gunatenaga wanita dengan penghijrahan.

Pertama, wanita yang bercerai di kesemua negara yang dikaji (iaitu Malaysia, Indonesia, Korea, Thailand dan Pakistan) mempunyai kadar penglibatan yang paling tinggi berbanding dengan wanita yang sudah kahwin. Ini menunjukkan faktor ekonomi merupakan faktor penting mendorong wanita bekerja dan berhijrah. Kedua, jumlah wanita yang baru berhijrah lebih cenderung memasuki pasaran gunatenaga berbanding dengan wanita yang tidak berhijrah. Ketiga, kumpulan yang mempunyai kadar penglibatan yang tinggi terdiri dari mereka yang mempunyai keperluan ekonomi yang tinggi termasuk wanita yang belum berkahwin dan wanita yang bercerai terutama yang menjadi ketua isi rumah. Keempat, separuh dari wanita yang baru berhijrah di Indonesia dan lebih dari satu pertiga di Korea, Malaysia dan Thailand adalah bekerja dalam sektor perkhidmatan berbanding dengan wanita yang tidak berhijrah dan ini sama dengan keadaan di Amerika Latin. Kelima, wanita yang baru berhijrah memenuhi kekosongan tertentu yang terdapat dalam struktur pekerjaan bandar dan kekosongan tersebut biasanya mempunyai ciri-ciri seperti berpendapatan rendah, jangka masa kerja yang panjang dan tidak dilindungi oleh kesatuan sekerja atau perundangan kerajaan.

Corak Penghijrahan Wanita

Penduduk sesebuah negara boleh dibahagikan kepada tiga kumpulan, iaitu migran dalaman, migran luar negeri dan bukan migran. Migran dalaman atau dalam negeri terdiri daripada mereka yang bertukar tempat tinggal biasa di antara sempadan kebangsaan sama ada dalam negeri atau antara negeri. Migran luar negeri terdiri dari mereka yang negeri asalnya adalah negara asing, manakala bukan migran ialah mereka yang tidak berubah tempat tinggal dalam tempoh bancian. Di Malaysia, penghijrahan antarabangsa berlaku sejak zaman penjajah British lagi dengan kemasukan buruh murah dari China dan India untuk bekerja di

sektor perlombongan dan perladangan. Fenomena itu berulang kembali apabila Malaysia kini terpaksa menerima hampir satu juta penghijrah antarabangsa untuk bekerja di sektor-sektor perladangan, pembinaan dan pembuatan.

Secara umum, penduduk yang berhijrah terdiri daripada golongan muda, iaitu dalam lingkungan 25 hingga 34 tahun. Data migran 1992-93 mengikut kumpulan umur dan jantina seperti ditunjukkan dalam Jadual 10.1. Tren migran berumur muda ini bukan sahaja berlaku kepada kaum lelaki tetapi juga wanita.

Jadual 10.1: Migran Dalam Negeri Sebagai Nisbah Daripada Jumlah Penduduk Mengikut Kumpulan Umur dan Jantina, Malaysia, 1992 dan 1993

KUMPULAN UMUR	JUMLAH		LELAKI		PEREMPUAN	
	1992	1993	1992	1993	1992	1993
Jumlah	4.7	4.5	5.0	4.7	4.4	4.3
1-14	3.9	3.7	3.8	3.9	3.9	3.5
15-24	7.2	7.3	7.2	7.0	7.2	7.7
25-34	7.1	6.8	8.0	7.6	6.3	6.0
35-44	3.5	3.1	4.2	3.6	2.7	2.7
45-64	1.9	1.7	2.0	1.7	1.8	1.7
65 dan lebih	1.5	1.4	1.3	1.0	1.6	1.8

Sumber: Malaysia, 1992/93.

Sebelum 1970 tidak ramai wanita muda berhijrah. Penghijrahan berlaku di kalangan wanita bersuami untuk berniaga atau mengikut suami, manakala lelaki Melayu berhijrah kerana tradisi "merantau". Walau bagaimanapun keadaan mula berubah selepas 1970-an apabila jumlah wanita muda yang berhijrah semakin ramai disebabkan oleh faktor peningkatan pendidikan, mekanisasi di sektor pertanian, perubahan sikap ibu bapa dan dasar kerajaan yang melaksanakan Dasar Ekonomi Baru (Khoo & Pirie 1984).

Peluang pekerjaan yang terbuka untuk wanita di kilang-kilang yang terletak di Pantai Barat Semenanjung menyebabkan wanita terpaksa berhijrah. Pada 1983, hampir separuh daripada wanita yang berhijrah dari luar bandar terlibat dalam sektor pembuatan dan kebanyakannya terdiri dari wanita Melayu muda yang belum kahwin (Jamilah 1987). Perpindahan secara besar-besaran wanita Melayu (termasuk lelaki) untuk mencari pekerja di bandar adalah selari dengan objektif DEB untuk

meningkatkan penyertaan Bumiputera di dalam sektor ekonomi moden kerana selama ini kaum Melayu mewakili lebih daripada 50 peratus penduduk Malaysia tinggal di kawasan luar bandar.

Dilihat dari segi etnik didapati pada 1980-an, kadar migran Melayu lebih tinggi dibandingkan dengan etnik lain tetapi kadar migran lelaki kepada ketiga-tiga etnik, iaitu Melayu, Cina dan India lebih tinggi dibandingkan dengan migran wanita (Jadual 10.2).

Jadual 10.2: Taburan Peratus Migran Dalam (berumur 1 tahun dan lebih) Mengikut Kumpulan Etnik, Malaysia, 1992 dan 1993

KUMPULAN ETNIK	PERATUS		BILANGAN	
	1992	1993	1992	1993
Jumlah	100.0	100.0	851,931	844,823
Warganegara	94.0	93.9	801,106	793,594
Bumiputera	68.3	68.8	547,317	545,695
Melayu	(59.8)	(59.4)	(478,917)	(471,077)
Bumiputera lain	(8.5)	(9.4)	(68,400)	(74,618)
Cina	20.4	17.5	163,239	138,948
India	8.4	10.6	67,239	83,925
Lain-lain	2.9	3.1	23,010	25,025
Bukan Warganegara	6.0	6.1	50,825	51,229

Sumber : Jabatan Perangkaan, 1998

Migrasi juga dikaitkan dengan isu kemiskinan. Jamilah (1990) dalam kajiannya tentang penghijrahan wanita membuat kesimpulan bahawa penghijrahan wanita dari luar bandar ke bandar berlaku kesan daripada tekanan kemiskinan dan pembangunan yang bersifat dualistik. Oleh itu aktiviti mencari upah wang di bandar mempunyai tiga fungsi yang berkaitan, iaitu pertama, ia mewakili pengaliran lebih buruh dari tanah yang bersaiz kecil dan tidak ekonomi; kedua, ahli isi rumah yang keluar berhijrah telah mengurangkan jumlah atau saiz isi rumah yang perlu ditanggung; dan ketiga, wanita yang berhijrah juga mampu mengirim wang kepada keluarga di kampung dalam lingkungan jumlah antara RM50-RM100 sebulan.

Kajian ke atas 1,278 migran wanita Melayu pada 1977 menunjukkan wanita berhijrah kerana motif ekonomi dan untuk mencapai kebebasan. Oleh sebab terdapat permintaan untuk pekerja wanita di

bandar-bandar sebagai operator pengeluaran, migran wanita tidak menganggur. 67.1 peratus berjaya mendapat pekerjaan dalam masa dua minggu sahaja (Jamilah 1984).

Data kajian gunatenaga migrasi 1993 menunjukkan 43.0 peratus daripada mereka yang berhijrah tidak pernah kahwin, 54.4 peratus berkahwin dan 2.6 peratus adalah janda atau balu. Majoriti wanita yang tidak kahwin berada dalam lingkungan umur antara 15-24 tahun dan 25-34 tahun, manakala yang berkahwin berumur dalam lingkungan 25-44 tahun dan bagi wanita janda, majoriti dalam kumpulan umur 45-64 tahun.

Dilihat dari segi tingkat pendidikan secara keseluruhan, data 1993 juga menunjukkan 5.1 peratus migran yang berhijrah tidak mempunyai pendidikan formal, 20.4 peratus mempunyai pendidikan sekolah rendah, 59.8 peratus peringkat sekolah menengah dan 14.7 peratus peringkat universiti.

Jika diperhatikan data selepas 1986 hingga 1990, jumlah migran wanita menunjukkan tren yang semakin meningkat terutama kepada wanita bujang. Kebanyakan migran wanita menyertai tenaga buruh. Ini adalah sesuai dengan tujuan mereka berhijrah, iaitu untuk mencari pekerjaan. Taburan peratus migran wanita mengikut umur dan kadar penyertaan migran wanita ditunjukkan dalam Jadual 10.3 dan Jadual 10.4.

Jadual 10.3: Taburan Peratus Migran Wanita Mengikut Kumpulan Umur, Semenanjung Malaysia, 1987-1990

KUMPULAN UMUR	TAHUN			
	1987	1988	1989	1990
15-24	48.3	46.5	49.1	49.8
25-34	34.5	36.7	34.3	35.1
35-44	10.0	10.5	10.5	10.0
45-64	7.2	6.3	6.0	5.1
JUMLAH	100.0	100.0	100.0	100.0

Sumber: Laporan Banci Penduduk 1987-1990, Jabatan Perangkaan Malaysia

Jadual 10.4: Kadar Penyertaan Migran Wanita Bagi Migrasi Dalam Mengikut Kumpulan Umur, Semenanjung Malaysia, 1987-1990

KUMPULAN UMUR	TAHUN			
	1987	1988	1989	1990
15-24	51.3	56.5	58.3	58.4
25-34	49.3	47.6	47.3	48.0
35-44	45.2	47.0	45.2	50.2
45-64	35.6	26.0	31.7	38.3
JUMLAH	100.0	100.0	100.0	100.0

Sumber: Laporan Banci Penduduk 1987-1990, Jabatan Perangkaan Malaysia

Dari segi status perkahwinan migran wanita didapati antara 1987-90, jumlah migran wanita bujang menunjukkan tren semakin meningkat dibandingkan dengan 1986. Seperti yang ditunjukkan oleh Jadual 10.5, majoriti yang berhijrah masih dalam lingkungan umur produktif, iaitu 15-34 tahun.

Jadual 10.5: Taburan Peratus Migran Wanita dalam Kumpulan Umur 15-34 Tahun Mengikut Taraf Perkahwinan, 1987-1990

TARAF PERKAHWINAN	KUMPULAN UMUR							
	15-24				25-34			
	1987	1988	1989	1990	1987	1988	1989	1990
Bujang	57.6	58.1	63.0	61.4	13.6	11.3	16.1	15.3
Kahwin	41.7	40.8	36.6	38.1	82.1	85.5	81.9	91.8
Balu	0.1	0.3	0.04	0.2	0.6	1.4	1.0	1.2
Bercerau	0.6	0.8	0.4	0.3	3.8	1.8	1.0	1.7
JUMLAH	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Sumber: Laporan Banci Penduduk 1987-1990, Jabatan Perangkaan Malaysia

Pertumbuhan Industri dan Peranan Gunatenaga Wanita

Wanita merupakan sebahagian daripada modal manusia yang penting dalam pembangunan. Pertumbuhan sektor industri terutama di sektor pembuatan boleh dikatakan sebahagiannya disebabkan oleh sumbangan gunatenaga wanita terutama di peringkat gunatenaga buruh tidak mahir dan separuh mahir. Data menunjukkan kadar penyertaan gunatenaga wanita telah meningkat dari 27.0 peratus pada 1957, kepada 37.2 peratus pada 1970 dan 47.6 peratus pada 1992. Mengikut Laporan Ekonomi 1993/94, pada 1992, kadar penyertaan tenaga buruh ialah 66.7 peratus berbanding dengan 65.8 peratus pada 1985 dan didapati kadar penyertaan lelaki telah menurun daripada 87.4 peratus pada 1985 kepada 85.7 peratus pada 1992. Peningkatan kadar penyertaan wanita dalam tempoh yang sama mencerminkan penyertaan wanita yang aktif dalam pasaran buruh. Jadual 10.6 menggambarkan agihan tenaga kerja wanita mengikut sektor dan didapati terdapat tiga sektor utama yang menjadi tumpuan wanita iaitu sektor pertanian, perindustrian dan perkhidmatan.

Jadual 10.6: Agihan Tenaga Kerja Wanita Berumur 10 Tahun ke Atas Mengikut Sektor, Semenanjung Malaysia, 1957-1990 (%)

SEKTOR	TAHUN				
	1957	1970	1980	1985	1990
Pertanian & Perhutanan	76.6	67.9	49.3	33.7	28.2
Perlombongan & Kuari	1.8	0.7	0.3	0.2	0.2
Pembuatan	4.3	8.1	16.3	18.9	24.3
Elektrik, Gas & Air	0.1	0.1	0.1	0.5	0.1
Pembinaan	1.0	0.5	1.0	1.2	0.1
Perdagangan Borong & Runcit, Hotel & Restoran	11.7	5.8	11.2	19.1	19.7
Pengangkutan, Perhubungan & Penyimpanan	0.3	0.5	0.7	1.3	1.5
Kewangan, Insuran, Hartanah dan Perkhidmatan Perniagaan	3.6	-	1.6	3.9	3.9
Perkhidmatan Masyarakat, Sosial dan Persendirian	0.6	16.4	19.5	21.2	21.4

Sumber: Laporan Banci Penduduk 1957, 1970, 1980 dan RM6 (1991), Jabatan Perangkaan, Kuala Lumpur.

Selain dari memainkan peranan sebagai ibu dan suri rumah, wanita sejak awal lagi turut aktif dalam kegiatan ekonomi terutama di sektor pertanian. Mereka turut sama menoreh getah, menanam padi, dan memproses hasil tangkapan ikan. Walau bagaimanapun pembangunan di sektor pertanian secara perlahan-lahan telah mengurangkan peranan wanita. Modernisasi dalam sektor pertanian yang lebih memberi faedah kepada kaum lelaki, mekanisasi dalam sektor pertanian yang telah mengambil alih tugas menanam dan menuai dari wanita dan perindustrian berasaskan bandar pada 1970-an yang telah menggalakkan wanita terutama yang muda dan belum berkahwin berhijrah dari sektor pertanian kepada sektor bukan pertanian merupakan antara faktor yang mewujudkan fenomena ini (Jamilah Ariffin 1987).

Dalam sektor industri, tumpuan utama wanita ialah dalam sektor pembuatan. Sekiranya peratus wanita dalam sektor pembuatan pada 1957 ialah 17 peratus, kadar ini telah meningkat kepada 71 peratus pada 1970 dan 60.5 peratus pada 1980. Kadar penyerapan buruh wanita dalam sektor ini adalah lebih cepat berbanding dengan lelaki. Ini bermakna perubahan struktur ekonomi di Malaysia yang menekankan pembangunan perindustrian yang berorientasikan eksport telah berjaya mewujudkan peluang pekerjaan kepada wanita.

Persoalannya kenapa syarikat-syarikat antarabangsa suka mengambil pekerja wanita di peringkat tidak mahir dan separuh mahir? Jawapannya kerana buruh wanita boleh didapati dengan mudah berbanding dengan lelaki dan wanita juga dianggap lebih sesuai menjalankan kerja-kerja tidak mahir yang memerlukan penelitian, kesabaran dan ketekunan (Fatimah 1987; Marilee 1983). Kerja-kerja yang tidak mencabar begini tidak diminati oleh golongan lelaki. Selain daripada faktor di atas, kesediaan wanita menerima upah yang rendah juga telah menarik syarikat antarabangsa untuk mengeksploit wanita kerana wanita lebih mudah bekerjasama dan bertolak ansur. Di samping itu, syarikat antarabangsa yang mendapat taraf perintis tidak dibenarkan memasuki persatuan sekerja. Dengan ini peluang wanita untuk memperjuangkan nasib mereka melalui persatuan tidak ada langsung. Ini akan memudahkan syarikat-syarikat ini membuang pekerja pada bila-bila masa sahaja apabila operasi mereka mengalami kerugian.

Kesimpulan yang dibuat oleh Rajah (1994) tentang kehadiran jumlah wanita yang ramai dalam kilang elektronik berlaku kerana wanita senang diurus dan kadar pengangguran yang tinggi di kalangan wanita ekoran dari *bias terhadap lelaki* dalam kategori pekerjaan tertentu seperti penyelia dan juruteknik. Kesannya upah yang dibayar kepada wanita adalah rendah.

Dalam keadaan sedemikian, wanita terus memberi sumbangan kepada pertumbuhan sektor pembuatan. Ini terbukti apabila 60 peratus daripada barangan pembuatan yang dieksport adalah dari kilang elektronik, tekstil dan pakaian yang menggunakan sebahagian besar gunatenaga wanita. Pekerja wanita dianggap sebagai tulang belakang dalam industri tersebut. Industri elektronik sahaja didapati menyumbang lebih dari separuh daripada nilai keseluruhan eksport tahunan.

Seperti yang dijelaskan sebelum daripada ini, wanita aktif dalam aktiviti ekonomi sejak dari zaman sebelum penjajah lagi. Jumlah wanita yang terlibat dalam sektor penanaman padi pada 1911 ialah 55,679 orang atau 50.9 peratus, sektor perikanan 177 orang (2.8 peratus), sektor perlombongan 7,353 orang (4.5 peratus) dan sektor tanaman komersil 471 orang (9.4 peratus). Pada 1957, peratus penglibatan wanita dalam sektor tersebut masing-masing ialah 33.5 peratus, 1.2 peratus, 12.2 peratus dan 35.9 peratus. Walaupun dalam zaman penjajah buruh wanita tidak diserap dalam sistem kapitalis, namun selepas merdeka wanita muncul sebagai sumber gunatenaga yang penting untuk sistem kapitalis (Amarjit 1994). Dasar perindustrian yang dilaksanakan selepas merdeka telah meningkatkan jumlah penyertaan wanita dalam sektor pembuatan daripada 10 peratus pada 1931 kepada 40.0 peratus pada 1980. Sebaliknya, peranan wanita dalam sektor pertanian semakin berkurang apabila usaha pemodenan di sektor pertanian telah dilakukan terutama melalui program pembangunan luar bandar dan revolusi hijau.

Secara keseluruhan dasar perindustrian di Malaysia telah memberi dua implikasi penting kepada gunatenaga wanita. Pertama, kemasukan pelaburan asing telah mewujudkan satu golongan pekerja baru dalam kegiatan pembuatan dan wanita merupakan sebahagian besar daripada pekerja baru tersebut yang terdiri dari mereka yang kurang berpelajaran, kurang kemahiran teknikal dan mempunyai mobiliti pekerjaan yang terhad. Kedua, usaha perindustrian yang dimulakan dengan dasar penggantian import pada 1950-an dan berpindah kepada industri yang berorientasikan eksport pada lewat 1960-an telah menggalakkan wanita berhijrah dari luar bandar ke bandar apabila majoriti kilang terletak di kawasan bandar. Data migrasi 1988 menunjukkan 64.2 peratus yang berhijrah terdiri daripada kaum Melayu. Peranan gunatenaga wanita dalam sektor industri terutama sektor pembuatan terus bertambah penting pada 1990-an. Ini dapat dibuktikan dalam perbincangan seterusnya.

Penyertaan Migran Wanita dalam Tenaga Buruh dalam Dekad 1990-an

Data 1986 menunjukkan wanita yang berhijrah ke bandar tertumpu di sektor perkhidmatan iaitu 32.1 peratus, 24 peratus dalam pengeluaran, 11.7 peratus profesional, 0.6 peratus pentadbiran, 17.8 peratus kerani, 10.4 peratus jualan dan 2.4 peratus pertanian (Laporan Penyiasatan Tenaga Buruh Malaysia 1986).

Daripada data 1995 pula didapati lebih 50 peratus daripada wanita yang berhijrah memasuki pasaran buruh. Peratus penyertaan yang tertinggi ditunjukkan oleh mereka dalam kategori umur 15-24 tahun dan 35-44 tahun. Ini menggambarkan penyertaan banyak berlaku di kalangan migran bujang dan berkahwin dan aktif dari segi ekonomi (Jadual 10.7). Tumpuan kategori pekerjaan masih lagi sama seperti yang ditunjukkan dalam data 1986.

**Jadual 10.7: Kadar Penyertaan Tenaga Buruh Migran Wanita
Malaysia Mengikut Kumpulan Umur, 1995**

KUMPULAN UMUR	KADAR JUMLAH
15-24	51.7
25-34	50.8
35-44	50.2
45-64	24.9

$$\text{Nota: Kadar penyertaan tenaga buruh} = \frac{\text{Bil. di dalam tenaga buruh dalam umur X}}{\text{Penduduk di dalam umur bekerja di dalam kumpulan umur X}} \times 100$$

Sumber: Malaysia, 1995

Laporan Penyiasatan Migrasi 1995 tidak menunjukkan taraf perkahwinan, pencapaian pelajaran, taraf gunatenaga, industri dan pekerjaan yang diceburi mengikut jantina. Selain Jadual 10.7 di atas, data lain yang ditunjukkan mengikut agihan jantina ialah kadar penyertaan tenaga buruh mengikut arah aliran migrasi. Didapati 58.7 peratus migran wanita yang bekerja terdiri daripada migran bandar-bandar, 46.5 peratus migran bandar-luar bandar, 55.3 peratus migran luar bandar-bandar dan 43.5 peratus merupakan migran luar bandar-luar bandar. Data ini jelas menunjukkan kadar penyertaan tenaga buruh migran wanita banyak berlaku di kalangan migran bandar-bandar dan luar bandar-bandar.

Secara tidak langsung ia juga menggambarkan bahawa selain sektor perkhidmatan, tumpuan utama migran wanita dalam dekad 1990-an ialah di sektor pembuatan.

Bilangan penduduk yang bekerja di sektor pertanian, perhutanan, pemburuan dan perikanan menurun daripada 1.7 juta pada 1990 kepada 1.6 juta pada tahun 1992. Sebaliknya bilangan yang bekerja di sektor lain seperti perkilangan meningkat daripada 1.3 juta pada 1990 kepada 1.6 juta pada 1992 (Laporan Ekonomi 1993/94). Sumbangan sektor pembuatan kepada Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK) dan penyediaan peluang pekerjaan memang tidak dapat dinafikan. Dengan pencapaian kadar pertumbuhan sebanyak 13 peratus pada 1992, sektor ini telah berjaya mewujudkan 74,000 pekerjaan baru. Sektor ini dijangka akan menyediakan 1.45 juta pekerjaan atau 20.5 peratus daripada jumlah pekerjaan di Malaysia. Data 1992 menunjukkan daripada 146,858 pekerja yang terlibat dalam sektor pembuatan, 58 peratus adalah pekerja wanita. Daripada peratusan ini, lebih daripada separuh atau 43,231 orang bekerja sebagai *operator pengeluaran*. Antara industri yang banyak menggunakan pekerja wanita ialah:

- a. Kilang kasut - 83 peratus
- b. Kilang elektrik dan elektronik - 76.7 peratus
- c. Kilang tekstil - 75.2 peratus

Walaupun kebanyakan industri yang berorientasikan eksport lebih cenderung menggunakan pekerja wanita tetapi penglibatan wanita tidak banyak memberi faedah kepada mereka. Proses perindustrian yang berlaku di kebanyakan negara membangun (NM) seolah-olah secara halus telah meminggirkan kebolehan sebenar wanita. Mobiliti pekerjaan yang terhad umpamanya telah mengekalkan wanita sebagai operator pengeluaran yang berterusan dengan menerima upah yang rendah. Adakah ini benar?

Wanita Sebagai Operator Pengeluaran

Negara Dunia Ketiga sebagai pembekal buruh yang murah telah menyediakan tenaga buruh wanita untuk kapitalis asing. Wanita muncul sebagai pembekal tenaga buruh dalam negara dan NSM diletakkan sebagai pinggir serta menjadi sebuah negara yang terlalu bergantung kepada negara maju. Tanpa mengambil kira unsur-unsur penindasan yang berlaku ke atas wanita, peluang pekerjaan yang diwujudkan oleh kemasukan modal

asing memberi faedah kepada wanita muda yang mempunyai pendidikan peringkat menengah. Dua implikasi timbul daripada penglibatan wanita dalam pasaran buruh. Pertama, wanita telah mendapat kemerdekaan ekonomi dan kedua, wanita dianggap telah turut serta dalam proses pembangunan. Ini menggambarkan seolah-olah wanita memang mendapat manfaat daripada proses perindustrian. Kesimpulan yang dibuat oleh Heyzer (1979) dan Tan (1994) tentang peranan wanita adalah jelas menunjukkan apa yang sebenar dialami oleh wanita. Mengikut mereka,

Despite being perceived as secondary workers, there is increasing recognition that the participation of women in the economy contributes greatly towards economic growth and balance of payments. Without women's work, certain sectors and industries could not have developed to the extent that they have in many countries. Consequently, there is a tendency to perceive women as resources to be utilised for the needs of the state rather the state responding to the needs and potential of women as people (1988:19).

Mengikut Marilee (1983), eksploitasi dan diskriminasi yang berlaku di kalangan pekerja kilang wanita ada kaitan dengan apa yang berlaku di negara maju. Di negara-negara perindustrian, pekerja wanita juga terpaksa menghadapi unsur-unsur penindasan apabila mereka terpaksa menerima upah yang rendah daripada pekerja lelaki, menerima faedah yang sedikit dan senang dibuang kerja. Keadaan ini tetap berterusan walaupun terdapat wanita yang terpaksa menjadi ketua keluarga. Dalam keadaan jumlah wanita yang menjadi ketua keluarga semakin meningkat, pekerja wanita di Asia dan Latin Amerika dibayar dengan kadar upah yang subsisten atau upah cukup hidup sahaja. Dengan lain perkataan, pekerja kilang di negara dunia ketiga boleh dikategori sebagai miskin. Kenapa pekerja wanita dibayar upah yang rendah tanpa sebarang faedah lain seperti faedah bersalin dan kemudahan naik pangkat? Syarikat-syarikat MNC seboleh-bolehnya cuba mengelak daripada mengambil pekerja yang sudah kahwin. Dengan ini mereka tidak perlu memberi cuti bersalin. Pada waktu yang sama syarikat tersebut dapat membayar upah yang rendah kerana jumlah pekerja wanita muda di negara membangun adalah besar. Pemilihan buruh wanita secara selektif ini memudahkan mereka membuang pekerja yang sudah berumur dan berpengalaman. Dengan cara ini syarikat tidak perlu memberi upah yang lebih kepada pekerja yang ada pengalaman. Dengan lain perkataan, sebagai golongan pekerja baru, wanita telah digunakan sepenuhnya oleh syarikat-syarikat gergasi untuk membuat keuntungan daripada operasi mereka di dunia ketiga.

Kini di Asia Tenggara dan Asia Timur, terdapat hampir 1/2 juta wanita terlibat dalam kilang elektronik dan 90 peratus bekerja sebagai operator pengeluaran. Syarikat MNC bukan sahaja dapat menakut-nakutkan pekerja wanita di negara membangun tetapi juga pekerja kilang di negara maju. Mereka boleh memindahkan operasi ke negara membangun seperti Thailand dan Filipina sekiranya pekerja di negara maju meminta bayaran upah yang tinggi. Selain itu, pekerja kilang juga terdedah kepada bahaya kesihatan dan keselamatan kerja. Terdapat kes di mana pekerja mengalami kerosakan mata selepas beberapa tahun bekerja di kilang. Pekerja juga menghadapi tekanan dari segi keadaan kerja yang tidak selesa dan keadaan rumah yang kurang memuaskan yang disediakan oleh pihak syarikat. Yang lebih penting, pekerja wanita ini bekerja dalam keadaan yang takut, iaitu takut dibuang kerja. Syarikat pada bila-bila masa boleh membuang pekerja sekiranya prestasi syarikat tidak memuaskan.

Di samping itu pekerja wanita muda ini juga terpaksa menghadapi dilema dari segi cara untuk membelanjakan pendapatan yang diterima. Kebanyakan wanita yang bekerja di kilang terdiri daripada wanita miskin dari kawasan luar bandar. Tujuan mereka bekerja adalah untuk membantu keluarga di kampung. Tetapi ramai wanita yang hilang pedoman apabila lama hidup di bandar. Cara hidup ala kebaratan yang diserap oleh syarikat MNC (seperti melalui kegiatan pertandingan ratu cantik dan jualan kosmetik) sedikit sebanyak telah mempengaruhi gaya hidup pekerja kilang.

Keadaan yang sama berlaku dalam kilang tekstil yang muncul lebih awal daripada kilang elektronik. Wanita juga terpaksa menerima upah yang rendah dan mengalami keadaan kerja yang tidak memuaskan. Syarikat akan menggunakan berbagai cara untuk membayar upah yang rendah kepada wanita. Mengikut Marilee (1983), dalam kilang tekstil,

"piece work is used as a means to keep wages low. When workers begin producing so much that they earn more, the company may lower the pay per piece. Where piece work has been replaced by a daily wage, workers are usually required to fulfill a quota, often so high that it is necessary to skip meal breaks and work overtime (1983:31)".

Persoalan yang timbul ialah kenapa penawaran buruh daripada wanita untuk sektor industri tetap ada walaupun mereka menghadapi banyak tekanan. Terdapat beberapa faktor yang boleh menjelaskan persoalan ini. Di antaranya ialah kerana wanita tidak mempunyai banyak pilihan terutama di negara Asia Tenggara yang mempunyai jumlah buruh

yang ramai sama ada di luar bandar atau bandar. Di samping itu peluang pekerjaan di sektor pertanian dan sektor tradisional untuk wanita semakin berkurang. Ia dibantu pula oleh faktor pendidikan yang semakin meningkat di kalangan wanita dan menganggap status pekerja di sektor industri lebih tinggi dibandingkan dengan pekerjaan dalam sektor pertanian. Tidak dinafikan juga, penawaran buruh wanita yang berterusan untuk sektor ini berkait rapat dengan faktor kemiskinan terutama di negara Filipina, Thailand, Bangladesh dan Sri Lanka (Vanita 1991). Agihan pekerja wanita di beberapa negara Asia Tenggara adalah seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 10.8.

Wanita Kilang di Malaysia

Sekiranya sesebuah negara ingin bertumbuh dengan cepat dan cuba mengatasi masalah pengangguran dan sosial, perindustrian merupakan cara yang terbaik. Idea pembangunan dari barat ini telah diikuti oleh kebanyakan negara membangun yang baru bebas dari cengkaman penjajah termasuk Malaysia. Oleh itu pertumbuhan industri dianggap sumber utama ke arah pembangunan ekonomi dan sosial di negara membangun. Di Malaysia, kegiatan industri sebahagian besar dikendalikan oleh buruh tidak mahir terutama wanita. Perkembangan industri cuba digalakkan melalui galakan cukai, perlindungan tarif, zon perdagangan bebas, pemilikan 100 peratus dan kemudahan infrastruktur. Dengan cara ini KDNK dan gunatenaga akan dapat ditingkatkan dengan cepat dan matlamat ini ternyata telah dicapai oleh Malaysia berdasarkan kepada statistik yang dinyatakan sebelum ini. Malah Malaysia kini sudah mencapai tahap gunatenaga penuh. Namun satu kelemahan utama dasar perindustrian di Malaysia yang telah membawa kepada unsur-unsur peminggiran dan perindustrian ke atas buruh wanita ialah pengabaian aspek-aspek corak penggunaan tenaga buruh, struktur upah dan peningkatan kemahiran teknikal (Anuwar 1987).

Jadual 10.8: Perubahan dalam Agihan Penduduk Wanita Aktif Mengikut Sektor di Negara-Negara Terpilih Asia, 1970-83 (%)

Negara	1970			1983			1970-83		
	Pertanian	Industri	Perkhidmatan	Pertanian	Industri	Perkhidmatan	Pertanian	Industri	Perkhidmatan
Indonesia	67.0	9.2	23.8	54.2	13.1	32.7	-12.8	3.9	8.9
Malaysia	66.1	10.0	23.9	61.8	11.7	26.5	-4.3	1.7	2.6
Filipina	34.5	21.6	43.9	37.6	13.5	48.9	3.1	-8.1	5.0
Singapura	4.5	3.4	92.1	0.6	36.2	63.2	-3.9	32.8	-28.9
Thailand	83.9	4.4	11.7	74.1	7.8	18.1	-9.8	3.4	6.4

Sumber: ILO Yearbook of Labour Statistics, 1977, 1984 (dalam Vanita, 1991).

Mengikut Rancangan Malaysia Keenam (Malaysia 1991), gunatenaga wanita dalam sektor pembuatan telah bertambah. Sektor ini telah menyerap 24.3 peratus daripada jumlah gunatenaga wanita pada 1990 berbanding hanya 8.1 peratus pada 1970. Tetapi lebih separuh daripada pekerja wanita bekerja sebagai operator pengeluaran yang bergaji rendah dan separuh mahir. Manakala wanita yang memegang jawatan di peringkat teknikal dan penyeliaan hanya 17.7 peratus dan 10.9 peratus di peringkat pengurusan dan profesional. Dalam industri intensif buruh seperti tekstil dan elektronik, kaum wanita merupakan kira-kira 57.0 peratus daripada jumlah pekerja di kebanyakan syarikat yang berkaitan.

Dari segi ekonominya terdapat tiga unsur penindasan ke atas pekerja wanita, iaitu (a) wanita mendapat upah lebih rendah daripada lelaki bagi jenis pekerjaan yang sama; (b) peluang kenaikan pangkat terhad dan (c) tidak berpeluang mengikuti latihan pekerjaan di peringkat yang lebih tinggi. Manakala dari segi sosialnya, pekerja kilang wanita selalu dianggap golongan yang liar, murahan dan terlalu sosial sehingga menjadi cemuh masyarakat dan mendapat gelaran tertentu seperti *Minah Kilang* atau *Minah Karan*. Ini berlaku kerana kerja mengikut 'syif' memerlukan mereka bekerja dalam keadaan masa yang tidak menentu dan kedudukan mereka yang jauh daripada kawalan ibubapa juga menyebabkan segelintir daripada pekerja mengamalkan cara hidup yang bebas.

Wanita dalam Sektor Tidak Formal

Selain sektor pembuatan dan perkhidmatan, sektor tidak formal juga menjadi tumpuan migran wanita yang bekerja. Pertambahan kepentingan sektor tidak formal kepada wanita yang memasuki pasaran buruh bukan sahaja berlaku di Malaysia tetapi juga di negara membangun yang lain. Krisis ekonomi dunia yang berlaku pada 1980-an dikatakan salah satu faktor yang menyebabkan semakin bertambahnya jumlah wanita yang menceburi aktiviti tidak formal. Di Filipina umpamanya, mengikut Remulla.

During the deep recession experienced in the early to mid 80's this sector kept the economy going. Many of the income earners laid off from their formal sector jobs were absorbed by the informal sector. Even with the economic recovery beginning the 2nd half of 1986, informal sector activities continued to be part of our everyday lives (1990:1).

Di Malaysia peningkatan jumlah wanita yang menceburi sektor tidak formal berlaku akibat daripada pertambahan migrasi dari luar bandar ke bandar dan pertambahan jumlah buruh yang tidak dapat diserap oleh sektor moden di bandar-bandar. Wanita suka menceburi sektor ini kerana ia membolehkan wanita menggabungkan peranan produktiviti dan 'penproduktifan semula' secara berkesan. Wanita yang menceburi sektor tidak formal ini biasanya terdiri dari golongan yang sudah berumur. Fenomena ini berlaku ekoran daripada dasar buruh terpilih dalam sektor pembuatan di mana hanya wanita yang muda dan mempunyai pendidikan pertengahan sahaja yang diterima bekerja. Apabila mencapai had umur tertentu mereka terpaksa berundur dan terpaksa mencari peluang pekerjaan lain.

Implikasi yang wujud kesan daripada pemilihan buruh ini ialah mereka yang tidak mempunyai pendidikan atau bersekolah sampai tahap rendah sahaja dan mereka yang diberhentikan kerana faktor umur akan menceburi aktiviti tidak formal. Salah satu aktiviti tidak formal yang popular ialah berniaga secara kecil-kecilan. Salah satu lokasi yang dipilih oleh wanita untuk berniaga ialah di pasar-pasar harian, pasar malam dan pasar tani. Perniagaan jenis ini dipilih kerana ia hanya memerlukan modal permulaan yang kecil. Kebanyakan peniaga pasar wanita ini sudah berumur sama ada yang sudah berkahwin atau wanita yang menjadi ketua keluarga akibat berpisah dengan suami hidup atau mati. Peniaga pasar wanita Cina di Singapura umpamanya majoriti berumur dalam lingkungan 50-an hingga 60-an. Mereka ini terdiri daripada wanita yang berhijrah dari Canton dan pada awalnya bekerja sebagai amah atau orang gaji. Bila sudah tua mereka dapati berniaga di pasar lebih sesuai. Bagaimanapun tidak dapat dinafikan bahawa terdapat juga golongan muda yang meminati bidang ini terutama di pasar-pasar di kawasan bandar, namun jumlahnya tidak ramai. Majoriti mereka tidak mempunyai pendidikan yang tinggi, hanya setakat sekolah rendah sahaja.

Faktor utama wanita berhijrah menceburi aktiviti tidak formal ialah untuk menambah pendapatan keluarga. Walaupun pendapatan yang diterima adalah lebih tetapi sumbangan kepada pendapatan keluarga adalah besar dalam menampung kos hidup di bandar yang tinggi.

Masalah Migran Wanita

Masalah Penyesuaian Pekerjaan dan Tempat Tinggal

Selain menghadapi isu diskriminasi upah, tumpuan kepada pekerjaan di peringkat rendah, migran wanita perlu berhadapan dengan proses penyesuaian kerja dan tempat tinggal. Oleh sebab penghijrahan lebih bermotifkan ekonomi, perkara utama yang perlu diselesaikan ialah tentang pekerjaan yang sesuai dan masalah tempat tinggal. Kajian awal oleh Jamilah (1984) menunjukkan migran wanita terutama yang berhijrah bersendirian terpaksa menghadapi beberapa keadaan yang selama ini tidak pernah mereka lalui di kampung. Mereka terpaksa bekerja bercampur dengan pekerja lelaki; bekerja mengikut masa yang ditetapkan, belajar memegang duit dan berbelanja sendiri dan turut serta dalam aktiviti-aktiviti yang berunsur kebaratan. Walaupun majoriti migran wanita yang bekerja dalam sektor pembuatan tinggal di rumah yang ada paip dan elektrik namun mereka terpaksa menghadapi masalah kesesakan dan kekurangan peralatan rumah yang lain. Ini menyebabkan mereka menghabiskan sebahagian besar masa di luar rumah.

Kajian Tey (1994) tentang penghijrahan ke Lembah Klang membuat kesimpulan bahawa walaupun migran tidak menghadapi masalah untuk mendapatkan pekerjaan tetapi masalah perumahan terpaksa dihadapi oleh mereka. Menurut beliau dasar kerajaan untuk menggalakkan golongan Melayu berhijrah ke bandar adalah berjaya. Walaupun penghijrah wanita dikatakan menceburi pekerjaan di peringkat bawah namun bagi yang mempunyai pendidikan dan kemahiran berupaya menjawat jawatan yang menghasilkan pendapatan yang tinggi di sektor formal (Tan 1994).

Masalah Sosial

Setakat ini tidak ada kajian menyeluruh yang dibuat oleh pihak kerajaan untuk melihat kesan sosial dari program perindustrian yang berorientasikan eksport (Jamilah 1994). Walau bagaimanapun kajian mikro yang dibuat oleh Fatimah (1987) ke atas pekerja wanita di sebuah kilang elektronik di Petaling Jaya boleh menggambarkan situasi yang mewakili masalah sebenar pekerja kilang wanita. Dua aspek yang menjadi tumpuan kajian tersebut iaitu untuk melihat persepsi pekerja tentang pekerjaan mereka dan menilai sejauh mana mereka dapat menyesuaikan diri dengan kehidupan bandar.

Penemuan kajian mendapati majoriti pekerja kilang ini menganggap bahawa pekerjaan mereka hanya sementara sahaja disebabkan oleh faktor berikut: (a) masa depan yang tidak terjamin, (b) kesukaran untuk naik pangkat daripada operator pengeluaran kepada penyelia, (c) gaji yang tidak mencukupi, dan (d) kerja ini membosankan dan dipandang hina oleh masyarakat. Pendapatan yang kecil telah memaksa pekerja wanita ini berjimat cermat dengan berkongsi flat beramai-ramai, membawa makanan sendiri, kurang mencari hiburan, menyewa flat dekat dengan kilang, buat kerja lebih masa dan menghantar duit ke kampung hanya apabila ada lebih. Oleh sebab 60 peratus daripada pekerja merupakan penghijrah dari luar bandar, mereka tidak dapat lari dari masalah untuk menyesuaikan diri dengan gaya hidup di bandar. Dengan lain perkataan, proses industrialisasi dan urbanisasi telah banyak mempengaruhi tingkah laku sosial pekerja wanita.

Walau bagaimanapun bukan semua pekerja kilang terpengaruh dengan gaya hidup moden. Bagi mereka yang mendapat bekalan atau didikan agama yang cukup tidak akan mudah terpengaruh dengan unsur-unsur pemodenan. Tetapi bagi pekerja yang cuba mengikuti arus hidup moden di bandar biasanya mempunyai ciri-ciri seperti suka bercakap banyak, suka bersolek, berusaha untuk bercakap bahasa Inggeris, bebas bergaul dengan lelaki dan tidak takut atau malu. Biasanya golongan inilah yang memerlukan wang yang lebih untuk menampung keperluan hidup. Sekiranya mereka kurang pendidikan agama, tambahan pendapatan akan dicari melalui sumber yang tidak halal. Aspek-aspek yang berhubung dengan pendapatan yang rendah akan menjadi perbincangan yang seterusnya.

Hubungan antara pembangunan perindustrian dan masalah sosial sebenarnya merupakan satu realiti yang terpaksa dihadapi oleh kebanyakan negara membangun termasuk Malaysia. Kajian terbaru Fatimah (1995) telah membuktikan kenyataan ini. Kajian beliau ke atas 1,553 pekerja kilang di Selangor (Lembah Klang, Bandar Baru Bangi dan Bandar Sultan Sulaiman di Pelabuhan Klang) telah menunjukkan bahawa 58 peratus pekerja kilang terbabit dalam kegiatan maksiat seperti berkhalwat, bersekedudukan dan berzina.

Fatimah juga mendapati fenomena pekerja wanita berkunjung dan bermalam di rumah sewa teman lelaki lebih tinggi kerana kebanyakan wanita tinggal di asrama dan rumah sewa yang mempunyai peraturan. Secara keseluruhan, kegiatan maksiat lebih tinggi dilakukan oleh pekerja yang tinggal di luar asrama berbanding di asrama. Yang lebih memeranjatkan mengikut beliau ialah ada pekerja kilang terbabit

berpendapat pergaulan bebas adalah amalan biasa dan elok, manakala segelintir menganggap seks bebas itu adalah perkara biasa. Pergaulan bebas yang berlaku antara lelaki dan wanita ini adalah berpunca daripada ketiadaan kawalan ibu bapa, kurang pendidikan agama dan disiplin serta sikap ibu bapa yang tidak mengawal langsung pergaulan anak mereka. Malah 35 peratus responden yang ditemui memberitahu ibu bapa tidak marah jika mereka melakukan maksiat.

Status Pekerjaan

Hitachi Semiconductor (M'sia) Sdn. Bhd: Operator Pengeluaran Wanita

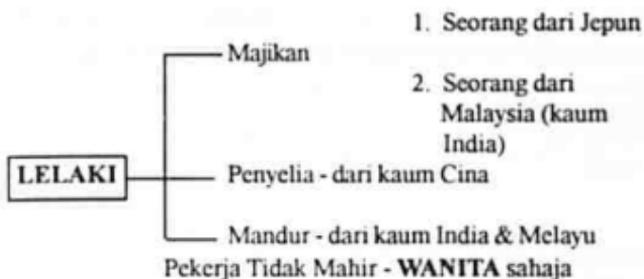
- o Kelayakan Minimum SRP.
- o Pemegang SPM/STPM juga digalakkan untuk memohon

Faedah-faedah Menarik

- o Gaji Permulaan yang Lumayan
- o Elaun Bantuan Khas
- o Subsidi Makanan dan Elaun Syif
- o Bonus Pekerjaan
- o Kenaikan Gaji Dua Kali Setahun
- o Bonus Tahunan
- o Perkhidmatan Bas Kilang Percuma
- o Rawatan Perubatan Percuma
- o Rawatan Klinik untuk Tanggungan Anda
- o Subsidi Rawatan Pergigian
- o Insuran Kemalangan
- o Insuran Nyawa
- o Cuti Tahunan
- o 16 Hari Cuti Am Bergaji
- o Faedah Bersalin Tanpa Wang Tunai

Kenyataan di atas merupakan salah satu daripada contoh iklan tentang tawaran pekerjaan sebagai operator pengeluaran wanita. Iklan di atas adalah dari syarikat Hitachi Jepun yang dikeluarkan dalam sebuah akhbar (*Berita Harian*: 1/12/94). Meneliti senarai faedah yang akan diberi ternyata wanita akan mendapat banyak faedah apabila menjadi operator pengeluaran. Kemusykilan yang timbul ialah tidak dinyatakan jumlah

gaji permulaan yang akan diberi dan tentang undang-undang yang terdapat di syarikat tersebut. Kajian Fatimah (1987) mendapati strata pekerjaan di sebuah syarikat elektronik Jepun adalah seperti berikut:

Agihan pekerja mengikut etnik di syarikat ini ialah 51 peratus Melayu, 29 peratus Cina dan 20 peratus India. Walaupun lebih daripada separuh pekerja terdiri daripada kaum Melayu tetapi sebahagian besarnya berada di strata yang paling bawah. Peluang pekerjaan wanita untuk naik ke peringkat penyelia tidak ada langsung apabila tiga strata ke atas adalah dalam tangan lelaki. Pengekalan buruh wanita sebagai operator pengeluaran diperburukkan lagi dengan keadaan upah yang berbeza dengan lelaki. Tinjauan upah pekerjaan sektor pembuatan membuktikan kenyataan ini.

Upah Wanita

Perbezaan upah merupakan salah satu daripada ciri pasaran buruh di Malaysia hasil daripada peninggalan penjajah. Dua daripada tiga pekerjaan baru yang muncul di sektor pembuatan terdapat dalam industri intensif buruh seperti elektronik, tekstil dan pakaian tetapi upah purata industri ini adalah relatif rendah berbanding dengan industri yang memerlukan buruh mahir seperti pemasangan kereta. Sebagai contoh, pendapatan sebenar pada 1981 (pada harga 1970) pekerja kilang adalah antara RM1,500 - RM2,000 sahaja setahun dan kebanyakan pekerja adalah wanita (Ozay 1987). Di samping itu wanita juga menerima upah yang lebih rendah dari pekerja lelaki. Perbezaan dalam gaji permulaan bagi jenis pekerjaan tertentu di kilang-kilang elektronik, tekstil dan kasut ditunjukkan dalam Jadual 10.9.

Jadual 10.9: Gaji Permulaan di Sektor Pembuatan Kategori Mengikut Pekerjaan dan Jantina, 1992

INDUSTRI/KATEGORI PEKERJAAN	(RM)	
	LELAKI	WANITA
Elektronik		
Operator pengeluaran	317.14	288.78
Pekerja am	425	390
Penyelia	1998.86	905.29
Tekstil		
Buruh/pembantu rumah	284.37	259.17
Operator mesin mengait	187.50	178.88
Operator pengeluaran	275.00	188.00
Kasut		
Kerani pejabat	510.77	397.47
Juruteknik, pengawal kualiti	481	451.65

Sumber: Kementerian Sumber Manusia, 1992.

Berdasar kepada strata pekerjaan dan upah wanita, dapat dikatakan bahawa sebagai pekerja tidak mahir wanita terpaksa menerima upah yang rendah dan kurang usaha majikan daripada syarikat MNC untuk memberi latihan kepada pekerja wanita menyebabkan mereka tidak melalui mobiliti ke atas di dalam pekerjaan. Dengan pandangan bahawa kemungkinan pekerja wanita untuk meninggalkan pasaran buruh adalah tinggi juga menyebabkan majikan membayar upah yang lebih kepada pekerja lelaki. Walau apa jua pun yang berlaku, selagi industri yang berintensif buruh terus berkembang, selama itulah keperluan kepada gunatena wanita tidak dapat dielakkan.

Kadaan Kerja

Malaysia merupakan pengeluaran barangan semikonduktor ketiga terbesar di dunia selepas A.S dan Jepun. Industri elektronik di Malaysia juga merupakan industri yang menggunakan paling ramai pekerja wanita sejak tahun-tahun 1970-an (Chee 1994). Namun isu tentang kesan kerja dalam kilang elektronik ke atas fizikal pekerja telah menjadi salah satu isu yang

diberi tumpuan. Mengikut Irene (1994), keadaan kerja dalam sektor industri dianggap bersih tetapi ia tidak selamat.

Secara umum keadaan pekerja dalam satu-satu firma ditentukan oleh saiz industri, hak milik, lokasi (sama ada di bandar atau luar bandar), jenis barangan yang dikeluarkan, kerja pemprosesan dan tingkat automasi. Pekerjaan dalam industri elektronik memerlukan ketangkasan, penumpuan dan ketelitian. Ini semua akan memberi kesan kepada fizikal dan mental seperti pekerja wanita didapati telah mengalami histeria, kerosakan mata, sakit belakang, gastrik dan tidak cukup tidur (Chee 1994).

Prospek Pekerja Wanita dalam Sektor Industri

Sektor pembuatan yang mencatatkan pertumbuhan keluaran yang pesat telah mewujudkan kira-kira 60 peratus pekerjaan tambahan. Permintaan buruh yang kukuh pada kadar 9.8 peratus setahun serta penyusunan semula industri ke arah keluaran dan aktiviti yang mempunyai nilai ditambah yang tinggi telah menyebabkan berlakunya kekurangan buruh bukan sahaja di peringkat mahir dan separuh mahir malahan juga di peringkat tidak mahir. Ini menyebabkan terdapat arah aliran peningkatan penggunaan teknologi moden dan kaedah penjimatan buruh dalam sektor ini seperti penggunaan mesin kawalan numerikal berkomputer (CNC), reka bentuk dan pembuatan menggunakan komputer (CAD-CAM) dan robot (Kajian Separuh Penggal RMK-6).

Dalam melihat prospek sektor pembuatan 1994-95, Kajian Separuh Penggal RMK-6 berpendapat pemulihan yang dijangka bagi ekonomi dunia dan peningkatan permintaan dalam negara akan menjadi pendorong kepada sektor pembuatan untuk terus berkembang dalam tempoh dua tahun terakhir RMK-6. Dasar perindustrian akan terus ditujukan ke arah menggalak pertumbuhan industri yang berorientasikan modal dan teknologi serta mengukuhkan keupayaan perusahaan tempatan. Berdasarkan kepada faktor di atas apakah prospek pekerja wanita dalam sektor industri?

Terdapat dua aspek yang perlu diambil kira dalam melihat kedudukan buruh wanita dalam sektor industri. Pertama, kekurangan buruh tidak mahir di sektor pembuatan menyebabkan permintaan untuk buruh wanita akan terus meningkat untuk beberapa tahun akan datang. Ini dapat dikekalkan sekiranya kadar upah adalah pada tahap yang sama kerana sebarang kenaikan upah akan menyebabkan pelabur asing akan memindahkan operasi mereka ke negara lain. Antara negara yang menjadi

tumpuan mereka kini ialah Vietnam dan China. Kedua, dasar perindustrian ke arah mewujudkan industri-industri berat yang berteknologi tinggi sedikit sebanyak akan menggugat permintaan terhadap buruh wanita. Dengan lain perkataan, industri pembuatan di Malaysia telah menjadi lebih intensif modal. Ini ditunjukkan oleh kemerosotan pembahagian kos buruh dalam jumlah kos pengeluaran daripada 80 peratus kepada 19-15 peratus pada tahun 1980-an (Zainal Aznam 1992). Pengenalan teknologi dan teknik baru dalam sektor elektronik dan komputer juga menyebabkan permintaan tertumpu kepada pekerja yang berkemahiran tinggi. Walau bagaimanapun masalah ini mungkin dapat diatasi dengan adanya program industri yang berskil kecil dan sederhana (IKS) yang menggunakan ramai pekerja yang tidak memerlukan kemahiran yang canggih.

Pada peringkat awal proses perindustrian, kerja-kerja dalam industri elektronik adalah dalam bentuk intensif buruh. Hanya pada tahun-tahun 1980-an barulah bermula penggunaan teknologi sama ada dalam industri barang-barang pengguna elektrik atau industri barang-barang komponen elektrik. Namun begitu, teknologi banyak digunakan dalam kilang komponen elektrik. Ini menyebabkan kerja yang memerlukan ketangkasan tidak lagi diperlukan, apa yang penting ialah pekerja mahir dan strategi kawalan buruh yang ketat tidak lagi diamalkan. Mengikut Rajah:

In fact, with fewer workers and supervisors, each worker now has greater spatial mobility and control of machinery than was the case in the 1970's. Workers are now motivated to find ways of improving productivity. Worker's role in process development is important because they do the necessary testing and modification in current production systems (1994:22).

Walaupun bagaimanapun dalam industri elektrik penggunaan, buruh murah masih diperlukan tetapi firma-firma ini cuba mencari lokasi lain terutama di negara-negara membangun yang masih mampu menawarkan upah yang rendah. Dilihat dari perspektif gender, penggunaan teknologi lebih menggugat kedudukan pekerja wanita kerana:

As for the gender division of labour, the proportion of the female employees compared to total employees is seen to fall in the period 1984-87. This is largely accounted for by the displacement of female employees when automation and flexible production technologies were introduced. Although employees of all levels were affected, more women workers were displaced because they were predominantly on the bottom rung (Rajah 1994:22).

Pelancaran Pelan Induk Perindustrian (PIP) untuk jangka masa 1986-95 telah mengukuhkan lagi akan pentingnya gunatenaga yang berkemahiran tinggi kerana salah satu cadangan utama PIP ialah untuk membangunkan industri eksport yang berasaskan sumber, khususnya menggalakkan industri yang berorientasikan kemahiran. Ini sesuai dengan salah satu matlamat utama pembangunan pembuatan yang ditekankan dalam PIP, iaitu ingin membina asas bagi menuju ke arah sebuah negara perindustrian yang maju dalam jangka masa yang ditentukan melalui pertambahan kejayaan teknologi (Anuwar & Nor Aini 1989). Dalam menghadapi situasi ini, apa yang perlu dilakukan oleh pekerja wanita ialah berusaha untuk melengkapkan diri dengan ilmu dan kemahiran yang tinggi. Pekerja perlu mengubah status mereka daripada pekerja yang tidak mahir atau separuh mahir kepada pekerja mahir. Ini merupakan satu langkah jangka masa panjang. Dalam situasi sekarang, seperti yang telah dinyatakan, sektor pembuatan di Malaysia menghadapi krisis kekurangan buruh yang serius sehingga terdapat syarikat yang sanggup menawarkan gaji yang lebih. Kes yang berlaku di Pulau Pinang dapat menggambarkan keadaan yang sebenar.

Masalah Kekurangan Tenaga Kerja Wanita: Kes di Pulau Pinang

Industri semikonduktor merupakan antara penyumbang utama pekerjaan di Pulau Pinang. Salah satu faktor yang menyebabkan negeri ini menjadi tumpuan syarikat semikonduktor ialah kerana ia mempunyai tenaga buruh yang terbaik dari segi kemahiran dan daya boleh ubah. Secara keseluruhan industri semikonduktor masih memainkan peranan penting dalam ekonomi Pulau Pinang (Rajah 1993).

Pertumbuhan pesat di sektor pembuatan menyebabkan ia tidak dapat diimbangi oleh penawaran tenaga kerja yang ada. Laporan sebuah akhbar tentang masalah kekurangan tenaga kerja (Berita Harian: 2/12/94) di Pulau Pinang mengatakan keadaan yang wujud telah memaksa pekerjaan mencari pekerja. Ini adalah ekoran daripada pertambahan pesat jumlah kilang daripada 430 pada 1990 kepada 673 pada 1993. Untuk menyelesaikan masalah tersebut, majikan terpaksa mengambil pekerja dari luar Pulau Pinang dan dari negara luar. Sehingga kini didapati 22.3 peratus daripada tenaga kerja di negeri ini diambil dari luar.

Kekurangan paling ketara ialah dalam kategori pekerja penyelia, teknikal, mahir dan separuh mahir dengan tenaga mahir berada di tangga

yang teratas dan industri yang serius menghadapi masalah ini ialah industri elektrik dan elektronik yang memerlukan tambahan pekerja seramai 15,549 orang untuk tempoh 1994/95. Ekoran daripada kekurangan ini kadar upah di sektor pembuatan meningkat sebanyak 10.3 peratus pada 1994 dan sesetengah industri pula terpaksa menghadkan pertumbuhan syarikat masing-masing kerana tidak cukup tenaga profesional. Sekiranya masalah ini berterusan majikan tidak ada cara lain selain daripada memilih untuk melakukan antara dua perkara berikut:

- a. Memindahkan operasi mereka ke negara lain yang mempunyai ramai buruh yang murah seperti negara-negara China dan India, dan
- b. Memilih bidang pengeluaran yang menggunakan teknologi tinggi.

Sekiranya pilihan pertama dibuat, masalah upah yang rendah akan terus dialami oleh pekerja wanita terutama apabila penggunaan buruh asing cenderung untuk mengekalkan upah pada paras yang rendah. Sekiranya pilihan kedua diambil, wanita yang tidak mahir akan terus disisihkan daripada sektor industri melainkan pekerja wanita berusaha untuk meningkatkan kemahiran teknologi mereka.

Rumusan dan Implikasi Dasar

Kemiskinan, peningkatan taraf pendidikan wanita dan strategi perindustrian yang dilaksanakan merupakan antara faktor yang menyebabkan berlaku penghijrahan di kalangan wanita. Terdapat beberapa isu penting yang dapat dikaitkan dengan wanita dan penghijrahan:

- a. Wanita yang berhijrah ke bandar tertumpu di sektor pembuatan dan perkhidmatan pada strata pekerjaan yang rendah.
- b. Kadar penyertaan tenaga buruh di kalangan migran wanita adalah tinggi dan kadar pengangguran adalah rendah.
- c. Penghantaran wang ke kampung oleh migran wanita penting untuk membaiki status kemiskinan keluarga melalui pembelian harta seperti tanah, rumah dan pembiayaan persekolahan adik-adik.

Pelaksanaan DEB ternyata banyak membuka peluang pekerjaan kepada wanita dan sekaligus menggalakkan ramai wanita terutama Bumiputera berhijrah ke kawasan-kawasan perindustrian di bandar-bandar

untuk menceburi sektor pembuatan dan perkhidmatan. Proses industrialisasi dan globalisasi secara langsung menukar status wanita daripada penghijrah sosial kepada penghijrah ekonomi secara perseorangan pada jarak yang jauh.

Dalam keadaan negara menghadapi masalah kekurangan buruh, tenaga wanita amat diperlukan. Sumbangan wanita menjadi lebih penting dalam jangka masa Rancangan Malaysia Ketujuh dan juga di abad ke 21. Dalam era pensejagatan ekonomi dan teknologi maklumat, jumlah wanita yang berhijrah dijangka akan meningkat. Peruntukan yang telah diadakan dalam RMK-7 untuk pembangunan wanita dari segi pendidikan, kesihatan dan undang-undang diharap dapat menjamin kualiti hidup wanita yang berhijrah ke bandar-bandar. RMK-7 juga menawarkan lebih banyak peluang untuk wanita. Pembentukan Dasar Wanita Negara pula adalah untuk menentukan nasib wanita tidak terabai.

Rujukan

- Amarjit Kaur. 1994. "A Historical Analysis of Women's Economic Participation in Development," dalam Jamilah Ariffin (sunt.), *Reading in Women and Development in Malaya*. Kuala Lumpur: Population Studies Unit, Universiti Malaya (hlm. 3-22).
- Anuar Ali. 1987. "Pertumbuhan Industri dan Penyerapan Buruh di Malaysia: Kes Golongan Buruh Tidak Mahir dalam Tahun Lapan Puluhan," dalam *Pembangunan di Malaysia: Perencanaan, Pelaksanaan dan Prestasi*, Kuala Lumpur: Persatuan Sains Sosial Malaysia (hlm. 247-268).
- Anuar Ali & Nor Aini Hj. Idris. 1989. "Pelan Induk Perindustrian: Rantainya dan Pertumbuhan Industri Pembuatan" dalam Nik Hashim Mustapha & Zulkifly Osman, *Dasar Ekonomi Malaysia*, Bangi: Penerbit UKM (hlm. 143-157).
- Boserup, E. 1970. *Women's Role in Economic Development*. London: G. Allen & Unwin.
- Chee Heng Leng. 1994. *Behind The Chip* (pyt.) Kuala Lumpur: Women's Development Collective & Persatuan Sahabat Wanita, W.D.C. Sdn. Bhd.
- Fatimah Daud. 1987. "Perindustrian dan Kesannya ke atas Pekerja Wanita," dalam *Pembangunan di Malaysia: Perencanaan, Pelaksanaan dan Prestasi*, Kuala Lumpur: Persatuan Sains Sosial Malaysia (hlm. 269-284).

- _____. 1995. "Fenomena Pekerja Industri di Selangor." Kertas kerja di Seminar *Pembangunan Kemanusiaan dalam Era Perindustrian*, 26 Ogos, Shah Alam, Selangor.
- Heyzer, Noeleen. 1979. "From Rural Subsistence to an Industrial Peripheral Workforce: An Examination of Female Malaysian Migrants and Capital Accumulation in Singapore," dalam Lourdes Benevia (pyt.), *Women and Employment*, Geneva: ILO.
- _____. 1981. "Women, Subsistence and the Informal Sector: Towards a Framework of Analysis." *Kertas perbincangan*. Sussex: Institute of Development Studies.
- Irene Xavier. 1994. "Clean But Not Safe: Working Conditions of Electronics Workers in Malaysia," dalam N. Heyzer (sunt.), *Daughters in Industry*, Kuala Lumpur: APDC.
- Jamilah Ariffin. 1984. "Industrial Development and Rural-Urban Migration of Malay Women Workers in Peninsular Malaysia." Tesis Ph.D. University of Queensland, Australia.
- _____. 1987. "Female Rural-Urban Migration and Industrialisation in Malaysia: Family and Kinship Network as Facilitators of the Labour Process." Kertas kerja dalam *Colloquium on Population Movements: Economic Development and Family Change*, Universiti Malaya, Kuala Lumpur, 23-24 ogos.
- _____. 1994. "Economic Development and Women in the Manufacturing Sector." Dalam Jamilah Ariffin (sunt.), *Reading on Women and Development in Malaysia*. Kuala Lumpur: Population Studies Unit (hlm. 205-224).
- Lewis, W.A. 1954. "Economic Development with Unlimited Supplies of Labour." *Manchester School*, 22, 2 (Mei). Dicitak semula dalam Agarwala Singh (1958). *The Economic of Underdevelopment*. New Delhi: Oxford University Press.
- Lycklama, G. 1989. "Trade in Maids - Asian Domestic Helpers in Migration Theory and Practice", dalam Geertje Lycklama & Noeleen Heyzer (sunt.), *The Trade in Domestic Helpers: Causes, Mechanism and Consequences*. Kuala Lumpur: APDC.
- Malaysia. 1991. Laporan Penyiasatan Tenaga Buruh, 1989-90. Kuala Lumpur: Jabatan Perangkaan.
- Marilee Karl, 1983. "Integrating Women to Multinational Development," dalam *Women in Development: A Resource Guide for Organisation and Action*. Geneva: ISIS.
- Ozay Mehmet. 1987. "Pagar Makan Padi: Amanah, Kemiskinan dan Kekayaan di Bawah DEB," dalam Jomo, K.S., Mohd. Redha &

- Shamsulbahriah Ku Ahmah (Editor Terjemahan). Kuala Lumpur: INSAN.
- Rajah Rasiah. 1994. "Facing the Challenge: Trends and Implications of the Electronic Industry in Malaysia," dalam Chee Heng Leng (ed.), *Behind the Chip*. Kuala Lumpur: Women's Development Collective & Persatuan Sahabat Wanita, W.D.C. Sdn. Bhd.
- Remulla, M.M. 1990. "Measurement of the Informal Sector: Philippine Experience", Workshop dan Seminar ke 34 mengenai Statistics Relating to Small-Scale Industry, The Informal Sector and Household Economic Activities, Kuala Lumpur, 6-24 Ogos.
- Siew-Ean Khoo & Peter Pirie. 1984. "Female Rural to Urban Migration Peninsular Malaysia", dalam James T. Fawcett, Siew-Ean Khoo and Peter C. Smith (sunt.), *Women in the Cities of Asia: Migration and Urban Adaptation*. Colorado, Boulder: Westview Press.
- Standing, G. 1977. "Labour Force Participation in Historical Perspective: Proletarianisation in Jamaica". *Population and Employment*, Kerta Kerja No. 50, ILO, Geneva.
- Tan Swee Heng. 1994. "Female Migration in the Context of National Migration Trends and Patterns. Peninsular Malaysia 1981-1990," dalam Jamilah Ariffin (sunt.), *Readings On Women and Development in Malaysia*. Kuala Lumpur: Populations Studies Unit Univ. of Malaya.
- Tey Nai Peng. 1994. "Sex Differentials in Cityward Migration and Occupational Mobility - A Study of Klang Valley", dalam Jamilah Ariffin (sunt.), *Readings On Women and Development in Malaysia*. Kuala Lumpur: Populations Studies Unit Univ. of Malaya.
- Vanita Nayak Mukherjee. 1991. *Women in the Economy*. Kuala Lumpur: Asian and Pacific Development Centre.
- Zainal Aznam Yusof. 1992. "Keperluan Kemahiran Kritis dan Sumber Tenaga Manusia Selepas 1990: Implikasi dan Cabaran ke Atas Bumiputera," dalam Chamhuri Siwar, Mohd. Yusof Kasim dan Abdul Malik Ismail (pyt.), *Ekonomi Bumiputera Selepas 1990*. Bangi: Penerbit UKM.

BAHAGIAN IV

Pengurusan Sektor Ekonomi Negara

BAB 11

Pengurusan Sektor Perkhidmatan di Malaysia: Cara Memanfaatkan Pensejagatan Ekonomi

Madeline Berma

Pengenalan

Menjelang abad ke-21, terdapat berbagai cabaran yang terpaksa Malaysia hadapi. Antara cabaran tersebut ialah krisis ekonomi, peningkatan jumlah penduduk, ketakstabilan harga keluaran utama, urbanisasi dan yang penting sekali ialah pensejagatan. Kesemuanya akan meninggalkan kesan mendalam terhadap peluang ekonomi dan taraf kehidupan penduduk Malaysia pada masa akan datang. Sekiranya usaha awal tidak diambil untuk menghadapi krisis ekonomi dan cabaran abad ke-21, maka agak sukar bagi Malaysia merealisasikan Wawasan 2020 Perdana Menteri Malaysia supaya negara ini mencapai status negara maju. Isu penting yang perlu difikirkan bersama ialah bagaimana Malaysia boleh merealisasikan wawasan tersebut, menangani krisis ekonomi dan menikmati faedah daripada persekitaran ekonomi yang kian bersaing dalam dunia yang semakin tidak berbatas (Ohmae 1995).

Objektif Kertas

Ada dua objektif utama kertas ini ditulis. Pertama, ialah untuk membincangkan cabaran yang dihadapi oleh sektor perkhidmatan di Malaysia dalam tempoh Rancangan Malaysia Ketujuh (RMK-7) khasnya dan abad ke-21 amnya. Objektif kedua ialah untuk membincangkan sektor perkhidmatan dan krisis ekonomi. Perbincangan ini diharapkan dapat memberi gambaran yang lebih jelas bagaimana sektor perkhidmatan di Malaysia boleh memanfaatkan pensejagatan supaya ia dapat mencapai pertumbuhan mapan terutamanya dalam keadaan krisis ekonomi dan proses peralihan ke arah sebuah negara maju menjelang tahun 2020.

Untuk memudahkan perbincangan, penulisan ini akan berpandukan jawapan kepada persoalan berikut. Apakah cabaran yang dihadapi oleh sektor perkhidmatan dalam jangkamasa RMK-7 pada masa hadapan? Apakah implikasi krisis ekonomi, pensejagatan dan persaingan ekonomi antarabangsa terhadap permintaan perkhidmatan di Malaysia? Apakah peranan sektor perkhidmatan dalam membangunkan ekonomi Malaysia dalam RMK-7? Bagaimanakah sektor perkhidmatan Malaysia boleh memanfaatkan pensejagatan?

Perbincangan ini dibahagikan seperti berikut. Sebagai permulaan, kertas ini membincangkan rangka kerja konsep yang mengariskan ruang lingkup perbincangan ini. Bahagian seterusnya merangkumi perbincangan tentang peranan sektor perhidmatan dalam pembangunan ekonomi Malaysia, dan cabaran yang dihadapinya oleh industri ini pada jangkamasa RMK-7. Ini diikuti oleh perbincangan tentang pensejagatan dan krisis ekonomi serta kesannya ke atas sektor perhidmatan. Kertas ini diakhiri dengan cadangan strategi umum untuk digunakan oleh industri perkhidmatan Malaysia memanfaatkan pensejagatan.

Sektor Perkhidmatan dan Pensejagatan Ekonomi: Satu Rangka Kerja Konsep

Dalam bahagian ini latar belakang konsep dihuraikan bertujuan untuk menyediakan ruang lingkup perbincangan. Ini meliputi perbincangan secara teori peranan sektor perkhidmatan dalam pembangunan ekonomi dan isu pensejagatan.

Sektor Perkhidmatan dan Pembangunan Ekonomi

Secara tradisinya, industri perkhidmatan dicirikan sebagai bersifat berpecah atau "*fragmented*". Ciri yang lain termasuk; (a) terdapat banyak firma kecil yang menyediakan perkhidmatan secara setempat, (b) terdapat kandungan perkhidmatan persendirian yang tinggi, (c) kandungan buruh yang tinggi, (d) sukar untuk dijadikan sebagai amalan rutin, (e) sekatan kemasukan yang rendah, (f) ekonomi luaran yang rendah, dan (g) wujud kawalan tempatan. Kewangan, kesihatan, makanan segera (*fast-food*), perundingan, runcit, rekreasi, perkhidmatan perundangan, dan perakaunan adalah contoh aktiviti yang tergolong dalam industri perkhidmatan.

Secara teori, pembangunan sektor perkhidmatan sering dikaitkan dengan proses transformasi ekonomi. Perbincangan tentang proses transformasi ekonomi pula sering dipengaruhi oleh teori pembangunan bertahap seperti tesis sektor Fisher dan Clark (Fisher 1933 dan 1939; Clark 1940), Rostow (1967) dan Katouzian (1970). Secara prinsipnya, teori-teori ini melihat pembangunan negara berlaku secara bertahap, dan dengan mengenalpasti tahap tersebut berdasarkan ciri tertentu, maka negara dikatakan telah mencapai satu-satu tahap pembangunan. Fisher dan Clark (1933, 1939, 1940) dan Katouzian (1970) semuanya melihat pembangunan negara bermula daripada tahap pengeluaran barangan utama. Setelah semua keperluan asas dipenuhi, maka sumber dialihkan ke sektor pembuatan. Akhirnya, disebabkan oleh peningkatan dalam pendapatan, diiringi oleh peningkatan dalam permintaan untuk masa lapang, maka sumber akan beralih daripada pengeluaran pembuatan ke perkhidmatan.

Implikasi daripada perbincangan ini ialah pembangunan ekonomi akan diiringi oleh peningkatan kepentingan sektor perkhidmatan. Sumbangan sektor pertanian semakin berkurangan dan peranannya mula digantikan oleh sektor industri dan seterusnya sektor perkhidmatan. Walau bagaimanapun, menurut Katouzian (1970), peningkatan ini tidak semestinya berlaku untuk semua jenis perkhidmatan, tetapi hanya untuk perkhidmatan yang beliau klasifikasikan sebagai "baru" dan "penggenap". Sebaliknya, sumbangan perkhidmatan "lama" semakin menurun.

Untuk analisisnya, Katouzian telah membahagikan sektor perhidmatan kepada tiga: perkhidmatan "baru", "penggenap" dan "lama". Perkhidmatan "baru" terdiri daripada perkhidmatan merangkumi pendidikan, kesihatan, hiburan (termasuk perhotelan, pelancongan, konsert). Permintaan untuk perkhidmatan ini adalah sensitif terhadap pertambahan dalam pendapatan per kapita. Perkhidmatan "penggenap" mempunyai hubungan dengan pembangunan sektor pembuatan, pertumbuhan dalam pengeluaran barangan perantaraan, perluasan pasaran, dan perbandaran. Antara aktiviti penting yang tergolong sebagai perkhidmatan "penggenap" ialah bank, kewangan, pengangkutan dan perdagangan runcit dan borong. Permintaan untuk perkhidmatan penggenap bergantung kepada pembangunan sektor pembuatan. Perkhidmatan "lama" terdiri daripada aktiviti seperti kerja memandu teksi, pembantu rumah dan tukang cuci pakaian. Perkhidmatan dalam kategori ini selalunya akan digantikan oleh perkhidmatan "baru" dan "penggenap". Permintaan untuk perkhidmatan ini wujud kesan daripada ketidaksetaraan dalam agihan pendapatan dan kurangnya peluang pekerjaan alternatif untuk pengeluar perkhidmatan ini.

Pensejagatan Ekonomi

Umumnya, terdapat dua cara konsep pensejagatan digunakan. Penggunaan yang berbeza ini meninggalkan implikasi dan fokus dasar berbeza. Pertama, pensejagatan dilihat sebagai satu fenomena mikroekonomi, yang didorong oleh strategi dan tingkah laku perusahaan. Di sini, pensejagatan lebih merujuk kepada perubahan dinamik persaingan antarabangsa di kalangan firma, negara dan wilayah. Kedua, pensejagatan merujuk kepada "multilateralisme" seperti liberalisasi perdagangan, polisi perdagangan kerajaan dan sistem perdagangan sejagat. Dalam kertas ini, saya lebih menggunakan konsep pertama, di mana pensejagatan dilihat sebagai satu proses fenomena mikroekonomi.

Dalam perbincangan ini, pensejagatan dilihat sebagai sesuatu proses yang melibatkan pertumbuhan aktiviti ekonomi melampaui sempadan politik dan negara. Ia dimanifestasikan oleh peningkatan dalam perpindahan barangan, gunatenaga, maklumat dan perkhidmatan antara negara melalui pelaburan dan perdagangan. Ia dilakukan oleh firma, bank, syarikat dan individu dalam usaha untuk memperoleh keuntungan dan didorong oleh persaingan. Konsep pensejagatan yang digunakan boleh dicirikan sebagai satu proses yang mengarah keluar dari pusat (*centrifugal process*), dan fenomena mikroekonomi. Pendekatan pertama dipilih untuk membincangkan bagaimana sektor perkhidmatan Malaysia boleh mendapat faedah daripada pergerakan modal yang nampak dan tak nampak seperti kewangan, teknologi dan pemilikan aset.

Pensejagatan, sebagai konsep, telah dibangunkan dengan memberi tumpuan kepada sektor pembuatan. Kebanyakan daripada perbincangan sebelum ini merujuk kepada strategi sejagat yang berasaskan pengalaman industri pembuatan, seperti industri automobil, motosikal, tekstil dan elektronik pengguna. Boleh dikatakan bahawa perbincangan tentang pensejagatan dan pembangunan industri perkhidmatan masih belum banyak dibincangkan. Sekiranya ada, sebahagian besarnya tertumpu kepada perbincangan tentang perkhidmatan kewangan.

Pensejagatan ekonomi bermaksud wujud integrasi antarabangsa dari segi pengeluaran dan pemasaran. Pengintegrasian antarabangsa ini diartikan lagi oleh peningkatan dalam perdagangan dan aliran modal, dan kerjasama teknologi antara firma, negara dan rantau. Tren sedemikian mencerminkan liberalisasi perdagangan kesan dari Perjanjian Am Tentang Perdagangan dan Tarif (*General Agreement on Trade and Tariffs* atau GATT). Keadaan ini sangat ketara pada tahun 1980-an akibat daripada deregulasi pasaran kewangan dan perkhidmatan perniagaan (seperti bank

dan insuran) di merata dunia. Kesan langsung daripada proses liberalisasi ini ialah peningkatan dalam persaingan dan peluang pelaburan baru dalam ekonomi dunia. Pensejagatan ekonomi memperbaiki peluang negara membangun seperti Malaysia untuk "mengejar" ekonomi negara maju. Berbeza dengan pengkhususan kerja di peringkat antarabangsa yang berlaku sebelum ini, pensejagatan membolehkan pengeluar "menghiris rangkaian nilai" (Krugman 1995); mereka boleh mengagihkan sebahagian daripada pengeluaran mereka ke tempat berbeza.

Daripada perbincangan di atas kita dapati bahawa sektor perkhidmatan memainkan peranan semakin penting apabila Malaysia beralih daripada negara membangun kepada negara maju. Menjelang abad ke-21, pensejagatan menjadi satu fenomena yang lumrah. Pensejagatan melibatkan pergerakan manusia, idea, maklumat dan modal antara sempadan. Dalam keadaan dunia tanpa batas, kecepatan dan volum pasaran ditentukan oleh keupayaan bersaing. Pensejagatan juga mewujudkan kesedaran di kalangan pengguna di merata dunia tentang citarasa dan cara kehidupan yang akhirnya mencatatkan pilihan pengguna. Percantuman pilihan ini membuka ruang pasaran yang boleh dimanfaatkan oleh Malaysia. Walau bagaimanapun, dalam usaha Malaysia untuk memanfaatkan pensejagatan, usaha berjaga-jaga perlu juga diambil. Saranan ini dikemukakan kerana kajian telah menunjukkan bahawa wujudnya hubungan positif antara kepesatan pembangunan sektor perkhidmatan, pergantungan dan ketidaksetaraan dalam ekonomi (Evans dan Timberlake 1980). Menurut Evans dan Timberlake (1980), pertumbuhan pesat dalam sektor perkhidmatan berkait rapat dengan kemasukan pelaburan asing ke negara membangun, dan keadaan tersebut mengukuhkan pergantungan kepada modal asing. Dalam jangka panjang, pergantungan tersebut memperluaskan lagi jurang ketidaksetaraan dalam ekonomi. Malaysia, sekiranya ingin memanfaatkan pensejagatan, perlu mengambil kira hubungan antara pelaburan asing, pergantungan dan pertumbuhan sektor perkhidmatan seperti yang dibincangkan oleh Evans dan Timberlake (1980).

Setelah menyediakan rangka kerja konsep, seterusnya kita akan membincangkan peranan sektor perkhidmatan dalam pembangunan Malaysia, cabaran yang dihadapi sektor ini dan cara memanfaatkan pensejagatan.

Sektor Perkhidmatan di Malaysia: Pensejagatan dan Krisis Ekonomi

Sebelum menganalisis kedudukan sektor perkhidmatan dalam RMK-7, kita perlu membincangkan secara ringkas peranan sektor ini dalam pembangunan ekonomi Malaysia. Untuk meringkaskan perbincangan, kita mengkaji sumbangan sektor perkhidmatan dari segi Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK) dan gunatenaga pada tahun 1970 dan 1995 dan sumbangannya kepada imbalan pembayaran. Hafiah, Osman dan Redzuan (1990) telah membuat satu tinjauan tentang sektor perkhidmatan di Malaysia pada tahun 1990-an. Kajian mereka mendapati ekonomi Malaysia telah mengalami perubahan struktur yang ketara. Jadual 11.1 dan 11.2, menunjukkan pengurangan sumbangan sektor pertanian dan peningkatan dalam sumbangan sektor pembuatan dan perkhidmatan kepada KDNK dan gunatenaga.

Jadual 11.1: Struktur Pengeluaran Mengikut Industri Asal di Malaysia

SEKTOR	STRUKTUR PENGELUARAN BAHAGIAN KEPADA KDNK (PERATUS)			
	1970	1980	1990	2000
Pertanian dan perhutanan	29.0	22.9	18.7	13.4
Perlombongan dan kuari	13.7	10.1	9.7	5.7
Pembuatan	13.9	19.6	27.0	37.2
Pembinaan	3.8	4.6	3.5	3.5
Perkhidmatan	36.2	40.1	42.3	45.4
Duti import ditolak bayaran perkhidmatan bank	3.4	2.7	-1.2	-5.2
KDNK mengikut nilai pembeli	100.0	100.0	100.0	100.0

Sumber: Malaysia (1991: Jadual 3-2)

Jadual 11.2: Keluaran Dalam Negeri Asal Mengikut Industri Asal di Malaysia (RM Juta Mengikut Harga Tahun 1978)

SEKTOR	TAHUN			
	1970	1980	1990	2000
Pertanian & Perhutanan	6,254	10,190	14,829	20,820
Perlombongan & Kuari	2,962	4,487	7,688	8,910
Pembuatan	2,995	8,742	21,831	58,010
Pembinaan	811	2,066	2,788	5,470
Elektrik, Gas & Air	238	640	1,511	3,910
Pengangkutan, Penyimpanan & Perhubungan	785	2,542	5,489	14,200
Perniagaan Borong & Runcit, Hotel & Restoran	2,469	5,383	8,700	19,640
Kewangan, Insuran, Hartanah & Perkhidmatan Perniagaan	1,845	3,686	7,650	16,490
Perkhidmatan Kerajaan	2,005	4,563	8,459	13,089
Perkhidmatan Lain	3,445	1,030	1,656	3,400

Sumber: Diubahsuai daripada Malaysia (1991: Jadual 3-1)

Sektor pembuatan telah mengalami perubahan struktur yang ketara dan ini ditunjukkan oleh peningkatan sebanyak 10.3 peratus antara tahun 1971 hingga 1990. Dalam jangkamasa yang sama, sektor perkhidmatan telah mencatat kadar pertumbuhan sebanyak 7.6 peratus (Malaysia 1991). Walaupun pertumbuhan ini memuaskan, tetapi ia dilihat sebagai "*tidak seteguh sektor pembuatan*" (Malaysia 1991). Ketakteguhan ini mungkin ada kaitannya dengan punca pertumbuhan yang mana sebahagiannya berpunca daripada sektor kecil pengangkutan dan perhubungan, elektrik, gas, air, kewangan dan bank.

Sektor perkhidmatan menyumbangkan 40 hingga 45 peratus kepada KDNK, tetapi sumbangan setiap subsektor telah berubah. Pada awal kemerdekaan, pembangunan sektor perkhidmatan lebih tertumpu kepada prasarana asas seperti pengangkutan, utiliti dan perhubungan. Semenjak tahun 1980-an, kita melihat peralihan di mana tumpuan lebih diberikan terhadap pembangunan perkhidmatan kewangan, dagangan borong dan runcit, pelancongan dan telekomunikasi. Pada tahun 1990-an, pembangunan pesat dalam sektor pembuatan telah dan akan diiringi oleh peralihan ke arah industri yang berteknologi dan mempunyai nilai

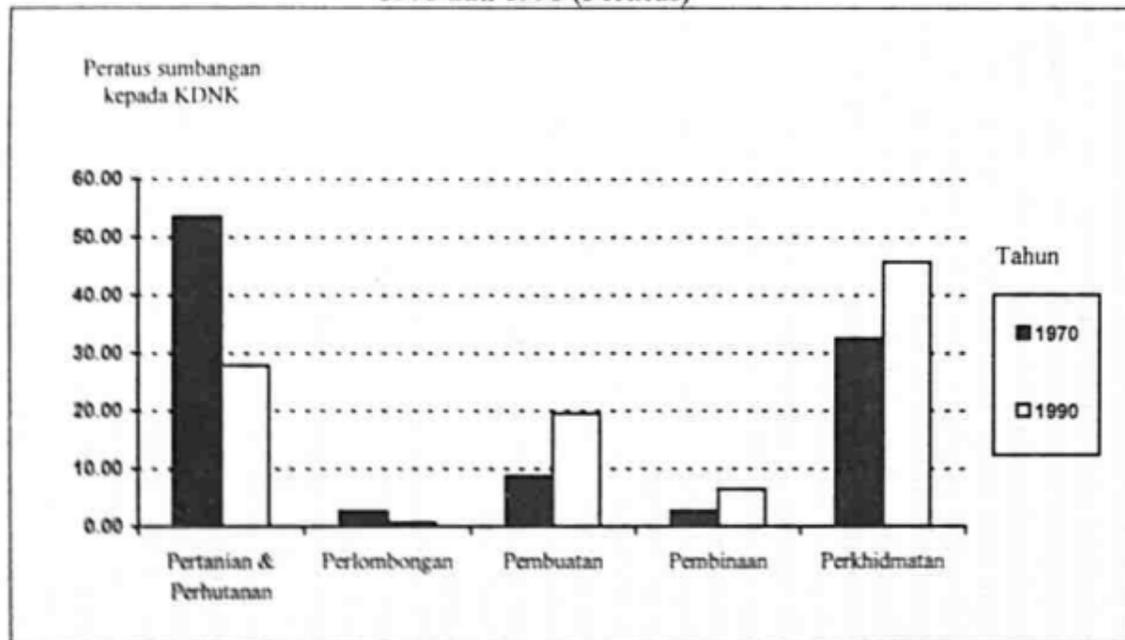
ditambah lebih tinggi, dan industri berasaskan ilmu (*knowledge-based industries*). Jadual 11.1 menunjukkan bahawa, pada tahun 2000 sektor perkhidmatan akan menyumbang 45.4 peratus daripada KDNK.

Dari segi gunatenaga, didapati bahawa sektor perkhidmatan juga telah mengalami peningkatan iaitu daripada 32.7 peratus dalam tahun 1970 kepada 45.7 peratus pada tahun 1990. Carta 11.1 menunjukkan bahawa sektor perkhidmatan merupakan sektor yang paling penting dari segi menyediakan peluang pekerjaan.

Kajian Haflah, Osman dan Redzuan (1990) mendapati bahawa pertumbuhan gunatenaga di sektor perkhidmatan sebelum tahun 1977, adalah disumbangkan oleh subsektor kewangan, insuran dan perniagaan, dan diikuti oleh perkhidmatan kerajaan. Selepas tahun 1977, subsektor perkhidmatan menjadi penyumbang utama. Selepas tahun 1980, didapati subsektor "lain-lain perkhidmatan" merupakan penyumbang utama pekerjaan. Pembangunan sektor perkhidmatan semakin diperkukuhkan lagi dengan pengubalan strategi *Pembuatan + +* (singkatan M++) dalam Pelan Induk Perindustrian Kedua (PIP2). Dalam pelan ini, pembangunan perindustrian adalah berdasarkan pendekatan berkelompok (*cluster approach*) yang bertujuan membangunkan industri tertentu secara bersepadu demi untuk mengerakkan pertumbuhan aktiviti yang nilai-ditambahnya tinggi. Antara perkhidmatan yang telah dikenalpasti oleh PIP2 untuk membangunkan strategi M++, ialah:

- a. Perkhidmatan perniagaan seperti kewangan, perakaunan, undang-undang, hubungan awam;
- b. Perkhidmatan perniagaan kawalan mutu teknik, pemeriksaan, perkhidmatan pengurusan alam sekitar, pengurusan rundingan, dan rundingan pengeluaran;
- c. Teknologi maklumat, termasuk pemprosesan data, sistem pengurusan maklumat, sistem rangkaian;
- d. Penyelidikan dan pembangunan dalam pembangunan perisian, reka bentuk industri, dan pembangunan produk; dan
- e. Pembungkusan termasuk perkhidmatan penerbitan dan percetakan.

**Carta 11.1: Sumbangan Sektor kepada Gunatena di Malaysia
1970 dan 1990 (Peratus)**

Sumber: Diubahsuai daripada Malaysia (1991: Jadual 2-3)

Sektor perkhidmatan semakin berkembang dalam jangkamasa PIP2 kerana strategi M++ melibatkan kedua-dua pengeluar dan pembekal perkhidmatan di sepanjang rangkaian nilai sesuatu keluaran; daripada peringkat permulaan mereka bentuk prototaip keluaran, ke peringkat keluaran dan akhir sekali hingga ke pemasaran. Kerjasama dan rantaian erat antara pengeluar output dan pembekal perkhidmatan diperlukan untuk membangunkan pengurusan inventori "*just-in-time*" untuk menepati perancangan masa pengeluaran dan pengedaran. Tujuannya adalah semata-mata untuk meningkatkan kualiti barangan keluaran Malaysia. Pelaksanaan PIP2 membawa kepada pertumbuhan dalam sektor perkhidmatan, dan peluang yang diwujudkan membolehkan pembekal perkhidmatan untuk mengkhusus, memperbesar saiznya di samping menikmati faedah ekonomi bidangan.

Di samping itu, di Malaysia telah berlaku peningkatan dalam permintaan isi rumah untuk perkhidmatan baru dan keadaan tersebut adalah disebabkan oleh perubahan struktur sosiodemografi. Sejak kebelakangan ini, telah muncul satu tren baru iaitu peningkatan dalam keluarga yang mempunyai dwi-pendapatan (*dual income families*), isi rumah perseorangan dan warga tua yang berpendapatan tinggi. Mereka telah mencipta peluang perkhidmatan baru, seperti pelancongan luar musim sekolah untuk warga tua. Dari segi permintaan korporat, permintaan untuk perkhidmatan yang sedia ada dan baru dipengaruhi oleh pengkhususan, keadaan yang *sophisticated* dan persekitaran antarabangsa.

Pertumbuhan dalam sektor perkhidmatan juga diakibatkan oleh peningkatan dalam jumlah pembekal perkhidmatan pakar menggantikan penyediaan perkhidmatan yang dulunya dilakukan di rumah. Contoh, ialah perkhidmatan mencuci dan penyelenggaraan makanan secara komersil.

Peningkatan dalam industri perkhidmatan juga disebabkan oleh standardisasi dalam penyampaian perkhidmatan. Umpamanya, program penswastaaan telah diperkenalkan di Malaysia semenjak tahun 1983 untuk mengurangkan beban perbelanjaan kerajaan di samping meningkatkan keefisyenan dalam pembekalan perkhidmatan kerajaan. Peningkatan dalam intensiti modal dan produktiviti syarikat perkhidmatan pakar, menyebabkan penyediaan perkhidmatan dalaman semakin tidak efisien. Kemunculan syarikat pakar yang mempunyai kemudahan berupaya menawarkan perkhidmatan yang sama pada kos yang lebih efektif kepada pengguna. Contoh, ialah syarikat pembaikan kereta yang menawarkan perkhidmatan khusus ekzos, brek dan tayar kereta.

Sektor perkhidmatan juga penting kerana peranannya dalam imbangan pembayaran. Satu perkara yang ketara ialah peningkatan dalam tahap defisit akaun perkhidmatan daripada RM5.8 billion pada tahun 1980 kepada RM19.0 billion pada tahun 1996 (Laporan Ekonomi 1996:163). Seperti yang ditunjukkan oleh Jadual 11.3, pada tahun 1996, sebahagian besar daripada aliran keluar dalam akaun perkhidmatan adalah terdiri daripada pendapatan pelaburan (RM11,430 juta), freight dan insurans (RM9,129 juta) dan perkhidmatan lain (RM4,525 juta). Berbagai langkah telah dijalankan oleh kerajaan untuk memperbaiki defisit dalam akaun perkhidmatan. Antara langkah yang telah dijalankan ialah cukai untuk insurans dan insentif untuk perkapalan, galakan pelancongan dan program berkembar institusi pendidikan tempatan dengan luar negara.

**Jadual 11.3: Akaun Semasa dalam Imbangan Pembayaran
Malaysia, 1996¹ (RM Juta)**

AKAUN	PETUNJUK		NILAI BERSIH
	+	-	
Akaun Dagangan (Eksport & Import fob)	187,020	182,377	4,643
Akaun Perkhidmatan	38,817	58,240	-19,423
Pengangkutan & insurans	2,657	11,786	-9,129
Perjalanan	5,257	4,362	895
Pendapatan Pelaburan	6,367	17,797	-11,430
Urusniaga Kerajaan	340	350	-10
Perkhidmatan lain	13,132	187,657	-4,525
Akaun Barangan & Perkhidmatan	225,837	240,617	-14,780
Pindahan yang tidak dikehendaki	809	800	9
Akaun semasa	226,646	241,417	-14,771

Nota: ¹Anggaran

Sumber: Laporan Ekonomi 1996/97, Jadual 7.18.

Pertumbuhan pesat ekonomi negara sekitar 8 peratus setahun selama satu dekad, tiba-tiba terhenti disebabkan oleh krisis ekonomi yang bermula pada tahun 1997. Malaysia terperangkap dalam krisis ekonomi yang melanda seluruh Asia Timur. Krisis ekonomi yang bermula dengan kejatuhan nilai mata wang baht Thailand telah merebak secara pantas dan hebat ke negara Asia Timur termasuk Malaysia. Krisis ekonomi

telah mengakibatkan keruntuhan pasaran saham, harga aset dan kadar tukaran dan nilai saham telah menjejaskan perniagaan, melemahkan sistem kewangan dan menambahkan saiz hutang luar negara. Kesan yang ketara daripada krisis ekonomi ialah penguncupan ekonomi.

Sektor Perkhidmatan dalam Rancangan Malaysia Ketujuh: Isu Semasa dan Cabaran Masa Hadapan

Daripada perbincangan di atas, jelas bahawa dua perkara yang mempengaruhi sektor perkhidmatan di Malaysia dalam jangkamasa RMK-7 ialah pensejagatan dan krisis ekonomi. Pensejagatan adalah satu fenomena yang semakin melanda negara di dunia. Malaysia tidak terkecuali daripada kesan pensejagatan. Satu perkara yang pasti pensejagatan akan membawa perubahan baru dari segi cara Malaysia mengurus ekonominya. Sekiranya Malaysia ingin merealisasikan Wawasan 2020 untuk menjadi sebuah negara maju menjelang tahun 2020, maka usaha perlu diambil untuk memanfaatkan pensejagatan. Usaha ini perlu diambil sekarang kerana pensejagatan masih kurang digunakan sebagai satu strategi kompetitif.

Krisis yang melanda Asia Timur bermula tahun 1997 juga telah meninggalkan kesan terhadap pertumbuhan ekonomi Malaysia. Sektor perkhidmatan tidak terkecuali daripada krisis ekonomi. Krisis ekonomi meninggalkan kesan terhadap daya saing dan perdagangan luar, hutang dan pelaburan. Sebahagian sektor ekonomi seperti pembinaan, pembuatan dan perkhidmatan terjejas oleh krisis ekonomi. Sektor perkhidmatan menjadi lemah akibat daripada penurunan dalam pendapatan boleh guna dan pertumbuhan sederhana dalam aktiviti perdagangan runcit, borong, hotel dan restoran. Pertumbuhan dagangan lebih rendah juga melembabkan aktiviti dalam sektor kecil pengangkutan berkembang secara sederhana. Krisis ekonomi ini turut menjejaskan pertumbuhan dalam sektor kecil kewangan, insuran, hartanah dan perkhidmatan perniagaan. Defisit dalam akaun perkhidmatan dijangka meningkat daripada defisit -7.9 peratus daripada KNK pada tahun 1997 kepada defisit -9.5 peratus pada tahun 1998. Walau bagaimanapun, penurunan nilai ringgit menyebabkan kejatuhan import dan menaikkan nilai eksport. Didapati akaun semasa menjadi bertambah baik; iaitu lebih 0.8 peratus daripada KNK pula tahun 1988 berbanding dengan defisit -5.1 peratus pada tahun 1997 (MTEN 1998:37)

Kemampuan Malaysia untuk merealisasikan Wawasan 2020

bergantung kepada kesediaan negara menghadapi cabaran pensejagatan dan krisis ekonomi. Kesediaan Malaysia ini boleh dinilai daripada perancangan yang telah diatur. Dalam konteks perancangan pembangunan di Malaysia, dokumen rancangan lima tahun merupakan catatan rasmi yang mencerminkan hasrat, dasar dan teras pembangunan negara. Untuk menilai kesediaan negara menghadapi abad baru, saya akan membincangkan cabaran dan teras pembangunan sektor perkhidmatan di Malaysia dalam jangkamasa RMK-7 khususnya dan Rangka Rancangan Jangka Panjang Kedua (yang meliputi tahun 1991 hingga 2000) amnya.

Dalam RMK-7, penekanan lebih diberikan terhadap menyokong dan mengekalkan proses pembangunan untuk menangani cabaran yang telah dikenalpasti. Usaha mewujudkan ekonomi yang lebih seimbang, mempunyai asas yang luas, berdaya tahan dan berdaya saing di peringkat antarabangsa dijadikan sebagai asas untuk memperkukuhkan pertumbuhan ekonomi yang mampan. Dalam RMK-7, sektor perkhidmatan telah diberi tanggungjawab bersama dengan sektor pembuatan untuk menerajui pertumbuhan dan gunatenaga dalam ekonomi. Dalam jangkamasa 1995-2000, (Malaysia 1996) sektor perkhidmatan pengangkutan, penyimpanan dan komunikasi dijangka akan berkembang pada kadar purata 10.7 peratus. Sektor perkhidmatan kewangan, insuran, hartanah dan perkhidmatan perniagaan dianggarkan berkembang pada kadar purata 10.2 peratus setahun. Sektor perkhidmatan dijangka menjadi penyumbang tertinggi kepada KDNK iaitu 44.2 peratus dan 45.7 peratus masing-masing pada tahun 1995 dan 2000 (Malaysia 1996). Krisis ekonomi yang bermula pada pertengahan tahun 1997 telah mengubah jangkauan tersebut.

Rangka Rancangan Jangka Panjang Kedua (RRJP2) telah mengariskan beberapa strategi dan teras pembangunan sektor perkhidmatan. Dalam RRJP2, RMK-7 dan Pelan Pemulihan Ekonomi dikatakan sektor perkhidmatan, akan dibangunkan sebagai satu industri penting yang akan meningkatkan pertumbuhan dan gunatenaga dalam ekonomi. Tumpuan dasar dalam RRJP2 amnya dan RMK-7 khususnya, ialah untuk memperkukuhkan kedudukan sektor perhidmatan supaya dapat meningkatkan sumbangannya kepada Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK) dan gunatenaga serta mengurangkan defisit perkhidmatan dalam akaun semasa.

Dalam RMK-7 ada beberapa cabaran yang dikesan akan mewujudkan cabaran utama kepada negara amnya dan sektor perkhidmatan khususnya. Antara cabaran yang telah dikenalpasti dalam RMK-7 (Malaysia 1996) termasuk:

- a. Membangunkan sektor perkhidmatan yang moden, dinamik dan beorientasi terbuka bagi membolehkannya bukan sahaja menjadi pemangkin utama pertumbuhan tetapi juga berpotensi untuk dieksport dalam perdagangan antarabangsa.
- b. Memesatkan transformasi ekonomi daripada pertumbuhan yang didorong oleh pelaburan kepada pertumbuhan yang didorong oleh produktiviti dan kualiti melalui peningkatan kecekapan faktor buruh dan modal serta faktor keseluruhan dengan meningkatkan kemahiran, mendalamkan modal di samping memajukan pengurusan dan keusahawanan.

Di peringkat antarabangsa, didapati banyak sekatan perdagangan semakin dilonggarkan. Dalam Rancangan Malaysia Keenam, didapati bahawa banyak negara maju telah membuat penilaian semula terhadap Sistem Keistimewaan Am (*Generalised System of Preference*). Berbagai rundingan perdagangan yang bertujuan untuk mengalakkan perdagangan yang lebih giat, seperti Pusingan Uruguay di bawah naungan Perjanjian Am Tentang Tarif, dan Perjanjian Perdagangan Bebas Antarabangsa Amerika Utara (NAFTA) telah diadakan. Salah satu isu terbaru dalam Pusingan Uruguay ialah berhubung dengan isu pelonggaran dalam perdagangan perkhidmatan. Malaysia sangat prihatin tentang perkara ini kerana kedudukan imbalan pembayaran negara yang berterusan mengalami defisit dalam akaun perkhidmatan. Komponen besar daripada defisit adalah terdiri daripada aliran keluar pembayaran faktor ke luar negeri. Persetujuan Malaysia untuk memasukkan perkhidmatan dalam Pusingan Uruguay mencerminkan kesungguhan Malaysia untuk memajukan industri perkhidmatannya untuk mengurangkan defisit dalam akaun perkhidmatan. Persetujuan ini meletakkan Malaysia dalam keadaan yang serba salah. Dalam usaha untuk memajukan sektor perkhidmatannya, Malaysia perlu menggalakkan strategi penggantian import dan perlindungan bagi sektor perkhidmatan domestik. Disebabkan Malaysia telah bersetuju untuk memasukkan perkhidmatan dalam Pusingan Uruguay, maka ia perlu menerima menghapuskan sekatan dan mengalakkan persaingan terbuka dalam perdagangan antarabangsa.

Dalam RRJP2 dan RMK-7, kerajaan telah menggambarkan cabaran dan prospek memajukan sektor perkhidmatan di negara ini:

Prospek pertumbuhan bagi sektor ini (perkhidmatan) adalah cerah memandangkan berbagai pembangunan di dalam dan luar negara yang dijangka dapat mewujudkan

peluang-peluang baru dari segi ekonomi... Prospek bagi memajukan sektor ini secara beransur-ansur daripada sektor yang berasaskan eksport akan dicapai sejajar dengan kemajuan dalam bidang perhubungan antarabangsa dan infrastruktur yang telah membolehkan perkhidmatan diperdagangkan di peringkat antarabangsa (Malaysia 1991).

Dasar dan strategi yang dirangka untuk membangunkan sektor ini turut mengambil kira cabaran daripada persaingan antarabangsa... (Malaysia 1996:58).

Daripada petikan tersebut, kita boleh membuat dua rumusan berhubung dengan peranan sektor perkhidmatan dalam pembangunan ekonomi Malaysia. Pertama, sektor perkhidmatan telah dikenalpasti sebagai salah satu sektor utama, selain daripada pembuatan untuk menerajui pertumbuhan ekonomi dan gunatenaga dalam RMK-7 dan Rangka Rancangan Jangka Panjang Kedua (RRJP2). Kedua, adanya usaha untuk memajukan sektor perkhidmatan daripada sektor yang berasaskan pasaran tempatan kepada sektor yang berasaskan eksport. Daripada RRJP2 ternyata kerajaan mengakui kepentingan sektor perkhidmatan. Yang lebih penting lagi, kerajaan sedar bahawa pembangunan di dalam dan luar negeri akan mempengaruhi pembangunan sektor perkhidmatan tempatan.

Daripada perbincangan di atas, kita dapat melihat bahawa pembangunan industri perkhidmatan banyak bergantung kepada kemampuannya untuk bersaing terutama sekali di luar negara. Pengliberalisasian ekonomi antarabangsa dan kuasa lain (kemuculan negara baru, pemusnahan pakatan lama) secara tidak langsung mengundang (atau memaksa) syarikat Malaysia untuk bersaing.

Industri Perkhidmatan dan Pensejagatan

Industri perkhidmatan adalah pengeluar yang mana keluarannya bukan berbentuk fizikal atau keluaran. Nilai ditambahnya diperolehi daripada faktor seperti konsep, imej, kemudahan, fleksibiliti, kualiti penawaran perkhidmatan, dan perkhidmatan yang boleh dipercayai. Kesemua ciri ini penting kerana ia menentukan sejauh mana industri perkhidmatan berupaya memanfaatkan pensejagatan ekonomi.

Dalam industri pembuatan, sesebuah firma boleh memanfaatkan pensejagatan daripada faedah berbanding iaitu dari segi kos faktor, ekonomi luaran dalam pengeluaran, pemasaran, pengedaran, belian dan

mobiliti pengeluaran. Industri pembuatan boleh memanfaatkan pensejagatan ekonomi dengan mencari jalan yang paling berkesan untuk membawa keluarannya ke pasaran. Kepada industri perkhidmatan, faktor yang paling penting ialah bagaimana untuk memberi pengalaman dan mutu perkhidmatan yang sama kepada pengguna yang berbeza. Dalam konteks ini, ada beberapa isu penting yang perlu diberi perhatian dalam membincangkan kesan pengsejagatan terhadap industri perkhidmatan. Antara isu tersebut ialah:

- a. Kehomogenan budaya dan kemunculan pasaran sejagat
- b. Tekanan politik dan ekonomi
- c. Pembangunan teknologi maklumat
- d. Kosentrasi industri perkhidmatan.

Kehomogenan Budaya

Kemajuan teknologi maklumat telah membawa kepada kemunculan kehomogenan pasaran. Kehomogenan ini telah mengurangkan lagi perbezaan sosial, ekonomi dan budaya antara penduduk di dunia, termasuk perbezaan citarasa dan pilihan yang telah lama bertapak. Syarikat Malaysia yang terlibat dalam industri perkhidmatan terpaksa meneliti peningkatan dalam persamaan pilihan pengguna di Malaysia dan negara lain.

Sempadan perdagangan kini semakin luas. Banyak perkhidmatan yang dahulunya tidak boleh didagangkan, kini boleh didagangkan seperti teknologi telekomunikasi dan maklumat. Pelaksanaan Perjanjian Am Tentang Perdagangan dan Perkhidmatan memastikan peraturan pelbagai hala diamalkan dalam perkhidmatan untuk memastikan kebebasan pasaran. Di bawah perjanjian ini, perdagangan dalam perkhidmatan dilakukan atas dasar kesamarataan bagi semua ahli yang menandatangani perjanjian. Ini bermakna Malaysia terpaksa mengurangkan sekatannya.

Pelonggaran sekatan ini boleh meninggalkan kesan positif dan negatif kepada negara. Kesan positif ialah kemajuan dalam teknologi maklumat dan telekomunikasi, yang disebabkan oleh liberalisasi perdagangan dan pelaburan, membuka peluang baru dari segi eksport. Pensejagatan membuka ruang kepada syarikat Malaysia untuk menikmati faedah skil ekonomi sebagai strategi pemasarannya. Strategi ini boleh digunakan untuk memenuhi keperluan yang baru muncul. Di Malaysia, kita sudah mulai melihat kemunculan satu tren baru yang digelar oleh Nelson (1989) sebagai "*kerakyatan terbuka*". Mereka yang tergolong

sebagai rakyat terbuka ini mempunyai ciri yang sama iaitu mereka tetap melihat diri mereka sebagai warganegara Malaysia, tetapi pada masa yang sama mereka mudah menggunakan dan dipengaruhi oleh barangan dari luar seperti filem, lukisan, makanan dan musik popular.

Kehomogenan budaya ini membuka peluang kepada syarikat Malaysia, tetapi pada masa yang sama ia juga semakin terdedah kepada persaingan luar. Syarikat Malaysia terpaksa bersaing dalam pasaran matang di mana persaingan adalah sengit, contohnya dalam industri telekomunikasi. Bagi syarikat dalam industri perkhidmatan, penakrifan semula pasaran sebagai pasaran sejagat adalah diperlukan kerana ia membuka peluang untuk pertumbuhan dan keluar dari pasaran tempatan yang sudah matang.

Kesan negatif yang dijangkakan ialah pensejagatan dan liberalisasi perdagangan akan meningkatkan lagi kebocoran dalam ekonomi akibat daripada pengaliran keluar untung daripada sektor perkhidmatan. Di bawah perjanjian baru, peraturan perdagangan dalam perkhidmatan membuka peluang kepada syarikat asing untuk meningkatkan penglibatatan mereka di Malaysia. Kesan positif dan negatif ini merupakan cabaran baru yang perlu dititikberatkan.

Tekanan Politik dan Ekonomi

Sejak kebelakangan ini telah wujud berbagai tekanan politik dan ekonomi untuk kerajaan mengenakan sekatan terhadap pengaliran barangan. Dasar sekatan seperti kuota dan tarif boleh menghalang persaingan global. Deregulasi adalah cara yang dilakukan untuk mempertingkatkan keefisyenan pasaran dengan mempertingkatkan persaingannya. Tekanan ini telah mengalihkan persaingan daripada perkhidmatan kepada harga, dan tidak menghairankan bila banyak syarikat yang terpaksa ditutup. Sekarang kita melihat wujudnya kelonggaran dalam industri penerbangan dan pengangkutan, dan banyak syarikat baru yang memasuki pasaran seperti PELANGI AIR. Pada jangka pendek, keadaan tersebut akan menambah jumlah syarikat yang bersaing dan ini akan meningkatkan keefisyenan dalam industri perkhidmatan. Pada jangka panjang, deregulasi ini akan menyebabkan berlakunya "*ancaman*" secara besar-besaran, yang akan menyebabkan terkeluarnya syarikat kecil yang kurang daya saingan. Besar kemungkinan, yang tinggal hanya syarikat besar yang mampu bersaing di peringkat antarabangsa. Persaingan antarabangsa

yang sengit dan perubahan dalam struktur ekonomi di kebanyakan industri boleh menghancurkan banyak firma di negara ini. Yang dikhuatiri ialah peranan syarikat Bumiputera, terutama sekali syarikat yang selama ini membangun di bawah perlindungan kerajaan. Perlu juga ditegaskan di sini, bahawa deregulasi ini tidak semestinya membawa kemusnahan. Globalisasi membuka peluang yang lebih luas, terutama sekali dalam "*industri yang bertumbuh*" seperti industri telekomunikasi dan pelancongan.

Dampak Teknologi Maklumat

Dalam RMK-7, kerajaan telah mengakui tentang kepentingan teknologi maklumat dalam pembangunan sektor perkhidmatan.

Perkembangan sektor perkhidmatan seterusnya akan juga bergantung kepada kepesatan modenisasi dan integrasi teknologi maklumat memandangkan ianya telah diterima sebagai pemangkin penting kepada pertumbuhan khususnya sektor kecil kewangan dan perkhidmatan perniagaan (Malaysia 1996).

Kemajuan teknologi, terutama sekali teknologi maklumat telah merevolusikan imej perkhidmatan. Teknologi maklumat dan komunikasi telah mengubah imej perkhidmatan, dan secara langsung meningkatkan kesedaran tentang pentingnya perkhidmatan yang efisien dalam sebuah ekonomi yang bersaing. Teras utama revolusi perkhidmatan ialah pengembangan perkhidmatan berasaskan ilmu seperti perkhidmatan profesional dan teknikal, perkhidmatan teknologi maklumat, insurans dan bank, pendidikan dan sistem penjagaan kesihatan.

Pembangunan dalam sektor perkhidmatan berasaskan ilmu merupakan gelombang baru pertumbuhan ekonomi. Bukan sahaja pembangunan dalam sektor ini mengeluarkan barangan "pintar" yang boleh menapis dan menginterpretasikan maklumat, ia juga meninggalkan kesan dari segi kos dan masa. Antara dampak yang ketara daripada pengenalan teknologi maklumat ialah pengurangan dalam masa tindak balas pengenalan barangan dan perkhidmatan baru, perluasan saluran pemasaran, penambahan perkhidmatan, mengurangkan inventori, mengeluarkan barangan mengikut pesanan dan pengurusan kredit.

Kelajuan dan skop inovasi teknologi telah meninggalkan kesan terhadap industri perkhidmatan. Tidak boleh dinafikan bahawa teknologi maklumat adalah pemangkin pertumbuhan perkhidmatan di seluruh dunia.

Teknologi maklumat meningkatkan keupayaan syarikat Malaysia untuk mengkoordinasikan aktivitinya sama ada di peringkat nasional atau antarabangsa. Yang lebih penting, ia boleh meningkatkan prestasi perkhidmatan syarikat Malaysia. Untuk meningkatkan kecekapan dan memanfaatkan teknologi maklumat, pelaburan besar dalam sistem yang boleh menjanjikan hasil yang cepat, boleh dipercayai dan kos unit yang lebih rendah. Untuk memanfaatkan pensejagatan ekonomi, syarikat Malaysia memerlukan sistem maklumat dan teknologi baru yang lebih canggih. Di samping itu, syarikat ini juga memerlukan sistem perkhidmatan sokongan yang efisien terutama sekali pengangkutan, perhubungan dan kewangan.

Apabila teknologi berubah, maka perubahan juga berlaku dari segi keperluan dan tanggapan pengguna. Rangkaian maklumat yang luas sangat diperlukan oleh industri perkhidmatan kerana tambahan dalam rangkaian akan menambahkan tarikan dan meningkatkan keupayaan sesebuah syarikat untuk bersaing. Maklumat teknologi ini sangat diperlukan bukan sahaja untuk menarik pengguna baru; ia juga digunakan untuk mengekalkan pengguna yang sedia ada. Teknologi maklumat bukan sahaja menyediakan perkhidmatan dan mengubah struktur kos, pasaran juga semakin telus apabila berlaku peningkatan dalam peluang untuk menggunakan maklumat dan pangkalan data.

Menurut Abdul Rahim (1991) pada tahun 1990-an dan awal abad ke-21, teknologi telekomunikasi merupakan kunci kepada era maklumat dan media urusniaga yang penting. Pelbagai pilihan perkhidmatan disediakan, antaranya: (a) *Electronic Data Interchange (EDI)* iaitu rangkaian data untuk interaksi data, maklumat dan dokumen secara elektronik antara pengguna, (b) peningkatan perkhidmatan telefon semasa akan terus memainkan peranan utama sebagai asas komunikasi, cuma saiznya semakin kecil dan bercorak mudah alih, (c) *Integrated Services Digital Network*, iaitu perkhidmatan bersepadu yang menawarkan rangkaian berasaskan digital, yang lebih meluas kepada para pelanggan untuk berkomunikasi secara grafik, data, dan video, (d) perkhidmatan komunikasi.

Daripada perbincangan di atas, terdapat beberapa faktor yang menghendaki syarikat perkhidmatan di Malaysia bertindak balas terhadap pensejagatan ekonomi. Pertama, desakan persaingan memaksa industri perhidmatan untuk membangunkan aktivitinya secara global. Persaingan dalam negeri telah memaksa syarikat Malaysia untuk meningkatkan keuntungannya. Permintaan untuk perkhidmatan mereka di luar negara dan margin keuntungan yang lebih tinggi juga mendorong syarikat Malaysia

memanfaatkan pensejagatan ekonomi.

Kedua, syarikat Malaysia juga memanfaatkan pensejagatan ekonomi untuk mencapai pertumbuhan pesat. Contoh, syarikat telekomunikasi CELCOM dan SAPURA telah membeli operasi di luar negara sebagai cara paling cepat untuk mencapai pertumbuhan antarabangsa.

Ketiga, ialah teknologi komunikasi merupakan satu teknologi asing dan sentiasa berubah corak dan mengalami kemajuan. Perubahan ini menghendaki syarikat Malaysia, seperti Syarikat Telekom Malaysia untuk lebih peka terhadap perubahan di dalam dan luar negara untuk memenuhi keperluan dan permintaan.

Keempat, pensejagatan menghendaki perubahan dalam kualiti gunatenaga yang ada. Kemajuan dalam sektor perkhidmatan berasaskan ilmu perlu diiringi oleh pembangunan sumber manusia. Bukan sahaja Malaysia memerlukan peningkatan dalam jumlah tenaga yang terlatih, tetapi mereka sebaik-baiknya terlatih dalam sektor perkhidmatan yang berasaskan ilmu, mempunyai daya pengeluaran tinggi dan kreatif.

Faedah daripada Pensejagatan

Pensejagatan ini membuka banyak peluang yang boleh dimanfaatkan oleh industri perkhidmatan Malaysia. Pertama, industri perkhidmatan Malaysia boleh memanfaatkan pensejagatan kerana ia boleh menjimatkan kos. Pensejagatan membuka ruang untuk syarikat Malaysia mengeksploitasi faktor yang lebih murah. Ini dilakukan dengan memindahkan aktiviti pengeluaran atau perkhidmatannya ke negara yang berkos rendah. Banyak syarikat Malaysia telah membuka cawangan mereka di Kampuchea, Ghana, Mauritius. Satu lagi cara menjimatkan kos ialah melalui pengeksploitasian fleksibiliti. Syarikat Malaysia yang mempunyai anak syarikat atau kepentingannya di beberapa buah negara boleh memindahkan aktivitinya dalam jangkamasa singkat untuk mengambil kesempatan kos rendah atau berlakunya ketidakstabilan politik yang boleh mengancam syarikat Malaysia. Selain itu, syarikat Malaysia yang mempunyai banyak kepentingan di berbagai negara juga boleh meningkatkan kuasa tawar-menawar dengan pembekal, pekerja dan negara di mana ia menjalankan aktivitinya.

Kedua, pensejagatan membolehkan syarikat Malaysia mengkhusus dalam pengeluaran barangan atau menyediakan perkhidmatan. Dalam industri perkhidmatan, yang penting ialah

kecepatan, ketepatan dan kualiti perkhidmatan yang dibekalkan. Melalui pengkhususan, syarikat Malaysia boleh meningkatkan kualiti dan mempercepatkan pembekalan perkhidmatan. Salah satu faktor kejayaan industri automobil Jepun ialah disebabkan ia mempunyai tumpuan global.

Ketiga, pensejagatan menambahkan lagi pilihan pengguna. Pertambahan dalam pilihan sememangnya mewujudkan persaingan, tetapi pada masa yang sama ia membuka lebih banyak peluang perniagaan. Syarikat Malaysia boleh memperkukuhkan kedudukannya melalui pensejagatan dengan menyediakan perkhidmatan berkualiti, dikenali dan mudah diperolehi. Kemajuan teknologi maklumat membolehkan kesemua ini berlaku. Contohnya, syarikat pelancongan tempatan perlu menunjukkan kehadiran di merata dunia (melalui ekspo, iklan) untuk memastikan ia cukup dikenali sebagai pembekal perkhidmatan yang boleh dipercayai.

Industri perkhidmatan Malaysia juga mendapat faedah daripada pensejagatan kerana ia boleh meningkatkan keupayaannya untuk bersaing. Contoh, syarikat Malaysia boleh memperluaskan aktivitinya ke negara bekas Soviet dan Kampuchea untuk menerokai pasaran baru, di samping memperkukuhkan kedudukannya di negara tersebut sebelum negara lain berbuat demikian. Pensejagatan membolehkan syarikat Malaysia berada di hadapan.

Perlu ditegaskan juga bahawa pensejagatan tidak meninggalkan dampak yang sama kepada semua jenis industri perkhidmatan. Sungguhpun secara umum, kita boleh katakan bahawa pensejagatan akan meninggalkan kesan yang positif, tetapi disebabkan oleh kepelbagaian dalam industri perkhidmatan, maka kesan pensejagatan adalah berbagai. Berikut saya akan membincangkan secara umum implikasi pensejagatan dan liberalisasi terhadap sektor yang dilindungi.

Salah satu sektor yang mempunyai kadar perlindungan yang tinggi ialah sektor pengangkutan udara. Jadual penerbangan adalah ditentukan oleh persetujuan dua hala. Perjanjian ini akan menentukan kekerapan, tahap kapasiti dan hak laluan penerbangan antara dua buah negara. Sektor ini sangat penting kerana hasilnya dan sumbangan terhadap pendapatan negara dan pekerjaan. Disebabkan oleh sumbangan sektor pengangkutan udara, maka kebanyakan negara mengenakan dasar perlindungan dari segi hak trafik. Persoalan yang perlu difikirkan, ialah kesan pensejagatan dan dasar liberalisasi ke atas sektor ini. Dasar liberalisasi membuka ruang untuk bersaing dan persaingan ini akan meninggalkan impak bukan sahaja terhadap Sistem Penerbangan Malaysia, tetapi juga perdagangan, pelaburan dan pelancongan. Dasar liberalisasi mempunyai kesan "*rangsangan*" dan boleh menggalakkan

pengaliran masuk pelancong dan pembangunan industri bersangkutan.

Dalam sektor kewangan, dikatakan ada dua kuasa yang akan mempengaruhi pembangunannya. Faktor pertama ialah faktor dalaman seperti hala tuju pembangunan ekonomi, perubahan struktur, dasar ekonomi makro berkaitan dengan penstabilan jangka pendek, penswastaan, liberalisasi dan perindustrian. Faktor kedua, ialah faktor luaran yang terdiri daripada:

- a. Deregulasiasi pasaran kewangan di peringkat global. Keadaan ini berlaku apabila negara di dunia menghapuskan sekatan tiruan terhadap kemasukan ke dalam pasaran kewangan;
- b. Inovasi kewangan seperti pengenalan barangan, teknik dan peraturan baru;
- c. Teknologi maklumat yang menghubungkan pasaran dan pemindahan dana antara negara; dan
- d. Pengintegrasian pasaran kewangan dunia.

Malaysia sedang dan akan mengalami transformasi pesat dalam industri kewangan kerana ia adalah sebahagian daripada sistem kewangan dunia. Agak sukar untuk Malaysia melindungi ekonominya daripada kesan antarabangsa. Liberalisasi juga dijangkakan akan meninggalkan kesan terhadap perkhidmatan kewangan. Di peringkat awal, faktor unggul yang menentukan pembangunan sektor kewangan ialah volum perdagangan antarabangsa. Fungsi utama perkhidmatan bank ialah untuk memudahkan perdagangan. Hanya selepas kemerdekaan, baru ada usaha untuk membangunkan industri kewangan dan usaha ini jelas dengan tertubuhnya Bank Negara. Satu perkara yang agak ketara tentang industri kewangan ialah pengekalannya rangka kerja pengawasan yang ketinggalan zaman. Rangka kerja ini kurang sesuai dengan perubahan yang sedang dan akan melanda industri ini. Pensejagatan dan liberalisasi perkhidmatan kewangan akan mempercepatkan lagi proses pembangunan. Perubahan ini mengkehendaki supaya Bank Negara mengurus sistem kewangan untuk menanggapi perubahan struktur. Tren sekarang adalah ke arah deregulasi. Dalam persekitaran sedemikian, tugas Bank Negara bukannya untuk meningkatkan lagi kawalan. Yang penting ialah Bank Negara perlu memastikan dasar kewangan negara adalah berkesan demi untuk mengekalkan kepercayaan awam.

Usaha juga diperlukan untuk menjamin kestabilan dalam sektor kewangan akibat daripada pengenalan teknologi baru. Walau bagaimanapun, pengubalan Banking and Financial Institutions Act, 1989

(BAFIA) memperlihatkan pengawalan yang ketat oleh Bank Negara terhadap institusi kewangan seperti bank komersil, syarikat pembiayaan termasuk bank dagang. Selain BAFIA, terdapat juga akta dan peraturan lain seperti Offshore Banking Act, 1990, Offshore Insurance Act, 1990 dan Offshore Banking Bill 1990 yang bertujuan untuk mengawas aktiviti kewangan seperti bank *pesisir*, syarikat amanah dan dana dan aktiviti perusahaan antarabangsa. Peraturan ini memperlihatkan sikap pragmatik kerajaan Malaysia.

Di satu pihak, peraturan ini merupakan satu tindak balas terhadap tren antarabangsa ke arah pensejagatan perkhidmatan dan pasaran kewangan. Peraturan ini digubal untuk membangunkan sektor kewangan domestik yang bersaing dan efisien. Penghapusan sekatan kemasukan menyebabkan bank mengalami lebih persaingan. Ini bermakna, rakyat mempunyai lebih banyak pilihan untuk mendapatkan pinjaman. Dalam keadaan persaingan, dijangkakan bahawa bank akan lebih cenderung ke arah pembiayaan jangka pendek dan menyediakan pinjaman perumahan dan kemudahan berkaitan dengan perdagangan. Perniagaan bank juga akan diperluaskan untuk memberi perkhidmatan kewangan yang berasaskan bayaran seperti pengurusan dana dan perkhidmatan bimbingan dan rundingan. Selain dari itu, dijangkakan persaingan yang lebih agresif akan berlaku terutama sekali untuk mendapatkan dana atau akaun yang besar. Operasi pasaran kewangan juga akan menjadi lebih aktif.

Di pihak yang lain, pensejagatan juga menyebabkan bank pusat menjadi lebih berjaga-jaga. Penggubalan berbagai peraturan memperlihatkan sikap berhati-hati kerajaan Malaysia. Akta menyediakan rangka kerja pengawasan sistem kewangan di negara ini. Pengawasan diperlukan untuk memastikan faedah daripada pensejagatan dan inovasi dinikmati oleh penduduk negara ini. Bank juga akan dibangun dan dimodenisasikan untuk membolehkannya menggunakan input hasil daripada kemajuan teknologi dan pengintegrasian negara ke dalam rangkaian maklumat sejagat.

Satu isu yang perlu difikirkan juga ialah keadaan defisit yang berterusan dalam akaun perkhidmatan. Pensejagatan yang diiringi oleh kelonggaran ke atas pasaran dan ekuti, terutama sekali perkhidmatan kewangan, akan memperluaskan lagi defisit. Semakin tinggi pelaburan asing, maka semakin tinggi potensi untuk pengaliran keluar keuntungan dan dividen, dan bayaran insuran.

Cara Industri Perkhidmatan Memanfaatkan Pensejagatan Ekonomi: Satu Cadangan

Menurut Porter (1990) kemakmuran dan kemajuan ekonomi sesebuah negara adalah sesuatu yang diusahakan; ia bukan diwarisi. Kemajuan tersebut tidak berlaku hanya dengan pengurnian bahan mentah, nilai mata wangnya, atau kadar faedahnya semata-mata. Kemajuan ekonomi adalah berlandaskan keupayaan sesebuah negara untuk melakukan inovasi dan meningkatkan kualiti barangannya. Kejayaan sesebuah syarikat bergantung kepada kemampuannya untuk menghadapi cabaran dan tekanan. Cabaran dan tekanan tersebut sebenarnya ada kebaikan; keduanya mewujudkan persaingan yang kuat, membangunkan pembekal yang agresif dan pengguna yang mempunyai tuntutan tinggi.

Pola persaingan dalam industri perkilangan boleh dijadikan sebagai tauladan kepada industri perkhidmatan kerana pensejagatan yang berlaku dalam industri perkilangan mula berlaku dalam industri perkhidmatan. Daripada pengalaman industri perkilangan, syarikat yang mengenali pada peringkat awal lagi tentang pensejagatan dan berusaha untuk memanfaatkannya, lebih berupaya untuk maju.

Industri perkhidmatan di Malaysia boleh mendapat manfaat daripada pensejagatan ekonomi melalui beberapa cara. RMK-7 (Malaysia 1996) telah menggariskan terasnya, yang antara lain bertujuan:

...untuk meningkatkan pertumbuhan potensi keluaran, memesatkan peralihan struktur dan pembangunan seimbang...tumpuan RM7 ialah untuk mempercepatkan peningkatan produktiviti dan kecekapan terutamanya melalui inisiatif sektor swasta. Penekanan yang khusus akan diberi kepada usaha meningkatkan kemahiran, mendalam modal dan membangunkan teknologi. Aspek yang penting ialah meningkatkan kecekapan dan produktiviti penggunaan sumber yang akan memperkukuhkan daya saingan negara.

Berasaskan teras pembangunan RMK-7, apakah cara yang boleh dilakukan oleh sektor perkhidmatan untuk memanfaatkan pensejagatan ekonomi? Dalam persekitaran ekonomi sejagat, maka bentuk strategi yang digunakan perlu juga bersifat sejagat. Menggunakan pendekatan Yip (1989), strategi sejagat mempunyai lima dimensi:

- a. Strategi pasaran: Strategi ini melibatkan pemilihan negara yang bukan sahaja mempunyai potensi keuntungan tetapi juga negara yang mempunyai kepentingan sejagat yang strategik. Di samping itu, strategi ini juga melibatkan pembangunan bahagian pasaran

yang besar. Malaysia boleh menggunakan contoh strategi yang digunakan oleh Kumpulan Electrolux di mana ia berusaha menjadikan dirinya untuk menguasai sebahagian besar pasaran dunia dalam pengeluaran peralatan isi rumah.

- b. Penawaran keluaran: Keluaran dan barangan yang ditawarkan tidak seharusnya direka bentuk hanya untuk memenuhi keperluan sesebuah negara. Sebaliknya perkhidmatan atau keluaran ditawarkan hendaklah seragam dan tidak perlu diubahsuai atau disesuaikan mengikut keperluan tempatan. Fleksibiliti dalam keluaran dan perkhidmatan juga digalakan.
- c. Lokasi aktiviti yang mempunyai nilai ditambah: Strategi ini banyak digunakan oleh industri perkilangan. Strategi ini melibatkan "pemecahan" aktiviti pengeluaran untuk mengurangkan kos.
- d. Pendekatan pasaran: Untuk memanfaatkan pensejagatan, pendekatan pasaran hendaklah bersifat seragam di seluruh dunia. Contoh ialah penggunaan tema atau simbol sama, tetapi menggunakan jenama berbeza.
- e. Langkah persaingan: Strategi sejagat juga perlu mengambil kira langkah yang diambil oleh negara lain, iaitu pengintegrasian dari segi langkah yang diambil. Sebarang keputusan atau langkah yang diambil perlu dilakukan serentak atau secara tersusun di seluruh syarikat di dalam atau luar negara.

Strategi ini boleh dirumuskan seperti dalam Jadual 11.4.

Secara khusus, sektor perkhidmatan Malaysia boleh mengamalkan strategi berikut. Pertama, dalam persekitaran sejagat, asas persaingan ialah *penciptaan dan asimiliasi ilmu dan pengetahuan*. Faedah persaingan boleh direka dan dikekalkan menggunakan pengalaman unik sesebuah negara. Malaysia, yang terdiri daripada berbagai kaum boleh memanfaatkan pensejagatan berasaskan pengalaman sejarah dan kepelbagaian budaya, nilai dan institusi masyarakatnya.

Jadual 11.4: Dimensi Pensejagatan dan Strategi Sejagat

DIMENSI STRATEGI	STRATEGI SEJAGAT
Penyertaan pasaran	<ul style="list-style-type: none"> - melibatkan diri dalam pasaran yang mempunyai kepentingan global strategik - mengawal bahagian penting dalam pasaran utama dunia
Penawaran keluaran dan perkhidmatan	<ul style="list-style-type: none"> - menawarkan barangan atau perkhidmatan yang seragam tanpa memerlukan banyak penyesuaian untuk memenuhi keperluan tempatan - menawarkan barangan/perkhidmatan yang fleksibel atau kepelbagaian barangan/perkhidmatan
Lokasi aktiviti yang mempunyai nilai ditambah	<ul style="list-style-type: none"> - mengkhususkan satu aktiviti untuk satu-satu negara
Pendekatan pasaran	<ul style="list-style-type: none"> - memasarkan barangan atau perkhidmatan seragam ke seluruh dunia
Langkah persaingan	<ul style="list-style-type: none"> - integrasi ke pelbagai negara

Sumber: Diubahsuai daripada Yip (1989: Jadual 1)

Kedua, ialah melalui *perkongsian pembelajaran*. Ia melibatkan pembangunan bersama *perisian*, kumpulan pakar atau idea baru. Pensejagatan ekonomi telah mewujudkan pengintegrasian, iaitu penawaran input yang boleh digunakan oleh berbagai output. Sumber yang dibangunkan untuk satu tujuan boleh digunakan untuk keperluan lain, tanpa mengenakan sebarang kos tambahan. Kebanyakan input ini bersifat teknologi maklumat. Teknologi maklumat ini penting dan boleh digunakan bersama oleh firma dalam industri perkhidmatan. Pengkomputeran, selain mewujudkan masyarakat tanpa kertas (*paperless society*), juga boleh membantu lebih ramai pengguna, penyelidik, pengusaha mendapatkan maklumat dengan cepat dan tepat. Umpamanya, dalam syarikat penjual pakaian, mereka boleh berkongsi sama membangunkan *perisian* untuk mempercepatkan masa tindak balas, pengawalan inventori, mewujudkan rangkaian penawaran dan pengedaran, mengawasi jualan dan permintaan pengguna, dan mempertingkatkan perkhidmatan pengguna. Teknologi maklumat membolehkan firma dalam industri perkhidmatan berkongsi maklumat.

Contoh, perkhidmatan TELITA yang disediakan oleh Syarikat Telekom Malaysia membolehkan pengguna mendapatkan maklumat (pendidikan, perniagaan, undang-undang, peluang pekerjaan) lebih cepat, fleksibel dan secara relatifnya lebih murah. Banyak institusi juga telah menubuhkan pangkalan data untuk menyediakan maklumat; Universiti Sains Malaysia dengan maklumat bersepadu tentang dadah dan racun, BERNAMA menyediakan maklumat tentang paten, dan Perpustakaan Negara menyediakan Indeks Majalah Malaysia.

Perkongsian pembelajaran ini sangat penting sejak kebelakangan ini dengan pembangunan pesat yang berlaku dalam industri perkhidmatan. Syarikat Malaysia boleh menerima faedah daripada pensejagatan ekonomi kerana ia dapat meningkatkan produktiviti dan mengurangkan kos pengeluaran. Begitu juga dengan penubuhan kumpulan sepakaran, di mana mereka boleh berkongsi idea dan pengalaman untuk membangunkan syarikat tempatan. Perkongsian kepakaran ini semakin penting dengan bertambah canggihnya keperluan pengguna sekarang di samping kos yang tinggi untuk membiayai golongan professional.

Ketiga, industri perkhidmatan Malaysia juga boleh menafaatkan melalui *perkongsian aset fizikal*. Strategi lain yang agak umum yang boleh digunakan oleh industri perkhidmatan, terutama sekali syarikat Bumiputera ialah:

- Menaikkan taraf keluaran (product upgrading)
- Pengiklanan global,
- Fokus kepada keperluan pengguna,
- Jenama yang teguh dan berkualiti,
- Saluran pemasaran yang berbagai,
- Memperbanyakkan syarikat
- Memilih pasaran yang jelas, menguntungkan, berprestij dan berharga,
- Memasuki pasaran dengan potensi untuk menjadi pemimpin pasaran
- Kualiti keluaran yang sama di semua tempat perniagaan,
- Pasaran global perlu disokong oleh perkhidmatan global,
- Berupaya untuk memperkenalkan barangan dengan cepat,
- Mewujudkan pasaran global dan sistem rangkaian global,
- Identiti korporat yang konsisten,
- Komitmen yang jelas dan berkekalan terhadap penyediaan perhidmatan pengguna,
- Kawalan terhadap segala laluan
- Integrasi antara syarikat melalui rangkaian komputer.

Sektor Perkhidmatan dalam Era Krisis Ekonomi

Selain memanfaatkan pensejagatan, kita juga perlu membincangkan langkah yang telah dijalankan oleh kerajaan untuk menangani krisis ekonomi. MTEN (1998), dalam pelan pemulihan ekonomi telah memberi penekanan terhadap pembangunan sektor perkhidmatan. Satu daripada perkara yang diutamakan ialah mengukuhkan akaun dagangan dan mengurangkan defisit akaun perkhidmatan. Beberapa langkah telah dicadangkan untuk mengukuhkan akaun dagangan serta mengurangkan defisit akaun perkhidmatan. Antara langkah yang dicadangkan oleh MTEN (<http://neac.gov.my/neac/>) termasuk:

- a. Mengurangkan pengaliran keluar pendapatan pelaburan. Cara yang digunakan termasuk memperluaskan skop elau pelaburan semula bagi merangkumi keuntungan yang tidak dibahagikan tanpa mengira sektor atau bentuk projek di mana modal dikembangkan.
- b. Menjalankan analisis kos faedah ke atas pelaburan langsung asing.
- c. Meningkatkan kapasiti perkapalan negara.
- d. Mengurangkan pembayaran keluar insurans dengan meningkatkan kapasiti industri insurans tempatan.
- e. Mengalakkan pengeksporth dan pengimport tempatan berkongsi pengiriman barang bagi memperolehi faedah daripada skala ekonomi dalam penggunaan tambang dan insurans.
- f. Mengalakkan pengeksporthan perkhidmatan pakar runding Malaysia.
- g. Mengurangkan pembayaran keluar ke atas perkhidmatan profesional dan perundingan.
- h. Mengalakkan pelancongan ke dalam negara dan memanjangkan tempoh lawatan mereka.
- i. Berusaha ke arah menjadikan Malaysia sebagai pusat kecemerlangan pendidikan serantau.

Penutup

Daripada perbincangan di atas, boleh dirumuskan bahawa dalam jangka masa Rancangan Malaysia Ketujuh, wujud cabaran yang terpaksa dihadapi oleh industri perkhidmatan Malaysia. Cabaran yang paling ketara sekali

ialah pensejagatan. Keupayaan Malaysia menghadapi cabaran pensejagatan, bergantung kepada kesediannya dari segi strategi yang dipilih. Dalam kertas kerja ini, perbincangan ditumpukan kepada faedah pensejagatan yang boleh dimanfaatkan oleh industri perkhidmatan Malaysia, seperti pengurangan kos, peningkatan kualiti dan penambahan dalam pilihan pengguna. Dalam keadaan "dunia tanpa batas" dan persekitaran yang kian bersaing, Malaysia tidak ada banyak pilihan kecuali untuk menguruskan ekonominya dengan baik demi untuk memanfaatkan pensejagatan yang sedang dan akan terus melanda dunia menjelang abad ke-21.

Rujukan

- Abdul Rahim Daud. 1990. "Teknologi Komunikasi di dalam Pembangunan Ekonomi Malaysia" Kertas kerja dibentangkan di *Seminar Kebangsaan Industri Perkhidmatan dalam Tahun 1990-an: Komunikasi, Perdagangan dan Pelancongan*. Anjuran Fakulti Ekonomi, Universiti Kebangsaan Malaysia, 28-29 Julai.
- Abdul Halim Shafie. 1990. "The Information Technology Development in the 1990". Kertas kerja dibentangkan di *Seminar Kebangsaan Industri Perkhidmatan dalam Tahun 1990-a: Komunikasi, Perdagangan dan Pelancongan*. Anjuran Fakulti Ekonomi, Universiti Kebangsaan Malaysia, 28-29 Julai.
- Douglas, S. dan Y. Wind. 1987. "The Myth of Globalisation". *The Columbia Journal of World Business*. Winter.
- Katouzian, M.A. 1970. "The Development of the Service Sector: A New Approach" *Oxford Economic Papers*, Jld. 22, No. 3, 362-382.
- Krugman, Paul. 1995. "Growing World Trade: Causes and Consequences" *Brooking Papers on Economic Activity*. Jld. 1:327-362.
- Majlis Tindakan Ekonomi Negara (MTEN) *Pelan Pemulihan Ekonomi Negara* (Url: <http://neac.gov.my/neac/>)
- Malaysia. 1991. *Rangka Rancangan Jangka Panjang Kedua (1991-2000)*. Kuala Lumpur: Percetakan Kerajaan.
- _____. 1991. *Rancangan Malaysia Keenam (1991-1995)*. Kuala Lumpur: Percetakan Kerajaan.
- _____. 1996. *Rancangan Malaysia Ketujuh (1996-2000)*. Kuala Lumpur: Percetakan Kerajaan.

- Mohd Hafilah Pie, Osman Rani Hasan dan Redzuan Othman. 1990. "Sektor Perkhidmatan di Malaysia: Tinjauan Umum", Kertas kerja dibentangkan di *Seminar Kebangsaan Industri Perkhidmatan dalam Tahun 1990-an: Komunikasi, Perdagangan dan Pelancongan*. Anjuran Fakulti Ekonomi, Universiti Kebangsaan Malaysia, 28-29 Julai.
- OECD. 1991. *New Ways of Managing Services in Rural Areas*. Paris: Organisation for Economic Cooperation and Development.
- Ohmac, K. 1989. "Managing in a Borderless World" *Harvard Business Review*, Mei-Jun, 152-161.
- _____. 1990. *The Borderless World: Power and Strategy in the Interlinked Economy*. New York: Harper Perennial.
- _____. 1995. "Putting Global Logic First" *Harvard Business Review*, Januari-Februari: 119-125.
- Oman, C. 1994. *Globalisation and Regionalisation: The Challenge for Developing Countries*. Paris: Organisation for Economic Cooperation and Development.
- Porter, M.E. 1990. "The Competitive Advantage of Nations" *Harvard Business Review*, Mac-April: 73-93.
- Raja Zaharaton Raja Zainal Abidin. 1996. "Services Industries as Source of Economic Growth" Kertas kerja dibentangkan di *MIER 1996 National Outlook Conference*. Kuala Lumpur: 3-4 Disember.
- Steven Wong dan Zarina Zainuddin. 1990. "Malaysia's Trade in Services: Issues and Options in the Uruguay Round" Kertas kerja dibentangkan di *Seminar Kebangsaan Industri Perkhidmatan dalam Tahun 1990-an: Komunikasi, Perdagangan dan Pelancongan*. Anjuran Fakulti Ekonomi, Universiti Kebangsaan Malaysia, 28-29 Julai.
- Zainal Abidin Rashid. 1990. "Implikasi Sumber Manusia daripada Pembangunan Industri Perkhidmatan" Kertas kerja dibentangkan di *Seminar Kebangsaan Industri Perkhidmatan dalam Tahun 1990-an: Komunikasi, Perdagangan dan Pelancongan*. Anjuran Fakulti Ekonomi, Universiti Kebangsaan Malaysia, 28-29 Julai.

BAB 12

Industri Pelancongan dan Imbangan Pembayaran Negara

Redzuan Othman

Pengenalan

Struktur ekonomi negara di peringkat awal kemerdekaan merupakan struktur ekonomi warisan penjajah yang begitu sempit tertumpu kepada komoditi utama khususnya keluaran timah dan getah. Pergantungan kepada beberapa komoditi utama ini yang pasarannya dipengaruhi oleh pasaran antarabangsa menyebabkan ekonomi negara begitu sensitif dan terdedah dengan perubahan iklim ekonomi dunia. Untuk mengatasi masalah ini, pihak kerajaan telah menjalankan bukan sahaja dasar mempelbagaikan keluaran komoditi utama malah meluaskan asas ekonomi kepada sektor lain dalam ekonomi seperti perindustrian, pembinaan dan perkhidmatan.

Walaupun asas ekonomi negara semakin luas, namun beberapa keluaran di sektor perindustrian masih lagi tertumpu kepada keluaran utama seperti keluaran barangan elektrik dan elektronik, dan tekstil. Keluaran ini tidak mempunyai nilai ditambah yang cukup tinggi dan masih lagi bergantung kuat kepada pasaran antarabangsa yang dipengaruhi oleh iklim ekonomi dunia. Ini jelas terbukti di waktu kemelesetan dunia di mana ekonomi negara teruk terjejas. Ditambah dengan keadaan defisit yang berpanjangan dalam akaun perkhidmatan, menyebabkan ketidakimbangan pembayaran negara yang ketara. Untuk mengatasi masalah ini sumbangan sektor perkhidmatan kepada pendapatan wang asing tidak dapat dinafikan. Melalui kajian yang terperinci didapati industri pelancongan mempunyai ciri yang baik sebagai satu industri yang bukan sahaja berupaya menyumbang kepada pendapatan wang asing malah dapat menjana peluang gunatenaga yang tinggi. Pada masa yang sama industri ini kurang peka kepada perubahan iklim ekonomi dunia antarabangsa. Malah di peringkat antarabangsa industri pelancongan merupakan antara

industri terpenting kepada beberapa buah negara di dunia. Schubungan dengan ini, kertas ini cuba mengkaji kepentingan dan bagaimanakah industri ini boleh dijadikan sebagai penyumbang kepada pendapatan pertukaran asing yang utama di masa akan datang terutama dengan wujudnya persaingan yang semakin sengit di kalangan negara pesaing yang berdekatan.

Industri Pelancongan Malaysia

Penglibatan kerajaan secara langsung dalam industri pelancongan telah lama bermula iaitu seawal tahun 1959 dengan penubuhan Jabatan Pelancongan di negara ini. Memandangkan pentingnya sumbangan keluaran komoditi utama kepada ekonomi negara, industri pelancongan kurang diberikan perhatian. Menjelang tahun 1970-an industri pelancongan mula diberikan perhatian dengan tertubuhnya Perbadanan Kemajuan Pelancongan (TDC) pada tahun 1972 yang tujuan utamanya menggalak dan menyelaraskan segala kegiatan yang berkaitan dengan pelancongan selari dengan wawasan dan aspirasi nasional. Sehingga pertengahan tahun 1980-an, dengan berlakunya kemelesetan ekonomi dunia yang begitu dirasakan oleh negara ini telah menyebabkan pihak kerajaan mencari-cari sektor ekonomi yang dianggap kebal atau kalis daripada ancaman pergolakan iklim ekonomi antarabangsa. Berdasarkan kepada pengalaman beberapa negara di dunia didapati industri pelancongan mempunyai sifat ini dan pihak kerajaan mula memberikan rangsangan dan penekanan kepada pembangunan industri ini secara bersungguh dengan memberikan peruntukan yang agak besar untuk tujuan promosi dan pembangunan. Kesungguhan pihak kerajaan ini dijemakan melalui tindakan menaikkan taraf TDC ke tahap kementerian dengan tertubuhnya Kementerian Kebudayaan, Kesenian dan Pelancongan pada tahun 1987 dengan tujuan utamanya untuk mempertingkatkan pembangunan kebudayaan nasional dan pembangunan industri pelancongan di negara ini.

Penglibatan kerajaan dalam industri pelancongan sama ada secara langsung atau tidak turut merangsang penglibatan sektor swasta. Kerjasama ini telah menggalakkan pertumbuhan pesat industri pelancongan negara baik dari segi kedatangan dan juga pendapatan yang disumbangkan oleh pelancong (Jadual 12.1).

**Jadual 12.1: Ketibaan dan Pendapatan Pelancongan - Malaysia
(1974-1997)**

TAHUN	KETIBAAN PELANCONG (BIL)	JUMLAH PENDAPATAN (RM JUTA)
1974	1,165,270	353.9
1975	1,461,603	389.5
1976	1,451,441	175.2
1977	1,546,866	414.3
1978	1,880,646	450.3
1979	2,039,154	495.0
1980	2,067,020	618.9
1981	2,533,104	1,001
1982	2,774,498	1,132
1983	2,926,550	1,329
1984	2,947,314	1,426
1985	3,109,106	1,543.1
1986	3,217,462	1,669.2
1987	3,358,983	1,795.1
1988	3,623,636	2,011.7
1989	4,846,320	2,802.7
1990	7,445,908	4,500.0
1991	5,846,213	4,300.0
1992	6,016,209	4,595.4
1993	6,503,860	5,065.8
1994	7,197,229	8,298.3
1995	7,468,749	9,174.9
1996	7,138,452	10,354
1997	6,210,921	9,174.9

Sumber: Laporan Tahunan Perangkaan Pelancongan Berbagai Keluaran

Dari segi istilah, pelancong dimaksudkan sebagai pelawat yang tinggal sementara sekurang-kurangnya 24 jam di tempat yang dilawati (dalam negara atau luar negara) bagi memenuhi pelbagai tujuan seperti menghabiskan masa lapang dengan beristirahat, kesihatan, sukan, seminar, perniagaan, pendidikan, kekeluargaan dan lain-lain selain daripada mendapatkan pekerjaan. Pelancong boleh dikelaskan ke dalam

dua kategori iaitu pelancong antarabangsa dan pelancong domestik.

Di sepanjang tahun 1970-an ketibaan pelancong ke Malaysia secara puratanya telah meningkat kira-kira 10 peratus setahun, iaitu daripada hampir 1.2 juta pada tahun 1974 kepada lebih sedikit 2 juta pada tahun 1980. Manakala jumlah pendapatan telah meningkat pada kadar 9.8 peratus pada tahun yang sama. Melalui usaha yang dijalankan oleh kerajaan dan pihak swasta bilangan kedatangan pelancong ke Malaysia semakin meningkat. Di sepanjang 15 tahun berikutnya kedatangan pelancong dapat dipertahankan pada kadar 8.9 peratus setahun iaitu meningkat daripada 2 juta pada 1980 kepada hampir 7.5 juta tahun 1995. Manakala perolehan daripada pelancongan meningkat pada kadar jauh lebih tinggi iaitu hampir 20 peratus setahun dalam tempoh yang sama iaitu daripada RM619 juta kepada RM9.2 billion.

Selepas tahun 1995 ketibaan pelancong ke Malaysia didapati semakin menurun. Didapati pada tahun 1996 seramai 7,138,452 pelancong melawat negara ini. Bilangan ini merosot kepada 6,210,921 pada 1997. Kemerosotan ini tidak hanya disebabkan oleh keadaan ekonomi rantau ini yang merosot tetapi juga akibat daripada gejala bukan ekonomi seperti jerebu dan penyakit (wabak coxackey dan taun).

Walaupun pada pertengahan tahun 1980-an merupakan tempoh masa kemelesetan ekonomi dunia tetapi bilangan ketibaan dan pendapatan daripada pelancong ke negara ini terus meningkat. Fenomena ini dirujuk sebagai ciri kekebalan industri tersebut terhadap perubahan iklim ekonomi antarabangsa. Ciri ini begitu penting kepada ekonomi negara khususnya dalam menghadapi kitaran perniagaan. Kemerosotan ketibaan pelancong ke Malaysia selepas 1995 bukan semata-mata kesan daripada kemelesetan ekonomi tetapi faktor bukan ekonomi yang dinyatakan. Berkemungkinan jika tiadanya faktor bukan ekonomi ini, kemelesetan ekonomi tidak menjejaskan industri pelancongan negara.

Di samping bersifat 'kebal', industri pelancongan merupakan industri yang berciri intensif buruh. Ini bermakna di samping menjana perolehan yang baik, ia juga berupaya menyediakan peluang gunatenaga yang banyak. Ini penting apabila ekonomi menghadapi keadaan kemelesetan.

Berasaskan hakikat inilah pihak kerajaan khususnya harus memberikan keutamaan yang tinggi kepada pembangunan industri pelancongan negara. Ini dapat dilakukan melalui pelbagai cara, sama ada secara langsung atau tidak langsung termasuk merangsang lebih aktif penyertaan sektor swasta dalam industri ini dengan membekalkan pelbagai kemudahan dan insentif yang sesuai dan menarik.

Sumbangan Industri Pelancongan kepada Tukaran Asing

Sebagaimana yang dipaparkan dalam Jadual 12.1, jumlah pendapatan yang disumbangkan oleh pelancong merupakan perolehan tukaran wang asing yang diterima daripada industri pelancong. Walau bagaimanapun, jika dilihat secara terperinci terdapat dua aliran pendapatan yang disumbangkan oleh pelancong. Pertamanya aliran masuk yang disumbangkan oleh pelancong asing yang melancong ke Malaysia. Keduanya aliran keluar yang merupakan perbelanjaan yang dibuat oleh pelancong Malaysia sewaktu mereka berada di negara yang mereka lawati. Dalam akaun perkhidmatan imbalan pembayaran industri pelancongan dimasukkan di bawah akaun perjalanan (Jadual 12.2).

Berdasarkan Jadual 12.2 didapati hampir semua akaun perkhidmatan kecuali akaun perjalanan mengalami defisit yang berterusan. Malah kepada akaun perjalanan sendiri, tahun sebelum 1990 turut mengalami arah aliran yang negatif (Jadual 12.3). Didapati di sepanjang tahun 1980-an defisit akaun perjalanan secara umumnya menunjukkan arah aliran yang semakin meningkat. Pada 1980 misalnya defisit akaun perjalanan bernilai RM885 juta. Ia meningkat kepada RM1.45 billion pada tahun 1989. Untuk mengurangi masalah ini pihak kerajaan melalui perancangan yang teliti dan promosi yang meluas telah mengisytiharkan tahun 1990 sebagai Tahun Melawat Malaysia (TMM). Strategi ini berjaya menarik masuk ramai pelancong dan menjana perolehan hasil yang tinggi. Prestasi cemerlang ini dapat dikekalkan. Ini menyebabkan akaun perjalanan berterusan bernilai positif. Nilai ini dapat dipertingkatkan dengan menambah nilai aliran masuk dan pada masa yang sama mengurangkan nilai aliran keluar akaun perjalanan.

Analisis aliran keluar perjalanan secara terperinci menunjukkan ia terdiri daripada tiga komponen utama iaitu perjalanan untuk tujuan keagamaan (haji dan umrah), pendidikan dan lain-lain perjalanan iaitu perbelanjaan yang dilakukan oleh pelancong Malaysia di luar negara. Peratusan setiap komponen daripada jumlah aliran keluar perjalanan seperti Jadual 12.4.

Maklumat daripada Jadual 12.4 menunjukkan komponen lain-lain perjalanan merupakan bahagian terbesar perjalanan keluar. Di sepanjang separuh dekad 1990, bahagian komponen ini menunjukkan arah aliran semakin meningkat. Ini menandakan lebih banyak perbelanjaan yang dibuat oleh pelancong Malaysia di luar negara. Jika pada tahun 1990 perjalanan pelancong Malaysia keluar negara merangkumi kira-kira 55 peratus daripada jumlah nilai perjalanan keluar, tetapi pada tahun

Jadual 12.2: Akaun Perkhidmatan Imbangan Pembayaran (RM Juta) 1990-1996

	1990			1991			1992			1993		
	Campur	Tolak	Bersih	Campur	Tolak	Bersih	Campur	Tolak	Bersih	Campur	Tolak	Bersih
Akaun Perkhidmatan	15,978	25,913	(9935)	16,632	28,933	(12301)	17,914	30,872	(12958)	19,548	34,499	14951
Tambang dan Insuran	1,575	5,397	(3822)	1,670	6,542	(4872)	1,885	6,116	(4231)	1,927	6,817	(4890)
Pengangkutan Lain	2,200	2,217	(17)	2,679	2,620	59	2,902	3,078	(176)	2,846	3,072	(226)
Perjalanan	4,535	4,027	508	4,904	4,338	566	5,166	4,509	657	5,638	4,732	906
Pendapatan Pelaburan	4,508	9,468	(4960)	3686	9795	(6109)	3,595	10,944	(7349)	4,714	12,888	(8171)
Urusniaga Kerajaan	265	491	(226)	246	267	(21)	272	231	41	302	312	(10)
Perkhidmatan Lain	2,895	4,313	(1418)	3,447	5,371	(1924)	4,094	5,994	(1900)	4,121	6,678	(2557)

	1994			1995			1996 ^a		
	Campur	Tolak	Bersih	Campur	Tolak	Bersih	Campur	Tolak	Bersih
Akaun Perkhidmatan	24,157	40,030	(15873)	35,703	54,744	(19041)	38,817	58,240	(19433)
Tambang dan Insuran	2,054	9,421	(7367)	2,552	11,580	(9028)	2,657	11,786	(9129)
Pengangkutan Lain	3,716	3,242	474	4,443	3,697	746	5,257	4,362	(895)
Perjalanan	8,859	4,559	4300	9,939	5,796	4143	11,064	6,288	4776
Pendapatan Pelaburan	5,859	15,245	(9386)	6,259	16,821	(10562)	6,367	17,797	(11430)
Urusniaga Kerajaan	316	352	(36)	319	342	(23)	340	350	(10)
Perkhidmatan Lain	3,353	7,211	(3858)	12,191	16,508	(4317)	13,132	17,657	(4525)

a. Anggaran

Angka dalam kurungan bernilai negatif

Sumber: Laporan Ekonomi 1989/90 - 1996/97

**Jadual 12.3: Hasil Bersih Akaun Perjalanan (RM juta)
1980-1996**

TAHUN	PERJALANAN MASUK	PERJALANAN KELUAR	HASIL BERSIH
1980	681	1576	(885)
1981	891	1563	(672)
1982	1156	1945	(789)
1983	1296	2294	(998)
1984	1425	2674	(1249)
1985	1554	2876	(1332)
1986	1660	3066	(1406)
1987	1798	3125	(1327)
1988	2016	3419	(1403)
1989	2270	3723	(1453)
1990	4535	4027	502
1991	4904	4338	566
1992	5166	4506	657
1993	5638	4732	906
1994	6941	5965	976
1995	9939	5796	4143
1996	11064	6288	4776

Angka dalam kurungan bernilai negatif

Sumber: Laporan Ekonomi, pelbagai keluaran.

Jadual 12.4: Akaun Perjalanan - Pembayaran (%) 1990-1996

TAHUN	HAJI/UMRAH	PENDIDIKAN	LAIN-LAIN PERJALANAN
1990	4.3	41.2	54.5
1991	3.0	39.5	57.5
1992	4.1	38.5	57.3
1993	4.2	38.2	57.6
1994	2.8	36.1	61.1
1995	2.7	34.8	62.6
1996	2.6	31.8	65.6

Sumber: Jabatan Perangkaan

1996 nisbah ini meningkat kepada lebih daripada 65 peratus. Memandangkan jumlah nilai perjalanan keluar yang semakin meningkat (Jadual 12.2), bermakna nilai perbelanjaan yang dibuat oleh pelancong Malaysia di luar negara juga meningkat.

Komponen kedua penting dalam akaun perjalanan keluar ialah perbelanjaan pendidikan yang mewakili sekitar satu pertiga daripada jumlah perbelanjaan keluar. Nisbah komponen ini menunjukkan arah aliran menurun. Ini disebabkan oleh dasar kerajaan yang mengurangkan penghantaran pelajar Malaysia ke luar negara. Begitu juga dengan komponen haji/umrah yang merupakan komponen terkecil (sekitar 3 peratus) turut mengalami arah aliran yang semakin menurun.

Memandangkan lain-lain perjalanan merupakan komponen penting daripada jumlah nilai perjalanan keluar, pihak kerajaan dan swasta yang terlibat dalam perancangan dan pelaksanaan aktiviti pelancongan perlu memikirkan dasar dan strategi yang bagaimana perjalanan keluar pelancongan ini dapat dikurangkan. Walau bagaimanapun, dasar dan strategi pelancongan yang baik bukan sahaja berupaya mengurangkan perjalanan Malaysia keluar negara tetapi pada masa yang sama mampu menarik masuk lebih ramai pelancong asing ke Malaysia. Langkah ini dapat mempertingkatkan sumbangan bersih industri pelancongan kepada akaun perkhidmatan imbalan pembayaran negara.

Strategi Pembangunan Industri Pelancongan

Untuk memastikan sumbangan industri pelancongan yang berterusan khususnya kepada nilai bersih yang positif kepada akaun perjalanan pihak yang terlibat dalam pembangunan pelancongan mesti merangka dan merancang strategi pembangunan pelancongan yang bukan sahaja dapat menarik masuk lebih ramai pelancong asing ke Malaysia malah dapat mengurangkan aliran keluar pelancong Malaysia ke luar negara. Pada masa akan datang khususnya menjelang abad ke-21 industri pelancongan menjadi semakin canggih selaras dengan perkembangan teknologi terkini di samping pasaran pelancongan yang semakin bersaing apabila negara pesaing semasa cuba meluaskan pasaran mereka dan wujudnya negara pesaing baru. Persaingan menjadi semakin sengit apabila negara pesaing (lama dan baru) turut menawarkan produk pelancongan yang tidak banyak berbeza di kalangan mereka. Beberapa dasar dan strategi perlu dirangka dan dilaksanakan untuk mempertingkatkan sumbangan industri pelancongan sekurang-kurangnya setara dengan negara pesaing yang terdekat.

Kualiti dan Kuantiti Pelancong

Setakat ini kebanyakan inisiatif yang diambil untuk membangunkan industri pelancongan negara adalah dengan cara menarik seberapa ramai pelancong asing masuk ke negara ini. Ini merupakan satu langkah yang baik sekurang-kurangnya pada peringkat awal perkembangannya. Hasil daripada kegiatan promosi secara besar-besaran dan lain-lain program, Malaysia telah berhasil menarik masuk pelancong asing yang teramai di kalangan negara di rantau ini (ASEAN) sejak sedekad yang lalu. Di sepanjang tahun 1990-an Malaysia menguasai bahagian yang terbesar iaitu hampir 30 peratus daripada jumlah ketibaan pelancong ke ASEAN. Walau bagaimanapun, jumlah hasil yang diterima berada antara tempat yang terendah. Negara ini menguasai kurang daripada 15 peratus. Keadaan yang serupa jika dilihat dari segi pendapatan per kapita pelancong. Malaysia menerima pendapatan purata yang terendah di kalangan negara-negara ASEAN (Jadual 12.5).

Antara punca utamanya disebabkan kebanyakan pelancong asing yang datang ke Malaysia merupakan pelancong negara jiran khususnya dari Singapura dan negara ASEAN lain yang antara tujuan kedatangannya adalah untuk melawat saudara dan sahabat handai. Keadaan ini menyebabkan mereka tidak banyak berbelanja. Pelancong Singapura sahaja menyumbangkan hampir 70 peratus daripada jumlah ketibaan pelancong asing ke Malaysia. Pasaran ASEAN secara keseluruhan menyumbangkan lebih 75 peratus daripada jumlah ketibaan pelancong ke negara ini. Pasaran asing lain seperti Jepun, Taiwan, Hong Kong, negara Eropah, Amerika dan Australia tidak banyak membekalkan pelancong mereka ke Malaysia. Sedangkan pelancong dari pasaran ini merupakan pelancong 'tulen' yang mempunyai keupayaan berbelanja yang tinggi.

Berdasarkan fakta ini pihak kerajaan dan lain-lain agensi yang terlibat seharusnya menyedari yang dasar penting untuk menarik pelancong mesti berasaskan kepada 'kualiti' pelancong. Dari segi bilangan kedatangan pelancong telah agak tinggi. Hanya yang kurang ialah perbelanjaan yang dibuat oleh mereka semasa berada di negara ini atas sebab-sebab yang dinyatakan. Ini tidak pula bermakna pihak terlibat tidak perlu mendapatkan lebih ramai pelancong masuk, tetapi yang lebih penting mereka perlu lebih bersifat 'memilih'. Usaha perlu dipertingkatkan untuk menarik masuk pelancong yang mempunyai purata perbelanjaan yang tinggi seperti pelancong dari Jepun, Eropah dan sebagainya. Untuk itu kajian pasaran pelancongan yang menyeluruh untuk melihat ciri-ciri dan kegemaran kumpulan pelancong ini perlu dilakukan sebelum dapat

**Jadual 12.5: Ketibaan, Jumlah Pendapatan dan Pendapatan Purata
Pelancong ke ASEAN 1985-1994**

Negara	Ketibaan (000 orang)									
	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Indonesia	749	823	1060	1301	1626	2178	2570	3064	3400	4006
Malaysia	2933	3927	3359	3624	4846	7446	5847	6016	6800	7197
Filipina	755	764	781	1023	1076	893	849	1043	1400	1574
Singapura	2738	2903	3373	3833	4397	4842	4913	5446	5848	6899
Thailand	2438	2818	3483	4231	4810	5299	5087	5136	5714	6166

Negara	Jumlah Pendapatan									
	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Indonesia	548	647	945	1028	1284	2153	2515	2729	3600	4780
Malaysia	622	648	690	745	1038	1667	1530	1768	1910	3600
Filipina	994	1006	1029	1301	1465	1306	1281	1674	2300	2280
Singapura	1660	1767	2088	2622	3307	4719	4497	5204	5810	7060
Thailand	1171	1421	1947	3120	3753	4326	3923	4829	5719	5762

Negara	Jumlah Pendapatan									
	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Indonesia	731.64	786.15	891.51	790.16	789.67	988.52	978.60	890.67	1058.82	1193.21
Malaysia	212.07	165.01	205.42	205.57	214.19	223.88	261.67	293.88	280.88	500.21
Filipina	1316.56	1316.75	1317.54	1271.75	1361.52	1462.49	1508.83	1604.99	1642.86	1448.54
Singapura	606.28	608.68	619.03	684.06	752.10	974.60	915.33	955.56	993.50	1023.34
Thailand	480.31	504.26	559.00	737.41	780.24	816.24	771.18	940.23	1000.88	934.48

Sumber: WTO. Yearbook of Tourism Statistics (berbagai keluaran)

disediakan produk dan kemudahan yang diperlukan oleh mereka. Tanpa kajian sedemikian sukar untuk menarik masuk mereka ke negara ini. Jika dilihat di negara-negara ASEAN yang lain, sebahagian besar pelancong yang masuk berasal dari negara luar ASEAN. Pelancong ASEAN yang melawat negara ini hanya sekitar atau kurang daripada 30 peratus. Kerana itu usaha perlu diambil untuk memilih pasaran yang lebih berkualiti jika ingin meningkatkan hasil pelancongan negara.

Pembangunan Produk Pelancongan

Produk pelancongan merupakan komponen terpenting dalam industri pelancongan. Ia menentukan sama ada sesuatu kawasan itu boleh menjadi destinasi pelancongan yang menarik dan terkenal. Untuk menarik kemasukan ramai pelancong, produk pelancong yang selaras dengan selera pelancong perlu disediakan. Untuk itu kajian pasaran yang menyeluruh perlu dijalankan untuk tujuan perancangan yang penyediaan produk dan kemudahan yang diperlukan pelancong. Jika produk pelancongan yang baik dapat disediakan ia bukan sahaja dapat menarik masuk pelancong dari luar tetapi dapat menggalakkan perkembangan pelancongan domestik. Ini membantu mengurangkan aliran keluar pelancong Malaysia ke luar negara. Dalam konteks produk pelancongan dua persoalan perlu diberikan perhatian iaitu membekalkan produk yang diminta dan produk berkenaan dapat menjana hasil yang baik.

Jenis dan Kepelbagaian Produk Pelancongan

Di Malaysia terdapat banyak produk pelancongan yang mempunyai potensi tetapi masih belum dimajukan ke tahap yang baik terutamanya produk yang berasaskan alam sekitar, sedangkan produk ini mempunyai permintaan yang tinggi. Oleh sebab tahap pembangunannya yang rendah agak sukar untuk mengenakan bayaran dan pembangunannya tidak kekal lama. Terdapat kajian yang menunjukkan bagi sebahagian pelancong negara maju menganggap produk pelancong di Malaysia merupakan produk berkualiti rendah. Ini bermakna semakin tinggi pendapatan mereka, mereka mencari destinasi lain yang dapat membekalkan produk yang lebih bermutu. Oleh itu semakin kurang di kalangan mereka yang melawat Malaysia (Safri Ya 1996).

Kajian yang dibuat oleh Yap & Noor Azlin (1992), menunjukkan 5 destinasi utama yang menjadi minat pelancong tempatan dan luar negara ialah destinasi berkait dengan alam sekitar seperti kawasan pantai, pulau, pusat peranginan tanah tinggi dan tempat bersejarah. Malaysia mempunyai produk pelancongan alam sekitar yang cukup banyak. Misalnya terdapat sejumlah 31 gua, 74 kawasan air terjun, 45 mata air panas, 19 kawasan pantai, 12 gunung, 16 taman negara, 22 taman laut, 22 santuari burung dan hidupan liar dan 74 kawasan pelancongan hutan lipur (Redzuan Othman 1995). Agihan mengikut negeri (Jadual 12.6) dan perincian untuk beberapa kawasan khusus untuk taman negara, taman laut dan mata air panas ditunjukkan dalam Jadual 12.7, 12.8 dan 12.9. Tetapi malangnya banyak daripada kawasan ini masih berada pada tahap pembangunan yang minimum. Walau bagaimanapun, ia berupaya menarik ramai pelancong tempatan dan asing berkunjung ke destinasi yang dinyatakan. Misalnya pada tahun 1993 sejumlah 294,044 pelancong melawat Taman Kinabalu dan Air Panas Poring, 111,408 ke Taman Tunku Abdul Rahman (Sabah Parks), 31,134 ke Taman Negara dan 13,025 ke Taman Laut Palau Payar. Memandangkan sambutan yang diberikan usaha perlu dijalankan untuk membangunkan kawasan ini sebagai destinasi pelancongan yang menarik.

Satu daripada kelemahan dalam menguruskan produk pelancongan terutamanya yang bersifat alam sekitar ialah kadar bayaran yang dikenakan kepada pengunjung. Banyak daripada kawasan pelancongan ini mengenakan bayaran yang begitu rendah sehingga menarik begitu ramai pelancong masuk. Keadaan ini menyebabkan ketibaan pelancong melampaui kemampuan kawasan berkenaan menerima jumlah pelancong yang begitu ramai. Kajian terperinci perlu dibuat untuk menentukan kadar bayaran yang sesuai untuk dikenakan kepada pelancong. Jika perlu pelancong asing boleh dikenakan kadar bayaran yang berbeza. Kaedah kajian Kos Perjalanan dan Penilaian Kontingen misalnya boleh digunakan untuk menentukan kemampuan membayar pengunjung yang boleh dijadikan proksi sebagai menentukan kadar bayaran masuk ke kawasan pelancongan berkenaan.

Di samping produk rekreasi berasaskan alam sekitar yang semakin mendapat tempat sebagai produk pelancongan yang berpotensi, kegiatan sukan secara umum turut merupakan satu lagi produk yang mempunyai prospek yang cerah. Pemilihan Malaysia sebagai tuan rumah Sukan Komanwel pada tahun 1998, penganjuran acara bola sepak remaja dunia baru-baru ini antara kegiatan yang amat baik untuk menempatkan negara sebagai penganjur sukan utama dunia. Negara perlu memberikan tumpuan

kepada tuan rumah acara bertaraf dunia seperti sukan Komanwel, Sukan Asia, kejohanan sukan padang, lumba kereta motor dan sebagainya. Pembinaan litar lumba kereta Formula 1 yang dicadangkan harus disambut baik sebagai petanda awal untuk menjadikan negara sebagai salah satu sirkit perlumbaan kereta di samping litar Batu 3 Shah Alam yang telah dijadikan salah satu sirkit perlumbaan motosikal dunia. Buat masa ini sukan utama merupakan salah satu perniagaan yang amat menguntungkan.

Jadual 12.6: Bilangan Produk Pelancongan Eko yang Terdapat di Setiap Negeri di Malaysia

NEGERI	PRODUK PELANCONGAN EKO								
	Gua	Air Terjun	Mata Air Panas	Pantai	Gunung	Taman Negara	Taman Laut	Santuari dan Hidupan Liar	Hutan Lipur
Perlis	3	-	1	-	-	-	-	-	1
Kedah	3	16	3	1	5	-	4	-	15
P. Pinang	-	3	-	-	-	-	-	-	4
Perak	11	16	16	3	-	-	-	2	9
Selangor	1	10	8	-	-	-	-	9	8
Wilayah Persekutuan	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Melaka	-	-	3	1	1	-	-	-	1
N. Sembilan	-	12	3	1	-	-	-	1	6
Johor	-	-	2	1	3	-	7	4	7
Pahang	-	-	3	4	3	1*	5	6*	13
Kelantan	3	9	3	5	-	1*	-	1*	2
Terengganu	10	8	-	3	-	1*	6	1*	7
Sabah	-	-	1	-	-	6	-	-	-
Sarawak	-	-	2	-	-	9	-	-	-
JUMLAH	31	74	45	19	12	16	22	22	74

Nota * termasuk Taman Negara yang terletak di tiga buah negeri (Kelantan, Pahang dan Terengganu)

Sumber: Brosur pelbagai jabatan/bandar/kementerian.

Jadual 12.7: Senarai Taman Negara yang Terdapat di Malaysia

NAMA KAWASAN	KELUASAN (ha)	TARIKH DIWARTAKAN
SEMENANJUNG MALAYSIA		
Taman Negara	434,351	1939
SARAWAK		
Taman Negara Bako	2,728	1957
Taman Negara Mulu	52,887	1974
Taman Negara Niah	3,140	1975
Taman Negara Bukit Lambir	6,952	1975
Taman Negara Similinjau	7,076	1978
Taman Negara Gua Gading	4,106	1983
Taman Negara Rubah	2,230	1989
Taman Negara Loagan	10,740	1991
Taman Negara Batang Air	24,060	1991
SABAH		
Taman Negara Kinabalu	75,370	1964
Taman Negara Tengku Abdul Rahman	4,292	1974
Taman Negara Crocke Range	139,919	1984
Taman Negara Pulau Tiga	15,864	1978
Taman Negara Pulau Penyu	1,740	1977
Taman Negara Batu Tanau	27,997	1979

Sumber: Jabatan Perhilitan

Jadual 12.8: Lokasi Taman Laut dan Jumlah Keluasan Mengikut Negeri

NEGERI	LOKASI	KELUASAN (BATU PERSEGI)
Kedah	P. Payar }	130.0
	P. Kaca }	
	P. Segantang }	
	P. Lembu }	
Terengganu	JUMLAH	130.0
	P. Perhentian Kecil }	197.0
	P. Perhentian Besar }	
	P. Lang Tengah	122.5
	P. Redang	874.3
	P. Kapas	118.3
	P. Tenggol	127.7
Pahang	JUMLAH	1440.0
	P. Tulai }	134.8
	P. Chebeh }	
	P. Tioman	368.1
	P. Seri Buat }	157.7
P. Sembilan }		
Johor	JUMLAH	552.7
	P. Hujung }	229.8
	P. Tengah }	
	P. Rawa }	
	P. Besar }	181.0
	P. Sibu	
	P. Mentingi }	
P. Tinggi }		
Sabah	JUMLAH	552.7
	P. Gaya	
	P. Sulug	
	P. Manukan	
	P. Mamutik	
	P. Sapi	
	P. Kuruman	
	P. Rusukan Besar	
	P. Rusukan Kecil	
	P. Layang-layang	
	P. Ubi	
P. Laksamana		
P. Mantanani		

Jadual 12.9: Senarai Telaga Air Panas yang Diketahui di Semenanjung Malaysia

TEMPAT	SUHU C	KESESUAIAN UNTUK PELANCONG
PERLIS		
Kg Mata Ayer, Padang Besar	27	Tidak - tiada pembangunan
KEDAH		
Kg Ayer Hangat, Langkawi	45	Ya - tumpuan pelancong
Kg Legong, Baling	55	Ya - tumpuan pelancong
Kg Sira Ko, Baling	30	Tidak - tiada pembangunan
PERAK		
Kg Air Panas, Kerah	44	Ya - tumpuan pelancong
K. Sira Panas, Gerik	65	Ya - tetapi tiada pembangunan
Kg Air Panas, Gerik	45	Ya - pembangunan sederhana
Batu 9, Trong, Taiping	48	Ya - pembangunan sederhana
Kg Ara Panjang, Manong		
K Kangsar	29	Ya - pernah dibangunkan
Air Panas Yook Lin, Tambun		
Ipoh	20	Ya - tumpuan pelancong
Kg Batu 7, Tapah	71	Ya - tumpuan pelancong
Kg Batu 15, Tapah	44	Tidak - tiada pembangunan
Kg Hulu Kampar Estate,		
Gopeng	43	Tidak - tiada pembangunan
Kg Hulu Geroh, Gopeng	38	Tidak - tiada pembangunan
Kg Kubu Legap, Lasah	29	Tidak - kawasan larangan
Kg Temor, Lasah	46	Tidak - kawasan larangan
Kg Damak, Lasah	60	Tidak - kawasan larangan
Ulu Sg Perah, Sg Siput Selatan	51	Tidak - tiada pembangunan
Felda Sg Kelah, Sungkai	98	Tidak - tiada pembangunan tetapi tempat yang menarik
Kg Air Panas Hulu Slim,		
Slim River	92	Ya - pernah dibangunkan
SELANGOR		
Kerting	45	Ya - tumpuan pelancong
Pusat Latihan Polis, Kuala Kubu	45	Tidak - tiada pembangunan
Air Panas Hulu Yam Baru	56	Ya - terletak dalam kawasan estet
Sg Tamu Batang Kali	45	Tidak - tiada pembangunan
Batu 9, Gombak	56	Tidak - tiada pembangunan
Air Panas Setapak	46	Ya - tumpuan pelancong
Dusun Tua, Hulu Langat	73	Ya - terletak dalam Pusat Latihan Belia
Semenyih	40.5	Ya - tetapi tiada pembangunan

TEMPAT	SUHU °C	KESESUAIAN UNTUK PELANCONG
NEGERI SEMBILAN		
Pedas, Rembau	58	Ya - tumpuan pelancong
Kg. Lada, Rembau	46	Tidak - tiada pembangunan
Kg Cengkau, Rembau	45	Ya - tumpuan pelancong
MELAKA		
Kg. Cerana Putih, Alor Gajah	46	Ya - tiada pembangunan
Kg. Ganum Gadek, Alor Gajah	59	Ya - tumpuan pelancong
Kg. Air Panas Bemban	55	Ya - pembangunan sederhana
JOHOR		
Air Panas Labis	46	Ya - tiada pembangunan
Parit Gerisik, Batu Pahat	46	Ya - tumpuan pelancong
KELANTAN		
Kg. Mata Ayer	27	Ya - tiada pembangunan
Kg. Labok, Machang	41	Ya - tumpuan pelancong
Bendang Lawa, Jeli	52	Tidak - tiada pembangunan
PAHANG		
Sg. Jin, Hulu Kuantan	41	Ya - perjalanan hanya dengan jip
Sg. Bujang, Bentong	44	Tidak - tiada pembangunan
Batu 7, Bentong	45	Ya - digunakan oleh penduduk tempatan

Sumber: Berita Pelancongan Malaysia, Jun 1991.

Lain-lain produk yang mempunyai kemampuan besar menjana hasil pelancongan yang tinggi ialah MICE (meeting, incentive, convention, exhibition). Negara ini mempunyai banyak kemudahan persidangan dan mesyuarat yang canggih dan bertaraf dunia. Walau bagaimanapun, produk ini masih belum dieksploit sepenuhnya. Berbanding dengan negara jiran Singapura, Malaysia masih jauh ketinggalan dari segi penganjuran produk ini. Misalnya pada tahun 1989, Singapura telah mengendalikan sejumlah 2,615 konvensyen yang dapat membawa masuk seramai 339,877 peserta. Manakala pada tahun yang sama Malaysia hanya menganjurkan 339 konvensyen dengan sejumlah 98,700 peserta sahaja. Dari segi hasil, produk ini membawa hasil yang cukup lumayan. Secara purata pelancong jenis ini berbelanja 4 kali lebih tinggi daripada pelancong biasa (Berita Harian 12 Mei 1986). Langkah dan usaha serius kerajaan ke arah memajukan teknologi maklumat melalui

pembentukan koridor raya multimedia berkemampuan menjadikan Malaysia sebagai pusat MICE yang terkemuka di rantau ini.

Lain-lain produk bernilai tinggi yang mampu disediakan ialah taman tema. Kebanyakan tema ini yang berasaskan sumber alam dan hiburan sesuai untuk memajukan pelancongan domestik. Taman tema berasas air seperti Sunway Lagoon, Water World dan The Mines dan berasaskan hiburan seperti di Genting Highlands berjaya menarik ramai pengunjung tempatan.

Cadangan pihak kerajaan untuk menjadikan Malaysia sebagai pusat pendidikan antarabangsa merupakan satu cadangan yang baik yang perlu diberikan perhatian yang serius. Negara mempunyai infrastruktur fizikal dan tenaga kemahiran yang cukup untuk melaksanakan tujuan ini. Satu lagi perkhidmatan yang mampu diberikan untuk menarik masuk pelawat luar ialah dengan menjadikan negara sebagai pusat rawatan kesihatan yang baik, khususnya untuk setengah penyakit seperti pesakit jantung, leukimia dan sebagainya.

Dalam proses pembangunan produk pelancongan, tumpuan seharusnya diberikan bukan sahaja kepada produk yang disukai ramai tetapi juga produk yang berupaya menjana hasil yang tinggi. Kepelbagaian dalam produk pelancongan amat penting memandangkan yang setiap pelancong mempunyai minat mereka yang berlainan. Satu lagi aspek yang perlu diberikan perhatian dalam pembangunan produk pelancongan ialah keunikan kepada produk berkenaan. Di kebanyakan destinasi pelancongan di rantau ini menyediakan produk yang hampir serupa. Dengan menggunakan sumber yang sama jika boleh dihasilkan satu produk yang agak unik atau mana-mana produk yang masih belum ditawarkan di mana-mana negara pesaing terdekat.

Pembangunan Produk Pelancongan Mapan

Untuk memastikan sumbangan industri pelancongan yang berterusan, pembangunan produk pelancongan mestilah berteraskan matlamat jangka panjang. Dalam konteks ini pembangunan produk pelancongan memerlukan kajian rapi dan menyeluruh khususnya bagi produk yang berasaskan alam sekitar yang begitu sensitif terhadap aktiviti manusia. Pembangunan mana-mana produk pelancongan mestilah berunsurkan mesra persekitaran. Sebagai contoh jika satu-satu kawasan ingin dimajukan sebagai kawasan taman negara atau taman laut, pembangunan

fizikal secara besar-besaran untuk pembinaan kawasan kediaman misalnya akan menjejaskan mutu alam sekitar dan biodiversitinya. Pembangunan produk sedemikian seharusnya melibatkan penerokaan kawasan yang perlu sahaja dan pada kadar yang paling minimum bagi menjamin keseimbangan ekologi kawasan tersebut.

Seperkara yang harus juga diberikan perhatian dalam usaha mencapai pembangunan pelancongan mapan ialah dengan mengambil kira keupayaan sesuatu kawasan menerima pelawat pada satu-satu masa. Konsep keupayaan tampung (*carrying capacity*) mesti dijadikan asas dalam membangunkan kawasan pelancongan berasaskan alam semula jadi. Kemasukan pelawat yang berlebihan memberikan lebih banyak keburukan jangka panjang dan menghalang pembangunan pelancongan mapan kawasan tersebut. Di negara ini pembangunan pesat dan kemasukan pelawat yang agak ramai ke kawasan taman negara misalnya telah menimbulkan rungutan di kalangan pelawat hidupan liar. Ini menjadi daya tarikan pelawat tersebut semakin kurang dan seterusnya boleh menjejaskan kemasukan pelancong ke kawasan ini pada masa hadapan.

Satu lagi aspek yang perlu diberikan penekanan serius dalam membangunkan produk pelancongan mapan ialah aspek budaya dan keperluan masyarakat tempatan. Dalam usaha membangun dan memajukan sesuatu produk pelancongan di sesuatu kawasan, pemaju mesti berhati-hati terhadap aktiviti pelancongan yang ingin dijalankan supaya ia tidak bertentangan budaya tempatan. Begitu juga pembangunan produk tadi perlu melibatkan seberapa ramai penduduk tempatan yang boleh untuk mengurangkan perasaan ketakpuasan hati di kalangan mereka kepada projek yang dijalankan.

Produk Berdaya Saing dan Berdaya Tahan

Di samping menjamin pembangunan produk pelancongan mapan, produk yang dibangunkan seharusnya mempunyai daya tahan iaitu boleh ditawarkan pada kos terendah. Bagi membangunkan kawasan pelancongan berasaskan alam sekitar yang selalunya terletak di kawasan pedalaman ia memerlukan kos pembangunan seperti infrastruktur fizikal yang tinggi.

Negara ini yang mempunyai sistem infrastruktur yang baik dan meluas seperti rangkaian lebuh raya, bekalan air, api dan talian telefon yang hampir menghubungkan setiap pelusuk negara berbanding dengan

kebanyakan negara jiran. Ini membolehkan pembangunan kawasan pelancongan khususnya di kawasan pendalaman dijalankan dengan kos yang rendah. Keadaan ini seharusnya membolehkan produk sedemikian mempunyai lebih daya saing berbanding dengan produk yang sama dengan negara jiran. Walau bagaimanapun, didapati banyak daripada kawasan pelancongan sedemikian di negara jiran mempunyai daya saing yang tinggi berbanding dengan negara ini. Oleh itu pemaju kawasan pelancongan negara ini perlu mempelajari pengalaman dan kaedah pengendalian dan pengurusan kawasan pelancongan negara jiran supaya ia mempunyai daya saing yang tinggi.

Insentif Pembangunan Pelancongan

Pembangunan industri pelancongan negara bukan merupakan tanggungjawab kerajaan sepenuhnya. Kepesatan dan kemapanan pembangunan industri ini bergantung kepada kerjasama yang wujud antara pihak swasta dan kerajaan. Peranan yang dimainkan oleh kerajaan seharusnya merupakan pelengkap kepada peranan pihak swasta. Misalnya untuk membangunkan sesuatu kawasan pelancongan pihak kerajaan perlu menyediakan keperluan dan kemudahan infrastruktur untuk sampai ke kawasan pelancongan yang memerlukan perbelanjaan yang besar. Manakala pihak swasta bertindak sebagai pembekal kemudahan dan perkhidmatan yang diperlukan oleh pelancong di kawasan pelancongan seperti tempat kediaman, makanan, pengangkutan dan sebagainya. Untuk merangsang penglibatan pihak swasta dalam aktiviti sedemikian beberapa insentif atau galakan harus diberikan oleh kerajaan kepada pihak swasta yang ingin mencebur diri di bidang pelancongan.

Di Malaysia berbagai insentif diberikan kepada pelabur/pemaju yang terlibat untuk membangunkan beberapa industri/sektor terpilih. Di bawah Akta Penggalakan Pelaburan 1986, beberapa insentif cukai telah diperuntukkan seperti taraf perintis dan elaun cukai pelaburan. Di samping insentif ini terdapat beberapa insentif khusus yang diberikan kepada industri pelancongan. Antaranya:

- a. Elaun Bangunan Industri untuk Hotel. Diberikan kepada pengusaha yang mempunyai taraf perintis atau elaun cukai pelaburan yang membelanjakan modalnya untuk membesar dan memodenkan hotel yang sedia ada kepada piawai yang diluluskan. Elaun ini merangkumi 10 peratus sebagai elaun

- permulaan dan elaun tahunan sejumlah 2 peratus.
- b. Pengecualian Cukai Untuk Pengusaha Pelancongan. Pengecualian cukai terhadap pendapatan kepada pengusaha pelancongan berdaftar dan diluluskan oleh Lembaga Penggalakan Pelancongan yang berjaya membawa masuk lawatan berkumpulan sekurang-kurangnya seramai 500 orang pelancong. Insentif ini diperpanjangkan sehingga tahun 2000 bersempena dengan Tahun Melawat Malaysia 1994 dan Sukan Komanwel 1998.
- c. Potongan dua kali bagi perbelanjaan penggalakkan. Ia diberikan kepada pengusaha pelancongan dan hotel yang membuat perbelanjaan penggalakkan di luar negara. Ia merangkumi;
- i. Perbelanjaan pengiklanan dan publisiti yang dibuat di mana-mana media massa di luar negara.
 - ii. Perbelanjaan membuat risalah dan majalah dan buku panduan yang dihantar kepada pelanggan luar negara tanpa dikenakan bayaran.
 - iii. Perbelanjaan mencari pasaran baru di luar negara setelah diluluskan oleh Kementerian Kebudayaan, Kesenian dan Pelancongan.
 - iv. Perbelanjaan yang dibuat semasa berada di luar negara termasuk tambang untuk tujuan perundingan atau mendapatkan kontrak untuk pengiklanan atau penyertaan dalam pameran perdagangan, persidangan atau forum yang diluluskan oleh Kementerian. Jumlah maksimum yang dibenarkan ialah RM200 untuk penginapan dan RM100 untuk makan selama berada di luar negara.
 - v. Perbelanjaan menganjurkan pameran perdagangan, persidangan atau forum yang diluluskan Kementerian.
 - vi. Perbelanjaan penyelenggaraan pejabat jualan bertujuan untuk menggalakkan kemasukan pelancong ke Malaysia.
- d. Potongan dua kali untuk latihan. Untuk meningkatkan kemahiran dan profesionalisme potongan ini diberikan kepada perbelanjaan yang dibuat oleh syarikat pelancongan dan hotel untuk program latihan yang diluluskan oleh Kementerian. Ini termasuk mereka yang menghantar pekerja ke institusi latihan yang diluluskan Kementerian.
- e. Pengecualian Cukai dan Duti.
- i. Pemansuhan duti import dan eksais terhadap komponen

- ii. CKD bagi bas pelancongan yang dipasang dalam negeri. Harga tanpa cukai jualan terhadap barangan piuter, kamera, jam tangan, pemetik api, pen, radio transistor, minyak wangi dan alat solek yang dijual kepada pelancong.
- iii. Pemansuhan cukai perkhidmatan di Labuan.

Insentif dan galakan yang diberikan sedikit sebanyak telah berjaya menarik masuk penyertaan pihak swasta ke dalam industri pelancongan. Walau bagaimanapun, galakan dan insentif tambahan yang lebih menarik perlu diberikan supaya lebih banyak sektor swasta melibat diri dalam industri ini. Langkah ini penting jika industri ini telah dikenalpasti sebagai industri keutamaan dan mempunyai prospek yang cerah sebagai bakal penyumbang penting kepada pendapatan eksport negara.

Kesan Kemelesetan Ekonomi kepada Industri Pelancongan

Pada dasarnya industri pelancongan merupakan industri yang agak 'kebal' dengan keadaan iklim ekonomi yang kurang baik. Keadaan ini jelas kelihatan dalam keadaan kemelesetan ekonomi pada pertengahan tahun 1980-an. Di waktu ini kedatangan dan pendapatan daripada pelancongan ke negara ini terus meningkat tetapi pada kadar yang agak perlahan.

Walaupun bagaimanapun, keadaan kemelesetan yang dialami oleh negara yang bermula di tahun 1997 turut dicemari oleh lain-lain gejala bukan ekonomi yang mungkin mempunyai pengaruh yang lebih ketara terhadap kemasukan pelancong ke negara ini. Gejala alam sekitar dan penyakit seperti keadaan jerebu, penyakit, coxackey, taun dan yang akhirnya wabak J.E. turut menjadi penghalang kepada kemasukan pelancong ke negara ini. Kerana itu agak sukar secara pasti untuk menentukan kesan bersih kemelesetan ekonomi terhadap industri pelancongan negara. Bagaimanapun tidak dapat dinafikan yang kemelesetan ekonomi mempunyai pengaruh terhadap perkembangan pelancongan negara tetapi kesannya agak berbeza sekiranya gejala yang dinyatakan tidak berlaku.

Dijangkakan sekiranya ekonomi negara dan serantau semakin pulih perkembangan industri pelancongan diramalkan akan berkembang. Keadaan ini tertakluk kepada tidak terjadinya gejala bukan ekonomi yang tidak diingini.

Penutup

Adalah dijangkakan pelancongan akan merupakan antara industri yang terbesar sebagai penjana pendapatan eksport menjelang abad ke-21 ini. Menyedari kemampuan industri ini sebagai penjana pendapatan wang asing dan pembekal peluang gunatenaga yang besar, pihak kerajaan telah melancar dan melaksanakan pelbagai program dan galakan untuk membangunkan industri ini. Menjelang tahun 1990-an, Malaysia telah menjadi destinasi pelancong utama di ASEAN. Walau bagaimanapun, penerimaan hasil pelancongan masih rendah berbanding dengan negara jiran.

Walaupun Malaysia menerima kemasukan hasil pelancongan yang semakin meningkat tetapi pengaliran perbelanjaan pelancong Malaysia di luar negara turut meningkat. Dalam usaha mempertingkatkan sumbangan bersih industri pelancongan negara, langkah wajar perlu diambil untuk membawa masuk lebih banyak pendapatan pelancong asing di samping mengurangkan aliran keluar perbelanjaan pelancong Malaysia di luar negara. Bagi tujuan ini pihak terlibat secara langsung atau tidak langsung perlu merancang dan melaksanakan strategi pembangunan yang bersepadu. Antara lainnya menilai semula pemilihan pasaran yang patut diberi keutamaan, pembangunan produk pelancongan yang bernilai tinggi dan mapan, dan pemberian insentif yang lebih menarik kepada pemaju pelancongan.

Sekiranya segala perancangan dan program ini dapat dilaksanakan sebaik mungkin dijangka pasaran pelancongan Malaysia akan mempunyai daya saing dan daya tahan yang lebih baik dalam pasaran pelancongan antarabangsa di rantau ini. Menjelang abad ke-21 dijangka pasaran pelancongan antarabangsa menghadapi persaingan yang semakin sengit bila terlalu banyak negara baru melibat diri dalam industri ini di samping wujudnya pelbagai pembangunan produk pelancongan baru selaras dengan kehendak pelancong yang semakin rencam.

Diperlihatkan pada tahun 1996 dan 1997 ketibaan pelancongan ke Malaysia agak menurun. Ramai penganalisis menyalahkan keadaan ekonomi yang merosot menjadi penyebab utama. Mengapa keadaan yang sama dipertengahan 1980-an tidak menyebabkan kemerosotan dalam kedatangan pelancong ke negara ini? Kejatuhan dalam kedatangan pelancong di negara ini mungkin sebahagian besarnya kesan daripada faktor bukan ekonomi seperti jerebu dan wabak daripada pelbagai penyakit. Jika tidak adanya faktor ini di alaf mendatang dirasakan perkembangan industri pelancongan negara tidak terjejas teruk walaupun

berlaku keadaan kemelesetan ekonomi. Dengan ini sumbangan industri pelancongan terhadap imbangan pembayaran ekonomi negara menjadi semakin penting

Rujukan

- Boo, E. 1900. *Ecotourism: The Potential and Piffalls*. Jld. 1 WWF. Washington D.C.
- Laporan Ekonomi. Berbagai Keluaran.
- Mohamad Safri Ya. 1996. *Analisis Terhadap Pelancongan Antarabangsa: Pembentukan Model Permintaan di Malaysia*. Tesis Sarjana, UKM.
- Redzuan Othman dan Mohd. Fauzi Mohd Jani. 1995. 'Pelancongan Eko dan Pertanian di Malaysia. Satu Kajian Inventori' *Laporan Akhir IRPA# Ke Arah Mempercepatkan Perkembangan Sektor Pertanian: Pembangunan SubSektor Bernilai Tinggi dan Pembentukan Strategi untuk Memperkukuhkan Rantaian Inter dan Intra Sektoral*.
- Redzuan Othman. 1995. 'Masalah dalam Industri Pertanian: Ke arah Pembangunan Pelancongan Ekologi dan Pertanian Lestari'. Dalam Nik Hashim Mustapha & Mohd Fauzi Mohd Jani (Pyt.) *Pembangunan Pertanian Lestari*. Penerbit UKM, Bangi.
- World Tourism Organisation. *Yearbook of Tourism Statistics*. Madrid (Berbagai Keluaran)
- S.K. Yap & Noor Azlin Yahya. 1992. 'Ecotourism in Malaysia Forests: The Need for a National Strategy' *Kertas Kerja Persidangan Perhutanan Malaysia Ke 11*. Kota Kinabalu, 27 Julai - 2 Ogos

BAB 13

Industri Skel Kecil dan Sederhana

Ragayah Haji Mat Zin

Pengenalan

Peranan industri kecil dan sederhana (IKS) dalam membangunkan sesebuah ekonomi tidak boleh dipersoalkan lagi. IKS bukan sahaja terus wujud sebelah menyebelah dengan industri besar (IB) di negara maju seperti Jepun, Jerman, Itali dan Amerika Syarikat, tetapi telah dianggap sebagai enjin yang membangunkan ekonomi Negara Perindustrian Baru (NPB). Di sesetengah negara maju, seperti Amerika Syarikat dan Britain, peranan IKS dalam ekonomi tidak menarik perhatian sehingga kira-kira dua dekad yang lalu (Acs dan Audretsch 1989; Bolton 1971). Sebaliknya negara di timur yang didahului oleh Jepun telah lebih awal menumpukan perhatian dan memberi peranan kepada IKS untuk menggerakkan ekonomi mereka. Contohnya, pembangunan IKS di Jepun diberi perhatian sejak zaman revolusi perindustrian pada akhir abad ke-19 (Madeline Berma dan Faridah Shahadan 1989). IKS mula dikenali sebagai sumber yang berpotensi di Korea Selatan sejak tahun 1952 (Hasnah Ali dan Rahmah Ismail 1989), di Filipina sejak akhir tahun 1940-an (H. Osman Rani 1989) dan sejak tahun 1950-an di Taiwan (Ragayah Haji Mat Zin dan Ahmad Mohd. Zin 1989) dan di India (Zaimah Darawi dan Zaini Mahbar 1989).

Kesan IKS ke atas sasaran mereka berubah dari satu negara ke satu negara lain. Walau bagaimanapun, pada keseluruhannya, terutama di Jepun dan NPB, IKS dianggap sebagai penggerak utama proses perindustrian mereka. Memandangkan kejayaan ini, kebanyakan negara sedang membangun termasuk Malaysia telah tertarik dengan pembangunan IKS sebagai satu strategi untuk mengubah ekonomi mereka menjadi negara perindustrian. Malaysia sendiri telah melancarkan Pelan Induk Perindustrian Baru 1996-2005 (IMP2) untuk mengtransformasi sektor perindustrian ke arah mencapai Wawasan 2020. IMP2 memperkenalkan orientasi *Pembuatan ++* yang menekankan bukan sahaja

operasi pembuatan tetapi termasuk juga memperkukuhkan rantaian perindustrian dan mempertingkatkan nilai ditambah menerusi integrasi penuh aktiviti-aktiviti di sepanjang rantaian nilai supaya meliputi aktiviti penyelidikan dan pembangunan (P&P) dan keupayaan rekaan, pembangunan industri sokongan, pembungkusan, pengedaran dan pemasaran. Oleh sebab strategi ini memerlukan pembangunan firma inovatif secara berpusat yang disokong oleh pembekal-pembekal cekap dan berkualiti, maka IKS dijangka memainkan peranan kritikal dan strategik dalam abad ke-21.

Selain perubahan dalam pasaran domestik, IKS juga menghadapi cabaran antarabangsa. Persaingan global yang semakin meningkat dalam perdagangan dan pelaburan akan mempengaruhi daya saingan IKS Malaysia. Dalam dekad akan datang, perubahan teknologi yang dinamik, penciptaan kemahiran baru, mobiliti bebas modal buruh dan kewangan serta kebimbangan terhadap alam sekitar merupakan kedua-dua cabaran dan peluang kepada IKS.

Dengan pendekatan perindustrian dan senario antarabangsa terkini, adakah IKS bersedia untuk memenuhi peranan mereka dan keperluan berbagai kelompok industri serta menghadapi persaingan sengit daripada pengeluar-pengeluar lain? Kertas ini cuba menggambarkan kedudukan semasa IKS dan menilai keupayaan mereka menghadapi perubahan-perubahan ini. Untuk tujuan ini, bahagian seterusnya akan menghuraikan kedudukan IKS sebelum dilanda krisis kewangan. Bahagian 3 akan melihat apa yang dimaksudkan dengan pembangunan berasaskan kelompok sementara Bahagian 4 akan menerangkan peranan yang telah dikenalpasti dalam IMP2 yang boleh dimainkan IKS. Bahagian 5 akan memberi sedikit gambaran tentang dampak krisis kewangan terhadap IKS. Bahagian 6 akan mencadangkan beberapa tindakan perlu diambil untuk memperkukuhkan IKS supaya bersedia memenuhi peranan-peranan ini sementara Bahagian 7 adalah penutup.

Status IKS Sebelum Krisis Kewangan

Pertumbuhan pesat sektor pembuatan pada tahun 1990-an sehingga mencapai 35.7 peratus bahagian Keluaran Dalam Negara Kasar pada tahun 1996 juga memberangsangkan pertumbuhan IKS. Untuk menerangkan kedudukan IKS sebelum kegawatan ekonomi yang bermula pada pertengahan tahun 1997 dua sumber digunakan: data yang diterbitkan oleh Jabatan Perangkaan (DOS) dan Banci IKS 1994 yang dilakukan oleh Kementerian Perindustrian dan Perdagangan Antarabangsa (MITI).

Jadual 13.1: Daya Pengeluaran Sektor Pembuatan Mengikut Saiz, 1988, 1992, 1994, 1995 dan 1996

Saiz Pekerjaan	1988				1992				1994			
	Bilangan Pertubuhan	Nilai Pengeluaran Kasar (RM Juta)	Nilai Tambah Pekerja	Nilai Harta Tetap Pekerja	Bilangan Pertubuhan	Nilai Pengeluaran Kasar (RM Juta)	Nilai Tambah Pekerja	Nilai Harta Tetap Pekerja	Bilangan Pertubuhan	Nilai Pengeluaran Kasar (RM Juta)	Nilai Tambah Pekerja	Nilai Harta Tetap Pekerja
Kurang drpd 5	72	24.50	28302	41038	44	5.60	11607	26867	67	31402	22469	44057
5-9	719	203.40	10650	16077	621	223.10	14419	18128	701	248357	15934	25996
10-19	1024	684.70	13209	20087	1079	1044.50	18460	24374	1227	1230688	20722	21720
20-29	720	1300.20	19016	21746	778	1793.60	27141	30504	876	2089312	30054	34081
30-49	865	2382.50	17295	24442	1172	4471.50	24978	36648	1257	5704502	29096	43426
50-99	993	7926.50	23091	31721	1432	11709.60	27689	38975	1568	15218828	33803	44090
Sub-Jumlah IKS Jumlah	4393	12521.60	19785.7	27054.6	5126	19247.90	25903.0	35878.0	5696	24523.089	30759	40590
100-199	785	15227.40	27256	34104	1202	22343.90	30549	49379	1342	30291968	37288	50137
200-499	400	15444.70	33189	60425	736	31558.10	37038	65482	802	42658186	45983	91663
500-999	126	8946.30	39323	63969	242	21225.90	41146	59328	289	30042924	44051	80330
1000-1999	53	6050.90	25981	48468	113	19479.30	34072	76871	129	25288155	41426	71379
2,000 ke atas	25	7005.80	18055	14502	42	20295.50	34916	35813	70	44108083	41590	46647
Sub-Jumlah IIJ Jumlah	1389	52675.20	29417.6	45723.0	2335	114901.70	35705.0	58639.0	2632	17238936	42325	70909
IIIJ Jumlah	240	80.80	108.3	110.6	31.3	85.65	105.2	107.5	31.6	87.55	104.7	107.6
Jumlah	5782	65196.80	27162.0	41351.3	7461	134149.70	33942.0	54545.0	8328	196912.405	40421	65919

Saz Pekerjaan	1995				1996			
	Bilangan Pertambahan	Nilai Pengeluaran Kasar (RM Juta)	Nilai Tambah Pekerja	Nilai Harta Tetap Pekerja	Bilangan Pertambahan	Nilai Pengeluaran Kasar (RM Juta)	Nilai Tambah Pekerja	Nilai Harta Tetap Pekerja
Kurang drpd 5	7611	637 227	12497	7231	6076	492 127	13584	7926
5-9	4199	1429 526	16879	15895	1797	1511 223	29419	19858
10-19	3050	3046 603	21541	23334	2469	4680 361	41164	41384
20-29	1429	3298 818	26570	29419	1459	3621 522	29676	32161
30-49	1522	8708 265	36512	111141	1832	8622 783	39907	45209
50-99	1949	23587 857	37737	51153	1856	24009 306	41832	55335
Sub Jumlah	19762	40708 346	30858	50355	17483	42917 322	34847	54739
DKS	88 0	16.49	71.9	70.86	86.5	15.7	70.57	70.29
Jumlah								
100-199	1399	32573 241	40006	58203	1271	35512 709	45371	71121
200-499	899	47723 741	45248	92039	911	55239 402	52723	110768
500-999	279	17542 039	58343	89585	311	36252 949	52177	73954
1000-1999	138	31106 020	40489	83582	149	36640 042	54893	91516
2,000 ke atas	67	57269 933	48233	99618	79	66856 716	59340	69057
Sub Jumlah	2692	206214 974	46529	77278	2721	230501 818	53386	82263
IB	12 0	83.51	108.43	108.74	13.5	84.1	108.12	105.63
Jumlah	22454	246923 320	42913	71066	20204	273439 140	49377	77877

Sumber: Bagi 1988 dan 1992 John, K. J. (1996)

Bagi 1994-1995 dan 1996 Malaysia *Pemasaran Industri Pembinaan* tahunan berbagai isu
Kuala Lumpur: Jabatan Perangkaan

Berasaskan data DOS, Jadual 13.1 menunjukkan produktiviti sektor pembuatan mengikut saiz pertubuhan. Penghitungan daripada jadual ini menunjukkan bahawa walaupun IKS merupakan sebahagian besar daripada bilangan pertubuhan sektor pembuatan (86.5 peratus pada tahun 1996¹), sumbangan mereka terhadap nilai pengeluaran kasar (15.7 peratus), jumlah nilai ditambah (15.3 peratus), gunatenaga (21.63 peratus) dan aset tetap (15.2 peratus) adalah rendah berbanding dengan sumbangan IKS di Jepun dan di Negara Perindustrian Baru.

Jadual 13.1 juga menunjukkan arah aliran kedudukan IKS berbanding IB. Dari segi jumlah, IKS meningkat daripada 4393 pada tahun 1988 kepada 5,126 pada tahun 1992 dan 5,696 pada tahun 1994. Bilangan ini melonjak kepada 19,762 pada tahun 1995 dan 17,483 pada tahun 1996 berikutan peningkatan liputan. Namun demikian, bahagiannya menurun daripada 76.0 peratus kepada 68.7 peratus dan 68.4 peratus masing-masing bagi tiga tahun yang awal dan meningkat kepada 88.0 peratus pada tahun 1995 dan 86.5 peratus pada tahun 1996. Bagi kedua-dua tahun 1992 dan 1994, jumlah firma yang memiliki kurang daripada 10 pekerja telah merosot berbanding dengan tahun 1988 tetapi melonjak dengan nyata pada dua tahun terakhir, sementara semua IKS saiz lain umumnya mengalami pertambahan. Sungguhpun jumlah firma yang diliputi meningkat pada tahun 1995 dan 1996, kumpulan firma yang mempunyai 100-199 pekerja menunjukkan jumlah yang memuncak pada tahun 1994 tetapi merosot pada kedua-dua tahun terakhir ini. Kategori yang mengalami kenaikan terbesar ialah IKS dengan gunatenaga kurang daripada 20 orang pekerja, menyebabkan bahagian IKS dalam jangka masa ini naik semula dengan nyatanya.

Sejajar dengan perubahan bilangan pertubuhan ini, bahagian keluaran kasar juga mulanya merosot daripada 19.20 peratus pada tahun 1988 kepada 14.35 peratus pada tahun 1992 dan 12.45 peratus pada tahun 1994, tetapi bertambah semula kepada 16.49 peratus pada tahun 1995 dan 15.7 peratus pada tahun 1996. Nilai keluaran kasar IKS meningkat hampir tiga setengah kali ganda dalam tempoh lapan tahun ini sementara nilai keluaran kasar IB meningkat hampir empat setengah kali ganda. Nilai ditambah setiap pekerja dalam sektor IKS melompat daripada RM19,786 pada tahun 1988 kepada RM25,905 pada tahun 1992 dan RM34,847 pada tahun 1996. Produktiviti, diukur sebagai nilai ditambah per pekerja, dalam sektor IKS adalah kurang daripada purata sektor pembuatan keseluruhan. Ia meningkat antara tahun 1988 dan tahun 1992 daripada 72.8 peratus kepada 76 peratus, malar antara tahun 1992 dan tahun 1994 dan menurun kepada 71.9 peratus dan 70.57 peratus

masing-masing bagi tahun 1995 dan 1996. Dalam sektor IB, sungguhpun produktiviti buruh melebihi purata nasional, ia telah menurun daripada 108.3 peratus kepada 105.2 peratus pada tahun 1992 dan 104.7 peratus pada tahun 1994, tetapi meningkat semula melebihi 108 peratus pada kedua-dua tahun 1995 dan 1996. Dari segi aset tetap per pekerja, sektor IKS mengalami peningkatan pada kadar yang lebih cepat daripada sektor IB menjadikan nisbah aset tetap per pekerja bagi sektor IKS kepada purata nasional meningkat kepada 70.29 berbanding dengan 105.63 bagi sektor IB.

Oleh sebab data DOS tidak memberi maklumat tentang saiz firma mengikut industri, MITI telah menjalankan satu banci tentang IKS, yang didefinisikan sebagai pertubuhan pembuatan yang mempunyai modal berbayar kurang daripada RM2.5 juta dan mempunyai lebih daripada empat pekerja penuh masa, yang selesai pada tahun 1994. Hanya keputusan ringkas sahaja yang diumumkan kepada awam (Malaysia 1995; K. J. John 1996). 12,108 pertubuhan telah dikenali sebagai IKS dan 11,545 atau 95.4 peratus telah memberi sambutan. Daripada ini, 83 peratus adalah industri skel kecil (ISK) – 38 peratus mempunyai modal berbayar kurang daripada RM50,000 dan 45 peratus antara RM50,001 dan RM500,000. 14 peratus lagi diklasifikasikan sebagai industri skel sederhana (ISS) yang mempunyai modal berbayar antara RM500,000 dan RM2.5 juta. Pertubuhan-pertubuhan ini kebanyakannya berdaftar sebagai keempunyaan perseorangan (36 peratus), syarikat sendirian berhad (38 peratus) dan perkongsian (19 peratus). Kebanyakan ISK adalah keempunyaan perseorangan, sementara 83 peratus daripada ISS adalah syarikat sendirian berhad.

Kebanyakan IKS terlibat dalam lima aktiviti utama – makanan, minuman dan tembakau (20 peratus), keluaran logam beracuan, mesin dan peralatan (18 peratus), kayu dan keluaran kayu (16 peratus), tekstil, pakaian dan kulit (12 peratus), dan kimia dan keluaran kimia, petroleum, keluaran getah dan plastik (11 peratus). Seperti yang dinyatakan oleh K. J. John (1996), sektor elektronik dan perkakas elektrik (E&E) yang menyumbang lebih 30 peratus daripada keluaran sektor pembuatan tidak mengandungi cukup firma IKS supaya dapat dikategorikan berasingan. Ini memberi implikasi bahawa rantaian antara sektor asing dan domestik adalah lemah serta perlu ditumpukan pada masa akan datang.

Banci ini juga mendedahkan bahawa 51 peratus daripada IKS menggaji 5-10 pekerja dan hanya lima peratus menggaji 60-75 pekerja. Lagipun, kebanyakan (60 peratus) daripada firma ISK mencatat jualan

tahunan kurang daripada RM500,000, dan banyak yang mencatat jualan kurang daripada RM50,000 berbanding dengan 55 peratus daripada firma ISS yang mempunyai jualan tahunan melebihi RM1 juta. Kebanyakan daripada firma ISS ini terdapat dalam sektor pengeluaran barang kimia, petroleum, getah dan plastik (27 peratus) dan pengeluaran logam beracuan, mesin dan peralatan (21 peratus). Aktiviti ini merupakan aktiviti perantara yang boleh memainkan peranan sokongan dalam era pembangunan berkelompok.

Didapati hanya lapan peratus responden menggunakan teknologi maju dalam proses pengeluaran, kebanyakannya dalam sektor keluaran logam beracuan dan kimia, sementara 53 peratus menggunakan teknologi sederhana. Teknologi rendah, termasuk proses pengeluaran secara manual, adalah luas digunakan dalam industri makanan dan bukan logam. Lapan puluh lapan peratus IKS menggunakan kombinasi cara pengeluaran manual dan berjentera dan 10 peratus lagi menggunakan cara manual sahaja sementara baki 2 peratus menggunakan cara berjentera sepenuhnya. Banci ini juga mendapati bahawa 41 peratus daripada IKS menggunakan teknologi tempatan. Sumber-sumber teknologi asing adalah Jepun, Taiwan, PRC and Jerman.

Hanya 20 peratus daripada IKS didapati mengeksport keluaran mereka. Kebanyakan (47 peratus) daripada yang mengeksport adalah ISS sementara hanya 15 peratus daripada ISK berjaya mengeksport. Barang-barang utama yang dieksport termasuklah kimia, petroleum, getah dan plastik (34 peratus), tekstil, pakaian dan kulit (25 peratus, logam beracuan serta mesin dan peralatan (22 peratus dan kayu dan keluaran kayu (21 peratus). Lagipun, 19 peratus sahaja didapati terlibat dengan subkontrak. Nampaknya, kebanyakan firma IKS adalah terlalu kecil untuk memainkan peranan kritikal dari segi mewujudkan rantaian industri yang berkesan. Jumlah ISS yang betul-betul berpotensi untuk membesar adalah terlalu sedikit untuk mendokong peranan sokongan dalam pendekatan pembangunan industri berkelompok. Dari segi ekuiti pula, 19 peratus IKS dimiliki 100 peratus Bumiputera, 70 peratus dimiliki 100 peratus bukan Bumiputera, 4 peratus usahasama Bumiputera dan bukan Bumiputera dan 6 peratus milik asing.

Pembangunan Industri Berasaskan Kelompok²

Pendekatan pembangunan industri berasaskan kelompok menekankan integrasi sepenuh aktiviti di sepanjang rantaian nilai. Pendekatan ini akan

memberi peluang kepada perusahaan domestik, termasuk IKS, untuk mencapai skel ekonomi yang diperlukan untuk berdaya saing dalam pasaran wilayah dan global.

Pembangunan berkelompok ini melibatkan empat elemen penting: kelompok, nilai ditambah dan rantaian nilai, pembekal utama, dan asas ekonomi yang diperlukan.

a Kelompok

Sesuatu kelompok adalah dicirikan oleh perhubungan kukuh, yang mana ia merupakan kumpulan aktiviti saling berkaitan yang terdiri daripada industri, pembekal, sokongan perkhidmatan perniagaan yang kritikal, infrastruktur yang diperlukan dan institusi-institusi. Dalam kelompok, firma-firma membentuk hubungan strategik dengan pembekal, malah dengan pesaing juga. Firma juga mempunyai hubungan erat dengan institusi tempatan, terutama universiti. Di luar kelompok ini, firma mempunyai hubungan dengan rangkaian global para subkontrak, anggota gabungan dan vendor.

IMP2 mendefinisikan industri teras terdiri daripada firma terkemuka, terutama yang berorientasikan eksport, yang selalunya mendapat faedah awal seperti ketersediaan bahan mentah, asas teknologi kukuh, atau pelaburan awal yang penting. Walau bagaimanapun, kewujudan satu kelompok yang matang memerlukan pembangunan industri sampingan dan asas ekonomi untuk menyokong industri teras tadi, memastikan kelompok itu terus boleh membuat penyesuaian apabila berhadapan dengan peningkatan persaingan, perubahan teknologi dan pasaran. Contoh kelompok industri yang matang ialah kelompok keluaran teknologi maklumat di Silicon Valley, kelompok elektronik di Osaka, kelompok perisian di Bangalore dan kelompok automotif di Honda City.

b Nilai Ditambah dan Rantaian Nilai

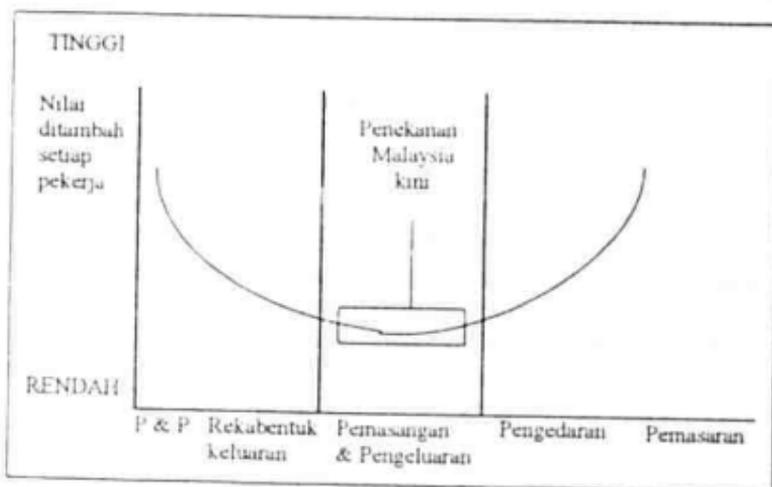
Satu matlamat utama pembangunan industri berasaskan kelompok ialah untuk mempertingkatkan nilai ditambah dalam proses pengeluaran. Umumnya, strategi untuk memperoleh lebih aktiviti nilai ditambah ialah supaya bergerak di sepanjang rantaian nilai. Rantaian nilai ini ialah julat aktiviti yang dilakukan oleh sesuatu kumpulan industri atau sektor dalam satu wilayah atau negara, dan ini dirumuskan oleh lima kategori yang dipaparkan dalam Rajah 13.1. Ia melibatkan aktiviti P&P, reka bentuk awal keluaran, pembaikan seterusnya, rekabentuk proses, perolehan bahagian dan bahan, subpemasangan, pemasangan akhir, jaminan kualiti, pengedaran dan pemasaran. Keluk dalam Rajah 13.1 mewakili tingkat

nilai ditambah setiap pekerja dalam setiap aktiviti yang boleh dijanakan di sepanjang rantaian nilai itu. Biasanya, keluk ini paling tinggi pada kedua-dua hujungnya, di mana aktiviti P&P, reka bentuk keluaran, pengedaran dan pemasaran berlaku. Aktiviti-aktiviti inilah yang perlu untuk mempertingkatkan nilai ditambah kandungan keluaran sesebuah industri.

c. Pembekal Utama

Ini merupakan satu daripada ciri utama pembangunan industri berasaskan kelompok, iaitu menitikberatkan pembekal utama. Secara global, firma semakin mensubkontrakkan subpemasangan dan perkhidmatan supaya mereka boleh menumpukan kepada aktiviti teras. Kategori pembekal utama meliputi bahagian dan komponen (P&C), sokongan perkhidmatan perniagaan yang kritikal, perkhidmatan logistik, perkhidmatan perniagaan teknikal, perdagangan elektronik, P&P, bahan-bahan pembuatan, mesin, dan pembungkusan.

Rajah 13.1: Rantaian Nilai

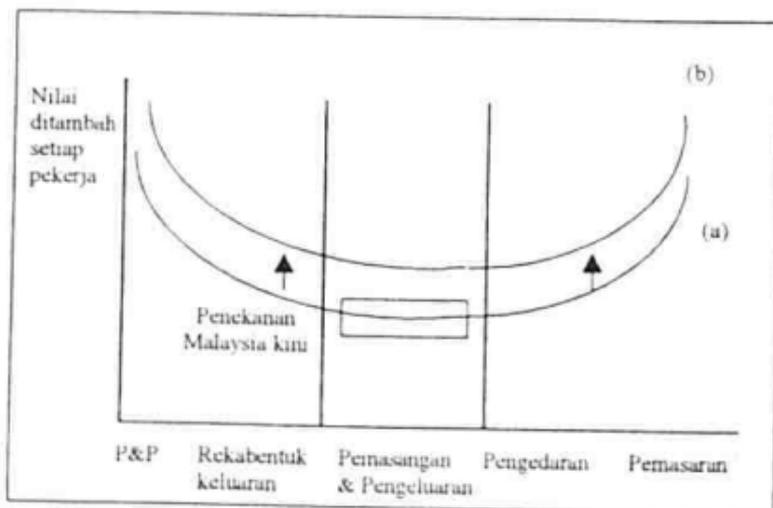
Sumber IMP2

Memperkuhkan sektor pembekal ini adalah kritikal bagi melaksanakan pembangunan perindustrian berasaskan kelompok. Kini, input dan perkhidmatan domestik menghadapi masalah menepati piawai antarabangsa. Oleh itu, terdapat potensi bagi pembekal utama ini dibangunkan untuk membekal kedua-dua pasaran domestik dan antarabangsa. Pada masa yang sama, pembekal-pembekal ini boleh mempertingkatkan keupayaan firma teras tempatan untuk mengeluarkan barang-barang baru yang menepati piawai dunia dan menambahkan daya saingan firma Malaysia.

d. Asas ekonomi yang diperlukan

Ini meliputi sumber manusia, teknologi, persekitaran perniagaan dan infrastruktur fizikal. Dengan empat elemen ini, strategi *Pembuatan ++* berasaskan kelompok ini boleh berkembang menerusi dua tujahan, seperti yang dapat dilihat dalam Rajah 13.2. Strategi pertama ialah bergerak di sepanjang rantaian nilai untuk menambahkan nilai ditambah di mana-mana hujung keluk (a); sementara strategi kedua melibatkan alihan keseluruhan keluk itu ke tingkat aktiviti yang lebih tinggi dan dengan itu menambahkan nilai ditambah pada setiap titik di sepanjang rantaian nilai seperti digambarkan oleh keluk (b).

Rajah 13.2: Strategi Pembuatan ++

Terdapat tiga jenis kelompok industri berpotensi yang boleh dibangunkan di Malaysia. Pertama, kelompok berantaraan antarabangsa yang merupakan kelompok industri yang kebanyakannya digalakkan oleh syarikat multinasional, seperti industri elektrik dan elektronik serta industri tekstil dan pakaian. Keluaran mereka kebanyakannya ditujukan untuk pasaran antarabangsa dan pertumbuhan serta kemampuan mereka bergantung kepada faktor-faktor global. Kedua ialah kelompok berasaskan sumber, terdiri daripada kelompok industri yang berasaskan sumber asli, meliputi industri kayu, getah, minyak sawit dan industri berasaskan petroleum. Akhirnya, ialah kelompok industri galakan dasar bergantung kepada industri strategik yang pada asasnya digalakkan oleh teknologi, seperti industri automotif dan aeroangkasa. Industri ini dikenali menerusi inisiatif dasar kerajaan dan adalah kritikal bagi pembangunan keupayaan, industri dan kebolehan tertentu di Malaysia.

Bagi tujuan IMP2, industri telah diklasifikasikan kepada lapan kumpulan yang berpotensi untuk dibangunkan sebagai kelompok. Pertama ialah kumpulan industri elektrik dan elektronik. Kedua, ialah kumpulan industri pengangkutan yang meliputi industri automobil, motosikal, pengangkutan marin dan aeroangkasa. Kelompok ketiga ialah kumpulan industri kimia yang mengeluarkan barang farmasi dan petrokimia sementara kelompok keempat terdiri daripada kumpulan industri tekstil dan pakaian. Kelompok kelima merupakan kumpulan industri berasaskan sumber yang mengeluarkan barang berasaskan kayu, barang berasaskan getah, barang-barang berasaskan minyak sawit (sektor makanan), barang-barang berasaskan kelapa sawit (sektor bukan makanan), serta koko dan barang berasaskan koko. Kelompok seterusnya ialah kumpulan industri bahan dan bahan maju seperti polimer, logam, 'gubahan', dan seramik. Kumpulan industri berasaskan pertanian dan keluaran makanan menjadi kelompok ketujuh, yang berkitar di sekeliling pengeluaran ikan dan keluaran ikan, ternakan dan keluaran ternakan, buah-buahan dan sayur-sayuran. Kelompok terakhir terdiri daripada kumpulan industri mesin dan peralatan.

Peranan IKS dalam Pembangunan Industri Berkelompok

Kejayaan pendekatan pembangunan industri berasaskan kelompok memerlukan pembangunan bersama lima asas ekonomi kritikal. Elemen ini termasuklah sumber manusia, teknologi, pembiayaan dan insentif, perkhidmatan sokongan, dan infrastruktur fizikal dan kemudahan awam.

Lagipun, IMP2 juga memetakan dasar dan program bagi mempromosi dan mengintegrasikan IKS sebagai rantaian kritikal dan strategik untuk membangun dan memperkukuhkan pembentukan kelompok. Diharapkan cara ini dapat meningkatkan nilai ditambah firma domestik serta menyediakan mereka menghadapi persaingan yang lebih sengit pada masa akan datang.

Satu faktor yang sentiasa diperkatakan menghindar kemajuan pembangunan IKS di Malaysia ialah kekurangan rantaian industri antara IKS dan IB (contohnya Abdul Ghani Othman 1992; Ragayah Haji Mat Zin 1996) dan kelemahan daya saingan IKS disebabkan keluaran berkualiti rendah berikutan penggunaan teknologi tahap rendah, kekurangan kewangan, ketidakcekapan pengurusan dan ketakupayaan mengeksploitasi skel ekonomi. Untuk mengatasi masalah ini, IMP2 memperuntukkan peranan penting bagi IKS supaya menjadi pembekal utama barang dan perkhidmatan kepada industri-industri penting.

Awalnya, fokus IMP2 dalam membangunkan IKS ditumpukan kepada kelompok yang mempunyai potensi terbesar untuk menjanakan rantaian. Kelompok ini dikenalpasti sebagai industri mesin dan peralatan, elektrik dan elektronik, automotif dan motorsikal, pengangkutan marin, dan keluaran berasaskan kayu.

a. Industri Mesin dan Peralatan

IKS dijangka boleh membantu pembangunan kelompok industri mesin dan peralatan tempatan dengan membekalkan barang dan perkhidmatan yang berkait dengan pembuatan, pemeliharaan serta pemeliharaan mesin dan peralatan yang diperlukan oleh berbagai industri. Khususnya, firma yang kini terlibat dalam aktiviti kejuruteraan umum dan kerja logam perlu mempertingkatkan kemudahan mereka bagi menyokong aktiviti kejuruteraan lebih berat yang dikehendaki oleh sektor industri utama tempatan, seperti industri automotif dan aerospace.

Kerajaan akan memberi bantuan terus kepada IKS untuk memperbaiki pengetahuan teknikal, teknologi pengeluaran dan pekerja mereka. Langkah-langkah yang sedang dan akan dilaksanakan ialah terus mempertingkatkan kemahiran pekerja yang sedia ada untuk membolehkan IKS berkembang, memperolehi mesin baru dan moden serta berupaya membekalkan barang baru, menggalakkan IKS terus memperbaiki semua loji ke arah automasi dan melabur dalam mesin dan peralatan canggih; menggalakkan IKS mengeluarkan alat mesin, gunting, pemotong kertas, mesin cetak (*press machines*) dan bahagian dan komponen serta aksesori untuk mesin pengeluaran; memperbaiki integrasi IKS dalam industri

kejuruteraan asas termasuk *foundry*, *bengkel pelaburan*, *perkhidmatan mesin*, *rawatan kepanasan* dan aktiviti penyaduran dan menubuhkan pusat perkhidmatan khusus yang diperlukan IKS untuk menyokong aktiviti mereka dalam bidang ini. Pusat-pusat ini akan membekalkan juga kemudahan CAD/CAM untuk merekabentuk komponen dan persediaan program CNC.

b. Industri Elektrik dan Elektronik

IKS juga dijangka mendokong peranan yang lebih besar dalam membekalkan P&C dan perkhidmatan sokongan yang berkaitan dengan kelompok E&E. Peluang wujud dalam sektor perkakas elektrik, sektor elektronik pengguna, sektor semikonduktor dan komponen, sektor berkaitan dengan komputer dan sektor peralatan telekomunikasi.

c. Industri Automotif dan Motorsikal

Dalam industri automotif, peluang wujud bagi IKS membekalkan barang-barang perantaraan dan perkhidmatan sokongan di kedua-dua pasaran tempatan dan antarabangsa. P&C ini meliputi enjin, peralatan transmisi, sistem elektrik, dan komponen yang sesuai dengan alam sekitar yang boleh diguna semula. Kerajaan akan memberi insentif bagi menggalakkan IKS dalam kelompok automotif membangunkan pengeluaran komponen dan subkomponen. Dalam sektor motorsikal pula, wujud peluang untuk mengeluarkan komponen perantaraan yang diimport.

d. Industri Pengangkutan Marin

Kerajaan akan menyediakan perkhidmatan kewangan, teknikal dan khidmat nasihat untuk mempertingkatkan keupayaan teknologi dan kemahiran IKS dalam industri pengangkutan marin. IKS akan digalakkan membekal P&C serta sistem integrasi berkaitan dengan industri ini. IKS juga digalakkan melibatkan diri ke dalam aktiviti pembekalan P&C berkaitan dengan pembuatan kapal. Dalam hal ini, IKS mungkin diperlukan bekerjasama dengan firma asing untuk membekalkan sistem-sistem seperti komunikasi dan pengujian, navigasi serta senjata dan kawalan api.

e. Industri Berasaskan Kayu

Firma dalam industri berasaskan kayu, terutama IKS, perlu bersedia untuk mengeluarkan barang-barang nilai ditambah berteknologi sederhana dan tinggi seperti kertas berkualiti tinggi dan perabot berjenama. Nilai ditambah akan dipertingkatkan menerusi operasi rangkaian pengeluaran

global, saluran pengedaran tak langsung, pemasaran langsung dan pembangunan P&P dalam inovasi dan reka bentuk barang baru. Kerajaan akan melaksanakan langkah-langkah untuk menggalakkan pengeluaran berasaskan kayu, terutama IKS, menerokai pasaran utama, mencebur ke dalam pembezaan keluaran dan pembangunan berasaskan kelompok, memperkukuhkan keupayaan pembekal dan memperbaiki asas ekonomi mereka.

Dampak Krisis Kewangan Terhadap IKS

Krisis kewangan serantau yang bermula dengan penurunan nilai Bhat telah mempengaruhi seluruh pelusuk ekonomi Malaysia, termasuk sektor IKS. Bagi tahun 1998, kadar pertumbuhan benar merosot sebanyak 6.7 peratus dan jumlah permintaan domestik menjunam sebanyak 25.9 peratus. Apabila keadaan ini berhadapan pula dengan kekangan kredit, prospek perniagaan yang tidak menentu serta peningkatan kos pengeluaran berikutan dengan kejatuhan nilai ringgit, maka banyak daripada firma IKS telah muflis. Pekerja daripada sektor ini juga ramai diberhentikan. Masalah kewangan menjadi masalah utama pada masa ini kerana bank-bank dan pemberi pinjaman lain mengenakan syarat yang lebih ketat kerana risiko menjalankan perniagaan telah meningkat. Pada masa yang sama, IKS juga menghadapi masalah untuk memungut bayaran kerana pembeli juga menghadapi masalah kewangan.

Bagi kebanyakan IKS, masalah mendapatkan pinjaman ini mencerminkan masalah lain yang dihadapi mereka seperti kekurangan pengetahuan tentang pengeluaran, pengurusan lemah termasuk pengurusan kewangan, tidak mengetahui tentang pengurusan risiko, menggunakan teknologi usang, serta terlalu bergantung kepada pinjaman. Bagi menyokong faktor terakhir ini, penyiasatan *The Edge* mencerminkan bahawa 52 peratus mendapatkan pinjaman bank sebagai modal permulaan, 71 peratus bagi modal peringkat kedua dan 84 peratus bagi modal peringkat kini. Satu masalah baru bagi IKS ialah dari segi penggunaan teknologi maklumat sebagai alat untuk perdagangan, perniagaan-e, mengautomasikan pengeluaran supaya mencapai tahap optimum dan memperbaiki pengurusan.

Terdapat 51 peratus responden yang pesimistik tentang pertumbuhan dalam masa 2-3 tahun akan datang. 38 peratus meramal mereka akan mengalami pengurangan hasil sebanyak 10-30 peratus bagi tahun 1998 sementara 13 peratus meramal hasil malar dan 25 peratus

meramal hasil meningkat antara 10 dan 30 peratus. Di samping itu, 68 peratus telah mengalami pengurangan jualan dan kenaikan harga bahan mentah, 48 peratus menghadapi masalah mendapatkan pembiayaan, 42 peratus mengalami peningkatan kos pengeluaran dan 19 peratus menghadapi masalah untuk membayar hutang. Walau bagaimanapun, 10 peratus daripada responden telah mencatat pertumbuhan dalam eksport.

Apakah tindakan IKS untuk mengatasi dampak negatif ini? Untuk mengekal atau meningkatkan lagi jualan mereka, 60 peratus menyatakan mereka merancang untuk mempertingkatkan aktiviti pemasaran dan 53 peratus akan mencari pendekatan baru untuk memasarkan keluaran mereka. Sementara itu, 50 peratus menyatakan bahawa mereka akan menundakan sebarang rancangan pembesaran, 40 peratus akan mengurangkan penggunaan bahan import dan 40 peratus juga akan menambahkan penggunaan bahan tempatan.

Implikasi Dasar: Ke Arah Mana?

Masalah kewangan yang dihadapi IKS semasa kegawatan ekonomi kini merupakan masalah jangka pendek. Bagi membantu IKS, kerajaan telah memperkenalkan dana tambahan kepada dana yang telah sedia ada. Antara dana yang diperkenalkan semasa kegawatan ini ialah Pakej Kewangan untuk IKS (Paksi) pada Oktober 1997, Tabung IKS yang dilancarkan pada Januari 1998 dengan jumlah RM1 billion (ditingkatkan kepada RM1.5 billion pada Mei 1998) dan Tabung Pemulihan IKS dengan peruntukan RM750 juta pada November 1998. Syarat untuk mendapat bantuan di bawah Tabung IKS juga dilonggarkan, termasuk mengurangkan pinjaman minimum daripada RM250,000 kepada RM50,000 dan menaikkan pinjaman maksimum daripada RM2 juta kepada RM5 juta serta menghapuskan had 20 peratus ke atas modal kerja (Malaysia 1999). Kini terdapat 26 jenis dana dan kemudahan pembiayaan dan kredit yang disediakan oleh kerajaan dan juga bank-bank tertentu, seperti yang disenaraikan dalam *The Edge* (1998).

Pada Januari 1998, definisi IKS diperluas meliputi syarikat yang mempunyai tidak lebih daripada 150 pekerja sepenuh masa dan nilai jualan tahunan tidak melebihi RM25 juta. Syarikat yang mempunyai pekerja tidak melebihi 50 orang dan nilai jualan tidak melebihi RM10 juta diklasifikasikan sebagai industri berskel kecil manakala syarikat yang mempunyai pekerja antara 51 hingga 150 orang dan nilai jualan tahunan antara RM10 juta hingga RM25 juta dijeniskan sebagai industri berskel

sederhana. Definisi baru ini bertujuan meliputi syarikat yang lebih besar dengan keupayaan melaksanakan tanggungjawab yang lebih berat bagi mewujudkan rantaian yang lebih kukuh dengan pengusaha IB dan menembusi pasaran eksport.

Dalam jangka panjang sektor IKS menghadapi kedua-dua cabaran dan peluang di pasaran dalam dan luar negara dalam dekad yang akan datang. Di pasaran domestik, kita telah melihat peranan yang perlu dimainkan oleh IKS dalam menuju ke arah Wawasan 2020 – mereka perlu menjadi pembekal utama kepada industri teras. Dari segi antarabangsa, pelaksanaan Kawasan Perdagangan Bebas ASEAN (AFTA) dan peraturan WTO akan, dari satu segi, menimbulkan persaingan sengit kepada IKS Malaysia, tetapi dari segi lain, menyediakan peluang lebih baik seperti pasaran yang lebih luas dan sumber-sumber yang lebih murah. Soalan yang mendesak dan tepat di sini ialah mampukah IKS menghadapi cabaran ini dan mengambil peluang yang tersedia? Jika tidak, apakah langkah-langkah yang perlu diambil untuk menyediakan mereka untuk menghadapi cabaran ini?

Sungguhpun kerajaan Malaysia telah menyediakan berbagai program/skim insentif dan menubuhkan berbagai institusi untuk mempromosi pembangunan IKS kesannya adalah tidak memuaskan. Jadual 13.2 menunjukkan sesetengah daripada program yang disediakan untuk menangani isu tertentu yang dihadapi oleh IKS sehingga tahun 1996.

Jadual 13.2: Program Pembangunan iKS

ISU	PROGRAM
Pemasaran	Program Pembangunan Vendor Program Pemasaran Bersepadu SMI Expos and Industrial Fairs Skim Pertukaran SubKontrak
Bantuan Teknikal	Tabung Bantuan Teknikal Industri (ITAF) Pakar di bawah JICA Malaysia-Japan Technomart Workshop
Kewangan	Tabung Bantuan Teknikal Industri (ITAF) Pinjaman Mudah untuk Modernisasi & Automasi Pinjaman Mudah untuk Peningkatan Kualiti IKS
Infrastruktur Sokongan Maklumat	Taman Perindustrian IKS Pusat Penerangan Teknologi Industri Malaysia

Untuk memperbaiki sokongan institusi terhadap pembangunan IKS, kerajaan telah menubuhkan Perbadanan Pembangunan Industri Kecil dan Sederhana (SMIDEC) pada 2 Mei 1996. SMIDEC ditubuhkan sebagai pusat pentadbiran nasional serta institusi mekanisme dalam menyalurkan perkhidmatan sokongan yang diperlukan kepada IKS untuk membolehkan mereka berdikari dan berdaya saing.

SMIDEC menyatakan objektifnya adalah, pertama, menyelaraskan keseluruhan pembangunan IKS dalam negara; kedua, menggalakkan pembangunan IKS yang moden dan canggih selaras dengan arah tuju strategik pembangunan perindustrian; dan ketiga, membangunkan IKS sebagai sektor yang cekap dan berdaya saing, berupaya mengeluarkan produk, komponen dan perkhidmatan berkualiti serta mempunyai nilai ditambah yang tinggi untuk pasaran global. Ke arah ini, SMIDEC melaksanakan fungsi-fungsi berikut:

- a. Menyediakan perkhidmatan sokongan teknikal dan khidmat nasihat untuk meningkatkan pertumbuhan IKS.
- b. Mencari peluang bagi rangkaian industri di dalam pelbagai kelompok industri.
- c. Menggalakkan pembangunan sumber manusia di dalam IKS.
- d. Menjalankan aktiviti promosi bagi meningkatkan pertumbuhan IKS, termasuk penyertaan di seminar-seminar dan pameran teknologi yang khusus, domestik dan luar negara.
- e. Menggalakkan kerjasama di kalangan IKS melalui percantuman perniagaan, kerjasama teknikal, penubuhan tabung bersama atau perusahaan kerjasama serta pembelian peralatan guna sama.
- f. Menyelaraskan dengan agensi-agensi lain yang terlibat dalam pembangunan IKS.

Schingga kini, SMIDEC telah melaksanakan program-program berikut untuk membantu IKS (seperti disenaraikan dalam Malaysia 1998). Program Rangkaian Industri menerusi mana IKS tempatan dipadankan dengan syarikat IB bagi menyediakan peluang pasaran serta memperkukuhkan daya saing sebagai pengilang yang boleh dipercayai dan mempunyai keberkesanan kos serta pembekal global bagi alat dan komponen. Kedua, oleh sebab inovasi dan teknologi merupakan senjata dalam persaingan di pasaran global SMIDEC juga melaksanakan Program Pembangunan Teknologi. Program Perolehan Teknologi pula bertujuan untuk membangunkan kebolehan P&P tempatan di kalangan IKS menerusi perolehan teknologi sesuai melalui usahasama dengan syarikat

besar. Program Peningkatan Kemahiran bertujuan meningkatkan produktiviti dan kecekapan IKS untuk membolehkan mereka memikul peranan industri sokongan yang cekap dan boleh dipercayai. Di bawah program pembangunan pasaran, IKS digalakkan membesar dan mempelbagaikan pasaran mereka, sama ada tempatan, serantau dan antarabangsa. SMIDEC juga menyediakan bantuan promosi bagi IKS memasarkan keluaran mereka, termasuk pembangunan jenama buatan tempatan serta melaksanakan kajian kemungkinan pasaran dan teknologi. membeli atau menyewa kilang dan memudahkan pemberian bantuan kerajaan kepada IKS di bawah Program Pembangunan Infrastruktur. Akhirnya SMIDEC juga menawarkan perkhidmatan khidmat nasihat kepada IKS.

Bantuan kewangan adalah dalam bentuk Tabung Bantuan Teknikal Industri (ITAF). Ini merupakan dana yang ditubuhkan kerajaan pada tahun 1990 untuk memberi geran berpadanan kepada IKS. Ia terdiri daripada empat komponen. ITAF 1 merupakan Skim Khidmat Perunding; ITAF 2 ialah Skim Pembangunan Produk dan Reka Bentuk; ITAF 3 ialah Skim Peningkatan Kualiti dan Produktiviti; ITAF 4 ialah Skim Pembangunan Pemasaran. Tambahan lagi, kerajaan juga menawarkan Pinjaman Mudah untuk Modenasi dan Automasi dan Pinjaman Mudah untuk Peningkatan Kualiti IKS serta tabung kewangan yang telah dinyatakan sebelum ini.

Tambahan lagi, insentif juga diberi bagi mengukuhkan Program Rantainya Industri untuk kedua-dua IB dan IKS. Insentif-insentif lain termasuklah insentif bagi P&P yang diluluskan oleh Perbadanan Multimedia di bawah tabung IRPA, insentif bagi pengeluar bertaraf dunia, insentif bagi IKS yang mengeluarkan produk perantaraan, serta semua insentif di bawah AKTA penggalakkan pelaburan 1986.

Perbincangan ini mencerminkan berbagai bantuan yang disediakan kerajaan. Namun demikian, pengusaha IKS masih berpendapat bantuan daripada pihak kerajaan masih tidak mencukupi, terutamanya pada masa kegawatan ekonomi yang dialami kini. Di kalangan responden penyiasatan *The Edge* tadi, 69 peratus menyatakan pihak kerajaan tidak menyediakan bantuan yang mencukupi. Masalahnya masih merupakan masalah lama. Contohnya, dari segi kewangan pihak bank perlu berhati-hati memberi pinjaman terutama dalam keadaan ekonomi merosot. Dua kriteria kritikal untuk menilai permohonan ialah keupayaan membayar balik dan projek berdaya maju, di samping memerlukan cagaran. Dari segi IKS, sesetengah daripada mereka tidak mengetahui tentang wujudnya bantuan ini kerana mereka tidak merupakan ahli mana-mana persatuan

perniagaan menerusi mana maklumat begini disebarikan. Sekiranya mereka tahu tentang bantuan ini, ada juga yang merasakan permohonan itu terlalu rumit atau mereka tidak layak untuk memohon. Antara cadangan mereka termasuklah mempertingkatkan akses kepada kemudahan-kemudahan kewangan, menyenangkan permohonan termasuk mengurangkan 'pita merah' serta mempercepatkan pemrosesan permohonan.

Sungguhpun kegawatan ekonomi memaksa IKS melalui pengalaman pahit, ia juga memberi kesan positif terhadap pembangunan IKS keseluruhannya. Pertama, kemerosotan ekonomi memaksa firma yang tidak dapat menutupi kos keluar daripada industri itu. Ini bermakna sekurang-kurangnya sebahagian daripada ketakcekapan dapat dihapuskan supaya firma yang terus mengeluarkan menjadi lebih cekap. Kedua, kegawatan menyedarkan pengusaha IKS tentang kecilnya pasaran tempatan dan keperluan untuk mengeksport ke pasaran serantau atau antarabangsa. Ini memberi peluang kepada IKS membuat persediaan menghadapi persaingan global apabila Kawasan Perdagangan Bebas ASEAN (AFTA) dan pelaksanaan peraturan yang dipersetujui di bawah Pusingan Uruguay. Bagi menghadapi persaingan dengan pengeluaran-pengeluar serantau yang menghadapi kos buruh yang lebih rendah, IKS Malaysia perlu mengautomasikan proses pengeluaran, melabur dalam P&P, memperolehi teknologi untuk mengeluarkan barang-barang yang tinggi nilai tambahnya. Juga, pekerja mestilah berbagai fungsi dan sentiasa mempertingkatkan kemahiran mereka. Semua ini dapat menambahkan produktiviti serta mutu keluaran Malaysia. Akhirnya, IKS mungkin mempertimbangkan pendekatan lain untuk menyelesaikan masalah mereka, misalnya, IKS perlu lebih berwaspada apabila menjual keluaran secara kredit, perlu merasionalisasikan aktiviti mereka, dan memberhentikan pengeluaran barang yang tidak menghasilkan pulangan tinggi.

Data DOS dan MITI serta kajian-kajian lain seperti Anuwar Ali (1995), Rahmah Ismail (1995), dan K. J. John (1996), telah menunjukkan bahawa rantai antara IB, terutamanya MNC, dan IKS adalah lemah. Dalam sektor E&E, fenomena ini timbul berikutan dasar perindustrian pada tahun 1970-an. Dalam usaha mengurangkan kos pengeluaran di negara syarikat-syarikat induk, MNC telah memindahkan bahagian pembuatan keluaran mereka yang berintensif buruh keluar negara. Malaysia, untuk menjanakan gunatenaga, telah membangunkan zon perdagangan bebas sebagai usaha menarik syarikat-syarikat ini. Walau bagaimanapun, untuk melindungi industri tempatan, syarikat-syarikat MNC ini dilarang daripada menjual di luar daripada zon-zon ini dan

hanya boleh membeli hingga ke 20 peratus sahaja input mereka dari pasaran input tempatan. Dasar memutuskan pertalian antara MNC dengan firma-firma tempatan inilah menimbulkan masalah sekarang. Oleh sebab sektor E&E ini merupakan yang terpenting dalam menjanakan keluaran pembuatan dan berintensif teknologi serta digunakan luas dalam sektor-sektor lain, maka keadaan berasingan ini perlu dibetulkan. Tetapi ini tidak boleh dilakukan hanya dengan menghapuskan sahaja halangan ini kerana kedatangan MNC Jepun akhir-akhir ini diiringi oleh pembekal-pembekal mereka sendiri dan dengan itu melenyapkan peluang rantaian dengan syarikat-syarikat tempatan. Lagipun, rantaian lemah ini juga timbul kerana kandungan import yang tinggi oleh sektor E&E dan lain-lain industri di mana terdapat banyak MNC menyumbang kepada masalah imbalan pembayaran yang dihadapi negara sekarang.

Seterusnya, sungguhpun pelaburan langsung asing (FDI) dalam industri E&E memberi kesan positif ke atas pembangunan infrastruktur dan penjanaaan gunatenaga, soalan juga ditimbulkan sama ada FDI ini, terutama FDI Jepun, menyumbang kepada peningkatan struktur industri ini (Guyton 1994; Anuar Ali 1994; Ragayah Haji Mat Zin 1996) dan memperbaiki daya saing mereka. Temubual dengan pengeluar dan pegawai tempatan mencerminkan mereka tidak berpuas hati dengan corak semasa pelaburan Jepun. Mereka mengatakan bahawa sesetengah pelaburan Jepun telah menolak keluar IKS Malaysia, terutama dalam pengilangan intensif buruh. Seperti disebutkan di atas, apabila MNC utama melabur di Malaysia mereka biasanya membawa pembekal sendiri dengan dakwaan bahawa firma tempatan kekurangan keupayaan dan kebolehan untuk mencapai piawai yang ditetapkan mereka. Sebaliknya, adalah sukar untuk IKS tempatan bersaing dengan IKS Jepun kerana IKS Jepun menggunakan teknologi lebih maju, mempunyai modal yang besar dan hubungan mantap dengan MNC.

Oleh itu, mereka mendakwa bahawa proses pembuatan asas patut dilakukan hanya oleh IKS Malaysia. IKS Jepun perlu beralih ke proses pembuatan yang lebih maju, memerlukan kemahiran dan teknologi tinggi serta lebih intensif modal. Dengan perkataan lain, pengeluar Jepun patut menggenap, bukan mengganti, IKS Malaysia. Iaitu, sungguhpun persaingan adalah baik untuk firma, tapak permulaan mestilah sama sebelum IKS Malaysia dapat menandingi pengeluar Jepun.

Oleh itu untuk mengatasi dua halangan besar kepada pengembangan IKS – kelemahan rantaian dan daya saingan – langkah-langkah perlu diambil untuk mengatasi masalah ini. Oleh sebab sebahagian besar daripada IB dan terutama yang memiliki keluaran dan proses

teknologi maju adalah firma asing, cadangan-cadangan berikut juga sesuai untuk mereka dan IB tempatan. Beberapa langkah⁴ dimajukan untuk dibincang dan dipertimbangkan supaya pendekatan untuk membantu IKS dapat diperbaiki.

a. Insentif untuk pemindahan teknologi

Kerajaan patut mempromosikan pindahan teknologi dengan menawarkan insentif kepada pelabur apabila mereka memindahkan teknologi yang dipromosikan dan membantu pembangunan IKS tempatan. Rasiah (1995) menyatakan bahawa temuduganya dengan 36 MNC elektronik menunjukkan bahawa firma asing boleh didorong melakukannya.

b. Insentif untuk menggunakan sumber tempatan

Guyton (1996) mengatakan rantaian lemah antara MNC Jepun dan firma tempatan berterusan berikutan operasi satu putaran ganas. MNC Jepun enggan menubuhkan hubungan subkontrak dengan firma tempatan berasaskan persepsi mereka bahawa firma tempatan tidak mempunyai kebolehan teknologi. Sebaliknya firma tempatan enggan menubuhkan kebolehan ini kecuali mereka mendapat jaminan tempahan besar oleh MNC ini. Guyton mencadangkan bahawa kerajaan perlu campur tangan menerusi pelaburan dalam pembangunan sumber manusia, menyediakan struktur insentif dan institusi yang sesuai untuk mengatasi kegagalan pasaran ini.

Satu cadangan lain untuk menggalakkan rantaian pelabur asing dengan IKS tempatan, terutama jika firma asing juga membekalkan barang/perkhidmatan sama, ialah dengan memberi subsidi kepada IKS tempatan yang berpotensi untuk menurunkan harga mereka dengan syarat mereka menepati piawai yang tinggi untuk menandingi pesaing asing. Seperti dicadangkan oleh Rasiah (1995) kerajaan boleh membantu memperkukuhkan pembelian sumber tempatan dengan merujuk syarat 30 peratus sumber tempatan kepada pembelian daripada firma tempatan sahaja berbanding dengan syarat kini yang merujuk kepada firma domestik (meliputi juga firma asing). Walau bagaimanapun, langkah ini perlu dilakukan secara beransur-ansur supaya syarat 30 peratus itu dikuatkuasakan hanya apabila IKS tempatan mempunyai keupayaan mencapai piawai kualiti yang dikehendaki oleh pelabur asing. Jika tidak, firma asing akan terus membeli daripada anak syarikat atau firma bersekutunya.

Rasiah juga mencadangkan bahawa subsidi itu boleh diberi dalam bentuk kemudahan kredit (seperti diberi dalam bentuk ITAF tetapi

lebih luas lagi), sokongan terhadap P&P, khidmat nasihat tentang teknologi proses, latihan pekerja, promosi eksport dan kemudahan mengesan kualiti. Bagi memastikan kesinambungan, subsidi-subsidi ini patut dipungut kembali daripada firma ini apabila mereka mencapai kematangan. Berikutnya, diharapkan dana ini akan terus dapat membiayai peningkatan dan pembangunan IKS yang tersedia dan yang baru.

c. Penilaian dan Penguji Kualiti

Pelabur-pelabur asing sangat prihatin tentang piawai kualiti. Walau bagaimanapun, adalah terlalu mahal bagi satu firma, khasnya IKS, untuk memperoleh kemudahan pengujian bersendirian. Lagi pun, terdapat skel ekonomi dalam penggunaan kemudahan-kemudahan ini. Contohnya, alat pengujian yang kini terdapat di Universiti Sains Malaysia dan di Institut Piawai dan Penyelidikan Perindustrian Malaysia (SIRIM) adalah digunakan secara meluas oleh berbagai industri. Oleh itu maka adalah ekonomi bagi kerajaan menyediakan lebih mesin pengujian untuk IKS berteknologi tinggi, termasuk IKS asing, dan dikenakan sesuatu bayaran yang munasabah serta menempatkannya di kawasan kelompok industri atau pusat pengilangan.

d. Penawaran buruh mahir

Malaysia tidak lagi menghadapi faedah berbanding dari segi buruh murah dan untuk mempertingkatkan teknologi ia mesti membekalkan latihan kemahiran kepada pekerja-pekerjanya. Penduduk mesti didedahkan kepada kemahiran perindustrian pada peringkat awal supaya mereka lebih bersedia menerima latihan-latihan itu. Sesetengah daripada kemahiran boleh diperkenalkan pada peringkat sekolah rendah dan perisian kemahiran ini boleh ditingkatkan dengan tahap pendidikan. Kemahiran khusus mesti ditawarkan di politeknik-politeknik yang patut menawarkan diploma latihan teknikal yang khusus.

Dalam dunia persaingan global, daya saingan firma dibina sekeliling kedua-dua teknologi pengeluaran dan teknologi proses. IKS Malaysia perlu mempertingkatkan kecekapan mereka dengan menggunakan teknik pengeluaran yang dinamik. Ia menyediakan rantaian dengan firma asing memerlukan penggunaan teknik seperti *proses kawalan statistik* (SPC). Cara-cara mengawal kualiti, teknik pengukuran masa, *just-in-time* (JIT) perancangan sumber berintegrasi dan teknologi mesin terkini. Contohnya mesin CNC untuk *ketepatan kejuruteraan*. SMIDEC perlu mempunyai satu bahagian yang mengkhusus memberi latihan dan mengawal pekerja IKS dalam kemahiran-kemahiran ini.

Bahagian ini patut bekerjasama dengan Jabatan Sumber Manusia dan IKS negeri serta pusat pembangunan kemahiran seperti pusat IKS Pulau Pinang dan Pusat Pembangunan Kemahiran Pulau Pinang (PSDC).

Penekanan kerajaan supaya pelajar menjurus bidang sains adalah menggalakkan tetapi jumlahnya masih jauh daripada sasaran. Oleh itu, kelemahan ini mesti disiasat dan langkah-langkah yang lebih berkesan diambil. Adalah diharapkan peningkatan peruntukan di bawah Rancangan Malaysia Ketujuh bagi memperkukuhkan asas sumber manusia dapat memperbaiki keadaan sekarang. Juga, matlamat kerajaan menjadikan Malaysia sebagai pusat pendidikan wilayah mungkin boleh membantu dalam penawaran dan pembekalan pekerja yang berpendidikan dan terlatih.

e. SMIDEC

Cadangan-cadangan di atas memerlukan sokongan institusi seperti SMIDEC. Adalah diharapkan SMIDEC diberi cukup kuasa untuk melaksanakan cadangan-cadangan ini selain daripada objektifnya yang telah dinyatakan. SMIDEC perlu berfungsi sebagai institusi sokongan berkesan yang menuju ke arah kecekapan dan pembaikan kualiti. SMIDEC juga mesti bersikap terbuka dan positif apabila mendapat maklum balas daripada IKS tentang keberkesanan peranan mereka. Lagipun, perlulah wujud perhubungan erat dan penyelarasan antara mereka yang menubuhkan rangka kawalan, yang menapis firma dan IKS sendiri.

Selain melatih pekerja IKS dalam berbagai teknologi proses, teknokrat kerajaan juga perlu berkebolehan mengenalpasti bidang-bidang yang kekurangan di Malaysia, menapis firma asing yang boleh mengisi kekosongan ini supaya tidak menganjak keluar firma tempatan, sama ada semasa atau akan datang, dan perlu terlibat dalam memadamkan firma asing dengan firma tempatan. Pegawai-pegawai ini mesti juga berkeupayaan menapis syarikat yang layak mendapat insentif-insentif di atas.

f. P&P

Penekanan yang lebih perlu diberi kepada P&P proses dan keluaran. Oleh sebab sebahagian besar IKS Malaysia menghadapi kekurangan kewangan, sumber manusia dan pengetahuan untuk menjalankan P & P, mereka perlukan sokongan menerusi penyelidikan yang dijalankan oleh institusi awam. Berikutnya, terdapat keperluan untuk mengintegrasikan penyelidikan sektor awam dengan keperluan industri, terutama keperluan IKS (Narayanan and Lai 1996). Pelancaran Pelan Tindakan Nasional

Untuk Pembangunan Teknologi Perindustrian (Malaysia 1990) merupakan komitmen kerajaan yang lebih serius dalam menggalakkan penyelidikan perindustrian, mempertingkatkan tahap teknologi IKS dan membantu pembangunan rantaian. Pada masa yang sama, institusi yang bertanggungjawab mengawal dan menyelaras penyelidikan serta menilai perjanjian pemindahan teknologi perlu memperoleh kepakaran dalam bidang-bidang sesuai supaya dapat melaksanakan tugasnya dengan berkesan.

g. Penyebaran Maklumat

Semua insentif yang disediakan, persekitaran yang sesuai dan sokongan institusi yang dibekalkan oleh kerajaan bersama dengan cadangan di atas tidak akan memberi kesan sekiranya para pelabur tidak mengetahui tentangnya. Contohnya, Ragayah Haji Mat Zin dan Rahmah Ismail (1995) melaporkan bahawa kira-kira 91.8 peratus daripada 1,020 responden IKS tidak pernah mendengar tentang *Unit Pertukaran Sub-kontrak* yang diperkenalkan kerajaan untuk memudahkan rantaian. Selain daripada maklumat yang dibekalkan oleh MITI, MIDA dan SMIDEC, bakal pelabur perlu diberitahu tentang perkara-perkara berikut:

- i. Kewujudan keadaan kekurangan permintaan dan penawaran, dan industri yang dipromosikan
- ii. penawaran insentif
- iii. ketersediaan buruh mahir dan kemudahan latihan
- iv. industri sokongan. Contoh maklumat ini ialah *Directory of Local Metal Supporting Industries in Penang*, diterbitkan oleh Perbadanan Pembangunan Pulau Pinang
- v. institusi sokongan.

Maklumat ini perlu diterbitkan dalam bentuk risalah, buku-buku kecil dan berbagai cara dan diedarkan menerusi wakil-wakil MIDA di negara yang terdapat bakal pelabur serta semasa misi pelaburan yang dipimpin oleh Perdana Menteri dan ketua-ketua menteri lain. Maklumat ini juga patut disediakan dalam Internet kerana semakin banyak syarikat mempunyai talian dengan Internet.

Penutup

Kertas ini membentangkan dua cabaran utama yang akan dihadapi IKS Malaysia dalam dekad yang akan datang: membantu negara ke arah menjadi sebuah negara perindustrian dan menghadapi persaingan sengit

yang akan didapai dengan penubuhan AFTA dan pelaksanaan peraturan WTO. Bagi mengatasi kedua-dua cabaran ini, kerajaan telah melancarkan IMP2 yang telah menggariskan peranan yang akan dimainkan oleh IKS menerusi pendekatan pembangunan industri berasaskan kelompok.

Malangnya, data dan maklumat yang ada tentang kedudukan IKS menunjukkan bahawa kebanyakan IKS adalah tidak bersedia untuk menangani cabaran-cabaran ini. Kerajaan telah banyak memberi insentif bagi mempromosikan IKS, tetapi pencapaiannya jauh ketinggalan berbanding dengan apa yang dikehendaki. Untuk memperbaiki pelaksanaan program-program yang sedia ada dan membolehkan program-program baru dilaksanakan dengan berkesan, kerajaan telah menubuhkan SMIDEC sebagai pusat tumpuan bagi keseluruhan pembangunan IKS di negara ini. Adalah diharapkan SMIDEC diberi cukup kuasa bagi mengutamakan pembangunan IKS dan memiliki cukup kepakaran dan pengetahuan untuk mengatasi rintangan-rintangan lalu yang menghalang kemajuan pembangunan IKS supaya IKS boleh memainkan peranan yang diperuntukan seperti dalam IMP2.

Walau pun program kerajaan adalah berguna dan dapat membantu, terdapat beberapa bidang yang perlu diperbaiki. Oleh sebab FDI juga memainkan peranan penting dalam mengindustrialisasikan Malaysia, cadangan-cadangan ini juga berkait juga dengan memperbaiki rantaian antara pelabur asing dengan IKS serta menarik FDI baru yang sesuai dengan IMP2. Sekiranya sebahagian, jika tidak semua, daripada kelemahan-kelemahan IKS ini dapat diatasi dalam dekad yang akan datang, maka masalah produktiviti rendah dan kurang daya saingan boleh dikurangkan dan akhirnya dihapuskan supaya Malaysia berjaya menjadi sebuah negara perindustrian menjelang tahun 2020.

Nota Akhir

1. MITI mendefinisikan IKS sebagai firma yang memiliki modal berbayar kurang daripada RM2.5 juta, atau guna tenaga kurang daripada 75 pekerja penuh masa. Walau bagaimanapun, DOS tidak membekalkan maklumat tentang modal berbayar. Oleh itu, kriteria gunat tenaga digunakan tetapi tidak terdapat pengelasan bagi 75 pekerja. Berikutnya, di sini kita andaikan semua firma yang memiliki kurang daripada 100 pekerja sebagai IKS.

2. Keterangan tentang konsep pembangunan industri berasaskan kelompok dan peranan dijangka akan dimainkan oleh IKS adalah dipetik

dan dirumuskan daripada IMP2.

3. Akhbar *The Edge* telah menjalankan satu penyiasatan dampak krisis ekonomi terhadap IKS dalam bulan Mei/Jun 1998. Terdapat 31 responden dan lebih 25peratus daripadanya adalah daripada subsektor keluaran logam beracuan, 10 peratus masing-masing dalam subsektor mesin dan peralatan serta subsektor elektrik dan elektronik. Responden-responden lain adalah dari sub-sektor tekstil, kimia, plastik, keluaran kaca dan getah dan makanan. Oleh sebab penyiasatan ini terhad kepada IKS di Lembah Kelang dan tidak menggunakan persampelan rawak, maka ia tidak boleh dianggap mewakili seluruh IKS umumnya. Laporan ini terpaksa digunakan kerana tiada kajian lain yang lebih sistematik tentang dampak krisis ekonomi terhadap IKS.

4. Sesetengah daripada cadangan ini adalah diambil daripada Rasiah (1995).

Rujukan

- Anuwar Ali. 1994. Japanese Industrial Investments and Technology Transfer in Malaysia, dalam Jomo K. S. (sunt.), *Japan and Malaysian Development: In the Shadow of the Rising Sun*, Routledge, London and New York.
- _____. 1995. Globalisasi Pembangunan Industri dan Peranan Pemerintah di Malaysia. Bangi: Penerbit UKM.
- Abdul Ghani Othman. 1992. The Role of SMIs in Economic Development, dalam Ismail Muhd Salleh dan Latifah Rahim (sunt.), *Enhancing Intra-industry Linkages: The Role of Small and Medium Industries*, ISIS dan Friedrich Ebert Stiftung, Kuala Lumpur.
- Guyton, Lynne E. 1994. Japanese FDI and the Transfer of Consumer Electronics Production to Malaysia, Laporan disediakan untuk UNDP, Kuala Lumpur.
- _____. 1996. Japanese Investments and Technology Transfer to Malaysia, dalam John Borrego, Alejandro A. Bejar dan Jomo K. S. (sunt.), *Capital, State, and Late Industrialization*, Westview Press.
- John, K. J. 1996. Critical Role of SMIs and Linkages for Cluster-based Development of the Manufacturing Sector: The New IMP

- Decade, kertas kerja dibentang di Ministry of International Trade and Industry SMI Seminar, 18-19 Januari, Kuala Lumpur.
- Malaysia. 1990. *Industrial Technology Development: A National Plan of Action*, Ministry of Science, Technology and the Environment.
- _____. 1995. *International Trade and Industry Report 1995*, Ministry of International Trade and Industry.
- _____. 1996. *International Trade and Industry Report 1995/96*, Kuala Lumpur: Ministry of International Trade and Industry.
- _____. 1998. *International Trade and Industry Report 1997/98*, Kuala Lumpur: Ministry of International Trade and Industry.
- _____. 1999. *Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Ketujuh 1996-2000*, Kuala Lumpur: Percetakan Nasional Malaysia Berhad.
- _____. Berbagai isu. Annual Statistics of Manufacturing Industries. Kuala Lumpur: Jabatan Perangkaan.
- Narayanan, Suresh dan Lai Yew Wah. 1996. Towards a More Mature Technological Base: R&D in Malaysian Electronics Firms, kertas kerja dibentang di 21st Federation of ASEAN Economic Associations (FAEA) Conference, 23-24 November: Bangkok.
- Ragayah Haji Mat Zin. 1996. Japanese Investment in Small and Medium Scale Industries in Malaysia, kertas kerja dimajukan kepada ISIS, Kuala Lumpur, mimeo.
- _____. 1997a. The New Industrial Master Plan 1996-2005: Policy Directions for Malaysian SMEs, kertas kerja dibentang di APEC Congress '97 on Entrepreneurship in the 21st Century: *The Development of Small and Medium Enterprises (SMEs) in Some APEC Countries*, 30-31 Julai: Bangkok.
- _____. 1997b. Management Constraints of the SMIs: Meeting the Challenges of the IMP2, dalam Prosiding Seminar *The Role of Small and Medium Scale Industries in the 21 Century*, 1-2 Oktober: Bangi, Malaysia.
- _____. 1997c. Restructuring SMIs: The Role of Japanese Investments in Malaysia, kertas dibentang di seminar Managing Growth and Changes, 23-26 November: Bengkulu, Indonesia.
- _____. dan Rahmah Ismail. 1995. Pemasaran dan Rantaian dalam IKS, dalam Rahmah Ismail. (sunt.), *Industri Kecil Malaysia: Isu Pembiayaan, Teknologi dan Pemasaran*, Bangi: Penerbit UKM.
- Rahmah Ismail. (sunt.), *Industri Kecil Malaysia: Isu Pembiayaan, Teknologi dan Pemasaran*, Bangi: Penerbit UKM.

- Rasiah, Rajah. 1995. Transnational Corporations and the Development of Backward Linkages in the Electrical and Electronics Industries: Malaysia, dalam Atipol Bhanich Supapol: *Transnational Corporation and Backward Linkages in Asian Electronics Industries*, ESCAP/UNCTAD Monograph No. 5, United Nations, New York.
- The Edge. 1998. Survey & Guide. 6 Julai.

BAB 14

Kerjasama Ekonomi Serantau: Tinjauan Terhadap Keberkesanan Pertumbuhan Segitiga di Asean

Hasnah Ali

Pendahuluan

Sistem perdagangan di dunia telah banyak berubah mengikut masa dengan terbentuknya blok-blok perdagangan yang sedikit sebanyak mempengaruhi corak perdagangan yang telah sedia ada sebelum ini. Blok-blok perdagangan seperti SEM dan NAFTA dan beberapa blok perdagangan lain akan menyebabkan para pelabur dari Amerika Syarikat dan kesatuan Eropah mempergiatkan pelaburan mereka di dalam satu kawasan yang dianggotai oleh negara-negara itu sahaja. Ini tentunya boleh menjejaskan peluang bagi negara di rantau ini, terutama negara-negara ASEAN dalam usaha mereka menarik pelaburan asing ke negara mereka. Oleh itu, satu persetujuan telah dicapai untuk mengatasi segala halangan supaya semua negara yang terlibat dapat bekerjasama dengan semangat ASEAN. Untuk merealisasikan matlamat ini, semua negara harus bersedia untuk mengurangkan pelbagai peraturan, perkhidmatan pergerakan ahli-ahli pemiagaan dan juga modal yang melewati batas sempadan negara masing-masing.

Bertitik tolak daripada keadaan ini, pembentukan kawasan pertumbuhan segitiga telah menjadi salah satu strategi penting untuk menggalakkan pertumbuhan dan pembangunan ekonomi. Menerusi kerjasama tersebut dijangkakan pembangunan ekonomi serantau dapat dipercepatkan dengan mengeksploitasi kesalinggenapan ekonomi dan faedah berbanding rantau berkenaan. Potensi pertumbuhan berdasarkan kepada keamatan faktor dan faedah berbanding yang wujud di kawasan yang terlibat. (Katsuo Seiki 1993; Ismail Muhd Salleh 1992; Wong Poh Kam 1992a).

Beberapa faktor adalah perlu bagi menentukan kejayaan pertumbuhan segitiga tersebut. Faktor tersebut adalah seperti kesalinggenapan ekonomi, peranan sektor swasta, komitmen politik,

penyelarasan dasar, kehampiran geografi, perhubungan kebudayaan, etnik dan sejarah dan pembangunan infrastruktur. Pertumbuhan segitiga adalah penting dalam konteks pensejagatan perdagangan antarabangsa. Sama ada kerjasama yang diharapkan berjaya atau tidak bergantung kepada keupayaan negara masing-masing untuk mengatasi segala rintangan dan halangan melalui semangat kerjasama. Tujuan kertas ini ialah untuk menilai keberkesanan kerjasama serantau tersebut, iaitu untuk melihat kejayaan yang dicapai dengan pembentukan Pertumbuhan Segitiga Indonesia-Malaysia-Singapura (IMS-GT), Indonesia-Malaysia-Thailand (IMT-GT) dan Pertumbuhan Asean Timur Brunei, Indonesia, Malaysia dan Filipina (BIMP-EAGA).

Objektif Penubuhan

Konsep kerjasama ekonomi subwilayah ini sebenarnya telah menjadi satu strategi penting di Asia sejak pertengahan dekad 1980-an. Ia merupakan daya usaha negara-negara berjiran yang mempunyai asas sumber dan faedah berbeza untuk membentuk sebuah kawasan lebih besar bagi merangsang kerjasama ekonomi.

Perkembangan ekonomi yang bergerak ke arah globalisasi dan liberalisasi menyebabkan negara-negara di dunia tidak dapat bergerak bersendirian. Amalan saling bergantung dan bekerjasama adalah penting untuk melihat potensi yang terlibat dalam kawasan yang terlibat dan menambah keupayaan mereka untuk bersaing. Negara-negara ASEAN berharap dengan pembentukan zon ekonomi serantau akan mengeratkan lagi hubungan perdagangan antara negara-negara ASEAN. Kerjasama ekonomi dikatakan dapat menggalakkan integrasi ekonomi antara negara ASEAN dan kawasan ini dilihat sebagai satu lokasi pelaburan dan pasaran barang-barang keluaran. Kerjasama ini dijangka akan memperkukuhkan ekonomi kawasan tersebut dari terjejas oleh perubahan pasaran asing.

Penilaian IMS-GT

Umumnya, kerjasama ekonomi telah memberikan banyak faedah sama ada kepada Singapura, Indonesia atau Malaysia. Faedah ini boleh dilihat daripada berbagai sektor seperti pelaburan, perindustrian, pelancongan, pertanian, pendidikan dan sumber manusia.

Pelaburan

Melalui penggunaan bersama kekayaan sumber, kemudahan infrastruktur dan kepakaran yang ada di kalangan ketiga-tiga anggotanya, gagasan IMS-GT boleh menawarkan diri sebagai pusat pelaburan yang menarik kepada mana-mana pelabur di seluruh dunia. Ini kerana Batam mempunyai banyak tanah yang agak murah dan tenaga pekerja yang diperlukan untuk menjayakan pelaburan. Singapura menyediakan infrastruktur perhubungan yang baik berdasarkan penerimaannya sebagai pusat wilayah bagi pengangkutan udara di samping mempunyai pelaburan, sumber modal dan kepakaran pengurusan. Johor pula mempunyai kawasan tanah serta pasaran yang luas, infrastruktur yang baik, kestabilan politik serta kumpulan pekerja yang cukup terlatih.

Berdasarkan faktor ini, para pelabur dapat melihat tiga wilayah yang berbeza dari segi tahap pembangunan sebagai satu kawasan pelaburan yang menyeluruh dan saling melengkapi antara satu sama lain. Pengolahan strategik seumpama ini membuka peluang kepada badan-badan perniagaan antarabangsa (MNCS) untuk menempatkan ibu pejabat pusat serantau serta kegiatan perkilangan, perkhidmatan, pemasaran dan lain-lain operasi mereka di satu kawasan.

Jumlah pelaburan telah meningkat dan membawa hasil di peringkat dua hala iaitu antara Singapura dan Johor serta Singapura dan Wilayah Riau (Laporan Ekonomi 1994/95: 58). Sehingga Disember 1994, lebih daripada S\$500 juta pelaburan Singapura mengalir masuk ke Riau dengan menyediakan lebih daripada 32,000 peluang pekerjaan. Antara tahun 1990-1993, syarikat-syarikat Singapura melabur RM1.5 billion di Johor dan mewujudkan lebih 37,000 peluang pekerjaan. Syarikat Malaysia pula melabur sebanyak RM34 billion di Singapura antara tahun 1990-1994.

Jadual 14.1 menunjukkan bahawa permohonan pelaburan asing yang diluluskan oleh BIDA (Batam Industrial Development Authorities) telah meningkat hampir lima ratus peratus daripada US\$73.3 bagi tempoh 1985-1988 kepada US\$434.9 juta bagi tempoh 1989-1990 dan kini jumlah pelaburan Batam lebih berlipat ganda dan jauh lebih besar.

Johor juga turut mencatatkan peningkatan di dalam aliran pelaburan asing. Dalam tempoh empat tahun sebelum pelancaran gagasan IMS-GT, Johor mencatatkan US\$1,548.1 juta pelaburan asing. Jumlah ini meningkat tiga kali ganda iaitu US\$4,381.1 juta sepanjang tempoh 1989-1992.

Jadual 14.1: Perbandingan Aliran Pelaburan Asing Sebelum dan Selepas Pelancaran IMS-GT

	SEBELUM IMS-GT (1985 - 1988)	SELEPAS IMS-GT (1989 - 1992)
Johor	US\$1,548.1 juta	US\$4,381.1 juta
Batam	US\$73.3 juta	US\$434.9 juta*
Singapura	US\$3,195.2 juta	US\$5,649.2 juta

* untuk tahun 1989-1990 sahaja

Sumber: Malaysia (1993), Batam (1993)

Antara tahun 1994-96, Singapura merupakan pelabur utama Johor, dengan 47.0 peratus daripada jumlah pelaburan di Malaysia adalah di Johor. Antara tahun 1990-96, Singapura telah melabur sebanyak US\$4 bilion (RM 10 bilion) di Johor (NST Jun 1997).

Pada tahun 1996, Singapura merupakan pelabur ke 4 terbesar di Indonesia, dengan sekurang-kurangnya 20.0 peratus daripada jumlah pelaburan US\$3 bilion di Indonesia adalah di Kepulauan Riau. Pada tahun tersebut gagasan IMS-GT telah menerima lebih daripada US\$8 billion dari pelaburan langsung asing.

Hubungan baik yang sedia wujud telah menyumbang kepada peningkatan aliran pelaburan langsung asing. Antara Januari hingga April 1997, Malaysia telah melabur sebanyak US\$1.04 bilion (RM3.95 bilion) di Indonesia, berbanding US\$877 juta pada tahun 1995 dan US\$421.8 juta pada tahun 1994 (IMS-GT 1997).

Perindustrian

Penubuhan IMS-GT dapat merapatkan lagi kerjasama ekonomi antara ketiga-tiga buah negara. Singapura merupakan sebuah negara perindustrian yang kaya dan maju di rantau ASEAN serta mempunyai banyak tenaga kerja profesional dan perindustriannya adalah berintensifkan modal dan teknologi tinggi. Namun masalah Singapura kini ialah tanah yang terhad dan kos sewa tanah yang tinggi serta kekurangan sumber buruh.

Kerjasama segitiga ini memudahkan lagi Singapura kerana harga tanah adalah lebih murah di Batam dan Johor berbanding Singapura sendiri iaitu US\$30-50 meter persegi di Batam, US\$30-55 meter persegi

di Johor berbanding US\$90-250 meter persegi di Singapura. Harga buruh pula di Batam US\$90 sebulan, US\$150 sebulan di Johor dan US\$350 sebulan di Singapura (Caroline Yeoh 1992:3). Singapura telah membuat pelaburan di Johor dan Riau terutamanya di Batam. Malah semenjak 1990-an Singapura telah mula mengalihkan industrinya ke Pulau Batam. Batam sungguhpun baru "tumbuh" tetapi ia semakin menyaingi Johor. Kerajaan Indonesia telah berusaha menyediakan berbagai kemudahan infrastruktur dan kini 9 buah estet perindustrian telah dibuka. Kebanyakan usaha ini dijalankan oleh Singapura melalui Singapore Technologies Industrial Corporation.

Kebanyakan perindustrian di kawasan ini tertumpu kepada perindustrian berasaskan barangan elektronik. Sehingga 1990-an terdapat lebih 71 syarikat asing yang menjalankan berbagai bidang perindustrian di Batam. Terdapat 32 buah syarikat asing yang masih menunggu kelulusan untuk menempatkan industri mereka. Dengan wujudnya kawasan perindustrian ini dapat memberikan peluang pekerjaan bukan sahaja kepada penduduk tempatan sama ada dari Pulau Batam itu sendiri malah pulau-pulau berhampiran. Zon perindustrian ini juga boleh menampung lebih dari 40,000 peluang pekerjaan dan lebih 150,000 peluang pekerjaan baru. Pembangunan ini secara tidak langsung dapat meningkatkan mutu kehidupan penduduk tempatan dan mengatasi masalah kekurangan pekerjaan bagi penduduknya yang padat itu.

Pembangunan di Batam semenjak penghujung 1980-an telah memperlihatkan limpahan pembangunan bukan sahaja di Batam malah ke pulau-pulau berhampiran seperti Pulau Bintan, pulau terbesar dalam gugusan Kepulauan Riau. Satu kawasan perindustrian Bintan telah dibangunkan manakala sebuah syarikat kerjasama antara British Petroleum Asia Pasifik dari Singapura dengan Jepun, bersetuju membangunkan projek pengilangan minyak bernilai lebih RP1.22 trillion (RM1.44 billion). Pembangunan ekonomi di Bintan akan memberi peluang pekerjaan kepada lebih 900,000 orang dan ini secara tidak langsung mendorong pertumbuhan ekonomi wilayah Riau. Pulau-pulau sekitar wilayah Riau turut menerima arus pembangunan yang dijalankan seperti Pulau Karimun, Kundur dan lain-lain pulau berhampiran.

Kejayaan ini juga dicerminkan di dalam penyediaan peluang-peluang pekerjaan yang sehingga akhir 1992 berjumlah 64,301 ribu di dalam kawasan-kawasan perindustrian Perbadanan Kemajuan Negeri Johor (PKENJ) sahaja. Malah prestasi yang begitu baik ini telah menimbulkan masalah kekurangan tenaga pekerja di Johor dewasa ini. Jadual 14.2 menunjukkan projek-projek yang diluluskan dan jumlah pekerjaan serta jumlah pelaburan yang boleh diwujudkan di negeri Johor.

Jadual 14.2: Projek-Projek yang Diluluskan di Negeri Johor
(bagi Tahun 1990-1996 (Januari-Julai))

INDUSTRI	1990			1991			1992		
	No.	Jumlah Pekerjaan	Jumlah Pelaburan (RM)	No.	Jumlah Pekerjaan	Jumlah Pelaburan (RM)	No.	Jumlah Pekerjaan	Jumlah Pelaburan (RM)
Pengilangan makanan	12	973	172,757,343	8	473	130,000,000	11	588	102,320,000
Minuman & tembakau	-	-	-	1	171	3,613,000	-	-	-
Tekstil & barang-barang tekstil	74	9,230	348,807,071	27	2,550	88,573,736	60	8,639	134,636,478
Kulit & barang-barang kulit	-	-	-	-	-	-	2	161	2,600,000
Kayu & barang-barang kayu	5	728	156,562,604	4	397	67,500,000	5	2,486	34,222,000
Perzabot & kelengkapan	12	1,464	37,749,000	10	1,815	33,886,453	5	336	5,750,000
Kertas, percetakan & penerbitan	11	913	86,713,300	7	756	41,640,000	7	358	26,900,000
Kimia & barang-barang kimia	11	796	469,028,800	14	670	846,655,000	5	121	41,429,600
Petroleum penapisan	1	100	30,000,000	-	-	-	-	-	-
Barang-barang getah	-	-	-	-	-	-	2	247	5,100,000
Barang-barang plastik	6	721	45,284,963	4	261	17,612,600	19	1,354	227,032,863
Barang-barang bukan logam	14	991	151,215,000	12	1,819	1,185,047,788	11	821	163,625,000
Barang-barang logam asas	2	371	82,200,000	8	1,703	1,398,777,907	9	1,497	928,320,000
Barang-barang logam dibenruk	4	428	43,800,000	15	1,414	93,350,000	14	1,023	69,810,687
Pengilangan jentera	4	749	65,600,000	11	987	26,300,077	13	1,130	47,985,000
Barang-barang elektrik & elektronik	34	8,937	320,981,591	63	14,899	484,640,672	62	10,281	461,349,040
Kelengkapan pengangkutan	6	653	52,935,200	4	985	35,050,000	4	300	35,150,000
Alat-alat sains & pengukuran	2	588	7,900,000	5	364	20,280,000	-	-	-
Pelbagai	6	771	18,500,000	2	145	11,640,000	7	580	13,520,000
Jumlah	204	28,413	2,090,035,772	195	29,409	4,484,567,233	236	29,922	2,299,750,668

INDUSTRI	1993			1994			1995		
	No.	Jumlah Pekerja	Jumlah Pelaburan (RM)	No.	Jumlah Pekerja	Jumlah Pelaburan (RM)	No.	Jumlah Pekerja	Jumlah Pelaburan (RM)
Pengilangan makanan	7	131	60,313,128	4	480	48,896,798	8	426	127,676,840
Minuman & tembakau	1	507	121,000,000	3	-	-	-	125	4,259,186
Tekstil & barang-barang tekstil	16	860	19,783,106	14	966	47,950,000	16	1,838	149,900,000
Kulit & barang-barang kulit	1	212	3,659,996	2	290	7,798,198	2	149	2,050,000
Kayu & barang-barang kayu	2	277	7,671,300	3	1,084	135,528,000	7	207	4,600,000
Perzabot & kelengkapan	14	2,842	46,790,276	16	3,013	101,289,286	24	1,956	27,009,394
Kertas, percetakan & penerbitan	6	372	26,800,000	6	813	70,947,222	9	508	22,914,500
Kimia & barang-barang kimia	7	332	400,850,000	10	1,213	1,364,700,094	23	432	211,400,000
Petroleum penapisan	-	52	75,000,000	1	324	707,000,000	2	-	-
Barang-barang getah	3	120	1,700,000	1	196	9,105,888	5	195	3,172,430
Barang-barang plastik	7	1,502	90,326,733	17	975	73,191,000	13	593	33,342,704
Barang-barang bukan logam	10	572	165,340,000	10	1,914	453,983,712	18	999	73,890,000
Barang-barang logam asas	2	124	16,390,000	4	138	54,400,000	3	363	9,218,000
Barang-barang logam dibentuk	4	1,316	184,049,000	16	1,031	60,420,258	9	240	17,534,000
Pengilangan jentera	3	742	34,716,965	7	1,065	141,586,000	12	214	15,972,000
Barang-barang elektrik & elektronik	50	14,619	621,791,000	75	7,737	316,445,968	57	12,629	201,568,751
Kelengkapan pengangkutan	5	394	545,000	2	927	63,930,000	9	917	80,108,000
Alat-alat sains & pengukuran	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pelbagai	5	194	7,623,998	2	110	3,100,000	2	828	71,420,000
Jumlah	143	25,168	1,884,350,502	193	22,276	3,660,272,424	219	22,619	1,056,035,805

INDUSTRI	1996 (Januari-Julai)		
	No.	Jumlah Pekerjaan	Jumlah Pelaburan (RM)
Pengilangan makanan	-	-	-
Minuman & tembakau	-	-	-
Tekstil & barang-barang tekstil	4	303	29,125,582
Kulit & barang-barang kulit	2	235	21,832,859
Kayu & barang-barang kayu	2	64	11,000,000
Perzabot & kelengkapan	4	1,069	20,864,757
Kertas, percetakan & penerbitan	4	322	46,934,451
Kimia & barang-barang kimia	4	42	50,369,000
Petroleum penapisan	2	104	505,200,000
Barang-barang getah	-	-	-
Barang-barang plastik	8	768	76,785,839
Barang-barang bukan logam	5	240	61,900,000
Barang-barang logam asas	6	676	213,949,334
Barang-barang logam dibentuk	6	457	213,351,000
Pengilangan jentera	11	1,911	172,364,829
Barang-barang elektrik & elektronik	37	6,486	3,179,049,010
Kelengkapan pengangkutan	3	-	-
Alat-alat sains & pengukuran	1	353	17,000,000
Pelbagai	1	127	5,650,000
Jumlah	100	13,157	4,625,376,661

Sumber: PKENJ, 1997

Memandangkan hubungan Johor-Riau dianggap paling lemah dalam kerjasama wilayah tersebut, Johor akan membuka jalan ke arah kerjasama yang lebih memberangsangkan antara kedua-dua wilayah itu. Johor menawarkan kepakaran terutama dalam sektor perladangan dan pengurusan tanah dan Riau pula menawarkan kawasan yang belum dibangunkan dan mempelbagaikan aktiviti dalam industri hiliran. Melalui anak syarikat Unit Pembangunan Ekonomi Negeri Johor, ia mula mengembangkan industrinya ke kepulauan Indonesia berasaskan projek industri hiliran, pertanian, pembalakan, hartanah dan sebagainya. Johor turut bertindak memajukan tapak industri seluas 240 hektar, ladang kelapa sawit (30,000 hektar) dan kompleks perkayuan di wilayah itu.

Di Padang pula, projek dijalankan secara berperingkat dengan tiga fasa pertama membabitkan kawasan 200 hektar yang akan dibangunkan merupakan kawasan perindustrian yang pertama diwujudkan.

Di Sumatera Barat pula, Johor terbabit memajukan 47,735 hektar lot industri, kawasan perumahan (115 hektar) dan komersial (24 hektar). Tempat itu digunakan untuk menempatkan kilang memproses barangan hiliran berasaskan kayu bagi pasaran eksport. Johor telah mengusahakannya bersama Indonesia. Kilang tersebut mempunyai 500 pekerja dan dapat memanfaatkan sumber kayu 700,000 meter padu di Sumatera (Berita Harian 10 Ogos 1994).

Kerjasama antara Johor dan Riau dalam bidang pertanian berinsentifkan tanah dijalankan di kawasan terpilih di Riau menerusi kerjasama teknikal. Johor menumpu kepada bidang pertanian yang lebih berintensifkan modal. Industri pertaniannya memerlukan kawasan yang luas. Sementara itu Riau akan mengkhusus dalam kegiatan pertanian ladang.

Hasil pertanian diproses sama ada di Johor ataupun di Singapura. Dalam konteks ini, Riau boleh menjadi pembekal kepada kedua-dua wilayah ini. Contoh projek yang merupakan kerjasama antara Johor dan Riau dapat dilihat melalui projek perladangan. Industri perladangan yang melibatkan Johor dan Riau ialah seperti kelapa sawit dan industri perkayuan. Koperasi Permodalan Melayu Negeri Johor (KPMNJ) yang giat melabur dalam industri pertanian bekerjasama dengan Koperasi Karyawan Minyak Caltex (KKMC) iaitu koperasi terbesar di Riau. Mereka telah mengusahakan secara bersama kawasan seluas 10,000 hektar di Riau untuk kawasan pertanian dan pelancongan yang lebih dikenali sebagai pelancongan tani (Berita Harian 27 Julai 1995).

PKENJ melalui anak syarikatnya, Penquest Ventures membangunkan ladang kelapa sawit seluas 12,000 hektar di Sumatera Selatan secara usaha sama dengan PT Trimitra Sumberbuana yang membabitkan pelaburan RM90 juta. Menurut Ketua Eksekutif PKENJ Datuk Mohd. Ali Hashim, pembangunan ladang tersebut adalah secara berperingkat-peringkat dan mengambil masa empat tahun untuk mengeluarkan hasil 360,000 tan metrik buah menjelang tahun 1999. Pada tahun 1999 sebuah kilang memproses kelapa sawit akan didirikan dan pada tahun kelapan kilang kedua akan didirikan. Kedua-duanya berupaya memproses 80 tan metrik buah tandan basah sejam. PKENJ memiliki ekuiti sebanyak 51 peratus dan selebihnya dimiliki oleh Trimitra (Berita Harian 30 Jun 1994).

Kerjasama tiga hala (Singapura-Johor-Riau) memperlihatkan rancangan integrasi pertanian. Salah satu program yang telah dicadangkan ialah penubuhan Badan Pemasaran Wilayah sebagai rumah penjelasan untuk mengumpul, menggred dan mengedar hasil pertanian dan diperluaskan lagi dalam bidang lain seperti pusat pembangunan dan pertukaran teknologi tinggi, industri pelancongan tani serta pusat latihan kemahiran. Dalam kerjasama jangka panjang diperluaskan dalam bidang seperti kuarantina tumbuhan, pengurusan sumber pertanian, pengambilan buruh ladang, pengendalian lepas tuai, kultur kebun dan kegiatan hiliran.

Pendidikan

Dalam bidang pendidikan, penekanan diberi kepada pembangunan sumber manusia. Johor mungkin menghadapi masalah kekurangan 10 ribu pekerja menjelang tahun 2005. Kekurangan gunatenaga mahir dan separuh mahir yang diperlukan oleh Johor dijangka meningkat 250 ribu. Berasaskan masalah ini, Singapura dan Malaysia bersetuju untuk mengadakan kerjasama dalam bidang latihan pendidikan teknologi melalui konsep pembangunan IMS-GT. Institusi Pendidikan Teknologi di Singapura mempunyai tempat latihan untuk pekerja Malaysia (Berita Harian 14 Februari 1995).

Bagi merealisasikan harapan negara, Johor memberi penekanan utama kepada aspirasi kerajaan pusat melalui penekanan terhadap pembangunan dan latihan tenaga kerjanya. Ini disebabkan Johor mahu lebih komited terhadap pendidikan berdasarkan dua faktor, iaitu pertamanya mahu mengubah struktur kegiatan ekonomi ke arah tenaga mahir dan berteknologi tinggi dalam mengekalkan kemajuan

perindustrian. Kedua, melaksanakan matlamat kerajaan pusat untuk menjadikan Johor sebagai pusat pelajaran rantau ASEAN dan terletak di kawasan yang strategik. Keadaan ini menyebabkan Johor dipilih sebagai pusat latihan kemahiran ASEAN. Johor akan menyediakan tapak pembinaan dan Singapura akan menyediakan tenaga pengajar. Pusat ini bertujuan untuk melatih pelatih dan jurulatih dalam bidang perindustrian.

Pelancongan

Sektor pelancongan terus berkembang menjadi sektor penting. Johor, Singapura dan Riau telah menandatangani MoU untuk mengadakan promosi dan pakej pelancongan yang menarik pelancong melancong ke wilayah terbabit.

PKENJ melalui anak syarikatnya telah mengadakan kajian yang mendalam dalam bidang perhotelan, pusat rekreasi dan padang golf di Riau. KPMNJ giat melabur di Riau dan mengadakan kerjasama dengan KKMC melalui MoU yang telah ditandatangani pada 2 Ogos 1995 yang terbabit dalam mengusahakan kawasan seluas 10,000 hektar di Riau untuk kegiatan pelancongan tani (Berita Harian 27 Julai 1995).

Salah satu kesan jelas akibat kerjasama ialah di Pulau Batam. Bidang pelancongan meningkat. Pulau Batam telah menerima antara 600,000 ke 700,000 pelancong pada tahun 1992. Pulau Batam merupakan pulau yang ketiga popular selepas Jakarta dan Pulau Bali. Perkembangan pelancongan telah menyebabkan perkembangan padang golf. Semenjak 1950-an sehingga 1993 terdapat 34 padang golf.

Bidang perhotelan mempunyai hubungan positif dengan perkembangan bidang pelancongan. Permintaan untuk bilik penginapan semakin meningkat. Hotel dibina di kawasan padang golf seperti padang Bukit Unggul Country Club yang seluas 1,400 hektar (Chandra 1996: 80). Dalam pada itu, PKENJ dengan kerjasama sektor swasta telah bekerjasama membina hotel-hotel bertaraf antarabangsa di Johor. Sehingga Disember 1994, terdapat 137 buah hotel dengan 7,308 bilik (Malaysian Business 1996:5).

Keberkesanan Pertumbuhan Segitiga IMT-GT

Kerjasama serantau menekankan beberapa aspek penting yang membolehkan dasar perubahan dicapai. Dengan penekanan yang diberi

kelancaran pergerakan aktiviti ekonomi akan menjadi lebih mapan dan berkesan. Keberkesanan pertumbuhan segitiga ini dilihat daripada beberapa aspek.

Pelaburan

Sepanjang tempoh sehingga akhir 1996, sebanyak 40 buah memorandum persefahaman (MoU) telah ditandatangani dan ini melibatkan jumlah pelaburan sebanyak RM8 billion (Laporan Ekonomi 1996/97). Daripada bilangan tersebut, sebanyak 12 projek telah dilaksanakan, 2 digugurkan, 5 dalam proses dan selebihnya berada dalam pelbagai peringkat pelaksanaan. Menurut kajian Bank Pembangunan Asia (ADB), dianggarkan antara RM39 billion hingga RM51.1 billion diperlukan dalam tempoh 10 tahun untuk melaksanakan projek pembangunan utama. Untuk menggerakkan sumber kewangan bagi pembiayaan tersebut, cadangan telah dibuat untuk menubuhkan bank komersil secara usahasama; mempromosi perkhidmatan Sistem Perbankan Tanpa Faedah (SPTF) dan menubuhkan "over-the counter-market (OTC)". OTC akan mewujudkan dana pelaburan wilayah dan membolehkan syarikat-syarikat yang layak di rantau ini memperdagangkan saham mereka. Pusat operasi OTC dicadangkan dibina di Pulau Pinang. Sebagai tambahan, Bangkok International Banking Facilities iaitu kemudahan perbankan luar pesisir merupakan satu lagi sumber yang sedia ada untuk membiayai keperluan pelaburan di wilayah IMT-GT. Usaha juga sedang dilakukan untuk menubuhkan perkhidmatan SPTF di Aceh dan Padang di Indonesia dan di selatan Thailand. Malaysia telah mempunyai kemudahan perbankan secara Islam melalui Bank Islam (M) Bhd., dan telah berusaha menyediakan kemudahan tersebut di Indonesia. Bank Islam yang pertama telah beroperasi di Medan, Indonesia pada awal 1997. Cawangan-cawangan telahpun merebak ke tempat-tempat lain.

Di Utara Sumatera dan Aceh, projek-projek yang dikenalpasti ialah penubuhan estet industri, pemasangan motosikal, pembinaan hotel, pembangunan telekomunikasi dan pelabuhan ikan. Di selatan Thailand pula ialah pembinaan, penyelenggaraan dan operasi sistem pengangkutan laut Lokseumawe, Langkawi dan Satun, pembangunan projek tenaga bebas berasaskan bina-milik-operasi, pembangunan teleport dan pembinaan, penyelenggaraan dan operasi stesen TV swasta.

Sebagai usaha untuk menyokong pelaburan, kerajaan Malaysia telah menaikkan taraf prasarana di Kedah dan Perlis. Di Perak pula, Fasa pertama di Ceramic Park telah siap, yang melibatkan kawasan seluas 80.4 hektar dengan 21 buah syarikat sedang beroperasi. Kerjasama dengan Royal Ceramic Centre di Narathiwat dalam berkaitan penyelidikan (R&D) akan meluaskan operasi dan pemasaran selaras dengan usaha dan semangat IMT-GT.

Di Kedah, kepesatan pelaburan hasil kerjasama di dalam wilayah IMT-GT telah menyebabkan tiga kawasan industri baru dikenalpasti iaitu Alor Setar, Jitra dan Bukit Kayu Hitam.

Pendidikan

Kerjasama IMT-GT juga telah membawa kepada cadangan pembentukan Rangkaian Universiti (Uninet) yang telah ditandatangani di Prince of Songkhla University pada 27 Julai 1996. Cadangan ini dikemukakan kerana aspek pembangunan sumber manusia melalui peningkatan taraf pendidikan merupakan elemen penting dalam proses pembangunan dan dengan itu pendidikan di peringkat yang lebih tinggi merupakan sebahagian daripada usaha untuk melahirkan sumber manusia yang cekap dan berkualiti. Uninet merangkumi 8 buah institusi pengajian tinggi (IPT) iaitu Universitas Andalas di Padang, Universitas Sumatera Utara di Medan, Universitas Syiah Kuala di Aceh, Universiti Sains Malaysia, Universiti Utara Malaysia, Institut Teknologi Mara, Prince of Songkhla University di Hat Yai dan Srinakharinwirot di Songkhla.

Uninet dijangkakan akan dapat memajukan hubungan individu di antara ahli akademik, pelajar dan kakitangan di dalam Uninet di samping memajukan hubungan di dalam pengajaran dan penyelidikan. USM juga telah menawarkan diri untuk menjadi Pusat Pengajian IMT-GT bagi Malaysia dan berperanan menyelaras pengumpulan maklumat tentang pertumbuhan segitiga, menganalisis dasar rancangan, strategi dan projek penyelidikan serta perhubungan dengan sektor swasta dan kerajaan.

Pembangunan sumber manusia sememangnya boleh dinilai berasaskan tahap pendidikan. Ini kerana pendidikan dilihat sebagai salah satu daripada proses pembangunan ekonomi yang memberi kesan ketara kepada perubahan sosioekonomi masyarakat dan negara. Teori Modal Manusia pula merumuskan bahawa pendidikan membawa kepada kemajuan diri dan peningkatan produktiviti. Oleh itu, kemajuan dalam pendidikan perlu dilakukan untuk membangunkan ekonomi. Prof. Solow

pada tahun 1957 menyatakan bahawa hampir 85.7 peratus daripada kenaikan daya pengeluaran di Amerika Syarikat adalah hasil pelaburan dalam teknikal yang dicapai melalui latihan, penyelidikan dan pendidikan (Solow 1963). Dalam konteks IMT-GT, penubuhan Uninet adalah rancangan jangka panjang bagi memajukan wilayah tersebut.

Pelancongan

Industri pelancongan di rantau IMT-GT telah menerima kesan langsung dan ketara hasil daripada kerjasama wilayah ini. Perkembangan industri pelancongan dan perhotelan amat menggalakkan. Sebagai contoh, wilayah Yala di selatan Thai telah menerima kedatangan pelancong dari Malaysia yang semakin bertambah semenjak termeterainya kerjasama ini. Menurut Gabenor Wilayah Yala, Nern Signkhaungern, sehingga suku tahun pertama 1996, purata tahunan kedatangan pelancong dari Malaysia adalah melebihi 100,000 orang setahun dan optimis bahawa bilangan tersebut akan terus meningkat dari semasa ke semasa. Perkembangan pelancongan di wilayah Yala telah membawa kepada pembukaan kawasan Betong dalam wilayah Yala sebagai destinasi pelancongan yang baru. Betong yang sejauh 130 kilometer daripada Yala merupakan kawasan rekreasi tasik pinggir pergunungan yang wujud dari pembinaan Empangan Banglang.

Kajian Bank Pembangunan Asia (ADB) mendapati wilayah anggota IMT-GT perlu membina kemudahan konvensyen dan mesyuarat bagi membolehkan subrantau terlibat bersaing mendapatkan pasaran seumpama itu di pasaran antarabangsa. Kajian tersebut mendapati purata perbelanjaan seorang peserta bagi menghadiri konvensyen dan mesyuarat tentang pelancongan adalah tinggi iaitu antara RM450 hingga RM750 sehari. Sehubungan itu, rantau IMT-GT perlu merebut peluang mendapatkan pasaran seumpama itu dengan membina pusat konvensyen dan mesyuarat yang lebih moden bagi meningkatkan industri pelancongan.

Sebuah bandar bersepadu yang mengadunkan kemudahan riadah dan pelancongan telah dicadangkan dibina di Bayan Baru, Pulau Pinang. Projek ini dijangka akan lebih menguntungkan Sumatera Utara dan Selatan Thai memandangkan Bayan Baru akan menjadi pusat transit para pelancong untuk ke Indonesia dan Thailand. Perkembangan industri pelancongan di selatan Thai menyebabkan kelima-lima wilayah yang terlibat dalam rantau IMT-GT yang mempunyai 51 buah daerah menikmati purata pertumbuhan 10 peratus setahun.

Dalam industri perhotelan pula, pihak pengurusan Hotel Lading, Banda Aceh telah memulakan usaha menubuhkan sebuah syarikat usahasama dengan pengusaha hotel dari Malaysia untuk membina hotel di Banda Aceh. Kini, lebih 1,000 orang warganegara Malaysia sedang bekerja dalam industri perhotelan di Banda Aceh di pelbagai peringkat jawatan.

Masalah yang sering dihadapi ialah ahli-ahli perniagaan dari ketiga-tiga wilayah menghadapi kesulitan untuk berulang-alik antara Haadyai ke bandar Aceh kerana tiada perkhidmatan penerbangan. Kekurangan perkhidmatan penerbangan ini menyukarkan ahli-ahli perniagaan untuk membuat urusan perniagaan yang memerlukan mereka hadir pada sesuatu tempat dalam masa yang singkat. Syarikat-syarikat penerbangan dari ketiga-tiga buah negara telah mengambil inisiatif dengan menambah bilangan perkhidmatan penerbangan, memberi perkhidmatan penerbangan ke kawasan baru serta memperbesarkan lagi lapangan terbang yang sedia ada. Thai Airways misalnya telah memulakan perkhidmatan ke Medan di Indonesia kerana terdapat permintaan yang tinggi daripada ahli perniagaan yang berulang alik mahupun pelancong yang ingin melancong. Syarikat penerbangan kebangsaan Indonesia Sempati Air pula telah memulakan perkhidmatan penerbangan ke Phuket di Thailand yang terkenal dalam bidang pelancongan. Keadaan ini akan dapat meningkatkan lagi ekonomi kedua-dua buah wilayah. Sistem Penerbangan Malaysia (MAS) juga telah menambah bilangan penerbangan antara ketiga-tiga wilayah serta memulakan perkhidmatan penerbangan ke kawasan baru. Mofaz Air dari Malaysia juga mungkin mengambil bahagian dalam perkhidmatan penerbangan di wilayah IMT-GT sekiranya diperlukan.

Di dalam pembangunan infrastruktur lain pula, sebuah anak syarikat Sikap Project Management Services Sdn. Bhd iaitu Medanmas Sdn. Bhd. telah menubuhkan satu konsortium stesen pemancar televisyen yang khusus di Wilayah IMT-GT. Stesen pemancar ini akan dibina di Aceh dengan sokongan stesen sambungan di Utara Semenanjung dan Selatan Thailand. Dengan pembinaan stesen pemancar ini akan dapat meningkatkan lagi bidang penyiaran di ketiga-tiga wilayah khususnya dan di ketiga-tiga buah negara amnya. Segala maklumat akan dapat disampaikan dengan lebih pantas dan berkesan.

Sikap pengurusan juga telah mengemukakan cadangan di dalam mesyuarat IMT-GT untuk membina jambatan bagi menghubungkan pelabuhan yang terletak di Pantai Timur dan Pantai Barat yang menelan belanja RM4.5 bilion. Ia dilaksanakan oleh konsortium dari Indonesia,

Malaysia dan Thailand yang dikenali sebagai Landbridge Interconnecting System Project. Ia menghubungkan Pelabuhan Krabi, Tanum dan Pelabuhan Pulau Pinang dan seterusnya ke Pelabuhan Kemaman di Terengganu.

Syarikat ini juga telah mengemukakan cadangan untuk memperbaiki landasan keretapi yang menghubungkan Butterworth, Haadyai dan Sungai Golok. Selari dengan landasan keretapi ini akan dibina saluran paip gas untuk dibekalkan ke wilayah ini dengan kos AS\$2.6 bilion. IMT-GT berharap untuk membina lebuh raya 8 laluan dengan jambatan yang menghubungi Teluk Siam hingga Laut Andaman di bahagian barat serta laluan gas yang menghubungi pelabuhan Baru Khanom di Timur dan Krabi di barat serta pembesaran Pelabuhan Pulau Pinang akan menjadi kenyataan.

Di Pulau Pinang pula semua infrastruktur utama seperti lebuh raya, pelabuhan dan lapangan terbang akan terletak di Seberang Prai. Ini kerana Pulau Pinang lebih mengutamakan pembangunan di wilayah Seberang Prai untuk dibangunkan kerana Bahagian Pulau telah padat dengan pembangunan. Melalui IMT-GT ini juga Pulau Pinang merancang pembinaan titian darat di antara Pulau Pinang ke Songkhla di Selatan Thailand.

Di Perak pula Pengkalan Hulu akan dihubungkan dengan lebuh raya Timur Barat untuk meningkatkan lagi pembangunan di negeri Perak. Pengkalan Hulu juga akan dihubungkan dengan Kulim di Kedah dengan lebuh raya yang akan dibina. Laluan tersebut akan menghubungkan Perak, Kedah, Perlis, Pulau Pinang dan lapangan terbang di Grik untuk membolehkan pesawat yang lebih besar mendarat.

Padang Besar Perlis akan dijadikan kawasan bebas cukai. Perlis juga akan dihubungkan dengan kemudahan lebuh raya. Lebuh raya yang akan dibina menghubungkan Bukit Kayu Hitam-Padang Besar, Bukit Kayu Hitam-Kuala Perlis, Padang Besar-Wang Kelian dan Kuala Perlis-Satun di Thailand. Pembinaan lebuh raya Bukit Kayu Hitam-Padang Besar dan Bukit Kayu Hitam-Kuala Perlis dijangka menelan belanja RM350 juta (Malaysia 1996).

Pertanian

Sektor pertanian kurang diberi penekanan di dalam pembangunan wilayah segitiga IMT-GT. Ini kerana syarikat-syarikat swasta dan pelabur lebih berminat di dalam bidang perindustrian dan pelancongan yang dapat

memberi keuntungan yang lebih. Pembangunan pertanian di ketiga-tiga wilayah banyak dijalankan oleh pihak kerajaan. Jika ditinjau kawasan-kawasan pertanian didapati banyak tanah pertanian telah ditukar taraf kepada kawasan industri terutama di Malaysia di mana banyak kawasan pertanian telah dibangunkan sebagai kawasan perindustrian. Keadaan ini menyebabkan sektor pertanian kurang diberi penekanan. Namun begitu sektor ini terus memainkan peranan penting di dalam menyediakan bekalan makanan, bekalan bahan mentah serta peluang pekerjaan.

Di dalam memajukan sektor pertanian di kawasan IMT-GT, telah menarik minat pemerintah Aceh. Beliau berminat untuk memantapkan hubungan dengan Malaysia khususnya di wilayah IMT-GT. Bidang yang berpotensi untuk dibangunkan di antara kedua-dua buah negara ialah perdagangan, pertanian, perindustrian, pelancongan dan perikanan.

Aceh merupakan kawasan yang berpotensi untuk dibangunkan di dalam bidang pertanian. Ini kerana Aceh mempunyai kemudahan infrastruktur yang cukup untuk pertumbuhan pertanian dan juga perindustrian. Pengeluaran kelapa sawit merupakan bidang yang mempunyai potensi cerah untuk dibangunkan di wilayah Aceh. Tambahan pula Aceh mempunyai jumlah penduduk yang ramai dan dapat menyediakan peluang pekerjaan yang banyak serta kos buruh adalah lebih murah. Di samping itu Aceh juga mempunyai pasaran yang luas kerana mempunyai penduduk yang ramai.

Penubuhan IMT-GT juga turut memberi kesan kepada Negeri Perak, khususnya di dalam bidang pertanian. Ini kerana kerajaan Indonesia bersedia memperuntukkan 73,000 hektar tanah di Sumatera untuk tanaman kelapa sawit.

Perindustrian

Menjelang beberapa tahun akan datang dianggarkan 2,000 hektar kawasan perindustrian tambahan di Perak akan dimajukan oleh Perbadanan Kemajuan Ekonomi Negeri. Antara kawasan perindustrian baru yang dirancang ini akan dibina berhampiran atau kawasan baru. Mengikut perancangan, kawasan perindustrian baru ini akan dibina di Jejawi, Kangar, Kuala Perlis, Alor Setar, Baling, Gurun, Jitra, Kuala Ketil, Kulim, Langkawi, Padang Serai, Sungai Petani, Bertam, Bukit Minyak, Butterworth, Nibong Tebal, Gopeng, Kampar, FTZ Klabang, Kuala Kangsar, Pengkalan 1, Seri Iskandar dan Taman Meru.

Di Kedah wilayah Sik, Baling dan Kuala Nerang akan dibangunkan dengan industri kecil dan sederhana (IKS) dan pekerjaan akan diambil daripada wilayah Thailand dan Indonesia sekiranya berlaku kekurangan tenaga kerja. Pembangunan Alor Setar yang semakin pesat juga dijangka berterusan sehingga tahun 2000. Kawasan industrinya yang banyak akan memberi peluang pekerjaan kepada penduduk tempatan. Perkembangan pesat dijangka akan menjadikan Alor Setar sebagai Kota Metropolitan. Ini berikutan terbinanya beberapa bangunan pencakar langit seperti Plaza City Point dan Menara Star dan beberapa bangunan pencakar langit lain yang masih di dalam pembinaan dan juga yang masih di dalam perancangan.

Di Perak pula Pengkalan Hulu merupakan kawasan yang bakal dibangunkan sebagai kawasan industri perabot berasaskan kayu selain berpotensi dimajukan sebagai kawasan pelancongan. Kerajaan negeri telah menyediakan 16 hektar tanah untuk pelbagai industri terutama industri perabot. Ini kerana Pengkalan Hulu merupakan kawasan pengeluaran kayu jenis bermutu di Negeri Perak. Pengkalan Hulu juga sebagai pemangkin kepada kemajuan sempadan Perak dan Thailand. Kerajaan negeri telah memperuntukkan RM500 juta untuk perindustrian dan pelancongan kerana Pengkalan Hulu akan mempunyai Lebuhraya yang menghubungkan Negeri Perak dengan kawasan lain.

Di Pulau Pinang pula wilayah Seberang Prai akan dijadikan pusat komersial. Ini kerana Seberang Prai mempunyai kawasan yang luas iaitu 739 km persegi berbanding 293 km persegi di kawasan Pulau. Seberang Prai berpotensi dibangunkan sebagai pusat metropolitan menjelang tahun 2000. Dalam pembangunan IMT-GT, semua infrastruktur utama seperti lebuhraya, pelabuhan dan lapangan terbang akan terletak di wilayah Seberang Prai. Pembangunan Seberang Prai lebih tertumpu kepada perdagangan, perindustrian dan pentadbiran kerana bahagian Pulau lebih menumpukan kepada pembangunan akademik, pelancongan dan kediaman.

Kerajaan Negeri juga bercadang menubuhkan pusat industri di Wilayah IMT-GT untuk mengelakkan penghijrahan pendatang tanpa izin seperti yang dilakukan oleh Amerika Syarikat tentang penghijrahan pendatang tanpa izin Mexico. Pembinaan kilang di Mexico telah berjaya mengatasi masalah kemasukan pendatang tanpa izin dan inilah yang cuba dilakukan oleh Pulau Pinang.

Malaysian Industrial Estate Limited (MIEL) pula telah menubuhkan syarikat usahasama dengan P.T. Nusantara Development untuk memajukan kawasan perindustrian di Sumatera Barat. MIEL juga

mengeksport kepakarannya ke Sumatera Utara yang kaya dengan hasil pertanian dan sumber tenaga manusia yang banyak.

Di Indonesia, pembangunan di wilayah Sumatera terbahagi kepada dua wilayah iaitu yang terletak di bawah pentadbiran Medan dan Banda Aceh. Sumatera Utara merupakan wilayah yang mempunyai banyak kawasan perindustrian. Mulai tahun 1979 hingga 1988, jumlah industri dalam kawasan ini telah bertambah sebanyak 4.4 kali ganda, peluang pekerjaan pula meningkat 2.3 kali ganda dan nilai pengeluaran meningkat 3.7 kali ganda. Antara industri terpenting di kawasan ini ialah kilang simen, baja, pulpa, kertas, minyak sawit, getah, perabot dan sedikit hasil kejuruteraan.

Pertumbuhan perindustrian dianggarkan 12.4 peratus pada tahun 1986 hingga 1988. Pada tahun 1988, peluang pekerjaan meningkat pada kadar 5 peratus. Pekerjaan yang utama ialah sektor pertanian, meliputi 59 peratus daripada jumlah tenaga buruh, sektor kedua ialah perdagangan iaitu 15 peratus daripada jumlah tenaga buruh. Nilai eksport pada tahun 1989 ialah AS\$1.38 bilion.

Banda Aceh menyumbangkan kira-kira 3.3 peratus hasil perkilangan sebenar. Di kawasan ini terdapat sebuah zon perindustrian di Langsa dalam wilayah Loksuemawe. Kini hanya terdapat sebuah kilang papan lapis dan etanol yang beroperasi. Nilai eksport pada tahun 1987 ialah AS\$2.31 billion daripada hasil gas asli dan peluwap. Pengeluaran yang lain ialah simen, baja, papan lapis, kayu bergaji, balak, kopi, kelapa sawit, emas, tembaga dan zink. Pembangunan di sini adalah pesat. Sebelum kegawatan ekonomi yang melanda Asia Tenggara pada pertengahan 1997, banyak kawasan telah dibangunkan.

Medan merupakan pusat perindustrian yang telah dikenalpasti sebagai salah sebuah daripada tiga buah zon perindustrian selain Jakarta dan Surabaya yang terletak di wilayah Pulau Jawa. Di sini banyak terdapat industri yang menghasilkan kaca, cecair nitrogen dan karbon dioksida. Sebanyak 29 peratus pengeluarannya berasaskan besi, manakala pengeluaran kimia 6 peratus dan 65 peratus lagi adalah hasil industri kecil. Di sini terdapat sebuah Kawasan Perindustrian Medan (KIM) yang dibangunkan pada tahun 1976. KIM merupakan sebuah syarikat yang diperbadankan dengan perkongsian 60 peratus swasta, 30 peratus pemerintah dan 10 peratus syarikat-syarikat lain.

Perindustrian di Selatan Thailand pula meliputi wilayah Satun, Songkhla, Yala, Narathiwat dan Patani. Wilayah ini menghasilkan 25 peratus daripada pengeluaran negeri Thailand. Dalam wilayah tersebut terdapat wilayah perindustrian di Songkhla yang berhampiran dengan

pelabuhan laut dalam berhadapan dengan Teluk Siam dan sebuah lagi di Patani yang mempunyai sebuah pelabuhan kecil. Sebuah lagi pelabuhan laut dalam akan dibina di Langu dalam wilayah Satun.

Pemerintah Thailand kini sedang merancang untuk membina lebuh raya yang menghubungkan Satun, Haadyai dan Songkhla dengan pelbagai kawasan perindustrian yang terletak di bahagian Pantai Timur dan Barat. Projek ini akan diteruskan hingga menghubungkan kawasan Utara Semenanjung Malaysia.

Memandangkan masa depan kelima-lima kawasan ini cerah, maka pemerintah Thailand bercadang mewujudkan lebih banyak zon perdagangan bebas di Langu, Sadao-Haadyai, Sungai Golok, Betong dan Patani. Pembangunan yang pesat ini kelak secara tidak langsung mempertingkatkan kegiatan ekonomi sekitar kawasan sempadan Thailand dan Malaysia.

Rancangan Pembangunan dan Sosial Negara Thai Ketujuh (1992-1996) mentakrifkan kawasan sempadan di bahagian selatan khasnya Songkhla dan Haadyai sebagai pintu masuk perdagangan melalui beberapa buah tempat di sempadan. Kemajuan dan pembangunan di bahagian selatan ini dijangka bertambah pesat apabila terlaksananya Projek Dasar Laut Selatan (SSP) yang menghubungkan pelabuhan Krabi di Pantai Timur dan Khanom di Pantai Barat melalui pembinaan lebuh raya, jalan keretapi dan saluran paip gas. Lalan ini dijangka memendekkan perjalanan ke Timur Tengah dan Jepun.

Keberkesanan BIMP-EAGA

Bagi BIMP-EAGA, program kerjasama pembangunan ekonomi kawasan telah dijadikan sebahagian dari Rancangan Pembangunan Kebangsaan negara-negara terbabit. Indonesia dan Filipina mempunyai dasar untuk menggalakkan pertumbuhan berlaku di luar kawasan yang lebih maju. Kalimantan Timur dan Barat dan Sulawesi Utara merupakan sebahagian daripada Indonesia Timur. Indonesia telah mencadangkan satu rancangan pertumbuhan strategik di kawasan tersebut. Filipina telah merangka satu rancangan pembangunan yang komprehensif iaitu "Mindanao 2000" bertujuan menyusun semula ekonomi Mindanao. Sedikit sebanyak, Sabah dan Sarawak juga telah menikmati insentif khas dengan adanya usaha kerajaan menggalakkan lebih banyak pelaburan di kawasan "Eastern Corridor". Thailand pula sedang membangunkan "Southern Sea Board" bagi mengatasi masalah struktur pembangunan yang tertumpu di pusat.

Hasil pertumbuhan melalui kerjasama ekonomi dijangka akan menjana faedah jangka masa panjang kepada negara-negara yang terlibat.

Sektor swasta Malaysia telah menandatangani memorandum persefahaman dengan beberapa pihak di kawasan BIMP-EAGA untuk mengendalikan pelbagai projek bernilai lebih daripada RM400 juta. Projek-projek ini termasuk pembangunan rangkaian telekomunikasi dan perkhidmatan, memperluaskan perhubungan udara, minyak dan carigali gas di Mindanao, pembangunan ladang kelapa sawit sebanyak 18,000 hektar di Kalimantan, penubuhan kilang mengetin ikan tuna di Sabah, aktiviti-aktiviti pembalakan di Kalimantan Timur, pembekalan arang batu dari Kalimantan ke Mindanao dan usahasama aktiviti perikanan. Telah dikenalpasti bahawa pergerakan sumber dari segi pembentukan modal dan perkhidmatan kewangan amat penting untuk menarik pelaburan ke kawasan ini.

Dalam mewujudkan tabung mengurus dan sumber bagi membiayai pelaburan projek yang dilaksanakan oleh negara anggota BIMP-EAGA, Malaysia telah mencadangkan Wilayah Persekutuan Labuan. Sebagai kawasan yang kurang membangun, BIMP-EAGA memerlukan banyak modal untuk mengembangkan kegiatannya. Labuan yang dilengkapi pelbagai kemudahan Pusat Kewangan Luar Pantai Antarabangsa (IOFC) adalah tempat yang paling sesuai dijadikan saluran tabung mengurus dan sumber membiayai projek pelaburan kawasan terbabit. Kumpulan kerja Perkhidmatan Kewangan dan Pembentukan modal BIMP-EAGA (Capital Formation and Financial Service Working Group BIMP-EAGA) perlu mengambil kira cadangan itu untuk pertimbangan apabila mencari sumber tabung projeknya.

Dalam konteks Malaysia, kewujudan BIMP-EAGA akan membawa pertumbuhan ekonomi yang lebih pantas. Pelancaran perkhidmatan penerbangan SAEGA Air Sdn. Bhd. (Saega Air) merupakan salah satu daripada beberapa projek yang berjaya dihasilkan melalui BIMP-EAGA. Kewujudan perkhidmatan itu membolehkan rakyat melawat semua bandar utama di rantau ini.

Saega Air, milik bersama kerajaan Sabah dan Sarawak serta Ekran Air Bhd., mengadakan perkhidmatan berjadual ke Davao, Zamboanga, Puerto Princessa dan General Santos City di Selatan Filipina, Manado di Sulawesi dan Balikpapan, Pontianak serta Tarakan di Kalimantan dengan menjadikan Kota Kinabalu, Sabah dan Sarawak sebagai pintu masuk.

Sistem pengangkutan menghubungkan negara anggota, baik melalui laut atau udara diakui semakin baik. Selain perkhidmatan Saega

Air, perjanjian mengendalikan perkhidmatan bas merentasi Borneo dari Kota Kinabalu ke Pontianak, Kalimantan melalui Bandar Seri Begawan, Brunei dan Kuching, Sarawak sudah dimeterai oleh beberapa pengusaha swasta dan ia telah beroperasi pada pertengahan 1996.

Daerah Sandakan dikenalpasti berpotensi menjadi pusat kecemerlangan industri pelancongan berasaskan ekologi bagi Kawasan Pertumbuhan Asean Timur-Brunei, Indonesia, Malaysia dan Filipina (BIMP-EAGA). Dengan sistem perhubungan serta ekonomi yang semakin baik, Sandakan boleh menjadi pintu masuk kegiatan komersil dari Filipina Selatan dan Sulawesi Utara. Sandakan diyakini akan mendapat manfaat menerusi pembangunan kerjasama BIMP-EAGA. Untuk tujuan ini ia memperlihatkan perlunya pengembangan usaha bersepadu semua pihak termasuklah ahli politik, kakitangan sektor awam dan swasta serta orang ramai. Sejumlah RM752.52 juta diperuntukkan untuk pembangunan sosioekonomi di Sandakan menerusi Rancangan Malaysia Ketujuh. Daripada jumlah itu, RM237.97 atau 3.1 peratus adalah daripada kerajaan negeri.

Selaras dengan meningkatnya jumlah syarikat gergasi antarabangsa yang melabur di Sarawak sehingga sekarang penubuhan sebuah pusat perdagangan dunia adalah tindakan yang dialu-alukan. Pusat itu hendaklah menyeluruh dan meliputi pelbagai komponen seperti pejabat, hotel, dewan persidangan pelbagai guna dan pusat pameran. Tujuan pengwujudan pusat itu di Kuching ialah untuk menjadikan bandar raya ini sebagai pusat utama pameran perdagangan antarabangsa. Tambahan pula Kuching mempunyai sumber dan semua kemudahan, ia boleh memainkan fungsi utama di wilayah BIMP-EAGA ini. Seajar dengan perkembangan ini, pembinaan kemudahan persinggahan serba lengkap di sepanjang Jalan Miri-Bintulu perlu dilakukan, berikutan bandar Miri kini menjadi tumpuan rakyat dari negara jiran.

Pembentukan kerajaan baru di Selatan Filipina dijangka membantu proses pertumbuhan ekonomi yang lebih pesat di kalangan negara anggota BIMP-EAGA. Ini didasarkan daripada keamanan dan kesungguhan serta kewibawaan pemimpin pejuang Barisan Pembebasan Kebangsaan Moro (MNLF). Sabah dilihat lebih optimis boleh menjadi rakan dagangan terpenting bagi Mindanao di Selatan Filipina kerana kedudukannya yang berdekatan dan keadaan geografinya. Hubungan dan kerjasama erat di peringkat kerajaan dan sektor swasta membolehkan Sabah dan Mindanao meneroka pelbagai bidang dengan lebih jauh. Untuk tujuan ini empat Memorandum Persefahaman (MoU) telah ditandatangani oleh ahli perniagaan kedua-dua pihak pada 24 Oktober 1996. Antaranya

ialah cadangan membina hotel di Tawi-Tawi antara Bangao Nationwide Telephone System dan Scuba World Sdn. Bhd. (Sabah).

Keadaan yang kembali tenang di Selatan Filipina akan membolehkan negara-negara Asean Timur lain meneroka peluang pelaburan dan meningkatkan kegiatan perdagangan dengan kawasan ini, sekaligus membantu pertumbuhan ekonomi kawasan ini secara positif. Pembabitan lebih ramai pelabur di Selatan negara itu, terutama dalam bidang maritim dan infrastruktur seperti perundangan dan perkhidmaan perkapalan, membolehkan peningkatan dalam bidang pertukaran perdagangan.

Kewujudan BIMP-EAGA juga memperlihatkan Sabah untuk memanfaatkan kedudukan strategiknya di pertengahan kawasan segiempat pertumbuhan. Kewujudan Lembaga Pemasaran Ikan Sabah (SAFMA) dapat memperluaskan pasaran ke beberapa negara Asia dan Eropah, selain meningkatkan pasaran tradisional yang dikenalpasti berpotensi untuk dikembangkan. Sebagai kawasan pertumbuhan baru, Asean Timur berpotensi menjadi pangkalan pasaran produk perikanan ke beberapa negara Asia. SAFMA bertindak membungkus dan menyejukkan hasil tangkapan lautnya di samping Semenanjung Malaysia, Singapura, Hong Kong dan beberapa negara Eropah.

Selain pasaran baru, SAFMA juga mengendalikan kompleks perikanan, sebuah limbungan baik pulih kapal, sebuah loji baja ikan di samping memiliki dua kapal pengangkut. Menyedari potensi itu, SAFMA berhasrat meneruskan perjuangan sebagai penggerak utama dalam membangunkan industri perikanan Sabah, sambil memerhati perkembangan terkini dalam bidang itu. SAFMA akan membuka pasaran baru untuk hasil keluaran nilai tambah, khususnya bagi bahan mentah bernilai rendah diperolehi daripada nelayan bertujuan meningkatkan kedudukan sosioekonomi mereka.

Sabah atau Sulawesi di Indonesia boleh dijadikan pusat projek akuakultur usaha sama swasta di antara negara anggota Kawasan Pertumbuhan Asean Timur Brunei-Indonesia-Malaysia-Filipina (BIMP-EAGE). Dua kawasan itu mempunyai kekayaan sumber bekalan ikan segar, selain kedudukan yang strategik. Jawatankuasa kerja tentang akuakultur dibentuk dalam mesyuarat pertama kumpulan itu di Bandaraya General Santos, Mindanao, Filipina pada November 1995. Ini berikutan permintaan ikan dan udang adalah tinggi termasuk di kawasan BIMP-EAGA ini. Filipina yang lebih maju perlu bersedia memindahkan kepakaran itu kepada negara jiran lain terutama Malaysia.

Masalah

Kerjasama serantau ini tidak sunyi daripada menghadapi berbagai masalah sama ada secara langsung atau tidak langsung.

Masalah utama yang dihadapi ialah menanggung kos yang tinggi terutamanya untuk menyediakan kemudahan prasarana. Modal yang terhad pula merupakan masalah utama bagi BIMP-EAGA. Sebahagian besar wilayah terlibat merupakan wilayah mundur. Modal bukan sahaja melibatkan pinjaman sumber asing malah dana juga perlu wujud dalam negara sendiri khususnya dalam menangani segala kemungkinan akibat perubahan iklim dunia. Kekurangan modal juga dikaitkan dengan ketakupayaan wilayah-wilayah ini menarik pelaburan asing akibat kekurangan infrastruktur dan sebagainya.

Untuk mewujudkan suasana ekonomi yang berkembang pesat dan memberangsangkan ia mesti disokong oleh penggunaan teknologi yang cekap. Terutama bagi BIMP-EAGA yang merupakan kawasan pertumbuhan yang baru sahaja dibangunkan dibandingkan dengan pertumbuhan segitiga yang lain, tidak dinafikan BIMP-EAGA mengalami kekurangan tenaga mahir menyebabkan daya pengeluaran rendah.

Selain itu kadar tarif adalah tidak seragam. Kebanyakan kadar tarif yang dikenakan lebih kepada kepentingan ekonomi masing-masing. Ini menyukarkan wilayah-wilayah yang mempunyai potensi pengeluaran sesuatu barang untuk memasuki wilayah tersebut. Penyeragaman tarif memerlukan kesepakatan negara-negara anggota supaya tidak wujud pertindihan dari segi objektif penubuhan.

Perkembangan perindustrian di ketiga-tiga pertumbuhan segitiga menyebabkan berlakunya pencemaran taman laut. Ekosistem Taman Laut Pulau Payar misalnya dan peranan sekitarnya dikhuatiri terancam dengan pelaksanaan projek pembinaan depot dan paip dari Pulau itu ke Songkhla. Ia akan memberi kesan kepada pelancongan jika berlaku tumpahan minyak.

Kebanjiran pendatang tanpa izin ke Malaysia berlaku akibat kesan pertumbuhan perindustrian. Selain itu pencerobohan sempadan sering mencetuskan ketegangan nelayan dari negara-negara terlibat dan sering dikatakan menceroboh zon ekonomi eksklusif negara jiran.

Cabaran Abad ke-21

Sebagai sebuah negara yang mengamalkan dasar ekonomi terbuka, Malaysia tidak dapat lari daripada unsur persaingan di peringkat antarabangsa. Perubahan-perubahan yang berlaku di peringkat dunia yang sejagat sedikit sebanyak telah memberi beberapa cabaran kepada Malaysia. Dengan adanya pelaksanaan strategi kerjasama ekonomi serantau diharap dapat memberi sumbangan kepada pertumbuhan ekonomi dan taraf hidup yang lebih tinggi kepada komponen yang terlibat. Ini termasuk usaha meningkatkan kesalinggenapan ekonomi, menggalakkan penggunaan sumber yang cekap serta menarik pelaburan tempatan dan asing ke rantau berkenaan. Penyediaan kemudahan infrastruktur akan terus ditekankan, memandangkan ia bertindak sebagai pemangkin kepada pembangunan. Oleh sebab tenaga buruh merupakan kekangan, industri yang berasaskan modal adalah digalakkan.

Banyak peluang pelaburan sektor swasta dijangka wujud di gagasan IMS-GT iaitu di sekitar Gelang Patah, Johor yang menempatkan projek hubungan kedua di antara Singapura dan Johor. Sebuah Majlis Perniagaan Bersama (JBC) turut dibentuk oleh sektor swasta supaya mereka dapat berkomunikasi sesama sendiri dengan lebih berkesan dalam rancangan perniagaan yang telah dipersetujui.

Mengikut Malaysia (1996), projek yang akan dilaksanakan di kawasan IMT-GT termasuk perhubungan dan stesen televisyen wilayah di Langkawi, jambatan darat yang menghubungkan Pelabuhan Pulau Pinang dan Songkhla, plaza selamat datang di Padang Besar dan Bukit Kayu Hitam, jalan penghubung di antara Kuala Perlis dan Satun serta zon pembangunan sempadan di Bukit Kayu Hitam. Sektor swasta Malaysia akan melabur dalam projek pembinaan jalan tol sepanjang 25 kilometer, hospital, kawasan perindustrian di Medan, pembuatan bahan binaan dan pemprosesan keluaran yang berasaskan pertanian di Aceh serta pembangunan projek tenaga di selatan Thailand. Bank Pembangunan Asia telah mengenalpasti lebih daripada 90 projek yang sesuai dilaksanakan di kawasan IMT-GT.

Bagi kawasan BIMP-EAGA pula, beberapa projek yang telah dikenalpasti oleh sektor swasta akan dilaksanakan. Ini meliputi projek pertanian, pengangkutan dan telekomunikasi, perdagangan dan pelancongan, tenaga dan kuasa, perkhidmatan kewangan serta pembangunan sumber manusia. Pelaksanaan projek jangka panjang seperti pembangunan infrastruktur dan perdagangan akan memerlukan sumber kewangan yang lebih banyak. Langkah memajukan Labuan sebagai Pusat

Kewangan Luar Persisiran Antarabangsa (IOFC) akan membolehkan Malaysia memainkan peranan aktif dalam menyediakan perkhidmatan kewangan kepada BIMP-EAGA.

Krisis kewangan yang melanda Malaysia, Indonesia dan Thailand telah mendatangkan implikasi yang meluas terhadap prestasi dan prospek sektor-sektor yang telah dibincangkan. Banyak sektor yang terjejas disebabkan oleh peningkatan kos, permintaan yang berkurangan, masalah pembiayaan, dan hutang yang meningkat. Industri yang telah menjalankan program pembesaran beberapa tahun lepas menghadapi kapasiti dan peralatan yang berlebihan serta tenaga kerja yang tidak digunakan sepenuhnya.

Semenjak bermulanya krisis mata wang, nilai ringgit telah menjadi tidak menentu. Keadaan begini boleh menjadikan perancangan dalam perniagaan dan keputusan pelaburan lebih sukar. Kemungkinan besar perjanjian-perjanjian yang telah ditandatangani (MoUs) terpaksa ditangguhkan. Walau bagaimanapun bentuk kerjasama serantau yang telah dibincangkan dapat memberi manfaat kepada negara-negara yang terlibat.

Penutup

Walaupun wujud berbagai masalah, namun tidak dinafikan negara-negara terlibat telah mendapat manfaat hasil daripada kerjasama tersebut. Banyak MoU dan perjanjian yang menjanjikan pelaburan beratus juta ringgit menunjukkan pertumbuhan segitiga sudah menunjukkan kematangannya. Kejayaan melaksanakan beberapa projek besar jelas menunjukkan kerjasama ekonomi serantau semakin rapat dan berpotensi untuk menjadi lebih kuat.

Kerjasama ekonomi serantau melalui pertumbuhan segitiga dijangka mendorong kepada penggunaan sumber dengan lebih cekap dan memberi sumbangan ke arah meningkatkan pertumbuhan ekonomi dan pembangunan di negeri-negeri yang terlibat. Walaupun krisis ekonomi telah mewujudkan kesan yang ketara ke atas pendapatan isi rumah dan peluang pekerjaan dan kadar pertumbuhan yang agak rendah sama ada di Indonesia, Singapura, Filipina, Thailand dan Malaysia, kerjasama yang mantap dan tidak berputus asa harus wujud di negara-negara ini. Kerjasama yang cekap dan bersatu padu diharap akan diteruskan walaupun dalam era kegawatan ekonomi serantau.

Rujukan

- Amin, N. 1993. 25 years of ASEAN Economic Cooperation, An Overview, *Economic Bulletin*, Julai.
- Batam. 1993. *Batam Industrial Development Authority*, Batam, Indonesia.
- Caroline, Y. 1992. *Strategic Business Opportunities in the Growth Triangle*. Longman, Singapore.
- Ismail Muhd. Sallah. 1992. Economic Cooperation in the Northern Triangle. Kertas kerja dibentangkan di *International Symposium on Regional Cooperation and Growth Triangle in Asean*, 23-24 April, Singapura.
- IMS-GT. 1997. *Indonesia-Malaysia-Singapore Growth Triangle*. The Premier Asean Gateway to Investment Opportunities Coordinated by Johor Technopark Sdn. Bhd., Business Council Secretariat dan BT Information Sdn. Bhd., Kuala Lumpur, Malaysia.
- Janadas, Devan. 1993. *South East Asia Challenges of the 21st. Century*. Singapura: Institute of South East Asia Studies.
- Katsuo Seiki. 1993. "Prospect for the Future of the East Asian Economy?" Kertas kerja dibentangkan di *International Seminar on Future Prospects of Interdependence Among East Asian Economies*. 3-4 Februari, Bangkok.
- Laporan Ekonomi 1996/97. Kementerian Kewangan Malaysia. Percetakan Kerajaan. Kuala Lumpur.
- Malaysia. 1993. *Malaysian Industrial Development Authority*, Kuala Lumpur, Malaysia.
- Malaysia. 1996. *Seventh Malaysia Plan 1996-2000*. Percetakan nasional Malaysia Berhad.
- Malaysian Business. 1996. Johor - The Race to Industrialization, 16 Oktober.
- PKENJ. 1997. Perbadanan Kemajuan Ekonomi Negeri Johor. Laporan Tahunan.
- Solow, R.M. 1963. *Capital Theory and the Rate of Return*. Amsterdam: North Holland, Publishing Company.
- Wong Poh Kam. 1992a. "Economic Cooperation in the Southern Growth Triangle: A Long Term Perspective". Kertas kerja dibentangkan di *International Symposium on Regional Cooperation and Growth Triangles in ASEAN*. 23-24. April, Singapura.

Keratan Akhbar

New Straits Times 13 Jun 1997

Berita Harian 10 Ogos 1994.

Berita Harian 30 Jun 1994.

Berita Harian 27 Julai 1995.

Berita Harian 14 Februari 1995

BAB 15

Peranan Teknologi Maklumat dalam Pembangunan Ekonomi dan Sosial: Pengurusan Teknologi Maklumat di Sektor Awam

Hasmiah Kasimin

Pengenalan

Di negara maju teknologi maklumat (TM) dan penggunaannya telah berkembang seiringan dengan peringkat-peringkat kemajuan TM yang bermula dari tahun 1960-an. Pengalaman menggunakan teknologi maklumat mengikut perkembangan kemajuannya itu didapati telah menjadikan negara maju lebih bersedia untuk memanfaatkan teknologi maklumat terbaru dengan lebih cekap dan berkesan. Di Malaysia pula, walaupun komputer pertama dipasang dalam tahun 1965, secara amnya teknologi maklumat mula digunakan dengan agak meluas dalam tahun 1980-an, iaitu ketika generasi teknologi maklumat telah agak maju dan dapat menyokong aplikasi-aplikasi yang maju. Penggunaan teknologi maklumat ketika itu adalah berdasarkan strategi lompatan teknologi di mana Malaysia telah mendapatkan teknologi termaju yang ada ketika itu. Strategi yang sama telah digunakan sekali lagi apabila peranan teknologi maklumat dipertingkatkan lagi dalam RMK-7 (1996-2000). Kerajaan telah menyediakan infrastruktur fizikal yang termaju dan melaksanakan program yang berasaskan penggunaan teknologi maklumat termaju dan canggih sama seperti yang terdapat di negara maju ketika ini. Pengalaman di sektor awam pada tahun 1980-an yang lepas menunjukkan dalam kebanyakan kes, teknologi yang maju itu hanya mampu digunakan untuk aplikasi-aplikasi yang rutin dan mudah, sedangkan teknologi yang dimiliki ketika itu mampu menyokong aplikasi yang lebih maju. Menurut Galliers et. al. (1994), pengurusan teknologi maklumat merupakan salah satu faktor penting yang dapat membantu sesebuah organisasi meningkatkan faedah daripada pelaburan TM yang dibuat. Kertas ini akan membincangkan isu pengurusan teknologi

maklumat di sektor awam dan langkah yang boleh diambil untuk meningkatkan faedah daripada pelaburan IT yang dibuat. Sebelum itu akan dijelaskan dahulu konsep strategi lompatan teknologi dalam pemindahan teknologi maklumat, jenis penggunaan teknologi maklumat dan model peringkat pertumbuhan teknologi maklumat (Galliers & Sutherland 1994).

Latar Belakang, Konsep dan Teori

Strategi Lompatan Teknologi dalam Pemindahan Teknologi Maklumat

Strategi lompatan teknologi merujuk kepada pelaksanaan teknologi yang termaju dan terkini dalam sesuatu bidang aplikasi di mana beberapa generasi sebelumnya daripada teknologi tersebut tidak pernah digunakan. Ini bermakna strategi lompatan teknologi melibatkan satu evolusi yang pantas daripada teknologi yang lama kepada teknologi yang baru. Kesan daripada ini kebanyakan negara di Asia Timur telah melabur dalam telekomunikasi dan jaringan yang termaju dengan melompat beberapa generasi telekomunikasi yang dipunyainya sebelum itu.

Jenis-jenis Penggunaan Teknologi Maklumat

Penggunaan teknologi maklumat didapati berkembang mengikut beberapa peringkat seperti berikut:

- a. **Pemrosesan Data: 1950-an-1960-an**
Ketika itu sistem yang menggunakan teknologi maklumat dikenali dengan nama sistem Pemrosesan Data Elektronik. Penggunaan yang utama ketika itu ialah pemrosesan urusniaga, penjagaan rekod, dan aplikasi perakaunan tradisi.
- b. **Laporan Untuk Pengurusan: 1960-an-1970-an**
Di peringkat ini, Sistem Maklumat Pengurusan telah diperkenalkan. Aplikasinya yang utama ialah pemrosesan laporan maklumat yang telah ditentukan lebih awal untuk menyokong pembuatan kata putus pihak pengurusan.

c. Sistem Menyokong Kata Putus: 1970-an-1980-an

Di peringkat ini sistem untuk menyokong kata putus (DSS) telah diperkenalkan. Aplikasi DSS dapat menyokong proses membuat kata putus pihak pengurusan secara interaktif dan *ad hoc*.

d. Sistem Untuk Tujuan Strategik dan Sokongan Pengguna Akhir: 1980-an-1990-an

Di peringkat ini Sistem Pengkomputeran Pengguna Akhir, Sistem Maklumat Eksekutif, Sistem Pakar dan Sistem Maklumat Strategik telah diperkenalkan. Selain itu sistem yang menggabungkan ciri positif daripada sistem generasi sebelumnya dengan ciri strategi yang terbaru dan teknologi telekomunikasi juga mula mendapat perhatian terutamanya untuk mendapat faedah bersaing. Sistem Pengkomputeran Pengguna Akhir telah dapat memberikan khidmat pengkomputeran secara terus kepada pengguna akhir. Sistem Maklumat Eksekutif pula telah dapat memberi kemudahan kepada pengurusan atasan untuk mendapatkan maklumat yang kritikal. Sistem Pakar dapat memberi khidmat nasihat pakar kepada pengguna akhir. Sistem Maklumat Strategik dapat membantu untuk mengeluarkan produk dan khidmat yang strategik untuk mendapatkan faedah bersaing.

Model Peringkat Pertumbuhan Teknologi Maklumat dalam Organisasi

Mengikut pengalaman di negara maju kemajuan penggunaan teknologi maklumat di dalam sesebuah organisasi telah menimbulkan beberapa isu pengurusan teknologi maklumat. Ciri dan fungsi teknologi maklumat yang baru dalam sesebuah organisasi telah menimbulkan masalah baru yang perlu ditangani oleh pengurusan teknologi maklumat (Earl 1997). Beberapa kajian lepas (The Standish Group 1995) menunjukkan bahawa aspek pengurusan teknologi maklumat merupakan salah satu daripada faktor utama yang menyebabkan kegagalan sesuatu projek sistem maklumat.

Galliers et. al. (1994), telah memodelkan hubungan antara pengurusan teknologi dengan peringkat pertumbuhan penggunaan teknologi maklumat dalam sesebuah organisasi. Beliau telah memperkenalkan enam peringkat pertumbuhan mengikut bagaimana inisiatif sistem maklumat berlaku dalam sesebuah organisasi:

- a. Secara ad-hoc, iaitu di mana pada peringkat awal tiada kawalan dalam penggunaan teknologi maklumat.
- b. Memulakan asas yang diperlukan: iaitu di mana teknologi maklumat mula berpengaruh dalam organisasi.
- c. Kediktatoran pusat: peringkat pusat cuba mengawal pertumbuhan penggunaan komputer dalam organisasi.
- d. Kerjasama dan demokrasi: kerjasama antara jabatan memproses data dengan pengguna akhir.
- e. Peluang keusahawanan: sistem bukan sahaja semata-mata memberi khidmat kepada bahagian lain dalam organisasi, tetapi juga untuk memberi khidmat yang strategik.
- f. Hubungan bersepadu secara harmoni: berlaku hubungan yang harmoni antara kakitangan teknologi maklumat dengan lain-lain kakitangan dalam organisasi. Teknologi maklumat telah meresap ke dalam berbagai aspek.

Seterusnya model ini telah menjelaskan setiap peringkat pertumbuhan itu dari segi tujuh unsur yang bermula dari huruf "s" yang berkaitan dengan operasi dan pengurusan teknologi maklumat sesebuah organisasi secara umum. Unsur-unsur tersebut ialah:

- a. Strategi: Tindakan yang membawa kepada peruntukan sumber organisasi yang terhad pada jangkamasa tertentu untuk mencapai matlamat yang ditentukan.
- b. Struktur: Ciri struktur organisasi iaitu dari segi fungsi, pemusatan kuasa dan lain-lain.
- c. Sistem-sistem: Laporan hasil daripada sesuatu prosedur, proses-proses rutin seperti format mesyuarat.
- d. Kakitangan: Penjelasan tentang demografi kategori kakitangan yang penting seperti jurutera, keusahawanan, MBA dan lain-lain.
- e. Gaya: Ciri bagaimana pengurus utama berkelakuan dalam mencapai gol organisasi dan gaya budaya organisasi.
- f. Skil: Kebolehan istimewa kakitangan utama dalam sesebuah firma.
- g. Superordinate gol: Makna yang penting atau konsep yang menjadi panduan dalam penggunaan teknologi maklumat yang ditanamkan oleh organisasi pada ahli-ahlinya, nilai bersama dan budaya organisasi.

**Jadual 15.1: Model Pertumbuhan Berperingkat
(Sutherland & Galliers, 1989)**

Unsur	Peringkat		
	1	2	3
Strategi	- Perolehan Perkakasan Perisian dil	- Audit IT - Mengenal dan memenuhi keperluan pengguna	- Perancangan sistem maklumat dari atas ke bawah
Struktur	tiada	- Wujud S.M. biasanya di bawah perakaunan atau kewangan	- Jabatan Memproses Data - khidmat DP berpusat - pengguna akhir bebas - masih lagi sebahagian besarnya pemusatan - pengkomputeran pengguna akhir yang tak terkawal - meliputi sebahagian besar aktiviti perniagaan - sistem pangkalan data
Sistem	- ad hoc tidak berkaitan operasi - berbagai manual & sistem maklumat - tidak terselaras - penumpuan kepada sistem kewangan - kurang penjagaan	- banyak aplikasi - banyak jurang perbezaan - sistem bertindih - Pemusatan - Operasi - Terutamanya sistem - Banyak tidak puas hati - Banyak tergendala - Beban penjagaan yang banyak	
Kaki-tangan	- Jurupemrograman/kontraktor	- Juruanalisis sistem - Pengurus DP	- Perancang S.M. - Pengurus S.M. - Pentadbir Pangkalan Data - Pentadbir Data - Juruanalisis Data - Pembahagian Tugas
Gaya	- tiada kesedaran	- Jangan ganggu saya (saya sibuk)	
Kemahiran	- Teknik (peringkat rendah), kepakaran individu	- Metodologi pembangunan sistem	- IS percaya ia tahu apa yang diperlukan oleh perniagaan - Pengurusan Projek - Pengurusan atasan bimbang - DP mempertahankan
Gol-gol Super Odnat	- Kekeliruan (tidak jelas)	- Tidak teratur (huru hara)	

Unsur	Peringkat		
	4	5	6
Strategi	<ul style="list-style-type: none"> - Penggabungan penyelarasan dan kawalan 	<ul style="list-style-type: none"> - Pencarian persekitaran dan peluang 	<ul style="list-style-type: none"> - Menentukan faedah bersaing yang strategik - Pemantauan masa depan - Perancangan interaktif
Struktur	<ul style="list-style-type: none"> - Pusat Maklumat - Rekod Perpustakaan - OA dalam beberapa khidmat maklumat 	<ul style="list-style-type: none"> - Campuran SBU (Strategic Business Unit) (banyak tapi berasingan) 	<ul style="list-style-type: none"> - Penggabungan campuran secara berpusat dan SBU
Sistem	<ul style="list-style-type: none"> - Pendekatan tertabur dengan kawalan tetapi masih tidak selaras - Terdapat DSS secara <i>ad hoc</i> - Sistem-sistem pejabat yang bersepadu 	<ul style="list-style-type: none"> - sistem tertabur tapi kawalan berpusat & koordinasi - Sistem-sistem nilai tambah - Banyak DSS, kurang <i>ad hoc</i> - Terdapat sistem-sistem strategi guna data luaran dengan data dalaman dan antara teknologi komunikasi dan komputer 	<ul style="list-style-type: none"> - Sistem antara organisasi (pembekal, pelanggan, kerajaan yang berhubungan) - Produk baru berasaskan TS - Penggabungan data dalaman dan luaran
Kakitangan	<ul style="list-style-type: none"> - Juruanalisis Perniagaan - Chief Information Officer 	<ul style="list-style-type: none"> - Perancang Korporat/ perniagaan/IS sebagai satu peranan 	<ul style="list-style-type: none"> - Pengarah IS/ahli Lembaga Pengarah
Gaya	<ul style="list-style-type: none"> - Demokrasi dialektik 	<ul style="list-style-type: none"> - Individualistik (jajuh produk) 	<ul style="list-style-type: none"> - Kumpulan-kumpulan perniagaan
Kemahiran	<ul style="list-style-type: none"> - Organisasi bersepadu - IS mengetahui bagaimana perniagaan berjalan - Pengguna faham bagaimana IS bekerja - Pengurusan Perniagaan bagi Kakitangan IS 	<ul style="list-style-type: none"> - Pengurusan IS menjadi ahli pengurus kanan - Pengguna akhir yang mahir - Kemahiran pemasaran keusahawanan 	<ul style="list-style-type: none"> - Semua pengurus atasan faham IS dan potensinya
Gol-gol superordinat	<ul style="list-style-type: none"> - Kerjasama 	<ul style="list-style-type: none"> - Oportunis - Keusahawanan luaran dan dalaman 	<ul style="list-style-type: none"> - Perancangan secara interaktif

Sumber: Dipetik daripada Galliers et. al. (1994), hlm. 61-62.

Model pertumbuhan TM itu boleh diringkaskan seperti dalam Jadual 15.1. Unsur-unsur itu didapati penting kepada sesebuah organisasi untuk bergerak ke peringkat pertumbuhan teknologi maklumat yang lebih maju. Model ini tidak bermakna setiap organisasi perlu lama untuk berada pada satu-satu peringkat. Di samping itu pada ketika berada di satu peringkat tertentu tidak perlu mempunyai semua ciri yang dicadangkan kepada ketujuh-tujuh unsur tersebut. Ini terutamanya ciri-ciri yang negatif seperti kelemahan daripada aktiviti sistem maklumat yang tidak terancang di peringkat pertama dan di peringkat kedua. Sebaliknya organisasi yang baru boleh menggunakan perancangan sistem maklumat dari atas ke bawah untuk mengatasi keadaan itu. Namun demikian tindakan ini hanya akan berjaya jika pengurusan tertinggi/kanan dalam organisasi itu mempunyai pengalaman tentang keadaan yang memberi kesan kepada prestasi dalam peringkat awal dan faham akan faedah/kebaikan yang diperolehi dengan mengikut prosedur yang sesuai.

Apabila bergerak ke peringkat yang lebih maju aspek positif daripada peringkat-peringkat yang lebih awal tidak dibuang, malah sebaliknya unsur-unsur itu diteruskan dan disesuaikan dengan unsur-unsur di peringkat yang lebih maju. Ini bermakna organisasi yang berada di peringkat kelima masih lagi memberi perhatian kepada fungsi pemprosesan data, menjalankan perancangan sistem maklumat dan masih memerlukan pusat maklumat. Malahan organisasi yang lebih matang boleh menentukan corak penggunaan dan organisasi TM yang sesuai untuknya tanpa mengikut struktur dan prosedur yang diterima pakai pada organisasi lain secara membabi buta. Ini bermakna untuk menentukan penggunaan TM yang cekap pada satu-satu peringkat tertentu, organisasi perlu merangkumkan kesemua unsur-unsur yang positif daripada peringkat sebelumnya ke peringkat di mana ia berada. Selepas itu ditentukan unsur-unsur utama (mengikut kriteria/keutamaan perancangannya) yang perlu diberi perhatian untuk bergerak ke peringkat yang seterusnya. Ini adalah kerana semua unsur-unsur perlu diberi perhatian supaya organisasi boleh bergerak dengan licin ke peringkat seterusnya.

Kemajuan Teknologi Maklumat di Malaysia

Dari segi fizikal dan penggunaannya, teknologi maklumat telah berkembang dengan pesat. Perkembangan ini boleh dilihat dari segi bilangan komputer, perbelanjaan, gunatenggara, dan kemajuan infrastrukturnya.

Bilangan Komputer

Dari segi bilangan komputer yang digunakan dan perbelanjaan yang dibuat terhadap TM, penggunaan teknologi maklumat menunjukkan arah yang semakin meningkat. Di peringkat awal iaitu dalam tahun 1970-an, sektor awam merupakan pengguna yang utama. Ketika itu pengguna utama sektor swasta adalah terdiri dari syarikat-syarikat multinasional. Dalam tahun 1980-an bilangan komputer yang digunakan telah meningkat dengan pesatnya terutamanya di sektor swasta. Dalam tahun 1990-an peningkatan dalam penggunaan komputer mikro dan supermikro adalah lebih ketara lagi. Di sektor awam sahaja pada tahun 1989 terdapat 7425 unit komputer mikro dan supermikro tetapi dalam tahun 1992 bilangan itu telah menjadi 19,189 unit iaitu pertambahan sebanyak 158 peratus (MAMPU 1992).

Perbelanjaan untuk Teknologi Maklumat

Dari segi saiz perbelanjaan teknologi maklumat pada tahun 1990 hingga 1995 pelaburan dalam TM telah berkembang dengan pesatnya pada kadar 24 peratus setahun (Rancangan Malaysia Ketujuh). Pada tahun 1990 Malaysia telah melabur kira-kira RM1.3 bilion dalam TM. Mengikut *New Straits Times* (1995 Feb 10), jumlah itu merupakan kira-kira 0.6 peratus daripada Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK) tahun itu. Secara relatifnya peratusan itu masih kecil jika dibandingkan dengan pelaburan yang dibuat pada tahun yang sama di Amerika Syarikat (3 peratus), Jepun (2.5 peratus), Singapura (1.25 peratus) dan Taiwan (1 peratus). Namun demikian menurut Rancangan Malaysia Ketujuh (1996-2000), pada tahun 1995 jumlah pelaburan dalam TM telah meningkat kepada RM3.8 bilion iaitu menjadi kira-kira 3 peratus daripada KDNK.

Dalam tahun 1995 penggunaan TM didapati telah meresap dalam sebahagian besar sektor (Jadual 15.2). Jadual 15.2 menunjukkan sektor perbankan dan kewangan adalah sektor terbesar iaitu 27 peratus daripada jumlah perbelanjaan TM pada tahun 1995. Sektor lain yang mempunyai perbelanjaan TM yang besar termasuklah sektor kerajaan dan sektor minyak dan gas.

Jadual 15.2: Perbelanjaan TM Mengikut Sektor, 1990 dan 1995

SEKTOR	1990		1995		KADAR PER- TUMBUHAN TAHUNAN Purata 1991-95 (Peratus)
	RM Juta	%	RM Juta	%	
Seni bina, kejuruteraan dan pembinaan	-	-	152	4.0	-
Perbankan & kewangan	507	39.0	1,026	27.0	15.1
Perdagangan & pengedaran	91	7.0	304	8.0	27.3
Pendidikan & penyelidikan kerajaan	156	12.0	380	10.0	19.5
Perladangan & perlombongan	26	2.0	76	2.0	23.9
Pembuatan	78	6.0	494	13.0	44.7
Minyak & gas	234	18.0	380	10.0	10.2
Pengangkutan	39	3.0	114	3.0	23.9
Kemudahan Awam	39	3.0	266	7.0	46.8
Isti Rumah & persendirian	-	-	76	2.0	-
Lain-lain	78	6.0	418	11.0	39.9
JUMLAH	1300	100.0	3,800	100.0	23.9

Sumber: Persatuan Industri Komputer Malaysia (PIKOM) dipetik daripada Buku Rancangan Malaysia Ketujuh, hlm. 479.

Gunatenaga Teknologi Maklumat

Dari segi bilangan gunatenaga teknologi maklumat memang telah bertambah. Namun demikian oleh sebab perkembangan pengkomputeran yang pesat, permintaan terhadap gunatenaga adalah melebihi daripada penawarannya. Mengikut anggaran yang dibuat oleh INTAN (1990), jumlah permintaan bagi pekerja mahir dalam industri teknologi maklumat untuk jangka masa 1990-1995 ialah kira-kira 26,484 orang. Sementara dalam jangkamasa yang sama, adalah dianggarkan bahawa bilangan profesional dan separa profesional yang akan menamatkan pengajian di

pusat pendidikan tinggi hanya 10,479 orang. Menurut Malaysian Development Cooperation (MDC), Projek Koridor Raya Multimedia yang telah dilancarkan dalam tahun 1996 sahaja memerlukan kira-kira 25,000 hingga 30,000 pekerja yang berkaitan dengan TM dalam tahun kelima ia beroperasi.

Masalah kekurangan gunatenaga teknologi maklumat ini didapati masih terus berlaku sejak tahun 1970-an. Kekurangan gunatenaga mahir teknologi maklumat di sektor awam didapati merupakan salah satu punca mengapa timbulnya masalah masa mesin yang tidak digunakan sepenuhnya.

Perkembangan Infrastruktur Teknologi Maklumat

Kepentingan teknologi maklumat telah lama diakui di Malaysia. Berikutan daripada itu dalam RMK-6 (1990-1995) dan RMK7 (1996-2000) Malaysia telah memberi perhatian penting kepada penyediaan kemudahan infrastruktur teknologi maklumat yang termaju. Kemudahan infrastruktur teknologi maklumat meliputi kemudahan-kemudahan yang perlu disediakan untuk membolehkan penggunaan sumber-sumber teknologi maklumat dengan lebih meluas.

Sehingga kini berbagai infrastruktur TM telah terdapat di Malaysia. Antaranya ialah JARING (Joint Advanced Research Integrated Networking) satu projek oleh MIMOS yang menyediakan capaian telus ke internet, GITN (Government Integrated Telecommunications Network) iaitu infrastruktur TM dan telekomunikasi untuk memudahkan penyampaian maklumat dan perkhidmatan secara elektronik dalam agensi dan antara agensi awam dan COINS (Corporate Information Superhighway) yang merupakan sistem jaringan Telekom Malaysia. COINS berasaskan gentian optik, dihubungkan di peringkat nasional dan global dan boleh menyokong aplikasi multimedia, pengkomputeran jaringan dan komunikasi data dan suara.

Beberapa infrastruktur telah diberi keutamaan di sektor awam termasuklah pembangunan pangkalan data, galakan penyelidikan, rangkaian perhubungan dan telekomunikasi, memperkenalkan sistem terbuka di sektor awam dan Sistem Elektronik Data Interchange (EDI). Antara pangkalan data yang telah dibangunkan ialah SIRIMLINK, SITTDEC, SMPKE, Rekod Kakitangan Kerajaan dan Talian Perkhidmatan Awam (CSL).

Dasar dan Program Teknologi Maklumat Semasa

Malaysia percaya TM merupakan alat pembangunan yang penting. Dalam tahun 1989 satu Jawatankuasa Pemandu Dasar Teknologi Maklumat Negara (DTMN) telah ditubuhkan untuk menyelaraskan pembentukan dasar teknologi maklumat. Namun demikian hanya setelah tahun 1994 apabila Majlis Teknologi Maklumat Negara (NITC) ditubuhkan, usaha yang lebih serius dibuat ke arah membina dasar teknologi maklumat. Malaysia bukan sahaja ingin menjadikan TM sebagai alat penting untuk meningkatkan kecekapan dan keberkesanan dasar pembangunannya tetapi juga ingin membangunkan industri TM tempatan. Pada tahun 1997 Agenda Teknologi Maklumat Negara (NITA) telah dibentuk. NITA merupakan rangka panduan yang menunjukkan arah perkembangan teknologi maklumat di Malaysia.

Di peringkat sektor awam, panduan pengkomputeran untuk sektor awam telah dikeluarkan oleh MAMPU sejak tahun 1988. Panduan tersebut meliputi prosedur mendapatkan komputer, standard TM, perkhidmatan TM, isu keselamatan dan lain-lain isu yang perlu dalam pelaksanaan rancangan TM di sektor awam. Lain-lain panduan yang digunakan termasuklah dasar Sains dan Teknologi, Dasar Perpustakaan dan Perkhidmatan Maklumat Negara dan dasar Telekomunikasi Negara.

Dasar dan Program Pembangunan Industri Teknologi Maklumat

Beberapa strategi yang berkaitan dengan industri teknologi maklumat telah digubal untuk dijadikan panduan dalam melaksanakan program-program teknologi maklumat. Dasar yang utama adalah seperti berikut:

- a. Menggalakkan pembangunan industri TM tempatan.
- b. Menjadikan Malaysia sebagai satu hub TM.
- c. Menggalakkan penggunaan TM di semua sektor ekonomi.
- d. Meningkatkan kesedaran tentang TM di kalangan penduduk.

Dasar itu didapati bersesuaian dengan tujuan bukan sahaja untuk menjadikan TM sebagai alat untuk menyokong pembangunan ekonomi malah juga untuk membangunkan industri TM tempatan. Dalam Rancangan Malaysia Ketujuh dasar itu dilaksanakan melalui program yang bercorak penyediaan infrastruktur dan gunatenaga teknologi maklumat:

- a. Program pendidikan dan latihan sektor awam.
- b. Menyediakan Pelan Tindakan Nasional.
- c. Mewujudkan Koridor Raya Multimedia dan infrastruktur yang berkaitan.
- d. Mengkaji semula semua perundangan yang berkaitan dengan TM.

Dasar dan Program Penggunaan Teknologi Maklumat di Sektor Awam

Di peringkat awal penggunaan teknologi maklumat iaitu dalam tahun 1980-an hingga pertengahan tahun 1990-an, tidak ada satu dasar TM yang jelas. Ketika itu penggunaan TM di sektor awam lebih kepada fungsi pemprosesan data dan menjalankan kerja-kerja rutin. Projek TM yang utama lebih menjurus kepada penyediaan infrastruktur telekomunikasi dan pembinaan pangkalan data. Bermula dari tahun 1996, fungsi TM telah ditetapkan sebagai alat utama dalam melaksanakan dasar dan program pemodenan sektor awam (Rancangan Malaysia Ketujuh 1996-2000). Program pemodenanan itu termasuklah seperti perkhidmatan yang lebih mengutamakan pelanggan, pembaikan dalam sistem dan prosedur kerja, penekanan kepada prestasi dan orientasi hasil, memperkukuhkan struktur organisasi dan pengurusan anggota awam, pembaikan dalam sistem pengesanan projek, meningkatkan akauntabiliti, disiplin dan etika kerja, tindakan susulan dan semakan keseluruhan dalam pelaksanaan program pembaharuan dan memperkukuhkan hubungan kerja antara sektor awam dan swasta.

Beberapa program telah dirancang untuk menyokong penggunaan TM yang lebih luas dalam sektor awam iaitu ke arah mewujudkan perkhidmatan awam yang mengurangkan penggunaan kertas. Ini termasuklah seperti penggubalan standard TM, pembangunan pangkalan data awam, pelaksanaan GITN, peningkatan keselamatan komputer dan rangkaian komputer, pembangunan anggota TM serta kesedaran terhadap TM. Selain itu perluasan penggunaan TM telah mula dikaitkan dengan aktiviti untuk memajukan sistem dan prosedur untuk memperbaiki perkhidmatan pelanggan. Sebagai contoh, Program Kerajaan Berelektronik merupakan satu program pengkomputeran yang termaju di sektor awam yang telah dilancarkan bersama Program Koridor Raya Multimedia pada tahun 1996. Program Kerajaan Berelektronik memerlukan pembaharuan dalam proses, sistem, struktur, latihan untuk

kemahiran baru dan nilai-nilai yang dikongsi bersama (MAMPU 1997). Di bawah Program Kerajaan Berelektronik terdapat lima sistem aplikasi permulaan yang berada di pelbagai peringkat dalam proses pembinaannya iaitu sistem sekolah bestari, sistem pengawasan projek, sistem maklumat pengurusan sumber manusia, sistem pejabat perdana menteri, sistem penyampaian secara elektronik pendaftaran pemandu dan kenderaan, perkhidmatan lesen dan saman, pembayaran utiliti dan maklumat atas talian kementerian kesihatan. Sistem aplikasi yang lain akan dikenali selepas sistem-sistem permulaan itu berjaya.

Secara keseluruhan sebanyak RM2.4 bilion telah diperuntukkan sepanjang Rancangan Malaysia Ketujuh kepada agensi awam untuk melaksanakan kedua-dua dasar dan program untuk infrastruktur dan pengluasan penggunaan TM di sektor awam.

Pengurusan Teknologi Maklumat di Sektor Awam: Status dan Cabaran

Bahagian ini akan menganalisis status dan cabaran pengurusan teknologi maklumat di sektor awam secara keseluruhan. Analisis yang dibuat adalah berpandukan model pertumbuhan yang dicadangkan oleh Galliers & Sutherland (1994).

Strategi Pengurusan Teknologi Maklumat di Sektor Awam

Menurut model pertumbuhan teknologi maklumat, perancangan strategik sistem maklumat adalah perlu supaya sesebuah organisasi dapat mengaitkan penggunaan TM dan operasi yang dijalankan dengan berkesan. Rancangan strategi TM akan dapat menjadi asas kepada penggabungan, penyelarasan dan kawalan teknologi maklumat dalam sesebuah organisasi.

Sehingga kini tidak ada panduan pengurusan teknologi maklumat yang standard untuk sektor awam (Raja Malik 1996). MAMPU hanya mengeluarkan panduan prosedur pentadbiran dan beberapa aspek teknikal. Inisiatif pengkomputeran agensi-agensi datangnya dari agensi itu sendiri. Semua cadangan pengkomputeran itu diselaraskan oleh satu jawatankuasa pusat iaitu NCDP (National Committee on Data Processing). NCDP bertindak meluluskan atau menolak cadangan yang dikemukakan. Setiap agensi awam bertanggungjawab untuk mengurus kemudahan TM meliputi

penjagaan dan pembaikan perkakasan dan perisian di agensi masing-masing.

Dari segi perancangan strategik teknologi maklumat juga tidak mempunyai panduan yang standard. Panduan yang sedia ada tidak menyediakan panduan yang terperinci. Namun demikian perancangan strategik teknologi maklumat telah diamalkan di beberapa agensi seperti Jabatan Pengangkutan Jalan, Jabatan Polis, Kementerian Kesihatan dan lain-lain. Di peringkat nasional perancangan strategik TM telah juga dilaksanakan. Namun demikian sebahagian besar agensi yang mempunyai perancangan sistem maklumat ini masih lagi berunsurkan peruntukan perbelanjaan tahunan. Hanya sebahagian kecil yang telah berjaya untuk mengaitkan perancangan teknologi maklumatnya dengan strategi di peringkat operasi agensinya (MAMPU 1992).

Struktur Teknologi Maklumat

Apabila penggunaan teknologi maklumat semakin maju, bahagian komputer atau bahagian sistem maklumat dalam sesebuah organisasi perlu memainkan peranan yang penting dalam proses membuat keputusan kepada semua aktiviti organisasi. Ini akan membuka peluang untuk mengenali penggunaan teknologi maklumat bagi menyokong faedah strategik. Di samping itu bahagian ini perlu memberikan khidmat secara berpusat kepada pengguna dan menyelaras penggunaan teknologi maklumat di semua unit-unit perniagaan.

Melihat daripada carta organisasi awam (MAMPU 1993), sebahagian besar daripada agensi awam masih mempunyai unit komputer yang terletak di bawah bahagian tertentu dalam sesebuah agensi. Terdapat bilangan yang kecil agensi yang banyak menggunakan komputer, telah membentuk satu bahagian komputer. Namun demikian masih banyak agensi awam yang belum lagi mempunyai unit atau bahagian komputer yang khusus dalam carta organisasi mereka.

Secara umumnya walaupun agensi itu telah mempunyai bahagian komputer atau unit komputer, bahagian ini masih lagi dianggap sebagai pekerja teknikal dan biasanya lebih memberi tumpuan kepada aspek pengurusan dan kawalan teknologi maklumat. Pandangan pihak pengurusan atasan sebahagian besarnya masih lagi untuk tidak melibatkan kakitangan teknologi maklumat dengan proses membuat keputusan dalam aktiviti organisasi.

Aspek Sistem Aplikasi

Menurut Abdullah Abd. Rahman dan Halim Shafie (1990), sebahagian besar aplikasi di sektor awam masih lagi untuk menjalankan kerja-kerja di peringkat operasi. Terdapat juga organisasi yang telah mempunyai sistem yang lebih maju umpamanya sistem mendapat semula teks (*text retrieval systems*). Namun demikian sistem seperti itu masih terhad iaitu di mana kerja-kerja penyusunan maklumat seperti penyediaan direktori, indeks dan kamus sama ada belum dijalankan atau masih terhad. Di agensi pusat terdapat juga yang telah mempunyai sistem maklumat pengurusan (Han et. al. 1988). Namun demikian sistem tersebut mengalami masalah kualiti input iaitu di mana maklumatnya tidak kemas kini dan tidak lengkap. Begitu juga dengan kemudahan pangkalan data yang sedia ada, maklumatnya terhad, tidak lengkap dan tidak kemaskini.

Terdapat beberapa agensi contohnya Lembaga Tabung Haji dan Kumpulan Wang Simpanan Pekerja yang telah berjaya menyelaraskan strategi baru operasi organisasi dengan aktiviti pengkomputerannya (MAMPU 1990). Berikutan dengan itu pengkomputeran telah membolehkan mereka memberi khidmat yang lebih baik kepada ahlinya setanding dengan khidmat yang sama di institusi kewangan yang lain. Pengkomputeran telah disertai dengan pembaikan dalam struktur kerja-kerja operasi yang dahulunya lambat dan terlalu banyak peraturan pentadbiran.

Apabila peringkat penggunaan semakin maju menuju peringkat empat, lima dan enam, sistem aplikasi yang maju akan bertambah. Ini termasuklah seperti sistem aplikasi yang berasaskan nilai tambah, sistem sokongan kata putus (DSS), sistem strategi guna data dalaman dan luaran, sistem yang menggunakan gabungan teknologi komunikasi dan komputer, sistem antara organisasi dan produk baru berasaskan teknologi sistem maklumat. Sistem-sistem aplikasi di bawah program kerajaan berelektronik seperti yang dinyatakan di atas merupakan sistem yang termaju yang sedang dibangunkan.

Kakitangan Komputer

Agensi awam yang mempunyai bahagian/jabatan komputer biasanya mempunyai pengurus bahagian/jabatan komputer yang dibantu oleh beberapa juruanalisis dan reka bentuk sistem dan beberapa jurupemrograman. Unit komputer pula biasanya diketuai oleh sama ada

juruanalisis sistem yang dibantu oleh jurupemrograman. Unit komputer yang lebih kecil pula mungkin hanya mempunyai jurupemrograman. Secara puratanya terdapat 3-5 kakitangan bagi setiap pemasangan komputer.

Menurut model pertumbuhan apabila penggunaan komputer bertambah maju ke peringkat tiga, empat, lima dan enam, kakitangan yang mempunyai kepakaran tertentu diperlukan. Ini termasuklah kakitangan seperti perancang sistem maklumat, pengurus sistem maklumat, pentadbir pangkalan data, pentadbir data dan jurunalisis data, juruanalisis perniagaan, ketua pegawai maklumat, perancang korporat/perniagaan/sistem maklumat sebagai satu peranan dan lembaga pengarah sistem maklumat/pengarah sistem maklumat.

Penggunaan aplikasi yang maju telah menyebabkan agensi awam mendapatkan perkhidmatan dari pakar runding luar. Ini dapat dilihat daripada aplikasi di bawah kerajaan berelektronik, yang mana telah melibatkan pakar runding luar di semua peringkat pembangunannya iaitu bermula daripada perancangannya hingga kepada peringkat pembangunannya. Berikutan daripada itu timbul isu pengendalian kontrak antara agensi awam dan syarikat pakar runding bukan sahaja untuk perancangan tetapi juga pembangunan dan penjagaan sistem.

Gaya

Secara umumnya gaya kakitangan teknologi maklumat adalah lebih kepada bersikap "jangan ganggu kami" kerana mereka sibuk membina dan menjalankan sistem. Orientasi mereka masih teknikal. Tugas mereka ialah membina sistem secepat mungkin dan perlu cekap secara teknikal. Penglibatan pengguna akhir dalam pembinaan sistem masih terhad. Kakitangan teknologi maklumat belum lagi begitu menghargai perubahan-perubahan dalam keperluan maklumat pengguna-pengguna.

Pembinaan aplikasi yang maju biasanya memerlukan pemahaman tentang bukan sahaja struktur dan objektif organisasi tetapi juga keperluan pengguna dengan lebih terperinci. Ini bermakna kakitangan sistem maklumat perlu bekerjasama dengan lebih rapat dan memahami keperluan organisasi. Mereka perlu terlibat dalam proses membuat keputusan dalam organisasi supaya mereka dapat membina sistem yang dapat menyokong pencapaian objektif organisasi.

Kemahiran

Apabila peringkat penggunaan komputer semakin maju, kemahiran baru diperlukan bukan sahaja di kalangan kakitangan komputer tetapi juga di kalangan pengurusan dan pengguna akhir. Keperluan kemahiran kakitangan komputer didapati semakin berbagai iaitu bukan sahaja kemahiran teknikal dari segi pemasangan dan peralatan komputer tetapi juga kemahiran pengurusan projek pengkomputeran dan perancangan sistem maklumat. Kemahiran teknikal yang diperlukan juga kini berbagai mengikut kemajuan teknologi. Namun demikian di sektor awam sebahagian besar kemahiran sama ada teknikal atau bukan teknikal yang dipunyai masih terhad. Kemahiran dalam pembinaan sistem yang lengkap adalah terhad. Hanya organisasi yang telah maju terdapat kakitangan yang mempunyai kemahiran dari segi pengurusan projek pengkomputeran dan perancangan sistem maklumat.

Pihak pengurusan pula perlu memahami fungsi yang boleh dimainkan oleh IT untuk meningkatkan prestasi organisasi. Pengguna akhir perlu mempunyai kemahiran untuk menggunakan IT dalam kerja seharian mereka.

Matlamat yang Ditentukan oleh Pihak Atasan

Pihak atasan perlu menentukan matlamat, budaya dan nilai organisasi yang perlu dilaksanakan oleh sektor awam untuk mempertingkatkan penggunaan TM. Sehingga kini walaupun TM telah digunakan dengan meluas masih terdapat ramai lagi mereka yang tidak memahami apa yang sebenarnya berlaku dalam bidang teknologi maklumat. Walaupun mereka menyedari akan kepentingan teknologi maklumat dalam pembangunan tetapi kurang jelas tentang penggunaan teknologi maklumat dalam agensi mereka. Kesedaran tentang faedah yang diperolehi daripada pelaburan terhadap teknologi maklumat baru bermula terutamanya di agensi yang agak maju. Namun demikian isu penilaian sistem-sistem berkomputer belum lagi diberi perhatian. Ini penting untuk mengaitkan sumbangan TM kepada peningkatan prestasi organisasi.

Masalah Pengkomputeran di Sektor Awam

Masalah yang dihadapi dalam pengkomputeran sektor awam telah banyak dibincangkan (Mohd. Zabid et. al. 1995). Berdasarkan perbincangan

tersebut dapat disimpulkan bahawa terdapat beberapa masalah:

- a. Terlalu banyak agensi yang mengumpul data yang sama.
- b. Tiada atau kurang penyelarasan antara agensi.
- c. Masalah pengintegrasian pemprosesan data. Ini adalah berikutan jenis peralatan komputer yang berbeza telah menyekat keupayaan untuk berkongsi maklumat antara berbagai agensi awam. Perkongsian maklumat memerlukan penukaran kerja-kerja daripada satu mesin ke mesin yang lain. Proses ini kadang-kadang sukar, mahal dan kadang-kadang tidak dapat dijalankan. Berikutan masalah ini sektor awam telah memperkenalkan sistem terbuka untuk pemasangan komputer di masa depan.
- d. Duplikasi dalam pembangunan perisian kepada aplikasi yang boleh dan sepatutnya dikongsi bersama antara agensi awam terutamanya kepada kerja yang melibatkan beberapa agensi untuk mencapai objektif yang sama. Pembangunan sistem aplikasi adalah aktiviti yang melibatkan tenaga kerja yang mahir. Ini bermakna jika aplikasi yang sama dibina oleh setiap agensi yang berbeza untuk kegunaan masing-masing, sektor awam secara keseluruhan tidak dapat memanfaatkan faedah daripada ekonomi bidang dalam pembinaan dan penjagaan sistem untuk kegunaan yang lebih luas.
- e. Kekurangan pengurusan tenaga kerja teknologi maklumat telah dikemukakan sejak tahun 1972 lagi. Sehingga kini masalah ini masih belum dapat di atasi dengan memuaskan. Menurut Abdullah Abdul Rahman (1991), antara tahun 1972-1989 kadar antara bilangan pemasangan dan kakitangan komputer adalah sekitar 3-5 kakitangan komputer kepada setiap pemasangan komputer. Bilangan yang kecil itu hanya mampu untuk menjalankan fungsi penjagaan yang rutin sistem-sistem aplikasi yang dibina oleh pakar runding luar atau vendor ketika sesuatu komputer mula dipasang.
- f. Berdasarkan beberapa kajian yang telah dilakukan oleh MAMPU pada tahun-tahun 1978, 1979, 1984, dan 1986, masih menunjukkan kadar penggunaan mesin secara amnya rendah. Ini bermakna komputer-komputer yang dibeli tidak digunakan sepenuhnya. Kajian itu menunjukkan satu daripada punca utama masalah ini ialah kekurangan kakitangan komputer untuk membangunkan dan melaksanakan aplikasi tambahan selain aplikasi yang telah dibina ketika komputer mula dibeli.

- g Masalah keselamatan komputer menjadi semakin penting berikutan beberapa operasi penting kerajaan telah menggunakan komputer dan meningkatnya penggunaan jaringan komputer. Tanpa langkah-langkah keselamatan yang cukup, komputer akan terbuka kepada penyalahgunaan, capaian yang tidak dibenarkan, kesilapan manusia dan kemalangan atau kerosakan.

Strategi dan Langkah Meningkatkan Faedah Penggunaan Teknologi Maklumat di Sektor Awam

Penggunaan TM di sektor awam sebahagian besarnya belum mencapai peringkat yang maju walaupun infrastruktur TM yang dipunyainya mampu menyokong penggunaan yang termaju. Kemajuan penggunaan didapati berbeza-beza mengikut agensi. Masih terdapat agensi yang berada di peringkat permulaan. Sebahagian besar agensi awam berada di peringkat kedua. Hanya sebahagian kecil yang telah berada di peringkat ketiga dan keempat. Ini bermakna untuk mempertingkatkan faedah daripada pelaburan dalam infrastruktur TM yang telah dibuat itu, sektor awam perlu mempercepatkan penghayatan unsur positif di setiap peringkat di mana ia berada sama ada di peringkat awal (peringkat 1 dan 2), peringkat pertengahan (peringkat 3), atau peringkat awal kematangan (bermula daripada peringkat ke 4). Seterusnya adalah perlu untuk memupuk dan menggabungkan aspek positif setiap unsur dari peringkat sebelumnya dengan peringkat seterusnya iaitu peringkat 5 dan 6 seperti yang dicadangkan oleh model pertumbuhan pengkomputeran Galliers (Galliers et. al). Beberapa perkara perlu diberi perhatian untuk menentukan usaha itu berjaya:

- a Melaksanakan perancangan sistem maklumat

Perancangan sistem maklumat perlu diberi perhatian sama ada di peringkat pusat dan juga di peringkat individu agensi. Walaupun daripada model pertumbuhan, perancangan sistem maklumat mula muncul di peringkat ketiga, perancangan boleh dimulakan di peringkat yang lebih awal untuk mengelakkan aspek negatif yang berlaku di peringkat itu. Umpamanya aspek di mana sistem dibina secara *ad hoc* dan tidak ada penyelarasan. Pengalaman lepas telah menunjukkan agensi yang mempunyai perancangan sistem maklumat bermula daripada awal pengkomputeran telah berjaya mempercepatkan kemajuan penggunaan teknologi maklumat lebih awal daripada agensi yang tidak berbuat demikian (Ahmad Sarji

1995). Perancangan sistem maklumat adalah penting untuk:

- i. Menyesuaikan dan memadamkan projek pengkomputeran kepada objektif dan rancangan organisasi.
 - ii. Memantapkan aspek positif unsur penting di setiap peringkat pertumbuhan yang dilalui.
 - iii. Penyelarasan projek pengkomputeran untuk mempertingkatkan proses membuat kata putus dan komunikasi.
- b. Mengambil kira isu keperluan tenaga kerja dan kemahiran yang diperlukan dalam setiap projek pengkomputeran.

Kajian lepas menunjukkan masalah keperluan tenaga kerja masih lagi belum dapat diatasi sehingga sekarang walaupun ia telah dialami pada awal tahun 1970-an lagi. Masalah ini menjadi bertambah rumit kerana skil yang diperlukan untuk sesebuah organisasi untuk menuju ke peringkat pertumbuhan yang lebih maju adalah lebih berbagai iaitu bukan sahaja skil teknikal malah juga sosioteknikal. Kalau dulu kepakaran yang diperlukan ialah dari segi pemrograman dan analisis sistem tetapi sekarang telah bertambah meliputi analisis perniagaan, pangkalan data, perancangan sistem maklumat, keselamatan data dan lain-lain. Walaupun sektor awam boleh mendapatkan khidmat-khidmat itu daripada pakar runding swasta tetapi tenaga kerja itu masih diperlukan untuk menyelia seterusnya kerja-kerja yang dilakukan oleh pakar runding luar. Isu ini tidak boleh dianggap mudah kerana ia berkait rapat dengan masalah-masalah lain terutamanya masa mesin yang tidak digunakan sepenuhnya. Masa mesin yang rendah boleh menggambarkan bahawa projek pengkomputeran menganggap mudah masalah tenaga kerja dan lebih mementingkan pembelian komputer berbanding dengan aspek tenaga kerja yang juga sama pentingnya untuk membina sistem menggunakan komputer yang dibeli.

Program latihan perlu diberi perhatian bukan sahaja untuk kakitangan komputer memperoleh kemahiran yang diperlukan, tetapi juga kepada pihak pengurusan atasan dan pertengahan dan juga pengguna akhir. Mereka juga memerlukan kemahiran tertentu untuk mendapat faedah daripada sistem-sistem yang dibangunkan. Program ini perlu diseimbangkan dengan keperluan untuk menyokong pelaburan yang dibuat dalam teknologi maklumat.

c. Strategi penggunaan teknologi maklumat.

Strategi penggunaan teknologi maklumat perlu memberi perhatian bukan sahaja sebagai pengkomputeran proses yang dijalankan secara manual

tetapi juga kepada peningkatan keberkesanan proses itu. Kita dapati selama ini teknologi maklumat digunakan untuk pengkomputeran satu proses yang dijalankan secara manual supaya ia menjadi lebih cepat. Teknologi maklumat sepatutnya juga dikaitkan secara terus dengan objektif yang hendak dicapai dan pelaksanaan dasar yang hendak dijalankan. Ini bermakna projek pengkomputeran perlu dikaitkan secara terus dengan program-program pemodenan sektor awam yang sedang dijalankan seperti program perkhidmatan yang lebih mengutamakan pelanggan, pembaikan dalam sistem dan prosedur kerja dan lain-lain. Strategi tersebut akan dapat mempercepatkan penerimaan konsep pemodenan sektor awam yang sedang berjalan. Namun demikian strategi tersebut memerlukan penggunaan pendekatan dan kaedah pembangunan sistem maklumat yang dapat membantu perubahan dalam organisasi di samping pembangunan sistem teknikal.

d. Mempertingkatkan rancangan untuk mengelakkan rintangan-rintangan organisasi.

Teknologi maklumat dikatakan boleh membantu meningkatkan produktiviti pekerja kalau mereka mahu menggunakannya. Kita dapati masih ramai mereka yang tidak begitu yakin dengan prestasi sistem komputer. Biasanya sistem komputer memerlukan lebih banyak pekerja menyesuaikan cara mereka bekerja kepada cara komputer bekerja daripada sebaliknya. Berikutan daripada itu akan timbul kemungkinan di mana pekerja tidak mahu bekerjasama mengikuti perubahan yang diperlukan, terutamanya yang melibatkan perubahan besar seperti struktur kerja, gaya, sistem nilai organisasi, kemahiran yang diperlukan dan lain-lain. Oleh itu beberapa langkah perlu dijalankan termasuklah memberi perhatian yang serius kepada kesejahteraan pekerja, melibatkan pekerja dalam merekabentuk semula kerja yang berasaskan komputer dan merekabentuk semula persekitaran kerja yang berasaskan teknologi maklumat.

e. Pengurusan perubahan.

Penggunaan teknologi maklumat dalam organisasi akan melibatkan berbagai perubahan. Ini adalah kerana penggunaan sepenuhnya tidak akan berlaku hanya dengan pemasangan perkakasan dan perisian sahaja. Ia perlu disokong oleh faktor seperti penggunaan teknik, amalan kerja, struktur organisasi, struktur insentif dan norma bekerja yang baru. Ini bermakna jika faktor tersebut belum dipraktikkan, perubahan perlu dilakukan. Perubahan yang besar memerlukan kepada pengurusan perubahan supaya hasil akhir kepada perubahan yang dilakukan akan

menyokong antara satu sama lain ke arah keberkesanan. Selain itu pengurusan perubahan dapat membantu organisasi dalam menghadapi rintangan kepada perubahan seperti yang telah dibincangkan di atas. Terdapat tiga peringkat perubahan yang perlu diberi perhatian iaitu:

- i. Peringkat awal iaitu membentuk kesedaran kepada keperluan perubahan dan membina suasana yang dapat memudahkan penerimaan perubahan
- ii. Tindakan mengubah faktor dan kelakuan yang diamalkan di peringkat permulaan sesuatu perubahan dengan membina kaedah baru, pembelajaran sikap dan kelakuan baru.
- iii. Pemantapan iaitu mempertahankan perubahan-perubahan yang telah berlaku atau menjaga amalan-amalan kerja yang baru supaya sentiasa diamalkan.
- iv. Menyediakan satu garis panduan pengurusan teknologi maklumat kepada sektor awam. Garis panduan ini perlu untuk membantu agensi awam memantapkan semua unsur positif di peringkat mana mereka berada dan juga mengendalikan perubahan yang berlaku apabila melangkah ke peringkat yang lebih maju.

Penutup

Kerajaan sedar akan kepentingan TM untuk pembangunan negara. Di peringkat nasional TM dianggap sebagai penggerak strategik untuk menyokong ekonomi dan juga meningkatkan kualiti hidup penduduknya. Di sektor awam pula peranannya telah dipertingkatkan kepada sebagai pemangkin pemodenan dalam pentadbiran awam. Bagi menyokong peranan tersebut Malaysia telah sanggup melaksanakan strategi lompatan teknologi dengan membuat pelaburan yang besar dalam teknologi maklumat dan infrastrukturnya yang termaju. Walaupun dari segi fizikalnya banyak sistem-sistem aplikasi yang maju telah dibangunkan, faedah yang tersedia adalah masih terhad berbanding dengan apa yang dijanjikan sebelum sistem tersebut dibangunkan. Keadaan itu telah memberi cabaran kepada pengurusan teknologi maklumat di semua peringkat pentadbiran. Ini kerana fungsi TM tersebut memerlukan perubahan yang besar dari semua segi seperti sistem dan prosedur, struktur, dan nilai yang perlu dikongsi bersama. Oleh yang demikian unsur pengurusan teknologi maklumat seperti matlamat dan objektif yang dikaitkan dengan aplikasi sistem maklumat, strategi penggunaan sistem maklumat, gaya pembangunan sistem, struktur teknologi maklumat,

kakitangan komputer, perlu diberi perhatian yang sewajarnya. Beberapa langkah dicadangkan kepada pengurusan teknologi maklumat untuk mempertingkatkan faedah daripada aplikasi teknologi maklumat. Ini meliputi mengamalkan perancangan sistem maklumat, mengambil kira isu keperluan tenaga kerja dan kemahiran yang diperlukan dalam setiap projek pengkomputeran, mengaitkan projek pengkomputeran dengan objektif dan program pemodenan sektor awam, mempertingkatkan rancangan-rancangan untuk mengelak rintangan organisasi, mengurus perubahan dan menyediakan satu garis panduan pengurusan teknologi maklumat untuk sektor awam.

Rujukan

- Abdullah bin Abdul Rahman dan Halim bin Shafie. 1990. 'Information As a Tool for Decision Making', Pengurusan Awam, Jilid 2, Bil. 2, Mei, *Jurnal Perkhidmatan Awam Malaysia*.
- Abdullah bin Abdul Rahman. 1991. 'Computerization In The Public Sector: Progress and Implications'. Kertas kerja dibentangkan di Malaysia Press Institute's (MPI), 1991, *Press Seminar and Workshop on Information Technology*, MAMPU, Jabatan Perdana Menteri, 14 Januari.
- Earl, M.J. 1997. *The Changing Shape and Skills of the IT Function*. CRIM W P 95/3, London Business School.
- Galliers, R.D., dan Sutherland A.R. 1994. 'Information Systems Management and Strategy Formulation: Applying and Extending the 'Stages of Growth' Concept', dalam Galliers, R.D., L. Baker, B.S.H., 1994, *Strategic Information Management Challenges and Strategies in Managing Information Systems*, Butterworth Heinemann, Oxford.
- Han, C.K. dan Render, B. 1989. 'Information Systems for Development Management in Developing Countries', *Information & Management*, Jld. 17, No. 2, September, hlm. 95-103.
- INTAN. 1994. *Wawasan 2020 dan Perkhidmatan Awam Malaysia*.
- Valida A.C., Ang C.L., Mohd Khairuddin Kasiran, Shaharum Hashim, Zurinah Suradi. 1994. 'A Survey of Information Technology Utilization Among Business Organizations In Malaysia', *International Conference On Information Technology 1994 Proceedings*, 9-12 Ogos, Kuala Lumpur.

- Malaysia. 1996. *Rancangan Malaysia Ketujuh 1996-2000*, Percetakan Nasional Malaysia Berhad, Kuala Lumpur.
- Gibson, Cyrun F. dan Richard L. Nolan. 1974. 'Managing the Four Stages of EDP Growth', *Harvard Business Review*, Jld., No. 1, Januari-Februari, 1974, hlm. 76-88.
- MAMPU. 1992. *Perubahan dan Kemajuan dalam Perkhidmatan Awam 1992: Meningkatkan Penggunaan Teknologi Maklumat*. New Straits Times (1995: 10 Feb).
- INTAN. 1990. *Working Committee Report Concerning Shortage of Skilled Manpower in Information Technology Industry*.
- Ahmad Sarji. 1993. *The Changing Civil Service Malaysia's Competitive Edge*, Pelanduk Publications, Petaling Jaya.
- INTAN. 1994. *Wawasan 2020 dan Perkhidmatan Awam Malaysia*, INTAN, Kuala Lumpur.
- MAMPU. 1993. *Berurusan dengan Perkhidmatan Awam Malaysia*, Pelanduk Publications, Petaling Jaya.
- Md. Zabid Abdul Rashid, Han, C.K., Zigli, R.M. 1995. 'Key Issues In Management Information Systems In Malaysia', Kertas kerja dibentangkan di *National Conference on Management Sciences 1995*, 16-17 Oktober, Kuala Lumpur, Malaysia.
- MAMPU. 1997. *Electronic Government Flagship Application Blueprint for Electronic Government Implementation*. Jabatan Perdana Menteri, Malaysia.
- Raja Malik Raja Mohamed. 1996. *Information Technology (IT) in Malaysia*, [Online], 8 halaman. Pada: <http://perjasa.org.my/mba/artikel.html> [5 Mei 1999]
- The Standish Group International Inc. 1995. *CHAOS (Application Project and Failure)*, [Online], 13 halaman. Pada: <http://www.standishgroup.com/chaos.html> [3 Mei 1999]

BAB 16

Perbelanjaan Perkhidmatan Sosial Kerajaan Persekutuan dalam Menangani Cabaran Abad ke-21

Md. Zyadi Md. Tahir
Md. Zhahir Kechot
Nor Zakiah Ahmad

Pengenalan

Arah aliran perbelanjaan perkhidmatan sosial sektor awam dalam tempoh Dasar Ekonomi Baru (1971-1990) dan RMK-6 (1991-1995) telah membuktikan suatu penglibatan yang besar dan keprihatinan yang bersungguh-sungguh pihak kerajaan dalam melaksanakan tanggungjawab sosial kepada penduduk, terutama rakyat yang berpendapatan rendah. Kesimpulan ini dicapai berdasarkan kepada peningkatan saiz perbelanjaan perkhidmatan sosial yang dinilai dari segi jumlah dan peratus daripada jumlah perbelanjaan Kerajaan Persekutuan. Pada tahun 1971, perbelanjaan mengurus perkhidmatan sosial bernilai RM778 juta atau 32.4 peratus. Angka ini meningkat kepada RM7,296 juta atau 26.9 peratus pada tahun 1990 dan meningkat lagi kepada RM12,1441 juta atau 33.2 peratus pada tahun 1995.

Pada tempoh kegawatan ekonomi (1997-1999), perbelanjaan mengurus masih dapat mengekalkan peningkatannya kepada RM16,363 juta atau 34.8 peratus, walaupun berkurangan sedikit daripada tahun 1998, iaitu RM13,817 juta atau 29.7 peratus. Jumlah perbelanjaan mengurus perbelanjaan sosial mengatasi perbelanjaan mengurus perkhidmatan ekonomi, keselamatan dan pentadbiran am. (Jadual 16.1). Perbelanjaan pembangunan perkhidmatan sosial juga terus meningkat dari segi jumlah dan peratusan. Pada tahun 1971, nilainya ialah RM146 juta atau 13.5 peratus, dan meningkat kepada RM2,617 juta atau 24.5 peratus pada tahun 1990. Angka ini meningkat lagi pada tahun 1995 dengan nilai RM3,513 juta atau 25.0 peratus. Dalam tempoh kegawatan

Jadual 16.1: Malaysia: Perbelanjaan Mengurus Kerajaan Persekutuan, 1970-1995 (RM Juta)

Tahun	Perbelanjaan Mengurus					
	Keselamatan		Perkhidmatan Sosial		Perkhidmatan Ekonomi	
		Peratus		Peratus		Peratus
1970	496	23.0	672	31.1	217	10.0
1971	592	24.7	778	32.4	196	8.2
1972	774	25.2	1,080	35.2	223	7.3
1973	904	27.1	1,109	33.2	206	6.1
1974	1,103	25.6	1,413	32.7	422	9.8
1975	1,314	26.5	1,645	33.2	358	7.2
1976	1,219	20.9	1,784	30.6	446	7.7
1977	1,517	20.5	2,467	33.3	492	6.7
1978	1,692	21.1	2,533	31.5	618	7.7
1979	1,834	18.3	2,814	28.0	607	6.0
1980	2,175	16.0	3,292	24.2	765	5.6
1981	2,854	18.2	4,067	25.9	1,307	8.3
1982	3,076	18.5	4,404	26.4	1,960	11.8
1983	3,106	16.9	4,217	23.0	1,518	8.3
1984	3,326	16.8	4,645	23.5	1,730	8.7
1985	3,274	16.3	5,038	25.1	1,799	9.0
1986	3,403	17.0	5,429	27.0	1,975	9.8
1987	3,239	16.1	5,612	27.8	1,701	8.4
1988	3,341	15.3	5,871	26.9	1,904	8.7
1989	3,540	14.3	6,429	25.9	1,984	8.0
1990	3,807	14.0	7,296	26.9	2,293	8.5
1991	4,070	13.0	8,001	25.6	2,480	7.9
1992	4,796	15.0	9,608	30.0	3,498	10.9
1993	5,130	15.9	10,381	32.2	2,511	7.8
1994	5,498	15.7	11,541	32.9	3,660	10.4
1995	6,004	16.4	12,141	33.2	2,869	7.8
1996	6,622	15.1	14,824	33.8	4,285	9.8
1997	6,607	14.8	15,051	33.7	4,125	9.2
1998*	5,292	11.4	13,817	29.7	3,466	7.4
1999#	5,924	12.6	16,363	34.8	4,077	8.7

Tahun	Perbelanjaan Mengurus					
	Pentadbiran Am		Lain-lain		Jumlah	Peratus kepada KNK
	Peratus	Peratus	Peratus	Peratus		
1970	242	11.2	534	24.7	2,161	18.6
1971	262	10.9	570	23.8	2,398	19.5
1972	273	8.9	718	23.4	3,068	23.3
1973	410	12.3	712	21.3	3,341	18.5
1974	434	10.1	943	21.9	4,315	19.7
1975	478	9.7	1,104	22.3	4,950	22.9
1976	553	9.5	1,826	31.3	5,828	21.5
1977	763	10.3	2,159	29.2	7,398	23.7
1978	631	7.8	2,567	31.9	8,041	23.0
1979	752	7.5	4,033	40.2	10,040	23.4
1980	1,167	8.6	6,218	45.7	13,617	26.51
1981	1,452	9.3	6,006	38.3	15,686	28.4
1982	2,126	12.8	5,105	30.6	16,671	27.9
1983	1,748	9.5	7,785	42.4	18,374	28.2
1984	1,637	8.3	8,468	42.7	19,806	26.7
1985	2,063	10.3	7,892	39.3	20,066	27.9
1986	2,465	12.3	6,803	33.9	20,075	30.5
1987	2,227	11.0	7,406	36.7	20,185	27.0
1988	2,244	10.3	8,452	38.7	21,812	25.4
1989	2,876	11.6	10,003	40.3	24,832	25.7
1990	2,308	8.5	11,401	42.1	27,105	24.5
1991	3,005	9.6	13,740	43.9	31,296	24.9
1992	3,528	11.0	10,645	33.2	32,075	22.8
1993	3,766	11.7	10,428	32.4	32,216	20.5
1994	3,862	11.0	10,503	30.0	35,064	19.4
1995	5,216	14.3	10,343	28.3	36,573	17.6
1996	5,187	11.8	12,947	29.5	43,865	18.5
1997	5,927	13.3	12,956	29.0	44,666	17.1
1998*	7,459	16.0	16,529	35.5	46,563	17.8
1999a	5,219	11.1	15,459	32.9	47,042	17.8

* Anggaran akhir

a Peruntukan Belanjawan

Sumber: Laporan Ekonomi, Kementerian Kewangan Malaysia, Pelbagai Tahun

Jadual 16.2: Malaysia: Perbelanjaan Pembangunan Kerajaan Persekutuan 1970-1995 (RM Juta)

Tahun	Perbelanjaan								Jumlah	Peratus kepada KNK
	Keselamatan		Perkhidmatan Sosial		Perkhidmatan Ekonomi		Pentadbiran Am			
	Jumlah	%	Jumlah	%	Jumlah	%	Jumlah	%		
1970	172	23.7	81	11.2	451	62.2	21	2.9	725	6.2
1971	217	20.0	146	13.5	703	64.8	19	1.8	1,085	8.8
1972	211	17.0	171	13.7	836	67.3	24	1.9	1,242	23.3
1973	110	9.7	200	17.7	786	69.7	32	2.8	1,128	6.2
1974	242	12.9	280	14.9	1,313	69.9	43	2.3	1,878	8.6
1975	229	10.6	328	15.2	1,398	65.0	196	9.1	2,151	9.9
1976	435	18.3	316	13.3	1,550	65.2	77	3.2	2,378	8.7
1977	470	14.6	452	14.1	2,129	66.2	166	5.2	3,217	10.3
1978	485	12.8	625	16.5	2,475	65.4	178	4.7	3,782	10.8
1979	713	16.7	962	22.5	2,250	52.5	87	2.0	4,282	10.0
1980	1,222	16.4	1,185	15.9	4,833	64.8	223	3.0	7,463	14.5
1981	1,839	16.2	2,456	21.6	6,813	60.0	250	2.2	11,358	20.4
1982	2,005	18.0	3,249	28.3	5,967	51.9	204	1.8	11,485	19.2
1983	1,726	17.9	1,997	20.7	5,779	59.8	168	1.7	9,669	14.8
1984	1,005	12.0	2,223	26.4	5,061	60.2	118	1.4	8,407	12.9
1985	629	8.8	2,093	29.3	4,303	60.2	117	1.6	7,142	9.9
1986	384	5.1	2,534	33.5	4,538	60.0	103	1.4	7,559	11.5
1987	333	7.0	1,031	21.7	3,255	68.7	122	2.6	4,741	6.3
1988	360	6.9	1,265	22.3	3,585	68.5	121	2.3	5,231	6.1
1989	846	11.0	1,947	25.3	4,664	60.6	239	3.1	7,696	7.9
1990	1,061	9.9	2,617	24.5	6,701	62.7	310	2.9	10,689	9.7
1991	2,211	23.1	2,426	25.4	4,684	49.0	244	2.6	9,565	7.6
1992	2,173	22.4	2,653	27.4	4,504	46.5	358	3.7	9,688	6.9
1993	2,258	22.3	2,220	21.9	5,265	52.0	381	3.8	10,124	6.5
1994	2,360	20.9	3,285	29.1	5,289	46.9	343	3.0	11,277	6.2
1995	2,888	20.6	3,513	25.0	6,440	45.8	1,210	8.6	14,051	6.7
1996	2,438	16.7	3,984	27.2	7,693	52.6	513	3.5	14,628	6.2
1997	2,314	14.7	4,919	31.2	7,501	47.6	1,015	6.4	15,749	6.0
1998*	2,559	13.2	4,996	25.8	10,568	54.5	1,255	6.5	19,374	7.4
1999#	2,650	15.1	5,946	33.9	7,890	44.9	1,067	6.1	17,553	6.6

* Anggaran akhir

Peruntukan Belanjawan

Sumber: Laporan Ekonomi, Kementerian Kewangan Malaysia, Pelbagai Tahun

ekonomi (1997-1999), perbelanjaan ini terus ditingkatkan lagi kepada RM5,946 juta, atau 33.9 peratus (Jadual 16.2). Persoalan yang dibimbangi sekarang ialah sejauh mana tanggungjawab ini dapat diteruskan apabila kerajaan sedang rancak melaksanakan dasar pengecilan perbelanjaan awam, dasar penswastaaan dan dasar pengkorporatan. Walaupun ungkapan 'tanggungjawab sosial tidak pernah diabaikan' sentiasa dilafazkan, kebimbangan rakyat makin meningkat apabila dasar penswastaaan dan pengkorporatan diperluaskan kepada sektor perkhidmatan sosial, terutama pendidikan dan kesihatan. Berdasarkan fenomena ini, bab ini akan menganalisis arah aliran perbelanjaan perkhidmatan sosial, terutama pendidikan, kesihatan dan perumahan, dan seterusnya menilai sejauh mana dasar perbelanjaan Kerajaan Persekutuan ini dapat menunaikan tanggungjawab sosial dalam era menuju abad ke-21.

Perbelanjaan Perkhidmatan Sosial

Penyediaan perkhidmatan sosial merupakan suatu keperluan asas yang mesti diadakan supaya kehidupan manusia lebih sempurna dan ceria. Perkhidmatan sosial yang dimaksudkan ini merangkumi perkhidmatan pendidikan, kesihatan, perumahan, bomba, sukan, kebudayaan, perpustakaan, penerangan dan penyiaran, pembangunan masyarakat dan pembangunan keluarga. Penyediaan semua perkhidmatan di atas, terutama untuk rakyat berpendapatan rendah mesti dilaksanakan oleh kerajaan sebagai suatu tanggungjawab sosial memandang pihak swasta lebih mementingkan keuntungan. Jika tanggungjawab ini diserahkan kepada sektor swasta, kepentingan rakyat, terutama yang berpendapatan rendah akan terjejas. Oleh itu, kerajaan tidak boleh mengabaikan tanggungjawab ini. Matlamat pertumbuhan ekonomi dan matlamat keadilan sosial perlu diimbangi dan dijadikan dua gagasan yang saling menggenap, bukannya saling bertentangan. Kedua-duanya mesti menjadi akar tunjang dalam perancangan sosioekonomi negara.

Berdasarkan kepentingan di atas, sepanjang tempoh dua setengah abad, iaitu dari tahun 1971-1995, Malaysia telah memperuntukkan perbelanjaan perkhidmatan sosial yang besar dan terus meningkat (Jadual 16.1) dan (Jadual 16.2). Fenomena yang sama didapati terus diamalkan, yang mana jumlah keseluruhannya meningkat kepada RM18,808 juta pada tahun 1996 dan diperuntukkan sebanyak RM22,309 juta pada tahun 1999 (Jadual 16.3).

**Jadual 16.3: Perbelanjaan untuk Sektor Sosial dan Pendidikan,
1985-1999 (RM Juta)**

Tahun	Sektor Sosial				Pendidikan			
	KNK	Jumlah	Peratus KNK	Membangun	Mengurus	Jumlah	Peratus KNK	Peratus Sosial
1985	72,039	7,131	9.98	872	3,473	4,345	6.03	60.9
1986	66,814	7,963	11.92	1,064	3,243	4,807	7.19	66.37
1987	74,679	6,643	8.89	810	3,862	4,672	6.25	70.33
1988	85,777	7,036	8.20	865	4,115	4,980	5.81	70.28
1989	96,631	8,376	8.67	1,242	4,407	5,649	5.85	67.44
1990	110,505	9,913	8.97	1,634	4,962	6,596	5.97	66.54
1991	123,530	10,427	8.44	1,285	5,782	7,067	5.72	67.77
1992	140,051	12,261	8.75	1,205	6,854	8,059	5.75	65.73
1993	154,783	12,601	8.14	1,117	7,361	8,478	5.48	67.28
1994	172,632	14,826	8.59	2,010	8,098	10,108	5.85	68.18
1995	208,095	15,654	7.22	2,044	8,559	10,603	5.09	67.73
1996	237,687	18,808	7.91	2,091	10,398	12,489	5.25	66.40
1997	261,094	19,970	7.65	2,521	10,360	12,881	4.93	64.50
1998*	262,091	18,813	7.18	2,663	9,462	12,125	4.63	64.45
1999#	264,049	22,309	8.45	3,308	11,208	14,516	5.50	65.07

* Anggaran akhir

Peruntukan Belanjawan

Sumber: Laporan Ekonomi pelbagai tahun, 1985-1997

Dari segi peruntukan, perbelanjaan sektor sosial dalam tempoh RMK-7 telah meningkat kepada RM19.8 bilion, iaitu 29.3 peratus daripada jumlah peruntukan perbelanjaan pembangunan Kerajaan Persekutuan, berbanding peruntukan dalam tempoh RMK-6 yang berjumlah RM13.6 bilion, iaitu 24.8 peratus daripada perbelanjaan pembangunan Kerajaan Persekutuan. Data ini menggambarkan bahawa tanggungjawab sosial benar-benar dilaksanakan oleh kerajaan walaupun dasar pengecilan perbelanjaan awam, dasar penswastan dan pengkorporatan sedang rancak dilaksanakan.

Jadual 16.3 juga membuktikan pengurusan kewangan kerajaan berjalan dengan baik, yang mana matlamat dasar dan tanggungjawab sosial dicapai bersama. Ini dapat dianalisis berdasarkan nilai peratusan perbelanjaan perkhidmatan sosial daripada KNK. Pada tahun 1986, nilai tersebut ialah 11.92 peratus. Nilainya berkurangan sedikit kepada 8.45 peratus pada tahun 1999. Namun begitu pada tahun berkenaan nilai jumlahnya tetap meningkat daripada RM7,963 juta kepada RM22,309 juta.

Pada tempoh kegawatan ekonomi (1997-1999), perbelanjaan mengurus masih dapat mengekalkan peningkatannya kepada RM16,363 juta atau 34.8 peratus, walaupun berkurangan sedikit pada tahun 1998, dasar kerajaan untuk mengecilkkan perbelanjaan sektor awam dapat dipenuhi tanpa mengabaikan tanggungjawab sosial, terutama keadilan sosial terhadap rakyat berpendapatan rendah.

Perbelanjaan Perkhidmatan Pendidikan

Perkhidmatan pendidikan sebagai satu keperluan asas manusia yang penting dapat dijelaskan melalui ungkapan Falsafah Pendidikan Malaysia seperti berikut:

Suatu usaha berterusan ke arah mengembangkan potensi individu secara menyeluruh dan bersepadu untuk mewujudkan insan yang seimbang dan harmonis dari segi intelek, rohani, emosi dan jasmani berdasarkan kepercayaan dan kepatuhan kepada tuhan. Usaha ini adalah bagi melahirkan rakyat Malaysia yang berilmu pengetahuan, berketerampilan, berakhlak mulia, bertanggungjawab dan berkeupayaan mencapai kesejahteraan diri serta memberikan sumbangan terhadap keharmonian dan kemakmuran masyarakat dan negara.

Dalam perkataan lain, pendidikan merupakan satu proses mengubah individu supaya boleh menyesuaikan diri dari segi fizikal,

mental, emosi, moral dan kerohanian terhadap sebarang keadaan semasa dan setempat dan juga berupaya menghadapi pelbagai cabaran dalam bidang ekonomi, sosial, politik dan sebagainya.

Memandangkan pentingnya perkhidmatan pendidikan dalam melahirkan masyarakat berilmu dan tenaga kerja yang mahir, kerajaan telah membelanjakan jumlah dan peratusan yang besar kepada perkhidmatan ini. Jadual 16.3 menunjukkan jumlah perbelanjaan perkhidmatan ini terus meningkat daripada RM4,345 juta, iaitu 60.9 peratus pada tahun 1985 kepada RM14,516 juta atau 65.07 peratus pada tahun 1999. Sebenarnya jumlah perbelanjaan perkhidmatan pendidikan sepanjang tempoh 1985-1999 merupakan peruntukan terbesar daripada jumlah perbelanjaan perkhidmatan sosial, yang mana peratusannya berada antara 60.9 peratus hingga 70.33 peratus, iaitu pada purata 66.60 peratus, atau 5.69 peratus daripada KNK. Ini membuktikan keperihatinan kerajaan secara umum terhadap kepentingan perkhidmatan pendidikan untuk rakyatnya. Peningkatan peruntukan pada tahun 1996 hingga 1999 boleh menghilangkan kebimbangan rakyat, terutama yang berpendapatan rendah, terhadap implikasi pelaksanaan dasar pengencilan perbelanjaan awam, dasar penswastaaan dan pengkorporatan kepada perkhidmatan pendidikan untuk rakyat miskin.

Untuk memastikan rakyat berpendapatan rendah tidak ketinggalan menikmati perkhidmatan pendidikan, kerajaan menyediakan bantuan pendidikan berbentuk kewangan, pinjaman buku teks, program kesihatan dan perumahan serta kemudahan lain. Bantuan ini diberi secara meluas kerana dasar pendidikan negara ingin memastikan bahawa kemiskinan tidak menghalang seseorang murid memperoleh perkhidmatan pendidikan di peringkat sekolah, maktab atau universiti dalam negara atau seberang laut. Jadual 16.4 menunjukkan jumlah peruntukan biasiswa/dermasiswa dan bantuan makanan yang disediakan oleh kerajaan pada tahun 1980-1994. Peruntukan biasiswa umumnya meningkat daripada RM75.959 juta pada tahun 1980 kepada RM88 juta pada tahun 1990, dan meningkat lagi kepada RM198.8 juta pada tahun 1999; manakala peruntukan bantuan makanan juga umumnya meningkat daripada RM20 juta pada tahun 1980 kepada RM 64.9 juta pada tahun 1999. Jadual yang sama menunjukkan juga bilangan murid yang mendapat bantuan makanan. Jumlahnya berkurangan daripada 750,000 orang pada tahun 1980 kepada 528,000 orang pada tahun 1999. Ini kerana jumlah rakyat miskin semakin berkurangan hasil daripada program pembangunan yang dijalankan oleh kerajaan.

Jadual 16.4: Peruntukan Biasiswa dan Dermasiswa Kementerian Pendidikan dan Bantuan Makanan 1980-1994

TAHUN	PERUNTUKAN BIASISWA (RM '000)	PERUNTUKAN BANTUAN MAKANAN (RM '000)	BIL MURID MENDAPAT BANTUAN MAKANAN
1980	75,959	20,000	750,000
1981	84,927	25,000	663,000
1982	101,240	45,850	750,000
1983	110,899	10,000	750,000
1984	111,799	12,000	660,000
1985	100,000	12,000	670,000
1986	105,000	12,000	679,000
1987	95,000	10,000	670,000
1988	90,000	10,000	670,000
1989	81,543	18,655	495,160
1990	88,000	30,400	492,000
1991	88,000	33,140	498,000
1992	88,000	34,687	499,700
1993	92,192	38,155	513,000
1994	91,155	42,491	513,000
1995	96,605	71,824	513,000
1996	98,994	73,791	513,000
1997	122,607	66,554	527,800
1998	118,949	84,116	528,000
1999*	198,812	64,951	528,000

* Anggaran Kementerian Kewangan

Sumber: Anggaran Belanjawan Program dan Prestasi 1980-1996

Bilangan pelajar yang memperoleh biasiswa ditunjukkan dalam Jadual 16.5. Bilangan pelajar yang mendapat Biasiswa Kecil Persekutuan semakin berkurangan, iaitu daripada 112,866 orang pada tahun 1990 kepada anggaran 23,600 orang pada tahun 1999. Pengurangan ini menunjukkan kejayaan usaha kerajaan membasmi kemiskinan, iaitu mengurangkan isi rumah miskin daripada 16.5 peratus (574,000 isi rumah) pada tahun 1990 kepada 8.9 peratus (370,200 isi rumah) pada tahun 1995. Kemiskinan desa juga berkurangan daripada 21.1 peratus isi rumah pada tahun 1990 kepada 15.3 peratus isi rumah pada tahun 1995 RMK-7. Bilangan pelajar yang memperoleh biasiswa ditunjukkan dalam Jadual 16.5.

Jadual 16.5: Bilangan Pelajar yang Mendapat Biasiswa

Jenis Biasiswa	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Biasiswa Kecil Persekutuan	112,866	80,256	90,671	90,626	30,418	19,652	21,739	21,467	23,600	23,600
Biasiswa Tingkatan Enam Matrikulasi Peringkat Sekolah	31,441	23,021	23,990	18,997	13,312	10,755	3,823	7,451	12,700	12,700
Biasiswa/Bantuan Kewangan Peringkat Matrikulasi di Universiti Tempatan dan Institut Teknologi	6,461	8,143	7,579	7,053	4,407	5,575	5,575	8,500	7,980	15,260
Biasiswa Pengurusan di Universiti Tempatan dan Institut Teknologi MARA	1,813	713	1,688	1,215	717	125	6,786	1,855	1,587	1,914
Biasiswa Pengurusan di Universiti Luar Negeri	748	554	391	402	323	193	379	559	482	562
Biasiswa Pengurusan Kursus Diploma Pendidikan di Universiti Tempatan dan Maktab Perguruan	2,048	2,862	1,909	1,939	1,058	1,288	120	-	-	-

• Anggaran

- tiada maklumat

Sumber: Anggaran Belanjawan Program dan Prestasi 1989-1999

Jadual 16.6 menunjukkan jumlah perbelanjaan mengurus dan bilangan pelajar yang menerima skim pinjaman buku teks pada tahun 1980-1999. Skim ini mula dilancarkan pada tahun 1975 dengan tujuan meringankan beban kewangan ibu bapa yang tidak mampu dan untuk memastikan pelajar daripada keluarga itu tidak ketinggalan dalam pelajaran. Jadual 16.6 menunjukkan perbelanjaan mengurus meningkat dengan banyaknya, iaitu daripada RM17 juta pada tahun 1980 kepada RM1,067 juta pada tahun 1997 dan dianggarkan sebanyak RM70.7 juta pada tahun 1999. Kerajaan sanggup membantu golongan yang kurang berkemampuan dan miskin agar mereka dapat belajar dengan selesa. Bantuan buku teks yang disediakan oleh kerajaan ini telah memberi faedah kepada 2.8 juta pelajar pada tahun 1980. Menjelang tahun 1997, pelajar yang menerima bantuan ini meningkat kepada 4.7 juta orang, dan dianggarkan 4.5 juta pelajar pada tahun 1999. Bilangan pelajar yang menerima bantuan semakin meningkat ekoran pertambahan enrolmen pelajar pada setiap tahun.

Di samping bantuan di atas, kerajaan juga menyediakan kemudahan asrama. Aktiviti ini meliputi penyediaan kemudahan tempat tinggal dan makanan kepada pelajar supaya dapat mencapai peningkatan prestasi pencapaian akademik, memudahkan penyertaan pelajar dalam kegiatan kokurikulum, mengurangkan kes disiplin serta mewujudkan penghidupan asrama yang harmonis, bermasyarakat dan bertanggungjawab. Penyediaan asrama bertujuan agar pelajar miskin atau yang tinggal berjauhan dari tempat belajar terutama sekali di kawasan desa dan pedalaman mendapat kemudahan pendidikan yang sempurna dengan menyediakan tempat tinggal dan makanan yang bersesuaian. Ekoran pertambahan enrolmen pelajar setiap tahun sudah pastinya memerlukan lebih banyak asrama untuk pelajar.

Pihak kerajaan telah memperuntukkan perbelanjaan yang besar bagi penyediaan asrama agar pelajar tidak menghadapi masalah lagi untuk ke sekolah setelah mereka tinggal di asrama. Kesungguhan kerajaan untuk membantu golongan ini dapat dilihat apabila kerajaan telah meningkatkan peruntukannya yang banyak daripada RM23.1 juta pada tahun 1980, kepada RM86.3 juta pada tahun 1990, dan dianggarkan kepada RM340.2 juta pada tahun 1999. Dalam belanjawan 1999 sahaja, kerajaan dianggarkan dapat menyediakan 1,107 asrama yang dapat menampung seramai 215,526 pelajar (Jadual 16.7).

Jadual 16.6: Perbelanjaan Mengurus dan Bilangan Pelajar Menerima Buku Teks

TAHUN	PERBELANJAAN (RM '000)	BIL. PELAJAR YANG MENERIMA BUKU TEKS
1980	17,000	2,842,555
1981	16,500	2,616,291
1982	19,352	2,683,006
1983	15,300	2,824,138
1984	26,800	2,765,571
1985	28,300	2,800,000
1986	28,300	2,978,947
1987	28,300	3,257,168
1988	24,265	5,124,991
1989	72,193	4,045,512
1990	62,000	3,825,475
1991	65,000	4,064,773
1992	60,000	3,807,333
1993	60,000	4,048,064
1994	59,995	4,262,161
1995	79,487	4,262,161
1996	97,178	4,406,287
1997	106,697	4,700,000
1998*	98,871	4,600,000
1999**	70,720	4,500,000

* Anggaran

** Peruntukan belanjawan

Sumber : Anggaran Belanjawan Program dan Prestasi 1990-1999,
Kementerian Kewangan.

Jadual 16.7: Peruntukan Mengurus dan Bilangan Asrama

TAHUN	PERBELANJAAN (RM '000)	BIL. ASRAMA	BIL. PENGHUNI
1980	23,198	180	31,288
1981	29,064	194	34,192
1982	59,598	202	42,113
1983	49,566	215	42,170
1984	49,940	224	46,650
1985	55,539	249	48,834
1986	66,545	254	54,373
1987	63,250	263	57,053
1988	52,993	263	57,430
1989	69,277	900	100,809
1990	86,347	972	172,407
1991	109,833	1110	191,028
1992	107,829	-	-
1993	108,669	1034	167,332
1994	212,913	1061	178,043
1995	237,788	1061	178,043
1996	293,288	1028	182,008
1997	288,841	1080	189,400
1998	349,547	1092	191,560
1999*	340,258	1102	215,526

* Anggaran

- tiada maklumat

Sumber: Anggaran Belanjawan Program dan Prestasi 1990-1999,

Kementerian Kewangan.

Tindakan kerajaan membina asrama desa, terutama di kawasan pendalaman melambangkan kesungguhan kerajaan dalam melaksanakan tanggungjawab sosialnya, merupakan satu tindakan yang baik. Tinjauan yang dibuat menunjukkan bahawa pelajar yang tinggal di asrama bukan sahaja mendapat peluang pendidikan dan persekitaran pembelajaran yang lebih baik tetapi mereka lebih bermotivasi untuk belajar, terkawal dari segi disiplin, akhlak dan pengurusan masa. Mereka juga lebih bersemangat untuk belajar dan menepati masa dalam apa juga aktiviti dan mempunyai akhlak yang boleh dibanggakan. Menyedari hakikat ini, penyediaan asrama terus diberi penekanan yang utama dalam setiap tempoh rancangan lima tahun Malaysia.

Memandangkan Malaysia akan berubah menjadi sebuah negara industri menjelang tahun 2020, sudah pastinya ia memerlukan tenaga

kerja yang berpengetahuan luas, mampu menguasai semua bidang, cekap dan profesional.

Bagi melahirkan tenaga kerja seperti ini ia mestilah melalui pendidikan yang sempurna. Akan tetapi tidak semua rakyat negara ini berpeluang memperoleh pendidikan sempurna, kerana kemiskinan atau kurang berkemampuan. Adalah menjadi tanggungjawab kerajaan untuk membantu golongan ini dari segi kewangan dan kemudahan yang lain agar mereka dapat belajar dengan sempurna. Untuk melaksanakan dan mencapai pengharapan itu, dalam RMK-7, kerajaan telah memperuntukkan sejumlah RM10.099 billion untuk perbelanjaan pembangunan pendidikan dan latihan. Jumlah ini merupakan 15.4 peratus daripada peruntukan pembangunan Kerajaan Persekutuan. Peruntukan ini lebih tinggi daripada peruntukan dalam RMK-6 yang berjumlah RM8.0252 billion iaitu 13.4 peratus daripada perbelanjaan pembangunan Kerajaan Persekutuan. Secara perbandingan, dapatlah disimpulkan bahawa peruntukan perkhidmatan pendidikan dalam RMK-7 telah meningkat sebanyak 25.8 peratus berbanding dengan peruntukan dalam RMK-6, seperti Jadual 16.8.

Satu perkara yang menarik diperkatakan dalam Jadual 16.8 ialah peruntukan pendidikan tinggi berkurangan sebanyak 5.7 peratus. Ini bertepatan dengan rancangan pengkorporatan Institut Pengajian Tinggi Awam dalam tempoh RMK-7. Sema ada pengurangan peruntukan ini menggambarkan pengurangan tanggungjawab sosial dalam sektor pendidikan sebenarnya bergantung kepada penilaian subjektif individu. Ini kerana dalam program lain, tanggungjawab kerajaan dikatakan bertambah berdasarkan pertambahan peruntukan. Misalnya peruntukan program pendidikan menengah, bahagian Maktab Rendah Sains MARA meningkat 1,128.0 peratus. Penerima faedah program ini terdiri daripada orang Melayu yang majoriti mereka terdiri daripada golongan berpendapatan rendah. Oleh itu, dapatlah disimpulkan bahawa tanggungjawab sosial kerajaan dalam aspek pendidikan tidak berkurangan, malah bertambah, kecuali dalam program pendidikan tinggi yang sedang menjadi sasaran dasar pengkorporatan kerajaan masa kini. Walau bagaimanapun peningkatan peruntukan dalam program lain diharapkan dapat menangani masalah kekurangan sumber tenaga buruh, di samping dapat melahirkan tenaga kerja yang berpendidikan berkemahiran tinggi dalam semua aspek teknologi, sains dan bukan sains serta bermotivasi.

Jadual 16.8: Peruntukan Pembangunan untuk Pendidikan dan Latihan, 1991-2000 (RM Juta)

Program	RMK-6		RMK-7	
	Peruntukan	Perbelanjaan	Peruntukan	Peratus
Pendidikan	7,409.8	6,982.1	8,437.2	13.9
Pra-sekolah	61.8	58.0	107.4	73.8
Pendidikan Rendah	1,184.7	1,127.1	1,396.0	17.8
Pendidikan Menengah	2,050.7	1,909.0	2,447.9	19.4
Sek Kerajaan & Bantuan Kerajaan	1,603.0	1,475.4	1,781.9	11.2
Maktab Rendah Sains MARA	28.7	28.7	367.0	117.8
Sek Teknik & Vokasional	419.0	404.9	299.0	28.7
Pendidikan Tinggi	3,139.3	3,039.4	2,961.8	-5.7
Pendidikan Guru	180.1	155.6	458.8	154.7
Lain-lain Program				
Sokongan Pendidikan	793.2	693.0	1,065.3	34.3
Latihan	615.4	581.0	1,661.6	170.0
Latihan Industri	387.4	370.0	1,303.3	236.4
Latihan Perniagaan	14.0	14.0	66.3	373.6
Latihan Pengurusan	214.0	197.0	292.0	36.4
JUMLAH	8,025.2	7,563.1	10,098.8	25.8

Sumber: RMK-7

Perbelanjaan Perkhidmatan Kesihatan

Perkhidmatan kesihatan merupakan satu lagi keperluan asas yang penting dalam kesempurnaan kehidupan manusia. Pertubuhan Kesihatan Sedunia (WHO) mentakrifkan kesihatan sebagai keadaan fizikal, mental dan kehidupan sosial yang sempurna tanpa sebarang penyakit atau ketakupayaan. Oleh itu kesihatan adalah harta manusia yang tidak ternilai harganya. Ini kerana taraf kesihatan yang baik akan dapat meningkatkan kualiti hidup, seterusnya meningkatkan produktiviti, pendapatan dan pertumbuhan ekonomi negara.

Menyedari kepentingan kesihatan kepada pembangunan sumber tenaga manusia dan seterusnya kepada pembangunan sosioekonomi penduduk dan ekonomi negara ini, kerajaan telah menggariskan matlamat dan strategi pembangunan kesihatan seperti berikut (RMK-7):

- a. Memperbaiki taraf kesihatan dan mengurangkan ketidakseimbangan di kalangan kumpulan penduduk dan kawasan dengan mengenal pasti keutamaan-keutamaan mengikut perubahan jenis penyakit, perubahan demografi, di samping isu ekuiti, kualiti, pembiayaan kesihatan dan pembangunan gunatenaga.
- b. Mempertingkatkan dan menyediakan perkhidmatan rawatan kesihatan dalam jarak yang terdekat memperluaskan lagi perkhidmatan rawatan primer di kawasan desa yang masih lagi belum mencapai tahap sasaran yang memuaskan. Rawatan sekunder dan tertier yang dijalankan di hospital akan dipertingkatkan secara berfasa.
- c. Mempermudahkan setiap individu mencapai dan mengekalkan taraf kesihatan yang berkualiti dan dikehendaki demi menjalani kehidupan yang produktif dari segi sosial dan ekonomi. Selaras dengan perkembangan pesat negara, penekanan terhadap memperbaiki dan mempertingkatkan kemudahan kesihatan yang sedia ada diberi keutamaan seperti menaikkan taraf kemudahan perkhidmatan kemalangan dan kecemasan; rawatan prahospital; unit rawatan rapi (ICU) dan 'wad keterbantuan yang tinggi'; pengurusan pesakit kanser dan jantung; kemudahan makmal dan perkhidmatan imaging; dan membangunkan 'sub-unit pakar' di pelbagai bidang yang dikenalpasti; dan
- d. Memperbaiki hubungan dan kerjasama yang lebih rapat antara sektor awam dan swasta serta antara agensi sesama kerajaan yang terlibat dalam aktiviti kesihatan. Melalui dasar penswastan, daya pengeluaran dan nilai etika kerja yang baik dapat dipertingkatkan di samping memperkukuhkan pengurusan dan pengawalan kos.

Untuk mencapai matlamat melalui strategi tersebut, kerajaan telah membuat perancangan teliti untuk membangunkan dan mengemaskinikan penyebaran dan penyampaian perkhidmatan kesihatan. Antara perancangan yang dijalankan termasuklah (Muhamad Resad 1991):

- a. Menjalankan promosi kesihatan untuk orang perseorangan bagi memenuhi keperluan pembangunan ekonomi negara dan meneruskan program sosial.
- b. Mewujudkan kecetakan latihan pembangunan yang sesuai untuk keperluan tempatan dan mengurangkan kebergantungan kepada

- bantuan asing untuk program kesihatan.
- c. Mencapai keseimbangan dalam agihan perkhidmatan kesihatan yang stabil dan berhati-hati untuk menukarkan bentuk masalah kesihatan dan keputusan sosioekonomi persekitaran.
 - d. Membasmi dan mengawal penyakit berjangkit yang selalu dihadapi oleh sesuatu bangsa dan mengurangkan penceritaan serta kerugian.
 - e. Membantu dan melengkapkan program perancangan keluarga.
 - f. Meningkatkan kualiti kehidupan yang tinggi dengan menentukan jenis penyakit dan perkhidmatan rawatan supaya dapat memaksimumkan pencapaian segala matlamat dalam masa yang singkat.
 - g. Meningkatkan mutu pencegahan, penyembuhan dan rawatan pergigian untuk masyarakat.
 - h. Menambahkan kelengkapan farmasi dan penyediaan perkhidmatan perubatan serta bantuan yang diperlukan untuk perkhidmatan lain; dan
 - i. Meneruskan perbelanjaan berhubung dengan kajian klinikal tentang masalah kesihatan tempatan.

Untuk melaksanakan rancangan pembangunan kesihatan, kerajaan dari semasa ke semasa terus meningkatkan peruntukan perbelanjaan perkhidmatan kesihatan. Jadual 16.9 menunjukkan perbelanjaan ini meningkat daripada RM1,129 juta pada tahun 1985 kepada RM4,527 juta pada tahun 1999. Peningkatan jumlah perbelanjaan ini disebabkan oleh kenaikan kos ubat-ubatan, pertambahan bilangan pesakit yang diberi rawatan, pertambahan infrastruktur kesihatan dan pertambahan penggunaan teknologi moden. Dalam tempoh tahun 1985-1999, perbelanjaan perkhidmatan kesihatan secara purata ialah 17.88 peratus daripada jumlah perbelanjaan perkhidmatan sosial atau 1.53 peratus daripada KNK. Angka ini meletakkan perbelanjaan perkhidmatan kesihatan di tempat kedua dalam perbelanjaan perkhidmatan sosial. Ini secara langsung menunjukkan kesanggupan dan kesungguhan kerajaan menunaikan tanggungjawab sosial kepada rakyatnya.

**Jadual 16.9: Perbelanjaan Sektor Kesihatan,
1985-1999 (RM Juta)**

Tahun	Membangun	Mengurus	Jumlah	% KNK	% Sosial
1985	112	1,017	1,129	1.57	15.83
1986	118	1,098	1,216	1.82	15.27
1987	53	1,070	1,123	1.50	16.90
1988	69	1,139	1,208	1.41	17.18
1989	218	1,236	1,454	1.50	17.36
1990	461	1,316	1,777	1.61	17.92
1991	572	1,463	2,035	1.65	19.52
1992	602	1,012	2,414	1.72	19.69
1993	425	1,982	2,407	1.55	19.10
1994	354	2,175	2,341	1.36	15.79
1995	388	2,384	2,618	1.26	16.72
1996	459	3,015	3,474	1.46	18.47
1997	449	3,278	3,727	1.43	18.66
1998*	575	3,097	3,672	1.40	19.52
1999**	900	3,627	4,527	1.71	20.29

* Anggaran terakhir

** Peruntukan belanjawan

Sumber: Laporan Ekonomi pelbagai tahun, 1985-1997

Tanggungjawab sosial kerajaan dalam perkhidmatan kesihatan mula dipersoalkan apabila kerajaan sedang menswastakan satu demi satu perkhidmatan kesihatan, terutama hospital-hospital kerajaan. Kebimbangan ini amat dirasakan oleh rakyat berpendapatan rendah, terutama yang tinggal di desa. Walau bagaimanapun, berdasarkan peruntukan perbelanjaan perkhidmatan kesihatan desa seperti Jadual 16.10 dan Jadual 16.11, kerajaan boleh dikatakan masih sanggup menunaikan tanggungjawab sosial demi meningkatkan taraf kesihatan penduduk desa. Jadual 16.10 menunjukkan perbelanjaan pembangunan untuk perkhidmatan kesihatan desa semakin meningkat secara relatifnya dalam setiap rancangan pembangunan negara, kecuali berlaku sedikit penurunan dalam RMK-6. Dalam tempoh RMK-2 peruntukan untuk kesihatan desa hanya RM43.44 juta atau 19.78 peratus daripada jumlah peruntukan pembangunan perkhidmatan kesihatan. Dalam tempoh RMK-4, jumlah peruntukan meningkat secara mendadak kepada RM190.92 juta, iaitu peningkatan sebanyak 339.50 peratus daripada RMK-2.

Jadual 16.10: Perbelanjaan Pembangunan Perkhidmatan Kesihatan Desa dalam Program Pembangunan Negara (RM Juta)

Rancangan Pembangunan	Peruntukan	Perbelanjaan Sebenar	Prestasi (%)	Peruntukan Perkhidmat. Kesihatan
RMK-2 (1971-1975)	43.44 (19.78%)	36.88	84.89	219.54
RMK-3 (1976-1980)	110.53 (20.49%)	65.54	59.29	539.26
RMK-4 (1981-1985)	190.92 (24.59%)	190.91	100.00	776.17
RMK-5 (1986-1990)	191.00 (19.46%)	181.00	94.76	981.00
RMK-6 (1991-1995)	131.80 (5.27%)	123.20	93.47	2498.40
RMK-7 (1996-2000)	400.00 (15.09%)	-	-	2650.00

Nota: () peratusan daripada peruntukan pembangunan perkhidmatan kesihatan
 Sumber: RMK-2 hingga RMK-7

Jadual 16.11: Peruntukan Pembangunan Perkhidmatan Kesihatan, 1991-2000 (RM Juta)

Program	RMK-6		Peruntukan RMK-7	% Tambahan
	Peruntukan	Perbelanjaan		
Perkhidmatan				
Rawatan Kesihatan	2,070.3	1,943.2	1,831.6	-11.6
Hospital	1,537.0	1,477.8	1,159.7	-24.5
Naik taraf & Ubahsuai	533.3	465.4	671.9	26.0
Perkhidmatan Kesihatan				
Awam	293.6	280.2	655.7	123.3
Kesihatan bandar	66.5	62.2	183.3	175.6
Kesihatan desa	131.8	123.2	400.0	203.5
Kesihatan alam sekitar	95.3	94.8	72.4	-24.0
Lain-lain perkhidmatan kesihatan	134.5	128.3	162.7	21.0
Jumlah	2,498.4	2,351.7	2,650.0	6.1

Sumber: Rancangan Malaysia Ketujuh

Dalam tempoh RMK-5, peruntukan perkhidmatan kesihatan desa mempunyai saiz yang hampir sama seperti yang diperuntukkan dalam RMK-4, sebanyak RM191 juta. Peruntukan untuk perkhidmatan kesihatan desa merosot dalam tempoh RMK-6 kepada RM131.8 juta (5.27 peratus) walaupun pembangunan sektor kesihatan bagi tempoh tahun 1991-1995 berlandaskan objektif Kesihatan untuk Semua Menjelang Tahun 2000.

Ini kerana dalam tempoh tersebut strategi ditumpukan kepada usaha untuk membangun, mengukuh dan mengekalkan sistem perkhidmatan kesihatan desa yang cekap dan saksama bagi mewujudkan rakyat yang sihat. Dalam tempoh RMK-7, peruntukan telah meningkat secara mendadak kepada RM400 juta, iaitu 203.5 peratus perkhidmatan kesihatan desa akan diperluaskan bagi membolehkan golongan berpendapatan rendah menikmati taraf kesihatan yang lebih baik.

Kesimpulannya, tanggungjawab sosial kerajaan dalam perkhidmatan kesihatan tidak berkurangan, sama ada secara keseluruhan atau secara khusus untuk perkhidmatan kesihatan desa. Secara keseluruhan, Jadual 16.11 menunjukkan peruntukan perbelanjaan pembangunan RMK-7 meningkat sebanyak 6.1 peratus (RM2,650 juta) berbanding dengan peruntukan dalam RMK-6 (RM2,498.4 juta), manakala peruntukan untuk kesihatan desa meningkat 203.5 peratus. Hanya peruntukan untuk perkhidmatan Rawatan Kesihatan berkurangan sebanyak 11.6 peratus.

Perbelanjaan Program Perumahan

Program perumahan di Malaysia bukan sahaja bertujuan memenuhi keperluan asas untuk tempat tinggal, tetapi juga sebagai penyumbang kepada pertumbuhan ekonomi negara. Penyediaan kemudahan perumahan yang mencukupi, selesa dan mampu dimiliki atau disewa oleh rakyat Malaysia daripada semua kumpulan pendapatan, terutama golongan berpendapatan rendah, merupakan satu lagi isu sosial utama negara ini. Isu ini dinyatakan dengan jelas dalam Dasar Perumahan Negara. Beberapa strategi telah digubal dan sedang dilaksanakan. Antaranya ialah :

- a. Memberi penekanan dan galakan kepada pembinaan rumah kos rendah dan rumah kos sederhana, terutama di kawasan bandar yang menghadapi masalah perumahan.
- b. Menggalakkan penyediaan rumah untuk disewa bagi mengatasi permintaan perumahan oleh golongan berpendapatan rendah di bandar besar yang belum mampu untuk membeli rumah dalam pasaran. Rumah ini boleh dijual kemudiannya apabila penghuni rumah mampu untuk membeli rumah tersebut.
- c. Memberi penekanan kepada pembinaan projek perumahan dalam konteks penempatan manusia yang lebih luas dengan menyediakan tempat kediaman beserta dengan kemudahan dan

infrastruktur dengan mengambil kira kehendak sosioekonomi penduduk dalam kawasan perumahan itu.

- d. Menggalakkan penglibatan sektor swasta dalam pembangunan perumahan, termasuk penyediaan rumah kos rendah. Ini kerana kerajaan tidak mampu memenuhi ke semua keperluan perumahan negara ini.
- e. Memberi galakan dan kerjasama kepada sektor swasta untuk membina rumah kos rendah secara usahasama dengan kerajaan negeri.
- f. Menyediakan peluang menikmati kemudahan memiliki perumahan kepada rakyat berpendapatan rendah seperti penyediaan pinjaman perumahan yang diberi subsidi, penggalakkan pembangunan yang menghasilkan bahan binaan yang lebih murah dan sesuai untuk rumah kos rendah, perlaksanaan skim pertapakan rumah, dan pembangunan semula kawasan setinggan.

Berdasarkan strategi di atas, sektor awam dan sektor swasta diharap dapat menyediakan perumahan untuk semua lapisan masyarakat. Secara khusus, penyediaan perumahan oleh sektor awam dilaksanakan melalui program berikut:

- a. Perumahan Awam Kos Rendah (PAKR)
- b. Skim Pertapakan dan Kemudahan (SPK)
- c. Perumahan Agensi Komersial
- d. Perumahan Skim Pembangunan Tanah
- e. Kuarters dan Kediaman lain.

Penyediaan perumahan oleh sektor swasta pula dilaksanakan melalui aktiviti seperti berikut:

- a. Perumahan Kos Rendah
- b. Program Khas Perumahan Kos Rendah (PKPKR)
- c. Perumahan Kos Sederhana
- d. Perumahan Kos Tinggi
- e. Syarikat-syarikat Kerjasama

Program PAKR, PKPKR, SPK merupakan aktiviti untuk menyediakan perumahan kepada golongan berpendapatan rendah. Program perumahan sektor awam yang lain merupakan aktiviti perumahan secara tidak langsung dan sekunder dari segi fungsi dan peranan mereka.

Sungguhpun begitu, peranan sektor awam dalam perumahan adalah luas dan mendalam untuk memenuhi keperluan perumahan untuk semua golongan masyarakat. Beberapa agensi kerajaan terlibat secara langsung dalam proses pembangunan perumahan terutamanya Jabatan Tanah dan Galian, Pejabat Tanah, Majlis Daerah, Jabatan Ukur, Jabatan Telekom, Jabatan Perancang Bandar dan Desa dan jabatan-jabatan lain di peringkat negeri dan daerah yang terlibat dalam menyediakan kemudahan awam dan infrastruktur yang berkaitan.

Menurut rekod banci pada tahun 1970 jumlah tempat kediaman di negara ini 1,970,000 unit. Pada tahun 1980, jumlah ini telah meningkat kepada 2,633,000 unit dan 4,093,000 unit pada tahun 1991. Didapati bahawa keperluan perumahan pada tahun 1991 hingga 1995 kira-kira 602,728 unit. Daripada jumlah ini kira-kira 444,867 unit adalah untuk memenuhi permintaan baru sementara 157,856 unit lagi adalah untuk menggantikan dan memperbaiki rumah yang sedia ada seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 16 12. Adalah dijangka menjelang tahun 2000 keperluan perumahan sejumlah 950,000 unit dan sebahagian besar daripada jumlah ini adalah untuk memenuhi permintaan lapisan masyarakat berpendapatan rendah. Persoalannya ialah bagaimana penglibatan kerajaan dapat memenuhi permintaan perumahan rakyat berpendapatan rendah sebagai salah satu cara menunaikan tanggungjawab sosial kerajaan kepada rakyatnya. Jawapannya bolehlah dianalisis berdasarkan Jadual 16 13 yang menunjukkan arah aliran perbelanjaan sektor perumahan dalam tempoh 1985-1997.

Sektor perumahan merupakan sektor yang menggunakan perbelanjaan sosial yang paling sedikit berbanding dengan sektor pendidikan dan kesihatan. Perbelanjaan sektor ini secara purata dalam lingkungan 1.5 peratus setahun daripada perbelanjaan sektor sosial tahun 1980-an dan semakin meningkat kepada 3.2 peratus setahun pada tahun 1990-an seperti Jadual 16 13. Perbelanjaan sektor ini dari segi peratusan KNK juga kecil, iaitu dalam lingkungan 0.13 peratus setahun dalam tahun 1980-an dan terus meningkat kepada 0.28 peratus pada pertengahan tahun 1990an. Jika dilihat dari tahun ke tahun, ia juga sama dengan sektor-sektor lain yang menunjukkan arah aliran perbelanjaan yang semakin meningkat, iaitu RM105 juta pada tahun 1990 dan meningkat kepada RM877 juta pada tahun 1999. Dari segi peratusan perbelanjaan sektor sosial juga turut meningkat di mana pada tahun 1990 perbelanjaannya ialah 1.06 peratus dan pada tahun 1999 perbelanjaan perumahan dianggarkan meningkat kepada 3.93 peratus daripada perbelanjaan sektor sosial.

**Jadual 16.12: Keperluan Perumahan Mengikut Negeri,
1991-1995 (Unit)**

NEGERI	KEPERLUAN BARU	PENGGANTIAN/ PEMBAIKAN	JUMLAH KEPERLUAN PERUMAHAN
Johor	48,889	11,042	59,931
Kedah	32,228	9,559	41,787
Kelantan	38,584	19,137	57,721
Melaka	12,405	2,167	14,572
N. Sembilan	17,199	5,261	22,460
Pahang	30,121	6,739	36,860
Perak	42,038	16,801	58,839
Perlis	5,089	440	5,529
Pulau Pinang	16,376	4,365	20,741
Sabah	52,482	28,966	81,448
Sarawak	44,178	29,796	73,976
Selangor	53,566	13,685	67,251
Terengganu	24,782	3,576	28,358
Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur	26,930	6,322	33,252
JUMLAH	444,867	157,856	602,723

Sumber: Rancangan Malaysia Keenam (1991-1995)

Perbelanjaan sektor perumahan dari segi peratusan KNK juga turut meningkat di mana pada tahun 1990 perbelanjaannya ialah 0.09 peratus daripada KNK. Ia meningkat kepada 0.26 peratus pada tahun 1996 dan dijangka terus meningkat pada tahun 1997 kepada 0.39 peratus. Perbelanjaan yang semakin meningkat ini adalah ekoran daripada tindakan kerajaan membina lebih banyak rumah bagi menyediakan tempat tinggal yang mencukupi dan mampu dibeli atau disewa oleh rakyat terutamanya golongan berpendapatan rendah. Pelaksanaan program perumahan akan terus memberi keutamaan kepada pembinaan rumah kos rendah memandangkan 75 peratus daripada penduduk di negara ini berpendapatan rendah dan sederhana.

**Jadual 16.13: Perbelanjaan Sektor Perumahan,
1985-1997 (RM Juta)**

Tahun	Membangun	Mengurus	Jumlah	% KNK	% Sosial
1985	972	44	1,016	1.41	14.25
1986	1,054	70	1,124	1.68	14.12
1987	79	39	118	0.16	1.78
1988	58	57	115	0.13	1.63
1989	182	66	248	0.26	2.96
1990	43	62	105	0.09	1.06
1991	66	61	127	0.10	1.22
1992	94	81	175	0.12	1.43
1993	167	52	219	0.14	1.74
1994	359	128	487	0.28	3.28
1995	403	80	483	0.23	3.08
1996	501	201	702	0.30	3.58
1997	735	121	856	0.32	5.33
1998*	676	90	766	0.29	4.07
1999**	790	87	877	0.33	3.93

* Anggaran terakhir

** Peruntukan belanjawan

Sumber: Laporan Ekonomi Pelbagai Tahun, 1985-1997

Kesungguhan kerajaan untuk membantu golongan ini dapat dilihat apabila kerajaan pada tahun 1994 telah menubuhkan tiga buah tabung untuk membantu menambahkan peruntukan kewangan untuk sektor perumahan agar lebih banyak rumah kos rendah dapat dibina. Tabung tersebut, pertama ialah, Tabung Perumahan untuk Rakyat Termiskin dengan jumlah dana RM600 juta. Kedua, Tabung Untuk Mempercepatkan Pembinaan Rumah Kos Rendah dengan jumlah dana sebanyak RM500 juta. Ketiga, Tabung Pusingan Perumahan Kos Rendah dengan peruntukan sebanyak RM2 billion. Dengan adanya tabung ini pertambahan pembinaan rumah dapat dilakukan walaupun kini masih belum dapat memenuhi permintaannya.

Penilaian tanggungjawab sosial kerajaan dalam program perumahan boleh juga dianalisis dari segi peruntukan pembangunan Perumahan Awam Kos Rendah sejak RMK-3 (1976-1980) hingga RMK-7 (1996-2000) seperti dalam Jadual 16.14. Berdasarkan jadual ini, terdapat peningkatan sebanyak 56.25 peratus, dalam RMK-3 diperuntukkan RM640 juta kepada RM1,000 juta dalam RMK-4. Peningkatan peruntukan ini disebabkan permintaan yang semakin meningkat, iaitu sejumlah 923,300 unit rumah diperlukan. Daripada jumlah ini, kira-kira

365,300 unit diperlukan untuk menampung penduduk yang semakin bertambah. Dalam tempoh ini juga kerajaan melaksanakan skim perumahan kos rendah berdasarkan kepada konsep kondominium dengan tujuan untuk menggunakan tanah secara optimum dan meninggikan mutu kehidupan.

Jadual 16.14: Peruntukan Pembangunan bagi Program Perumahan Awam Kos Rendah (RM Juta)

Program Pembangunan	Peruntukan	Jumlah Peruntukan Perumahan Awam
RMK-3 (1976-1980)	640.00 (20.03%)	3,195.19
RMK-4 (1981-1985)	1,000.00 (29.42%)	3,399.12
RMK-5 (1986-1990)	374.00 (25.52%)	1,465.00
RMK-6 (1991-1995)	394.00 (19.57%)	2,013.00
RMK-7 (1996-2000)	742.00 (22.21%)	3,340.00

Nota: () peratusan daripada jumlah peruntukan perumahan awam
 Sumber: RMK-3 hingga RMK-7

Dalam tempoh RMK-5 dan RMK-6 pula peruntukan pembangunan rumah awam telah berkurangan masing-masingnya kepada RM374 juta dan RM394 juta kerana peranan sektor awam dalam pembinaan perumahan dikurangkan melalui penyertaan yang lebih aktif daripada sektor swasta. Memandangkan kepada batasan kewangan dan keupayaan pelaksanaan sektor awam dan swasta, hanya kira-kira 701,000 unit rumah dirancang dibina dalam RMK-5. Sektor awam hanya akan membina kira-kira 149,000 unit dan sektor swasta akan membina sebanyak 552,500 unit. Daripada matlamat ini, kira-kira 495,000 unit rumah kos rendah berjaya dibina oleh sektor awam dengan membina 120,900 unit rumah kos rendah dan sektor swasta sebanyak 374,100 unit.

Dalam tempoh RMK-7, sektor swasta memainkan peranan yang semakin penting dalam memenuhi permintaan rakyat terhadap rumah kediaman. Dalam tempoh ini sektor swasta dijangka membina kira-kira 570,000 unit atau 71.3 peratus daripada keperluan rumah negara. Daripada jumlah ini, 140,000 atau 24.6 peratus adalah rumah kos rendah. Sektor awam pula akan membina 230,000 unit rumah dan daripada jumlah ini, kira-kira 60,000 unit terdiri daripada rumah kos rendah. Jumlah peruntukan yang diberi ialah RM742 juta. Ia bertambah sebanyak 88.3 peratus. Jumlah ini merupakan 22.21 peratus daripada peruntukan

Pembangunan Perumahan Awam dalam tempoh RMK-7. Peruntukan perbelanjaan untuk Program Perumahan Awam yang lain dan juga program Pembangunan Perumahan Desa dalam RMK-6 dan dalam RMK-7 dapat dianalisis daripada Jadual 16.15. Kita dapati peruntukan pembangunan program perumahan RMK-7 bertambah sebanyak 65.9 peratus (RM3,340 juta) berbanding dengan jumlah peruntukan pada RMK-6 (RM2,013 juta). Dengan peruntukan ini, terutama untuk Perumahan Awam Kos Rendah, bolehlah disimpulkan bahawa tanggungjawab sosial, terutama untuk golongan berpendapatan rendah memang tidak diabaikan, malah terus diberi perhatian dalam RMK-7.

Jadual 16.15 memaparkan peruntukan perbelanjaan pembangunan perkhidmatan sosial yang lain, seperti sukan, Pihak Berkuasa Tempatan, Perkhidmatan Bomba dan Kebudayaan. Secara keseluruhan perbelanjaan perkhidmatan sosial lain meningkat sebanyak 52.5 peratus (RM2,540 juta) pada RMK-7 berbanding pada RMK-6 sebanyak RM1,666 juta. Peningkatan ini sekali lagi menggambarkan penglibatan kerajaan terhadap tanggungjawab sosial, yang mana sektor swasta sukar diharapkan penglibatannya jika tidak ada keuntungan.

Penutup

Memandangkan kemajuan sektor sosial merupakan komponen penting bagi meningkatkan kualiti hidup masyarakat, maka kerajaan haruslah meneruskan usaha yang telah dilakukan selama ini dalam sektor tersebut. Pendidikan penting bagi menyediakan secukupnya tenaga kerja yang berpendidikan dan berkemahiran tinggi. Sejak akhir ini telah wujud isu tentang pengkorporatan sektor pendidikan yang akan dimulai dengan Universiti Malaya. Ini sudah pastinya memerlukan kos yang tinggi bagi seseorang pelajar untuk membiayai pelajarannya. Walaupun IPT (Institut Pengajian Tinggi) akan dikorporatkan, diharap pihak kerajaan akan terus memberi bantuan kewangan kepada pelajar miskin. Jika mereka tidak dibantu, sudah pastinya mereka tidak berpeluang untuk mengikuti pelajaran. Diharap kerajaan akan mengkorporatkan IPT sahaja dan bukannya melibatkan sekolah rendah dan menengah yang merupakan institusi awal pelajar mendapat pendidikan.

Jadual 16.15: Peruntukan Pembangunan Program Perumahan dan Perkhidmatan Sosial yang Lain, 1991-2000 (RM Juta)

Program	RMK-6		RMK-7	
	Peruntukan	Perbelanjaan	Peruntukan	% Pertambahan
Perumahan awam	2,013	1,754	3,340	65.9
Kos rendah	394	228	742	88.3
Pertapakan & kemudahan	51	36	98	92.2
Kuarters & kediaman lain	1,568	1,490	2,500	59.4
Pembangunan perumahan desa	171	160	245	43.3
Program pemuliharaan rumah	99	93	100	1.0
Program pengumpulan semula kampung tradisional	51	49	77	51.0
Pusat pertumbuhan desa	21	18	68	223.8
Perkhidmatan sosial lain	1,666	1,471	2,540	52.5
Pihak berkuasa tempatan	315	281	511	74.9
Perkhidmatan bomba	248	236	430	73.4
Sukan	411	408	488	18.7
Kebudayaan	210	147	302	43.8
Perkhidmatan Perpustakaan	61	58	86	41.0
Penerangan & Penyiaran	110	109	203	84.5
Pembangunan masyarakat	192	162	322	67.7
Pembangunan keluarga	119	70	198	66.4
JUMLAH	3,850	3,385	6,125	59.1

Sumber: Rancangan Malaysia Ketujuh

Walaupun pihak kerajaan telah memberikan pelbagai bantuan kepada golongan yang berpendapatan rendah, namun masih ada golongan yang tidak bersekolah seperti dilaporkan dalam Utusan Malaysia pada bulan Mac 1997. Dalam hal ini kerajaan tidak boleh dipersalahkan memandangkan bantuan telah diberikan. Kesilapannya di sini ialah sikap

ibu bapa yang tidak mengambil berat tentang pendidikan anak-anak dan mereka tidak sedar betapa pentingnya pendidikan anak-anak untuk menuju sebuah negara industri menjelang tahun 2020 nanti. Oleh itu, di sini pihak kerajaan haruslah berusaha memberi kesedaran kepada ibu bapa dengan mengadakan lawatan ke desa dan kawasan pedalaman dengan memberikan ceramah atau nasihat bagi menyedarkan mereka tentang kepentingan pendidikan. Usaha ini haruslah dilakukan dengan segera bagi mencapai matlamat kerajaan 100 peratus kadar celik huruf di kalangan penduduk.

Di sektor kesihatan pula, pihak kerajaan harus meningkatkan lagi usaha untuk menaikkan taraf kesihatan terutama di desa. Peruntukan untuk sektor kesihatan secara purata hanya 17.54 peratus daripada perbelanjaan sektor sosial. Pihak kerajaan harus meningkatkan lagi peruntukan terutamanya untuk perkhidmatan kesihatan desa agar taraf kesihatan di desa setaraf dengan apa yang ada di bandar dalam tempoh terdekat yang mungkin.

Isu penswastaaan sering diperkatakan oleh kerajaan untuk mengurangkan beban kewangan sektor awam. Sektor kesihatan juga tidak terlepas daripada penswastaaan di mana pada tahun 1992 Institut Jantung Negara telah dikorporatkan yang melibatkan kos RM15.5 juta dan yang kedua ialah Stor Perubatan Kerajaan di Petaling Jaya diswastakan kepada Remedi Farmasi Sdn. Bhd. Dengan penswastaaan ini sudah pastinya lebih banyak lagi hospital dan klinik akan diswastakan di masa akan datang. Ia telah menimbulkan kebimbangan besar di kalangan masyarakat terutama di desa kerana kadar bayaran perkhidmatan akan meningkat setelah diswastakan yang sudah pasti mereka tidak mampu untuk membayarnya. Jadi di sini kesesuaian program penswastaaan diharapkan terhad kepada perkhidmatan hospital di bandar besar sahaja dan tidak melibatkan kawasan desa dan pedalaman yang terdiri daripada golongan berpendapatan rendah.

Permintaan rumah semakin meningkat setiap tahun dan pihak kerajaan telah berusaha untuk memenuhi permintaan ini dengan mengalakkan penyertaan sektor swasta dengan lebih aktif. Dalam setiap rancangan lima tahun negara didapati bahawa pembinaan rumah tidak mencapai sasarannya. Keadaan ini dirasakan berpunca daripada peruntukan untuk sektor ini setanding dengan sektor lain agar pembinaan rumah tidak menghadapi masalah lagi.

Dalam pembekalan rumah juga telah berlaku penyelewengan di mana golongan yang sepatutnya memperoleh rumah tidak memilikinya, terutama rumah kos rendah. Jika keadaan ini berterusan pembinaan rumah

kos rendah tidak akan memenuhi permintaan golongan berpendapatan rendah. Di sini prosedur yang ketat diperlukan untuk mengawasi urusan jual beli dan jualan semula unit kos rendah untuk mengelakkan penyelewengan dan mencapai matlamat pemilikan rumah golongan berpendapatan rendah. Usaha bersama daripada semua pihak perlu untuk mengatasi isu perumahan dan kerajaan mestilah memainkan peranan sebagai pemudahcara yang berkesan supaya matlamat perumahan tercapai.

Sememangnya sejak kebelakangan ini kerajaan telah menggalakkan penyertaan sektor swasta secara aktif dalam pembinaan rumah terutamanya dalam RMK-7. Pada masa sekarang, 30 peratus pembinaan rumah kos rendah adalah syarat paling minimum yang dikenakan kepada pemaju swasta dalam pembinaan rumah. Diharap kerajaan dapat meningkatkan lagi kuota ini agar pembinaan rumah kos rendah dapat ditingkatkan bagi memenuhi permintaan yang semakin meningkat. Di samping itu, kerajaan meningkatkan insentif yang diberikan agar pihak pemaju tidak mengalami kerugian dengan pembinaan lebih banyak rumah kos rendah.

Akhirnya, kerajaan perlu memastikan semua peruntukan yang besar digunakan dengan cekap dan berkesan. Peruntukan yang besar dan terus meningkat tidak akan mempunyai erti dan tidak akan membawa apa-apa perubahan jika berlaku banyak penyelewengan dalam pelaksanaan program sosial yang telah digubal. Penyelewengan akan menyebabkan banyak bocoran berlaku dalam peruntukan yang disediakan, dan seterusnya menyebabkan sasaran yang ditetapkan tidak tercapai. Oleh itu, tindakan yang cekap dan berkesan perlu dalam pelaksanaan program-program perkhidmatan sosial supaya setiap ringgit yang diperuntukkan sampai kepada kumpulan sasaran.

Rujukan

- Abu Bakar Nordin. 1994. *Reformasi Pendidikan dalam Menghadapi Cabaran 2020*. Kuala Lumpur: Nurin Enterprise.
- Abdul Majid Ismail Dato' Dr. Hj. 1971. *Kesihatan Luar Bandar*. Kementerian Kesihatan Malaysia.
- Afiq Nuradli. 1996. Rumah Kos Rendah: Mengapa Masih Menjadi Isu? *Dewan Ekonomi*, 8-13 Dis.
- Anwar Ibrahim. 1993. *Seni Ucapan Dasar, Keuntungan dengan Tanggungjawab Sosial*. Kuala Lumpur.
- Bahagian Perancangan dan Pelaksanaan KP/KT. 1987. *Program Khas Perumahan Kos Rendah*. *Jurnal KPKT*. Kuala Lumpur.

Buletin Perangkaan Perumahan 1991 dan 1992. KPKT.

Che Mohd Yusri Che Hashim. 1995. *Cabaran Pendidikan Abad ke 21*. Dewan Ekonomi, Disember: 53.

Chee Heng Leng. 1990. *Health and Health Care in Malaysia*, Universiti Malaya, Kuala Lumpur.

Kementerian Pendidikan Malaysia. 1996. *Perangkaan Pendidikan Malaysia 1994*. Kuala Lumpur: Bahagian Penyelidikan Dasar dan Pendidikan

_____, 1992. *Perubahan dalam Pentadbiran dan Pengurusan Pendidikan dalam Abad ke 21*. Kertas Kerja Seminar Nasional Ke 2 Pengurusan Pendidikan: Ke Arah Pengurusan Pendidikan Berkualiti Abad 21, 26-28 Nov.

_____, 1993. *Kajian Penjimatan Kos Pembelian Buku Skim Pinjaman Buku Teks di Peringkat Sekolah*. Kertas kerja Seminar Penyelidikan Pendidikan, Hotel Ming Court, Port Dickson, 13-15 Dis.

_____, 1979. *Kemudahan-kemudahan Bantuan Pelajaran kepada Kanak-Kanak Sekolah Hingga Ke Peringkat Universiti*.

Malaysia. 1980. *Anggaran Belanjawan Program dan Prestasi*, Kementerian Kewangan Malaysia.

_____, 1985. *Anggaran Belanjawan Program dan Prestasi*, Kementerian Kewangan Malaysia.

_____, 1990. *Anggaran Belanjawan Program dan Prestasi*, Kementerian Kewangan Malaysia.

_____, 1995. *Anggaran Belanjawan Program dan Prestasi*, Kementerian Kewangan Malaysia.

_____, 1996. *Anggaran Belanjawan Program dan Prestasi*, Kementerian Kewangan Malaysia.

_____, 1980. *Laporan Ekonomi 1980/81*, Kementerian Kewangan Malaysia, Kuala Lumpur.

_____, 1985. *Laporan Ekonomi 1985/86*, Kementerian Kewangan Malaysia, Kuala Lumpur.

_____, 1990. *Laporan Ekonomi 1990/91*, Kementerian Kewangan Malaysia, Kuala Lumpur.

_____, 1995. *Laporan Ekonomi 1995/96*, Kementerian Kewangan Malaysia, Kuala Lumpur.

_____, 1996. *Laporan Ekonomi 1996/97*, Kementerian Kewangan Malaysia, Kuala Lumpur.

_____, 1998. *Laporan Ekonomi 1998/99*, Kementerian Kewangan Malaysia.

- Malaysia, 1975. *Rancangan Malaysia Ketiga 1975-1980*, Kuala Lumpur: Jabatan Percetakan Negara.
- _____, 1981. *Rancangan Malaysia Keempat 1981-1985*, Kuala Lumpur: Jabatan Percetakan Negara.
- _____, 1985. *Rancangan Malaysia Kelima 1986-1990*, Kuala Lumpur: Jabatan Percetakan Negara.
- _____, 1991. *Rancangan Malaysia Keenam 1991-1995* Kuala Lumpur: Jabatan Percetakan Negara.
- _____, 1996. *Rancangan Malaysia Ketujuh 1986-2000*, Kuala Lumpur: Jabatan Percetakan Negara.
- Mohd Razali Agus. 1992. *Pembangunan Perumahan: Isu dan Prospek*, Kuala Lumpur, Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Muhamad Resad. 1992. *Perbelanjaan Pembangunan Kerajaan dan Permintaan Terhadap Perubatan dan Kesihatan Malaysia*, Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Nik Zalina Megat Muda. 1997. *IPTA: Implikasi Perbelanjaan Kerajaan dan Keperluan kepada Pengkorporatan di Malaysia*. *Kertas Ilmiah*, Fakulti Ekonomi, Universiti Kebangsaan Malaysia, Bangi.
- Norriyah Dollah @ Abdullah. 1997. *Tanggungjawab Sosial: Pendidikan Perumahan dan Kesihatan*. *Kertas Ilmiah*, Fakulti Ekonomi, Universiti Kebangsaan, Bangi.
- Nurizan Yahaya. 1992. *Perumahan Untuk Rakyat: Tanggungjawab Siapa?* *Dewan Masyarakat*, Mac: 50-51.
- Osman bin Haji Daiwan. 1985. *National Housing Programmes and Implementing Agencies and Criteria for Low Cost Housing Developments*, Kuala Lumpur, KPKT.
- Robiah Sidin. 1994. *Pendidikan di Malaysia: Cabaran Untuk Masa Depan*. Kuala Lumpur: Fajar Bakti Sdn. Bhd.
- Sharani Senapi. 1997. *Perbelanjaan Perkhidmatan Kesihatan Awam dan Keperluan kepada Penswastaan*. *Kertas Ilmiah*, Fakulti Ekonomi, UKM, Bangi.
- Sufcan Hussin. 1993. *Pendidikan di Malaysia: Sejarah, Sistem dan Falsafah*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Supian Ali dan Mohd Zainuddin Salleh. 1994. *Rancangan Malaysia Keenam: Prioriti Pengukuhan Negara*, UKM, Bangi.
- Tan Soo Hai & Hamzah Sendut. 1979. *Public and Private Housing in Malaysia*. Kuala Lumpur: Heineman Educational (Asia) Ltd.

BAB 17

Perdagangan dan Alam Sekitar

Jamal Othman

Pengenalan

Dalam waktu hanya satu dekad kita telah melihat satu proliferasi penghayatan paradigma terbaru dalam konteks falsafah pembangunan ekonomi sejagat. Ini adalah natijah daripada evolusi proses pembangunan yang dialami oleh negara maju.

Di sekitar tahun-tahun 1950-an dan 1960-an, dengan berasaskan model pengalaman negara maju, pembangunan ekonomi di negara-negara membangun memberi penumpuan kepada pertumbuhan dan kecekapan ekonomi. Kadar pertumbuhan KDNK menjadi kayu ukur sakti untuk menilai prestasi sesuatu ekonomi.

Menjelang tahun 1970-an pula, kita melihat satu lagi alihan paradigma pembangunan ekonomi, akibat ketakupayaan pertumbuhan ekonomi untuk menjana faedah limpahan kepada golongan marginal, biarpun mereka menjadi majoriti dalam negara. Ini menimbulkan implikasi yang serius kepada keharmonian sosial dan politik di pelbagai negara membangun, termasuk Malaysia. Matlamat ekuiti sosial mulai menjadi fokus dasar pembangunan ekonomi, sama pentingnya dengan matlamat pertumbuhan dan kecekapan ekonomi.

Mulai penghujung tahun 1980-an hingga kini, paradigma baru dalam pembangunan ekonomi memberi penumpuan kepada aspek kualiti alam sekitar. Isu pembangunan lestari, yakni pembangunan yang mengambil kira keseimbangan dalam ketiga-tiga dimensi di atas – ekonomi, sosial, dan alam sekitar, semakin menjadi agenda utama dalam perancangan pembangunan ekonomi di kebanyakan negara. Ini kerana wujudnya kesedaran yang semakin meningkat bahawa pembangunan ekonomi tidak akan bersifat lestari tanpa pengurusan sumber alam sekitar yang juga lestari, yang mengambil kira peruntukan dan kebajikan generasi semasa dan akan datang.

Institusi kewangan dunia seperti Bank Dunia turut memberikan perhatian penting kepada dimensi kelestarian pengurusan sumber alam sekitar dalam menilai permohonan pinjaman pembangunan. Sejak awal tahun 1990an, terdapat peningkatan mendadak dalam bilangan kelulusan pinjaman yang berkait dengan alam sekitar.

Isu alam sekitar kini bukan sahaja telah menyatukan pelbagai disiplin pengajian dan bidang kerja, namun ia telah begitu merubah corak pendekatan yang harus dimainkan oleh ahli ekonomi pembangunan konvensional dalam menawarkan preskripsi dasar kepada pembuat dasar di masing-masing negara. Sebarang preskripsi dasar makro atau mikro dalam apapun aspek pembangunan ekonomi pasti dianggap kurang lengkap sekiranya analisis menyeluruh yang melibatkan keberkaitan antara kesan dasar dan kualiti alam sekitar tidak diperhitungkan.

Dekad semasa sedang menyaksikan era globalisasi ekonomi dunia yang tidak ada haluan. Di bawah tatacara WTO, perdagangan dunia kini akan lebih didorong oleh prinsip aliran bebas dalam maklumat, wang, barangan dan perkhidmatan, tanpa atau sedikit campur tangan kerajaan. Ia adalah ekonomi yang seharusnya digerakkan oleh kuasa-kuasa pasaran, di mana pengguna bebas memilih barangan di mana-mana pasaran antarabangsa berasaskan kualiti, harga, bentuk, nilai, citarasa serta tarikan. Oleh sebab tren keterbukaan ekonomi yang seakan tidak dapat dihentikan, dan memandangkan pentingnya peranan sektor luaran dalam menjana perkembangan ekonomi, maka tidak hairan sekiranya lewat beberapa tahun ini telah timbul profelirasi dalam sekatan perdagangan bentuk baru (bukan tariff) yang merangkumi isu piawai alam sekitar, isu sosial dan kesihatan.

Tuduhan bahawa piawai alam sekitar yang rendah menyebabkan herotan perdagangan bukanlah perkara baru. Ia telah mula dibincangkan secara meluas dalam siri forum GATT pada tahun 1970-an (Rubin dan Graham 1982). Walau bagaimanapun mulai tahun 1990-an, isu perdagangan dan alam sekitar kian kritikal dan kini mempunyai dimensi tambahan pula. Manakala negara maju dan kumpulan pencinta alam sekitar (*environmentalists*) berhujah tentang kepentingan pengawalan ke atas perdagangan tertentu untuk melindungi kualiti alam sekitar negara membangun pula melihat ini sebagai satu ancaman perdagangan baru terhadap daya saing eksport mereka.

Agak sukar untuk mendapat satu persetujuan dari segi tanggapan sebenar isu alam sekitar perdagangan. Keprihatinan terhadap kualiti alam sekitar mungkin sahaja didorong oleh faktor-faktor ekonomi, tetapi dalam masa yang sama alasan '*altruistik*' yang disuarakan oleh negara maju

juga kelihatan munasabah. Misalnya, adalah nyata pengguna di negara utara (maju) meletakkan nilai yang lebih tinggi terhadap nilai kewujudan kualiti alam sekitaran (seperti sumber hutan tropika, tanah basah, iklim global) di negara selatan (kurang membangun). Ini mungkin mendorong mereka untuk begitu perihatin terhadap degradasi alam sekitar di negara membangun.

Kertas ini akan menghuraikan kepentingan isu perdagangan-alam sekitar dalam RMK-7, hubungan antara perdagangan dan alam sekitar, peruntukan WTO tentang perdagangan-alam sekitar dan seterusnya analisis implikasi dasar yang boleh diambil oleh Malaysia.

Perdagangan dan Alam Sekitar di Bawah RMK-7

Malaysia telah lama menyatakan keperihatinan tentang kesan alam sekitar terhadap pembangunan lestari. Malahan lama sebelum pembentangan laporan Brundlant (WCED 1987) yang menengahkan falsafah pembangunan lestari dan peranan kualiti alam sekitar pada tahun 1987, Malaysia telah mengambil pendirian yang eksplisit tentang aspek ini. Keperihatinan Malaysia dari segi ini sebenarnya bermula sejak RMK-3 lagi (1976-1980). Dalam Bab XI RMK-3 dinyatakan:

Matlamat akhir Kerajaan Persekutuan menjalin kerjasama rapat dengan Kerajaan Negeri untuk memastikan semua aktiviti manusia adalah dalam keseimbangan dengan alam sekitar. Untuk mencapai objektif ini, kerajaan mengiktiraf pentingnya keseimbangan dalam matlamat ekonomi dan sosial, di satu segi, terhadap kepentingan untuk memelihara keadaan alam sekitar yang baik melalui pelaksanaan aktiviti Penilaian Kesan Alam Sekitar...

Sejak RMK-3, pelbagai kerangka institusi dan perundangan serta peraturan telah dikenalpasti dan dikuatkuasakan, termasuklah aktiviti EIA mandatori kepada projek tertentu yang telah dikuatkuasakan mulai tempoh RMK-4. Malaysia juga menjadi ahli kepada pelbagai konvensyen antarabangsa tentang isu alam sekitar. Antara perkembangan menonjol di peringkat institusi, Majlis Pembangunan Negara telah diberi mandat baru pada tahun 1993 untuk mengambil kira dimensi alam sekitar dalam merancang pembangunan negara. Kerangka ini memberikan peranan koordinasi yang melibatkan alam sekitar di peringkat yang tertinggi serta menawarkan pendekatan yang menyeluruh dalam pengurusan persekitaran di Malaysia.

Dalam RMK-7 pelbagai pendekatan yang akan menyemarakkan lagi pengurusan persekitaran telah dirancang. Antara yang utama ialah penerapan Perakaunan Sumber Asli (PSA) dan Audit Persekitaran. Kaedah PSA membenarkan ukuran KDNK diubahsuai untuk mempertimbangkan pengurangan dalam stok sumber asli untuk mengenalpasti dan mengawal kelestarian pertumbuhan ekonomi negara. Selain memberikan penekanan kepada penerusan usaha pencapaian keseimbangan dalam pembangunan ekonomi dan alam sekitar RMK-7 mengenalpasti satu aspek baru yang juga diberikan fokus yang penting, iaitu isu perdagangan dan alam sekitar.

Dalam menimbangkan kemungkinan konflik antara alam sekitar dan perdagangan, kerajaan telah membentuk Jawatankuasa Perdagangan dan Alam Sekitar bertujuan untuk "*merasionalisasikan perhubungan di antara dasar alam sekitar yang mempunyai kesan ketara ke atas perdagangan; kesan peraturan alam sekitar terhadap kemasukan produk ke dalam pasaran; penggunaan peraturan perdagangan bagi mencapai objektif alam sekitar; dan seterusnya daya saingan serta kemampuan pengeluaran*". Sektor swasta juga digalakkan untuk segera menyesuaikan diri dengan pelbagai instrumen ekonomi (cukai alam sekitar, insentif, dsbnya) dalam pengurusan persekitaran di samping memenuhi keperluan piawaian antarabangsa tentang alam sekitar seperti ISO 14000.

Walaupun RMK-7 tidak banyak membincangkan tentang kesan isu alam sekitar-perdagangan, potensi kesan isu ini kepada ekonomi Malaysia adalah nyata kritikal. Ini kerana Malaysia mengamalkan ekonomi yang terbuka di mana pendapatan eksport merupakan punca tukaran wang asing yang terpenting. Misalnya, bagi komoditi utama Malaysia, minyak sawit melibatkan 80 peratus daripada keluaran industri ini adalah untuk pasaran eksport. Demikian juga kepada sektor pembuatan yang sebahagian besar produk adalah berorientasikan eksport.

Hubungan Antara Perdagangan Bebas dengan Alam Sekitar

Umumnya terdapat dua isu yang menjadi tunggak perdebatan perdagangan bebas-alam sekitar. Pertama, apakah kesan peraturan alam sekitar terhadap perdagangan? Kedua, apakah kesan perdagangan bebas ke atas alam sekitar? Isu ini dibincangkan berikut:

a. Kesan peraturan alam sekitar terhadap perdagangan
Perubahan dalam faktor pengeluaran memberi kesan terhadap perdagangan melalui kesannya terhadap pengeluaran dan kos pengeluaran di dalam sesebuah negara. Permintaan terhadap faktor pengeluaran diterbitkan daripada permintaan terhadap output melalui fungsi pengeluaran. Permintaan pasaran mempunyai dua komponen, permintaan domestik dan permintaan eksport. Dengan demikian analisis interaksi antara pasaran faktor (yang merangkumi sumber asli) dan perdagangan memerlukan pengetahuan tentang penawaran faktor dan bagaimana penawaran output terkesan akibat anjakan dalam penawaran faktor.

Anjakan dalam penawaran faktor boleh disebabkan oleh dasar alam sekitar dalam bentuk sekatan atau pengurangan dalam penggunaan faktor atau peningkatan dalam harga faktor yang disebabkan oleh pemakaian "Prinsip Pencemar Membayar" (PPM). Prinsip ini memastikan harga sesuatu barangan merangkumi kenaikan kos pengeluaran sepenuhnya, termasuk kos alam sekitar. Jika negara membangun secara bersepakat mengguna pakai piawaian alam sekitar yang munasabah sebagaimana yang dipelopori oleh ITTO bagi kes kayu balak dan produknya, kos alam sekitar akan dimasukkan kira dalam harga eksport barangan berkenaan. Sekiranya permintaan eksport tidak anjal, terma perniagaan untuk masing-masing negara akan meningkat. Misalnya, kajian Jamal (1997) mendapati anjakan sebanyak 10 peratus dalam penawaran bahan kimia di sektor kelapa sawit Malaysia akibat daripada penguatkuasaan peraturan tentang racun makhluk perosak akan meningkatkan harga eksport barangan minyak sawit Malaysia sebanyak 2.2 peratus, manakala eksport hanya akan berkurangan sebanyak 1 peratus sahaja.

Telah banyak diperkatakan tentang kesan isu alam sekitar ke atas perdagangan kayu Malaysia, terutama isu yang berkait dengan penglabelan eko dalam konteks pengurusan hutan lestari. Namun demikian, oleh sebab keterbukaan ekonomi Malaysia, isu alam sekitar-perdagangan jika tidak ditangani secara strategik dan menyeluruh boleh memberikan kesan meluas kepada daya saing ekonomi keseluruhannya dan seterusnya berpotensi merencat pertumbuhan ekonomi negara.

Kita pertimbangkan beberapa contoh permasalahan yang terbit daripada isu alam sekitar-perdagangan. Antara contoh perlindungan perdagangan bentuk baru yang disandarkan dengan isu alam sekitar ialah:

i. Sekatan kuantitatif terhadap import barangan yang dianggap tidak dikeluarkan secara lestari. Misalnya hasil hutan (balak) dan keluaran pertanian yang dikeluarkan secara tidak lestari.

- ii. Penggunaan 'penglabelan-eko' dan 'pensijilan hijau' sebagai halangan import.
- iii. Sekatan import bagi barangan yang tidak boleh dikitar semula atau tidak mempunyai sistem kitaran semula.
- iv. Sekatan import bagi barangan yang tidak dikeluarkan oleh teknologi yang dianggap tidak mesra alam.
- v. Kepenggunaan "Hijau" (Green Consumerism).

Kesemua di atas dapat dikatakan sebagai sekatan bentuk baru yang tidak ada duluan sebelum tahun-tahun 1990-an dan semakin meluas digunakan, yang tentunya berpotensi untuk menjejaskan aliran perdagangan Malaysia dan negara-negara membangun lain secara signifikan.

Banyak negara maju merasa tekanan untuk mengambil langkah sekatan kuantiti terhadap produk yang tidak dikeluarkan secara lestari atau untuk mengenakan duti "countervailing" terhadap barangan import yang mendapat faedah daripada "subsidi eksport alam sekitar", yang menurunkan harga eksport barangan. Keadaan ini boleh mendorong pengubahsuaian dalam peraturan WTO untuk membenarkan pengecualian eksplisit terhadap sekatan kuantitatif berdasarkan sebab-sebab alam sekitar. Misalnya, Arden-Clarke (1991) telah berhujah bahawa peraturan perdagangan dalam GATT harus dipinda untuk membenarkan negara-negara:

- i. Membuat diskriminasi harga terhadap barangan yang serupa tetapi berbeza dari segi darjah memasuk kira kos alam sekitar.
- ii. Melindungi industri domestik yang memasuk kira kebanyakan kos luaran berbanding dengan pesaing asing.
- iii. Menawarkan subsidi untuk memelihara daya saing pasaran antarabangsa bagi barangan eksport yang memiliki lebih kos alam sekitar yang dimasuk kira berbanding dengan barangan harga barangan saingan.

Pendekatan seperti di atas jika diamalkan jelas membenarkan negara maju khususnya untuk menggunakan sepenuhnya pertimbangan alam sekitar untuk campur tangan dalam perdagangan. Pendirian seperti di atas nyata semakin banyak didukung oleh negara-negara maju dewasa ini. Mana-mana negara maju boleh sahaja membuat sekatan import terhadap barangan mana-mana negara yang tidak mengamalkan piawaian alam sekitar sebagaimana yang dikehendaki atau diamalkannya. Sebagai

alternatif, negara-negara berkenaan boleh juga menawarkan subsidi langsung kepada barangan eksportnya untuk mengimbangi kerugian di pasaran antarabangsa kesan "subsidi alam sekitar" oleh negara lain.

b. Kesan perdagangan bebas terhadap alam sekitar

Kalangan ahli ekonomi meyakini reformasi perdagangan akan menggalakkan penggunaan sumber asli secara cekap, walau bagaimanapun kesan liberalisasi perdagangan terhadap kualiti alam sekitar adalah kurang jelas. Ia amat bergantung kepada keadaan pasaran, dasar kerajaan dan kerangka institusi yang sedia ada dalam sesuatu ekonomi. Kewujudan herotan pasaran dan kepincangan institusi boleh menyebabkan degradasi kepada alam sekitar yang mungkin menenggelami faedah yang boleh diperoleh daripada liberalisasi perdagangan. Misalnya, Barbier et. al. (1991) mendapati perdagangan balak bukanlah faktor yang mempengaruhi kadar penukaran hutan di Indonesia. Faktor domestik, misalnya herotan harga, subsidi, regim cukai, peraturan dan pengurusan memainkan peranan yang lebih penting untuk menukar sumber hutan kepada guna alternatif di negara tersebut.

Kajian Bank Dunia di Maghribi mendapati dengan adanya liberalisasi perdagangan, penggunaan air akan meningkat apabila eksport menjadi lebih kompetitif dan kuasa beli tempatan meningkat. Apabila tarif air ditingkatkan melebihi kos marginal, kesan positif ekonomi akibat perdagangan bebas bukan sahaja boleh dikekalkan, ia juga disertai dengan peningkatan dari segi kualiti alam sekitar kerana tekanan terhadap penggunaan air berlebihan berkurangan.

Satu aspek penting dalam analisis alam sekitar perdagangan ialah kesan pengembangan ekonomi terhadap campuran output antara sektor, penawaran faktor, dan lokasi aktiviti ekonomi. Misalnya perdagangan yang lebih bebas di Malaysia akan mengurangkan permintaan terhadap tanah dan faktor pengeluaran yang lain bagi subsektor padi di Malaysia, tetapi keadaan sebaliknya adalah benar bagi subsektor minyak sawit (Jamal 1996, 1997). Di Mexico, peningkatan dalam pengkhususan kesan pelaksanaan NAFTA mengakibatkan perubahan/alihan dalam pengeluaran pertanian yang berintensifkan buruh dan kurang memerlukan input tenaga. Ini mengurangkan proses penjanaan sisa berbahaya kepada setiap unit output berbanding dengan industri yang lebih intensif modal (Grossman dan Krueger 1991).

Manakala kepesatan pembangunan dapat dicapai kesan daripada perdagangan bebas di sebahagian negara, bagi sebahagian negara yang lain terdapat keperluan mendesak untuk menganalisis masalah degradasi

alam sekitar dan pencemaran udara kerana wujud herotan dalam pasaran domestik dan kegagalan institusi. Masalah ini boleh diatasi dengan pelbagai reformasi dasar untuk membaiki kegagalan pasaran dan institusi serta menawarkan insentif-insentif ekonomi.

Secara ringkasnya, perdagangan bebas dan alam sekitar bersifat saling melengkapi atau boleh dicapai melalui reformasi dasar makro. Potensi reformasi dasar bagi negara membangun termasuk Malaysia merangkumi pemakaian PPM. Ini akan memastikan kos alam sekitar dicernakan dalam harga barangan. Dengan pemakaian ini, bantahan perdagangan (*trade disputes*) kesan "subsidi alam persekitaran" dapat dikurangkan dan dalam masa yang sama, kesan alam sekitar akibat perdagangan bebas dapat dioptimumkan kerana kos alam sekitar telah dicerminkan dalam harga barangan.

Kerajaan juga harus secara beransur-ansur menghapuskan subsidi bagi sumber tenaga atau apa-apa sahaja subsidi sumber asli sama ada ia digunakan sebagai input untuk barangan eksport atau dieksport secara langsung. Subsidi sumber asli bukan sahaja mengherotkan pasaran tetapi menggalakkan degradasi kualiti alam sekitar dengan merangsang lebih penawaran dangunaan sumber berkenaan. Misalnya, kegagalan untuk mengenakan royalti yang tinggi bagi kayu balak di Malaysia pada tahun 1970-an menyebabkan eksploitasi sumber hutan dan tanah basah dan kemusnahan sistem ekologi secara meluas, dan dalam masa yang sama mempuskan sumber biaya bagi perbelanjaan domestik.

Sejarah Ringkas WTO dan CTE

Pertubuhan Perdagangan Dunia (WTO) yang ditubuhkan pada 1 Januari 1995 adalah pengganti kepada GATT, dan mentadbir kerangka am yang terhasil daripada keputusan-keputusan rundingan Pusingan Uruguay. Sebagai satu yayasan perundangan dan institusi kepada sistem perdagangan pelbagai hala, WTO menawarkan tatacara bagaimana sebuah negara anggota menangani dasar dan peraturan dagangan. Ia adalah wadah di mana negara anggota dapat menjalin hubungan perdagangan melalui perbincangan atau rundingan secara kolektif.

Peruntukan WTO mengandungi beberapa rujukan khusus kepada alam sekitar. Prolog kepada Persetujuan Marrakesh menyatakan antaranya, "*membenarkan penggunaan optimum sumber-sumber dunia selaras dengan objektif pembangunan lestari, untuk melindungi dan memelihara alam sekitar dan untuk meningkatkan cara-cara untuk*

mencapai matlamat itu selaras dengan keperluan masing-masing pada paras pembangunan yang berbeza-beza".

Rujukan khusus tentang alam sekitar terdapat dalam "Agreement on Subsidies and Countervailing Measures: Technical Barriers to Trade (TBT)", dan beberapa peruntukan lain. Perjanjian TBT secara jelas membenarkan sebuah negara mengenakan piawaian yang berbeza daripada negara lain untuk tujuan melindungi alam sekitar. Walau bagaimanapun piawaian ini hendaklah dilakukan sedemikian rupa supaya tidak menjadi halangan kepada perdagangan antarabangsa. Artikel 2, para 2.2, TBT menyatakan:

Members shall ensure that technical regulation are not prepared, adopted or applied with a view to or with the effect of creating unnecessary obstacles to international trade. For this purpose, technical regulations shall not be more trade-restrictive than necessary to fulfill a legitimate objective taking into account of the risks non-fulfilment would create. The legitimate objective include the protection of human health or safety, animal and plant life or health, or the environment.

Fokus utama WTO dalam aspek perdagangan dan alam sekitar terkandung dalam dokumen *Uruguay Round Final Act*, di mana para menteri telah membuat keputusan untuk membentuk *Committee on Trade and Environment* (CTE). Tujuan utama CTE ialah untuk mengecam bentuk perhubungan antara peraturan perdagangan dan alam sekitar dalam usaha mempromosikan konsep pembangunan lestari, dan untuk membuat usul sama ada pengubahsuaian kepada peruntukan dalam sistem perdagangan pelbagai hala diperlukan, selaras dengan falsafah WTO yang mendukung prinsip keterbukaan, ketelusan, keadilan dan tidak mendiskriminasi.

Berasaskan Terma Rujukan, CTE diberikan peranan untuk menangani:

- a. Perhubungan di antara peruntukan sistem perdagangan pelbagai hala (*multilateral trading system, MTS*) dan peraturan perdagangan yang bermatlamat alam sekitar, termasuk persetujuan alam sekitar pelbagai hala (*multilateral environmental agreements, MEA*).
- b. Perhubungan antara dasar-dasar alam sekitar berkait dengan peraturan perdagangan dan alam sekitar yang mempunyai kesan signifikan dan peruntukan MEA.
- c. Perkaitan antara peruntukan MTS dan (a) bayaran dan cukai untuk

- matlamat alam sekitar, dan (b) keperluan untuk matlamat alam sekitar berkaitan dengan barangan, termasuk peraturan dan piawaian, pembungkusan, penglabelan dan 'pengitaran semula'.
- d. Peruntukan MTS berkaitan dengan ketelusan peraturan perdagangan yang digunakan untuk matlamat alam sekitar, dan keperluan-keperluan yang mempunyai kesan perdagangan.
 - e. Perkaitan antara mekanisme penyelesaian pertikaian dalam MTS dan di MEA.
 - f. Kesan peraturan alam sekitar terhadap 'capaian pasaran', di negara-negara membangun, khususnya negara paling kurang membangun, dan faedah alam sekitar daripada penghapusan halangan dan herotan perdagangan; dan
 - g. Isu pengeksportan barangan yang diharamkan di negara sendiri.

Implikasi Dasar kepada Malaysia

Isu Alam Sekitar – Perdagangan Sebagai Strategi Mainan

Isu terbaru kini ialah sama ada justifikasi alam sekitar harus menjadi sebahagian daripada siri rundingan pasca Uruguay. Negara-negara maju tentunya menyokong penuh kemasukan ini, manakala negara-negara membangun termasuk Malaysia tidak sesekali menyokongnya. Ada pandangan yang menyatakan dengan terus berhujah tentang isu perdagangan dan alam sekitar berdasarkan pola negara utara dan selatan adalah satu usaha yang tidak akan sampai kepada titik penyelesaian.

Banyak kajian empirikal yang menggunakan pendekatan teori mainan dengan matriks ganjaran berbentuk 'dilema banduan' menunjukkan bahawa jika sebuah negara kecil melakukan usaha persendirian untuk memelihara kualiti alam sekitar, ia akan mengalami kemerosotan dalam kebajikan kerana daya saingannya di pasaran antarabangsa merosot. Jika negara-negara selatan yang memiliki kelebihan endowmen dari segi sumber ini sebagai leverage untuk menuntut terma perdagangan yang lebih baik dari negara-negara utara, maka dalam konteks mainan 'cooperative' mereka akan dapat mencapai paras keseimbangan di mana kebajikan bersama adalah maksimum. Dalam teori mainan keadaan ini dipanggil kecekapan Pareto, di mana tidak ada strategi lain yang boleh meningkatkan kebajikan bersama bagi negara-negara dunia melainkan mereka bekerjasama sesama mereka. Kecekapan Pareto ini dapat dicapai dalam keseimbangan kerana negara-negara utara

meletakkan nilai kewujudan yang tinggi bagi sumber-sumber persekitaran yang dimiliki oleh negara-negara membangun, manakala negara-negara membangun menginginkan terma perdagangan yang lebih baik untuk meningkatkan prestasi ekonomi mereka.

Keputusan teori mainan mempunyai implikasi yang penting kepada Malaysia dan ASEAN atau negara-negara selatan amnya. Ini menggambarkan bahawa pelaksanaan peraturan alam sekitar-perdagangan hendaklah dilakukan secara bersepakat dan ini hanya boleh dicapai di meja rundingan. Dalam bahagian yang lebih awal telah dibincangkan bagaimana dalam kes penglabelan eko, pelaksanaan kesemua negara pengeluaran untuk mematuhi piawaian secara bersama akan dapat meningkatkan kebijakan semua negara. Dalam konteks teori mainan, strategi ini dipanggil keseimbangan 'tidak kerjasama' Nash.

Menangani Tren Kepenggunaan Hijau

Sektor swasta dan golongan pengguna di Malaysia disarankan secara beransur-ansur menyesuaikan diri dengan pelbagai alatan ekonomi dalam dasar alam sekitar sebagaimana yang telah diamalkan secara meluas di Eropah. Alatan ini merangkumi denda, cukai alam sekitar, subsidi dan insentif. Selain itu persediaan untuk memenuhi ciri ISO 14000 juga menjadi satu yang menjadi pegangan untuk menjamin daya saing barangan dalam era kepenggunaan yang semakin sedar tentang kualiti alam sekitar.

Berkait rapat dengan kepenggunaan hijau ialah isu sisa barangan elektrik dan elektronik (EE) yang dikeluarkan oleh industri dan juga isi rumah yang semakin meningkat mengikut masa. Sisa-sisa ini termasuklah set TV, komputer, pencetak, mesin penyalin, mesin fax, telefon, pengering rambut dan pelbagai barangan dapur dan mesin elektronik daripada peti sejuk sehingga ke berus gigi elektrik. Barangan ini terutamanya model yang lama mengandungi gas CFC yang membahaya kepada lapisan ozon selain pelbagai peralatan logam lain yang perlu dilupuskan dengan teknologi dan menggunakan peralatan yang khusus. Di kebanyakan negara maju, barangan seperti ini telah banyak dikitar kembali kesan daripada desakan dari pengguna.

Malaysia bukan sahaja perlu membentuk keupayaan yang tinggi untuk mengurus proses 'mengitar semula' ini, tetapi ia perlu proaktif dalam pembangunan produk agar tidak terkejut nanti dengan kemunculan mendadak barangan EE yang mesra alam dari negara-negara pesaing, yang tentunya akan menjejaskan daya saing eksport barangan elektronik

Malaysia, yang sudahpun terjejas akibat menurunnya faedah saingan akibat kenaikan kos pengeluaran. "Kepenggunaan hijau" dalam hal ini adalah satu realiti yang tidak boleh diabaikan oleh negara. Terdapat beberapa cadangan oleh persatuan pengguna dan pencinta alam di beberapa negara maju untuk mendesak pemakaian peraturan pelabelan yang menyatakan penggunaan bahan merbahaya dalam bungkusan barangan seperti "*This Product is Made From Hazardous Materials*" atau "*This Product is not Recyclable*" dan sebagainya.

Oleh sebab sektor pembuatan adalah sektor strategik, sebagai penjana pertumbuhan ekonomi terpenting di bawah IMP2, maka pengubahsuaian dalam teknologi pengeluaran untuk mengambil kira pertimbangan alam sekitar termasuk aspek 'mengitar semula' adalah imperatif agar negara tidak terperangkap dengan strategi alam sekitar sebagai perlindungan atau sekatan bentuk baru dalam era perdagangan yang semakin "bebas" ini.

Rujukan

- Haas, R., dan C.H. Chiang (peny). 1995. *For a Greener Future, Ecological Aspects: The Public and the Business Perspectives*. MIER.
- GATT. 1995. *Uruguay Round Final Act*.
Rancangan Malaysia, Pelbagai Isu (RMK-3, RMK-6 dan RMK-7).
- Rubin, J.R dan Graham, T.R. (peny). 1982. *Environment and Trade*, London.
- Sham Sani, *Environmental Quality Act 1974. Then and Now*. 1997. LESTARI, UKM.

BAHAGIAN V

Agihan dan Kebajikan Ekonomi

BAB 18

Pembasmian Kemiskinan dan Agihan Semula Pendapatan

Ragayah Haji Mat Zin

Pengenalan

Dua matlamat utama dasar ekonomi ialah pertama, membangunkan ekonomi supaya pendapatan purata benar meningkat dan, kedua mengagihkan pendapatan dan kekayaan dengan setara. Sejak mencapai kemerdekaan pada tahun 1957, kerajaan Malaysia telah merancang dan melaksanakan dasar untuk mencapai kedua-dua matlamat ini. Hasilnya sejak awal 1960-an, Malaysia telah mengalami kadar pertumbuhan yang mengagumkan. Pada tahun 1960-an Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK) berkembang sebanyak 6.0 peratus setahun. Kadar ini meningkat kepada 6.7 peratus setahun bagi tempoh Dasar Ekonomi Baru, 1971-1990 (DEB). Yang paling membanggakan ialah kadar pertumbuhan telah melebihi 8 peratus setahun sejak tahun 1988 sehingga pertengahan tahun 1997. Walau bagaimanapun, kadar pertumbuhan menjunam selepas itu berikutan dengan krisis kewangan yang melanda ekonomi negara-negara Asia Timur.

Bagaimanakah perubahan kadar pertumbuhan ini mempengaruhi agihan pendapatan dan pembasmian kemiskinan? Walaupun ketidaksetaraan agihan pendapatan meningkat sejak mencapai kemerdekaan sehingga ke tahun 1970, pencapaian Malaysia juga hebat dari segi matlamat yang kedua. Dari sudut pemilikan aset pula, kaum Bumiputera yang memiliki hanya 2.4 peratus pada tahun 1970 telah berjaya meningkatkan ekuiti mereka kepada 19.2 peratus pada tahun 1990, dan menurun sedikit kepada 18.2 peratus pada tahun 1992. Di samping itu, agihan pendapatan juga menjadi lebih setara di antara tahun 1970 dan 1990. Sayangnya, terdapat peningkatan semula dalam ketidaksetaraan selepas berakhirnya DEB pada tahun 1990.

Penguncupan ekonomi berikutan krisis kewangan 1997 diikuti pula oleh peningkatan kadar inflasi dan pengangguran, menyebabkan

pendapatan benar isi rumah merosot. Oleh sebab krisis ini mempengaruhi kedudukan semua kumpulan pendapatan, maka adalah relevan juga dilihat implikasi krisis kewangan ini terhadap kesetaraan dan kemiskinan. Di samping itu, pencapaian kedua-dua matlamat ini menghadapi beberapa perkembangan yang mencabar menjelang abad ke-21. Cabaran dari luar negeri timbul berikutan persetujuan untuk melaksanakan Kawasan Perdagangan Bebas ASEAN (AFTA) dan peraturan Pusingan Uruguay (PU) di bawah World Trade Organisation (WTO). Antara cabaran dari dalam negeri ialah dasar liberalisasi dan penswastaan, ketegangan pasaran buruh dan kemasukan pekerja asing, penekanan kepada industri berskel besar dan berteknologi tinggi serta penekanan kepada teknologi maklumat dan pembangunan Koridor Raya Multimedia (MSC). Cabaran-cabaran ini perlu ditangani sekiranya pembangunan Malaysia ingin menuju ke arah negara maju seperti di definisikan oleh Perdana Menteri dalam kertas kerjanya "Malaysia: The Way Forward" (Mahathir 1991).

Untuk membincang dan mempertimbangkan persoalan-persoalan ini, kertas kerja ini akan dibahagikan kepada bahagian-bahagian berikut. Bahagian 2 akan mengimbas pertumbuhan dan transformasi struktur ekonomi yang telah dialami oleh Malaysia sejak kemerdekaan. Bahagian 3 akan melihat apakah kesan pertumbuhan dan transformasi ini ke atas arah aliran agihan pendapatan dan kemiskinan. Bahagian 4 akan menerangkan corak dan arah aliran agihan pendapatan dan kemiskinan, sementara bahagian 5 cuba mencari sebab-sebab ketidaksetaraan pendapatan meningkat semula selepas berakhirnya Dasar Ekonomi Baru (DEB). Akhirnya, bahagian 6 melihat perkembangan sejagat dan implikasi terhadap dasar masa depan.

Pertumbuhan Ekonomi dan Transformasi Struktur

Malaysia telah mencapai kadar pertumbuhan yang sangat memuaskan selepas kemerdekaan. KDNK berkembang sebanyak 6.0 peratus setahun pada tahun 1960-an. Jadual 18.1 menunjukkan kadar ini meningkat kepada 7.8 peratus setahun pada tahun 1970-an dan 6.7 peratus setahun pada tahun 1980-an, kecuali tahun 1985 apabila kadar pertumbuhan menjunam menjadi negatif, iaitu menguncup sebanyak 1 peratus. Antara tahun 1988 dan tahun 1996, kadar pertumbuhan telah melebihi 8 peratus setahun kecuali pada tahun 1992 apabila KDNK berkurang kepada 7.8 peratus. Krisis kewangan telah melembapkan pertumbuhan ekonomi kepada 7.7 peratus pada tahun 1997 dan menguncupkan saiz ekonomi pada tahun 1998 apabila kadar pertumbuhan menjadi negatif 6.7 peratus.

Jadual 18.1: Kadar Pertumbuhan Tahunan Keluaran Dalam Negara Kasar 1971-1995 (Peratus)

Tahun	1971-75	1976-80	1981-85	1986-90	1991-95	1996-2000
Pertama	6.5	11.6	6.9	1.2	8.7	8.6
Kedua	9.4	7.8	5.6	5.2	7.8	7.7
Ketiga	11.7	6.7	6.3	8.9	8.3	-6.7*
Keempat	8.3	9.3	7.6	9.2	9.2	-
Kelima	0.8	7.8	1.0	9.7	9.6	-
Purata	7.3	8.6	5.1	6.7	8.7	-

Nota*. Anggaran oleh Kementerian Kewangan

Sumber: Malaysia, *Laporan Ekonomi*, Kementerian Kewangan, pelbagai isu

Seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 18.2, kadar pertumbuhan ekonomi keseluruhan yang tinggi di Malaysia dikaitkan dengan pertumbuhan pesat sektor pembuatan. Sektor ini berkembang pada kadar 9.9 peratus setahun antara tahun 1965 dan tahun 1970, 11.6 peratus setahun antara tahun 1971 dan tahun 1975, 13.5 peratus setahun antara tahun 1976 dan 1980, 4.9 peratus setahun antara tahun 1981 dan tahun 1985, 13.7 peratus setahun antara tahun 1986 dan tahun 1990, 13.3 peratus setahun antara tahun 1991 dan tahun 1995 dan 12.4 peratus bagi tahun 1996 dan 1997. Kelembapan ekonomi berikutan krisis kewangan serantau menyebabkan sektor ini menguncup sebanyak 10.2 peratus pada tahun 1998.

Berikutan dengan kadar pertumbuhan sektor berbeza, maka struktur ekonomi Malaysia telah berubah dengan nyata. Sumbangan sektor pertanian sebanyak 31.5 peratus daripada KDNK pada tahun 1965 telah menjunam kepada 18.7 peratus pada akhir tempoh DEB dan 11.9 peratus pada tahun 1997. Sebaliknya, sumbangan sektor pembuatan telah melambung daripada 10.4 peratus pada tahun 1965 kepada 27 peratus pada tahun 1990 dan 35.7 peratus pada tahun 1997.

Jadual 18.2: Keluaran Dalam Negera Kasar (KDNK) Mengikut Industri Asal
(peratus mengikut harga tahun 1978)

Sektor	1965 (harga tahun 1965)	1970	1975	1980	1985	1990	1993	1995	1996	1997	1998
Pertanian, perhutanan & perikanan	31.5	29.0	27.7	22.9	20.8	18.7	16.1	13.5	12.7	11.9	12.3
Perlombongan & kuari	9.0	13.7	4.6	10.1	10.5	9.8	8.0	7.5	7.2	6.7	7.3
Pembuatan	10.4	13.9	16.4	19.6	19.7	26.9	30.1	33.1	34.2	35.7	34.4
Pembinaan	4.1	3.8	3.8	4.6	4.8	3.5	4.0	4.5	4.7	4.8	3.9
Perkhidmatan	45.0	36.2	45.0	40.1	43.5	42.5	44.1	44.1	44.8	44.9	48.8
Duti import bayaran perkhidmatan bank	-	3.4	2.6	2.7	0.7	-1.4	-2.3	-2.9	-3.6	-4.0	-6.7
Jumlah	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Sumber: Malaysia (1971, 1976, 1981, 1986, 1991a, 1991b, 1996, 1999)
Malaysia, *Laporan Ekonomi*. Kementerian Kewangan. Pelbagai Isu

**Jadual 18.3: Anggaran Gunatenaga Mengikut Sektor Malaysia,
1970-98 ('000)**

SEKTOR	1970	1975	1980	1985	1990	1993	1995	1998
Pertanian	1787	1937	1911	1953	1738	1580	1524.0	1433.4
% Jumlah	(53.5)	(49.3)	(49.7)	(35.7)	(26.0)	(21.3)	(19.0)	(16.8)
Gunatenaga								
Perlombongan & Kuari	87	87	80	61	37	35	37.8	39.0
% Jumlah	(2.6)	(2.2)	(1.7)	(1.1)	(0.6)	(0.5)	(0.5)	(0.5)
Gunatenaga								
Pembinaan	91	113	270	379	424	550	711.1	726.7
% Jumlah	(2.7)	(2.9)	(5.6)	(6.9)	(6.3)	(7.4)	(8.9)	(8.5)
Gunatenaga								
Perkilangan	290	398	755	828	1333	1766	2061.4	2305.3
% Jumlah	(8.7)	(10.1)	(15.7)	(15.1)	(19.9)	(23.9)	(25.7)	(27.0)
Gunatenaga								
Perkhidmatan*	681	884	1142	1429	2304	2617	2820.1	3158.3
% Jumlah	(20.5)	(22.5)	(23.6)	(26.2)	(34.5)	(35.3)	(35.1)	(37.0)
Gunatenaga								
Perkhidmatan Kerajaan	404	509	658	820	850	862	869.5	875.0
% Jumlah	(12.0)	(13.0)	(13.7)	(15.0)	(12.7)	(11.6)	(10.8)	(10.2)
Gunatenaga								
Jumlah	3340	3928	4817	5625	6686	7411	8023.9	8537.7
Gunatenaga								

Nota: *Termasuk elektrik, gas dan air; pengangkutan, penyimpanan dan perkembangan, perdagangan borong dan runcit, hotel dan restoran, kewangan, insurans, hartanah dan perkhidmatan perniagaan, dan perkhidmatan-perkhidmatan lain.

Sumber: Malaysia (1976, 1981, 1986, 1989, 1991b, 1993, 1996, 1999)

Pertumbuhan dan perubahan struktur ekonomi Malaysia juga mempengaruhi pertumbuhan peluang pekerjaan serta agihan tenaga buruh mengikut sektor. Jadual 18.3 menunjukkan jumlah gunatenaga meningkat daripada 3.34 juta pada tahun 1970 kepada 6.686 juta pada tahun 1990 dan 8.538 juta pada tahun 1998. Dengan bertambahnya peluang pekerjaan maka kadar pengangguran telah menguncup daripada 7.8 peratus pada tahun 1970 kepada 5.7 peratus pada 1980. Kadar pengangguran meningkat semula kepada 7.6 peratus pada tahun 1985 dan 8.3 peratus pada tahun 1986. Perkembangan semula kadar pengangguran ini menguncup kembali kepada 6.0 peratus pada tahun 1990. Pada tahun-tahun 1990-an, pasaran buruh telah menjadi terlalu ketat menyebabkan sesetengah sektor mengalami kekurangan buruh dan terpaksa bergantung kepada buruh asing untuk beroperasi. Kadar pengangguran telah jatuh kepada 2.8 peratus pada tahun 1995.

Sungguhpun perubahan struktur adalah sangat cepat apabila dilihat dari segi output, tetapi adalah agak perlahan dari segi struktur gunatenaga. Jadual 18.3 menunjukkan 53.5 peratus jumlah gunatenaga adalah dalam sektor pertanian pada tahun 1970. Walaupun bahagian ini semakin berkurangan, ia bertukar pada kadar yang perlahan berbanding dengan perubahan dari segi nilai ditambah. Keadaan ini menimbulkan perbezaan antara sektor dalam produktiviti buruh dan pendapatan.

Kadar pertumbuhan tinggi ekonomi Malaysia ini umumnya diiringi kadar inflasi rendah. Seperti ditunjukkan dalam Jadual 18.4, kadar inflasi adalah stabil kecuali bagi tahun-tahun 1973-4 dan 1980-1. Setelah mencatatkan kadar inflasi negatif sebanyak 0.3 peratus setahun antara tahun 1960 dan 1970, Malaysia mula mengalami kadar inflasi yang lebih tinggi pada tahun-tahun 1970-an dan awal tahun 1980-an disebabkan kenaikan kadar inflasi antarabangsa berikutan kejutan harga minyak pertama dan kedua. Selepas itu kadar inflasi menurun terutama pada pertengahan 1980-an disebabkan kemelesetan ekonomi berikutan kejatuhan harga komoditi utama. Kadar inflasi meningkat semula selepas itu terutama pada tahun-tahun 1990-an berikutan ketegangan kedua-dua pasaran faktor dan barang berikutan kadar pertumbuhan ekonomi tinggi tetapi masih dapat dikawal rendah.

Dari segi perdagangan luar, Malaysia terus mencatatkan imbalan positif dalam akaun barangan kecuali pada tahun 1981 dan 1982. Sebelum awal 1980-an, keadaan ini kebanyakannya disebabkan oleh prestasi eksport komoditi (termasuk petroleum) yang baik, terutama dari segi peningkatan volum kerana kedudukan harga selalu turun-naik. Oleh itu, walaupun akaun perkhidmatan sentiasa negatif, Malaysia masih dapat

mencatatkan imbangan positif. Namun demikian, sejak awal 1980-an, akaun barangan juga telah menjadi negatif dan ini telah memburukkan lagi defisit akaun semasa. Sungguhpun akaun barangan ada mencatatkan lebih positif, ia tidak dapat mengatasi kekurangan akaun perkhidmatan kecuali bagi tempoh antara tahun 1987 dan 1989. Masalah ini berterusan sehingga kini yang mana ia merupakan satu daripada masalah terpenting negara yang perlu dan sedang ditangani.

Jadual 18.4: Malaysia: Kadar Pertumbuhan Tahunan Indeks Harga Pengguna (Peratus), 1971-1998

Tahun	1971-75	1976-80	1981-85	1986-90	1991-95	1996-2000
1	1.6	2.6	9.7	0.6	4.4	3.5
2	3.2	4.7	5.7	0.8	4.7	2.7
3	10.4	4.9	3.7	2.5	3.6	5.3
4	17.4	3.6	3.6	2.8	3.7	-
5	4.5	6.7	0.4	3.1	3.4	-
Purata	7.4	4.5	4.6	2.0	4.0	-

Sumber: Malaysia, Laporan Ekonomi, Kementerian Kewangan, pelbagai isu.

Untuk mengatasi masalah kemelesetan yang berlaku pada pertengahan tahun 1980-an serta beban hutang negara dan imbangan pembayaran negatif yang semakin meningkat kerajaan telah memperkenalkan langkah-langkah untuk mengecilkkan peranan kerajaan dalam ekonomi. Pada masa yang sama, tindakan telah diambil untuk membolehkan sektor swasta (termasuk pelabur asing) memainkan peranan yang lebih besar dalam pembangunan ekonomi negara. Kerajaan telah melonggarkan pelaksanaan Akta Penyelarasan Pelaburan dan mengekalkan galakan dalam bentuk pelepasan cukai melalui pengenalan Akta Galakan Pelaburan 1986. Langkah meliberalisasikan ekonomi ini diteruskan pada dekad 1990-an sebagai menuju ke arah memenuhi persetujuan menubuhkan AFTA yang akan dilaksanakan pada tahun 2003 dan peraturan WTO yang juga akan dilaksanakan pada tahun 2005. Berikutan keperluan mengintegrasikan ekonomi Malaysia dengan ekonomi dunia menerusi proses globalisasi, maka penumpuan diberi kepada meningkatkan kecekapan dan kemampuan bersaing di peringkat antarabangsa, contohnya menerusi penekanan kepada industri berskel besar dan berteknologi tinggi.

Arah Aliran Agihan Pendapatan dan Kemiskinan

Perbincangan di atas telah menunjukkan bahawa negara telah mengalami pertumbuhan ekonomi dan penstrukturan semula sektor ekonomi yang ketara. Adakah pertumbuhan ini dinikmati bersama oleh setiap lapisan rakyat? Untuk menjawab soalan ini mari kita lihat kesan perubahan-perubahan ini ke atas arah aliran agihan pendapatan dan juga corak kemiskinan.

Kedudukan agihan pendapatan isi rumah keseluruhan dan luar bandar dan bandar bagi Semenanjung Malaysia ditunjukkan dalam Jadual 18.5. Data bagi tahun 1957/58 diperolehi daripada Penyiasatan Belanjawan Isi Rumah, bagi tahun 1967/68 daripada Penyiasatan Ekonomi dan Sosial Survey Research Malaysia - Ford dan bagi tahun 1970 daripada Penyiasatan Selepas Banci Penduduk 1970.

Tujuan utama penyiasatan-penyiasatan ini bukanlah memungut data tentang agihan pendapatan. Data yang dijanakan ini adalah merupakan hasil sampingan sahaja. Berikutnya, data ini tidaklah boleh dibandingkan sangat kerana perbezaan sumber dan reka bentuk, liputan, konsep dan lain-lain. Walau bagaimanapun, oleh sebab tiada sumber lain, data ini bolehlah digunakan sebagai petunjuk arah aliran sahaja. Sebaliknya, data selepas tahun 1970 pada keseluruhannya boleh digunakan untuk perbandingan.

Sumber-sumber data ini ialah Banci Pertanian 1976 (Agcensus 1976), Penyiasatan Isi Rumah bagi Tahun 1979 (HIS 1979), 1984 (HIS 1984), 1987 (HIS 1987), 1989 (HIS 1989), 1992 (HIS 1992), 1995 (HIS 1995) dan 1997 (HIS 1997). Tambahan lagi, semua penyiasatan ini menggunakan konsep pendapatan yang menyeluruh dan data yang didasarkan kepada isi rumah. Semua penyiasatan ini dijalankan oleh Jabatan Perangkaan dan garis panduan yang dibekalkan menentukan pendekatan konsisten dalam memungut data-data ini. Penyiasatan ini juga menggunakan rangka persampelan dan data yang serupa.¹

Agihan Pendapatan Keseluruhan

Jadual 18.5 menggunakan dua ukuran ketidaksetaraan – bahagian pendapatan dan pekali Gini. Kedua-dua ukuran ini menunjukkan ketidaksetaraan agihan pendapatan telah merosot antara tahun 1957/58 dan 1976. Bahagian pendapatan 20 peratus isi rumah teratas telah melonjak daripada 48.6 peratus jumlah pendapatan kepada 56.1 peratus

**Jadual 18.5: Agihan Pendapatan Isi Rumah Mengikut Strata,
Semenanjung Malaysia, 1957-1997**

Kumpulan Isi Rumah	Peratus daripada Jumlah Pendapatan									
	1957/8	1967/8	1970	1976	1979	1984	1987	1989	1995	1997
Keseluruhan										
20% Teratas	48.6	51.3	56.1	57.7	55.8	53.2	51.2	50.4	t.m.	t.m.
40% Menengah	35.5	34.4	32.7	31.2	32.3	34.0	35.0	35.3	t.m.	t.m.
40% Terbawah	15.9	14.2	11.2	11.1	11.9	12.8	13.8	14.1	t.m.	t.m.
Pendapatan Purata (RM)	215	240	264	514	693	1095	1074	1163	2008	2607
Pekali Gini	412	442	502	529	508	480	456	446	0.462	0.470
Luar Bandar										
20% Teratas	44.5	46.8	51.0	54.5	53.2	49.5	48.3	47.1	t.m.	t.m.
40%	37.3	36.7	35.9	33.7	34.4	36.4	36.7	37.1	t.m.	t.m.
40%	18.2	16.5	13.1	11.8	12.4	14.1	15.0	15.8	t.m.	t.m.
PP (RM)	172	185	202	392	550	824	852	951	1307	1669
Pekali Gini	38	40	46.3	500	482	440	427	409	t.m.	t.m.
Bandar										
20%	49.6	51.8	55.0	55.9	55.6	52.1	50.8	50.6	t.m.	t.m.
40%	33.2	34.0	32.8	32.2	32.1	34.5	35.0	35.1	t.m.	t.m.
40%	17.2	14.2	12.2	11.9	12.3	13.4	14.2	14.3	t.m.	t.m.
PP (RM)	307	360	428	830	975	1541	1467	1617	2593	3406
Pekali Gini	42	45	50.3	529	501	466	449	445	t.m.	t.m.
Nisbah Perbezaan Pendapatan										
Bandar:Luar Bandar	1.78	1.95	2.12	2.12	1.77	1.87	1.72	1.70	1.98	2.00

Sumber: Ishak dan Ragayah (1990); Malaysia (1981, 1986, 1989, 1991b, 1993, 1996, 1999)

pada tahun 1970 dan 57.7 peratus pada tahun 1976. Sebaliknya, bahagian pendapatan 40 peratus isi rumah terbawah merosot daripada 15.9 peratus pada tahun 1957/58 kepada 11.2 peratus pada tahun 1970 dan 11.1 peratus pada tahun 1976. Pada masa yang sama, pendapatan purata melompat daripada RM215 kepada RM514 sebulan. Kemerostotan ketidaksetaraan agihan pendapatan ini juga dicerminkan oleh peningkatan nilai pekali Gini daripada .412 pada tahun 1957/58 kepada .502 pada tahun 1970 dan .529 pada tahun 1976.

Selepas memuncak pada tahun 1976, ketidaksetaraan agihan pendapatan mula bertambah baik sehingga ke tahun 1990. Bahagian pendapatan 20 peratus isi rumah teratas menurun kepada 55.8, 53.2, 51.2 dan 50.4 peratus masing-masing pada tahun 1979, 1984, 1987 dan 1989. Sementara itu, bahagian pendapatan 40 peratus isi rumah terbawah meningkat kepada 11.9, 12.8, 13.8 dan 14.1 peratus masing-masing bagi tahun-tahun berkenaan. Begitu juga, pekali Gini menurun kepada .508, .480, .456 dan .446 bagi tahun-tahun yang sama, sementara pendapatan purata bulanan meningkat lebih daripada dua kali ganda sebulan. Tiada maklumat diterbitkan tentang bahagian pendapatan isi rumah pada tahun 1990-an kecuali dinyatakan nilai pekali Gini telah meningkat semula kepada .459, .462 dan .470 masing-masing pada tahun 1993, 1995 dan 1997. Sementara itu, pendapatan purata bulanan melonjak daripada RM1163 pada akhir tempoh DEB kepada RM2607 pada tahun 1997.

Agihan Pendapatan Bandar dan Luar Bandar

Jadual 18.5 juga menggambarkan corak perubahan ketidaksetaraan agihan pendapatan di bandar dan luar bandar Semenanjung Malaysia bagi tempoh kajian. Kedua-dua arah aliran, ketidaksetaraan agihan pendapatan di bandar dan luar bandar menyerupai arah aliran keseluruhan, iaitu meningkat sejak tahun 1957/8 sehingga memuncak pada tahun 1976, selepas mana ketidaksetaraan ini mula menurun sehingga ke tahun 1989. Tiada maklumat diterbitkan selepas itu. Apa yang nyata ialah, bagi semua tahun yang dinyatakan dalam jadual ini, ketidaksetaraan agihan pendapatan lebih besar di kawasan bandar berbanding dengan kawasan luar bandar. Pada tahun 1997, pendapatan purata bulanan kawasan bandar adalah dua kali ganda pendapatan purata bulanan kawasan luar bandar. Nisbah perbezaan pendapatan bandar, luar bandar ini meningkat semula sejak mencapai titik terendah sebanyak 1.70 pada tahun 1990 setelah berkurang daripada 2.14 pada tahun 1970.

Agihan Pendapatan Antara Etnik

Jadual 18.6 menunjukkan corak dan perubahan dalam agihan pendapatan bagi ketiga-tiga kumpulan etnik utama di Semenanjung Malaysia antara tahun 1970 hingga tahun 1995. Walau bagaimanapun, tidak terdapat data tentang agihan pendapatan antara etnik selepas tahun 1987 yang diterbitkan setakat ini. Pada awal tahun-tahun 1970-an, ketidaksetaraan pendapatan kedua-dua kaum Melayu dan Cina bertambah buruk, dengan ketidaksetaraan di kalangan isi rumah kaum Cina melebihi ketidaksetaraan di kalangan isi rumah kaum Melayu. Selepas pertengahan tahun 1970-an, agihan pendapatan isi rumah kaum Melayu dan Cina bertambah baik sehingga akhir jangka masa DEB. Akan tetapi kadar pembaikan kesetaraan di kalangan kaum Melayu adalah lembap berbanding dengan pengurangan ketidaksetaraan di kalangan kaum Cina menyebabkan nilai pekali Gini bagi kaum Melayu paling tinggi pada tahun 1987. Ketidaksetaraan di kalangan kaum India pula terus mengecil dari awal hingga akhir tempoh kajian.

Min pendapatan kaum bukan Melayu terus mengatasi min pendapatan kaum Melayu bagi seluruh tempoh kajian. Oleh sebab kadar pertumbuhan pendapatan isi rumah kaum Melayu melebihi kadar pertumbuhan pendapatan isi rumah kaum bukan Melayu, maka perbezaan dalam pendapatan purata di antara kaum ini semakin mengecil bagi tempoh DEB. Kejatuhan ketidaksetaraan di antara dan di kalangan kaum etnik ini telah menyebabkan pertambahan kesetaraan agihan pendapatan keseluruhan pada sepanjang jangka masa DEB. Nisbah perbezaan pendapatan antara isi rumah Cina dan Melayu bertambah sedikit pada tahun 1976 kepada 2.28 daripada 2.25 pada tahun 1970 tetapi menurun kepada 2.13 pada tahun 1979, 1.76 pada tahun 1984 dan 1.66 pada tahun 1987 tetapi meningkat sedikit kepada 1.70 pada tahun 1989. Akan tetapi, selepas berakhirnya DEB pada tahun 1990, jurang pendapatan ini meningkat kepada 1.78 pada tahun 1993, 1.80 pada tahun 1995 dan 1.83 pada tahun 1997. Nisbah ketidakseimbangan pendapatan di antara isi rumah India dan Melayu pula berterusan menurun daripada 1.75 pada tahun 1970 kepada 1.25 pada tahun 1987 telah meningkat kepada 1.31 pada tahun 1990, menurun kepada 1.29 pada tahun 1993 dan meningkat semula kepada 1.33 pada tahun 1995 dan 1.42 pada tahun 1997. Semua ini telah menyumbang kepada peningkatan semula ketidaksetaraan agihan pendapatan seperti yang dicerminkan oleh kenaikan semula nisbah Gini.

Jadual 18.6: Agihan Pendapatan Isi Rumah Mengikut Kaum, Semenanjung Malaysia 1970, 1976, 1984, 1987, 1990, 1995 dan 1997

Peratus Isi Rumah	Bahagian Pendapatan (Peratus)							
	1970*	1976*	1979*	1984*	1987*	1990*	1995 ¹	1997 ¹
Keseluruhan								
20% Teratas	56.1	57.7	55.8	53.2	51.2	50.4	t.m.	t.m.
40% Menengah	32.7	31.2	32.3	34.0	35.0	35.3	t.m.	t.m.
40% Terbawah	11.2	11.1	11.9	12.8	13.8	14.1	t.m.	t.m.
Pekali Gini	264	514	693	1095	1074	1163	2008	22607
Pendapatan Purata (RM)	0.502	0.529	0.508	0.480	0.456	0.446	0.462	0.470
Pendapatan Median (RM)	t.m.	213	498	723	738	t.m.	t.m.	t.m.
Bumiputera								
20% Teratas	51.0	53.9	53.8	51.9	50.2	t.m.	t.m.	t.m.
40% Menengah	35.6	31.3	33.3	34.8	35.7	t.m.	t.m.	t.m.
40% Terbawah	13.4	11.8	12.9	13.3	14.1	t.m.	t.m.	t.m.
Pekali Gini	0.466	0.494	0.488	0.469	0.447	0.428	t.m.	t.m.
Pendapatan Purata (RM)	172	345	492	852	868	940	1604	2038
Pendapatan Median (RM)	122	233	237	581	612	t.m.	t.m.	t.m.
Cina								
20% Teratas	52.6	56.0	52.7	51.0	48.9	t.m.	t.m.	t.m.
40% Menengah	32.7	31.4	33.9	34.8	36.0	t.m.	t.m.	t.m.
40% Terbawah	14.7	12.6	13.4	14.2	15.1	t.m.	t.m.	t.m.
Pekali Gini	0.449	0.494	0.470	0.452	0.428	0.423	t.m.	t.m.
Pendapatan Purata (RM)	394	787	938	1502	1430	1631	2890	3737
Pendapatan Median (RM)	291	480	620	1024	1021	t.m.	t.m.	t.m.
India								
20% Teratas	53.7	52.4	52.0	48.8	47.2	t.m.	t.m.	t.m.
40% Menengah	32.3	33.0	33.6	35.3	35.9	t.m.	t.m.	t.m.
40% Terbawah	15.0	14.6	14.4	16.3	16.9	t.m.	t.m.	t.m.
Pekali Gini	0.453	0.457	0.460	0.417	0.402	0.394	t.m.	t.m.
Pendapatan Purata (RM)	304	538	756	1094	1089	1209	2140	2896
Pendapatan Median (RM)	196	360	521	770	799	t.m.	t.m.	t.m.

Nota t.m. - tiada maklumat

* - Merujuk kepada Semenanjung Malaysia sahaja

¹ - Merujuk kepada Malaysia

Sumber Anand (1983), Malaysia (1981, 1986, 1989, 1991a, 1996, 1999),
Kumpulan Penelitian Sosial (1990)

Agihan Pendapatan Selepas Tahun 1990

Sungguhpun pencapaian pengurangan ketidaksetaraan adalah memuaskan sejak tahun 1976 ke tahun 1990, kenaikan nilai pekali Gini selepas itu adalah merunsingkan. Adalah dilaporkan (Malaysia 1996, 1999) bahawa ketidaksetaraan yang semakin meluas ini disebabkan terutamanya oleh perbezaan kadar pertumbuhan ekonomi bandar dan luar bandar. Pada tahun-tahun 1990-an, hampir semua sektor ekonomi moden yang berasaskan bandar mencatat kadar pertumbuhan dua angka dengan sektor pembuatan berkembang pada kadar 13 peratus setahun. Oleh sebab pertumbuhannya yang pesat, sektor pembuatan telah mewujudkan kira-kira 59 peratus daripada jumlah bersih pekerjaan baru antara 1991-1995. Jadual 18.7 menunjukkan bahawa bahagian gunatenaga di sektor kedua telah meningkat kepada 41.1 peratus pada tahun 1997 berbanding dengan 31.3 peratus pada tahun 1990.

Sebaliknya, sektor pertanian yang menjadi asas ekonomi luar bandar hanya berkembang pada kadar 2.0 peratus setahun dalam tempoh RMK-6 dan menguncup pada kadar 0.2 peratus setahun antara tahun 1996 dan tahun 1998. Perubahan ini menyebabkan bahagiannya dalam gunatenaga merosot daripada 26.0 peratus pada tahun 1990 kepada 16.8 peratus pada tahun 1998. Permintaan terhadap pekerja pertanian juga berkurangan disebabkan pertumbuhan yang lebih perlahan dalam keluaran sektor pertanian di samping pengaliran keluar pekerja pertanian kepada pekerjaan yang lebih menguntungkan dalam sektor pembuatan dan perkhidmatan. Selaras dengan perkembangan ini, pendapatan purata isi rumah di kawasan bandar melonjak kepada RM2,607 sebulan berbanding dengan hanya RM1,669 sebulan di kawasan luar bandar. Oleh itu, ketidakseimbangan pendapatan di antara isi rumah di kawasan luar bandar dengan isi rumah di kawasan bandar semakin meluas dan ini telah menyebabkan peningkatan kepada ketidaksetaraan pendapatan di negara ini.

Walau bagaimanapun, ketidakseimbangan pendapatan antara bandar dan luar bandar bertambah baik sedikit pada tahun 1998. Krisis ekonomi menyebabkan berlakunya pengurangan aktiviti perniagaan dan kehilangan pekerjaan di kawasan bandar menyebabkan pendapatan purata isi rumah bandar dan kumpulan 20 peratus teratas merosot sedikit. Sebaliknya, pendapatan yang diperoleh daripada sektor pertanian berkembang pada kadar yang lebih pesat berbanding dengan tahun sebelumnya hasil daripada kenaikan harga minyak sawit dan peningkatan pengeluaran tanaman makanan berikutan kenaikan kos import.

Jadual 18.7: Semenanjung Malaysia: Gunatenaga Mengikut Sektor dan Kumpulan Etnik, 1970-1998 ('000)

Sektor	1970									
	Bumi-putera	%	Cina	%	India	%	Kumpulan Lain	%	Jumlah	% Jumlah Gunatenaga
Pertama (1)	951.1	66.2	300.9	29.1	142.0	47.7	12.0	44.3	1406.0	50.3
Kedua (2)	265.1	18.5	332.1	32.1	46.3	15.6	2.7	10.0	646.2	19.5
Ketiga (3)	220.4	15.3	401.3	38.8	109.3	36.7	12.4	45.7	713.4	30.2
Jumlah Gunatenaga	1436.6	100.0 (51.4)	1034.3	100.0 (37.0)	297.6	100.0 (10.7)	27.1	100.0 (0.9)	2793.7	100.0
Tenaga Buruh	1563.0	(52.7)	1111.6	(36.6)	334.4	(11.1)	26.0	(0.8)	3035.0	100.0
Pengangguran	126.4	(52.4)	77.3	(32.0)	36.8	(15.3)	0.8	(0.3)	241.3	100.0
Kadar Pengangguran	8.1		7.0		11.0		3.1		8.0	

Sektor	1980									
	Bumi-putera	%	Cina	%	India	%	Kumpulan Lain	%	Jumlah	% Jumlah Gunatenaga
Pertama (1)	977.3	45.8	260.2	18.3	181.4	41.2	13.1	44.7	1432.0	35.6
Kedua (2)	464.0	21.7	589.2	41.5	108.2	24.6	6.0	20.5	1167.4	29.0
Ketiga (3)	692.6	32.5	570.4	40.2	150.4	34.2	10.2	34.8	1423.6	35.4
Jumlah Gunatenaga	2133.9	100.0 (53.0)	1419.8	100.0 (35.5)	440.0	100.0 (10.9)	29.3	100.0 (0.7)	4023.6	100.0
Tenaga Buruh	2283.2	(53.6)	1476.7	(34.7)	469.5	(11.0)	30.4	(0.7)	4259	100.0
Pengangguran	149.3	(63.0)	56.9	(24.0)	29.5	(12.5)	1.1	(0.5)	236.8	100.0
Kadar Pengangguran	6.5		3.9		6.3				5.6	

Sektor	1983									
	Bumi-putera	%	Cina	%	India	%	Kumpulan Lain	%	Jumlah	% Jumlah Gunatenaga
Pertama (1)	958.3	41.7	268.1	17.3	194.5	39.8	14.4	47.2	1435.1	32.9
Kedua (2)	521.8	22.7	642.0	41.6	122.0	24.9	6.3	20.7	1292.1	29.6
Ketiga (3)	819.6	35.6	634.7	41.1	172.5	35.3	9.8	32.1	1636.6	37.5
Jumlah Gunatenaga	2299.7	100.0 (52.7)	1544.6	100.0 (35.4)	488.8	100.0 (11.2)	30.5	100.0 (0.7)	4363.8	100.0
Tenaga Buruh	2472.0	(53.3)	1609.0	(34.7)	522.2	(11.3)	31.7	(0.7)	4634.9	100.0
Pengangguran	172.3	(63.6)	64.2	(23.7)	33.4	(12.3)	1.2	(0.4)	271.1	100.0
Kadar Pengangguran	7.0		4.0		6.4		3.8		5.8	

Sektor	1988 (4)									
	Bumi-putera	%	Cina	%	India	%	Kumpulan Lain	%	Jumlah	% Jumlah Gunatenaga
Pertama (1)	1435.0	41.4	288.1	14.0	173.7	32.6	11.5	28.5	1908.3	31.3
Kedua (2)	723.2	20.9	783.1	38.2	149.9	28.1	11.1	27.6	1667.3	27.4
Ketiga (3)	1304.0	37.7	980.7	47.8	209.5	39.3	17.7	43.9	2511.9	41.3
Jumlah Gunatenaga	3462.2	100.0 (56.9)	2051.9	100.0 (33.7)	533.1	100.0 (8.7)	40.3	100.0 (0.7)	6087.5	100.0
Tenaga Buruh	3812.4	(57.6)	2181.9	(32.9)	585.5	(8.8)	42.4	(0.6)	6622.2	100.0
Pengangguran	350.2	(65.5)	130.0	(24.3)	52.4	(9.8)	2.1	(0.4)	534.7	100.0
Kadar Pengangguran	9.2		6.0		8.9		5.0		8.1	

Sektor	1990 (4)									
	Bumi-putera	%	Cina	%	India	%	Kumpulan Lain	%	Jumlah	% Jumlah Gunatenaga
Pertama (1)	1179.9	33.4	251.6	11.6	131.9	23.1	174.6	42.9	1738.0	26.0
Kedua (2)	934.3	26.5	827.8	38.1	219.9	38.5	114.0	28.0	2096.0	31.3
Ketiga (3)	1419.2	40.1	1095.6	50.3	218.8	38.4	118.4	29.1	2852.0	42.7
Jumlah Gunatenaga	3533.4	100.0 (52.9)	2175.0	100.0 (32.5)	570.6	100.0 (8.5)	407.0	100.0 (6.1)	6686.0	100.0
Tenaga Buruh	3751.0	53.3	2276.9	32.3	600.1	8.5	414.2	5.9	7042.2	100.0
Pengangguran	217.6	61.1	101.9	28.6	29.5	8.3	7.2	2.0	356.2	100.0
Kadar Pengangguran	5.8		4.5		4.9		1.7		5.1	

Sektor	1995 (4)									
	Bumi-putera	%	Cina	%	India	%	Kumpulan Lain	%	Jumlah	% Jumlah Gunatenaga
Pertama (1)	915.4	22.2	178.3	7.5	91.4	14.4	338.9	38.1	1524.0	19.0
Kedua (2)	1526.8	37.0	1044.5	44.0	315.0	49.8	323.2	36.3	3209.5	40.0
Ketiga (3)	1685.1	40.8	1151.0	48.5	226.7	35.8	227.6	25.6	3290.4	41.0
Jumlah Gunatenaga	4127.3	100.0 (51.4)	2373.8	100.0 (29.6)	633.1	100.0 (7.9)	889.7	100.0 (11.1)	8023.9	100.0
Tenaga Buruh	4308.5	52.2	2407.1	29.2	648.2	7.8	893.0	10.8	8256.8	100.0
Pengangguran	181.2	77.8	33.3	14.3	15.1	6.5	3.3	1.4	232.9	100.0
Kadar Pengangguran	4.2		1.4		2.3		0.5		2.8	

Sektor	1998 (4)									
	Bumi-putera	%	Cina	%	India	%	Kumpulan Lain	%	Jumlah	% Jumlah Gunatenaga
Pertama (1)	858.7	19.9	165.0	6.6	85.0	12.0	324.7	32.0	1433.4	16.8
Kedua (2)	1613.7	37.3	1079.9	43.3	364.6	51.5	451.2	44.5	3509.4	41.1
Ketiga (3)	1847.2	42.8	1252.1	50.1	257.8	36.4	237.8	23.5	3594.8	42.1
Jumlah Gunatenaga	4319.6	100.0 (50.6)	2497.0	100.0 (29.2)	707.4	100.0 (8.3)	1013.7	100.0 (11.9)	8537.7	100.0
Tenaga Buruh	4568.7	51.4	2547.7	28.7	734.2	8.3	1030.3	11.6	8880.9	100.0
Pengangguran	249.1	72.6	50.7	14.8	26.8	7.8	16.6	4.8	343.2	100.0
Kadar Pengangguran	5.5		2.0		3.6		1.6		3.9	

- Nota:
- (1) Pertanian
 - (2) Perlombongan, perkilangan, pembinaan dan pengangkutan
 - (3) Perdagangan borong dan runcit, pentadbiran awam, pendidikan, kesihatan, pertahanan dan kemudahan awam
 - (4) Merujuk kepada Malaysia.

Angka dalam kurungan merujuk kepada peratus mengikut kumpulan etnik.

Sumber: Malaysia (1976, 1984, 1989, 1996, 1999)

Di samping itu, pendapatan purata isi rumah 40 peratus terendah, terutamanya di kawasan luar bandar, dianggarkan stabil berdasarkan kepada keupayaan mereka mempelbagaikan punca pendapatan bagi membantu meringankan kesan kelembapan ekonomi (Malaysia 1999).

Pencapaian Pembasmian Kemiskinan

Sungguhpun masalah kemiskinan wujud dan penting sejak sebelum merdeka lagi, data rasmi tentang kemiskinan hanya diterbitkan sejak tahun 1970. Insiden kemiskinan di Malaysia dianggar berasaskan kepada pendapatan garis kemiskinan yang mengambil kira keperluan minimum terhadap makanan, pakaian dan perlindungan, dan perbelanjaan lain yang perlu. Bagi tahun 1987, garis kemiskinan ialah RM350 sebulan untuk saiz isi rumah 5.14 orang di Semenanjung Malaysia, RM429 sebulan untuk saiz isi rumah 5.24 orang di Sarawak dan RM533 sebulan untuk saiz isi rumah 5.36 orang di Sabah (Malaysia 1989). Untuk tahun 1993, garis kemiskinan ini ialah RM405 sebulan bagi saiz isi rumah 4.8 orang di Semenanjung Malaysia, RM582 untuk saiz isi rumah 5.1 orang di Sabah dan RM495 untuk saiz isi rumah 5.1 orang di Sarawak. Bagi tahun 1995, garis ini ialah RM425 sebulan untuk saiz isi rumah 4.6 orang di Semenanjung Malaysia, RM601 sebulan bagi saiz isi rumah 4.9 di Sabah dan RM516 sebulan bagi saiz isi rumah 4.8 di Sarawak (Malaysia 1996). Akhirnya, untuk tahun 1997 garis kemiskinan adalah RM460 sebulan bagi saiz isi rumah 4.6 orang di Semenanjung Malaysia, RM633 sebulan bagi saiz isi rumah 4.9 di Sabah dan RM543 sebulan bagi saiz isi rumah 4.8 di Sarawak (Malaysia 1999).

Pencapaian pembasmian kemiskinan mengikut strata di Malaysia bagi tahun 1970-1997 ditunjukkan dalam Jadual 18.8. Bagi seluruh Malaysia, kadar kemiskinan keseluruhan telah menjunam daripada 52.4 peratus pada tahun 1970 kepada 9.6 peratus pada tahun 1995. Pada masa yang sama, kadar kemiskinan bandar menguncup kepada 4.1 peratus sementara kadar kemiskinan luar bandar menguncup kepada 16.1 peratus pada tahun yang sama. Bagi Semenanjung Malaysia kadar kemiskinan telah berkurang daripada 49.3 peratus pada tahun 1970 kepada 39.6 peratus pada tahun 1976, 18.4 peratus pada tahun 1984, 17.3 peratus pada tahun 1987, 15.0 peratus pada tahun 1989 dan 10.5 peratus pada tahun 1993. Angka sama bagi kadar kemiskinan di bandar masing-masing ialah 21.3 peratus, 17.9 peratus, 8.2 peratus, 7.3 peratus dan 4.4 peratus sementara bagi luar bandar pula ialah 58.7 peratus, 47.8 peratus, 24.7 peratus, 19.3 peratus dan 14.9 peratus.

Jadual 18.8: Malaysia: Insiden Kemiskinan Mengikut Strata, 1970-1997

Strata	1970		1976		1984		1989	
	Jumlah Isi Rumah Miskin (^{'000})	Insiden Kemiskinan Peratus						
Semenanjung Malaysia	791.8	49.3	764.4	39.4	483.3	18.4	448.9	15.0
Luar Bandar	705.9	58.7	669.6	47.8	402.0	24.7	371.4	19.3
Bandar	85.9	21.3	94.9	17.9	81.3	8.2	77.5	7.3
Sabah	1 m	1 m	95.5	58.3	76.0	33.1	96.6	34.3
Luar Bandar	1 m	1 m	87.5	65.6	68.5	38.6	91.1	39.1
Bandar	1 m	1 m	8.0	26.0	7.5	14.3	8.5	14.7
Sarawak	1 m	1 m	115.9	56.5	90.1	31.9	70.9	21.0
Luar Bandar	1 m	1 m	107.0	65.0	85.9	37.3	67.8	24.7
Bandar	1 m	1 m	8.9	22.9	4.2	8.2	3.1	4.9
Malaysia	1 000	52.4	975.8	42.4	649.4	20.7	619.4	17.1
Luar Bandar	1 m	1 m	864.1	50.9	556.4	27.3	530.3	21.8
Bandar	1 m	1 m	111.8	18.7	93.0	8.5	89.1	7.5

Strata	1993		1995		1997	
	Jumlah Isi Rumah Miskin (^{'000})	Insiden Kemiskinan Peratus	Jumlah Isi Rumah Miskin (^{'000})	Insiden Kemiskinan Peratus	Jumlah Isi Rumah Miskin (^{'000})	Insiden Kemiskinan Peratus
Semenanjung Malaysia	3253	10.5	t.m	t.m	t.m	t.m
Luar Bandar	268.2	14.9	t.m	t.m	t.m	t.m
Bandar	57.1	4.4	t.m	t.m	t.m	t.m
Sabah	123.9	33.2	t.m	t.m	t.m	t.m
Luar Bandar	108.1	36.2	t.m	t.m	t.m	t.m
Bandar	15.8	19.8	t.m	t.m	t.m	t.m
Sarawak	68.0	19.1	t.m	t.m	t.m	t.m
Luar Bandar	63.0	23.6	t.m	t.m	t.m	t.m
Bandar	5.0	6.0	t.m	t.m	t.m	t.m
Malaysia	517.2	13.4	417.2	9.6	346.0	6.8
Luar Bandar	439.3	18.6	321.3	16.1	278.6	11.8
Bandar	77.9	5.3	95.9	4.1	67.4	2.4

Nota t.m = tiada maklumat

Sumber: Malaysia (1981, 1986, 1991a, 1991b, 1993, 1996, 1999)

Bagi Sabah dan Sarawak, kadar kemiskinan pada tahun 1976 (data terawal didapati bagi negeri-negeri ini), masing-masing ialah 58.3 peratus dan 56.5 peratus, kadar kemiskinan bandar ialah 26.0 peratus dan 22.9 peratus sementara kadar kemiskinan luar bandar ialah 65.6 dan 65 peratus. Kadar keseluruhan di Sabah telah menurun kepada 33.1 peratus pada tahun 1984, meningkat semula sedikit kepada 34.3 peratus pada tahun 1989, dan berkurang semula kepada 33.2 peratus pada tahun 1993. Angka-angka yang sama bagi Sarawak ialah 31.9 peratus, 21.0 peratus dan 19.1 peratus. Kadar kemiskinan bandar di Sabah menurun kepada 14.6 peratus pada tahun 1984 tetapi meningkat semula kepada 14.7 peratus pada tahun 1989 dan 19.8 peratus pada tahun 1993. Kemiskinan bandar di Sarawak menjunam kepada 8.2 peratus pada tahun 1984, 4.9 peratus pada tahun 1989, tetapi bertambah semula kepada 6.0 peratus pada tahun 1993.

Bagi tahun 1995 dan 1997, angka hanya merujuk kepada seluruh Malaysia. Kadar kemiskinan di luar bandar didapati menurun daripada 21.1 peratus pada tahun 1990 kepada 16.1 peratus pada tahun 1995 dan 11.8 peratus pada tahun 1997. Bilangan isi rumah miskin berkurangan masing-masing daripada 492,500 kepada 321,300 dan 278,600. Bagi kawasan bandar pula, kadar kemiskinan berkurangan daripada 7.1 peratus kepada 3.7 peratus dan 2.4 peratus tetapi bilangan isi rumah miskin telah meningkat sedikit daripada kira-kira 82,000 kepada 84,600 pada tahun 1995. Pertambahan ini dikatakan adalah terutamanya berikutan definisi semula kawasan bandar pada tahun 1991. Terdapat kira-kira 6.0 peratus daripada jumlah isi rumah miskin di pinggir bandar yang dulunya ditakrif sebagai isi rumah luar bandar sekarang telah diklasifikasikan sebagai penduduk bandar. Pada tahun 1997, jumlah ini berkurangan semula kepada 67,400 isi rumah.

Keterangan Tentang Corak dan Arah Aliran Agihan Pendapatan dan Kemiskinan Sehingga Tahun 1990

Usaha kerajaan untuk memperbaiki agihan pendapatan dan membasmi kemiskinan sehingga ke akhir tempoh DEB bolehlah dibahagikan kepada dua fasa. Dalam fasa pertama, sebelum tahun 1970, dasar pembangunan negara telah memberi penekanan kepada pembangunan sektor pertanian dengan tujuan membentuk pekerjaan baru di luar bandar dan memberi kaum Bumiputera (orang-orang Melayu) bahagian yang lebih besar dalam sektor pertanian moden. Terdapat sedikit sahaja pelaburan awam dalam

sektor industri dan perdagangan kerana sektor ini dikuasai oleh bukan Bumiputera. Dalam erti kata lain, dasar kerajaan untuk mengurangkan ketidaksetaraan agihan pendapatan pada masa itu ialah dengan mempercepatkan peningkatan pendapatan orang-orang Melayu yang kebanyakannya tinggal di luar bandar menerusi pemodenan sektor pertanian di samping tidak membangunkan sangat sektor perindustrian.

Walau bagaimanapun, langkah-langkah ini tidak mencukupi kerana ketidaksetaraan semakin meningkat sehingga merupakan satu daripada sebab tercetusnya peristiwa Mei 1969. Dengan pelaksanaan Dasar Ekonomi Baru (DEB) maka bermulalah fasa kedua usaha kerajaan dalam mengurangkan jurang pendapatan dan juga membasmi kemiskinan. Berbagai dasar telah dilaksanakan untuk mencapai matlamat ini termasuklah program pembangunan luar bandar, pendidikan dan gunatenaga, pembangunan perindustrian serta penyusunan semula hak milik dan pengumpulan aset. Bhalla dan Kharas (1992) menyatakan dasar ini pada umumnya terdiri daripada beberapa komponen. Di sebelah penawaran, dasar ini termasuklah pertama, strategi menekankan ekonomi terbuka dengan menggalakkan eksport dan mengenakan kadar tarif yang rendah. Malaysia merupakan salah satu negara yang tidak mengenakan cukai berat ke atas sektor pertamanya untuk membiayai pertumbuhannya. Kedua, kerajaan memainkan peranan besar terutama dalam menyediakan infrastruktur, pendidikan dan penjagaan kesihatan. Tumpuan khas diberikan kepada pendidikan terutama pendidikan orang miskin dan wanita. Di sebelah permintaan, dasar sesuai seperti pengawalan kadar inflasi dan penggalakkan pelaburan asing, juga dijalankan. Nampaknya mereka menekankan peranan proses perindustrian dapat mengatasi masalah kemiskinan mengurangkan jurang agihan pendapatan. Tetapi perbincangan yang lebih terperinci tentang dasar yang telah dilaksanakan akan mencerminkan bagaimana campur tangan khusus kerajaan menggenapi operasi pasaran dalam mencapai kedua-dua matlamat ini.

Lebih tepat lagi, dasar dan program yang dilaksanakan untuk mempengaruhi agihan pendapatan dan kemiskinan di Malaysia sehingga tahun 1990 boleh dibincangkan di bawah lima kategori seperti berikut. Bagi penduduk luar bandar faktor ini dirumuskan seperti Carta 18.1.

Carta 18.1: Faktor-faktor Penting yang Menyumbang kepada Pengurangan Kemiskinan di Luar Bandar, Malaysia

Sumber: Ishak Shari (1996c)

Program Pembangunan Luar Bandar

Oleh sebab insiden kemiskinan di Malaysia kebanyakannya berlaku di luar bandar dan di kalangan orang Melayu maka kerajaan telah memberi keutamaan kepada pembangunan sektor luar bandar dan pertanian bagi tempoh DEB. Teras strategi pembangunan luar bandar ialah pembangunan *in situ* yang melibatkan dua komponen: Rancangan Pembangunan Pertanian Bersepadu (IADPs) dan pembangunan wilayah. IADPs bertujuan membangunkan kawasan yang telah sedia diusahakan tetapi daya pengeluarannya rendah kerana beberapa masalah struktur dan institusi seperti saiz tanah yang tidak ekonomi, sistem pengurusan tanaman yang tidak menguntungkan dan masalah tanah terbiar. Kebanyakan projek IADP tertumpu di kawasan padi tetapi ia juga meliputi kawasan getah, kelapa sawit, kelapa dan koko.

Pembangunan wilayah melibatkan kedua-dua pembangunan tanah baru dan penyatuan dan pemulihan tanah yang sedia ada. Kebanyakan pembangunan tanah baru ini diusahakan oleh Lembaga Kemajuan Tanah Persekutuan (FELDA) yang membekalkan kebun bersaiz ekonomi kepada mereka yang kekurangan atau tidak memiliki tanah supaya ditanam dengan tanaman bernilai tinggi untuk dieksport. Kebanyakan peneroka terdiri daripada orang miskin sebelum menyertai FELDA. Dengan meningkatkan pendapatan purata luar bandar dan mengurangkan perbezaan jurang pendapatan bandar dengan luar bandar, projek ini juga mengurangkan ketidaksetaraan pendapatan.

Strategi pembangunan luar bandar seterusnya ialah pembekalan perkhidmatan sokongan dan subsidi termasuk penyelidikan, latihan, pemprosesan dan pemasaran serta pemberian subsidi input dan harga. Langkah-langkah lain untuk mempertingkatkan pendapatan petani meliputi geran dan subsidi tanam semula kepada pekebun getah, nenas dan kelapa, serta menggalakkan pembangunan perindustrian di kawasan luar bandar. Akhirnya, kerajaan juga membekalkan program pembangunan sosial seperti kemudahan-kemudahan sosial, pembangunan masyarakat untuk menyerap nilai positif serta pembekalan makanan berzat supaya dapat memperbaiki taraf kesihatan isi rumah miskin.

Keberkesanan program ini telah banyak diperbincangkan (contohnya, Ishak Shari 1992; Jomo dan Abdul Aziz 1996; Ragayah dan Mohammad 1996; Ragayah 1998a, 1998b dan 1999). Cukuplah di sini untuk menyatakan rumusan daripada kajian-kajian ini untuk menerangkan keberkesanan program pembangunan luar bandar. Umumnya, keberkesanan program ini dinilai dengan melihat pengalaman sektor padi

dan getah. Dasar pembasmian kemiskinan di sektor padi telah menekankan campur tangan kerajaan berkaitan dengan input seperti pembinaan parit dan tali air bagi tanaman dua kali setahun, subsidi baja dan kredit murah, pemprosesan dan pemasaran. Di samping itu, skim subsidi harga juga dilaksanakan. Sungguhpun dasar ini berjaya meningkatkan pendapatan isi rumah dalam sektor ini, ia menggalakkan petani yang mampu membeli tanah daripada petani-petani kecil kerana faedahnya lebih memihak kepada mereka yang memiliki banyak tanah. Hanya sebahagian kecil daripada isi rumah dalam sektor padi berjaya meningkatkan pendapatan dan melepaskan diri daripada belunggu kemiskinan. Di samping itu, dasar ini adalah tidak cekap. Contohnya, nisbah faedah kos berikutan pelaksanaan skim subsidi baja bagi seluruh Semenanjung Malaysia ialah 45 peratus sementara daripada skim subsidi harga ialah 67 peratus sahaja.

Satu lagi program pembangunan *in situ* yang ditujukan khusus kepada pekebun kecil getah ialah skim tanaman semula yang dikendalikan oleh Lembaga Kemajuan Industri Pekebun Kecil Getah (RISDA). Penyertaan dalam skim tanaman semula ini dapat meningkatkan daya pengeluaran dan justeru itu menambahkan pendapatan pekebun. Tetapi pekebun kecil getah juga telah dibebankan oleh ses tanaman semula, ses penyelidikan dan cukai eksport yang dipungut daripada mereka. Pengiraan kesan bersih bayaran ini menunjukkan bahawa ia merupakan satu cukai ke atas pekebun kecil getah. Sementara itu, walaupun program pembangunan tanah baru yang dikelolakan oleh Lembaga Kemajuan Tanah Persekutuan (FELDA) membantu meningkatkan aset dan pendapatan keluarga yang bernasib baik dipilih menyertainya, pendekatan ini melibatkan kos tinggi. Pada akhir tahun 1981, kos bagi 70,000 peneroka ialah RM3 bilion.

Kadar kemiskinan terus berkurangan dalam tahun-tahun 1990-an berikutan penerusan langkah-langkah yang telah diambil untuk membasmi kemiskinan. Di samping itu, kerajaan juga telah memperkenalkan Program Pembangunan Rakyat Termiskin (PPRT) sejak tahun 1989 untuk menangani masalah isi rumah termiskin. Ia meliputi projek untuk meningkatkan pendapatan dan menerap nilai-nilai positif seperti berdikari dan bekerja keras, di samping menyediakan bantuan kebajikan secara langsung. Lagipun, aktiviti Amanah Ikhtiar Malaysia dan Yayasan Basmi Kemiskinan peringkat negeri dengan sokongan syarikat swasta turut membantu usaha kerajaan mengurangkan jumlah golongan termiskin.

Perindustrian dan Perubahan Struktur

Pertumbuhan boleh menyebabkan ketidaksetaraan sekiranya individu berpindah daripada pekerjaan yang berdaya pengeluaran rendah ke beberapa pekerjaan terpilih yang diberi bayaran tinggi di sektor moden. Dalam pasaran yang berseghmen begini, ketidaksetaraan itu timbul kerana faedah daripada pertumbuhan tertumpu kepada hanya beberapa orang yang bernasib baik mendapat pekerjaan begini. Keadaan seperti ini benar pada tahun-tahun awal DEB, menyebabkan ketidaksetaraan meningkat bagi semua kumpulan yang dikaji. Pada peringkat awal pelaksanaan dasar perindustrian berorientasikan eksport, perolehan upah pekerja di sektor industri telah merosot kerana kadar pengangguran di negara ini masih tinggi. Di samping itu, peningkatan dalam jumlah pekerjaan pula hanya terdapat dalam industri upah rendah seperti elektronik, tekstil dan pakaian. Berikutnya, kesan proses perindustrian pada masa itu belum lagi dapat memperbaiki corak agihan pendapatan.

Walau bagaimanapun, selepas itu pasaran buruh tidak lagi berpuak tetapi lebih fleksibel, menyebabkan syarat untuk peningkatan ketidaksetaraan ini tidak wujud lagi, yang juga diramal oleh Mazumdar (1980). Penghijrahan yang signifikan juga berlaku di Malaysia, terutama dari kawasan luar bandar ke bandar, yang membawa kepada pengurangan perbezaan kadar upah. Contohnya, Soon Lee Ying (1993) telah mendapati kadar upah pekerja dalam industri pembuatan telah meningkat pada kadar purata 10.8 peratus setahun antara tahun 1977 dan 1984, iaitu tempoh yang mengalami kejatuhan besar kadar kemiskinan dan serta mulanya penguncupan jurang perbezaan permintaan isi rumah di negara ini.

Lagipun, peralihan kepada perindustrian yang berintensif buruh berorientasikan eksport, berserta pengembangan pesat sektor awam dalam tahun-tahun 70-an dan awal 80-an menyediakan peluang pekerjaan dalam kedua-dua sektor sekunder dan tertiar seperti ditunjukkan dalam Jadual 18.7. Perkara ini telah membawa kepada kenaikan dalam penyertaan tenaga buruh dan juga bahagian jumlah tenaga buruh yang digunakan dalam sektor bukan utama. Bahagian gunatenaga di sektor sekunder dan tertiar masing-masing meningkat daripada 19.5 peratus dan 30.2 peratus pada tahun 1970 kepada 29.6 peratus dan 37.5 peratus pada tahun 1983. Kadar pengangguran menurun daripada 8.0 peratus pada tahun 1970 kepada 5.8 peratus pada tahun 1983.

Bhalla dan Kharas (1992) menegaskan bahawa dasar yang menggalakkan pertumbuhan proses perindustrian memainkan peranan utama mengurangkan kemiskinan di negara ini. Mereka menyatakan

sungguhpun dasar di bawah DEB bertumpu untuk mengurangkan diskriminasi di antara etnik, semua isi rumah dalam kumpulan berpendapatan rendah juga mendapat faedah menerusi pelaksanaan dasar ini. Pasaran buruh yang agak ketat pada akhir dekad 70-an dan awal 80-an bersama-sama dengan kenaikan daya pengeluaran kerana tenaga buruh lebih berpelajaran, menyebabkan kadar upah meningkat. Lagipun, kenaikan upah di sektor awam mempunyai perhubungan songsang dengan tingkat gaji pekerja. Semua faktor ini menyebabkan peningkatan pendapatan paling cepat di kalangan isi rumah berpendapatan rendah. Peningkatan ini berikutnya memperbaiki agihan pendapatan isi rumah di kawasan bandar yang seterusnya mengurangkan kesetaraan di bandar dan kesetaraan keseluruhannya. Juga, kiriman wang oleh penghijrah ke bandar kepada keluarga di kampung dapat mengurangkan sedikit kesan ketidaksetaraan yang timbul daripada program pembangunan pertanian. Wanita, terutama wanita Melayu, merupakan satu daripada kumpulan utama yang mendapat faedah daripada pelaksanaan DEB. Ramai di kalangan mereka mendapat pekerjaan di zon perdagangan bebas dan kawasan perindustrian yang ditubuhkan di seluruh negara.

Pada zaman kemelesetan pertengahan tahun 1980-an, semua agihan menjadi lebih setara yang berikutnya mengurangkan ketidaksetaraan keseluruhan. Pada masa yang sama, perbezaan pendapatan di antara isi rumah bandar dengan luar bandar juga menjadi kecil berikutan pemulihan pendapatan luar bandar. Pemulihan ini adalah disebabkan oleh tiga faktor. Pertama, kesan kejatuhan harga eksport komoditi yang dikeluarkan oleh isi rumah luar bandar telah diringkaskan oleh perubahan kadar pertukaran yang mempertingkatkan harga komoditi dalam kiraan ringgit. Lagipun, penurunan cukai dan duti-duti eksport lain yang dipungut daripada getah dan minyak kelapa sawit juga menambahkan pendapatan bersih isi rumah ini. Kedua, sebahagian daripada kerugian berikutan kejatuhan harga ini dapat digantikan dengan peningkatan output. Akhirnya, isi rumah luar bandar lebih mudah mempelbagaikan sumber-sumber pendapatan mereka dengan menambahkan kerja sendiri berbanding dengan isi rumah bandar. Sebaliknya, pendapatan isi rumah bandar tidak ada perlindungan sebegini. Beban kemelesetan terpaksa dipikul oleh penurunan dalam keuntungan kerana kadar upah cenderung tidak fleksibel ke bawah. Sejak tahun 1988, ekonomi Malaysia telah berkembang pada kadar melebihi 8 peratus setahun dan kadar pengangguran telah berkurang kepada 5.1 peratus pada tahun 1990. Peningkatan pekerjaan beserta dengan dasar-dasar DEB yang diteruskan, ketidaksetaraan terus berkurang.

Pendidikan dan Gunatenaga

Dua daripada strategi yang digunakan untuk mengatasi kemiskinan dan menyusun semula masyarakat ialah menerusi perkembangan dalam pembekalan perkhidmatan pendidikan dan peluang pekerjaan di sektor kedua dan ketiga. Kedua-dua strategi ini digunakan juga untuk mengatasi kemiskinan bandar dan menyusun semula masyarakat dalam setiap sektor dan semua peringkat pekerjaan. Walaupun kaum lain juga mencapai kemajuan dalam bidang pendidikan, kaum Bumiputera khususnya telah mengalami satu pertumbuhan yang mengagumkan dalam bidang pendidikan pada semua peringkat pengajian-rendah, menengah dan tinggi serta dalam semua bidang. Program pendidikan, termasuk kuota pengambilan masuk, pemberian biasiswa dan subsidi pendidikan yang lain telah membantu Bumiputera mempertingkatkan keupayaan mereka untuk mendapat upah yang lumayan.

Antara tahun 1970-1976, faedah daripada perkembangan dalam pendidikan, seperti faedah daripada dasar agihan semula yang lain, belum lagi menyerap keseluruhan masyarakat. Faedah ini dapat dinikmati hanya oleh segelintir masyarakat tertentu yang berupaya mengambil peluang yang diwujudkan oleh kerajaan. Keadaan yang mungkin menyumbang kepada kenaikan nilai pekali Gini semasa fasa ini bagi orang Melayu dan juga kenaikan ketidaksetaraan keseluruhannya.

Oleh sebab satu daripada objektif dasar pendidikan negara ialah untuk mencapai pendidikan di peringkat rendah yang menyeluruh, maka faedah kenaikan upah berikutan kenaikan daya pengeluaran pekerja yang mempunyai pelajaran adalah lebih meluas pada akhir dekad 70-an dan awal dekad 80-an. Perkembangan ini boleh menerangkan peningkatan yang ketara dalam bahagian pendapatan semua kumpulan miskin selepas tahun 1979.

Di sepanjang tempoh DEB, kerajaan juga telah melaksanakan dasar penyusunan semula gunatenaga yang telah meningkatkan jumlah Bumiputera di sektor kedua dan ketiga, terutama dalam bidang profesional. Langkah ini telah menyumbang untuk mengurangkan jurang perbezaan pendapatan antara kumpulan etnik dan dengan itu agihan pendapatan keseluruhan.

Penyusunan Semula Hak Milik dan Pengumpulan Aset

Penyusunan semula hak milik merupakan satu daripada matlamat terpenting DEB supaya kaum Bumiputera memiliki sekurang-kurangnya 30 peratus dan rakyat Malaysia lain memiliki 40 peratus daripada jumlah modal saham. Dalam hal ini, rakyat asing perlu mengurangkan hak milik mereka kepada 30 peratus pada tahun 1990 daripada 63.3 peratus pada tahun 1970. Pencapaian dasar ini pada tahun 1988 ialah 19.4 peratus adalah dimiliki Bumiputera perseorangan dan agensi amanah, 56.0 peratus dimiliki rakyat Malaysia yang lain dan hanya 24.6 peratus dimiliki oleh rakyat asing. Penyusunan semula hak milik ini berkait rapat dengan pembentukan Masyarakat Perdagangan dan Perindustrian Bumiputera (MPPB). Dasar ini berikutnya telah melahirkan usahawan Bumiputera yang sebahagiannya dapat mengimbangi ketidaksetaraan unit dalam bidang ini.

Semasa dasar ini mula dilaksanakan, hanya segelintir rakyat Malaysia yang mampu mengambil peluang untuk menambahkan pemulihan aset. Beberapa kajian telah menunjukkan bahawa pemilikan kekayaan terlalu tertumpu kepada sekumpulan kecil sahaja pada waktu itu dan hanya mereka sahaja yang mendapat faedah daripada dasar ini. Perkembangan ini boleh menerangkan sebahagian daripada peningkatan ketidaksetaraan di kawasan bandar di keseluruhan negara. Di samping itu, oleh sebab kaum Cina memiliki bahagian aset yang terbesar di Malaysia, kumpulan pendapatan tertinggi mereka mempunyai keupayaan lebih berbanding dengan isi rumah lain untuk mendapatkan faedah ini. Keadaan ini mungkin boleh menerangkan mengapa bahagian kumpulan ini meningkat lebih daripada bahagian kumpulan lain pada tahun 1976. Selepas ini, tumpuan kekayaan dan sumber pendapatan yang lain menjadi lebih meluas, menyebabkan agihan pendapatan menjadi lebih setara.

Arah aliran ketidaksetaraan pendapatan yang menurun di kalangan dan di antara kaum mungkin juga diterangkan oleh pengumpulan aset menerusi skim tabungan paksaan seperti kumpulan Wang Simpanan Pekerja atau skim sukarela seperti Amanah Saham Nasional (ASN), Unit Amanah MARA, Lembaga dan Urusan Tabung Haji. Skim tabungan yang lain juga turut cuba meliputi penabung terkecil untuk membina asas aset kepada isi rumah luar bandar serta isi rumah Bumiputera. Menghadkan tabungan ASN pada 50,000 unit sehingga tahun 1990² juga menghalang penumpuan aset kepada golongan tertentu sahaja. Pada awal tempoh kajian, pendapatan daripada modal cenderung memburukkan ketidaksetaraan pendapatan kerana kumpulan miskin belum berpeluang

mengumpulkan modal lagi. Berikutan pertambahan pendapatan dan pengumpulan tabungan, menerusi masa, isi rumah juga memperoleh pendapatan daripada pemilikan modal untuk menambah pendapatan buruh mereka. Kesannya ialah menambahkan bahagian pendapatan kumpulan isi rumah bawahan berbanding dengan yang lain serta mengurangkan ketidaksetaraan.

Mengapa Ketidaksetaraan Agihan Pendapatan Meningkatkan Semula Selepas Berakhirnya DEB?

Persoalan ini tidak mudah dijawab tanpa kajian yang mendalam. Namun demikian terdapat beberapa kertas kerja (Ishak Shari dan Ragayah Haji Mat Zin 1995; Ishak Shari 1996a, 1996b dan 1996c) yang telah menyarankan tiga hipotesis awal untuk menerangkan wujudnya "Pusingan U" dalam corak agihan pendapatan ini.

Alihan kepada Industri Intensif Modal/Teknologi

Faktor pertama dimajukan yang mungkin telah menyumbang kepada melebar semula jurang perbezaan pendapatan di negara ini selepas berakhirnya DEB ialah langkah berterusan yang diambil industri untuk mengubah kegiatan pengeluaran mereka kepada lebih bersifat intensif modal dan intensif teknologi untuk menangani masalah kekurangan buruh. Keadaan ini telah meningkatkan permintaan terhadap buruh mahir. Walau bagaimanapun, oleh sebab penawaran buruh mahir masih terbatas, maka peningkatan dalam permintaan ini telah menyebabkan upah buruh mahir dan profesional terus meningkat pada kadar yang jauh melebihi kadar purata. Ini menghasilkan pertambahan semula jurang perbezaan.

Hujah sama telah diutarakan untuk menerangkan "U-turn" dalam agihan pendapatan yang berlaku di Taiwan pada awal tahun 1980-an (Hung 1996). Pekali Gini bagi agihan pendapatan isi rumah yang telah menurun sejak tahun-tahun 1950-an telah meningkat semula daripada 0.259 pada tahun 1980 kepada 0.290 pada tahun 1992. Berasaskan analisis Hung, peralihan daripada industri berintensif buruh kepada industri berintensif modal/kemahiran bukan merupakan sebab utama peningkatan semula ketidaksetaraan agihan pendapatan di Taiwan. Ini kerana alihan perindustrian ini berlaku secara sederhana sahaja disebabkan kebanyakan ahli perindustrian masih tidak bermotivasi untuk berintegrasikan ke belakang

(upstream) dan langkah untuk mempertingkatkan tahap perindustrian sukar dilakukan. Sebahagian daripadanya adalah disebabkan oleh banyaknya firma skel kecil yang berorientasi jangka-pendek, yang menghadapi kekurangan dana dan insentif untuk melabur dalam R&D dan modal. Lagi pun sektor perkhidmatan yang berkembang pesat telah berjaya menyerap buruh yang dilepaskan oleh sektor pembuatan. Di samping itu, kekurangan buruh yang paling ketara adalah dalam pekerja kurang mahir terutama dalam industri berintensif buruh seperti pembinaan dan tekstil. Begitu juga dengan upah buruh tak mahir tidak merosot berbanding upah buruh mahir. Oleh itu Hung merumuskan bahawa walaupun peralihan kepada industri intensif-modal/kemahiran mungkin menyebabkan ramai pekerja tak mahir gelisah dan sesetengahnya mengalami kejatuhan taraf hidup, alihan ini tidak dapat menerangkan sepenuhnya peningkatan ketidaksetaraan di Taiwan sejak awal tahun-tahun 1980-an.

Analisis Hung mungkin relevan bagi Malaysia kerana di negara ini peralihan daripada industri berintensif buruh kepada industri berintensif modal juga tidak banyak berlaku. Banci tentang industri skil kecil yang dilakukan oleh Kementerian Perdagangan Antarabangsa dan Industri pada tahun 1994 menunjukkan bahawa hanya 8 peratus daripada responden menggunakan teknologi tinggi dalam proses pengeluaran mereka, sementara 53 menggunakan teknologi sederhana dan bakinya teknologi rendah (John 1996). Namun demikian, tiada keputusan boleh dibuat ketika ini. Penyelidikan khusus yang terperinci diperlukan untuk memastikan peralihan kepada industri intensif modal/teknologi ini menyumbang kepada "Pusingan U" agihan pendapatan di Malaysia atau ia juga bukan merupakan faktor penting seperti di Taiwan.

Kehadiran Buruh Asing

Pada tahun 1990-an perkembangan pesat ekonomi telah menyebabkan pasaran buruh menjadi ketat dan kadar pengangguran turun kepada 2.8 peratus pada tahun 1995. Kerajaan telah membenarkan pengimportan buruh asing yang mencapai kira-kira 2 juta pada tahun yang sama. Kemasukan buruh asing secara sah atau tanpa izin akan mengeneipkan warga negara berpendapatan rendah daripada pertumbuhan ekonomi yang pesat. Kemasukan buruh asing yang ramai akan sentiasa menambahkan buruh tidak mahir ke dalam sektor-sektor yang memerlukannya. Kemasukan begini akan membantutkan kenaikan upah dalam sektor-sektor tersebut menerusi dua cara.

Pertama, kemasukan buruh asing secara beramai-ramai untuk mengendurkan pasaran buruh yang tegang dalam tahun-tahun 1990-an akan meneruskan cara pengeluaran berintensif buruh dan berproduktiviti rendah. Pengeluar tidak mempunyai cukup insentif untuk menukar kepada cara pengeluaran yang lebih berintensif modal dan berteknologi tinggi disebabkan tersedianya pekerja tidak mahir. Begitu juga, pengeluar tidak terdesak untuk memberi kemahiran kepada pekerja mereka. Dalam keadaan begini, produktiviti pekerja tidak mahir dan dengan itu upah terus rendah secara relatif kepada pekerja mahir dan pemilik modal menyebabkan perbezaan pendapatan meluas semula.

Kedua, kemasukan mereka menambah bilangan pekerja baru yang muda dan tidak mahir. Proses ini mengubah struktur umur tenaga buruh yang memberi kesan kepada agihan pendapatan. Ishak Shari (1998) telah merujuk kepada kajian-kajian yang menunjukkan bahawa perubahan dalam struktur umur tenaga buruh boleh meningkatkan ketidaksetaraan pendapatan walaupun tidak terdapat perubahan dalam struktur upah dan pendapatan ini tidaklah menghairankan kerana orang muda dan bertenaga lebih berupaya bekerja lebih keras dan lama berbanding dengan pekerja lain.

Sokongan kepada hujah ini mungkin dapat dilihat seperti Jadual 18.9 yang memaparkan perbezaan kadar kenaikan upah buruh mahir dan separuh mahir berbanding dengan kadar kenaikan upah buruh tidak mahir sejak penghujung tahun 1980-an. Bagi keseluruhan pekerja kadar ini adalah 10.7 peratus, 9.7 peratus dan 4.9 peratus masing-masing.

Kemasukan pekerja tidak mahir secara beramai-ramai ini juga memberi kesan kepada kedudukan kemiskinan kerana mereka menimbulkan kekurangan kemudahan awam. Sungguhpun mereka menyumbang kepada daya saingan eksport Malaysia, pendatang ini juga menyebabkan peningkatan kadar kemiskinan. Bukan warganegara merupakan kira-kira 7.0 peratus, 11.0 peratus dan 15.0 peratus masing-masing daripada jumlah isi rumah miskin pada tahun 1990, 1995 dan 1997.

Jadual 18.9: Peratus Perubahan Upah dalam Berbagai Kategori Pekerja 1987-1991 (Pada Harga 1985)

Kumpulan utama	Pengurusan Profesional dan Bukan Profesional	Pekerja Mahir Langsung dan Kontrak	Pekerja Separuh Mahir Langsung dan Kontrak	Pekerja Tak Mahir Langsung dan Kontrak
Jumlah	7.7	10.7	9.7	4.9
Pembuatan makanan	73	1.4	5.4	1.6
Pembuatan tekstil	5.3	16.4	3.1	18.9
Kertas dan barangan kertas, percetakan	25.1	16.9	4.5	5.0
Kimia industri dan lain-lain kimia	2.8	6.6	-0.7	-2.2
Penapisan petroleum	3.4	0.5	1.1	16.2
Getah dan barangan-barang getah	-4.4	7.1	58.1	-14.7
Barangan-barangan galian bukan logam	19.4	5.1	5.2	-8.6
Industri berasaskan besi & keluli dan barangan bukan ferus	0.8	1.0	26.4	-2.1
Barangan logam fabrik kecuali barangan elektrik	20.6	11.0	-1.0	10.3
Pengilang peralatan mesin elektrik, perkakas & bekalan	-6.0	12.0	19.9	7.6
Pembuatan alat perangkutan	34.1	8.0	10.6	23.0

Sumber: Bank Dunia (1995)

Perbezaan Kadar Pertumbuhan Bandar dan Luar Bandar

Telah dinyatakan di atas bahawa RMK-7 menerangkan bahawa perbezaan ini merupakan faktor utama yang menyebabkan ketidaksetaraan pendapatan di Malaysia semakin melebar. Sungguhpun ekonomi bandar mengalami pertumbuhan pesat, sektor pertanian secara relatifnya bertumbuh dengan kadar yang lembab. Dalam tempoh Rancangan Malaysia Keenam 1991-95, sasaran asal kadar pertumbuhan sektor pertanian ialah 3.5 peratus setahun, yang kemudiannya diturunkan kepada 2.1 peratus setahun. Tetapi kadar pertumbuhan yang dicapai adalah hanya

2 peratus setahun (Malaysia 1996). Kejatuhan harga barangan utama, kenaikan kos pengeluaran dan masalah kekurangan buruh akibat penghijrahan golongan belia desa ke bandar adalah antara faktor yang mengakibatkan ramai pengeluar kecil di desa mengabaikan pengeluaran mereka dan menimbulkan masalah tanah terbiar. Sementara kebanyakan tenaga buruh di kawasan bandar adalah terdiri daripada pendatang asing dan penghijrah dari desa yang dalam lingkungan usia terbaik, sebahagian besar daripada tenaga buruh di kawasan desa kini terdiri daripada golongan tua yang kurang berpendidikan. Keadaan ini juga menyebabkan sukarnya menyebarkan teknologi ke kawasan luar bandar yang menyebabkan daya pengeluaran terus rendah berbanding dengan kawasan bandar.

Pada tahun 1993, 1,083.1 ribu individu bekerja di kawasan bandar berbanding 643.8 ribu individu bekerja di kawasan luar bandar. Oleh itu, sebarang kenaikan ketidaksetaraan yang berasal dari kawasan bandar memberi dampak yang lebih mendalam berbanding dengan kesan yang timbul dari kawasan luar bandar. Perangkaan rasmi (Malaysia 1996, 1999) menunjukkan bahawa pendapatan isi rumah luar bandar meningkat sebanyak 5.3 peratus setahun daripada RM951 sebulan pada tahun 1990 kepada RM1307 sebulan pada tahun 1995, dan pada kadar 13 peratus setahun kepada RM1669 pada tahun 1997. Kadar ini adalah rendah berbanding kadar perkembangan pendapatan isi rumah bandar, yang naik sebanyak 8.2 peratus setahun daripada RM1,617 sebulan pada tahun 1990 kepada RM2,593 sebulan pada tahun 1995, dan pada kadar 14.6 peratus setahun kepada RM3,406 pada tahun 1997. Berikutnya, nisbah ketidaksamaan pendapatan luar bandar-bandar meningkat daripada 1:1.7 pada tahun 1990 kepada 1:1.98 pada tahun 1995 dan 1:2.0 pada tahun 1997.

Perkembangan dan Implikasi Terhadap Dasar Masa Depan

Malaysia tidak terkecuali daripada mengalami krisis ekonomi berikutan krisis kewangan serantau yang tercetus pada pertengahan tahun 1997. Laporan Tahunan Bank Negara Malaysia (1999) menyatakan kesan sepenuhnya dirasai hanya pada tahun 1998 apabila pertumbuhan ekonomi menjadi negatif 6.7 peratus sementara jumlah permintaan benar menjunam 25.9 peratus. Pendapatan per kapita nominal turun kepada RM11,835 (USD3,018) daripada RM12,051 (USD4,282) dicatat pada

tahun 1997. Krisis ini juga menyebabkan nilai Ringgit turun sebanyak 40 peratus berbanding USD sementara pasaran saham menjunam sebanyak 72 peratus sehingga bulan Ogos 1998. Untuk mengatasi kesan kemelesetan langkah *counter-cyclical* telah dilaksanakan sejak bulan Mei, dengan dasar fiskal mula dilonggarkan pada bulan Mac dan dasar kewangan pada bulan Ogos 1998. Pada 1 September kerajaan telah menguatkuasakan langkah kawalan pertukaran asing secara terpilih dan menetapkan kadar pertukaran mata wang pada kadar RM3.80 bagi 1USD pada 2 September. Seperti yang telah diterangkan di atas, krisis ekonomi ini berjaya mengawal ketidaksetaraan yang semakin melebar tetapi telah menambahkan jumlah isi rumah miskin terutama di kawasan bandar. Namun demikian, kini terdapat petunjuk-petunjuk yang mencerminkan bahawa ekonomi negara semakin pulih.

Mengatasi krisis ini merupakan penyelesaian masalah jangka pendek. Tetapi terdapat juga beberapa perkembangan yang dinyatakan dalam RMK-7 yang mungkin juga mempengaruhi kedudukan agihan pendapatan serta kemiskinan relatif.

Penerusan Liberalisasi: AFTA dan WTO

Perbincangan di atas menunjukkan bahawa liberalisasi ekonomi yang dilaksanakan sejak tahun 1986 tidak menghalang pembasmian kemiskinan khususnya kemiskinan mutlak. Tetapi kenyataan yang sama tidak boleh dibuat tentang agihan pendapatan, sekurang-kurangnya berdasarkan pengalaman jangka pendek. Buat masa kini, tiada maklumat untuk menilai secara terperinci kesan globalisasi dan liberalisasi terhadap pelbagai golongan di negara ini. Dengan ketiadaan maklumat ini, maka kertas kerja ini akan memajukan hujah-hujah beberapa penganalisis dalam menjangka dan menganggar kesan penubuhan AFTA dan penguatkuasaan peraturan WTO ini terhadap keadaan kemiskinan dan agihan pendapatan.

Ishak Shari (1996a, 1996b dan 1996c) mengatakan bahawa perluasan perdagangan bebas untuk meliputi bukan sahaja perdagangan barang tetapi perdagangan perkhidmatan dan pelaburan juga. Perkembangan ini berkemungkinan menyukarkan usaha negara membangun memajukan sektor perindustrian mereka dan seterusnya menghambat usaha untuk membasmi kemiskinan dan mengurangkan jurang perbezaan pendapatan. Contohnya, perluasan penguatkuasaan hak milik intelektual akan menjadikan usaha negara membangun memperoleh teknologi baru lebih sukar dan mahal dan berikutnya menjejaskan usaha memajukan proses perindustrian.

Ishak juga mengingatkan bahawa perjalanan sistem pasaran ditentukan oleh kepentingan diri individu. Seterusnya pengalaman sejarah menunjukkan adalah sukar untuk mengharap mereka menjalankan tanggungjawab sosial yang serius terhadap masyarakat, terutama masyarakat bawahan, tanpa desakan atau kawalan kerajaan. Berikutnya, pihak pemerintah perlu memainkan peranan mengawal supaya kesan negatif perjalanan sistem pasaran di negara ini dapat dikurang atau dihindar sama sekali.

Sebaliknya di sini dilaporkan penemuan dua kajian yang mungkin boleh mengurangkan kecurigaan pihak negara membangun seperti Malaysia. Kajian pertama ialah oleh Matti Vainio (1996) tentang penganggaran kesan pelaksanaan PU ke atas kemiskinan. Pelaksanaan PU ini dijangka akan mengembangkan perdagangan dan perubahan corak perdagangan. Kajian ini menggunakan data keratan lintang dari 41 negara yang mewakili 80 peratus penduduk negara pendapatan rendah dan sederhana pada tahun 1990, termasuk India dan China. Kemungkinan kesan bersih yang dianggarkan ke atas pertumbuhan ekonomi dan kemiskinan adalah kecil. Lagipun, oleh sebab kebanyakan isi rumah miskin terlibat dalam pengeluaran barang-barang untuk pasaran dalam negeri, mereka adalah terlindung daripada kesan-kesan perubahan positif dan negatif berikutan pelaksanaan PU. Khususnya kesan serta merta PU itu diunjurkan mengeluarkan 1.3 juta orang dalam negara-negara sedang membangun daripada belengu kemiskinan yang didefinisikan sebagai ASS1 seorang sehari diukur dengan kuasa beli setara tahun 1985. Anggaran maksimum pengurangan kemiskinan mutlak sebagai kesan jangka panjang ialah 15.6 juta atau 0.5 peratus jumlah penduduk 41 negara yang dikaji. Walau bagaimanapun, kemiskinan boleh meningkat kira-kira tiga suku juta di negara-negara Afrika Sub-Sahara.

Vainio merumuskan bahawa PU akan memberi kesan bersih dari segi mengurangkan kemiskinan, tetapi kesannya kecil berbanding dengan kesan dasar dalam negeri ke atas pertumbuhan dan kemiskinan. Penemuan ini menekankan bagaimana pentingnya bagi negara-negara membangun menyesuaikan kepada kesan-kesan dinamik berikutan PU. Negara membangun patut menggunakan peluang yang disediakan untuk mengurangkan kemiskinan menerusi perdagangan dan meringankan kesan-kesan negatif yang dialami golongan kemiskinan tertentu.

Satu lagi kajian kesan PU ke atas negara membangun ialah oleh Raed Safadi dan Sam Laird (1996). Mereka merumuskan bahawa pelaksanaan PU akan menambahkan perdagangan, pelaburan, pendapatan dan kebajikan untuk negara sedang membangun seperti Malaysia. Ini

diperoleh daripada peningkatan akses kepada pasaran negara maju dan pertambahan kecekapan yang berasal daripada komitmen terhadap liberalisasi. Selain akses pasaran, PU juga membawa kepada perubahan meluas dalam bidang halangan bukan tariff, TRIPs (*trade-related intellectual property rights*), TRIMs (*Trade-related investment measures*), pertanian, tekstil dan pakaian serta perkhidmatan. Semua ini memperkukuhkan peraturan sistem perdagangan antarabangsa. Sementara pengukuhan ini mungkin kurang daripada yang dikehendaki negara sedang membangun, dan pelaksanaan dalam bidang tekstil dan pakaian masih perlu diuji, pengukuhan disiplin dan perluasan liputan sistem ini juga menguntungkan negara sedang membangun.

Pada keseluruhannya, PU patut meningkatkan perdagangan antarabangsa berikutan pengurangan halangan tarif dan bukan tarif, kebanyakannya bagi keluaran utama yang ingin dieksport oleh negara sedang membangun, serta kesan titisan ke bawah daripada peningkatan pertumbuhan di negara maju. Perubahan dari segi keutamaan mungkin mengurangkan aliran sesetengah perdagangan dan memihak kepada yang lain. Walau bagaimanapun, sebarang kesan bersih negatif adalah kecil dan dijangka diatasi oleh peningkatan umum perdagangan. Mereka juga berpendapat liberalisasi dalam pertanian dan perkhidmatan patut memberi faedah kepada negara sedang membangun, walaupun negara-negara yang mengimport makanan mungkin mengalami kemerosotan kecil dalam syarat perdagangan mereka. Sungguhpun wujud kesan kebajikan langsung daripada liberalisasi mereka sendiri, PU akan membantu meneruskan perkembangan ini sekiranya terdapat pembalikan dasar pada masa akan datang. Ini menambahkan jaminan terhadap program perubahan mereka dan membantu menarik pelaburan untuk dijadikan enjin bagi pembangunan akan datang.

Kesan yang sebenarnya akan berlaku di Malaysia hanya boleh ditentukan dengan menjalankan penyelidikan terperinci tentangnya di negara ini.

Orientasi Semula Dasar Perindustrian

RMK-7 menyatakan beberapa strategi perindustrian akan diperkenalkan. Antaranya ialah mengorientasi semula industri, terutamanya industri berat dan strategik tempatan supaya menjuruskan pengeluaran ke pasaran eksport di peringkat awal pelaksanaan projek lagi. Ini memerlukan pengeluaran berskil besar bagi menikmati ekonomi bidangan dan perlu

dilengkapi dengan promosi dan pemasaran meluas serta agresif di pasaran baru dan tradisional. Di samping itu, untuk menambahkan daya saing industri yang berintensif modal, berteknologi tinggi dan berasaskan pengetahuan perlu dilahirkan.

Dasar begini semestinya memerlukan golongan profesional dan pekerja mahir. Mereka ini tentulah yang mendapat pendidikan yang jauh lebih baik daripada rakyat biasa. Dalam konteks ini adalah relevan jika perhatian diberi kepada pencapaian pelajar Bumiputera dan pelajar di kawasan desa. Mengikut Ishak (1996a, 1996b dan 1996c), oleh sebab masalah kemiskinan di kalangan penduduk luar bandar masih tinggi secara relatifnya, berserta dengan masalah sosial lain yang terbit akibat daripada proses perindustrian dan urbanisasi, pencapaian pelajar Bumiputera dan pelajar di kawasan desa masih jauh daripada memuaskan. Misalnya, dengan meneliti keputusan peperiksaan pelajar Bumiputera dalam mata pelajaran Matematik dan Bahasa Inggeris pada peringkat UPSR, kita akan dapati pencapaian mereka jauh lebih rendah daripada apa yang dicapai oleh murid-murid bukan Bumiputera, khususnya pelajar Cina. Kedudukan prestasi murid Bumiputera yang rendah dalam ilmu pengetahuan yang bakal melengkapinya menghadapi cabaran Wawasan 2020 berkemungkinan besar meletakkan sebahagian besar daripada masyarakat Bumiputera/desa dalam lapisan terbawah dalam masyarakat. Oleh yang demikian, sementara ekonomi negara terus berkembang dan meningkatkan tarafnya menjadi negara perindustrian maju dalam abad yang akan datang, dan sebahagian besar daripada rakyat Malaysia daripada kumpulan etnik lain serta juga golongan atasan dan menengah atasan masyarakat Bumiputera dapat merebut peluang-peluang yang disediakan, apa yang dikhuatirkan ialah kemungkinan sebahagian besar penduduk Bumiputera berkemungkinan tercicir daripada proses itu. Besar kemungkinan sebahagian besar daripada mereka akan menjadi pekerja kilang tidak mahir dan buruh di sektor awam dan perkhidmatan dengan menjalankan kerja berulang ataupun sebagai pekebun kecil berproduktiviti rendah di sektor pertanian.

Alihan Gunatenaga ke Sektor Perkhidmatan

Mengikut Hung (1996), faktor yang menyumbang kepada pemusatan pendapatan dan peningkatan ketidaksetaraan di Taiwan ialah alihan gunatenaga ke sektor perkhidmatan. Bahagian gunatenaga di sektor perkhidmatan di Taiwan telah meningkat sejak tahun-tahun 1950-an lagi

tetapi menunjukkan pencepatan pada tahun-tahun 1980-an. Iaitu, pada tahun 1960-an, bahagian ini meningkat daripada 29.3 peratus kepada 34.4 peratus; pada tahun-tahun 1970-an, daripada 35.3 peratus kepada 36.7 peratus; dan tahun 1980-an, daripada 38.1 peratus kepada 46.3 peratus. Perubahan begini melebarkan semula ketidaksetaraan agihan pendapatan kerana sektor perkhidmatan ini terkenal dengan struktur upah yang tidak setara.³ Pekerja atasan (contohnya, pengarah-pengarah bank) mendapat bayaran berkali ganda berbanding dengan pekerja bawahan (misalnya, pelayan di restoran). Hung mempersembahkan struktur upah di sektor perkhidmatan berbanding dengan sektor pembuatan. Didapati bahawa perolehan purata bulanan di sektor pembuatan adalah di antara 19,418 NTD dan 41,772 NTD pada tahun 1993. Lagipun, kebanyakan perolehan purata bulanan di sektor perindustrian adalah antara 20,000 NTD dan 35,000 NTD. Sebaliknya, di sektor perkhidmatan perolehan purata bulanan adalah antara 16,121 NTD dan 66,867 NTD. Juga, perolehan purata bulanan di 10 daripada 46 industri perkhidmatan adalah kurang daripada 25,000 NTD sementara 13 lagi mempunyai perolehan purata bulanan lebih daripada 50,000 NTD.

Dengan itu, Hung merumuskan sekiranya bahagian gunatenaga dalam sektor yang agihan upahnya kurang setara meningkat, pendapatan akan memusat dan ini mengurangkan mengapa agihan pendapatan di Taiwan meningkat sejak awal tahun-tahun 1980-an. Sungguhpun gunatenaga di sektor perkhidmatan telah meningkat sejak tahun-tahun 1950-an, gunatenaga di sektor yang lebih setara meningkat lebih cepat, dapat mengatasi sebarang ketidaksetaraan yang diwujudkan oleh sektor perkhidmatan. Pada tahun-tahun 1980-an dan 1990-an, gunatenaga di sektor-sektor ini menguncup sedikit membolehkan ketidaksetaraan yang dijana oleh sektor perkhidmatan menyerlah.

Bolehkah hujah ini digunakan untuk keadaan di Malaysia? Jadual 18.7 menunjukkan bahawa gunatenaga dalam sektor ketiga adalah selari dengan sektor perkhidmatan meningkat daripada 30.2 peratus pada tahun 1970, kepada 30.8, 35.4, 37.5, 41.3, 42.7, 42.3 dan 42.1 peratus masing-masingnya pada tahun 1975, 1980, 1983, 1988, 1990, 1995 dan 1998. Perhatikan bahawa antara tahun 1990 dan 1995 apabila ketidaksetaraan agihan pendapatan meningkat semula di Malaysia, bahagian gunatenaga dalam sektor perkhidmatan menguncup sedikit. Sebaliknya, bahagian sektor kedua, sektor perindustrian, telah meningkat daripada 19.5 peratus pada tahun 1970 kepada 23.9, 29.0, 29.6, 27.4, 31.3, 39.7 dan 41.1 peratus masing-masingnya pada tahun 1975, 1980, 1983, 1988, 1990, 1995 dan 1998. Iaitu, bertentangan dengan pengalaman di Taiwan, terdapat

peningkatan ketara dalam gunatenaga sektor perindustrian sejak 1990. Berasaskan peningkatan upah yang tak setara seperti ditunjukkan dalam Jadual 18.9, kemungkinan alihan pekerjaan ke sektor kedua ini yang membawa kepada meluas semula ketaksamaan agihan pendapatan selepas tahun 1990. Namun demikian, tanpa mengetahui struktur upah di sektor perkhidmatan, kita tidak boleh membuat keputusan yang muktamad.

Pengeluaran di Luar Negara

Akhirnya, satu lagi faktor yang dipertimbangkan oleh Hung untuk menerangkan peningkatan semula ketidaksetaraan di Taiwan ialah pengeluaran di seberang laut. Hujah yang dikemukakan mengapa pengeluaran begini mungkin menyebabkan ketidaksetaraan meningkat semula ialah kerana di Amerika Syarikat, pengeluaran di luar negara telah dipersalahkan untuk menyebabkan kemunduran perindustrian, kehilangan pekerjaan secara besar-besaran, kejatuhan taraf hidup kumpulan pendapatan rendah dan keadaan ketidaksetaraan yang bertambah buruk. Di samping itu, oleh sebab pengeluaran di luar negara mengurangkan kos pengeluaran dan meluaskan asas pengeluaran, terdapat kemungkinan bahawa pelabur-pelabur begini bertambah menjadi kaya dan menyumbang kepada kenaikan ketidaksetaraan.

Pelaburan ke luar negara dari Taiwan sememangnya meningkat selepas awal tahun 1980-an. Pada tahun 1981, 1982 dan 1983 pelaburan asing dari Taiwan ialah kira-kira AS\$11 juta setahun. Jumlah ini telah meningkat selepas itu, mencapai puncak sebanyak AS\$1,656 juta pada tahun 1991 (data dipetik oleh Hung daripada Taiwan Statistical Data Book 1993). Walau bagaimanapun, Hung menyatakan bahawa, kepada Taiwan, bahagian gunatenaga sektor perindustrian berkurangan sedikit sahaja pada tahun-tahun 1980-an dan awal 1990-an permintaan terhadap pekerja tak mahir adalah kukuh dan upah sebenar buruh telah meningkat dengan ketara. Lagipun, petunjuk sosial lain seperti kadar kemiskinan, kadar kematian bayi, jangkaan usia, kadar pendaftaran sekolah dan kadar buta huruf dewasa pada tahun-tahun 1980-an semuanya menggambarkan bahawa kelas bawahan di Taiwan berada dalam keadaan baik. Lagipun terdapat beberapa undang-undang yang memihak kepada buruh diluluskan pada tahun 1980-an dan 1990-an, seperti meningkatkan kadar upah minimum sebanyak 12 peratus sebulan pada tahun 1992.

Di samping itu, walaupun tidak boleh dinafikan bahawa pelabur-pelabur luar negara telah menjadi kaya raya dan membantu memburukkan

ketidaksetaraan, ini bukan merupakan sebab utama peningkatan semula itu bagi Taiwan. Ketidaksetaraan mula meningkat pada awal 1980-an apabila jumlah pelaburan asing dari Taiwan masih kecil. Ia meningkat dengan ketara hanya pada bahagian kedua dekad 1980-an. Sekiranya pelaburan jenis ini mempunyai pengaruh kuat ke atas ketidaksetaraan, mengapakah ketidaksetaraan tidak meningkat dengan ketara apabila pelaburan asing Taiwan melonjak?

Pelaburan asing dari Malaysia juga telah mengalami peningkatan ketara sejak akhir dekad 1980-an (Ragayah Haji Mat Zin 1996 dan 1997b). Oleh itu, persoalan yang ditimbulkan oleh Hung ini adalah berkait dengan kedudukan Malaysia. Yang sebenarnya, persoalan ini ditimbulkan dalam perbincangan Kumpulan Kerja Teknikal Tentang Pelaburan Luar Negara pada akhir 1994, iaitu bagaimanakah perkembangan pesat pelaburan luar negara ini mempengaruhi agihan pendapatan, terutamanya dari segi sasaran penstrukturan semula hak milik modal dan kekayaan, kerana pelaburan jenis ini tidak lagi tertakluk kepada peraturan penstrukturan semula yang dikenakan kepada pelabur dalam negeri. Oleh sebab tiada maklumat, soalan ini tidak boleh dijawab. Sekali lagi, aspek ini juga memerlukan penyelidikan terperinci untuk mengetahui implikasinya ke atas dasar negara.

Rumusan Dasar dan Penutup

Berbagai hipotesis untuk menerangkan peningkatan semula ketidaksetaraan agihan pendapatan di negara ini telah dimajukan dalam dua bahagian terakhir di atas. Walau bagaimanapun, selain perbezaan kadar pertumbuhan bandar dan luar bandar, tidak terdapat maklumat yang memutuskan pengaruh faktor-faktor ini sebenarnya ke atas agihan pendapatan. Di samping itu, beberapa perkembangan dimajukan yang merupakan cabaran kepada meneruskan pembasmian kemiskinan dan mengagihkan semula pendapatan. Namun demikian, kajian-kajian yang telah dijalankan menunjukkan liberalisasi dan globalisasi mungkin tidak menimbulkan kesan negatif kepada kemiskinan dan agihan pendapatan. Tetapi pengeluaran berskil besar, perpindahan buruh ke sektor kedua atau ketiga beserta dengan pengeluaran di luar negara mempunyai potensi untuk menambahkan jurang perbezaan pendapatan di negara ini. Maka adalah penting penyelidikan yang boleh memberi keputusan tentang kesan-kesan perkembangan ini dijalankan supaya dasar-dasar dapat dicadangkan sekiranya perkembangan ini menimbulkan semula masalah

kemiskinan dan agihan pendapatan. Oleh itu, walau apapun terjadi kepada keadaan pasaran sesebuah negara itu, kerajaan mesti memainkan peranan untuk mencapai kedua-dua matlamat ini.

Yang sebenarnya, adalah sangat penting kerajaan terus memainkan peranan memastikan bahawa dasar-dasar wujud untuk mencapai kedua-dua matlamat pembasmian kemiskinan dan mengurangkan ketidaksetaraan agihan pendapatan. Seperti yang dikatakan oleh Pemangku Perdana Menteri, Datuk Seri Anwar Ibrahim, adalah tidak mungkin bagi negara meneruskan pertumbuhan yang tinggi jika tiada kestabilan politik, dan tidak akan ada kestabilan politik jika kekayaan tidak dapat diagihkan kepada rakyat dan kita tidak mahu terdapatnya jurang antara yang kaya di bandar dengan yang miskin di desa (New Straits Times 1997a). Begitu juga Laporan Pembangunan Sumber Manusia UNDP 1997 menyatakan pertumbuhan ekonomi boleh mempertingkatkan gunatenaga, produktiviti dan upah untuk orang-orang miskin. Tetapi dasar-dasar ini perlu disokong oleh dasar eksplisit untuk mengurangkan kemiskinan serta memperuntukkan sumber bagi pembangunan manusia (New Straits Times, 1997b). Sekiranya kerajaan tidak berbuat begini ia mungkin mewujudkan kemiskinan dan ketidaksetaraan yang berterusan seperti apa yang telah berlaku di Thailand (Ragayah Mat Zin 1997a). Iaitu, walaupun Thailand telah mengalami kadar pertumbuhan tinggi sejak dekad 1960-an lagi, ketidaksetaraan agihan pendapatan terus meningkat kerana kerajaan Thai tidak menekankan kepada dasar-dasar mengurangkan jurang perbezaan pendapatan antara rakyatnya.

Nota Akhir

1. Untuk perbincangan lanjut tentang konsep dan kebolehan perbandingan data-data ini, sila lihat contohnya, Ishak dan Ragayah 1990 dan Bhalla dan Kharas 1992.
2. Selepas itu ASN ditukar kepada Amanah Saham Bumiputera (ASB) dan hadnya dinaikkan ke 100,000 unit yang masih dibeli pada harga RMI seunit sementara unit di bawah ASN diapungkan mengikut harga pasaran. Baru-baru ini had maksimum ASB dinaikkan lagi kepada 200,000 unit.
3. Hung merujuk kepada Bluestone, B. dan Harrison, B. 1982. *The*

Deindustrialization of America, N.Y: Basic Books; Harrison, B. dan Bluestone, B. 1988. *The Great U Turn*, NT: Basic Books dan Sossen, S. 1991. *The Global City*, Princeton University Press; sebagai menyokong pendapat ini.

Rujukan

- Bank Negara Malaysia. 1999. *Laporan Tahunan 1998*.
- Bhalla, S. & Kharas, Homi. 1992. Growth and Equity in Malaysia: Policies and Consequences, dalam The Hoe Yoke & Goh Kim Leng (pyt.): *Malaysia's Economic Vision Issues and Challenges*. Kuala Lumpur: Pelanduk Publications.
- Hung, Rudy. 1996. The Great U-Turn in Taiwan: Economic Restructuring and a Surge in Inequality. *Journal of Contemporary Asia*, Jld. 26, No. 2:151-163.
- Ishak Shari. 1992. National Agricultural Policy, Rural Poverty and Income Inequalities: A Critical Evaluation, *Malaysian Journal of Agricultural Economics* 9, hlm. 1-28.
- _____. 1996a. Perindustrian Pesat, Pasaran Terbuka dan Pertumbuhan Ekonomi: Implikasi Terhadap Keadilan Sosial. Kertas kerja dibentangkan di *Seminar Keadilan Sosial*, anjuran Institut Kajian Dasar, 19 April.
- _____. 1996b. Liberalisasi Ekonomi dan Implikasinya Terhadap Usaha Pembasmian Kemiskinan di Malaysia. Kertas kerja dibentangkan di Bengkel Rancangan Malaysia Ketujuh: Penerusan Usaha Membasmi Kemiskinan, Teater Mini, Yayasan Sabah, Kota Kinabalu, 7-8 hb Mei.
- _____. 1996c. Kemiskinan, Ketaksamaan dan Pembangunan Ekonomi di Malaysia, Kertas kerja dibentangkan di Bengkel Kesan Perindustrian ke atas Agihan Pendapatan di Malaysia, Fakulti Ekonomi, UKM, 21 hb Disember.
- _____. 1998. Economic Growth and Income Inequality in Malaysia, 1971-1995. Kertas dibentangkan di The Workshop on Economic Growth, Poverty and Income Distribution in the Asia Pacific Region, University of New South Wales, Sydney, 19-20.
- _____. dan Ragayah Haji Mat Zin. 1990. The Patterns and Trends of Income Distribution in Malaysia, 1970-1987. *The Singapore Economic Review*, Jld. XXXV No. 1, April: 102-123.
- _____. 1995. Economic Growth and Equity in Malaysia: Performance

- and Prospect. Kertas kerja dibentangkan di Fifth Tun Abdul Razak Conference: SEA Growing Into the 21st Century, 21-23 April, Athens, Ohio.
- Jomo K. S. and Abdul Aziz Abdul Rahman, 1996. The Effects of Price Liberalization and Market Reforms on Poverty Situation of Rural Communities and Farm Families, in United Nations, *Economic Liberalization and Rural Poverty*, ESCAP, hlm. 97-128.
- John, K. J. 1996. Critical Role of SMI's and Linkages for Cluster-Based Development of the Manufacturing Sector: The New IMP Decade. Kertas kerja dibentangkan di SMI Seminar, Kementerian Perdagangan Antarabangsa dan Industri Malaysia, 18-19 Januari.
- Mahathir bin Muhamad. 1991. Malaysia: The Way Forward. Kertas kerja dibentangkan di The Inaugural Meeting of the Malaysian Business Council, 28 Februari, Kuala Lumpur.
- Malaysia. 1971. *Rancangan Malaysia Kedua 1971-1975*. Kuala Lumpur: Pencetak Negara.
- _____. 1976. *Rancangan Malaysia Ketiga 1976-1980*. Kuala Lumpur: Pencetak Negara.
- _____. 1981. *Rancangan Malaysia Keempat 1981-1985*. Kuala Lumpur: Pencetak Negara.
- _____. 1984. *Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Keempat 1981-1985*. Kuala Lumpur: Pencetak Negara.
- _____. 1986. *Rancangan Malaysia Kelima 1986-1990*. Kuala Lumpur: Pencetak Negara.
- _____. 1991a. *Rangka Rancangan Jangka Panjang Pertama 1970-1990*. Kuala Lumpur: Pencetak Negara.
- _____. 1991b. *Rancangan Malaysia Keenam 1991-1995*. Kuala Lumpur: Pencetak Negara.
- _____. 1993. *Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Keenam*. Kuala Lumpur: Percetakan Nasional Sendirian Berhad.
- _____. 1996. *Rancangan Malaysia Ketujuh 1996-2000*. Kuala Lumpur: Percetakan Nasional Sendirian Berhad.
- _____. 1999. *Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Ketujuh 1996-2000*. Kuala Lumpur: Percetakan Nasional Sendirian Berhad.
- _____. *Laporan Ekonomi*. Kementerian Kewangan. Berbagai isu.
- Mazumdar, Dipak. 1981. *The Urban Labor Market and Income Distribution: A Study of Malaysia*. (New York: Oxford University Press).
- New Straits Times. 1997a. *Distribution of Wealth is the Key, Says Anwar*.

- Sabtu, 31 Mei.
- _____. 1997b. *New Threats to Reducing Poverty*. Isnin, 16 Jun.
- Ragayah Haji Mat Zin. 1994. Kesan Dasar Ekonomi Baru ke Atas Agihan Pendapatan dan Kemiskinan di Semenanjung Malaysia dan Cabaran dalam Dekad 90-an, dalam Supian Ali dan Mohd. Zainudin Saleh: *Rancangan Malaysia Keenam: Pengukuhan Ekonomi Negara*, penerbit UKM.
- _____. 1996. Competitive Business Strategies of TNCs from Asian Developing Economies: The Malaysian Experience, Report submitted to the ESCAP/UNCTAD Joint Unit.
- _____. 1997a. Pembangunan Ekonomi, Agihan Pendapatan dan Kemiskinan di Thailand: Satu Tinjauan, kertas kerja dibentangkan di Seminar Kebangsaan Pertumbuhan Ekonomi dan Kualiti Hidup di Malaysia, 6-7 Januari, Sintok, Kedah Darul Aman.
- _____. 1997b. Malaysian Reverse Investments: Trends and Strategies, kertas kerja dibentangkan di Asia Pacific Journal of Management Conference on The Asian MNC, 27-28 Februari, Singapura.
- _____. 1998a. Policies and Strategies of Poverty Alleviation in Malaysia, kertas kerja dibentangkan di The Workshop on Policies and Strategies of Poverty Alleviation in Asia and Africa, Institute of Development Studies, Jaipur, India, 12-17 Januari.
- _____. 1998b. Poverty Alleviation in Malaysia: Achievements and Challenges. Kertas kerja dibentangkan di The Workshop on Economic Growth, Poverty and Income Distribution in the Asia Pacific Region, University of New South Wales, Sydney, 19-20 Mac.
- _____. dan Mohammad. 1996. The Effects of Price Liberalization and Market Reforms on the Poverty Situation of Farm Communities and Rural Families, dalam United Nations, *Economic Liberalization and Rural Poverty*, ESCAP, hlm. 129-154.
- Rasih Rajah, 1996. Globalization and Liberalization in East and Southeast Asia: Implication for Growth, Inequality and Poverty dalam Woodfield A. *Globalization and Liberalization: For Growth, Inequality and Poverty*. Geneva: UNCTAD.
- Safadi, Raed dan Laird, Sam. 1996. The Uruguay Round Agreements: Impact on Developing Countries. *World Development*, Jld. 24, No. 7: 1223-1242.
- Soon Lee Ying. 1993. Nominal Wages, Inflation and Productivity in Malaysian Manufacturing: Some Implications for Policies in a Tight Labour Market, mimeo. Singapore: Nanyang University Technology.

Vainio, Matti. 1996. Quantifiable Impact of the Uruguay Round on Poverty. *Development Policy Review*, Jld. 14, No. 1, Mac: 37-49.

_____. 1995. *World Development Report 1995: Workers in an Integrating World*. New York: Oxford University Press.

BAB 19

Penyertaan Bumiputera dalam Sektor Perdagangan dan Industri

Faridah Shahadan

Pengenalan

Ketakseseimbangan dalam pemilikan kekayaan negara di antara tiga kaum utama di Malaysia sebelum tahun 1970-an adalah antara penyebab utama kepada pembentukan rancangan jangka panjang untuk menyusun semula ketakseseimbangan tersebut seperti termaktub dalam Rancangan Malaysia Kedua. Rancangan jangka panjang tersebut, yang dipanggil Dasar Ekonomi Baru (DEB) menjangkakan penyusunan semula masyarakat dapat di capai dalam tempoh 20 tahun (1971 hingga 1990). Dalam rancangan ini, kaum Bumiputera yang sebelumnya merupakan golongan yang mempunyai kadar kemiskinannya yang tertinggi dan kebanyakannya terlibat dalam aktiviti pertanian, diharapkan dapat menceburkan diri dalam sektor moden seperti perdagangan dan perindustrian. Salah satu daripada strategi untuk menggalakkan penyertaan Bumiputera dalam sektor perdagangan dan perindustrian ialah pembentukan Masyarakat Perdagangan dan Perindustrian Bumiputera (MPPB). Selain itu, DEB mengharap pada tahun 1990 hak milik modal saham Bumiputera dalam syarikat berhad mencapai 30 peratus.

Dalam jangka masa pelaksanaan DEB, terdapat peningkatan dalam penyertaan Bumiputera di sektor perdagangan dan perindustrian, juga terdapat peningkatan dalam peratusan hak milik modal saham Bumiputera dalam syarikat berhad tetapi pencapaiannya masih jauh di bawah angka sasarannya. Sungguhpun kadar pertumbuhan sebanyak 29.6 peratus tetapi peratusan hak milik modal saham Bumiputera dalam syarikat berhad cuma 10.3 peratus sahaja. Pertambahan hak milik modal saham Bumiputera sebahagian besarnya adalah disebabkan oleh pemilikan agensi-agensi amanah dan institusi lain yang berkaitan. Tahap pemilikan sebenar oleh Bumiputera sebagai pelabur individu hanyalah

kira-kira 8.2 peratus menjelang tahun 1990. Bagi mengukuhkan lagi MPPB, dasar pembangunan ekonomi baru, iaitu Dasar Pembangunan Nasional (DPN) telah dilancarkan pada 1991 bagi menggantikan DEB telah memberi pendekatan baru, dengan tumpuan khusus diberikan kepada keupayaan mengurus, mengendali dan memiliki perniagaan dengan berkesan, dan bukan hanya untuk mencapai matlamat kuantitatif dalam pemilikan modal saham dan hak milik. Dalam DPN konsep pembangunan MPPB diteruskan dengan menekankan dua aspek berikut:

- a. Membangunkan usahawan tulen yang berkualiti dan dinamik dalam sektor perindustrian dan perdagangan moden.
- b. Menetapkan supaya keusahawanan mereka itu ditumpukan melalui penglibatan langsung dalam sektor utama dan sektor kecil strategik ekonomi negara (Jadual 19.1).

Oleh yang demikian, ini menunjukkan pembentukan MPPM dalam strategi penyusunan semula masyarakat Malaysia telah dan masih lagi di beri penekanan dalam setiap Rancangan Lima Tahun, termasuk dalam Rancangan Malaysia Ketujuh. Pada pertengahan tahun 1997 Malaysia mengalami kegawatan ekonomi bersama beberapa negara lain di ASEAN termasuk negara Thailand dan Indonesia. Oleh yang demikian, anggaran penyertaan Bumiputera dalam sektor perdagangan dan perindustrian yang diramalkan dalam rancangan Malaysia tidak mungkin menjadi kenyataan. Pada tahun 1998 kerajaan telah membentuk majlis tindakan ekonomi negara (MTEN) untuk mencari jalan bagi mengatasi kegawatan ekonomi. Kegawatan dan pembentukan MTEN secara langsung mempengaruhi penglibatan Bumiputera dalam sektor perdagangan dan perindustrian.

Berdasarkan latar belakang di atas, kertas ini bertujuan (a) untuk menganalisis sejauh mana penglibatan Bumiputera dalam sektor perdagangan dan perindustrian khususnya dalam mewujudkan MPPB; (b) menilai keberkesanan program yang telah dilaksanakan untuk mewujudkan MPPM dan (c) isu dalam mewujudkan MPPM pada abad yang ke-21.

Jadual 19.1: Sektor dan Sektor Kecil Strategik

Sektor	Sektor Kecil Utama	Produk/Item/Perkhidmatan
1 Pembuatan	i. Industri Bukan Berasaskan Sumber	a. bekas acuan
		b. mesin dan kejuruteraan seperti membuat skru, cop dan acuan logam
		c. elektrik dan elektronik seperti komponen elektronik dan peralatan perhubungan (termasuk komputer).
		d. peralatan pengangkutan seperti komponen kereta.
		e. peralatan perubatan dan keluaran plastik.
	ii. Industri Berasaskan Sumber	a. barangan kraf seperti seramik, batik, kraf kayu dan kraf kaca.
		b. barangan berasaskan kayu seperti perabot dan komponen perabot rangka pintu dan tingkap dan papan tulis
		c. barangan getah seperti getah daip, tiup, kasut getah, selipar, sendal, tapak kasut dan tumit, tikar dan pengalas getah
		d. keluaran makanan dan minuman diproses.
		e. keluaran berasaskan kelapa sawit.
2 Perkhidmatan	i. Pelancongan	a. perhotelan servis apartun dan kondominium, penginapan murah dan sederhana seperti tapak perkhemahan, rumah rehat, chalet, pondok, asrama dan motel.
		b. pengangkutan pelancongan seperti bas pelancongan, teksi mewah dan kereta sewa.
		c. perkhidmatan pelancongan seperti penyediaan rekreasi, tempat pemandangan lawatan tempat menarik

Sektor	Sektor Kecil Utama	Produk/Item/Perkhidmatan
ii.	Pengangkutan dan Perhubungan	<ul style="list-style-type: none"> a. pengendalian kargo. b. pengeluaran dan pembekalan peralatan dan alat-alat ganti c. pusat agihan d. tempat duduk e. pembekalan dan perkhidmatan pelayaran f. telekomunikasi dan pos g. perkhidmatan telekomunikasi h. perkhidmatan penghantaran i. kerja-kerja penyenggaraan/pembaikan alat-alat pengangkutan.
iii.	Perkhidmatan Profesional termasuk pendidikan, kesihatan dan perumahan	<ul style="list-style-type: none"> a. firma perunding kewangan, perakaunan, kejuruteraan dan arkitek. b. pusat asuhan kanak-kanak. c. perkhidmatan perundingan komputer (IT) d. kolej swasta, pusat tuayen. e. klinik dan hospital f. runding cara perubatan g. promosi dan pemasaran ubat-ubatan. h. perubatan tradisional dan natural. i. perkhidmatan X-ray dan scanner j. perunding pengurusan projek. k. agensi kerajaan l. pembekal bahan binaan. m. penyelidikan pemasaran.
iv.	Perdagangan Borong dan Runcit	<ul style="list-style-type: none"> a. peniaga runcit. b. pasaraya c. pengedaran gudang. d. pengurusan gudang.
v.	Kewangan	<ul style="list-style-type: none"> a. audit dan perakaunan. perbankan dan syarikat kewangan seperti insuran, modal teroka, perkhidmatan perundingan dan broker saham.

Sektor	Sektor Kecil Utama	Produk/Item/Perkhidmatan
	vi. Pelbagai Perkhidmatan	seperti kontrak pembersihan bangunan dan kawasan, kawalan keselamatan, pusat servis kenderaan, percetakan, pengiklanan, pengurusan harta, saduran, penyelenggaraan dan pembaikan lif dan hawa dingin.
3. Pertanian Komersil	i. Perikanan	akuakultur seperti pemeliharaan udang harimau dan udang galah, ikan kerapu, siakap dan jenahak dalam sangkar, kupang dan kerang.
	ii. Penternakan	pembiakan lembu daging dan tenusu, kambing/bebiri, arnab, ayam-itik dan puyuh.
	iii. Florikultur	penanaman bunga seperti bunga hawa sederhana, bunga tanah rendah dan tumbuhan dalam pasu.
	iv. Hortikultur	penanaman buah-buahan seperti buah-buahan tidak bermusim (belimbing, betik, pisang, ciku, tembikai dan nanas) dan buah-buahan bermusim (mangga, durian, nangka dan rambutan).
4. Pembinaan		pengeluaran dan pembekalan alat-alat dan bahan-bahan pembinaan, penyenggaraan peralatan dan kerja-kerja pembinaan.
		kerja kontrak kejuruteraan awam, elektrik dan bekalan air.
5. Kemudahan-kemudahan Awam		pembekalan dan penyenggaraan peralatan seperti injap, meter dan pam.

Sumber: Unit Penyelarasn Pelaksanaan, Jabatan Perdana Menteri, 1996, Buku Panduan Usahawan, Percetakan Nasional Berhad, Kuala Lumpur

Penyertaan Bumiputera dalam Sektor Perdagangan dan Perindustrian

Semenjak pelaksanaan DEB (bermula 1971) terdapat perubahan struktur penglibatan kumpulan etnik mengikut sektor dan pekerjaan. Peratusan penglibatan kaum Bumiputera dalam sektor pertanian semakin berkurangan dan penglibatan kaum Bumiputera dalam sektor pembuatan dan pekhidmatan juga telah meningkat. Selain itu terdapat juga peningkatan peratusan kaum Bumiputera dalam bidang profesional dan teknikal. Selain perubahan penglibatan Bumiputera dalam sektor dan pekerjaan, terdapat juga perubahan peratusan hak milik saham Bumiputera dalam Syarikat Berhad (Jadual 19.2, 19.3, dan 19.4).

Jadual 19.2 menunjukkan penglibatan Bumiputera dan bukan Bumiputera mengikut sektor pada tahun 1990 dan 1995. Jadual ini juga menunjukkan ramalan penglibatan Bumiputera pada tahun 2000. Jadual 19.3 menunjukkan penglibatan Bumiputera dan bukan Bumiputera mengikut pekerjaan bagi tahun-tahun yang sama. Melalui jadual ini, kita dapati antara tahun 1990 dan 1995 purata pertumbuhan tahunan penglibatan Bumiputera dalam sektor perdagangan dan perindustrian lebih tinggi berbanding dengan bukan Bumiputera. Rancangan Malaysia Ketujuh juga menjangkakan antara tahun 1995 dan 2000 purata pertumbuhan tahunan penglibatan Bumiputera dalam sektor ini juga lebih tinggi daripada bukan Bumiputera. Jangkaan ini mungkin boleh menjadi kenyataan sekiranya Malaysia tidak mengalami krisis ekonomi. Disebabkan krisis ekonomi, peningkatan penglibatan Bumiputera dalam sektor perdagangan dan perindustrian adalah sangat kecil. Dalam sesetengah sektor seperti sektor pembinaan penglibatan Bumiputera mungkin berkurangan.

Krisis ekonomi telah mempengaruhi pencapaian dan penguasaan pasaran BSKL. Ini memberi kesan kepada pelabur Bumiputera. Oleh itu pemilikan ekuiti Bumiputera pada nilai par dalam keseluruhan sektor korporat pada tahun 1998 kekal pada tahap yang dicapai pada tahun 1995 iaitu 20.6 peratus (MTEN 1998: 120). Perniagaan Bumiputera juga turut terjejas kesan daripada kejatuhan harga saham di BSKL. Bumiputera yang melibatkan diri dalam perniagaan yang menggunakan bahan import yang tinggi mengalami kesan yang paling teruk.

Jadual 19.2: Gunatenaga Mengikut Sektor dan Kumpulan Etnik, 1990, 1995 dan 2000 ('000)

Sektor	1990				1995			
	Bumiputera		Bukan Bumiputera		Bumiputera		Bukan Bumiputera	
	Bil	Peratus	Bil	Peratus	Bil	Peratus	Bil	Peratus
Pertanian	1,179.9	33.4	558.1	17.7	887.2	21.4	541.5	14.4
Perlombongan	19.2	0.6	17.8	0.6	23.8	0.6	16.9	0.4
Pembuatan	619.1	17.5	713.9	22.6	1,038.0	25.0	1,013.6	26.9
Pembinaan	148.0	4.2	276	8.7	252.5	6.1	406.9	10.8
Eletrik & gas	33.0	0.9	14	0.4	51.1	1.2	18	0.5
Pengangkutan	148.0	4.2	154	4.9	210.6	5.1	184.6	4.9
Perdagangan runcit & borong	420.2	11.9	797.8	25.3	488.6	11.8	839.2	22.2
Kewangan	106.2	3.0	151.8	4.8	171.5	4.1	207	5.5
Perkhidmatan lain	859.8	24.3	469.2	14.9	1,021.6	24.7	542.8	14.4
Jumlah	3,533.4	100.0	3,152.6	100.0	4,144.9	100.0	3,770.5	100

Sektor	2000				Purata pertumbuhan setahun (peratus)			
	Bumiputera		Bukan Bumiputera		1990-1995		1995-2000	
	Bil	Peratus	Bil	Peratus	Bumiputera	Bukan Bumiputera	Bumiputera	Bukan Bumiputera
Pertanian	730.4	14.8	457.3	11.0	-5.5	-0.6	-3.8	-3.3
Perombongan	27.9	0.6	16.6	0.4	4.4	-1.0	3.2	-0.3
Pembuatan	1,431.0	29.0	1185.3	28.6	10.8	7.2	6.6	3.2
Pembinaan	348.3	7.1	497.1	12.0	11.3	8.1	6.6	4.1
Elektrik & gas	64.1	1.3	19.9	0.5	9.1	5.2	4.6	2.0
Pengangkutan	290.0	5.9	216.9	5.3	7.3	3.7	6.6	3.3
Perdagangan runcit & borong	587.8	11.9	881.8	21.3	3.1	3.4	3.8	1.0
Kewangan	241.9	4.9	237.1	5.7	10.0	6.3	7.1	2.7
Perkhidmatan lain	1,206.1	24.5	626.7	15.2	3.5	2.9	3.4	2.9
Jumlah	4,927.5	100.0	4,138.7	100.0	3.2	1.9	3.5	1.9

Sumber: Malaysia (1996) Jadual 3-2 (ubahsuan), hlm. 84-85

Jadual 19.3: Gunatenaga Mengikut Pekerjaan dan Kumpulan Etnik, 1990, 1995 dan 2000 ('000)

Pekerjaan	1990				1995			
	Bumiputera		Bukan Bumiputera		Bumiputera		Bukan Bumiputera	
	Bil.	peratus	Bil.	Peratus	Bil.	Peratus	Bil.	Peratus
Profesional & teknikal	354.8	10.0	231.6	7.2	524.3	12.7	291	7.6
Guru & jururawat	152.0	4.3	69.8	2.2	203.0	4.9	77.7	2.0
Pentadbiran dan Pengurusan	47.1	1.3	116.7	3.6	77.1	1.9	136.6	3.5
Perkeranian	41.8	9.7	310.8	9.6	457.3	11.0	342.2	8.9
Pekerja jualan	229.8	6.5	539.1	16.7	323.8	7.8	570.3	14.8
Pekerja perkhidmatan	449.6	12.7	328	10.2	571.2	13.8	410.3	10.7
Pekerja pertanian	1,305.6	37.0	585.1	18.2	1,049.3	25.3	612.9	15.9
Pekerja Pengeluaran	804.6	22.8	1,041.4	32.3	1,141.9	27.5	1406.9	36.6
Jumlah	3,685.3	100.0	3,222.5	100.0	4,144.9	100.0	3,847.9	100.0

Pekerjaan	2000				Purata pertumbuhan setahun (peratus)			
	Bumiputera		Bukan Bumiputera		1990-1995		1995-2000	
	Bil.	Peratus	Bil.	Peratus	Bumiputera	Bukan Bumiputera	Bumiputera	Bukan Bumiputera
Profesional & teknikal	729.6	14.8	367.5	8.7	8.1	4.7	6.8	-4.8
Guru & jururawat	268.9	5.5	87.7	2.1	5.9	2.1	5.8	2.4
Pentadbiran dan Pengurusan	122.4	2.5	167.7	3.9	10.3	3.2	9.7	-4.2
Perkeranian	580.8	11.8	353	8.3	24.4	1.9	4.9	0.6
Pekerja jualan	469.2	9.5	573.4	13.7	7.1	1.1	7.7	0.1
Pekerja perkhidmatan	721.6	14.6	447.9	10.6	4.9	4.6	4.8	1.8
Pekerja pertanian	918.9	18.7	568	13.4	-4.2	0.9	-2.6	-1.5
Pekerja Pengetahuan	1,385.0	28.1	1661.2	39.3	7.2	6.2	3.9	3.4
Jumlah	4,927.5	100.0	4,226.4	100.0	2.4	3.6	3.5	1.9

Sumber: Malaysia (1996) Jadual 3-3 (ubahsuai), hlm. 86-87

Pencapaian dalam Rancangan Malaysia Keenam

Penglibatan gunatenaga Bumiputera dalam sektor pertanian terus menurun seperti dalam rancangan 5 tahun Malaysia sebelum ini. Pada tahun 1990 bahagian gunatenaga Bumiputera dalam sektor pertanian adalah 33.4 peratus manakala pada tahun 1995 bahagian ini telah menurun kepada 21.4 peratus. Purata kadar pengurangan dalam jangkamasa 5 tahun ini ialah sebanyak 5.5 peratus setahun. Pengurangan bahagian gunatenaga dalam sektor pertanian juga berlaku di kalangan bukan Bumiputera. Kadar penurunan purata tahunan dalam jangkamasa 5 tahun ini hanya sebanyak 0.6 peratus.

Analisis perubahan struktur gunatenaga Bumiputera dalam sektor pembuatan menunjukkan bahawa bahagian Bumiputera dan bukan Bumiputera dalam sektor ini telah meningkat dalam jangka masa 5 tahun tersebut. Purata peningkatan setahun bilangan Bumiputera dalam sektor ini lebih tinggi (10.8 peratus) berbanding dengan bukan Bumiputera (7.2 peratus).

Tren yang sama juga ditunjukkan dalam sektor kewangan di mana terdapat peningkatan dalam bahagian gunatenaga dan purata pertumbuhan setahun bagi Bumiputera adalah lebih tinggi (10.0 peratus) berbanding dengan bukan Bumiputera (6.3 peratus). Manakala dalam sektor perdagangan runcit dan borong, walaupun bahagian Bumiputera dan bukan Bumiputera menurun dalam sektor ini, tetapi terdapat peningkatan dalam kadar pertumbuhan purata setahun. Didapati bahawa purata pertumbuhan setahun bukan Bumiputera adalah lebih tinggi (3.4 peratus) daripada Bumiputera (1.0 peratus).

Peningkatan gunatenaga Bumiputera tinggi dalam sektor pembuatan dan kewangan berbanding bukan Bumiputera. Ini tidak bermakna DEP dan DPN telah memberikan kesan yang signifikan dalam meningkatkan penglibatan Bumiputera dalam sektor perdagangan dan perindustrian. Kebanyakan gunatenaga Bumiputera dalam sektor-sektor tersebut adalah dalam tingkat pekerjaan pengeluaran, perkeranian dan penyeliaan. Dalam sektor ini, masih lagi terdapat kekurangan dalam bidang pekerjaan profesional, pengurusan dan teknikal. Penglibatan Bumiputera dalam bidang pekerjaan ini sangat penting kerana mereka adalah daripada kumpulan pekerjaan yang berpotensi untuk menjadi usahawan berjaya. Didapati bahawa 70 peratus usahawan yang berjaya terdiri daripada mereka yang dahulunya terlibat dalam pekerjaan profesional (Dataniaga Jun 1997: hlm. 11).

Jadual 19.3 menunjukkan antara tahun 1990 dan 1995 kadar pertumbuhan purata tahunan bilangan Bumiputera dalam pekerjaan profesional dan teknikal, juga dalam pentadbiran dan pengurusan jauh lebih tinggi daripada purata pertumbuhan bilangan bukan Bumiputera. Kadar pertumbuhan purata Bumiputera untuk pekerjaan profesional dan teknikal masing-masingnya 8.1 peratus dan 10.3 peratus setahun, manakala kadar pertumbuhan purata bukan Bumiputera dalam kedua-dua jenis pekerjaan tersebut masing-masingnya 4.7 peratus dan 3.2 peratus. Kadar pertumbuhan tahunan purata Bumiputera dalam jurusan akauntan dan jurutera masing-masing ialah 17.8 peratus dan 8.2 peratus (Malaysia 1996).

Penekanan kepada peningkatan keupayaan Bumiputera untuk menambah pendapatan dan mengumpulkan kekayaan melalui hak milik dan penguasaan sektor korporat diteruskan dalam jangkamasa 1990 dan 1995. Oleh itu amalan memperuntukkan sebahagian saham baru sektor korporat kepada pelabur Bumiputera telah diteruskan. Bilangan pelabur kecil melalui skim Amanah Saham Nasional (ASN) dan Amanah Saham Bumiputera (ASB) bertambah kepada 6.2 juta orang. Oleh itu, hak milik Bumiputera dalam ekuiti korporat pada nilai par telah meningkat pada kadar 12.1 peratus setahun dalam jangka masa ini. Nilai ini dianggarkan sebanyak RM37 bilion atau 20.6 peratus daripada keseluruhan ekuiti korporat pada tahun 1995. Hasil daripada penswastan dan penjualan sebahagian agensi amanah kepada individu dan institusi Bumiputera, telah meningkatkan bahagian pemilikan ekuiti korporat kepada 18.6 pada tahun 1995 peratus daripada 14.2 peratus pada tahun 1990 (Jadual 19.4).

Pembentukan MPPB

Penyertaan Bumiputera dalam sektor perdagangan dan perindustrian masih lagi rendah berbanding dengan bukan Bumiputera. Dalam bidang perniagaan, daripada sejumlah 19,525 pemborong yang berdaftar sehingga 1995, cuma 11.1 peratus terdiri daripada pemborong Bumiputera manakala dalam bidang peruncitan pula, daripada sejumlah 130,994 peruncit yang berdaftar, hanya 37.1 peratus adalah peruncit Bumiputera. Di samping itu, penyertaan usahawan Bumiputera dalam kegiatan perniagaan seperti kerja-kerja kontrak, pembuatan, percetakan, perdagangan, insuran, agensi pelancongan dan lain-lain bergantung kuat kepada program kerajaan untuk meningkatkan bilangan usahawan Bumiputera melalui sektor awam. Menambahkan bilangan usahawan

Bumiputera telah dilakukan dengan membangunkan industri skil kecil dan sederhana (IKS), dasar penswastaaan dan pembentukan program berpakej. Program-program ini telah melibatkan banyak agensi kerajaan dan kementerian-kementerian.

Jadual 19.4: Hak Milik Modal Saham (Pada Nilai PAR) Syarikat Berhad¹, 1990 dan 1995 (RM Juta)

Kumpulan Hak Milik	1990	%	1995	%	Kadar Per-tumbuhan Tahunan Purata 1991-95
Bumiputera	20,877.5	19.3	36,981.2	20.6	12.1
Individu & Institusi					
Bumiputera	15,322.0	14.2	33,353.2	18.6	16.8
Agensi Amanah	5,555.5	5.1	3,628.0	2.0	-8.2
Bukan Bumiputera	50,754.0	46.8	78,026.9	43.4	9.0
Cina	49,296.5	45.5	73,552.7	40.9	8.3
India	1,068.0	1.0	2,723.1	1.5	20.6
Lain-lain	389.5	0.3	1,751.1	1.0	35.1
Rakyat Asing	27,525.5	25.4	49,792.7	27.7	12.6
Syarikat Nomini	9,220.4	8.5	14,991.4	8.3	10.2
JUMLAH	108,377.4	100.0	179,792.2	100.0	10.7

Nota: Tidak termasuk saham milik Kerajaan Persekutuan, Negeri dan Tempatan
Sumber: Malaysia (1996), Jadual 3-5, hlm 91.

Membangunkan IKS

Kebanyakan entiti perniagaan Bumiputera bersaiz kecil. Kira-kira 89 peratus usahawan Bumiputera yang terbabit dalam industri kecil pula mempunyai modal berbayar kurang RM50,000. Sebagai contoh, sebanyak 77 peratus daripada usahawan Bumiputera yang berdaftar dengan Kementerian Kewangan mempunyai modal berbayar kurang daripada RM30,000. Dalam sektor pembinaan, sebanyak 63 peratus usahawan Bumiputera yang berdaftar dengan Pusat Khidmat Kontraktor terdiri daripada mereka yang berdaftar dalam kelas F (Dataniaga Jun 1997). Disebabkan saiz ini, pasaran mereka terhad dan perusahaan Bumiputera tidak mempunyai kelebihan untuk bersaing dengan perusahaan yang lebih besar. Tambahan pula kebanyakan mereka menghadapi masalah modal (Faridah dan Madeline 1995).

Di samping saiz yang kecil, usahawan Bumiputera pula bertumpu dalam bidang yang kurang strategik. Kebanyakan mereka dalam bidang pemprosesan makanan yang mana bidang ini mempunyai rantaian yang lemah kepada industri lain dan juga kepada perusahaan yang lebih besar. Tumpuan usahawan Bumiputera dalam bidang ini disebabkan oleh bidang perusahaan ini tidak memerlukan kemahiran yang tinggi dan modal yang besar. Peralihan kepada bidang yang lebih strategik seperti dalam industri automotif dan telekomunikasi memerlukan tingkat kemahiran yang tinggi.

Penumpuan usahawan Bumiputera dalam IKS menjadikan pembangunan IKS sebagai asas dalam program kerajaan untuk membentuk MPPB. Oleh yang demikian, dasar kerajaan dalam pembangunan IKS bermula dalam Rancangan Malaysia Kedua bersetaraan dengan pelancaran DEB. Dalam Rancangan Malaysia Kedua ini, promosi tentang IKS telah dilakukan. Kerajaan telah menubuhkan institusi seperti Credit Guarantee Corporation (CGC) dan Malaysian Industrial Development Finance (MIDF) untuk membantu IKS. Tabung IKS yang berjumlah RM1.5 bilion telah ditubuhkan untuk membantu usahawan kecil dan sedarhana dalam pembuatan untuk barangan eksport.

Usaha membentuk MPPB melalui pembangunan IKS memberikan impak yang perlahan dan mengambil masa yang lama. Peratusan IKS Bumiputera menjadi perusahaan besar atau berupaya mengeksport sangatlah sedikit. Oleh itu tabung IKS tidak dapat dimanfaatkan sepenuhnya oleh pengusaha Bumiputera. Disebabkan jenis perusahaan dan tingkat kemahiran, kebanyakan perusahaan kecil masih lagi pada peringkat yang sama walaupun telah lama beroperasi. Program pembangunan IKS memberi sumbangan kepada pembentukan MPPM dengan meningkatkan jumlah bilangan usahawan Bumiputera, tetapi kesannya terhadap pembentukan usahawan Bumiputera yang berdaya maju, berdaya tahan dan berdaya saing masih belum kelihatan.

Penswastaaan

Dasar penswastaaan menyediakan peluang luas kepada usahawan Bumiputera menguasai ekuiti. Menerusi pengalaman yang diperoleh dalam era DEB, mereka berupaya merebut peluang yang wujud daripada program penswastaaan, kontrak kerajaan dan perkembangan ekonomi secara keseluruhannya.

Jadual 19.5: Program Vendor Beberapa Syarikat yang Diswastakan, 1991-95

Syarikat	Nilai Kontrak	Program
Perusahaan Automobil	569.06	Skim Program Komponen
Telekom Malaysia Bhd.	452.62	Program Pembangunan Usahawan Pembekal Berwibawa
Tenaga Nasional Bhd.	337.11	Program Pembangunan Usahawan Skim Payung Kontraktor Berwibawa Usahawan Strategik
Indah Water	6.27	Pembinaan Loji Pembersih dan Stesyen Mengepam Rangkaian Sistem Pembentungan dan Stesyen Mengepam

Sumber: *Dataniaga*, Jun 1997, hlm. 10.

Seperti yang ditunjukkan Jadual 19.5, dalam tempoh antara 1991 dan 1995, syarikat yang telah diswastakan telah memberikan peluang yang luas kepada usahawan Bumiputera untuk mendapatkan kontrak. Telekom Malaysia Bhd. telah memberikan kontrak bernilai RM452.62 juta kepada usahawan Bumiputera, Perusahaan Otomobil Bhd. telah memberikan kontrak bernilai RM569.06, Tenaga Nasional telah memberikan kontrak sejumlah RM337.11 dan Indah Water Konsortium Sdn. Bhd. telah memberikan kontrak sejumlah RM6.27.

Program Berpakej

Salah satu langkah untuk mewujudkan usahawan Bumiputera yang berdaya maju, berdaya saing dan berdaya tahan ialah melalui program berpakej. Program berpakej ini mengabungkan pelbagai jenis bantuan, termasuk latihan formal, pengalaman praktikal, saluran pemasaran, penyediaan ruang niaga, nasihat teknikal dan bantuan kewangan. Pada masa yang sama, kerajaan dan sektor swasta, turut menyediakan bantuan tidak berpakej kepada peniaga peniaga Bumiputera.

Menjelang tahun 1995, terdapat 7 jenis program berpakej yang telah disediakan kepada usahawan Bumiputera. Program berpakej tersebut disenaraikan dalam Jadual 19.6. Bilangan syarikat Bumiputera yang terlibat dalam bantuan berpakej ini ditunjukkan dalam Jadual 19.7. Selepas 1995, dua lagi program berpakej telah di lancarkan. Program

berpakej ini telah di bentuk berdasarkan tiga orientasi utama iaitu orientasi pemasaran seperti program pembangunan vendor, orientasi modal dan orientasi perkhidmatan bimbingan. Setiap program yang diperkenalkan disertakan bersamanya pakej yang berkaitan untuk membantu usahawan Bumiputera

Jadual 19.6: Jenis Program dan Pakej yang Diberi

Orientasi	Jenis Program	Pakej yang Diberi
Pemasaran	Program Pembangunan Vendor	- bantuan kewangan - sistem teknikal - sistem teknologi maklumat - latihan - keperluan infrastruktur
	Program Pembangunan Francais	- bimbingan pengelolan perniagaan
	Program Pemasaran Bersepadu	- iklan dan promosi melalui media
Modal	Program Modal Teroka	- pembiayaan ekuiti modal - pembangunan usahawan dan latihan - pembangunan korporat
	Program Industri Luar Bandar	- bantuan mesyuaratan - pembangunan usahawan - pemasaran dan promosi - pembiayaan infrastruktur industri
Perkhidmatan Bimbingan	Skim Kilang Bimbingan	- pembiayaan harta tetap - pembiayaan modal kerja - pembiayaan saham - penvertaan ekuiti dan pelaburan - perkhidmatan pemasaran - perkhidmatan penewwaan jentera berat
	Program Pembangunan Kontraktor Binaan Bumiputera Berwibawa	- latihan - disenaraikan untuk penvertaan tender terhad atau rundingan - terus sekiranya layak

Sumber: Unit Penyelidikan Pelaksanaan, Jabatan Perdana Menteri, 1996

a. Program Pembangunan Vendor

Program Pembangunan Vendor yang ditubuhkan pada 1987 merupakan program pemasaran perindustrian untuk membantu usahawan Bumiputera bergiat cergas, berdaya maju, berdaya saing dan berdaya tahan di dalam sektor-sektor di mana usahawan Bumiputera kurang atau baru. Di samping itu program ini diwujudkan untuk membangunkan IKS di mana ISK diwujudkan dengan gabungan kerjasama IKS dengan syarikat besar sebagai syarikat "induk". Program ini memberi keutamaan kepada industri automotif, elektrik dan eletronik, plastik, getah, mesin dan kejuruteraan, dan kayu. Seperti yang ditunjukkan Jadual 19.7, sehingga Disember 1996, terdapat sebanyak 106 buah syarikat "induk" dan 404 syarikat vendor.

Dalam program ini syarikat "induk" yang menyediakan pasaran, manakala institusi kewangan pula menjadi sebagai pihak ketiga yang menyediakan pembiayaan. Di samping itu, peserta program menerima bantuan yang dalam bentuk yang ditunjukkan dalam Jadual 19.6. Skim di bawah program ini adalah:

i. Skim Pembekalan Komponen Perabot

Ditubuhkan pada tahun 1993 dengan lantikan Land and General Berhad (L&G) sebagai syarikat "induk". Melalui skim ini, syarikat vendor akan mengeluarkan komponen perabot kepada L&G untuk pasaran eksport.

ii. Skim Pembekalan Komponen Automotif

Skim ini ditubuhkan pada tahun 1988 dengan pelantikan Perusahaan Otomobil National Sdn. Bhd. sebagai syarikat "induk". Skim ini mengalakkan usahawan Bumiputera menceburi industri automotif dengan menyediakan pasaran bagi komponen automotif yang dikeluarkan.

iii. Skim Pembekalan Komponen Elektrik dan Elektronik

Skim ini telah dilancarkan pada bulan Jun 1992 dengan pelantikan Sharp-Roxy Appliances Corporation (M) Sdn. Bhd dan Sapura Holdings Sdn. Bhd. sebagai syarikat "induk". Bantuan yang diberikan kepada syarikat vendor adalah berbentuk pembelian mesin dan peralatan dan pembiayaan permindahan teknologi.

b. Program Pemasaran Bersepadu (Konsep Payung)

Ini merupakan program khas untuk membantu pengusaha IKS Bumiputera. Ia dilaksanakan dengan menggunakan pendekatan "bersepadu" yang melibatkan secara langsung agensi kerajaan kepada IKS untuk memberi bantuan teknikal, kewangan dan khidmat nasihat. Di bawah program ini, tiga jenis pasaran disediakan, iaitu pasaran kontrak kerajaan di peringkat awal yang diikuti kemudiannya oleh pasaran terbuka dan pasaran eksport. Selain menyediakan peluang pasaran, kerajaan

Jadual 19.7: Anggaran Bilangan Firma yang Terlibat dalam Program Berpakej Pembangunan Usahawan Berdaya Tahan, Berdaya Maju dan Berdaya Saing

Bil.	Program Berpakej	Tahun Ditubuh- kan	Kementerian	Bilangan Firma Terlibat (Peserta)		
				Syarikat Induk	Anak Syarikat	Jumlah
1	Pembangunan Vendor	1987	Kementerian Pembangunan Usahawan	60	106	166
2	Pembangunan Francois	1991	Kementerian Kewangan	8	100*	108
3	Pemasaran Bersepadu di bawah Konsep Payung	1982	Kementerian Pembangunan Usahawan	-	60	60
	a) Besta Distributors	1987	Kementerian Pembangunan Usahawan	-	141	141
	b) Guthrie Furnitures					
4	Skim Kilang Bimbingan	1985	Kementerian Pembangunan Usahawan	-	116	116
5	Program Modal Teroka	1991	PUNB	-	243	243
6	Kontraktor Bumiputera Binaan Bumiputera Berwibawa	tm	Kementerian Kewangan	-	3,000	3,000*
7	Industri Luar Bandar	1984	Kementerian Pembangunan Luar Bandar	-	2324	2,324
8	Bilangan Peserta (Firma)			106	8,288	8,397

Nota: tm - tiada maklumat, a - anggaran

Sumber: Kementerian Pembangunan Usahawan, Kementerian Pembangunan Luar Bandar

juga menyalurkan peruntukan gran kepada syarikat pelayang bagi menjalankan aktiviti meningkatkan jualan dan prestasi pengusaha-pengusaha IKS.

c. Program Pembangunan Francais

Ini merupakan satu program yang menggunakan sistem francais untuk mewujudkan usahawan Bumiputera yang berdaya maju. Dalam sistem ini pihak francais memberikan hak atau keistimewaan kepada francais untuk menjalankan perniagaan mengikut tatacara yang telah ditetapkan. Jadual 19.8, menunjukkan syarikat-syarikat francais tempatan yang terlibat dalam program pembangunan francais dan jumlah modal yang diperlukan.

d. Program Pembangunan Kontraktor Bina Bumiputera Berwibawa
Objektif utama program ini adalah untuk mewujudkan kontraktor binaan Bumiputera yang berwibawa, pakar dan mahir dalam bidang kontrak kerja. Program ini dilaksanakan secara bersepadu yang melibatkan Unit Penyelarasan Pelaksanaan, Kementerian Kewangan, Jabatan Kerja Raya dan Pusat Khidmat Kontraktor. Pakej yang diberikan kepada peserta dalam program ini ialah latihan dan syarikat mereka disenaraikan untuk penyertaan tender terhad atau rundingan terus sekiranya layak.

e. Program Industri Luar Bandar

Program ini bertujuan membangunkan usahawan melalui pengwujudan aktiviti industri di kawasan luar bandar. Dalam program ini, terdapat empat aktiviti utama, iaitu:

i. Pembangunan Usahawan

Aktiviti pembangunan usahawan bertujuan mewujudkan usahawan luar bandar yang berpengetahuan dan mahir dalam pengurusan perniagaan. Usahawan yang berpotensi diberi kursus dan latihan.

ii. Bantuan Mesin/Alatan

Bantuan ini diberikan berasaskan konsep pengkongsian risiko di mana bantuan mesin/alatan diberi kepada pengusaha luar bandar bagi mengendalikan projek yang telah dikenalpasti potensinya. Pengusaha dikehendaki menyediakan keperluan asas seperti bangunan kilang. Khidmat nasihat juga diberikan kepada pengusaha.

Jadual 19.8: Produk-produk Francais Tempatan/Antarabangsa Yang Sedia Ada di bawah Program Pembangunan Francais

Bil	Syarikat Francais	Jenis Perniagaan	Modal yang Diperlukan
1	EON Service Dealer	Perkhidmatan 'service' kereta proton	RM200,000 (jika menyewa)
2	Goodyear Service Centre/Dealer	Perkhidmatan menjual/memasang layar	RM300,000 (jika tanah milik sendiri) RM200,000 - RM300,000
3	Kedai Emas Wah Chan	Perniagaan emas	RM500,000
4	Farmasi Dew Ma	Perniagaan farmasi	RM200,000 (pengusaha mesti ahli farmasi bertauliah)
5	Kodak Express	Kedai Foto/Mencuci Filem	RM215,000
6	Kedai Komputer Computart	Perniagaan Komputer	RM180,000
7	Marrybrown Fried Chicken	Restoran makanan segera	RM250,000 - RM300,000
8	Sign Express		RM250,000
9	Phamcare Medicine Shoppe	Perniagaan farmasi	RM200,000 - RM300,000
10	Perma-Glaze		RM250,000
11	Habib Jewel	Perniagaan emas/batu berlian	RM500,000 - RM1 juta

Sumber: Kementerian Pembangunan Usahawan, Malaysia

iii. Pemasaran dan Promosi

Aktiviti ini bertujuan untuk mengatasi masalah pemasaran melalui satu sistem saluran pengedaran yang cekap dan berkesan. Ia dijalankan melalui konsep Pusat Dagangan Utama (PDU) yang bertindak dan memainkan peranan sebagai agensi pemasaran. Konsep PDU juga dikembangkan kepada Pusat Dagangan Kawasan untuk memasarkan produk industri luar bandar ke kawasan yang lebih luas.

iv. Pembangunan Infrastruktur Industri

Dalam aktiviti ini, kemudahan infrastruktur seperti bangunan kilang dan bengkel disediakan di tempat yang telah dikenalpasti sebagai pusat industri luar bandar.

e. Skim Kilang Bimbingan

Skim ini bermula pada tahun 1984. Ia bertujuan untuk meningkatkan penyertaan usahawan Bumiputera dalam sektor pembuatan dan perkhidmatan. Skim ini membantu usahawan Bumiputera dalam mengatasi masalah tapak kilang, pembiayaan projek, pasaran dan kemahiran pengurusan bagi memulakan sesebuah projek perusahaan.

f. Skim Modal Teroka PUNB

Program ini membantu usahawan Bumiputera dari sudut modal. Satu pakej perkhidmatan bersepadu yang meliputi pembiayaan ekuiti/modal, pembangunan usahawan dan latihan, dan pembangunan korporat disediakan. PUNB menggunakan pendekatan berasaskan modal usahaniaga (venture capital) sebagai pembiaya kepada Bumiputera untuk melibatkan diri dalam sektor industri dan perdagangan. Skim ini memberi keutamaan kepada perusahaan dalam bidang strategik yang telah dikenalpasti oleh PUNB seperti petroleum dan gas, telekomunikasi, Automotif, tenaga, elektronik dan sistem maklumat, kejuruteraan dan plastik.

Program berpakej seperti yang dinyatakan di atas dijangkakan dapat mengalihkan arah aluan khususnya usahawan Bumiputera IKS ke bidang yang lebih strategik seperti bidang automotif dan telekomunikasi. Oleh itu usahawan Bumiputera yang berdaya maju, berdaya saing dan berdaya tahan boleh diwujudkan melalui program berpakej ini. Seperti yang dapat dilihat dalam Jadual 19.7, anggaran perusahaan Bumiputera yang terlibat dalam program berpekej adalah 8,288. Daripada mereka ini kebanyakannya (sebanyak 64 peratus) terlibat dalam program kontraktor Bumiputera berwibawa dan industri luar bandar. Bilangan

mereka yang terlibat dalam bidang yang lebih strategik masih lagi kecil. Kebanyakan program berpakej ini ditubuhkan pada akhir tahun 1980-an. Oleh yang demikian, kejayaan usahawan ini masih lagi bergantung kepada pakej yang disediakan dan hubungannya dengan firma induk. Keupayaan mereka untuk menjadi firma induk kepada firma-firma lain masih lagi rendah (UKM 1994).

Isu Pembentukan MPPB dalam Abad ke-21

Rancangan Malaysia Ketujuh (RMK-7) menjangkakan DPN memberikan kesan kepada penstrukturan semula masyarakat Malaysia dan mewujudkan MPPB yang berdaya maju, berdaya saing dan berdaya tahan. Seperti Jadual 19.2, RMK-7 menjangkakan terdapat pertumbuhan penyertaan Bumiputera dalam sektor pembuatan dan perkhidmatan, tetapi kadar pertumbuhan tersebut lebih perlahan berbanding dalam Rancangan Malaysia Keenam. Disebabkan krisis ekonomi bermula pada pertengahan tahun 1997, dijangkakan kadar pertumbuhan antara tahun 1995-2000 adalah lebih rendah daripada yang diramalkan oleh RMK-7. RMK-7 juga telah meramalkan kadar pertumbuhan purata setahun bilangan Bumiputera dalam pekerjaan profesional lebih tinggi daripada kadar pertumbuhan bukan Bumiputera.

Dalam RMK-7, untuk membangunkan MPPB, program berpakej dikembangkan dan akan melibatkan lebih ramai usahawan. Syarikat besar dan multinasional akan dilibatkan dalam program pembangunan vendor dan francais untuk mewujudkan 250 vendor Bumiputera dan 1,200 francais Bumiputera. Syarikat swasta juga digalakkan menyediakan bantuan berbentuk tidak berpakej kepada usahawan Bumiputera. RMK-7 juga menjangkakan usahasama tulen di kalangan usahawan Bumiputera dengan usahawan bukan Bumiputera dan pelabur asing juga akan meningkat. Bumiputera juga digalakkan menyertai industri strategik seperti *aeroangkasa*, automotif, kejenteraan dan kejuruteraan serta petrokimia (Malaysia 1996).

Rancangan Malaysia Ketujuh dan DPN mengutarakan dua isu utama dalam pembentukan MPPB yang menjadi cabaran bagi abad yang ke-21. Isu tersebut ialah pergantungan usahawan Bumiputera kepada sektor awam dan rancangan kerajaan yang melibatkan sektor swasta dan kekurangan kelas menengah usahawan Bumiputera.

Pembentukan MPPB yang berdaya maju dan berdaya saing berkehendakan pengembelian beberapa unsur penting termasuk sikap

usahawan Bumiputera itu sendiri untuk berdaya maju. Mempunyai sikap berdaya maju seterusnya akan membentuk sifat berdaya saing. Pergantungan kepada program kerajaan memberi kesan kepada sikap usahawan Bumiputera itu sendiri. Pergantungan yang tinggi memberikan kesan negatif terhadap sikap daya saing. Oleh yang demikian usahawan Bumiputera akan kurang berupaya untuk bersaing dalam pasaran bebas pada masa akan datang.

Terdapat kecenderungan syarikat besar sekarang untuk menguasai semua aktiviti dalam sektor yang diceburinya. Ini dilakukan dengan menubuhkan pelbagai anak syarikat untuk menjalankan kerja sokongan pada segmen aktiviti berkenaan. Akibatnya, tidak tersebar luas peluang yang ada dan tidak terisilah kekosongan antara syarikat (usahawan) berkenaan dengan kumpulan bawahan. Kecenderungan ini juga akan melambatkan pembentukan MPPB.

Dasar penswastaaan menyediakan peluang luas kepada usahawan Bumiputera menguasai ekuiti. Bagaimanapun, kejayaan ini menimbulkan masalah baru kesan daripada kekurangan kelas menengah¹ usahawan Bumiputera. Jelas ada kekosongan mengisi kelas menengah apabila kelas tertinggi sudah terisi (dengan jumlah yang kecil) dan kelas paling rendah sudah ada sejak sekian lama. Masalah kekurangan kelas menengah Bumiputera merupakan satu cabaran pada abad ke-21. Pada masa ini, cuma 10 peratus sahaja daripada usahawan Bumiputera yang boleh dianggap sebagai usahawan kelas menengah (Dataniaga Jun 1997). Usahawan kelas menengah adalah usahawan yang mempunyai potensi untuk terus maju. Kejayaan usaha untuk mewujudkan lebih banyak usahawan Bumiputera yang berjaya dan matlamat mewujudkan Masyarakat Perdagangan dan Perindustrian Bumiputera akan ditentukan oleh kejayaan mewujudkan usahawan kelas menengah ini. Kekurangan usahawan Bumiputera kelas menengah akan mewujudkan ketidakseimbangan dari segi agihan di kalangan usahawan Bumiputera khususnya dan Bumiputera keseluruhan amnya.

Penutup

Membentuk MPPB adalah perlu bagi penysusun semula masyarakat Malaysia. Oleh yang demikian, sejak Rancangan Malaysia Kedua, usaha untuk membentuk MPPB telah diteruskan. Berbagai-bagai program berbentuk bantuan kewangan, teknikal, pemasaran, latihan dan khidmat nasihat, sama ada berpakej atau tidak berpakej telah dilaksanakan

semenjak itu bagi mencapai matlamat tersebut. Keberkesanan program yang sedia ada ini boleh dilihat dengan peningkatan kadar pertumbuhan bilangan usahawan Bumiputera dalam sektor perdagangan dan perindustrian. Walau bagaimanapun, keberkesanan program ini dari segi kualiti usahawan yang dibentuk masih belum jelas lagi. Bahkan, isu yang timbul adalah pergantungan usahawan Bumiputera terhadap program pembangunan kerajaan dan kekurangan kelas menengah usahawan Bumiputera.

Dalam rancangan masa hadapan, usaha mewujudkan MPPB yang aktif dan mampu bersaing secara berterusan dalam industri dan sektor ekonomi yang strategik, beberapa program baru pembangunan keusahawanan perlu diperkenalkan. Program penyusunan semula masyarakat akan terus memberi tumpuan kepada peningkatan peratusan profesional dan pengurus korporat Bumiputera serta peningkatan pembangunan MPPB. Bagi mencapai matlamat ini, kerajaan akan terus memberi penekanan yang sewajarnya kepada pendidikan dan latihan kepada Bumiputera, meluaskan liputan program MPPB dan meningkatkan keupayaan Bumiputera untuk mengurus dan memiliki perniagaan.

Bagi membangunkan golongan usahawan kelas menengah Bumiputera yang lebih besar, usaha bersepadu dari semua pihak di perlukan. Kementerian Pembangunan Usahawan telah menetapkan beberapa strategi jangka panjang dan jangka pendek. Dalam jangka pendek strategi Kementerian berkenaan telah membangunkan usahawan Bumiputera yang sedia ada. Bagi tujuan itu, kementerian akan mengenalpasti usahawan kecil Bumiputera yang berpotensi untuk dibangunkan sebagai usahawan kelas menengah.

Nota Akhir

1. Takrifan kelas menengah usahawan masih diperdebatkan. Sesetengah pihak mencadangkan pendapatan sebagai pengukur kelas menengah. Usahawan yang berpendapatan lebih RM10,000 dianggap usahawan kelas menengah. Sesetengah pihak mencadangkan tahap teknologi dan keupayaan perusahaan menjana peluang pekerjaan sebagai menentukan usahawan kelas menengah.

Rujukan

- Dataniaga, Jun 1997.
- Faridah Shahadan dan Madeline Berma. 1995. 'Pembiayaan Industri Skala Kecil di Malaysia', dalam Rahmah Ismail (sunt.) *Industri Kecil Malaysia: Isu Pembiayaan, Teknologi dan Pemasaran*, Bangi, Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Majlis Tindakan Ekonomi Negara. 1998. *Pelan Pemulihan Ekonomi Negara: Agenda Tindakan*, Unit Perancangan Ekonomi, Jabatan Perdana Menteri, Malaysia.
- Malaysia. 1996. *Rancangan Malaysia Ketujuh*, Pencetakan Nasional Berhad, Kuala Lumpur.
- Raja Aman Ahmad. 1991. 'Pengwujudan Masyarakat Perdagangan dan Perindustrian Bumiputera dalam Konteks Dasar Pembangunan Negara', Kertas kerja dibentangkan di *Seminar Daya Penggerak ke arah Keusahawan Berkualiti*, Anjuran Kementerian Perusahaan Awam, Holiday Villa, Subang Jaya, Selangor.
- Unit penyelarasan Pelaksanaan, Jabatan Perdana Menteri. 1996. *Buku Panduan Usahawan*, Pencetakan Nasional Berhad, Kuala Lumpur.
- Universiti Kebangsaan Malaysia. 1994. 'Rantaian Dalam Industri Skel Kecil dan Sederhana: Kajian Kes Perusahaan Otomobil Nasional', *Laporan Akhir Penyelidikan Fakulti Ekonomi*.

BAB 20

Pertumbuhan dan Kualiti Hidup di Bandar: Kajian Kes di Kuala Lumpur, Pulau Pinang dan Johor Bahru

Hassan Haji Ali
Chamhuri Siwar

Pengenalan

Malaysia telah mencapai kemerdekaan dan menjalankan pemerintahan sendiri selama 42 tahun. Sepanjang jangkamasa tersebut terdapat sembilan buah rancangan lima tahun jangka pendek yang dikenali sebagai Rancangan Malaya/Malaysia setiap lima tahun bermula daripada Rancangan Malaya Pertama, 1956-60 hinggalah kepada Rancangan Malaysia Ketujuh, 1996-2000. Dalam jangka masa tersebut terdapat pula dua rancangan jangka panjang, iaitu Rangka Rancangan Jangka Panjang (RRJP) Pertama, 1971-1990 dan RRJP Kedua, 1991-2000. Selain daripada rancangan-rancangan tersebut terdapat pula satu wawasan yang dikenali dengan Wawasan 2020 yang telah dilancarkan pada 1990.

Di dalam setiap rancangan dan wawasan tersebut, terdapat matlamat utama dan matlamat sampingan yang dijangka dapat dicapai bersama-sama dengan matlamat utama itu. Setiap matlamat mempunyai strategi yang boleh diubahsuai dalam rancangan pembangunan berikutnya supaya sentiasa selaras dengan keperluan, tuntutan dan ancaman semasa sama ada datangnya dari dalam ataupun dari luar negara. Bagi menjamin pencapaian segala matlamat tersebut, kerajaan telah menggubal dasar-dasar pembangunan sosioekonomi negara yang di dalamnya termasuklah menyusun strategi yang sesuai untuk menangani isu-isu semasa supaya ianya sentiasa selaras dengan segala rancangan dan matlamat yang telah diatur.

Kertas ini bertujuan untuk melihat sejauh mana kesan daripada perubahan dasar dan strategi pembangunan yang terkandung di dalam

rancangan-rancangan tadi telah memberi kesan kepada pertumbuhan ekonomi negara dan seterusnya memberi impak kepada proses perbandaran dan insiden kemiskinan serta kualiti hidup di bandar-bandar besar seperti di Kuala Lumpur, Pulau Pinang dan Johor Bahru. Penekanan terhadap kemiskinan di bandar diberikan tumpuan di sini kerana perbincangan berhubung dengan isu kemiskinan luar bandar telah banyak dan lama diutarakan serta masalah kemiskinan di luar bandar pada asasnya telah banyak dikurangkan. Isu kemiskinan bandar semakin mendapat perhatian serta menarik minat pihak penggubal dasar. Kementerian Pembangunan Luar Bandar yang sebelum ini hanya menumpukan kepada usaha pembasmian kemiskinan luar bandar sekarang ini memberi perhatian dan mengatur program untuk pembasmian kemiskinan bandar.

Kertas ini membincangkan beberapa strategi pembangunan negara dan kesannya terhadap perubahan struktur serta pertumbuhan ekonomi serta proses perbandaran di Malaysia. Bahagian berikutnya menganalisis insiden kemiskinan serta kualiti hidup sebagai indikator penting dalam mencorakkan pembangunan manusia di sesebuah negara. Kajian kes kemiskinan bandar yang dijalankan di Kuala Lumpur, Pulau Pinang dan Johor Bahru berhubung dengan keadaan sosioekonomi penduduk yang dianggap miskin dan tinggal di kawasan-kawasan terpinggir, setinggan, sesak dan rumah-rumah kos rendah di sekitar bandar-bandar tersebut akan dibincangkan.

Strategi Pembangunan Negara, Perubahan Struktur dan Pertumbuhan Ekonomi

Pada peringkat awal pembangunan ekonomi negara, matlamat pertumbuhan ekonomi yang pesat menjadi agenda utama. Pada 1957, Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK) per kapita adalah hanya RM721 berbanding dengan RM10,628 pada 1995. Di antara strategi yang digunakan bagi mencapai matlamat ini ialah mengubah struktur ekonomi negara supaya mengurangkan pergantungan terhadap sektor pertanian dan meningkatkan pengeluaran barang-barang penggantian import di sektor perindustrian. Di antara tahun 1956 hingga 1970, terdapat tiga rancangan lima tahun yang diperkenalkan dan dijadikan panduan untuk membangunkan negara. Rancangan tersebut dikenali sebagai Rancangan Malaya Pertama (1956-60), Rancangan Malaya Kedua (1961-65) dan Rancangan Malaysia Pertama (1966-70). Objektif utama bagi ketiga-tiga rancangan itu hampir sama iaitu menekankan betapa pentingnya

pertumbuhan ekonomi negara dipercepatkan bagi memastikan objektif sosioekonomi yang lain turut tercapai.

Sebagaimana negara sedang membangun (NSM) lain yang baru mencapai kemerdekaan, Malaysia juga dipengaruhi oleh doktrin pembangunan negara-negara dunia ketiga yang dipopularkan dalam tahun-tahun 1950-an dan 1960-an. Doktrin tersebut menekankan tentang pertumbuhan ekonomi di negara-negara bekas tanah jajahan melalui pengumpulan dan pembentukan modal terutama modal asing. Menurut Streetan (1981), kadar pertumbuhan yang tinggi membawa kepada tiga kesan positif. Pertama, faedah daripada pertumbuhan ekonomi akan mengalir melalui kesan lelehan ke bawah (*trickling down effect*) kepada golongan miskin seperti meningkatkan permintaan terhadap tenaga buruh dan dengan itu menambahkan peluang-peluang pekerjaan kepada golongan yang berpendapatan rendah yang dulunya terbatas bekerja di sektor pertanian yang produktiviti amat rendah. Kedua, faedah yang diterima daripada pertumbuhan ekonomi juga dapat diagihkan semula oleh pihak kerajaan kepada golongan miskin melalui dasar-dasar kerajaan seperti mengenakan cukai progresif ke atas golongan korporat dan mengagihkannya semula kepada masyarakat bawahan melalui subsidi, biasiswa, perkhidmatan awam dan sebagainya. Ketiga, faedah daripada pertumbuhan ekonomi juga dipercayai akan sama-sama dinikmati oleh golongan miskin apabila sesebuah negara itu dapat terus berkembang kepada satu tahap yang cukup tinggi, walaupun pada peringkat awalnya nikmat tersebut tidak atau sukar dirasakan oleh golongan bawahan ini.

Berasaskan keyakinan itu, hampir semua NSM termasuk Malaysia mengutamakan objektif pertumbuhan sebagai teras kepada rancangan pembangunan negara. Strategi yang digunakan bagi mencapai objektif ini adalah menggalakkan pertumbuhan sektor industri. Rasional di sebalik galakan ini adalah berasaskan kepada tiga faktor. Pertama, pembangunan sektor perindustrian bertujuan mempelbagaikan ekonomi negara supaya tidak terlalu bergantung kepada sektor pertanian dan komoditi utama yang sering terdedah kepada ketidakstabilan harga dan permintaan. Kedua, sektor perindustrian diharapkan dapat menyelesaikan masalah pengangguran. Perkembangan pesat sektor pembuatan diharapkan akan membuka peluang-peluang pekerjaan yang banyak dan dengan itu berupaya menyerap tenaga kerja pada kadar yang lebih tinggi jika dibandingkan dengan sektor pertanian. Ketiga, sektor perindustrian diharapkan mampu memperbaiki imbalan pembayaran melalui industri penggantian import dan pelbagaian eksport. Melalui cara ini barang-barang yang dulunya diimport akan dapat dikurangkan. Di pihak yang

lain pula, barang-barang eksport dapat dipertingkatkan. Strategi ini jika dilaksanakan dengan teliti akan dapat memperbaiki imbalan pembayaran negara dan dengan itu boleh menjadi salah satu alat untuk meningkatkan pertumbuhan ekonomi Malaysia. (Hassan dan Rahmah 1995).

Dalam usaha membangunkan sektor perindustrian, Malaysia telah mengalami beberapa pembaharuan dasar. Dasar perindustrian telah dimulakan dengan Dasar Penggantian Import bagi jangkamasa 1957-1968. Selepas itu ianya diikuti oleh dasar pengembangan eksport dan seterusnya dasar industri berat mula diperkenalkan pada awal tahun 1980. Dasar penggalakkan eksport juga telah digalakkan terutama di akhir tahun 1980-an dan awal 1990-an. Sejajar dengan ini berbagai strategi telah diperkenalkan seperti menubuhkan zon-zon perindustrian, memperkenalkan Ordinan Taraf Perintis, melaksanakan Akta Galakan Pelaburan 1968 dan berbagai galakan yang lain.

Hasil daripada pelaksanaan rancangan lima tahun Malaya/Malaysia yang mengandungi dasar, matlamat dan strategi yang disebutkan di atas itu, didapati struktur ekonomi negara telah mula berubah. Sumbangan sektor pertanian terhadap Keluaran Dalam Negara Kasar (KDNK) telah mula menurun daripada 40.2 peratus pada 1955 kepada 29 peratus pada 1970, sementara sumbangan sektor pembuatan yang pada peringkat permulaan ini kebanyakannya mengeluarkan barang-barang pengganti import telah menunjukkan peningkatan daripada hanya 8.2 peratus pada 1955 kepada 13.9 peratus pada 1970. Selepas 1970 perubahan struktur ini semakin pesat dengan adanya berbagai insentif daripada pihak kerajaan termasuk memperkenalkan Akta Insentif Pelaburan pada 1968. Pada 1980 sumbangan sektor pertanian kepada KDNK menjadi 22.9 peratus. Sumbangan ini didapati berkurangan kepada 18.6 peratus pada 1990 dan dijangka terus menurun kepada hanya 13.4 peratus pada 2000. Sebaliknya sumbangan sektor pembuatan telah bertambah menjadi 19.6 peratus pada 1980 dan meningkat kepada 26.9 peratus pada 1990 dan dijangka dapat memberi sumbangan sebanyak 37.2 peratus pada 2000, iaitu di penghujung RRJP Malaysia kedua dan menjelang negara kita memasuki abad ke-21 dengan membawa Wawasan 2020 untuk menjadikan Malaysia sebagai sebuah negara perindustrian maju yang berdaya saing. (Jadual 20.1, Carta 20.1 dan Carta 20.2).

Strategi memperkukuhkan struktur ekonomi negara telah membuahkan hasil yang amat menggalakkan dari segi pertumbuhannya. Ekonomi Malaysia telah berkembang secara purata pada kadar 4.14 peratus setahun dalam tempoh 1956-60, 5.0 peratus setahun dalam

tempoh 1961-65 dan 5.5 peratus setahun dalam tempoh 1966-70.

Pertumbuhan ekonomi negara terus berkembang selepas Dasar Ekonomi Baru (DEB) diperkenalkan seiring dengan pelancaran Rancangan Malaysia Kedua (RMK-2), 1971-75 dan RRJP pertama, 1971-1990. KDNK mengikut harga semasa telah bertambah daripada RM11,791 pada 1970 kepada RM18,045 pada 1975 dan terus meningkat kepada RM26,262, RM37,554 dan RM53,980 pada 1980, 1985 dan 1990 menurut susunannya. Peningkatan ini melibatkan kadar pertumbuhan purata tahunan sebanyak 8.9 peratus bagi tempoh 1971-75. Bagi jangka masa berikutnya, iaitu 1976-80, 1981-85 dan 1986-90 kadar pertumbuhan adalah 7.8 peratus, 7.4 peratus dan 7.5 peratus menurut susunan tersebut. Sektor eksport turut memainkan peranan yang penting dalam menyumbangkan kepada pertumbuhan ekonomi negara dengan kadar pertambahan purata tahunannya sebanyak 5.4 peratus, 6.3 peratus dan 7.3 peratus bagi jangka masa 1976-80, 1981-85 dan 1986-90 menurut susunannya.

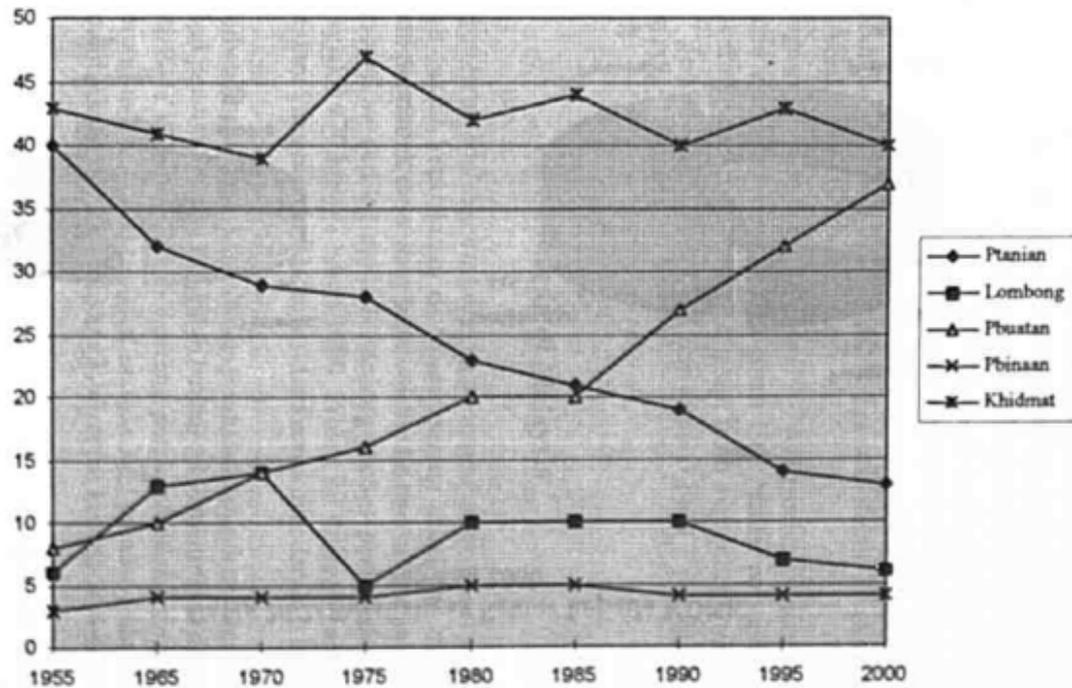
Jadual 20.1: Peratus Sumbangan kepada Keluaran Dalam Negara Kasar Mengikut Sektor, 1955-2000

	1955	1965	1970 ¹	1980	1985	1990	1995	2000
Bhg Kepada KDNK :								
Pertanian dan								
Perhutanan	40.2	31.5	29.0	22.9	20.8	18.6	14.0	13.4
Perlombongan								
& Kuari	6.3	9.0	13.7	10.1	10.4	9.8	7.0	5.7
Pembuatan	8.2	10.4	13.9	19.6	19.7	26.9	32.3	37.2
Pembinaan	3.0	4.1	3.8	4.6	4.8	3.6	4.4	3.5
Perkhidmatan	42.3	40.5	36.2	40.1	45.0	42.5	45.2	45.4

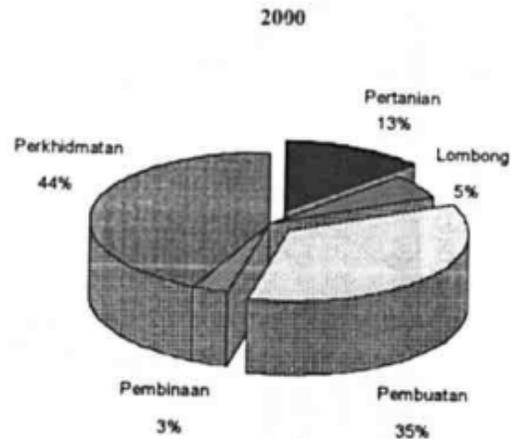
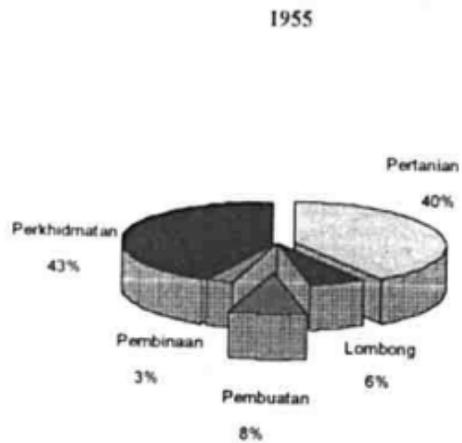
Nota: ¹ Peratus 1970-2000 mengikut harga 1978

Sumber: (Berbagai Rancangan Malaysia Lima Tahun).

Carta 20.1: Tren Sumbangan Sektor kepada KDNK

Carta 20.2: Sumbangan Sektor kepada KDNK
1955 dan 2000

Walaupun pertumbuhan ekonomi negara menjadi lembab pada pertengahan tahun 1980-an akibat daripada kemelesetan ekonomi dunia, Malaysia telah mengubah strategi pembangunannya melalui dasar-dasar penswastaaan dan pengawalan perbelanjaan kerajaan. Dasar-dasar ini telah dimasukkan ke dalam Dasar Pembangunan Negara (DPN) yang telah menggantikan DEB pada 1991. Hasil daripada perubahan dasar dan strategi tersebut, didapati prestasi ekonomi negara ini telah pulih semula dengan merekodkan kadar pertumbuhan tahunan purata sebanyak 8.7 peratus dalam jangka masa 1991-95 dan 8.0 peratus dalam jangka masa lima tahun berikutnya.

Kegawatan ekonomi pada tahun 1997 telah melembabkan kadar pertumbuhan ekonomi negara. Pada tahun 1997, kadar pertumbuhan KDNK kekal tinggi pada 8.2 peratus, tetapi telah menguncup menjadi negatif 6.7 peratus pada tahun 1998 dan diramal pada 3 peratus pada tahun 1999 (Malaysia 1999).

Perbandaran di Malaysia

Proses perbandaran adalah seiring dengan pertumbuhan ekonomi negara. Oleh sebab faktor kemiskinan di bandar sering dikaitkan dengan perpindahan penduduk desa yang sedia miskin ke bandar, bahagian ini akan memberikan sedikit analisis tentang proses perbandaran di Malaysia sejak 1970 hingga tahun 2000. Proses ini dianggap sebagai salah satu faktor yang memindahkan insiden kemiskinan dari luar bandar ke bandar.

Berbanding dengan pertambahan penduduk seluruh negara, kadar pertambahan penduduk yang tinggal di bandar telah meningkat dengan pesat sekali. Pada 1970 didapati 26.8 peratus penduduk adalah tinggal di bandar. Peratusan ini telah meningkat kepada 34.2 peratus pada 1980 dan terus meningkat dengan kadar yang lebih cepat kepada 50.6 peratus pada 1991.

Pertambahan penduduk bandar yang pesat di negara ini adalah dipengaruhi oleh kecenderungan penduduk-penduduk luar bandar terutama golongan belia untuk berhijrah ke bandar bagi mencari peluang-peluang pekerjaan di sektor perindustrian dan pembinaan. Sektor ini bertumbuh dengan pesat terutama pada akhir dekad 1980-an dan awal 1990-an telah menjadi faktor tarikan kepada penduduk-penduduk desa untuk berhijrah ke bandar. Penghijrahan mereka sering dikaitkan dengan

perpindahan kemiskinan yang pada satu ketika dulu banyak terdapat di luar bandar dan kini telah mula menular ke bandar besar di seluruh negara.

Berdasarkan kepada tren yang lepas, Jabatan Perangkaan Malaysia telah membuat unjuran bahawa penduduk bandar akan mencapai paras 54.8 peratus pada 1995, dan dijangka terus meningkat kepada 59.2 peratus pada akhir tahun Rancangan Malaysia Ketujuh (RMK-7), iaitu pada tahun 2000. Pada tahun itu nanti penduduk negara akan mencapai ke angka 22.8 juta dan 13.5 juta daripadanya akan tinggal di bandar. (Jadual 20.2).

Seperti tren yang lepas, penduduk bandar terus tertumpu di bandar besar di pantai barat dan selatan Semenanjung Malaysia terutama di Lembah Kelang (termasuk Kuala Lumpur), Pulau Pinang, Ipoh dan Johor Bahru. Ini disebabkan oleh faktor tarikan yang kuat di bandar-bandar tersebut hasil daripada kesan limpahan yang berlaku dari kawasan zon perindustrian di bandar-bandar berkenaan.

Jadual 20.2: Penduduk Bandar, Malaysia 1995-2000

Tahun	Jumlah Penduduk	Penduduk Bandar	% Penduduk Bandar	Kadar % Pertambahan
1995	20,347,000	11,150,000	54.8	-
1996	20,861,000	11,640,000	55.8	4.2
1997	21,335,000	12,097,000	56.7	3.8
1998	21,846,000	12,561,000	57.5	3.7
1999	22,316,000	13,033,000	58.4	3.6
2000	22,823,000	13,511,000	59.2	3.5

Sumber: Jabatan Perangkaan Malaysia, 1995.

Kesan Pertumbuhan dan Perbandaran Terhadap Pembangunan Manusia

Konsep pembangunan manusia adalah berbeza dengan konsep Pembangunan Tenaga Manusia. Pembangunan Tenaga Manusia adalah satu usaha untuk meningkatkan kemahiran, pelajaran dan kebolehan individu atau sekumpulan individu tertentu bagi memenuhi keperluan tenaga buruh yang mahir serta berkualiti dalam sesebuah negara. Sebaliknya, pembangunan manusia menekankan tentang kebajikan seluruh penduduk dalam negara berkenaan melalui proses dan strategi mengagihkan kekayaan yang dihasilkan daripada pertumbuhan ekonomi

negara tadi. Kebajikan ini termasuklah membasmi kemiskinan serta mengurangkan jurang perbezaan pendapatan bukan sahaja di antara golongan berpendapatan tinggi dengan golongan berpendapatan rendah, tetapi juga di antara penduduk bandar dengan luar bandar dan di kalangan etnik Melayu, Cina dan India yang ada di negara ini.

United Nation Development Program (UNDP) telah mendefinisikan pembangunan manusia itu sebagai proses memperluaskan pilihan yang boleh dicapai oleh ke semua penduduk sesebuah negara untuk meningkatkan kualiti hidup, tingkat pelajaran dan penyediaan kemudahan asas seperti tempat tinggal yang selesa, bekalan air dan api, pembuangan najis dan sampah serta alam sekitar yang bersih daripada segala jenis pencemaran. Secara ringkas dapat disimpulkan bahawa matlamat pembangunan manusia itu adalah untuk sentiasa mempertingkatkan produktiviti bagi tujuan menambahkan pendapatan dan kekayaan supaya dapat terus hidup dalam keadaan aman dan selesa, sihat serta selamat daripada segala bentuk ancaman termasuk wabak penyakit. Sehubungan dengan ini UNDP telah mewujudkan indeks pembangunan manusia yang mengandungi tiga elemen terpenting, iaitu jangka hayat, tingkat pelajaran dan kualiti hidup sesebuah masyarakat. (UNDP 1990). Indeks pembangunan manusia ini adalah selaras dengan Indeks Kualiti Hidup Fizikal (PQLI) yang digunakan oleh Morris (1979), iaitu menggunakan pembolehubah celik huruf, kematian bayi dan jangka hayat.

Slottje bersama tiga orang lagi ahli kumpulan kepakarannya telah menambahkan kepada dua puluh bilangan pembolehubah yang perlu diambil kira dalam mendapatkan nilai PQLI itu. Mereka berpendapat bahawa tidak memadai untuk mengukur tahap pembangunan manusia di dalam sesebuah masyarakat jika menggunakan hanya tiga pembolehubah seperti yang disebutkan di atas itu. Menurut mereka, dengan menambahkan lain-lain elemen yang berkaitan dengan kualiti hidup seseorang insan, penilaian pembangunan manusia akan menjadi lebih komprehensif dan menghampiri pandangan Sen (Sen 1985) berhubung dengan isu ini (Slottje, Scully, Hirschberg & Hayes 1991).

Untuk menangani masalah pembangunan manusia di dalam sesebuah masyarakat ialah dengan cara memastikan keluaran negara yang dihasilkan melalui pertumbuhan tadi dapat diagihkan kepada segenap lapisan masyarakat bagi membolehkan setiap anggota masyarakat tadi memperbaiki kualiti hidupnya melalui pembolehubah-pembolehubah yang menjadi elemen terpenting di dalam menilai PQLI mereka.

Insiden Kemiskinan dan Agihan Pendapatan di Malaysia

Perubahan struktur dan pertumbuhan ekonomi negara telah memberikan kesan kepada insiden kemiskinan dan agihan pendapatan di kalangan penduduknya yang terdiri daripada berbagai golongan, strata dan etnik. Sepanjang tempoh 1970 hingga 1995, kadar kemiskinan keseluruhan bagi Semenanjung Malaysia telah berjaya dikurangkan secara berterusan. Pada 1970 kadar kemiskinan di Semenanjung Malaysia ialah 49.3 peratus. Angka ini telah menurun kepada 39.6 peratus, 18.4 peratus, 15 peratus dan 5.4 peratus bagi tahun 1976, 1984, 1990 dan 1995 menurut susunannya. Kejatuhan dalam kadar kemiskinan telah mengurangkan bilangan isi rumah miskin di Semenanjung Malaysia daripada 1.6 juta pada 1970 kepada 448.9 ribu pada 1990 dan terus berkurangan kepada 183.1 ribu pada 1995 (Jadual 20.3). Oleh itu perubahan struktur ekonomi daripada terlalu bergantung kepada sektor pertanian kepada menambahkan sumbangan sektor perindustrian telah berjaya meningkatkan pertumbuhan dan seterusnya mengurangkan kadar kemiskinan. Perhubungan di antara perubahan struktur ekonomi dengan kadar kemiskinan di Malaysia ditunjukkan melalui Carta 20.3.

Jadual 20.3: Malaysia: Kadar Kemiskinan, 1970-1995

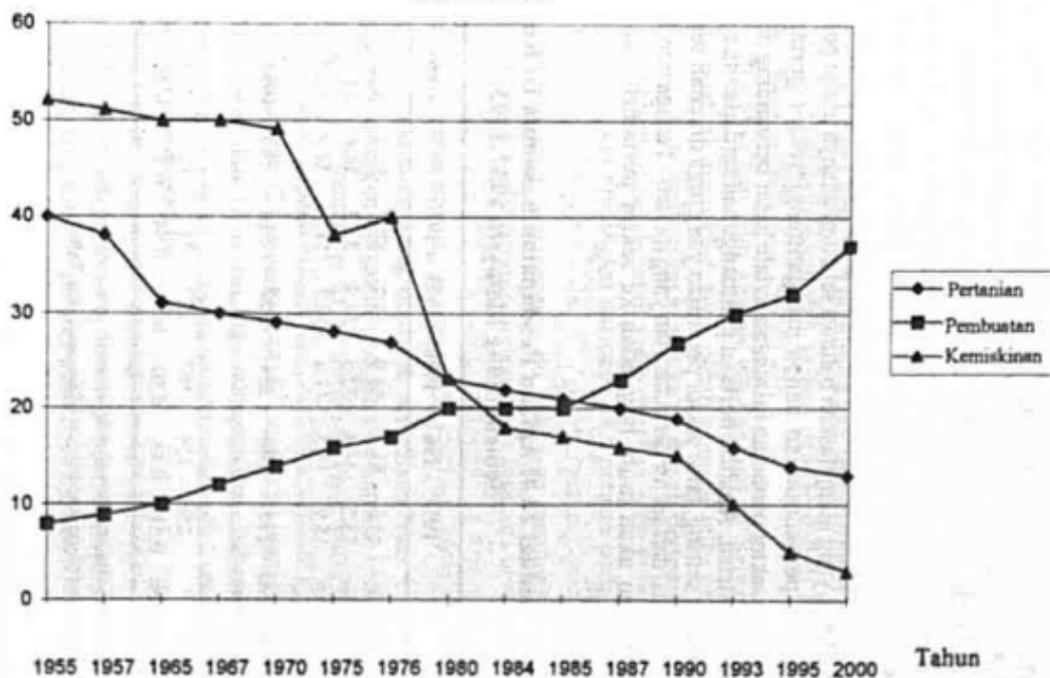
STRATA	1970	1976	1984	1990	1995
Luar Bandar	58.7	47.8	24.7	21.8	16.1
Bandar	21.3	17.9	8.2	7.5	4.1
Keseluruhan	49.3	39.6	18.4	17.1	9.6

Sumber: Malaysia, 1986 Rancangan Malaysia Kelima, 1986-1990.

Daripada Jadual 20.3 didapati penurunan kadar kemiskinan telah berlaku pada kedua-dua kawasan, iaitu kawasan bandar dan luar bandar. Kawasan luar bandar mengalami kadar penurunan yang lebih pesat. Pada 1970 kadar kemiskinan luar bandar adalah 58.7 peratus menurun kepada 21.8 peratus pada 1990 dan 16.1 peratus pada 1995. Bagi kawasan bandar pula penurunan kadar kemiskinan adalah daripada 21.3 peratus pada 1970 kepada 7.5 peratus pada 1990 dan 4.1 peratus pada 1995.

Carta 20.3: Impak Transformasi ke atas Kemiskinan

Peratus

Tren Agihan Pendapatan

Jadual 20.4 menunjukkan beberapa data yang boleh digunakan untuk mengukur agihan pendapatan kesemua isi rumah di Semenanjung Malaysia pada jangka masa 1957 hingga 1993. Tren agihan pendapatan didapati selaras dengan hipotesis U-terbalik Kuznets, iaitu agihan pendapatan pada peringkat awal pembangunan bertambah tidak setara sehingga ke satu peringkat dan selepas itu pada peringkat pembangunan seterusnya agihan pendapatan akan menjadi bertambah baik (Kuznets 1955). Hujah hipotesis ini adalah berpandukan model pembangunan dualistik yang menjelaskan bahawa sebelum adanya usaha pembangunan, sesuatu perekonomian hanya mengandungi sektor pertanian sahaja ataupun sektor pertanian ini adalah terlalu besar berbanding dengan sektor perindustrian. Apabila berlaku pembangunan terdapat dua sektor yang berjalan seiring, iaitu sektor pertanian yang juga dikenali sebagai sektor tradisional dan sektor perindustrian yang moden. Tenaga buruh dari sektor pertanian akan mula berpindah ke sektor perindustrian yang lebih produktif.

**Jadual 20.4: Agihan Pendapatan Kesemua Isi Rumah
Semenanjung Malaysia 1957-1993**

	1957	1967	1970	1973	1976	1979	1984	1987	1990
20% teratas	48.6	51.3	55.9	53.7	57.7	53.8	53.2	51.2	50.3
40% tengah	35.5	34.4	32.5	34.0	31.2	34.3	34.0	35.0	35.2
40% bawah	15.9	14.3	11.6	12.3	11.1	11.9	12.8	13.8	14.5
Pendapatan Purata (RM)	215	240	264	362	514	763	1095	1074	1163
Pendapatan Penengah (RM)	256	154	167	227	313	493	723	738	t.m
Nisbah Gini	0.41	0.44	0.50	0.50	0.53	0.49	0.48	0.46	0.45

Nota: t.m = tiada maklumat diperolehi

Sumber: Berbagai Rancangan Malaysia Lima Tahun

Pada peringkat awal pembangunan hanya sebahagian kecil tenaga buruh yang sanggup mengambil risiko dan mempunyai peluang untuk mendapatkan pekerjaan di sektor perindustrian, sementara sebahagian besar tenaga buruh yang lain terus kekal di sektor pertanian tradisional yang mempunyai daya pengeluaran yang rendah. Oleh itu perubahan struktur ekonomi melalui pembangunan di peringkat awal akan

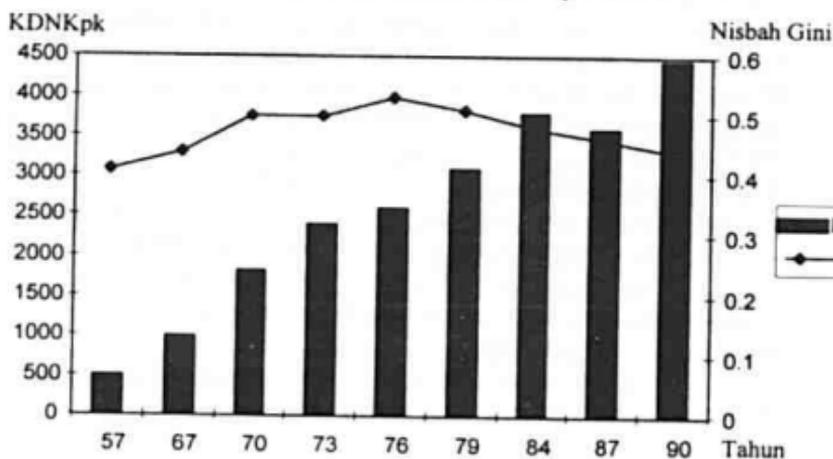
mengakibatkan agihan pendapatan semakin tidak setara. Setelah ekonomi negara bertambah maju, sektor pertanian akan menjadi relatif semakin kecil dan sektor perindustrian bertambah besar. Maka semakin ramai tenaga buruh yang mendapat manfaat daripada perkembangan sektor perindustrian, manakala tenaga buruh yang terus kekal di sektor pertanian turut mendapat manfaat melalui peningkatan produktiviti hasil daripada perubahan teknologi dan berkurangnya tekanan lebih buruh. Pandangan optimis seperti inilah yang mendorong model dualistik menjangkakan bahawa pada peringkat pembangunan seterusnya perubahan struktur ekonomi akan memperbaiki agihan pendapatan (Hassan & Rahmah 1996).

Carta 20.4 dan Carta 20.5 menunjukkan perhubungan di antara perubahan struktur, pertumbuhan dan agihan pendapatan di Malaysia daripada 1955 hingga 2000.

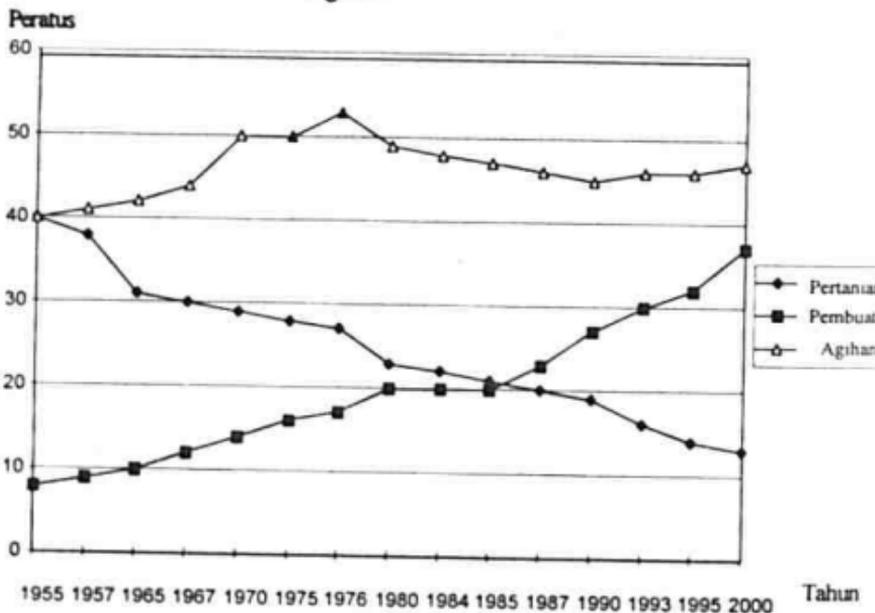
Jika diperhatikan tren agihan pendapatan di Semenanjung Malaysia, didapati di peringkat awal pembangunan iaitu pada 1957 sehingga 1976, agihan pendapatan kesemua isi rumah bertambah tidak setara, dengan bahagian pendapatan yang diterima oleh kumpulan 20 peratus teratas semakin meningkat daripada 48.6 peratus pada 1957/58 kepada 51.3 peratus, 55.9 peratus dan 57.7 peratus masing-masing pada 1967/68, 1970 dan 1976. Sementara itu bahagian pendapatan yang diterima oleh kumpulan 40 peratus pertengahan didapati berkurangan daripada 35.5 peratus pada 1957/58 menurun kepada 34.4 peratus, 32.5 peratus dan 31.2 peratus masing-masing pada 1967/68, 1970 dan 1976. Tren bahagian pendapatan yang diterima oleh kumpulan 40 peratus terbawah juga berkurangan daripada 15.9 peratus kepada 14.3 peratus, 11.6 peratus dan 11.1 peratus pada tahun-tahun yang sama seperti di atas. Dengan merujuk kepada nisbah Gini, nilainya semakin meningkat daripada 0.41 pada 1957/58 kepada 0.44, 0.5 dan 0.53 masing-masing pada 1967/68, 1970 dan 1976. Ini juga menunjukkan bahawa agihan pendapatan kesemua isi rumah di negara ini bertambah tidak setara dalam jangkamasa yang disebutkan itu.

Selepas tahun 1976, agihan pendapatan menunjukkan tren yang sebaliknya. Bahagian pendapatan yang diterima oleh kumpulan 20 peratus teratas berkurangan daripada 57.7 peratus pada 1976 kepada 53.8 peratus, 53.2 peratus, 51.2 peratus dan 50.3 peratus masing-masing pada 1979, 1984, 1987 dan 1990. Sebaliknya bahagian yang diterima oleh kumpulan 40 peratus pertengahan telah bertambah daripada 31.2 peratus pada 1976 kepada 34.3 peratus, 35 peratus dan 35.2 peratus masing-masing pada 1979, 1987 dan 1990. Begitu juga bahagian yang diterima oleh kumpulan 40 peratus terbawah telah meningkat daripada 11.1 peratus pada 1976

**Carta 20.4: Perhubungan Antara Pertumbuhan Ekonomi
Agihan Pendapatan di Malaysia 1957-1990**

**Carta 20.5: Impak Transformasi Ekonomi ke atas
Agihan**

kepada 11.9 peratus, 12.8 peratus, 13.8 peratus dan 14.5 peratus masing-masing pada 1979, 1984, 1987 dan 1990. Nisbah Gini selepas 1976 juga menyokong tren yang baru disebutkan itu. Nilainya semakin menurun daripada 0.53 pada 1976 kepada 0.49, 0.48, 0.46 dan 0.45 pada 1979, 1984, 1987 dan 1990 menurut susunannya, menunjukkan agihan yang semakin setara.

Walau bagaimanapun nisbah ini meningkat semula kepada 0.46 pada 1993 akibat daripada dasar-dasar terkini yang lebih cenderung kepada sistem persaingan pasaran bebas, liberalisasi, penswastaaan dan sebagainya. Dasar-dasar ini ternyata memberikan kesempatan dan peluang yang lebih kepada kumpulan 20 peratus atasan yang telah sedia berpendapatan tinggi, manakala kumpulan berpendapatan lebih rendah terutamanya 40 peratus terendah mendapat bahagian yang semakin kecil daripada pendapatan negara yang mengalami pertumbuhan pesat melebihi 9 peratus pada tahun 1990-an ini.

Agihan Pendapatan Isi Rumah Bandar dan Luar Bandar

Transformasi ekonomi dan pertumbuhan ekonomi berjalan seiringan dengan revolusi dasar pembangunan luar bandar di Malaysia yang bertujuan untuk membasmi kemiskinan dan memperbaiki keadaan sosio-ekonomi penduduknya. Pada peringkat awal terutamanya pada zaman sebelum dan sejurus selepas kemerdekaan, pembangunan sektor pertanian luar bandar kurang mendapat penekanan. Dasar ekonomi penjajah yang diteruskan itu lebih menekankan strategi pembangunan yang berorientasikan sektor perindustrian di bandar. Ini menyebabkan sektor pertanian luar bandar terus ketinggalan dan diabaikan (Chamhuri Siwar 1994). Dalam Rancangan Malaya Pertama, 1956-60 dasar warisan penjajah ini telah dikritik kerana tidak mempunyai program pembangunan pertanian luar bandar yang mantap. Program pembangunan pada ketika itu memberi penekanan kepada sektor perindustrian bandar yang lebih maju dan berharap kesan limpahannya akan membawa pembangunan kepada kawasan luar bandar. Tetapi ternyata gagal akibat kurangnya rangkaian ekonomi di antara sektor perindustrian bandar dengan sektor pertanian luar bandar pada ketika itu. Sementara itu dalam Rancangan Malaya Kedua, 1961-65, strategi pembangunan luar bandar menekankan kepada memperbaiki infrastruktur dengan membekalkan kemudahan asas dan perkhidmatan awam bagi memperbaiki taraf hidup penduduk luar bandar. Program pembangunan luar bandar pada masa itu menekankan kepada

pembangunan infrastruktur supaya dapat diwujudkan rantaian ekonomi di antara sektor pertanian luar bandar dengan sektor perindustrian di bandar.

Walau bagaimanapun apabila Dasar Ekonomi Baru (DEB) diperkenalkan pada 1970, pelbagai rancangan pembangunan luar bandar yang baru seperti pembangunan tanah, pembangunan pertanian bersepadu, pembangunan wilayah, industrialisasi desa, pembangunan sosial dan pembangunan infrastruktur yang lebih terancang telah dilaksanakan. Dalam tahun 1980-an strategi pembangunan sektor pertanian luar bandar mula memberi tumpuan kepada mempertingkatkan pendapatan daripada perusahaan pertanian melalui penggunaan teknologi baru yang lebih cekap. Dasar Pertanian Negara yang dilancarkan pada 1984 bertujuan meningkatkan produktiviti sektor pertanian luar bandar supaya sebahagian besar tenaga buruhnya dapat dipindahkan ke sektor perindustrian bandar tanpa menjejaskan keluaran negara.

Dalam konteks DEB, pembangunan luar bandar bukan sahaja bertujuan meningkatkan pengeluaran dan produktiviti sektor pertaniannya, tetapi juga bertujuan mengagihkan hasil kekayaan negara ini dengan cara yang lebih setara di kalangan penduduknya yang terdiri daripada berbagai-bagai golongan dan kaum. Kesan daripada dasar pembangunan tersebut telah memberi impak terhadap agihan pendapatan isi rumah bandar dan luar bandar seperti ditunjukkan dalam Jadual 20.5.

Jadual 20.5: Agihan Pendapatan Isi Rumah Bandar dan Luar Bandar Semenanjung Malaysia 1957-1989

Tahun	57/58	67/68	1970	1976	1984	1987	1989
Bandar							
20% teratas	49.6	51.8	55.0	55.9	52.1	50.8	50.6
40% tengah	33.2	34.0	32.8	32.2	34.5	35.0	35.1
40% bawah	17.2	14.2	12.2	11.9	13.4	14.2	14.3
Nisbah Gini	0.42	0.45	0.50	0.51	0.47	0.45	0.48
Luar Bandar							
20% teratas	44.5	46.8	51.0	54.5	49.5	48.2	47.1
40% tengah	37.3	36.7	35.9	33.7	36.4	36.7	37.1
40% bawah	18.2	16.5	13.1	11.8	14.1	15.0	15.8
Nisbah Gini	0.38	0.40	0.46	0.50	0.44	0.43	0.41

Sumber: Snodgrass, (1980)

Ishak Shari & Ragayah M. Zin (1978).

Malaysia, (Berbagai Rancangan Lima Tahun)

Agihan pendapatan isi rumah bandar dan luar bandar juga menunjukkan tren yang sama seperti hipotesis U-terbalik Kuznets, iaitu pada tahap awal pembangunan negara, pendapatan semakin tidak setara. Bahagian pendapatan golongan 20 peratus atasan bandar meningkat daripada 49.6 peratus pada 1957/58 kepada 51.8 peratus pada 1967/68 dan seterusnya kepada 55 peratus dan 59.9 peratus masing-masing pada 1970 dan 1976. Bahagian pendapatan 40 peratus bawahan bandar pula menurun daripada 17.2 peratus pada 1957/58 kepada 14.2 peratus, 12.2 peratus dan 11.9 peratus masing-masing pada 1967/68, 1970 dan 1976. Sementara itu, tren yang berlainan didapati bagi 40 peratus golongan menengah bandar yang menunjukkan peningkatan sebanyak 0.8 peratus daripada 33.2 peratus pada 1957/58 kepada 34.0 peratus pada 1967/68 tetapi menurun sebanyak 1.2 peratus kepada 32.8 peratus pada 1970 dan menurun lagi kepada 32.2 peratus pada 1976.

Di luar bandar pula, bahagian pendapatan 20 peratus atasan telah meningkat sebanyak 6.5 peratus, iaitu daripada 44.5 peratus pada 1957/58 kepada 51 peratus pada 1970 dan meningkat lagi kepada 54.5 peratus pada 1976. Bahagian pendapatan golongan 40 peratus bawahan menunjukkan penurunan sebanyak 5.1 peratus daripada 18.2 peratus pada 1957/58 kepada 13.1 peratus pada 1970 dan menurun lagi kepada 11.8 peratus pada 1976. Sementara itu bagi 40 peratus golongan menengah, bahagian pendapatan mereka telah menurun daripada 37.3 peratus pada 1957/58 kepada 36.7 peratus, 35.9 peratus dan 33.7 peratus pada tahun 1967/68, 1970 dan 1976 masing-masingnya.

Nisbah Gini isi rumah di bandar telah meningkat daripada 0.42 pada 1957/58 kepada 0.45, 0.5 dan 0.51 masing-masing pada 1967/68, 1970 dan 1976. Sementara nisbah Gini kawasan luar bandar pula meningkat daripada 0.38 pada 1957/58 kepada 0.4, 0.46 dan 0.5 masing-masing pada 1967/68, 1970 dan 1976. Berdasarkan nisbah ini didapati agihan pendapatan di bandar lebih tidak setara jika dibandingkan dengan di luar bandar pada setiap jangka masa tersebut.

Walau bagaimanapun, agihan pendapatan isi rumah bandar dan luar bandar menjadi lebih setara selepas 1976. Bahagian pendapatan golongan 20 peratus atasan bandar telah berkurangan daripada 55.9 peratus pada 1976 kepada 50.6 peratus pada 1989. Bahagian pendapatan 40 peratus bawahan telah meningkat daripada 11.9 peratus pada 1976 kepada 14.3 peratus pada 1989. Sementara itu bahagian pendapatan 40 peratus golongan menengah bandar juga meningkat daripada 32.2 peratus pada tahun 1976 kepada 35.1 peratus pada 1989. Nisbah Gini bagi isi rumah bandar telah berkurangan daripada 0.51 pada 1976 kepada 0.47

dan 0.45 masing-masing pada 1984 dan 1987 tetapi meningkat sedikit kepada 0.48 pada 1989.

Bahagian pendapatan golongan 20 peratus atasan luar bandar telah berkurangan daripada 54.5 peratus pada 1976 kepada 47.1 peratus pada 1989, manakala bahagian pendapatan golongan 40 peratus bawahan telah menunjukkan peningkatan sebanyak 4 peratus daripada 11.8 peratus pada 1976 kepada 15.8 peratus pada 1989. Sementara itu bagi golongan 40 peratus menengah pula, bahagian pendapatan mereka telah meningkat daripada 33.7 peratus pada 1976 kepada 37.1 peratus pada 1989. Nisbah Gini bagi isi rumah luar bandar telah berkurangan daripada 0.5 pada 1976 kepada 0.44, 0.43 dan 0.41 masing-masing pada 1984, 1987 dan 1989. Implikasi penting di sini ialah DEB yang telah dilaksanakan pada 1971 telah berjaya mengurangkan ketaksetaraan agihan pendapatan isi rumah bandar dan luar bandar walaupun terpaksa memakan masa selama enam tahun sebelum hasilnya dapat diperlihatkan.

Kemiskinan dan Kualiti Hidup di Bandar: Kajian Kes

Suatu kajian kemiskinan bandar di Kuala Lumpur telah dilaksanakan pada tahun 1995. 510 buah isi rumah telah ditemubual dengan menggunakan soal selidik bagi mendapatkan profil responden yang telah dikenalpasti. Analisis data kajian dalam bentuk statistik diskriptif mudah seperti penjadualan kekerapan, penjadualan kekerapan silang, peratusan dan sebagainya telah dilakukan.

Ukuran pendapatan garis kemiskinan (PGK) isi rumah telah digunakan untuk menentukan golongan termiskin, miskin dan tak miskin. Mengikut PGK rasmi bagi negara ini pada 1995 adalah sebanyak RM405. Dengan mengambil kira perbelanjaan dan kos hidup yang lebih tinggi (sekitar 25 peratus) bagi kawasan bandar, kajian ini menetapkan RM500 sebulan bagi sebuah isi rumah yang mengandungi 5 orang ahli, sebagai PGK untuk mengukur tahap kemiskinan di kawasan kajian. Oleh itu pendapatan per kapita yang digunakan sebagai sempadan ukuran untuk mengklasifikasikan golongan termiskin, miskin dan tak miskin ialah RM100. Sesebuah isi rumah akan termasuk ke dalam golongan termiskin jika pendapatan per kapitanya setengah daripada PGK yang digunakan di dalam kajian ini, iaitu RM50 ke bawah. Sementara isi rumah yang mempunyai pendapatan per kapita di antara RM51 hingga RM100 akan dimasukkan ke dalam golongan miskin dan mereka yang berpendapatan per kapita melebihi RM100 akan dikira sebagai isi rumah yang tak miskin.

Berasaskan ukuran tersebut, didapati bilangan dan peratusan setiap golongan itu adalah seperti Jadual 20.6.

Berdasarkan Jadual 20.6, didapati bilangan dan peratusan golongan termiskin adalah relatif kecil, iaitu seramai 17 buah isi rumah (3.33 peratus). Bilangan dan peratusan golongan miskin pula adalah 144 buah isi rumah (28.24 peratus). Golongan yang paling ramai adalah terdiri daripada mereka yang tak miskin, iaitu seramai 349 buah isi rumah (68.43 peratus). Walaupun demikian kita harus mengambil kira sekurang-kurangnya dua penilaian lagi. Pertama, PGK sebanyak RM500 yang digunakan dalam kajian ini mungkin masih belum mencukupi untuk menampung keperluan asas sebuah isi rumah yang mengandungi 5 orang ahli, terutama kos hidup di bandar Kuala Lumpur yang semakin meningkat. DBKL telah menggunakan RM750 sebagai pendapatan untuk dijadikan asas pertimbangan mendapatkan rumah kos rendah di kawasan pentadbirannya. Kedua, kita juga patut melihat kualiti hidup penduduk di kawasan kajian ini daripada segi tempat kediaman, pemilikan harta benda, kemudahan asas yang diterima dan seumpamanya.

Jadual 20.6: Taburan Isi Rumah Mengikut Golongan

Golongan	Pendapatan Per Kapita (RM)	Bilangan	%
Termiskin	50.00 ke bawah	17	3.33
Miskin	51.00 hingga 100	144	28.24
Tak Miskin	Melebihi RM100	349	68.43
Jumlah		510	100.0

Sumber : UKM (1996).

Berpandukan indeks rumah dan penelitian semasa temuduga yang digunakan oleh Amanah Ikhtiar Malaysia (AIM) untuk memilih 'sahabat' yang layak diberikan bantuan pinjaman, kajian UKM (1996) telah mengambil beberapa perkara yang boleh dijadikan asas untuk mengira indeks kualiti hidup isi rumah.

Setiap perkara seperti saiz rumah, kemudahan asas dan pemilikan barang-barang di dalam rumah responden akan diberikan markah menurut yang sewajarnya. Perkara-perkara yang mempunyai kepentingan serta nilai yang tinggi akan diberikan markah yang lebih berbanding dengan perkara-perkara yang kepentingan dan nilainya relatif lebih rendah. Jumlah keseluruhan markah ini akan dijadikan indeks kualiti hidup bagi setiap isi rumah. Hasil kajian menunjukkan taburan isi rumah mengikut indeks

kualiti hidup yang dikira seperti formula yang di jelaskan di atas itu adalah seperti yang ditunjukkan di dalam Jadual 20.7.

Bilangan isi rumah yang mempunyai tahap kualiti hidup yang rendah adalah 18 buah (3.5 peratus). Bilangan ini hampir sama dengan bilangan golongan termiskin, iaitu 17 buah isi rumah (3.33 peratus). Bilangan isi rumah yang paling ramai terdiri daripada mereka yang mempunyai tahap kualiti hidup sederhana sahaja, iaitu sebanyak 394 buah (77.3 peratus). Bilangan ini berbeza dengan taburan isi rumah mengikut golongan yang merekodkan isi rumah tak miskin yang paling banyak, iaitu 349 buah (68.43 peratus). Di sini bolehlah disimpulkan bahawa walaupun ada di antara isi rumah yang dikaji itu mempunyai tingkat pendapatan melebihi pendapatan garis kemiskinan (PGK) yang ditetapkan, namun tahap kualiti hidup mereka masih relatif kurang memuaskan berbanding dengan mereka yang mempunyai tahap kualiti hidup yang tinggi, iaitu sebanyak 98 buah isi rumah (19.2 peratus).

Jadual 20.7 : Taburan Isi Rumah Mengikut Indeks Kualiti Hidup

Indeks Kualiti Hidup (Maksimum 55)	Kualiti Hidup	Bilangan Isi Rumah	%
Kurang daripada 20	Rendah	18	3.5
20 hingga 35	Sederhana	394	77.3
Lebih daripada 35	Tinggi	98	19.2
JUMLAH		510	100.0

Sumber: UKM (1996).

Kajian di Pulau Pinang, mendapati hanya 9 buah (1.81 peratus) isi rumah sahaja yang termasuk ke dalam golongan termiskin. Sementara 32 buah (6.42 peratus) isi rumah yang lain termasuk ke dalam golongan miskin dan kebanyakannya (91.77 peratus) daripada isi rumah yang dikaji itu termasuk ke dalam golongan yang tak miskin. Penemuan ini adalah bertentangan dengan hipotesis kajian dan juga temubual dengan pegawai-pegawai UPEN yang berpendapat bahawa kawasan kajian terutama di Kampung Melayu Jelutong terdapat banyak isi rumah yang miskin. Pendapat ini disokong oleh Indeks Kualiti Hidup yang mengambil kira elemen-elemen lain seperti saiz rumah, kemudahan asas, peralatan dalam rumah dan sebagainya yang menunjukkan kualiti hidup yang rendah dan sederhana di kalangan sebilangan besar responden (Jadual 20.8).

Oleh itu, walaupun kebanyakan isi rumah di kawasan kajian terdiri daripada golongan tak miskin menurut ukuran PGK negara, tetapi kualiti hidup 190 buah isi rumah (38.15 peratus) daripada ke semua isi rumah yang dikaji adalah tidak tinggi, iaitu termasuk ke dalam kategori rendah dan sederhana sahaja.

Satu lagi kawasan kajian yang telah dijalankan di Johor Bahru, terdapat hanya 1.05 peratus isi rumah sahaja yang termasuk ke dalam golongan termiskin. Sementara 5.65 peratus isi rumah yang lain termasuk ke dalam golongan miskin dan kebanyakan (93.30 peratus) daripada isi rumah yang dikaji itu termasuk ke dalam golongan yang tak miskin. Penemuan ini adalah bertentangan dengan hipotesis kajian dan juga temubual dengan pegawai-pegawai UPEN yang berpendapat bahawa kawasan kajian itu terdapat ramai isi rumah yang miskin. Pendapat ini disokong oleh Indeks Kualiti Hidup yang mengambil kira elemen-elemen lain seperti saiz rumah, kemudahan asas, peralatan dalam rumah dan sebagainya.

Jadual 20.8: Taburan Isi Rumah Mengikut Indeks Kualiti Hidup Pulau Pinang

Indeks Kualiti Hidup	Tahap Kualiti Hidup	Bilangan Isi Rumah	%
Kurang daripada 16.5	Rendah	102	20.48
16.5 hingga 33	Sederhana	88	17.67
Lebih daripada 33	Tinggi	308	61.85
JUMLAH		498	100.0

Sumber : Chamhuri Siwar et.al. (1997)

Oleh itu, walaupun kebanyakan isi rumah di kawasan kajian adalah terdiri daripada golongan tak miskin menurut ukuran PGK negara, tetapi jika dilihat dari segi kualiti hidup menunjukkan taburan yang sebaliknya. Kebanyakan isi rumah (43.31 peratus) di kawasan kajian Johor Bahru adalah mempunyai kualiti hidup yang rendah. Ini diikuti oleh 31.38 peratus isi rumah di kawasan ini mempunyai kualiti hidup yang sederhana dan hanya 25.31 peratus sahaja yang mampu mendapatkan kualiti hidup yang tinggi (Jadual 20.9).

Jadual 20.9: Taburan Isi Rumah Mengikut Indeks Kualiti Hidup Johor Bahru

Indeks Kualiti Hidup (maksimum 66)	Tahap Kualiti Hidup	Bilangan Isi Rumah	%
Kurang daripada 16.5	Rendah	217	43.31
16.5 hingga 33	Sederhana	157	31.38
Lebih daripada 33	Tinggi	126	25.31
JUMLAH		500	100.0

Sumber: Chamhuri Siwar. et. al. (1997).

Penutup

Perubahan struktur yang membawa kepada pertumbuhan ekonomi yang pesat telah memberikan kesan ketara terhadap pembangunan manusia dari segi membasmi kemiskinan, agihan pendapatan dan kualiti hidup di negara ini. Walaupun kadar kemiskinan mutlak yang menggunakan ukuran PGK nasional telah berkurangan, kemiskinan relatif masih terus menjadi isu dan agenda pembangunan yang penting (Ishak Shari 1996). Nisbah Gini yang telah berjaya diturunkan daripada 0.53 pada 1976 ke paras minimum, iaitu 0.44 pada 1990, telah mula meningkat semula menjadi 0.46 pada 1993 (Malaysia 1995).

Dalam Rancangan Malaysia Ketujuh (RMK-7) terdapat usaha-usaha untuk merapatkan jurang perbezaan pendapatan antara golongan 20 peratus teratas dengan golongan 40 peratus pertengahan dan 40 peratus terbawah. Penekanan yang lebih perlu ditumpukan kepada golongan 40 peratus terbawah itu. Sejauh mana strategi dan program agihan di dalam RMK-7 dilaksanakan dengan jaya serta mencapai matlamatnya masih tidak menentu, terutama setelah DEB yang telah terbukti berjaya mengurangkan jurang pendapatan seperti yang ditunjukkan oleh nisbah Gini di antara 1976 hingga 1990 itu digantikan dengan DPN yang mengutamakan dasar penswastaaan dan liberalisasi. Sebagaimana yang telah dihipotesis dan disokong oleh data-data masa lalu, sesebuah negara yang mengejar pertumbuhan terlalu pesat dan ingin mencapainya dengan segera, besar kemungkinannya terpaksa mengorbankan matlamat agihan dan perhatian dan penumpuan kepada golongan bawahan.

Kadar kemiskinan yang berkurangan tidak semestinya menandakan kualiti hidup keseluruhan penduduk negara ini telah mencapai taraf minimum diperlukan oleh seseorang manusia. Penduduk yang tinggal terpencil jauh di luar bandar dan kawasan sesak dan setingan di bandar masih terus memerlukan pembelaan dan perhatian yang sekurang-kurangnya sama dengan yang dinikmati oleh golongan berpendapatan tinggi.

Penemuan kajian di Pulau Pinang menunjukkan hanya kira-kira 1.8 peratus dan 6.42 peratus sahaja daripada sampel yang dipilih termasuk ke dalam kategori termiskin dan miskin mengikut ukuran PGK nasional. Sebaliknya menurut pegawai perancangan dan Majlis Perbandaran Pulau Pinang yang ditemuramah serta disahkan oleh penyelidik melalui pemerhatian kawasan dan pengiraan Indeks Kualiti Hidup, didapati bahawa penduduk di kawasan ini terdiri daripada ramai penduduk yang kehidupan mereka amat menyedihkan, terutama jika diambil kira tentang ketakselesaan perumahan, kemudahan asas yang tidak sempurna, sistem pembuangan najis dan sampah yang tidak teratur serta lain-lain indikator yang seumpamanya.

Dasar pembangunan negara ini telah berjaya memperkukuhkan struktur ekonominya melalui dasar yang menggalakkan sektor perindustrian di samping memodenkan sektor pertanian bagi mencapai matlamat Wawasan 2020 untuk menjadikan negara ini sebagai sebuah negara perindustrian yang maju. Proses pembandaran juga berkembang lebih pesat daripada yang dijangkakan. Proses pembangunan dan pembandaran yang pesat ini semestinya mempunyai kesan sampingannya, kerana tidak semua penduduk bandar yang berasal dari luar bandar itu telah cukup bersedia untuk menghadapi segala cabaran yang ada di bandar. Tanpa menafikan Keberkesanan dasar kerajaan telah berjaya mengurangkan insiden kemiskinan di seluruh negara, kertas ini cuba mengutarakan isu kemiskinan bandar yang masih wujud dengan merujuk kepada kajian kes di Kuala Lumpur, Pulau Pinang dan Johor Bahru.

Hasil kajian ini menunjukkan masih terdapat isi rumah yang tergolong di dalam golongan termiskin dan miskin yang terpaksa tinggal dan menghadapi segala bentuk persaingan serta ketidakselesaan di bandar. Selain daripada itu, walaupun terdapat banyak isi rumah yang termasuk ke dalam golongan tak miskin, tetapi kualiti hidup sebahagian besar daripada isi rumah ini masih berada pada tahap yang relatif rendah.

Oleh itu, semua agensi yang terlibat sama ada secara langsung atau tidak langsung di dalam program membasmi kemiskinan di bandar harus mempertingkatkan komitmen mereka supaya keberkesanan dan

hasilnya selaras dengan matlamat membasmi kemiskinan sehingga ke peringkat bukan sahaja kemiskinan sifar, tetapi juga memperbaiki kualiti hidup masyarakat Malaysia menjelang abad ke-21.

Kegawatan ekonomi yang melanda negara sejak 1997 mengesan dengan lebih serius golongan miskin dan berpendapatan rendah di bandar, melalui pembuangan kerja, pengangguran, penerimaan potongan gaji dan upah yang relatif rendah, kenaikan kos hidup dan pertandingan pekerjaan dengan pendatang asing. Impak sosial akibat kegawatan ekonomi dijangka mengesan melalui pekerjaan dan pendapatan serta menular melalui penjimatan dan pengurangan perbelanjaan dan mengesan ke bidang pelajaran, kesihatan, perumahan dan aktiviti sosial lain. Golongan miskin 'baru' mungkin wujud daripada kalangan mereka yang memerlukan langkah-langkah dalam konteks 'jaring keselamatan sosial' meliputi sokongan pendapatan, bantuan kebajikan dan menjamin ketersediaan kepada kemudahan asas dan tiada penafian kepada perkhidmatan asas, termasuk pendidikan, kesihatan, perumahan, kredit, peluang perniagaan dan sebagainya. Pembentukan 'dana sosial' untuk membantu golongan yang terkesan dengan kegawatan ekonomi mungkin perlu untuk menangani masalah ini dengan lebih berkesan.

Rujukan

- Chamhuri Siwar .1994. *Rural Development, Poverty Alleviation and Rural Transformation*, in INTAN, Malaysia Development Experience. Kuala Lumpur: National Institute of Public Administration (INTAN).
- Chamhuri Siwar. et. al. 1997. "Kemiskinan Bandar dan Sektor Tak Formal," Laporan Akhir Penyelidikan IRPA-UKM.
- Hassan Haji Ali & Rahmah Ismail. 1995. *Perhubungan Antara Pertumbuhan Ekonomi dengan Agihan Pendapatan: Kes Malaysia*, Bengkel Lead Scholar, Anjuran Fakulti Ekonomi, UKM, Port Dickson.
- Hassan Haji Ali & Rahmah Ismail. 1995. *Impak Transformasi Ekonomi ke atas Kemiskinan dan Agihan Pendapatan di Malaysia*, Simposium Kebudayaan Indonesia-Malaysia (SKIM), Anjuran Jabatan Antropologi dan Sosiologi, UKM, K. Lumpur.
- Hassan Haji Ali & Rahmah Ismail. 1996. *Perhubungan Antara Pertumbuhan Ekonomi dengan Agihan Pendapatan: Kes Malaysia*, Bab 2 dalam buku Nor Aini Idris & Chamhuri Siwar,

- Kemiskinan dalam Arus Pembangunan Ekonomi Malaysia, Penerbit UMK, Bangi.
- Ishak Shari. 1996. *Kemiskinan Bandar: Konsep dan Isu*, Seminar Kemiskinan Bandar Peringkat Kebangsaan, Anjuran Kementerian Pembangunan Luar Bandar, 12-13 Julai 1996, Kuala Lumpur.
- Ishak Shari & Ragayah Haji Mat Zin. 1978. *Some Aspects of Income Inequality in Peninsular Malaysia, 1957-70*, dalam H.T. Oshima dan T. Mizoguchi, (pnyt.), *Income Distribution by Sectors and Over Time in East and Southeast Asian Countries*, Manila, Council of Asian Manpower Studies.
- Ishak Shari & Ragayah Haji Mat Zin. 1990. *The Patterns and Trends of Income Distribution in Malaysia, 1970-1987*, Singapore Economic Review, Jld. XXXV, No.1.
- Jomo K.S. & Ishak Shari. 1986. *Development Policies and Income Inequality in Peninsular Malaysia*, Institute of Advanced Studies, University of Malaya, Kuala Lumpur.
- Kuznets, S. 1955. *Economic Growth and Income Inequality*, American Economic Review, 45(1), 1-28.
- Malaya. 1950. *A Draft Development Plan of Federation of Malaya, 1950-1955*, Jabatan Cetak Kerajaan, Kuala Lumpur.
- _____. 1956. *A Plan of Development for Malaya, 1956-1960*, Jabatan Cetak Kerajaan, Kuala Lumpur.
- Malaysia. 1969. *Kajian Semula Rancangan Malaysia Pertama, 1966-1970*, Jabatan Cetak Kerajaan, Kuala Lumpur.
- _____. 1971. *Rancangan Malaysia Kedua, 1971-1975*, Jabatan Cetak Kerajaan, Kuala Lumpur.
- _____. 1973. *Mid Term Review of the Second Malaysia Plan 1971-75*, Jabatan Cetak Kerajaan, Kuala Lumpur.
- _____. 1976. *Rancangan Malaysia Ketiga, 1976-1980*, Jabatan Percetakan Negara, Kuala Lumpur.
- _____. 1981. *Rancangan Malaysia Keempat, 1981-1985*, Jabatan Percetakan Negara, Kuala Lumpur.
- _____. 1984. *Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Keempat, 1981-1985*, Jabatan Percetakan Negara, Kuala Lumpur.
- _____. *Rancangan Malaysia Kelima, 1986-1990*, Jabatan Percetakan Negara, Kuala Lumpur.
- _____. 1989. *Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Kelima, 1986-1990*, Jabatan Percetakan Negara, Kuala Lumpur.
- _____. 1991. *Rancangan Malaysia Keenam, 1991 - 1995*, Jabatan Percetakan Negara, Kuala Lumpur.

- _____. 1989. *Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Keenam, 1991-1995*, Jabatan Percetakan Negara, Kuala Lumpur.
- _____. 1996. *Rancangan Malaysia Ketujuh, 1996 - 2000*, Jabatan Percetakan Negara, Kuala Lumpur.
- _____. 1999. *Kajian Separuh Penggal Rancangan Malaysia Ketujuh, 1996-2000*, Jabatan Percetakan Negara.
- Morris, M.D. 1979. *Measuring the Condition of the World's Poor: The Physical Quality of Life Index* (Overseas Development Council, Washington D.C.).
- Sen, A. 1985. *Commodities and Capabilities*, Amsterdam: North-Holland.
- Slotte, D.J., Scully, G.W., Hirschberg, J.G. & Hayes, K.J. 1990. *Measuring the Quality of Life Across Countries: A Multidimensional Analysis*: Westview Press, Oxford.
- UNDP. 1990. *Human Development Report, 1990*, New York, Oxford Universiti Press.
- Universiti Kebangsaan Malaysia. 1996. "*Kajian Tindakan Kemiskinan Bandar*" untuk Yayasan Pembangunan Ekonomi Islam Malaysia (YPEIM) oleh Biro Rundingan UKM.

BAB 21

Keperluan Mendefinisi Semula Peranan Wanita dalam Pembangunan Ekonomi

Nor Aini Hj. Idris
Zaini Mahbar

Pengenalan

Wanita membentuk separuh daripada penduduk Malaysia dan 48 peratus daripadanya berada dalam kumpulan umur bekerja. Namun begitu wanita hanya merupakan satu pertiga daripada jumlah keseluruhan tenaga buruh. Walaupun kadar penyertaan wanita dalam tenaga buruh menunjukkan tren yang semakin meningkat tetapi peningkatan tersebut tidak selari dengan peningkatan pencapaian pendidikan dan peluang pekerjaan. Peranan tradisi wanita sebagai ibu dan suri rumah telah menghadkan mobiliti tenaga buruh wanita. Walhal dalam era pensejagatan ekonomi, penyertaan tenaga buruh wanita akan menjadi semakin penting. Ini dapat dicapai sekiranya halangan mobiliti dapat di atasi melalui sokongan padu dari pihak kerajaan. Oleh itu penulisan ini cuba mengupas sejauh mana pembentukan Dasar Wanita Negara dapat menyumbang ke arah peningkatan wanita dalam pembangunan ekonomi dan sejauh mana penyertaan wanita tersebut dapat diseimbangkan dengan tugas tradisi mereka supaya pembangunan keluarga tidak terjejas.

Wanita dan Pembangunan

Realiti sejarah masa kini tidak menafikan kepentingan peranan wanita dalam membangunkan sesebuah ekonomi. Tetapi adakah wanita berjaya mendapat bahagian yang adil daripada limpahan pembangunan yang dihasilkan? Bias yang seringkali terjadi akan mengakibatkan wanita terlepas daripada peluang melibatkan diri secara optimum dalam membangunkan ekonomi negara sekali gus menggagalkan mereka dalam usaha mempertingkatkan martabat, status dan kebajikan mereka sendiri.

Umumnya peningkatan dalam taraf kehidupan akan memberi kebaikan kepada ke semua penduduk tidak kira lelaki atau wanita. Tidak dinafikan wanita juga berjaya mengecapi nikmat pembangunan tetapi faedah tersebut selalunya tidak diagihkan secara sama rata antara jantina dan amalan ini sudah pasti akan melebarkan lagi ketaksamaan yang memang telah sedia wujud (de Silva 1982). Kepesatan pembangunan dengan itu tidak memberikan keberuntungan yang sama kepada lelaki dan wanita kerana agihannya lebih memihak kepada lelaki.

Di samping itu di Malaysia telah pun dibuktikan bahawa pihak yang mendapat faedah daripada perancangan pembangunan terutamanya perancangan sektor pertanian adalah kaum lelaki (Maznah 1982). Keadaan ini adalah disebabkan amalan meletakkan isi rumah sebagai unit asas yang dipertimbangkan untuk perancangan pembangunan. Apabila unit ini dijadikan asas, kerap kali lelaki digambarkan sebagai ketua isi rumah. Dengan itu secara tidak langsung amalan ini menafikan hak wanita dalam perancangan pembangunan. Apabila lelaki menjadi ketua isi rumah, secara automatik mereka selalunya layak menerima faedah atau bantuan sama ada yang berbentuk subsidi, skim bantuan atau pinjaman untuk pelbagai aktiviti ekonomi. Apabila amalan ini terus berlaku maka bias ini akan menjadikan wanita terlepas daripada mendapatkan bantuan dan kemudahan yang kerap kali diterima oleh lelaki walaupun wanita merupakan ketua isi rumah. Akhirnya ketua isi rumah wanita akan tercicir daripada perancangan pembangunan dan selalunya akan dirujuk kepada jabatan kebajikan masyarakat. Keadaan ini akan selalunya menyukarkan kaum wanita melepaskan diri daripada kongkongan kebergantungan.

Secara tradisinya tugas rumahtangga merupakan tugas yang perlu dilakukan oleh wanita. Pegangan ini begitu menebal sehingga wanita telah diagihkan dengan kerja-kerja yang mirip kepada tugas-tugas rumahtangga. Lelaki dan wanita juga telah diagihkan secara tidak sama rata dalam jenis dan tahap kerja yang diceburi (Walby 1988). Dalam pasaran buruh, pengasingan mendatar bertindak untuk membataskan kedua-dua jantina kepada jenis-jenis pekerjaan tertentu dan ini mencetuskan pembahagian dalam penjenisan kerja iaitu 'pekerjaan lelaki' dan 'pekerjaan wanita'. Pengasingan menegak pula memperlihatkan wanita yang dihubungkan dengan tugas-tugas yang memerlukan sifat penyayang, kerja-kerja perkeranian dan kerja-kerja yang memerlukan kecekapan jari (Foord et.al 1986). Di samping itu perancangan dan pembuat dasar seringkali menegaskan supaya wanita tidak mengabaikan tugas tradisi mereka sebagai isteri dan ibu dalam masa melibatkan diri

dengan aktiviti ekonomi (Ramachandran dan Bharadwaj 1980).

Dalam konteks ini pengasingan jantina seharusnya diterima sebagai satu 'kenyataan hidup'. Ramachandran dan Bharadwaj mencadangkan supaya metodologi perancangan seharusnya melihat kedudukan ini dan mengambil kira hubungan kepentingan wanita dalam peranan ekonomi, peranan dalam rumahtangga serta interaksi kedua-dua peranan tersebut. Sehubungan dengan itu juga peranan dwikerjaya kadangkala memaksa wanita menerima kerja-kerja sementara dan tidak kerja-kerja sepenuh masa. Pemilihan mereka selalunya bergantung kepada penyesuaian kerja-kerja yang dipilih dengan keperluan untuk memenuhi kehendak keluarga. Keadaan ini seringkali dilihat sebagai penyertaan yang lemah dalam tenaga buruh dan dijadikan alasan untuk mendiskriminasi mereka dalam aspek kerja dan kenaikan pangkat. Dengan itu jika masyarakat menginginkan penglibatan yang lebih daripada kaum wanita tanpa mengakui peranan wanita dalam rumahtangga, maka ini akan hanya meningkatkan bebanan kerja wanita yang sememangnya telah sedia terbeban. Krishna (1982) menunjukkan dalam kebanyakan masyarakat wanita menanggung lebih bebanan berbanding lelaki.

Jika status wanita dalam aktiviti ekonomi ingin ditingkatkan, hubungan mereka dengan urusan rumahtangga haruslah dipisahkan. Tetapi hubungan ini amat sukar dan tidak wajar dipisahkan kerana secara tradisi wanita memang dikaitkan dengan urusan rumahtangga. Tanggungjawab wanita terhadap keluarga masih lagi merupakan prioriti sedangkan bagi kaum lelaki tanggungjawab terhadap kerjaya mengatasi tanggungjawab lain. Di samping itu bagi kaum wanita, mengabaikan suami dan keluarga merupakan satu kesalahan. Berbeza dengan kaum lelaki, masa yang digunakan bagi aktiviti luar rumah boleh dilakukan tanpa perlu memikirkan urusan rumahtangga. Lelaki akan berasa bebas meninggalkan rumah dan keluarga dan tidak dianggap bersalah jika memberi masa yang banyak kepada kerjaya, sebaliknya pula bagi wanita. Walau apapun tanggungjawab wanita dalam rumahtangga, ia tidak boleh dianggap remeh kerana wanita adalah punca kepada pembentukan keluarga yang sihat dan penyayang selaras dengan hasrat wawasan 2020 dan tanpa bersikap apologetik, peranan dan sumbangan mereka ke arah pembangunan negara juga adalah besar dan penting serta sukar dinafikan.

Lelaki dan wanita haruslah melibatkan diri sebagai rakan kongsi setara yang saling melengkapi dan bukannya atas dasar persaingan yang mengancam kepentingan pihak lain. Penggubalan dasar pembangunan yang melibatkan wanita perlu menghilangkan sikap prejudis, bias dan diskriminasi yang sekian lama tersemat sehingga hakikat unggul yang

khusus dimiliki oleh wanita kadangkala dinafikan. Pendefinisian semula peranan wanita adalah perlu dan perancangan pembangunan wanita justeru itu perlu mengintegrasikan aspek sosial, budaya dan institusi.

Keperluan Penyeimbangan Antara Kerjaya dan Keluarga

Jaminan keselamatan dan kepuasan merupakan dua perkara utama yang diperlukan oleh setiap individu dalam menjalani kehidupan seharian mereka. Jaminan keselamatan boleh diperolehi melalui kekayaan harta dan jiwa, kuasa, penjagaan dan keluarga untuk mencurahkan kasih sayang. Setengah wanita keluar bekerja kerana tidak mahu melihat keluarga mereka hidup dalam keadaan miskin. Tetapi ada juga wanita yang bekerja untuk kepuasan. Apabila memasuki pasaran buruh, sebagai wanita mereka terpaksa berdepan dengan masalah-masalah umum termasuk kesukaran mencari suami yang faham dengan kerjaya, yang boleh memberi bimbingan dan jujur; kesukaran untuk menentukan keutamaan atau prioriti disebabkan pertambahan tugas; kesukaran membahagikan masa dan tenaga yang terhad; kesukaran untuk mengimbangi hubungannya dengan orang lain dan suami dan kesukaran untuk mengimbangi diri dengan kemuliaan suami.

Walau bagaimanapun kesukaran tersebut dapat diatasi sekiranya wanita dapat menyesuaikan dirinya dan faham tentang matlamat sebenar hidup di dunia serta memahami kedudukan diri sebagai isteri dan juga kedudukan suami. Yang lebih penting wanita perlu mengenal dan membatasi pergaulan di luar rumah. Ini merupakan perkara yang dituntut oleh Islam (Badrul Amin 1966). Di samping itu wanita bekerja perlu tahu mengatur keutamaan antara kerjaya dan keluarga dengan menentukan mana yang lebih penting, kurang penting dan mana yang tidak penting. Dengan cara ini, pembangunan keluarga tidak akan terjejas walau pun beban wanita bekerja semakin bertambah.

Kajian menunjukkan wanita yang bekerja sebenarnya mampu mencari keseimbangan di antara tugas dengan urusan rumahtangga. Peranan keluarga luas masih diamalkan di kampung-kampung, manakala di bandar-bandar tugas mengurus anak-anak diambil alih oleh pusat-pusat penjagaan kanak-kanak. Sesetengah wanita pula bergantung kepada anak-anak yang telah besar untuk membantu mengurangkan beban mereka semasa keluar bekerja (misalnya Jamari 1989 dan Nor Aini 1992).

Wanita dalam Sektor Ekonomi

Proses transformasi ekonomi telah mengubah corak penglibatan wanita dalam masyarakat. Era pra-industri telah menjadikan sistem masyarakat dikuasai oleh kaum lelaki (Jamilah Ariffin 1992) tetapi transformasi ekonomi yang melibatkan kemasukan unsur sains dan teknologi, perindustrian, perbandaran dan perdagangan telah mengubah status wanita. Perubahan ini mencetuskan satu sistem pekerjaan baru di mana tenaga dan kepintaran otak dapat dijual untuk mendapatkan upah atau gaji (Azizah Kassim 1985).

Di Malaysia integrasi wanita dalam tenaga kerja bukanlah satu fenomena baru. Keadaan ini telah didorong oleh kehendak untuk memenuhi proses pemodenan, kapitalisme dan juga merupakan usaha memenuhi penawaran tenaga buruh. Penglibatan wanita kian menggalakkan sehingga perangkaan tenaga buruh 1980 menunjukkan jumlah wanita yang melibatkan diri dalam pekerjaan adalah lebih ramai daripada mereka yang menjadi suri rumahtangga.

Laporan Rancangan Malaysia Ketujuh (1996) mempamerkan peningkatan dalam bilangan wanita bekerja daripada 31.4 peratus pada 1990 kepada 33.7 peratus pada 1995 (Jadual 21.1). Terdapat pengurangan penglibatan wanita dalam sektor pertanian dan perhutanan daripada 34.4 peratus kepada 28.4 peratus manakala bagi kaum lelaki didapati peratus penglibatan telah meningkat. Tren juga memperlihatkan pengurangan penglibatan wanita dalam sektor kedua iaitu penurunan penglibatan dalam sektor pembuatan daripada 46.4 peratus kepada 43.4 peratus manakala peningkatan dialami dalam sektor perkhidmatan. Penyertaan wanita dalam sektor kewangan, insuran, hartanah dan perkhidmatan perniagaan telah menunjukkan peningkatan yang menggalakkan iaitu daripada 34.2 peratus pada 1990 kepada 40.3 peratus pada 1995. Status yang sama dinikmati dalam sektor pembinaan yang mana wujud peningkatan daripada 6.9 peratus kepada 12.4 peratus dan paling membanggakan dalam sektor perdagangan runcit, hotel dan restoran iaitu meningkat kepada 37.6 peratus pada 1995.

Peningkatan penyertaan wanita dalam sektor perkhidmatan tidak mengejutkan. Tren gunatena dalam sektor perkhidmatan telah menunjukkan peningkatan penyertaan wanita yang menggalakkan sejak 1970 (Jadual 21.2). Kadar penyertaan kaum lelaki adalah agak perlahan pada 1985 dan mengalami penurunan pada 1990 tetapi sebaliknya pula bagi kaum wanita.

Jadual 21.1: Pengagihan Gunatenaga Mengikut Industri dan Jantina 1990-95 (Peratus)

INDUSTRI	1990		1995	
	LELAKI	WANITA	LELAKI	WANITA
Pertanian, perhutanan, ternakan dan perikanan	65.6	34.4	71.6	28.4
Perlombongan dan kuari	87.1	12.9	88.1	11.9
Pembuatan	53.6	46.4	56.6	43.4
Pembinaan	93.1	6.9	87.6	12.4
Elektrik, gas dan air	95.7	4.3	92.2	7.8
Pengangkutan, perhubungan dan penyimpanan	61.4	38.6	88.8	11.2
Perdagangan runcit, hotel dan restoran	88.9	11.1	62.4	37.6
Kewangan, insuran, hartanah dan perkhidmatan perniagaan	65.8	34.2	59.7	40.3
Lain-lain perkhidmatan	62.1	37.9	60.8	39.2
JUMLAH	68.6	31.4	66.3	33.7

Sumber: Malaysia, 1996.

Jadual 21.2: Gunatenaga Mengikut Jantina dalam Sektor Perkhidmatan*, Malaysia - 1990 (Peratus)

TAHUN	LELAKI	WANITA
1970	34.7	22.7
1980	42.7	33.0
1985	45.8	45.5
1990	45.6	46.5

* perkhidmatan termasuk:

- perdagangan, perniagaan borong, runcit.
- hotel, restoran
- pengangkutan, penyimpanan, pergudangan dan perhubungan
- kewangan, insurans, hartanah dan perkhidmatan perniagaan
- perkhidmatan sosial.

Sumber: Buku Ekonomi Malaysia 1971, 1981 dan 1991.

Ditinjau dari segi jenis industri yang diceburi oleh kaum wanita, didapati sektor pembuatan masih merupakan penyerap utama. Penyerapan terbanyak oleh sektor pembuatan sebenarnya telah bermula sejak 1990 lagi di mana 29.5 peratus gunatenaga wanita diserap oleh sektor tersebut manakala peratusan telah meningkat kepada 30.1 peratus pada 1995. Sebelum 1990 didapati sektor pertanian merupakan sektor yang menguasai gunatenaga wanita (Jadual 21.3). Pada 1970 misalnya sebanyak 67.9 peratus gunatenaga wanita menceburi sektor pertanian dan perhutanan. Walaupun peratusan kian berkurangan tetapi sektor pertanian masih menjadi sektor utama bagi gunatenaga wanita sehingga 1985.

Satu pemerhatian yang agak menarik di sini ialah tentang perubahan kepentingan sektor dalam menyerap gunatenaga wanita. Pada 1990 didapati sektor pertanian merupakan penyerap kedua terpenting manakala sektor perkhidmatan lain merupakan penyerap ketiga terpenting. Kedudukan ini telah berubah sama sekali pada 1995. Walaupun sektor pembuatan masih mengekalkan kedudukan terpenting tetapi wujud peningkatan kepentingan sektor perdagangan runcit, hotel dan restoran. Pada 1990 sektor tersebut hanya berjaya menyerap 6.4 peratus gunatenaga wanita manakala pada tahun 1995 sektor ini telah menyerap 19.3 peratus menjadikan ia sektor yang ketiga penting selepas sektor pembuatan dan sektor perkhidmatan lain.

Analisis tentang struktur pekerjaan mendapati gunatenaga lelaki masih dapat menguasai bahagian atas hirarki pekerjaan manakala bagi kaum wanita kebanyakan mereka masih tertumpu kepada pekerjaan kurang mahir dan berintensif buruh serta pekerjaan yang bergaji rendah, memerlukan kemahiran yang rendah seperti penglibatan dalam kerja-kerja pemasangan dalam sektor industri. Pada 1990 misalnya 50.4 peratus gunatenaga wanita berkecimpung dalam kategori pekerjaan tersebut manakala pada tahun 1995 kadarnya masih tinggi iaitu 42.3 peratus (Jadual 21.4). Namun analisis mendapati wanita telah menunjukkan peningkatan dalam kategori pekerja profesional, teknikal dan yang berkaitan. Jadual 21.4 menunjukkan tahun demi tahun peratus gunatenaga wanita dalam kategori tersebut telah dapat diperbaiki misalnya pada 1970 hanya 5.3 peratus gunatenaga wanita berada dalam kategori teratas manakala pada 1995 peratusan telah meningkat kepada 13.5 peratus. Dengan itu walaupun masih ramai wanita tertumpu kepada pekerjaan kurang mahir, namun penguasaan mereka dalam bahagian atas hierarki pekerjaan amat menggalakkan.

Jadual 21.3: Pengagihan Gunatenaga Mengikut Industri dan Jantina, 1970-95 (Peratus)

Industri	1970		1980		1985		1990		1995	
	L	P	L	P	L	P	L	P	L	P
Pertanian dan perhutanan	49.6	67.9	37.5	49.3	28.6	33.7	24.8	28.2	20.3	15.9
Perombongan dan kuari	2.3	0.7	1.4	0.3	1.1	0.2	0.7	0.2	0.5	0.1
Pembuatan	9.3	8.1	11.8	16.3	13.0	18.9	15.6	29.5	20.0	30.1
Elektrik, gas dan air	1.0	0.1	0.2	0.1	0.8	0.5	1.0	0.2	10.7	1.8
Pembinaan	3.1	0.5	6.4	1.0	10.7	1.2	8.6	1.4	0.8	0.2
Perdagangan borong dan runcit, hotel dan restoran	11.6	5.8	13.1	11.2	16.8	19.1	23.6	6.4	16.3	19.3
Pengangkutan, penyimpanan dan perhubungan	5.0	0.5	5.0	0.7	5.9	1.3	4.0	5.6	7.2	1.8
Kewangan, insuran, hartanah dan Perkhidmatan Perniagaan	-	-	1.9	1.6	3.8	3.9	3.7	4.2	4.3	5.6
Perkhidmatan masyarakat, sosial dan persendirian	18.1	16.4	22.7	19.5	19.3	21.2	18.0	24.0	19.9	25.2
Jumlah	100.0									

Nota: L = Perempuan

P = Perempuan

Sumber: Malaysia 1991, 1996.

Jadual 21.4: Pengagihan Gunatenaga Mengikut Pekerjaan dan Jantina 1970-1995 (Peratus)

Industri	1970		1980		1985		1990		1995	
	L	P	L	P	L	P	L	P	L	P
Pekerja profesional, teknikal dan yang berkaitan	4.6	5.3	6.4	8.5	6.8	9.1	6.4	9.4	8.4	13.5
Pekerja pentadbiran dan yang berkaitan	1.0	0.1	1.4	0.3	3.2	0.6	2.8	0.6	4.4	1.9
Pekerja perkeranian dan yang berkaitan	5.4	4.1	6.8	11.1	7.4	14.2	7.0	14.1	7.3	17.6
Jurujual yang berkaitan	9.8	4.9	10.3	7.2	11.1	11.0	11.4	11.4	10.9	11.3
Pekerja perkhidmatan	8.1	8.4	9.0	9.0	10.1	13.7	9.9	14.1	9.9	13.4
Pekerja pertanian	47.6	66.8	35.9	46.3	28.7	33.7	29.4	28.1	20.9	15.8
Pekerja pengeluaran dan yang berkaitan	23.5	10.4	30.2	17.6	32.7	17.7	33.1	22.3	38.2	26.5
Jumlah	100.0									

Nota: L = Lelaki
P = Perempuan

Sumber: Malaysia, 1991, 1996.

Tidak kira sama ada gunatenaga wanita berada di bandar atau luar bandar, mereka telah berjaya menembusi setiap jenis pekerjaan (Jadual 21.5), namun pencapaian pekerja wanita di bandar adalah lebih baik berbanding dengan mereka di luar bandar. 13.4 peratus gunatenaga wanita bandar pada 1993 berjaya menceburi pekerjaan profesional, teknikal dan yang berkaitan berbanding dengan 8.4 peratus gunatenaga wanita luar bandar. Oleh sebab peluang pekerjaan dalam bidang pertanian, penternakan, perhutanan, nelayan dan pemburu adalah lebih luas di kawasan luar bandar, tidaklah menghairankan jika kebanyakan gunatenaga wanita luar bandar berkecimpung dalam bidang tersebut. Kejayaan gunatenaga wanita bandar sebenarnya amat berkait rapat dengan tahap pencapaian pendidikan yang telah mereka terima. 72.8 peratus gunatenaga wanita bandar telah memperoleh sekurang-kurangnya pendidikan pada peringkat menengah, malahan didapati 14.6 peratus telah mencapai peringkat pendidikan tertiar. Sementara itu hanya 6.6 peratus gunatenaga wanita luar bandar telah menjalani pendidikan pada peringkat tertiar (Laporan Penyiasatan Tenaga Buruh 1992/93). Di samping itu peluang-peluang pekerjaan yang lebih baik banyak terdapat di kawasan bandar.

Jadual 21.5: Taburan Gunatenaga Wanita Mengikut Pekerjaan dan Kawasan 1993 (Peratus)

Kategori Pekerjaan	Kawasan		Jumlah
	Bandar	Luar Bandar	
Pekerja profesional, teknikal & yang berkaitan	13.4	8.4	1.2
Pekerja pentadbiran & yang berkaitan	1.7	0.2	1.0
Pekerja perkeranian & yang berkaitan	24.2	6.9	16.7
Jurujual yang berkaitan	12.0	8.9	10.7
Pekerja perkhidmatan	18.2	9.3	14.4
Pekerja pertanian	2.1	41.0	18.9
Pekerja pengeluaran & yang berkaitan	28.4	25.4	27.1
JUMLAH	56.9	43.1	100.0

Sumber: Laporan Penyiasatan Tenaga Buruh 1992/93.

Pembangunan negara yang kian maju memerlukan lebih ramai tenaga buruh. Menjelang tahun 2020 kerajaan berhasrat meningkatkan kadar penyertaan wanita kepada 52.0 peratus. Walaupun kini 48.0 peratus wanita dikategorikan dalam kumpulan umur bekerja namun wanita hanya mewakili satu pertiga daripada gunatenaga. Penyertaan wanita dalam

tenaga kerja perlu ditingkatkan memandangkan masalah kekurangan buruh dan kebanjiran buruh asing di Malaysia menjadi semakin tegang.

Wanita dalam Menuju ke Abad-21

Dalam menuju abad ke-21, wanita Malaysia harus mampu menggerakkan kemajuan dan tidak lagi hanya menunggu hasil daripada kemajuan semata-mata. Oleh itu wanita perlu berusaha untuk mengubah diri masing-masing. Mereka perlu didedah kepada pengurusan baru, sistem baru dan persekitaran baru serta sanggup menceburi bidang baru yang lebih dinamis. Set pemikiran lama yang menganggap wanita adalah golongan yang lemah perlu dilontar jauh.

Beberapa rumusan telah dibuat oleh ILO hasil dari laporan persidangan wanita antarabangsa di Beijing dan sidang kemuncak mengenai isu sosial di Copenhagen pada 1995. Di antaranya termasuk:

- a. Selain bidang pertanian, wanita secara puratanya memperoleh hanya tiga perempat daripada apa yang dibayar kepada lelaki yang melakukan kerja yang sama. Ini bermakna wanita menerima upah 25.0 peratus kurang daripada upah lelaki. Perkara ini berlaku sama ada di negara membangun atau negara maju.
- b. Pengangguran di kalangan wanita adalah antara 50.0 peratus hingga 100.0 peratus lebih banyak daripada lelaki di beberapa negara maju. Ini menyebabkan wanita menjadi mangsa utama kelembapan ekonomi pada 1990-an.
- c. Wanita hanya memegang enam peratus daripada jawatan pengurusan kanan di seluruh dunia.
- d. Di Amerika Utara, Eropah dan Jepun, wanita menyertai tenaga kerja aktif dua kali lebih banyak daripada lelaki antara 1980 dan 1990.
- e. Di Asia Tenggara dan Asia timur, wanita mewakili hampir 80.0 peratus pekerja industri berasaskan eksport.
- f. Jumlah wanita yang memegang jawatan eksekutif, pengurusan teknikal dan pentadbiran semakin meningkat. Di Amerika Syarikat, wanita lebih cenderung untuk memulakan perniagaan sendiri berbanding dengan lelaki.
- g. Di setengah negara maju dan negara membangun sudah ada akta pembayaran setara dan keadaan kerja sudah mula diperbaiki selari dengan tanggungjawab wanita kepada keluarga; dan
- h. Wanita sudah mula menceburi kesatuan sekerja dan rundingan bersama untuk memperjuangkan nasib wanita.

Berdasarkan rumusan yang dibuat oleh ILO tersebut dapat dikatakan bahawa status wanita di dekad 1990-an ini sudah banyak berubah. Tetapi ianya tidak secara menyeluruh. ILO meramalkan pada tahun 2000, 31 peratus gunatenaga di negara membangun adalah wanita. Walau bagaimanapun peningkatan jumlah wanita menyertai pasaran buruh tidak mencerminkan status wanita sebenar terutama di negara-negara miskin. Wanita masih lagi membentuk 70 peratus daripada penduduk miskin dunia dan mewakili 65 peratus daripada satu bilion penduduk yang buta huruf.

Sebagai sebuah negara perindustrian baru, kerajaan Malaysia juga tidak melupakan peranan yang dimainkan oleh wanita. Sebagai tindakbalas dari Persidangan Sedunia Keempat bagi Wanita di Beijing tersebut, *Landasan Tindakan* bagi kemajuan wanita menjelang tahun 2000 telah digubal.

Pelan Tindakan Pembangunan Wanita digubal untuk menyediakan strategi memajukan wanita dalam pelbagai bidang. Ia bertujuan memajukan wanita dalam pelbagai bidang melalui strategi yang lebih bersepadu dan membabitkan penyertaan semua agensi dan jabatan. Dalam perancangan Belanjawan 1997 keperluan wanita turut diberi pertimbangan sama ada mengenai isu pendidikan, kesihatan, ekonomi, sosial dan sebagainya. Pertubuhan wanita telah diberi peruntukan khas berjumlah RM50 juta bagi membiayai pelbagai program yang boleh melengkapkan lagi kesediaan wanita menghadapi cabaran pembangunan ekonomi dan merebut peluang pekerjaan. Di antara pertubuhan yang akan menerima peruntukan tersebut termasuk Majlis Pertubuhan-pertubuhan Wanita (NCWO), Institut Pengurusan Wanita, Pusat Tindakan Wanita Islam (Pertiwi) dan Majlis Penasihat Kebangsaan tentang Integrasi Wanita Dalam Pembangunan (Naciwid).

Dalam menuju ke abad-21, peranan wanita dalam pembangunan ekonomi menjadi semakin mencabar. Mereka harus memikirkan tentang keseimbangan tugas sebagai ibu dan pekerja. Dalam konteks peruntukan masa, tugas tersebut tidak dapat dilaksanakan serentak. Dalam usaha memasuki pasaran buruh selari dengan permintaan kepada gunatenaga yang semakin meningkat, tugas menjaga anak perlu diambil alih oleh pihak lain. Sekiranya masalah ini tidak dapat di atasi, wanita hanya dapat menyumbangkan sedikit masa sahaja untuk kerja semata-mata untuk memberi tumpuan kepada keluarga. Dalam usaha mencapai Wawasan 2020 dan masalah kekurangan tenaga kerja yang dialami oleh negara, keadaan ini amat merugikan sama sekali. Dalam menghadapi situasi begini, pekerja wanita perlukan suasana yang kondusif agar tenaga yang

dicurahkan setimpal dengan pengorbanan terhadap keluarga.

Perubahan yang radikal dalam sistem cukai pendapatan yang mengurangkan kos wanita apabila memegang jawatan tetap sepenuh masa yang dikemukakan oleh Institut Akauntan Malaysia (IAM) dan Institut Percukaian Malaysia (IRM) perlu dipertimbangkan. Di antara perubahan yang dicadangkan termasuk:

- a. Pemotongan untuk bayaran khidmat pembantu rumah yang menjaga anak-anak di rumah;
- b. Pemotongan untuk bayaran pusat penjagaan anak semasa ibu bekerja; dan
- c. Pelepasan tambahan untuk anak-anak ibu bekerja digabungkan bersama pelepasan untuk anak-anak bagi menyara perbelanjaan anak seperti yang diamalkan di Singapura.
- d. Sistem pentadbiran cukai diolah untuk membolehkan ibu bekerja mengemukakan borang taksiran secara berasingan bagi mengganti sistem fail berasingan daripada suami. Cara ini dapat menghargai sumbangan kaum wanita ke arah pembangunan negara.

Dasar Wanita Negara Sebagai Pelan Tindakan

Kerajaan sememangnya mengiktiraf sumbangan wanita dalam proses pembangunan. Objektif Dasar Wanita Negara (DWN) yang digubal pada 1989 jelas menunjukkan persoalan wanita diberi perhatian. Secara keseluruhan objektif-objektif DWN ialah pertama, untuk menjamin perkongsian yang saksama di antara lelaki dan wanita dalam pemilikan sumber dan maklumat, di samping mendapatkan peluang dan faedah daripada pembangunan. Kedua, untuk mengintegrasikan kaum wanita ke dalam semua sektor pembangunan negara selaras dengan kemampuan dan keperluan mereka bagi tujuan meningkatkan mutu kehidupan, membasmi kemiskinan, menghapuskan kejahilan dan buta huruf serta memastikan negara berada dalam keadaan aman dan makmur.

Di samping komitmen yang bersungguh-sungguh dari pihak kerajaan terdapat beberapa isu yang belum selesai berkait dengan kemiskinan wanita. Data dalam RMK-6 menunjukkan:

- a. Walaupun wanita merupakan separuh daripada jumlah penduduk, namun mereka mewakili satu pertiga sahaja dari jumlah tenaga buruh. Kadar penyertaan wanita hanya meningkat dari 37.2 peratus pada 1970

kepada 46.7 peratus pada 1990, berbanding dengan penyertaan kaum lelaki 81.3 peratus dan 85.5 peratus dalam tempoh yang sama.

b. Wanita masih banyak tertumpu kepada pekerjaan kurang mahir dan intensif buruh di sektor pertanian serta pekerjaan bergaji rendah, separuh mahir dan kerja-kerja pemasangan di sektor industri.

c. Sebilangan besar tenaga buruh wanita terlibat dalam aktiviti pertanian yang selalunya dikaitkan dengan masalah kemiskinan. Dalam sektor pembuatan, majoriti pekerja wanita bekerja sebagai operator pengeluaran yang bergaji rendah dan separuh mahir. Dalam sektor perkhidmatan wanita hanya menjadi pembantu rumah, pekerja am, jurujual dan penjaja. Manakala dalam sektor awam kebanyakan wanita berada dalam kategori C dan D.

d. Dalam sektor swasta pekerja terpaksa berhadapan dengan masalah diskriminasi sama ada dari segi pengambilan dan gaji.

e. Kadar pengangguran banyak berlaku di kalangan wanita dan mereka menjadi mangsa pertama untuk dibuang kerja bila berlaku kemelesetan ekonomi.

f. Walaupun mendapat pendidikan yang sama dengan lelaki tetapi wanita lebih cenderung memilih aliran sastera, kurang sekali memasuki bidang teknikal dan vokasional.

Faktor-faktor di atas merupakan penyumbang utama kepada masalah kemiskinan di kalangan wanita. Memandangkan hakikat yang wujud di atas, pihak kerajaan dalam RMK-7 telah melipatgandakan usaha untuk meningkatkan penglibatan wanita dan pada waktu yang sama menjaga kualiti hidup pekerja wanita.

Dalam tempoh RMK-7 terdapat sedikit peningkatan bagi pekerja wanita. Saiz tenaga buruh wanita bertambah daripada kira-kira 2.5 juta pada 1990 kepada 2.9 juta pada 1995, iaitu pertambahan tahunan purata sebanyak 3.1 peratus, menjadikan penyertaan wanita dalam tenaga buruh adalah 47.1 peratus. Apa yang pasti, penyertaan wanita secara relatifnya masih rendah walaupun pencapaian pendidikan mereka adalah sama dengan kaum lelaki. Fenomena ini dikaitkan dengan kekurangan dari segi kemampuan dan kualiti perkhidmatan asuhan kanak-kanak dan syarat kerja yang anjal.

Dalam RMK-7 juga peranan sektor swasta akan menjadi bertambah penting. Ini selaras dengan peralihan falsafah pembangunan negara iaitu dari campurtangan secara langsung oleh pihak kerajaan kepada polisi-polisi yang berteraskan pasaran dan liberalisasi ekonomi. Oleh itu peranan pihak swasta menjadi lebih dominan sementara pihak kerajaan

hanya memainkan peranan secara tidak langsung terutama dalam konteks merangka dasar-dasar yang difikirkan sesuai untuk mempercepatkan proses pembangunan ekonomi negara (Affifuddin 1996).

Sehubungan dengan perubahan di atas, wanita juga perlu meningkatkan pengetahuan mereka supaya persepsi masyarakat terutama kaum lelaki terhadap kebolehan wanita dapat diubah. Wanita boleh memasuki semula atau 're-entry' pasaran buruh apabila anak-anak sudah dewasa dengan bantuan teknologi maklumat dan kewujudan 'multi-media super-corridor' serta sistem sokongan yang berkesan dari pihak kerajaan dan swasta. Dengan kata lain wanita hari ini tidak boleh lagi tertumpu kepada aktiviti-aktiviti domestik tanpa menghiraukan apa yang berlaku di peringkat dunia yang lebih global. Teknologi yang digunakan di tempat kerja pada hari ini juga adalah 'buta jantina', yakni teknologi maklumat telah memperkenalkan bentuk kerja yang tidak mengutamakan daya fizikal tetapi kelebihan daya mental. Ini telah membuka peluang yang lebih luas bagi wanita untuk menceburi aktiviti-aktiviti ekonomi (Affifuddin 1996).

Oleh itu apa yang perlu dilakukan oleh wanita ialah mengambil peluang untuk mendalami bidang teknologi maklumat (IT) dan sains teknologi bagi membolehkan mereka bergerak setanding lelaki. Mereka tidak harus takutkan IT kerana ianya tidak mengenali gender. Sebaliknya IT memberi kesamarataan kepada semua asalkan individu itu bijak memanfaatkannya untuk mempertingkatkan nilai terhadap ilmu.

Penutup

Pembangunan ekonomi yang pesat sejak 1970-an, proses industrialisasi, peningkatan pendidikan dan pelaksanaan DEB merupakan di antara faktor-faktor yang meningkatkan penyertaan wanita dalam pasaran buruh. Penglibatan wanita dalam sektor pembuatan terutama di kilang-kilang elektronik membantu negara menjadi sebuah negara perindustrian. Prestasi ekonomi yang memberangsangkan sepanjang tempoh 1990-an dijangka akan membuka lebih banyak peluang untuk wanita. Selain sektor pembuatan, sektor perkhidmatan dijangka akan menjadi penyumbang utama kepada pertumbuhan ekonomi negara di masa hadapan.

Penyertaan kaum wanita dalam pasaran buruh hari ini perlu diselaraskan dengan keadaan transisi dunia yang menuju ke era pensejagatan ekonomi yang berteraskan internasionalisasi modal, tenaga kerja dan teknologi. Oleh itu blok minda yang mengaitkan tugas wanita

dengan tugas tradisi mereka perlu dihapuskan. Di samping itu, imbalan antara tanggungjawab keluarga dan kepentingan ekonomi perlu diberi perhatian. Hanya dengan cara ini sumbangan wanita kepada pembangunan ekonomi menjadi lebih bermakna. Ini tidak dapat dilakukan oleh wanita tanpa sokongan padu dari pihak suami, kerajaan dan sektor swasta. Oleh itu supaya pembangunan ekonomi dapat berlaku tanpa menjejaskan pembangunan keluarga, suasana kondusif untuk wanita bekerja perlu diwujudkan agar mereka tidak bimbang tentang keselamatan anak-anak dan pada waktu yang sama kecekapan bekerja dapat ditingkatkan.

Rujukan

- Affifuddin Omar. 1996. "Usahawanita dalam Konteks Rancangan Malaysia Ketujuh". Kertas kerja di Konvensyen Wanita, *Kerjaya Keusahawanan dan Keluarga*, 2-4 Disember, Kuala Lumpur.
- Badrul Amin Bahron. 1996. "Imbalan Kerjaya dan Keluarga dari Perspektif Islam". Kertas kerja di Konvensyen Wanita, *Kerjaya Keusahawanan dan Keluarga*, 2-4 Disember, Kuala Lumpur.
- De Silva, Vigita. 1982. *Strategies for Integrating Women in National Planning Process*, APDC, Kuala Lumpur.
- Food J., McDowell, L. dan Borolby, S. 1986. *For Love Not Money: Gender Relations in Local Areas, Discussion Paper 76*, Centre for Urban and Regional Development, University of Newcastle.
- Jamari Haji Othman. 1989. "Penglibatan Wanita Melayu dalam Bidang Perniagaan: Satu Kajian Kes di Pasar Besar, Kota Bharu, Kelantan." Latihan Ilmiah, Fakulti Sains Pembangunan, UKM, Bangi, Selangor.
- Jamilah Ariffin. 1992. *Wanita dan Pembangunan di Malaysia*. Petaling Jaya. Pelanduk Publication, (M) Sdn. Bhd.
- Kementerian Sumber Manusia. 1993. *Laporan Penyiasatan Tenaga Buruh, 1992/93*.
- Krishna, Raj. 1982. *Women and Development Planning (With Special Reference to Asia and the Pacific)*, APDC, Kuala Lumpur.
- Malaysia. 1991. *Rancangan Malaysia Keenam 1991-1995*, Kuala Lumpur: Percetakan Kerajaan.
- Malaysia. 1996. *Rancangan Malaysia Ketujuh 1996-2000*, Kuala Lumpur.
- Maznah Mohamad. 1982. 'Status of Rural Women in Relation to Labour and State Modernization Processes', *KANITA Workshop IV*,

Universiti Sains Malaysia.

- Nor Aini Haji Idris. 1992. "Wanita dan Aktiviti Sektor Tidak Formal: Kajian Mengenai Peniaga Wanita Pasar di Kelantan." *Tesis Ph.D.*, Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Ramachandran, P. and Bharadwaj G. 1980. *Notes on Enhancing Women's Participation in Development*, APCWD, Bangkok.
- Walby, S. (ed). 1988. *Gender Segregation at Work*, Milton Keynes: Open University Press.

Indeks

- Agihan
pekerja 270
pendapatan 208, 461, 541, 544
tenaga buruh 466
- Akta
Galakan Pelaburan 1986 467, 535
Insentif Pelaburan 535
Institusi Pendidikan Tinggi Swasta 1996 206, 214
Penggalakan Pelaburan 1986 327
Penyelarasan Pelaburan 1986 467
Universiti dan Kolej Universiti 206
- Aktiviti tidak formal 265
- Alam sekitar 265, 448-49
Isu 451
kemusnahan 50
pengurusan 51
peraturan 450
piawaian 448
- Alihan paradigma 447
- Amanah Saham
Bumiputra 515
Nasional 515
- Antarabangsa
dagangan *lih.* dagangan pasaran *lih.* pasaran
ASEAN 319, 321, 329, 457
- Asing
buruh *lih.* buruh kapitalis 260
modal *lih.* modal pekerja 83
pelabur 272
pelaburan *lih.* pelaburan langsung 49, 131
- Asrama
desa 428
Kemudahan 425-26
- Badan Pemasaran Wilayah 369
- Bangkok International Banking Facilities 371
- Bank
Dunia 448, 453
Negara Malaysia 64, 68
Pembangunan Asia 371
- Banking and Financial Institutions Act 1989 302
- Bantuan
Buku teks 425
Mesin / alatan 522
- Barangan hilir 368
- Batam 365
- Bebanan kerja 561
- Berintegrasi ke belakang 490
- Besta Distributors 44
- Bil pembendaharaan 64-65
- BIMP-EAGA 364
- Blok minda 27
- Boserup 250
- Buih spekulasi 72
- Bumiputra
masyarakat komersial dan pengurusan *lih.* masyarakat Skim Kerjasama *lih.* skim usahawan 44, 46
- Buruh 189, 356
asing 35, 179, 188, 491

- dasar, terpilih *lih.* dasar
 intensif 270
 kekurangan 35
 lebih *lih.* lebih
 mahir 35, 491
 pasaran *lih.* pasaran
 penjimatan 272
 produktiviti *lih.* produktiviti
 tak mahir 491
 tenaga *lih.* tenaga
 wanita 249
 Buta jantina 573
- Centrifugal process 284
 Committee on Trade and
 Environment (CTE) 455
 Credit Guarantee Corporation 517
- Dagangan antarabangsa 48
 Dana 349
 Pembangunan Sumber Manusia
 35
 Pendidikan Tinggi (DPT) 223
 Sosial 556
- Dasar
 buruh terpilih 266
 Ekonomi
 Baru 26, 206, 461, 507,
 547
 Penjajah 547
 keuangan 41
 pembangunan
 ekonomi baru 26
 Nasional 43, 508
 Negara 481, 538, 555
 Pendidikan negara 488
 Penswastaan 526
 perindustrian 34, 146, 151,
 535
 Pertanian Negara 547
 Telekomunikasi Negara 401
 Wanita Negara 276, 571
- Daya saing 82, 355
 sektor industri 49
- Defisit 43
 akaun semasa 71-72
- Dekad pembangunan 33
 Demografi 228
 migran *lih.* migran
 Deregulasi pasaran kewangan 302
 Degradasi kualiti alam sekitar 454
 Diskriminasi 487, 562
 Dualisme 23
 Dunia korporat dan pengurusan
 profesional 44
- Ekonomi
 asas 342
 Halangan politik dan ... *lih.*
 halangan
 integrasi 364
 kegawatan 117
 kelembapan 569
 kemelesetan 572
 kesalinggenapan 363
 krisis *lih.* krisis
 luar bandar 220
 luaran 282
 meliberalisasikan 467 *lih.*
 juga liberalisasi
 mengintegrasikan 467
 pembangunan *lih.*
 pembangunan
 pensejagatan *lih.*
 pensejagatan
 persaingan, antarabangsa 282
 pertumbuhan *lih.*
 pertumbuhan
 perubahan struktur 257
 terbuka 384
 teori *lih.* teori
 transformasi 563
 Eksploitasi 261
 Ekuiti sosial 447
 Electronic Data Interchange 299
- Faedah
 berbanding 363
 limpahan 447
- Faham Marxist 33
- Faktor
 menarik 250
 menolak 250

- Falsafah Pendidikan Malaysia 421
 Fisher dan Clark 283
- GATT 448
 Generalised System of Preference 294
 Globalisasi 21, 297, 364, 467, 495
 Golongan termiskin 550
 Gunatenaga 488, 565
 Struktur *lih.* struktur wanita 251
 Guthrie Furniture 44
- Halangan politik dan ekonomi 46
 Hierarki pekerjaan 565
 Hukum Verdoon 104
- Identiti kemahiran 84
 Imbangan pembayaran 43, 315, 535
 IMP2 457
 IMS-GT 364
 IMT-GT 364
 Indeks
 komposit 73
 Kualiti Hidup Fizikal 541, 553-54
 Rumah 551
 translog perubahan teknik 101
 Indikator kemajuan sosial 40
 Industri 345
 berat 149-51
 kecil dan sederhana 24, 335, 377, 516
 kekurangan rantaian 346
 intensif buruh 265
 Pelancongan 311, 318-19, 321
 perkhidmatan 281
 sokongan 358
 teras 350
 Industrialisasi 268
 Insiden kemiskinan 26, 43, 478, 541
 Institusi
 latihan swasta 186
 pendidikan
 Teknologi 369
 tinggi awam 210
 sokongan 357
- Integrasi 342
 Integrated Services Digital Network 299
 ISO 14000 450, 457
 Isu
 alam sekitar 48
 sosial 569
- Jawatankuasa Pemandu Dasar
 Teknologi Maklumat Negara 401
 JARING 52, 400
 Jaring keselamatan sosial 555
 Jerebu 329
 Johor 365
 Jurutera 194
 pembantu 194
 Just-in-time 289
- Kadar
 inflasi 466
 kemiskinan *lih.*
 kemiskinan
 pengangguran 572
 penyertaan tenaga buruh 242
 wanita 189
 pertumbuhan benar 348
 susutnilai 107
 Kapitalisme 563
 Katouzian 283
 Kawasan
 bebas dagangan ASEAN 48
 Perdagangan Bebas ASEAN 350, 462
 Kecekapan 574
 Pareto 456-57
 Kelompok 342
 berantainya antarabangsa 345
 berasaskan sumber 345
 industri galakan dasar 345
 Keluaran Dalam Negara Kasar 461
 Kementerian Kebudayaan, Kesenian dan Pelancongan 312
 Kemeruapan kadar bunga 75
 Kemiskinan 263
 bandar 533
 garis 550, 552
 kadar 481

- insiden *lih* insiden
 luar bandar 43
 mutlak 495
 pembasmian 461, 478
 pendapatan garis 478
 program pembasmian *lih* program
 relatif 554
 sifar 555
 tekanan 253
 Kerajaan Berelektroik 403
 Kerakyatan terbuka 296
 Kesan 'spin off' 301
 Kesatuan sekerja 570
 Kesihatan
 Desa 433
 Perkhidmatan *lih*
 perkhidmatan
 Ketidakesetaraan agihan pendapatan
 470
 Ketua isi rumah 560
 Keupayaan tampung 325
 Kewangan kompetitif
 pasaran 67
 sistem *lih* sistem
 Kilang elektronik 262
 Komitmen politik 363
 Komoditi utama 312
 Komponen elektrik 273
 Komposisi gunatnaga 46
 Kopertasi
 Karyawan Minyak Caltex 368
 Permodalan Melayu Negeri Johor
 368
 Koridor Raya Multimedia 400,
 402, 462
 Kos
 alam sekitar 454
 hidup 266
 pengeluaran 193
 sostal 50
 Krisis
 ekonomi 281
 dunia 265
 kewangan 74, 117, 336
 perbankan 68, 74
 Kualiti hidup 27, 552
 penduduk 551
 Kumpulan
 etnik 239
 Wang
 Pembangunan Sumber
 Manusia 90
 Simpanan Pekerja 405
 Laporan
 Brundlant 449
 Persaingan Dunia 1995 49
 Latihan 180
 kemahiran industri 186
 Lebihan
 buruh 249
 kecairan 41
 Lelaki 561
 Lelihan ke bawah 534
 Lembaga
 Akreditasi Negara 223
 Matawang 64
 Pemasaran Ikan Sabah 382
 Liberalisasi, 285, 364
 deregulasasi dan penswastaan 20
 ekonomi 495
 kewangan 20, 58, 65, 68, 71-76
 program *lih* program
 Mahir 193
 separa 193
 separuh 183
 Majlis
 Pembangunan Kebangsaan 51
 Pendidikan Tinggi Negara 223
 Teknologi Maklumat Negara 401
 Tindakan Ekonomi Negara
 508-09
 Maksiat 269
 Malaysian Industrial
 Development Finance 517
 Estate Limited 377
 Marjin kadar bunga 67
 Masalah 168
 Masyarakat
 kesejahteraan 50
 komersial dan industrialis
 Bumiputra 44
 pembangunan 53-54

- penstrukturan semula 46
- perdagangan dan perindustrian
 - Bumiputra 26, 507
 - tanpa kertas 306
- MATREM 51
- Memasarkan kepakaran tempatan 43
- Mengintegrasikan 571
- MICE 323-24
- Migran 238
 - bersih 230
 - dalamn 251
 - demografi 238
 - keluar 230
 - luar 251
 - masuk 230
 - wanita 253
- Migrasi 229, 248
 - aliran 234
 - antara negeri 229
 - corak 249
 - dalam negeri 229
 - dalamn 228-29, 240
 - desa-bandar 23, 35
 - kadar 250
 - teori 249
- Minah karan 265
- Mindanao 2000 379
- Mobiliti 559
 - perkerjaan 260
- Modal 189, 366, 383
 - asing 261
 - berintensifkan 179
 - intensif 490
 - pasaran London *lih.* pasaran
 - pengaliran keluar 43
 - usahaniaga 524
 - volatiliti pasaran 68, 74, 76
- Model pertumbuhan IT 397, 403
- Multilateral environmental agreement (MEA) 455
- Multilateralism 284
- Multimedia Super Corridor 53

- Nafta 453
- Negara
 - industri baru 248, 339
 - maju 569

- Nilai ditambah 342
- Nisbah
 - aset kewangan 64
 - erolmen 23, 208
 - pelajar 222
 - Gini 546, 549
 - jantina 238
 - mudah tunai minimum 65
 - rizab berkanun 65
 - tabungan 69

- Operasi satu putaran ganas 355
- Operator pengeluaran 253, 572
- Ordinan Taraf Perintis 535
- Organisasi perdagangan Dunia 454
- Orientasi Manufacturing ++ 335

- Pangkalan data awam 402
- Pasaran
 - antarabangsa 46, 48
 - buruh 256, 466, 486, 562
 - kegagalan 50
 - kewangan domestik 71
 - modal 74
 - London 63
 - peluang 352
 - risiko 76
 - struktur 104
- Pekali Gini 468
- Pekerja tidak mahir 271
- Pelabur langsung asing 20, 354
- Pelaburan 364
 - asing 193, 258
 - modal manusia 177
- Pelan
 - induk
 - penwastaaan 34
 - perindustrian 34, 100
 - Baru 1996-2005 335
 - Kedua (PIP2) 289
 - panduan perspektif 2, 34
 - Tindakan Nasional 402
 - Untuk Pembangunan Teknologi Perindustrian 358
 - Pelancaran Pelan Induk
 - Perindustrian (PIP) 274
 - Pelancong 313

- Pelancongan 364
 mapan 325
 pasaran 319
 produk 321-22
- Pelbagai eksport 534
- Peluang pekerjaan 466
- Pembangunan
 berkekalan 34, 49-50
 dekad *lih* dekad
 dualistik 33
 ekonomi 447-48, 559, 573
 IKS 351
 industri berasaskan kelompok 341
 keluarga 562
 konsep *lih* konsep
 lestari 49, 447
 negara 568
 nilai-nilai etika dan moral 38
 perancangan *lih*
 perancangan
 perindustrian 257
 sumber manusia 23, 177
 Tenaga Manusia 540
 teori *lih* teori
 wilayah 484
- Pembekal utama 342
- Pembolehubah makroekonomi 40
- Pemilikan aset 461
- Pemodenan 563
 Sektor awam 411
- Pendapatan 266
 sebenar 270
- Pendidikan 180, 364, 488, 568, 572
 tinggi
 fokus 35
 pendemokrasian 23, 207,
 217, 220, 222
- Penerimaan jurubank 64
- Penganggur 196
- Pengangguran 263
 Kadar *lih* kadar
- Pengasingan jantina 561
- Pengkomputaran sektor awam 407
- Peng korporatan 35
- Pengumpulan aset 489
- Pengurusan hutan lestari 451
- Pensejagatan 281
- ekonomi 24, 276
 memanfaatkan 298, 303
- Penstrukturan semula masyarakat
lih masyarakat
- Penswastaaan 61, 516, 546
- Penyelidikan dan pembangunan
 179, 216, 336
- Penyusunan semula hak milik 489
- Perancangan
 Pembangunan 560
 Sistem Maklumat 407, 409
- Perbadanan
 Industri Berat Malaysia 152
 Kemajuan
 Negeri Johor 367
 Pelancongan (TDC) 31
 Pembangunan Industri Kecil dan
 Sederhana 350
- Perbelanjaan P&P 132
- Perbezaan upah 248
- Perdagangan
 antarabangsa 37
 bebas 379
 liberalisasi 284
 reformasi 453
- Perhotelan 370
- Perhubungan udara 380
- Perindustrian 256, 364
 dasar *lih* dasar
 pelan induk *lih* pelan
 pembangunan *lih*
 pembangunan
 proses 260
- Perjanjian
 Am Mengenai Perdagangan dan
 Tarif 284, 294
 Perdagangan Bebas Antarabangsa
 Amerika Utara 294
- Perkembangan teknologi 186
- Perkhidmatan 256
 baru 283
 kesihatan 430
 lama 283
 pendidikan 421
 penggenap 283
 sosial 419
- Persaingan global 353

- Persetujuan Marrakesh 454
 Perspektif gender 273
 Pertanian 256, 364
 sektor 61, 463, 560, 565
 Pertumbuhan
 dagangan dunia 48
 ekonomi 33, 462, 573
 produktiviti 37
 segitiga 363
 sektor pembuatan 35
 Perumahan
 kemudahan 434
 penyediaan 435
 program *lih* program
 sektor 436
 Piawai kualiti 356
 Planetarium Negara 137
 Prestasi dan sumbangan 153
 Prinsip Pencemaran Membayar 450
 Produktiviti 179
 buruh 190
 keseluruhan faktor (TFP) 21,
 86, 101
 pertumbuhan didorong 21
 separa 100
 Profesional 194
 pekerja 565
 pembantu kesihatan 194
 Program
 faktor keseluruhan 190
 industri Luar Bandar 519, 522
 liberalisasi kewangan 67
 Pembangunan
 Francis 519, 522
 Kontraktor Binaan Bumiputra
 Berwibawa 519, 522
 Modal Teroka 519
 Pasaran 352, 522
 Pemasaran Bersepadu 519-20
 Rakyat termiskin 485
 Teknologi 352
 Vendor 519-20
 pembasmian kemiskinan 46
 Peningkatan Kemahiran 352
 Perolehan Teknologi 352
 Perumahan 434
 Rantaian Industri 352
 Proses
 Industrialisasi 573
 pembandaran 27
 perindustrian *lih*,
 perindustrian
 Prospek 272
 Pusat
 Khidmat Kontraktor 516
 Sains Negara 137
 Pusingan Uruguay 352
 Rancangan
 Lima tahun 532
 Malaya
 Kedua 533, 547
 Pertama 532-33, 547
 Malaysia
 Keenam 20, 493
 Ketujuh (RMK) 20, 37, 59,
 100, 207, 391, 398, 401-02,
 450, 532, 539, 554
 matlamat 38
 Rangkaian Universiti 372
 Rantaian
 lemah 354
 nilai 341
 Re-entry 573
 Reformasi
 Dasar makro 454
 pendidikan 93
 perdagangan 453
 Rizab berkanun
 keperluan 65
 nisbah *lih* nisbah
 RMK-7 59, 100, 207, 391
 Matlamat 38
 Rostow 283
 Rumah tangga 560
 Rundingan
 Pasca Uruguay 456
 Uruguay Round 48
 S & T Nasional 138
 SAEGA Air 380
 Sains
 dan teknikal 186
 sosial 186

- Saintis 187
- Sekatan tarif dan bukan tarif 46
- Sektor
- formal 266
 - pembuatan 40, 252, 336, 463, 565
 - perkhidmatan 41, 61, 281, 563
 - perkilangan 61
 - pertanian *lih.* pertanian swasta 37, 183, 363, 572
- Semikonduktor 271
- Sijil deposit bolehniaga 64
- Singapura 365
- Sistem
- Elektronik Data Interchange 400
 - kapitalis 258
 - kewangan
 - domestik 61
 - kompetitif 67, 75
 - Maklumat
 - Eksekutif 393
 - Strategik 393
 - Pemprosesan Data Elektronik 392
 - Penerbangan Malaysia 374
 - Pengkomputeran Pengguna Akhir 393
 - Perbankan Tanpa Faedah 371
- Skim
- Kerjasama Bumiputra 44
 - Kilang Bimbingan 519, 524
 - Modal Teroka PUMB 524
 - Pembekalan Komponen Perabot 520
 - Tabungan paksaan 489
 - Vendor PROTON 44
- Strata pekerjaan 271
- Strategi 152
- lompatan teknologi 392
 - pembangunan luar bandar 484
- Streetan 534
- Struktur
- gunatenaga 466
 - teknologi maklumat 412
 - transformasi 462
- Sub-contracting Exchange Unit 358
- Sumber
- Alam persekitaran 454
 - Eksport alam sekitar 452
- Sumber
- asli 51
 - perakaunan 450
 - manusia 364
- Syarikat multinasional 104
- Tabung Bantuan Teknikal Industri 352
- Tahap pertumbuhan ekonomi 33
- Taman tema 324
- Taraf gunatenaga 243
- Technical Barriers to Trade (TBT) 455
- Teknikal 189
- kemahiran 258, 263
- Teknologi
- intensif 490
 - kemahiran 275
 - limpahan 128
 - maklumat 52, 276, 391, 399, 410
 - moden 272
 - pembangunan 22-23
 - pemindahan 128, 186
 - penyerapan 22, 136
 - perkembangan *lih.* perkembangan
 - pindahan 355
 - tinggi 366
- Telekomunikasi 380
- Tenaga
- buruh 189
 - agihan *lih.* agihan kadar penyertaan *lih.* kadar
 - kerja 182
 - wanita 179
 - mahir 183
 - teknikal 35, 187
- Teori
- migrasi *lih.* migrasi pembangunan 32, 283
 - pertumbuhan Harrod-Domar 33
- Thai Airways 374
- U-turn 490
- Ukuran PGK 552

- Upah
 diskriminasi 266
 struktur 263
 yang rendah 262
- Urbanisasi 23, 268
- Vokasional 189
- Wanita 256
 gunatenaga *lih.*
 gunatenaga
 kadar penyertaan 559
 Melayu 252
- migran *lih.* migran
- Pelan Tindakan Pembangunan 570
- penawaran buruh 263
- penglibatan 261
- penyertaan 569
- peranan 561, 570
- status 561
- Wawasan 2020 206, 281, 292, 535,
570
- World Trade Organisation (WTO)
350, 448-49, 455, 462
- Zaman penjajah 258